Gemeente Amsterdam

Jaarverslag 2019

Dit is een publicatie van de Gemeente Amsterdam
Postbus 202, 1000 AE Amsterdam
www.amsterdam.nl

Vormgeving: DSGN.FRM
Fotografie: Ella Krommendijk, Renee Lenders
en Fotobank Gemeente Amsterdam

Datum: 7 mei 2020

Jaarverslag 2019 is op basis van de behandeling in de
gemeenteraad van Amsterdam op 11 juni 2020 gewijzigd.

Inkomsten Waar komt het vandaan?

€ 2.836,3 miljoen
Inkomsten uit het Rijk

+

€ 3.340,7 miljoen
Inkomsten binnen de gemeente

1	Gemeentefonds	€ 2.149,4 miljoen
2	Specifieke uitkeringen	€ 686,9 miljoen

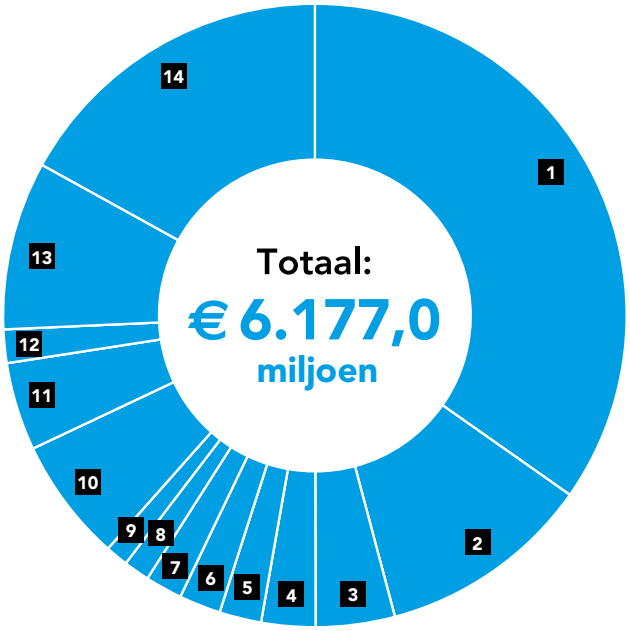

Lokale heffingen € 970,5 miljoen

3	Parkeergelden	€ 253,5 miljoen
4	OZB	€ 173,4 miljoen
5	Afvalstoffenheffing	€ 134,6 miljoen
6	Toeristenbelasting	€ 133,6 miljoen
7	Drinkwater	€ 119,0 miljoen
8	Leges	€ 83,4 miljoen
9	Rioolheffing	€ 73,0 miljoen

Andere inkomstenbronnen € 2.377,2 miljoen

10	Grondopbrengsten en winstnemingen	€ 397,3 miljoen
11	Erfpacht	€ 282,6 miljoen
12	Dividend	€ 107,4 miljoen
13	Overig	€ 540,4 miljoen
14	Onttrekkingen aan reserves	€ 1.042,5 miljoen

Wat is het resultaat?

Inkomsten	€ 6.177,0 miljoen
Uitgaven	€ 6.267,2 miljoen
Resultaat	€ -90,1 miljoen

Waar gaat het naar toe? **Uitgaven**

€ 6.267,2 miljoen

1	Veiligheid	€ 192,2 miljoen
2	Verkeer vervoer en waterstaat	€ 613,0 miljoen
3	Economie	€ 58,9 miljoen
4	Kunst, cultuur en erfgoed	€ 190,3 miljoen
5	Onderwijs	€ 243,1 miljoen
6	Sport	€ 83,7 miljoen
7	Werk, inkomen en participatie	€ 985,7 miljoen
8	Volksgezondheid, jeugd en zorg	€ 1.019,9 miljoen
9	Duurzaamheid en ruimtelijke ordening	€ 401,3 miljoen
10	Grond	€ 452,3 miljoen
11	Wonen en groen	€ 338,9 miljoen
12	Moderne open overheid	€ 99,6 miljoen
A	A.1 - A.4 o.a. gemeentefonds, belastingen	€ 114,7 miljoen
A	A.5 toevoegingen aan reserves	€ 874,9 miljoen
B	Bestuur en organisatie	€ 598,7 miljoen

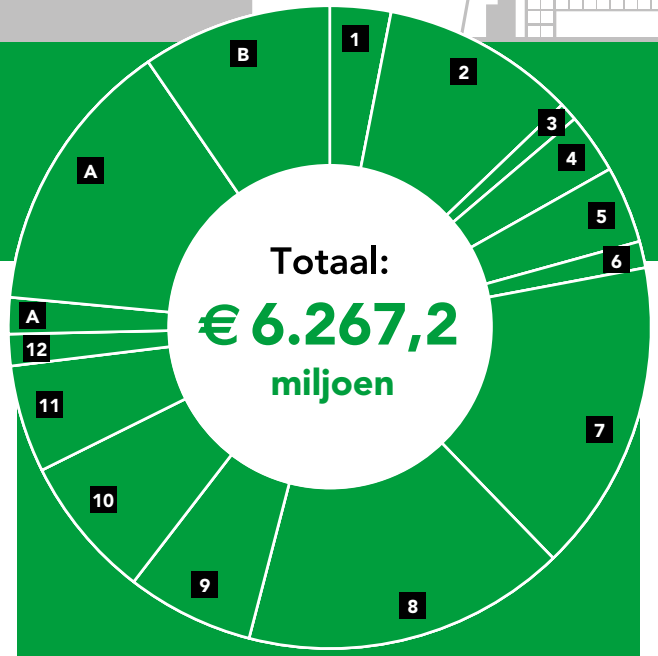

De gemeente Amsterdam heeft de grootste gemeentebegroting van Nederland. Dit overzicht geeft een beeld van de inkomsten en waar we deze aan hebben uitgegeven. Zo is inzichtelijk waar de inkomsten vandaan komen en waar we deze we weer aan uitgeven. Hiervoor wordt het geld verdeeld over twaalf beleidsprogramma's. Deze programma's worden verder uitgelicht in hoofdstuk 3 van dit jaarverslag, waar per programmaonderdeel onder andere wordt ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen, de behaalde resultaten en de financiële toelichtingen.

Overzicht prioriteiten stadsdelen

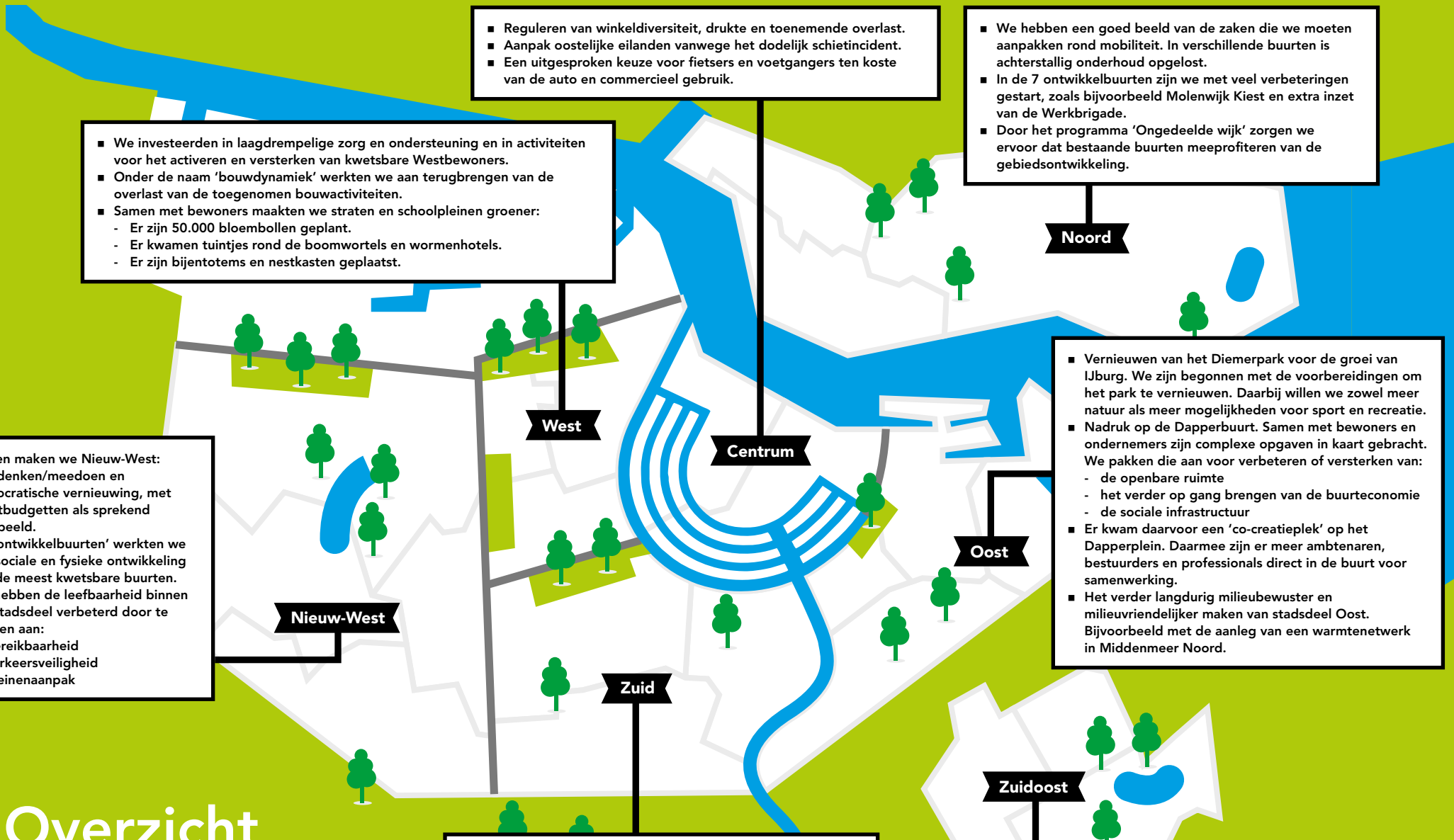

- Reguleren van winkeldiversiteit, drukte en toenemende overlast.
- Aanpak oostelijke eilanden vanwege het dodelijk schietincident.
- Een uitgesproken keuze voor fietsers en voetgangers ten koste van de auto en commercieel gebruik.

- We hebben een goed beeld van de zaken die we moeten aanpakken rond mobiliteit. In verschillende buurten is achterstallig onderhoud opgelost.
- In de 7 ontwikkelbuurten zijn we met veel verbeteringen gestart, zoals bijvoorbeeld Molenwijk Kiest en extra inzet van de Werkbrigade.
- Door het programma 'Ongedeelde wijk' zorgen we ervoor dat bestaande buurten meeprofiteren van de gebiedsontwikkeling.

- We investeerden in laagdrempelige zorg en ondersteuning en in activiteiten voor het activeren en versterken van kwetsbare Westbewoners.
- Onder de naam 'bouwdynamiek' werkten we aan terugbrengen van de overlast van de toegenomen bouwactiviteiten.
- Samen met bewoners maakten we straten en schoolpleinen groener:
  - Er zijn 50.000 bloembollen geplant.
  - Er kwamen tuintjes rond de boomwortels en wormenhotels.
  - Er zijn bijentotems en nestkasten geplaatst.

- Vernieuwen van het Diemerpark voor de groei van IJburg. We zijn begonnen met de voorbereidingen om het park te vernieuwen. Daarbij willen we zowel meer natuur als meer mogelijkheden voor sport en recreatie.
- Nadruk op de Dapperbuurt. Samen met bewoners en ondernemers zijn complexe opgaven in kaart gebracht. We pakken die aan voor verbeteren of versterken van:
  - de openbare ruimte
  - het verder op gang brengen van de buurteconomie
  - de sociale infrastructuur
- Er kwam daarvoor een 'co-creatieplek' op het Dapperplein. Daarmee zijn er meer ambtenaren, bestuurders en professionals direct in de buurt voor samenwerking.
- Het verder langdurig milieubewuster en milieuvriendelijker maken van stadsdeel Oost. Bijvoorbeeld met de aanleg van een warmtenetwerk in Middenmeer Noord.

- Samen maken we Nieuw-West: Meedenken/meedoen en democratische vernieuwing, met buurtbudgetten als sprekend voorbeeld.
- Via 'ontwikkelbuurten' werkten we aan sociale en fysieke ontwikkeling van de meest kwetsbare buurten.
- We hebben de leefbaarheid binnen het stadsdeel verbeterd door te werken aan:
  - bereikbaarheid
  - verkeersveiligheid
  - pleinenaanpak

- 'Bouwdynamiek': onder andere door nieuwe balans te vinden tussen investeringen in bestaand vastgoed en de negatieve gevolgen van bouwactiviteiten in buurten in Zuid.
- Meer ontmoetingen en verbondenheid tussen verschillende bewoners, zoals met de wedstrijd Thuis in Zuid.
- De sociale functie van pleinen verder versterkt, bijvoorbeeld door een verbeterde speel- en ontmoetingsfunctie van het Olympiaplein en het Smaragdplein.

- Op wijkniveau en vanuit een multidisciplinaire samenwerking hebben we een focusaanpak ontwikkeld. Die is er vooral om op tijd afpersing, wapenbezit en drills bij jongeren tegen te gaan.
- Het 1000 banenplan hebben we voor 25 procent vervuld.
- De bouw van starterswoningen in Community Campus Holendrecht/AMC voor young professionals, studenten en jongeren is begonnen.

Inhoudsopgave

Voorwoord 7

Leeswijzer 8

1 Bestuurlijke hoofdlijnen 10

2 Financiële hoofdlijnen 14

3 Programma's 26

De structuur van de programmabladen 28

3.1 Veiligheid 31
3.2 Verkeer, vervoer en waterstaat 45
3.3 Economie 64
3.4 Kunst, cultuur en erfgoed 75
3.5 Onderwijs 87
3.6 Sport 97
3.7 Werk, participatie en inkomen 106
3.8 Volksgezondheid, jeugd en zorg 122
3.9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening 143
3.10 Grond 171
3.11 Wonen en groen 181
3.12 Moderne open overheid 202
3.A Algemene dekkingsmiddelen 213
3.B Bestuur en organisatie 230

4 Verplichte paragrafen 239

4.1 Bedrijfsvoering (incl. duurzaamheid) 241
4.2 Financiering 256
4.3 Grondbeleid 265
4.4 Lokale heffingen 277
4.5 Onderhoud kapitaalgoederen 283
4.6 Verbonden partijen 296
4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 303

5 Voortgang aanbevelingen van de rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer 310

6 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling 318

7 Overzicht baten en lasten per programma(onderdeel) 326

7.1 Overzicht baten en lasten per programma 328
7.2 Overzicht baten en lasten per programmaonderdeel 332
7.3 Overzicht incidentele baten en lasten 337
7.4 Taakveldenrealisatie 340
7.5 Brugstaat 344

8 Balans 348

8.1 Balans met toelichting 350
8.2 Verloopstaat reserves 371
8.3 Verloopstaat voorzieningen 385
8.4 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen 392
8.5 Niet uit de balans blijkende verplichtingen 394
8.6 Kasstroomoverzicht 396

9 Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa-bijlage) 399

10 Verantwoordingsinformatie Wet Normering Topinkomens (WNT) 405

11 Afkortingen 409

12 Controleverklaring accountant 416

Voorwoord

Beste Amsterdammer,

We zitten midden in de corona-volksgezondheidcrisis, terwijl ik dit voorwoord schrijf. Alles wat ik wilde schrijven lijkt opeens niet meer relevant, want bijna alle Amsterdammers worden zwaar getroffen door de crisis, op verschillende gebieden: zorgen om je gezondheid of om die van je naasten, zorgen om familieleden die je niet mag bezoeken, zorgen om je baan of onderneming, of zorgen omdat je met je gezin van zes in een klein appartement woont. We zitten allemaal in onzekerheid, en niemand weet wanneer we kunnen gaan spreken over de herstelfase. Ook de gemeente Amsterdam probeert te helpen waar ze kan, met bijvoorbeeld de uitvoering van rijkssteunmaatregelen, zoals de tijdelijke overbruggingsregeling voor zelfstandig ondernemers (Tozo), en door daar waar mogelijk aanvullende maatregelen te nemen. Ik wens iedereen heel veel sterkte en kracht toe in deze tijden.

Toch ga ik kort iets schrijven over het Jaarverslag 2019, dat u openslaat. Met het jaarverslag legt het college van burgemeester en wethouders verantwoording af over de behaalde resultaten en de besteding van middelen.

Het afgelopen jaar is ongeveer € 700 miljoen geïnvesteerd in de stad. Dat is goed nieuws. De grootste investeringen in de stad zijn vooral gedaan in bouwgrond, schoolgebouwen en het inrichten van de openbare ruimte en infrastructuur, zoals tunnels, wegen, verlichting en verkeerssystemen. In 2019 is ook het programma gestart voor het zeer noodzakelijke herstel van de kademuren en bruggen in onze prachtige historische stad.

De zomer van 2019 stond natuurlijk vol in het teken van de crisis bij het Afvalenergiebedrijf (AEB). Deze crisis vindt zijn weerslag in het jaarverslag door het opnemen van een voorziening voor AEB van € 75 miljoen.

2019 was ook het jaar dat erfpachters konden overstappen naar afkoopsommen. Dat levert € 53,5 miljoen op aan eeuwigdurende afkoop. Dat bedrag gaat grotendeels naar de reserve financiering erfpacht, deze reserve is voor de financiering van de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden.

Tenslotte: dit jaarverslag heeft helaas een beperking van de gemeenteaccount op het onderdeel inkoop, met een bedrag van € 81 miljoen aan onrechtmatigheden. De oorzaken van deze onrechtmatige uitgaven zijn de doorwerking van de onrechtmatigheid uit voorgaande jaren en het niet volgen van de Europese aanbestedingsregels. De gemeente heeft in 2019 voor € 2,2 miljard ingekocht en heeft maatregelen genomen zodat scherper wordt gecontroleerd dat de aanbestedingsregels bij inkoop worden gevolgd.

Hiernaast blijven we verder werken aan het versterken van de gemeentefinanciën door bijvoorbeeld te sturen op zoveel mogelijk e-facturatie om betalingen sneller te kunnen verwerken. En door ook in deze crisistijden facturen zo snel als mogelijk te betalen.

Met vriendelijke groet,

Victor Everhardt
Wethouder Financiën

Leeswijzer

Dit is het jaarverslag van de gemeente Amsterdam. Het boekwerk is geheel digitaal gepubliceerd. Onverplichte delen van het boekwerk zijn niet in het jaarverslag opgenomen, maar worden als bijlage(n) gepubliceerd. In deze leeswijzer benoemen we kort alle onderdelen van het jaarverslag en geven we aan of deze in een bijlage zijn gepubliceerd.

Hoofdlijnen

Dit onderdeel beschrijft de bestuurlijke en financiële hoofdlijnen over het jaar 2019. Hierin staan de belangrijkste ontwikkelingen voor de gemeente Amsterdam in 2019 en het rekeningresultaat.

Programma's

Het hoofdstuk Programma's is opgebouwd uit twaalf programma's, het overzicht Algemene dekkingsmiddelen en het overzicht Bestuur en organisatie. Elk programma heeft een inleiding met infographics, die de belangrijkste resultaten over het afgelopen jaar weergeven. Een infographic is een grafische weergave van informatie over een bepaald onderwerp, bestaande uit tekst en beeldmateriaal. Alle inleidingen van de twaalf programma's bij elkaar vormen een samenvatting van het jaarverslag.

Elk programma bestaat uit programmaonderdelen. Per programmaonderdeel zijn onder andere de belangrijkste ontwikkelingen die in 2019 plaatsvonden, de behaalde doelen en activiteiten en de financiële realisatie beschreven. Verder worden de verbonden partijen genoemd die zijn ingeschakeld om doelen te behalen en is er aandacht voor de reserves, de risico's en beheersmaatregelen, de geldende beleidskaders en de subsidies van betekenis.

Aan het begin van hoofdstuk 3 is een inleiding opgenomen met een verdere toelichting op de programma's.

Verplichte paragrafen

Artikel 9 lid 2 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) noemt de paragrafen die gemeenten verplicht moeten opnemen in het jaarverslag. Het gaat hier om de paragrafen bedrijfsvoering (inclusief duurzaamheid), financiering, grondbeleid (inclusief Vereveningsfonds), lokale heffingen, onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen en weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Overige paragrafen (bijlagen)

In dit onderdeel komen specifieke onderwerpen aan bod die niet verplicht zijn om als paragraaf op te nemen in het jaarverslag, maar waarover nadere toelichting is gewenst. Voor het jaarverslag van de gemeente Amsterdam gaat het om de volgende onderwerpen: het Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF), investeringen, subsidies, kengetallen en frictiekosten. Zoals in de inleiding aangegeven, hebben we deze (onverplichte) paragrafen opgenomen in een bijlage.

Ook is de paragraaf Voortgang aanbevelingen rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer opgenomen. Deze paragraaf geeft een stand van zaken van de aanbevelingen waarvan we in de Najaarsnota 2019 aangaven dat we er in het Jaarverslag 2019 opnieuw over rapporteren. Net als bij de Najaarsnota 2019 zullen we in dit hoofdstuk alleen een overzicht opnemen met de stand van zaken per openstaande aanbeveling. De uitgebreide toelichting op de stand van zaken per aanbeveling nemen we op in de bijlage.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Dit hoofdstuk geeft de algemene grondslagen weer die worden gebruikt voor het opstellen van het jaarverslag.

Overzicht van baten en lasten

In dit overzicht staat per programma en programmaonderdeel een overzicht van de baten en lasten. Daarnaast zijn onder dit hoofdstuk ook opgenomen de incidentele baten en lasten en de taakveldenrealisatie over 2019. Ook is een zogenoemde brugstaat opgenomen. Het doel van de brugstaat is om de raad een aaneengesloten beeld te verschaffen van de budgettaire

ontwikkeling gedurende een jaar. De brugstaat wordt vanaf het Jaarverslag 2019 standaard in de P&C-producten opgenomen.

Balans met toelichting
De belangrijkste ontwikkelingen in de balansposten gedurende 2019 worden in dit hoofdstuk toegelicht. De geconsolideerde balans en de bijbehorende toelichting zijn opgesteld volgens de verslaggevingsrichtlijnen uit het BBV.

Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa)
De gemeente moet elk jaar aan de Rijksoverheid melden of en hoe ze specifieke uitkeringen heeft besteed. Deze verantwoording leggen we af in de SiSa-bijlage in het jaarverslag.

Verantwoordingsinformatie WNT
Dit hoofdstuk geeft inkomens en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen weer, volgens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Afkortingen
Deze lijst verklaart de afkortingen die in het jaarverslag worden gebruikt.

Controleverklaring accountant
Het Jaarverslag 2019 sluit af met de controleverklaring van de accountant.

1

CONCERT-GEBOUW
NTR
ZATERDAG
MATINEE
28 SEP 14.15U
BASTIAAN EVERINK:
MARINIER WORDT OPERAZANGER

Bestuurlijke hoofdlijnen

Het jaarverslag is het moment om als college terug te blikken en verantwoording af te leggen over de resultaten in het afgelopen jaar. Vanzelfsprekend is het college trots op veel mijlpalen die het afgelopen jaar zijn bereikt, maar de wereld wordt momenteel geconfronteerd met een crisis van enorme omvang en dat werpt een schaduw over dit Jaarverslag 2019. Hoewel de coronacrisis geen financiële gevolgen voor het Jaarverslag 2019 heeft, kunnen we nu al wel met zekerheid zeggen dat de crisis enorme gevolgen heeft voor de financiën in 2020 en belangrijker nog; een enorme maatschappelijke impact heeft en Amsterdammers, ondernemers en organisaties hard raakt. Het college kiest er daarom voor de bestuurlijke hoofdlijnen sober en kernachtig te presenteren.

Veilig, leefbaar en schoon

In 2019 zijn de programma's 'Weerbare Mensen, Weerbare Wijken' en 'De Weerbare Stad' gepresenteerd. In het eerste programma staan 15 maatregelen om drugshandel terug te dringen en om de sociale ontwrichting van buurten en de kwetsbaarheid van jongeren door drugshandel te verminderen. Het tweede programma omvat een samenhangende en stabiele aanpak van ondermijning. Om dat kracht bij te zetten is ook het rapport 'De achterkant van Amsterdam' van Tops en Tromp uitgevraagd en gepresenteerd. Om de stad veilig, leefbaar en schoon te houden zijn de nodige programma's gestart en maatregelen getroffen. In het najaar is het Masterplan Handhaving en Reiniging vastgesteld en in 2019 is ruim € 10 miljoen ingezet voor verschillende maatregelen. Daarbij waren de binnenstad (Wallen, Uitgaanspleinen), Nieuw West en Zuidoost gebieden die voorrang kregen. Met programma's 'Stadsbehoud' en 'Bruggen & Kademuren' is begonnen met een intensieve aanpak van het beheer en onderhoud en het (toekomstig) gebruik van onze openbare ruimte, infrastructuur en water. Voor verkeerd aangeboden afval is een nieuwe aanpak ontwikkeld. Inzameling, schoon en handhaving werken daarin complementair samen. Reinigers zijn ingezet daar waar ze het meest nodig waren; na grote evenementen zoals Pride, Koningsdag en de huldiging van Ajax lag de stad er daardoor snel weer goed bij. Er is een stijging te zien in de tevredenheid over het groen. Amsterdammers waarderen beheer en onderhoud hiervan in 2019 gemiddeld met een 6,9. Ook andere maatregelen die genomen zijn, dragen bij aan het tegengaan van overlast en drukte in de stad. Bijvoorbeeld de snorfiets naar de rijbaan, maatregelen met betrekking tot fietsparkeren en het vaststellen van de 'Nota Varen'. Met de 'Agenda Autoluw' creëren we meer ruimte in de stad voor voetgangers, fietsen en spelen. Om de overlast van het opbreken van wegen te verminderen, worden voortaan leidingen voor drinkwater en riolering, samen met gasleidingen, elektra- en telecomkabels, bij nieuwbouwwerkzaamheden door één aannemer aangelegd.

Arbeidsmarkt, kinderen en jongeren

Ook in 2019 was er sprake van economische groei in Amsterdam. Hoewel de groei in vergelijking met voorgaande jaren wat is afgezwakt, is de werkgelegenheid toegenomen. Het totaal aantal mensen dat in 2019 een beroep deed op een uitkering is gedaald van 40.281 eind december 2018 naar 38.823 eind december 2019. In 2019 namen ongeveer 5.000 bijstandsgerechtigden deel aan het Amsterdamse experiment met regelluwe bijstand. Doel hiervan is een hogere uitstroom naar regulier werk en/of een actievere deelname aan de maatschappij te bereiken. De verwachting is dat we in 2020 de eerste tussenresultaten kunnen presenteren.

Met de preventieve aanpak 'Gezonde start' versterken we (aanstaande) ouders in kwetsbare situaties voor, tijdens en na de zwangerschap in hun rol als opvoeder. Daarbij richten we ons op een gezonde groei en een zo goed mogelijke ontwikkeling van hun kind tijdens de eerste 1.000 levensdagen. Sinds de zomer van 2019 werkt de gemeente samen met zorgaanbieders en het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) om de doorstroom van de Jeugdwet naar de Wet langdurige zorg (Wlz) te verbeteren. Mede door een toegenomen vraag, is in 2019 sprake van een overschrijding op het budget voor specialistische jeugdhulp. In 2019 is een aantal projecten en programma's waarin de gemeente samenwerking met onderwijspartijen op het gebied van kansengelijkheid verder doorontwikkeld en ingericht. Ook trok het college samen met onderwijspartijen op in de bestrijding van het lerarentekort.

Groei van de stad

Het beleid voor de volgende Kunstenplanperiode is vastgelegd in de 'Hoofdlijnen kunst en cultuur 2021-2024'. Doelstelling is van Amsterdam een sterke, open en inclusieve cultuurstad maken. Er komt meer ruimte voor nieuwe culturele initiatieven, we vergroten het culturele aanbod in de wijken, stellen cultuurcoaches voor kinderen aan en verbinden cultuur overdag en de nachtcultuur met elkaar. Om broedplaatsen ook meer aan te laten sluiten bij culturele instelling en nieuwe broedplaatsen mogelijk te maken, is het 'Amsterdams atelier- en broedplaatsenbeleid 2019-2022' vastgesteld.

In 2019 werden in Amsterdam ruim 7.125 woningen in aanbouw genomen (dichtbij het streefcijfer van 7.500 woningen per jaar) en er vestigden zich bijna 11.000 nieuwe inwoners in de stad. In 2019 is er grond uitgegeven voor de bouw van circa 4.500 nieuwbouwwoningen. Daarnaast is 56.000 m^2 bruto vloeroppervlak (bvo) uitgegeven voor commerciële bestemmingen (winkels en kantoren) en 20.000 m^2 bvo voor maatschappelijke bestemmingen. We hebben verder gewerkt aan de invoering van het eeuwigdurende erfpacht stelsel. Dit heeft circa 135.000 aanvragen opgeleverd van Amsterdammers die een aanbieding willen voor de overstap naar eeuwigdurende erfpacht. Dit betekent dat een aanvraag is ingediend voor ongeveer 85 procent van de woningen die in aanmerking komen voor een overstap.

De snelle groei en de druk op de beschikbare ruimte vragen om beleid dat de grote en complexe ruimtelijke opgaven vertaalt naar de toekomst (zoals de Omgevingsvisie Amsterdam); dat helpt om negatieve effecten (zoals overlast door bouwdynamiek en het 'wegdrukken' van kwetsbare functies) te beperken. In het licht van de groei van het aantal woningen en inwoners heeft Amsterdam de afgelopen jaren geïnvesteerd in de inrichting van een goed gespreid, aantrekkelijk en toegankelijk sportaanbod. Ruim 86 procent van de Amsterdammers geeft de Amsterdamse sportvoorzieningen in de buurt een voldoende score. Mede door de overspannen bouwmarkt is een aantal onderwijsbouwprojecten doorgeschoven naar 2020 of later. Bijvoorbeeld de aanbesteding van de aanpassing van de Plantage Muidergracht 14 voor Cartesius 2 is niet gelukt. Besloten is om de school permanent te huisvesten in een pand op het Zeeburgereiland.

Groei van de stad kan alleen als daarbij aandacht is voor de gezondheid van mensen, dieren, planten en bomen. In 2019 is het platform 'Nieuw Amsterdams Klimaat' gestart waarop meer dan 200 duurzame initiatieven staan. Er zijn 3.500 gesprekken gevoerd met Amsterdammers over de overgang naar schone energie en een aardgasvrije stad. Het aantal zonnepanelen is in 2019 met 59 procent toegenomen en er zijn subsidies verleend voor het aardgasvrij maken van meer dan 2.000 woningen in Nieuw-West. Het 'Actieplan Schone Lucht' is vastgesteld met ambitieuze maatregelen om de lucht in Amsterdam schoon te krijgen en waarbij in 2030 al het verkeer in de bebouwde kom uitstootvrij is. De maatregelen in het Actieplan zorgen ervoor dat Amsterdam zo snel mogelijk voldoet aan de Europese normen voor luchtkwaliteit en in 2030 aan de advieswaarden van de World Health Organization (WHO).

Economie, democratisering en digitale stad

Het aantal banen in de stad groeit relatief harder dan het aantal inwoners. Dit komt mede door de vestiging van de European Medicines Agency (EMA). De gemeente Amsterdam ondersteunde meer dan 600 EMA-medewerkers en hun gezin bij de verhuizing naar Nederland. In de afgelopen twee jaar hebben 21 bedrijven uit de Life, Science and Health-sector zich in de Metropoolregio Amsterdam gevestigd. In 2019 is gestart met de uitwerking van de Marktvisie om de leegstand op de warenmarkten te verminderen en samen met de marktondernemers te werken aan aantrekkelijke en volle markten. De uitwerking voor Zuidoost is in 2019 zo goed als afgerond, voor de andere stadsdelen volgt deze later.

Bewoners van buurten in Nieuw-West, Noord en Zuidoost zijn online en offline het gesprek met elkaar aan gegaan over verbetering van hun leefomgeving en maakten plannen voor de inzet van 'Buurtbudgetten'. Daarnaast is het maatschappelijk akkoord 'De Verenigde Straten van Amsterdam' ondertekend. In december organiseerde Amsterdam een internationale conferentie over het versterken van vitale en weerbare wijknetwerken. Ook is gewerkt aan digitale weerbaarheid, via initiatieven in Huizen van de Wijk, daarbij was ook aandacht voor digitale vaardigheden en ondersteuning bij hardware. Dit sluit aan op de ambitie van de digitale stad die Amsterdam wil zijn; waarin iedereen vrij is en iedereen mee kan en mag doen. Amsterdam is, samen met Barcelona en New York, trekker van een internationale coalitie van digitale rechten om dit voor elkaar te krijgen. Inmiddels zijn meer dan 60 steden aangesloten bij de coalitie. We werken samen bij de ontwikkeling van een standaard voor eerlijke algoritmes, inclusief een audit en register voor algoritmes.

Tot slot

In deze hoofdlijnen mogen de fusie met Weesp en de problemen rond het Afval Energie Bedrijf (AEB) niet ontbreken. Per 1 juni 2019 is de ambtelijke organisatie van Weesp overgegaan naar Amsterdam. Er werkt sindsdien één ambtelijke organisatie voor beide besturen. Vervolgens hebben we een bestuurlijk akkoord ondertekend, een herindelingsontwerp opgesteld en een protocol preventief toezicht. Dit maakt de weg vrij voor een bestuurlijke fusie vanaf 2022.

AEB heeft eind juni 2019 besloten om vier verbrandingslijnen buiten gebruik te stellen. Dit heeft grote gevolgen gehad voor de publieke functies die AEB vervult en voor de gemeentefinanciën. Voor het borgen van de publieke belangen is een bedrag van € 35,0 miljoen aan liquiditeitssteun verleend. Daarnaast is er in oktober 2019 een aanvullend bedrag van € 45,0 miljoen aan mogelijke liquiditeitssteun vrijgemaakt. Van de aanvullende liquiditeitssteun heeft AEB nog geen gebruik hoeven maken. Vanuit het voorzichtigheidsbeginsel is een voorziening getroffen van € 75,0 miljoen voor het risico van een lagere boekwaarde van de deelneming. Enige positieve noot in dit dossier is dat de inzameling van huishoudelijk afval niet in gevaar is gekomen gedurende de zomermaanden.

Zoals in de introductie gemeld, heeft de coronacrisis geen financiële gevolgen voor dit Jaarverslag 2019. Dit is 'een gebeurtenis na balansdatum' die enorme gevolgen heeft voor de situatie na balansdatum en die gaande is terwijl dit Jaarverslag 2019 wordt vastgesteld. Op dit moment zijn de financiële effecten op de gemeentelijke begroting nog niet met voldoende zekerheid in te schatten. Wel staat vast dat grote gevolgen voor de begroting 2020 en de balansposities van de gemeente Amsterdam onvermijdelijk zijn. De impact op de financiën wordt geïnventariseerd en verder gevolgd tijdens de crisis en de herstelperiode daarna. Het college wil hierin samen optrekken met de gemeenteraad. Het denken hierover is in gang gezet, maar de prioriteit is nu nog het bestrijden van de gezondheidscrisis. Het college wenst iedereen de komende periode veel sterkte toe.

2

Financiële hoofdlijnen

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de financiële hoofdlijnen van de gemeente Amsterdam over 2019. In paragraaf 2.2 gaan we in op het rekeningresultaat. Hierbij geven we per programma aan welke afwijkingen zich hebben voorgedaan ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting op basis van de Najaarsnota 2019. In de paragrafen 2.4 tot en met 2.6 gaan we in op een aantal specifieke onderwerpen die gaan over het door de gemeente gevoerde financiële beleid.

2.2 Rekeningresultaat 2019

Het rekeningresultaat over 2019 is € 90,1 miljoen negatief. De tabel hieronder geeft aan hoe het resultaat is opgebouwd. De bedragen in de tabel zijn de saldi van baten min lasten, zodat een positief bedrag een voordeel is (de baten zijn groter dan de lasten) en een negatief bedrag een nadeel (de lasten zijn groter dan de baten).

In de nieuwe begrotingsstructuur vanaf de Begroting 2019 heeft de gemeente Amsterdam twaalf programma's, het overzicht algemene dekkingsmiddelen en Bestuur en Organisatie (inclusief overhead). Volgens de oude begrotingsstructuur waren dit tien programma's. Om de resultaten per programma te kunnen vergelijken, zijn de cijfers uit het Jaarverslag 2018 vertaald naar de nieuwe indeling. **In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn alle reservemutaties nu onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen (onderdeel A.5) en niet meer van de afzonderlijke programma's.** Overigens zijn de toelichtingen op de afwijkingen bij reservemutaties wel opgenomen in de toelichtingen per programmaonderdeel waar deze reserves bij horen.

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
1: Veiligheid	-153,0	-174,9	-177,7	-171,8	6,0
2: Verkeer, vervoer en waterstaat	-383,2	-170,9	-242,7	-157,5	85,2
3: Economie	-41,4	-40,1	-43,7	-37,7	6,1
4: Kunst, cultuur en erfgoed	-163,4	-161,7	-160,5	-160,2	0,3
5: Onderwijs	-175,1	-204,1	-175,5	-174,7	0,8
6: Sport	-62,1	-58,7	-62,6	-62,2	0,4
7: Werk, inkomen en participatie	-361,9	-387,3	-369,8	-361,4	8,4
8: Volksgezondheid, jeugd en zorg	-883,1	-822,9	-950,8	-953,7	-2,9
9: Duurzaamheid en ruimtelijke ordening	-25,1	-34,5	-49,1	-40,0	9,1
10: Grond	499,3	183,5	134,0	214,1	80,1
11: Wonen en Groen	-115,7	-225,1	-300,0	-247,9	52,0
12: Moderne open overheid	-50,9	-61,2	-63,1	-58,4	4,7
Algemene dekkingsmiddelen	2.366,5	2.634,7	2.969,9	2.660,7	-309,2
- A.1-A.4 o.a. Gemeentefonds, Belastingen	2.438,4	2.479,6	2.555,0	2.493,1	-61,9
- A.5 Reserve mutaties	-71,9	155,1	414,9	167,6	-247,3
Bestuur en Organisatie inclusief overhead	-486,8	-476,8	-517,1	-539,4	-22,3
Rekeningresultaat	**-35,9**	**0,0**	**-8,7**	**-90,1**	**-81,4**

De mutaties in de reserves zijn met ingang van deze collegeperiode onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen. Dit betekent concreet dat toevoegingen en onttrekkingen (en de veranderingen daarin) worden weergegeven in de Algemene dekkingsmiddelen A.5. Zodoende is de algehele ontwikkeling op de reserves (en daarmee de ontwikkeling op de balans) voor de raad beter zichtbaar en volgbaar. De mutaties op reserves worden nog steeds toegelicht in de afzonderlijke programma's, zodat naast de ontwikkeling van de reserves als geheel (in A.5) ook de effecten per programmaonderdeel zichtbaar zijn. Het effect dat nu zichtbaar wordt, past in de gesprekken die we al langer hebben over het zogenoemde planningsoptimisme. Dit wil zeggen dat de onderuitputting op de lasten zorgt voor een minder grote onttrekking op onze reserves. Dit heeft als gevolg dat ons eigen vermogen minder wordt aangesproken dat we van tevoren hadden gedacht, met als gevolg dat de schuld lager uitvalt dan verwacht.

Analyse van het resultaat

Het rekeningresultaat bedraagt € 90,1 miljoen negatief en is daarmee € 81,4 miljoen lager dan het begrote resultaat bij de Najaarsnota 2019 (€ 8,7 miljoen negatief). Op hoofdlijnen verklaren we het verschil van € 81,4 miljoen door:

- Een toevoeging aan de voorziening voor het Afval Energie Bedrijf (AEB) van € 75,0 miljoen. De gemeente heeft deze aanvullende voorziening getroffen voor het risico van een lagere marktwaarde dan de boekwaarde van de deelneming AEB. Deze voorziening is getroffen vanuit het voorzichtigheidsbeginsel. Bij verkoop van AEB kan mogelijk een (gedeelte) van de voorziening vrijvallen, mocht de verkoopprijs toch hoger uitvallen dan de boekwaarde.
- Hogere lasten voor specialistische jeugdhulp van € 11,2 miljoen door hogere lasten van € 12,1 miljoen vanwege de afkoop van zorgkosten over 2017, de afrekening op werkelijke kosten van zorgtrajecten die overlopen van 2018 naar 2019 en het treffen van een voorziening dubieuze debiteuren en lagere lasten van € 0,9 miljoen voor specialistische jeugdzorg in 2019. Voor een verdere toelichting verwijzen we naar programmaonderdeel 8.3 individuele voorzieningen.

Gemeentebreed saldo-neutrale afwijkingen

Een saldo-neutrale afwijking houdt in dat in een positieve afwijking in een programma(onderdeel) direct samenhangt met een gelijke negatieve afwijking in een ander programmaonderdeel of het overzicht Algemene dekkingsmiddelen en het overzicht Overhead. De afwijking op de programma's 1 t/m 12 bedraagt ruim € 250,0 miljoen positief, vooral door lagere uitgaven die gepaard gaan met eveneens lagere onttrekkingen uit reserves. De mutaties in die reserves zijn onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen. Een aantal grotere saldo neutrale mutaties zijn:

- In het programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat is een bedrag van ongeveer € 80,0 miljoen minder uitgegeven aan projecten. Deze projecten worden gedekt uit vooral de reserve(s) Stedelijk Mobiliteitsfonds en Achterstallig onderhoud waardoor voor hetzelfde bedrag minder is onttrokken uit de reserves in de Algemene dekkingsmiddelen (A.5).
- In programma 10 Grond is het resultaat ruim € 76,4 miljoen positief vanwege meer ontvangen afkoopsommen voor het eeuwigdurend en voortdurend erfpachtstelsel (zie ook programma 10). De hogere afkoopsommen zijn toegevoegd aan reserves in de Algemene dekkingsmiddelen (A.5).
- In programma 11 Wonen en groen is het resultaat € 52,0 miljoen positief vooral door lagere uitgaven van ongeveer € 20,0 miljoen bij projecten die worden gedekt uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds en lagere subsidielasten van € 19,0 miljoen bij het Corporatiebudget. Tegenover deze lagere lasten staan ook lagere onttrekkingen uit de reserves in de Algemene dekkingsmiddelen (A.5).

Opbouw begrote resultaat

De oorspronkelijk vastgestelde Begroting 2019 was sluitend voor het jaar 2019. Bij de Najaarsnota 2019 ontstond een begrotingssaldo van € 8,7 miljoen negatief door het verwerken van mee- en tegenvallers op de uitvoering van de begroting. Dit kwam vooral door een tegenvaller bij het verwerken van de effecten uit de mei- en septembercirculaire van het gemeentefonds (€ 29,5 miljoen) en daartegenover onder andere een hogere onttrekking uit de reserve frictiekosten (€ 6,8 miljoen) en een onderbesteding bij vroeg- en voorschoolse educatie (VVE) (€ 3,9 miljoen). De afwijkingen ten opzichte van de najaarsnota lichten we op hoofdlijnen per programma toe in paragraaf 2.3.

Ontwikkelingen Afval Energie Bedrijf (AEB)

Een belangrijke ontwikkeling in 2019 is de situatie die is ontstaan rondom het Afval Energie bedrijf (AEB). In juni 2019 heeft AEB besloten om vanwege veiligheidsproblemen vier van de zes verbrandingsovens stil te leggen. Dit heeft onder andere geleid tot liquiditeitsproblemen bij AEB, waarbij grote onzekerheid is ontstaan over de toekomst van het bedrijf. Voor het borgen van de publieke belangen, heeft de gemeente in de zomer een bedrag van € 35,0 miljoen aan liquiditeitssteun verleend. Daarnaast is er in oktober nog eens aanvullend een bedrag € 45,0 miljoen aan liquiditeitssteun toegezegd. Van deze aanvullende liquiditeitssteun heeft AEB nog geen gebruik hoeven maken. Het door AEB ingezette hersteltraject heeft ertoe geleid dat de in juni uitgeschakelde verbrandingsovens vanaf oktober weer gefaseerd in gebruik zijn genomen en dit heeft direct een positief gevolg gehad voor de financiële situatie bij AEB. Naast het technisch herstel van de verbrandingsovens, heeft AEB een herstructureringsplan opgesteld om te zorgen voor een solide toekomstbestendigheid van het bedrijf.

Door alle betrokkenen zijn gedurende het jaar grote inspanningen geleverd voor het voorkomen en oplossen van de problemen als gevolg van het stil leggen van een groot deel van de verbrandingscapaciteit. Mede door deze inspanningen is de inzameling van huishoudelijk afval en de levering van warmte aan Amsterdamse huishoudens niet in gevaar gekomen.

De crisissituatie bij AEB heeft geleid tot het inzicht dat de huidige constructie, met de gemeente als enig aandeelhouder, niet optimaal is en dat een verkoop van de gemeentelijke aandelen gewenst is. Nadat in het najaar twee verkennende trajecten over een onderhandse verkoop niet tot het gewenste resultaat hebben geleid, is in oktober besloten om voorbereidingen te treffen voor een competitief verkoopproces. Het principebesluit over het voorgenomen verkoopproces en de opvolging daarvan krijgt verder vorm in 2020.

In oktober is een externe onderzoekscommissie ingesteld om de achtergronden en oorzaken van de ontstane situatie bij AEB te onderzoeken en met conclusies en aanbevelingen te komen. Het eindrapport van de externe onderzoekscommissie AEB verschijnt in juni 2020.

De hierboven beschreven ontwikkelingen bij AEB hebben in 2019 diverse financiële consequenties voor de gemeente:

- Bovenop de reeds bestaande lening aan AEB met een saldo van € 108,0 miljoen is er voor € 35,0 miljoen aan liquiditeitssteun vertrekt. Hiermee komt het totaal saldo aan uitstaande lening op € 143,0 miljoen per eind 2019.
- Vanwege de financiële situatie bij AEB zijn er in 2019 geen rentebaten ontvangen op deze lening. Het missen van de rentebaten was al verwerkt in de begroting.
- Ook zijn er in 2019 geen dividendbaten voor de gemeente. Het missen van dividendbaten was al verwerkt in de begroting.
- Er is voor ongeveer € 2,2 miljoen besteed aan projectkosten.
- Er is een voorziening getroffen van € 75,0 miljoen voor het risico van een lagere boekwaarde van de deelneming. Deze voorziening is getroffen vanuit het voorzichtigheidsbeginsel.
- De gebeurtenissen gaven in 2019 een tijdelijke verhoging van de risico's bij AEB in de berekening van het weerstandsvermogen. Dit leidde gedurende 2019 tot een verlaging van de weerstandsratio. Door de positieve ontwikkelingen in het vierde kwartaal kon het risicoprofiel van AEB eind 2019 weer naar beneden worden bijgesteld. En door het treffen van de voorziening van € 75,0 miljoen is het risico van een benodigde afwaardering van de deelneming (en de impact daarvan) nog verder afgenomen. Voor het weerstandsvermogen betekent dat weer een verbetering.

Investeringen en de schuldontwikkeling

In 2019 hebben we fors geïnvesteerd in de stad met ongeveer € 700 miljoen. De grote investeringen in de stad zijn vooral in:

- erfpachtgronden.
- (school)gebouwen.
- de openbare ruimte zoals parkeervoorzieningen, kades, bruggen, tunnels, wegen, verlichting en verkeerssystemen.

Door de forse investeringen steeg de externe schuld in 2019 met € 495 miljoen naar € 5,3 miljard.

Inkopen
Amsterdam heeft in 2019 voor € 2,2 miljard ingekocht. De gemeente heeft net als voorgaande jaren zelf onderzoek gedaan naar de rechtmatigheid van deze inkopen. Uit dit onderzoek blijkt dat het bedrag aan onrechtmatigheden ten opzichte van 2018 is gedaald naar een bedrag van ongeveer € 80,0 miljoen. Belangrijkste veroorzakers van deze onrechtmatige uitgaven zijn de doorwerking van de onrechtmatigheid uit voorgaande jaren en het niet volgen van de Aanbestedingswet. Het college van b en w heeft begin 2019 een bestuursopdracht Inkoop uitgevaardigd. Directe aanleiding voor de bestuursopdracht was de grote toename van onrechtmatigheid op de inkoopuitgaven in 2018. In 2019 heeft het college de verandermanager prioriteit laten geven aan het terugdringen van onrechtmatigheid.

Het college heeft hiervoor als doelstelling gesteld de '2018 onrechtmatigheid' terug te brengen naar een voorspelde bandbreedte van € 70 - 85 miljoen. in het jaar 2019. Het college vindt de onrechtmatigheid in 2019 in absolute zin nog te hoog. Parallel aan de sturing op rechtmatigheid van de inkoopuitgaven is vanaf medio 2019 gewerkt aan het onderzoek naar de opzet en werking van het huidige inkoopstelsel. Het rapport komt in 2020 beschikbaar.

De coronacrisis
De coronacrisis heeft geen financiële gevolgen voor dit Jaarverslag 2019. Wel heeft de crisis gevolgen voor de financiën in 2020 en mogelijk verder vanwege de maatschappelijke en economische impact. Dit is een gebeurtenis na balansdatum die niets zegt over de situatie op balansdatum maar wel gevolgen heeft voor de situatie na balansdatum en die al bestaat voordat dit Jaarverslag 2019 wordt vastgesteld. Op dit moment zijn de financiële effecten op de balansposities, waaronder de algemene reserve, nog niet met voldoende zekerheid in te schatten. We verwachten echter wel dat flinke gevolgen voor de begroting 2020 en de balansposities van de gemeente Amsterdam onvermijdelijk zijn. We inventariseren de impact op de financiën en volgen die ook verder tijdens de crisis en de herstelperiode daarna.

Solvabiliteit
De solvabiliteit van de gemeente Amsterdam voor 2019 bedraagt 55 procent en ligt daarmee ruim binnen de norm van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten voor een houdbare schuld. Met de ontwikkeling van de schuld, het eigen vermogen en het balanstotaal beweegt de gemeente zich ruim binnen de marges die passend zijn bij houdbare overheidsfinanciën. Een verdere toelichting geven we in paragraaf 2.4.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen steeg in 2019 licht van 1,26 naar 1,40 en valt daarmee binnen de bandbreedte van 1,0 tot 1,4. De stijging van het weerstandsvermogen komt vooral door een afname van resterend risico omdat de gemeente maatregelen heeft genomen bij het Afval Energie Bedrijf (AEB) en doordat het programma bruggen en kademuren is gestart om risico's bij de constructieve veiligheid van bruggen en kades te verkleinen. Met een weerstandsvermogen van 1,37 voldoet de gemeente aan het door de gemeenteraad vastgestelde beleid. Het is de verwachting dat het weerstandsvermogen ernstig onder druk zal komen als gevolg van de coronacrisis. Een verdere toelichting staat in paragraaf 2.5.

Frictiekosten
Bij het opmaken van de rekening is gebleken dat in 2019 in totaal een bedrag van € 7,4 miljoen als frictiekosten wordt aangemerkt. Door het negatieve rekeningresultaat hebben we besloten om de € 7,4 miljoen frictiekosten in het jaar 2020 volledig te onttrekken aan de frictiekostenreserve. Deze frictiekosten worden bij de Voorjaarsnota 2020 verwerkt in de begroting. Paragraaf 2.6 gaat in op de behaalde bezuinigingen en de gemaakte frictiekosten in 2018.

2.3 Analyse resultaat op hoofdlijnen per programma

Het resultaat van € 90,1 miljoen negatief analyseren we hieronder op basis van de grotere afwijkingen per programma, waarbij we de resultaten afzetten tegen de laatst vastgestelde begroting (de Najaarsnota 2019). Het rekeningresultaat is € 81,4 miljoen slechter dan het begrote resultaat bij de Najaarsnota 2019 van € 8,7 miljoen. Onderstaande afwijkingen per programma geven op hoofdlijnen een verklaring voor dit verschil.

Programma 1 Veiligheid (positief € 6,0 miljoen)
Het positieve resultaat komt vooral door:

- Lagere lasten van circa € 4,0 miljoen voor diverse programma's binnen Veiligheid. De grootste afwijkingen komen voor bij de inrij beperkende maatregelen (€ 1,8 miljoen), de pilot bodycams (€ 0,7 miljoen), De

Weerbare Stad (€ 0,4 miljoen) en de Top600 en Top400 (€ 0,3 miljoen). In het programmaonderdeel 1.2 Openbare orde en veiligheid worden deze afwijkingen verder toegelicht.
- Lagere personeelslasten voor veiligheid van € 1,5 miljoen vooral door het laat of niet kunnen invullen van vacatureruimtes (€ 1,0 miljoen) en onderbesteding op inhuur op projecten (€ 0,5 miljoen).

Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat (positief € 85,2 miljoen)

Het positieve resultaat komt vooral door:
- Lagere lasten van € 50,4 miljoen vooral door lagere bestedingen in de projecten die vanuit de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF) worden gedekt. De lagere lasten komen door een vertraging in de uitvoering van diverse projecten (€ 33,5 miljoen), een vertraging bij vervangings- en groot onderhoud projecten voor verhardingen (€ 13,9 miljoen) en een onderbesteding bij het project Bus infra Oost/Noord traject 9 (€ 3,0 miljoen). Voor een verdere toelichting op de vertragingen in de projecten verwijzen we naar programmaonderdeel 2.1 Verkeer, vervoer en parkeren.
- Lagere lasten van € 14,3 miljoen door lagere bestedingen die gedekt worden uit diverse reserves. De lagere lasten komen vooral door een vertraging in de uitvoering van diverse projecten die verder zijn toegelicht bij het programmaonderdeel 2.1 verkeer, vervoer en parkeren. Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking uit diverse reserves in de algemene dekkingsmiddelen (A.5).
- Lagere lasten van € 5,4 miljoen komen door de vertraging die is ontstaan bij de uitvoering van DORA (Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam) in 2019, vooral als gevolg van de afstemming met de planning van Waternet.
- Hogere baten van € 9,0 miljoen door de vrijval van de voorziening Groot Onderhoud (VGO). De voorziening is ultimo 2019 opgeheven en de middelen zijn overgeheveld naar de reserve Stadsbehoud. Deze mutatie is op gemeentebreed neutraal.
- Lagere lasten van € 4,2 miljoen door vertraging binnen het programma Kades & Bruggen (onderzoeken en noodconstructies bruggen). Een belangrijke oorzaak is de vertraging van de gunning van de twee grootste contracten voor de instandhoudingsadviezen en het onderzoek naar houten paalfundering. De gunning van dit soort grote contracten was complexer dan gedacht. Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking uit de reserve Achterstallig Onderhoud.

Programma 3 Economie (positief € 6,1 miljoen)

Het positieve resultaat is onder meer het gevolg van:
- Lagere lasten van € 5,2 miljoen die gefinancierd worden uit de reserve Economische Structuur Versterkingen (ESV). Dit komt door het niet in 2019 uitkeren van de subsidie voor het Innovation Center for Artificial Intelligence (ICAI) op het Amsterdamse Science Park (€ 4,0 miljoen). Op aangeven van de Universiteit van Amsterdam is de startdatum van de nieuwbouw naar januari 2020 geschoven. Ook zijn er minder uitgaven dan verwacht op de resterende subsidies en beleidsprogramma's (totaal € 1,2 miljoen) die gefinancierd worden vanuit de reserve. De mutatie is gemeentebreed neutraal omdat dit via een egalisatiereserve loopt.
- Lagere salarislasten van € 1,0 miljoen voor de overheadfuncties van het CTO- innovatieteam. Conform wet en regelgeving van het BBV worden deze kosten verantwoord in het overzicht overhead (B). Deze kosten zijn begroot in programma 3. Dit is gemeentebreed neutraal.

Programma 4 Kunst, cultuur en erfgoed (positief € 0,3 miljoen)

Het positieve resultaat bestaat grotendeels uit:
- Hogere baten van € 0,5 miljoen voornamelijk door het nieuwe huurcontract en de aanpassing van de huren voor de jaarlijkse indexering.
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen door een hogere toevoeging aan de voorziening groot onderhoud vanwege een herziening van het Meerjarenonderhoudsplan (MJOP).

Programma 5 Onderwijs (positief € 0,8 miljoen)

Het positieve resultaat heeft vooral betrekking op:
- Hogere baten van € 0,4 miljoen, doordat schoolbesturen op basis van gemaakte afspraken incidenteel in 2019 meer bijdragen aan het beheer en onderhoud van schoolgebouwen. Dit als afwikkeling van voorgaande jaren.
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen doordat de geplande uitbreiding voor leerkrachten niet geheel is behaald. Dit komt doordat de schoolbesturen uiteindelijk niet aan de gestelde voorwaarden hebben voldaan.

Programma 6 Sport (positief € 0,4 miljoen)

Het positieve resultaat komt voor een belangrijk deel door:

- Per saldo een positief resultaat van € 0,4 miljoen door een goed buitenseizoen bij de zwembaden en bijbehorende horecaopbrengsten. De seizoenseffecten zijn vooraf moeilijk te begroten en veroorzaken dan achteraf verschillen.

Programma 7 Werk, Inkomen en Participatie (positief € 8,4 miljoen)

Het positieve resultaat wordt grotendeels veroorzaakt door:

- Een hogere vergoeding vanuit het Rijk van € 5,4 miljoen voor de bijstandsverlening die definitief is vastgesteld. Deze wordt gedoteerd aan de reserve.
- Hogere baten van € 1,1 miljoen door de hogere aflossingen op leningen bij de bijstandsverlening aan zelfstandigen (€ 0,6 miljoen) en terugvorderingen van te veel betaalde uitkeringen op (voormalig) uitkeringsgerechtigden (€ 0,5 miljoen).
- Lagere lasten van € 1,6 miljoen voor de begeleiding naar werk vanwege lagere personeelslasten voor het begeleiden van uitkeringsgerechtigden naar Werk (€ 1,0 miljoen). Dit komt grotendeels door het niet in kunnen vullen van alle vacatures als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt. Daarnaast lagere lasten op de uitvoeringskosten bij de interne leerstages voor Amsterdam Werkt! (€ 0,6 miljoen). Dit komt door het beëindigen van een intensief traject gericht op veelplegers (Fenix), omdat dit niet meer rendabel was.

Programma 8 Volksgezondheid, Jeugd en Zorg (negatief € 2,9 miljoen)

Het negatieve resultaat is vooral het gevolg van:

- Hogere lasten voor specialistische jeugdhulp van € 11,2 miljoen. Er waren hogere lasten van € 12,1 miljoen vanwege de afkoop van zorgkosten over 2017, de afrekening op werkelijke kosten van zorgtrajecten die overlopen van 2018 naar 2019 en het treffen van een voorziening dubieuze debiteuren. Daarnaast waren er lagere lasten van € 0,9 miljoen voor specialistische jeugdzorg in 2019. Voor een verdere toelichting verwijzen we naar programmaonderdeel 8.3 individuele voorzieningen.
- Lagere lasten voor maatschappelijke opvang/beschermd wonen van € 3,2 miljoen omdat deze middelen pas bij de septembercirculaire zijn toegekend en daardoor niet meer tot besteding zijn gekomen.
- Lagere personele lasten van € 3,4 miljoen voor individuele voorzieningen vanwege het niet kunnen invullen van vacatures voor Geïntegreerde Voorzieningen en Veilig Thuis (€ 2,5 miljoen), Jeugd (€ 0,6 miljoen) en intersectorale aanpak (€ 0,3 miljoen)
- Lagere lasten van € 1,7 miljoen voor wijkteams vanwege lagere lasten voor het projectteam van SamenDOEN (€ 0,9 miljoen) en lagere lasten voor de Ouder- en Kindteams (OKT) (€ 0,8 miljoen). In 2019 is het management van de Samen Doen teams overgedragen aan een externe partij. De transitieperiode is korter dan verwacht waardoor de kosten lager zijn uitgevallen. De lagere lasten voor OKT's komen vooral door een lager dan verwachte btw afrekening met Stichting OKT omdat deze niet btw plichtig is.

Programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening (positief € 9,1 miljoen)

Het positieve resultaat is vooral het gevolg van lagere lasten op het programmaonderdeel 9.3 Duurzaamheid en milieubeheer vanwege:

- Lagere lasten van € 2,8 miljoen voor subsidies die in 2019 zijn verleend maar waarvan de vaststelling later dan in 2019 wordt verwacht.
- Lagere lasten van € 2,4 miljoen op de Versnellingsmiddelen duurzaamheid. Veel projecten zijn wel in de loop van 2019 voorbereid of gestart, maar de kosten vallen voor een belangrijk deel in 2020. Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking uit de reserve die hiervoor is gevormd.
- Lagere lasten op luchtkwaliteit van € 2,2 miljoen doordat de investering voor borden en camerasystemen in de milieuzone wordt doorgeschoven naar 2020. Deze investering is uitgesteld, omdat het Rijk bezig is landelijke regels op te stellen voor milieuzones. De lasten luchtkwaliteit worden gedekt uit de reserve Stedelijk MobiliteitsFonds (SMF).
- Lagere lasten van € 1,6 miljoen op milieu- en bodemtaken die de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied uitvoert in opdracht van de gemeente Amsterdam, vooral doordat de afrekening met de Omgevingsdienst achteraf plaats vindt.

Programma 10 Grond (positief € 80,1 miljoen)

Het positieve resultaat is het gevolg van:

- Hogere baten van € 76,4 miljoen door meer ontvangen afkoopsommen

erfpacht. Deze baten bestaan uit € 51,2 miljoen hogere afkoopsommen voor het eeuwigdurend stelsel (als gevolg van erfpachters die in 2019 gebruik hebben gemaakt van de overstapregeling), € 25,0 miljoen aan hogere afkoopsommen voor het voortdurend stelsel en € 0,2 miljoen overige baten. Afkoopsommen zijn lastig te ramen, omdat ze afhankelijk zijn van individuele beslissingen van erfpachters waar de gemeente geen invloed op heeft. De ontvangen afkoopsommen hebben echter geen effect op het resultaat, omdat de ontvangen afkoopsommen volledig worden gedoteerd aan de reserves.

- De hogere baten van € 7,6 miljoen en hogere lasten van € 7,0 miljoen voor grondexploitatie worden verrekend met de balansposten waaronder het 'onderhanden werk' en hebben daarom geen effect op het rekeningresultaat. De hogere opbrengsten komen onder meer door tussentijdse winstnemingen en planafsluitingen. De hogere lasten komen vooral door een hogere dotatie aan de voorziening Plantekorten omdat de plansaldi van sommige grondexploitaties zijn verslechterd. In totaal bedraagt de portefeuille van Amsterdam 185 grondexploitaties.
- Lagere lasten van € 2,1 miljoen door een beter resultaat op inzet van projectmanagementcapaciteit. Door een hogere productiviteit van medewerkers die ingezet worden bij binnengemeentelijke opdrachtgevers. Hierdoor ontstaat er een hogere dekking die als negatieve last is verantwoord.

Programma 11 Wonen en groen (positief € 52,0 miljoen)

Het positieve resultaat is vooral het gevolg van:

- Lagere subsidielasten van € 19,4 miljoen bij het Corporatiebudget doordat de subsidielasten pas verantwoord worden als deze vastgesteld en afgerekend zijn. Hierdoor verschuift het moment van verantwoording van de start van een project (subsidiebeschikking) naar de afronding van een project (subsidievaststelling). In 2019 zijn er wel subsidies beschikt maar slechts in beperkte mate (€ 0,3 miljoen) ook afgerekend. Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking uit de reserve Corporatiebudget.
- Lagere lasten van € 4,0 miljoen voor de projecten in de Ontwikkelbuurten in de stadsdelen Nieuw-West, Noord en Zuidoost. Een deel van het ontwikkelbuurtenbudget is niet uitgegeven omdat de uitvoering van de plannen vertraagd is.
- Lagere lasten van € 5,1 miljoen doordat projecten voor huisvesting van statushouders en bijzondere groepen vertraging hebben opgelopen en minder statushouders zijn gehuisvest.
- Lagere lasten van € 2,9 miljoen doordat de voorbereiding en uitvoering van projecten is vertraagd vooral doordat te weinig capaciteit beschikbaar was.
- Hogere baten van € 1,5 miljoen bij de bestuurlijke boetes voor de handhaving van de Huisvestingswet. Door een hoger aantal meldingen en de aanpak 'digitaal toezicht' zijn er meer onderzoeken gedaan en is een hoger aantal handhavingsbesluiten genomen.
- Lagere lasten van € 15,0 miljoen voor groen en dierenwelzijn vooral door vertraging in diverse projecten (€ 12,2 miljoen) zoals verdubbeling Oosterpark, projecten voor meer en beter groen (vanwege capaciteitsgebrek en lange aanbestedingstrajecten), het kappen en vervangen van ongeveer 3.850 bomen die een veiligheidsrisico dragen, het wegwerken van de achterstand bij de herplant van bomen en de bestrijding van de Japanse Duizendknoop. Daarnaast lagere lasten door een wijziging in de programmering voor grootonderhoud en vervanging (€ 1,3 miljoen) en lagere lasten voor het herplantfonds vanwege capaciteitsgebrek en het korte plantseizoen (€ 1,1 miljoen).

Programma 12 Moderne open overheid (positief € 4,7 miljoen)

Het positieve resultaat is vooral het gevolg van:

- Hogere baten van € 1,6 miljoen voor digitale stad, interactie en informatie vooral omdat we meer legesproducten hebben afgegeven en meer bestuurlijke boetes hebben geïnd (€ 1,0 miljoen) Daarnaast hogere baten door een stijging van de goudprijs bij de Stadsbank van Lening (€ 0,6 miljoen).
- Lagere lasten van totaal € 2,0 miljoen voor de inzet van personeel (€ 1,1 miljoen) en kosten voor het onderhoud van applicaties (€ 0,9 miljoen). Vanwege een krappe arbeidsmarkt bleef de instroom van nieuwe medewerkers achter bij de vraag.
- Lagere lasten van € 1,5 miljoen doordat de Buurtbudgetten niet geheel zijn besteed (€ 1,0 miljoen) en een aantal projecten uit de Agenda Digitale Stad later zijn gestart dan voorzien (€ 0,4 miljoen).

Algemene dekkingsmiddelen (negatief € 309,2 miljoen)

Het resultaat op de Algemene dekkingsmiddelen bestaat uit de effecten op de onderdelen A.1 tot en met A.4 (negatief € 61,9 miljoen) en het negatieve

effect vanuit de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in onderdeel A.5 (€ 247,3 miljoen). Dit wordt hieronder verder toegelicht.
Het negatieve resultaat van € 61,9 miljoen op de onderdelen A.1 tot en met A.4 komt vooral door:

- Een dotatie aan de voorziening voor het Afval Energie Bedrijf (AEB) van € 75,0 miljoen die we hiervoor al hebben toegelicht.
- Een negatief resultaat van € 7,0 miljoen voor het gemeentefonds ten opzichte van de Najaarsnota 2019. De daling van de gemeentefonds-uitkering komt vooral door wijzigingen in de maatstaven bij de Decembercirculaire 2019, die negatief uitpakken voor de gemeente Amsterdam (€ 16,6 miljoen). Daarentegen stijgt de gemeentefonds-uitkering met name door een toevoeging vanuit integratie-uitkeringen (€ 3,0 miljoen) en door diverse rijksbijdragen (€ 3,4 miljoen).
- Een negatief effect op lokale heffingen van € 1,6 miljoen vooral vanwege het vervroegd afschrijven van de belastingapplicatie Key2B. Het gaat hier om implementatiekosten die volgens een recente BBV uitleg niet geactiveerd mogen worden, omdat deze applicatie niet in eigendom van de gemeente is.
- Een dividend van deelneming Haven van € 11,4 miljoen hoger dan begroot door het toepassen van het in 2017 nieuw vastgestelde dividendbeleid van het Havenbedrijf.
- Een positief resultaat op de overige eigen middelen van € 6,6 miljoen. Zie voor een verdere toelichting de paragraaf 3.A algemene dekkingsmiddelen.

Het negatieve effect van € 247,3 miljoen op reservemutaties komt vooral door hogere toevoegingen aan reserves (€ 152,2 miljoen) en lagere onttrekkingen aan reserves (€ 95,1 miljoen). Hierbij een aantal grotere afwijkingen op reservemutaties:

- Hogere toevoeging van € 67,3 miljoen aan de reserve financiering Erfpacht. Het doel van deze reserve is zoveel mogelijk in erfpacht uitgegeven grond te financieren met eigen vermogen. De reserve is in 2019 nieuw gevormd. De hogere toevoeging is hoofdzakelijk het gevolg van de overstapregeling. Deze hogere dotatie betreft afkoopsommen voor het eeuwigdurend stelsel en meerwaarde bij herzieningen van erfpachtcontracten in het voortdurend stelsel.
- Hogere toevoeging van € 15,6 miljoen aan de reserve stadsbehoud die eind 2019 is ingesteld. De reserve vervangt diverse andere reserves die (samen) een vergelijkbaar doel hadden. Eind 2019 zijn de saldi van deze reserves vrijgevallen ten gunste van de reserve Stadsbehoud. De saldi van deze reserves blijken eind 2019 groter dan verwacht, waardoor de dotatie ook hoger is. De reden is vertraging in de uitvoering van projecten in de openbare ruimte.
- Lagere onttrekking van € 64,0 miljoen aan de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds. De reserve heeft het doel projecten te dekken die passen binnen de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds. In 2019 zijn er vooral lagere projectuitgaven geweest in programmaonderdeel 2.1 Verkeer, vervoer en parkeren (€ 47,4 miljoen), programmaonderdeel 2.3 Openbaar Vervoer (€ 3,9 miljoen), programma 11 Wonen en groen (€ 8,2 miljoen) en programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening (€ 3,7 miljoen).
- Lagere onttrekking van € 18,4 miljoen aan de reserve achterstallig onderhoud door de volgende lagere lasten in programmaonderdeel 2.1 Verkeer, vervoer en parkeren (€ 12,3 miljoen), programmaonderdeel 2.2 Water (€ 1,5 miljoen) en programma 11.3 Groen en dierenwelzijn (€ 5,2 miljoen). Deze reserve ondersteunt een programmatische aanpak voor het wegwerken van grootschalig achterstallig onderhoud in de openbare ruimte en van de infrastructuur.

Bestuur en organisatie, inclusief overzicht Overhead (negatief € 22,3 miljoen)

Het negatieve resultaat komt grotendeels door:

- Hogere lasten van € 11,3 miljoen door een hogere toevoeging aan de voorzieningen voor pensioenen wethouders en bestuurders. Op grond van de rekenrente van 0,29 procent (stand 1 oktober 2019) is een aanvullende toevoeging aan de voorzieningen nodig.
- Hogere onderhoudslasten van € 5,1 miljoen door een hogere dotatie aan de voorziening groot onderhoud. Dit komt door een actualisatie van het meerjaren onderhoudsplan (€ 3,0 miljoen) en groot onderhoud aan twaalf panden die niet was voorzien om onder andere panden geschikt te maken voor nieuwe gebruikers (€ 2,1 miljoen).
- Hogere lasten van € 5,7 miljoen voor een tegemoetkoming aan de Joodse gemeenschap. Tegenover deze hogere lasten staat een lagere dotatie aan de reserve incidentele coalitiemiddelen bij de Algemene dekkingsmiddelen.
- Hogere lasten voor belastingen, heffingen en door naheffingen uit

voorgaande jaren die niet aan beleidsprogramma's kunnen worden doorbelast (€ 1,3 miljoen).

2.4 Schuld

De gemeente investeerde in 2019 fors in de stad. Onze uitgaven waren hoger dan de inkomsten, onder andere vanwege de forse investeringen. Investeringen financieren we met externe en interne financieringsmiddelen en het werkkapitaal. De externe financieringsmiddelen zijn leningen van externe partijen waarover we rente betalen. De reserves, voorzieningen en het jaarresultaat vormen onze interne financieringsmiddelen. Het werkkapitaal is het verschil tussen:

- de waarde van de voorraden plus de nog te ontvangen bedragen.
- de nog te betalen bedragen.

De externe financieringsmiddelen stegen in 2019 met € 495 miljoen naar € 5,3 miljard. Tabel 1 toont de ontwikkeling van de externe schuld van de afgelopen vijf jaar. Hierin is ook het aandeel van de financieringsbehoefte voor erfpacht weergegeven. Het betreft hier de balanswaarde van de erfpachtgronden waarvoor canon wordt betaald.

Grafiek 1: Ontwikkeling externe schuld 2015 – 2019

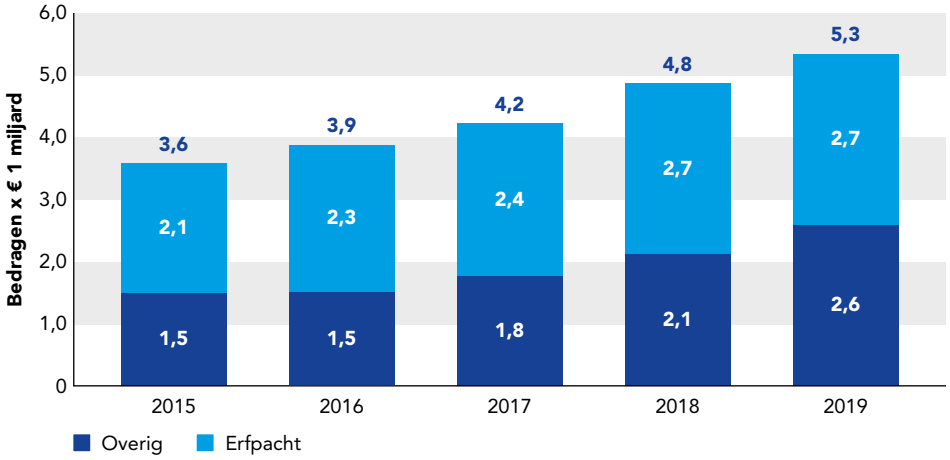

Bij de Najaarsnota 2019 was de verwachte omvang van de externe financieringsmiddelen voor eind 2019 begroot op € 5,8 miljard. Deze kwam uiteindelijk € 455 miljoen lager uit op € 5,3 miljard. De uiteindelijke lagere omvang van de externe financieringsmiddelen (externe schuld) is het resultaat van een aantal effecten:

- De omvang van de interne financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en resultaat) kwam € 206 miljoen hoger uit dan verwacht. Hierdoor waren meer eigen financieringsmiddelen aanwezig dan verwacht.
- De omvang van het immateriële en materiele bezit kwam € 133 miljoen lager uit dan verwacht.
- De omvang van het financiële bezit kwam € 44 miljoen lager uit dan verwacht. Dit komt vooral door het treffen van een voorziening voor het Afval Energiebedrijf (AEB).
- De werkkapitaalbehoefte daalde € 72 miljoen meer dan verwacht. Hierdoor waren meer financieringsmiddelen aanwezig dan verwacht.

De externe schuld steeg in 2019, maar de rentelasten daalden ten opzichte van 2019 met € 1 miljoen naar € 81 miljoen. Dit kwam vooral doordat we aflopende leningen tegen een lagere rente konden herfinancieren. Het rentepercentage voor het aantrekken van kortlopende leningen was in 2019 negatief, net als in voorgaande jaren. Het gemiddeld rentepercentage van de

totale externe financieringsmiddelen in 2019 was 1,6 procent.

In de paragraaf Financiering lichten we de ontwikkeling van de schuld verder toe.

2.5 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de beschikbare weerstandscapaciteit (vooral de Algemene Reserve) en de benodigde weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit is onderbouwd met risico-inventarisaties.

Weerstandsvermogen = beschikbare/benodigde weerstandscapaciteit

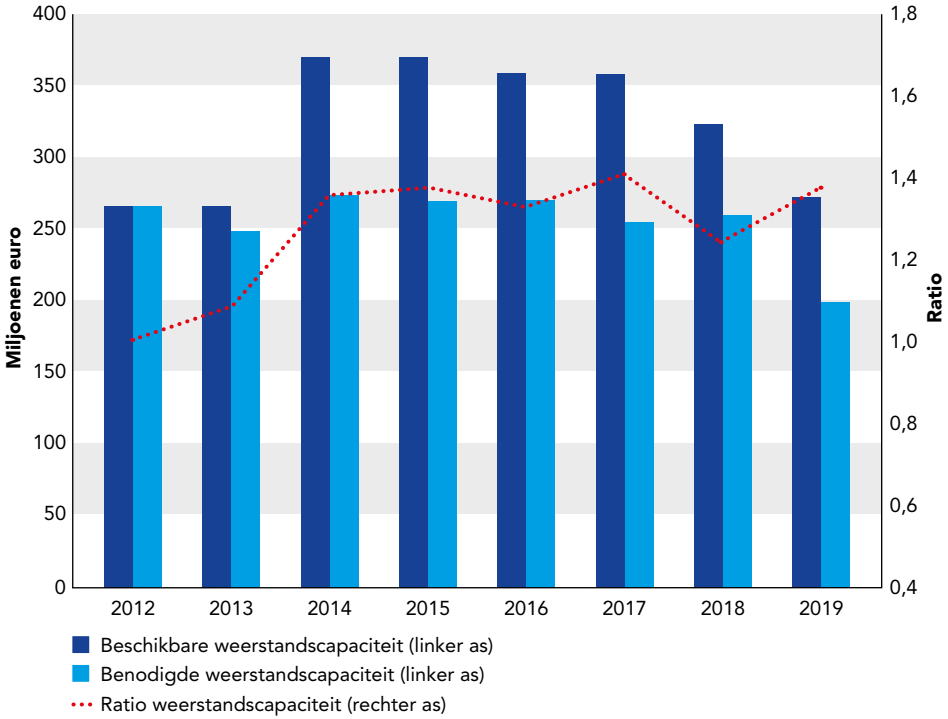

De grafiek laat zien dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de benodigde weerstandscapaciteit te leveren. De wereldwijde verspreiding van het coronavirus zal echter ook gevolgen hebben voor de financiën van de gemeente. In de loop van 2020 zal meer duidelijkheid komen over de kosten van door de gemeente genomen continuïteitsmaatregelen, additionele lasten voor maatregelen ter invulling van de maatschappelijk rol en teruglopende baten op de korte en middellange termijn. Het is de verwachting dat het weerstandsvermogen ernstig onder druk zal komen als gevolg van de coronacrisis.

In 2019 hebben vooral de gebeurtenissen rondom het Afval Energie Bedrijf (AEB) schommelingen in het risicobeeld teweeggebracht. Verder is in 2019 de gemeenteraad het programma bruggen en kademuren gestart wat onder meer gericht is op het terugdringen van de risico's bij de constructieve veiligheid van bruggen en kades. Desondanks blijven hier risico's op onverwachte incidenten bestaan als gevolg van de technische staat en intensief gebruik. De relatief grote risico's in programma Grond zijn – ondanks dat 2019 een relatief mager financieel jaar is geweest voor het grondbedrijf – goed afgedekt in het Vereveningsfonds. In het sociaal domein spelen risico's op financiële tegenvallers door stijgend beroep op hulp en voorzieningen bij Jeugdzorg en Wmo en bij BUIG door het open einde karakter van de inkomensondersteuning.

Door klimaatverandering neemt de frequentie van extreem weer toe en daarmee het risico op schade aan publieke eigendommen in de openbare ruimte en infrastructuur. Voor een verder toelichting verwijzen we u naar de paragraaf weerstandsvermogen en de risico's beschreven in de programmabladen.

Met een weerstandsvermogen van 1,37 voldoet de gemeente op het meetmoment van het jaarverslag aan het door de gemeenteraad vastgestelde beleid om te sturen op een weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte van 1,0 tot 1,4.

2.6 Frictiekosten

In 2019 is een begroot bedrag van € 6,8 miljoen onttrokken aan de reserve frictiekosten conform de besluitvorming bij het Jaarverslag 2018. Bij het opmaken van de rekening is gebleken dat in 2019 in totaal een bedrag van € 7,4 als frictiekosten wordt aangemerkt. Door het negatieve rekeningresultaat hebben we besloten om de € 7,4 miljoen gemaakte frictiekosten volledig te onttrekken aan de frictiekostenreserve. Dit past binnen de totaal toegekende frictiekosten voor 2019 van € 9,2 miljoen. Deze frictiekosten worden bij de Voorjaarsnota 2020 verwerkt in de begroting. De frictiekosten worden in het jaarverslag verantwoord in de bewuste begrotingsprogramma's als geaccordeerde kostenoverschrijdingen.

3

3 Programma's

Inleiding		27
3.1	Veiligheid	29
3.2	Verkeer, vervoer en waterstaat	43
3.3	Economie	62
3.4	Kunst, cultuur en erfgoed	72
3.5	Onderwijs	85
3.6	Sport	95
3.7	Werk, participatie en inkomen	104
3.8	Volksgezondheid, jeugd en zorg	119
3.9	Duurzaamheid en ruimtelijke ordening	140
3.10	Grond	169
3.11	Wonen en groen	178
3.12	Moderne open overheid	199
3.A	Algemene middelen	211
3.B	Bestuur en organisatie	227

De structuur van de programmabladen

De opzet en indeling van de programma's in dit jaarverslag zijn vergeleken met het Jaarverslag 2018 flink gewijzigd. Dit jaarverslag is namelijk opgesteld volgens de nieuwe begrotingsindeling en daarmee gespiegeld aan de Begroting 2019. De wijzigingen lichten we hieronder toe.

1. Opzet programma's

Dit jaarverslag kent twaalf programma's die elk bestaan uit de volgende twee onderdelen:

- Infographic (samenvatting op programmaniveau)
- Programmaonderdelen

Anders dan het vorige jaarverslag vervalt de paragraaf gebiedsgericht werken (stadsdelen). De belangrijkste resultaten van de stadsdelen worden nu verwerkt in de programmaonderdelen.

1.1 Infographic

Net als in het vorige jaarverslag openen we elk programma met een infographic. De infographic laat in vogelvlucht de belangrijkste resultaten per programma zien.

We sluiten de samenvatting op programmaniveau af met de financiële realisatie waarin op hoofdlijnen wordt ingegaan op de afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde Begroting 2019 (stand Najaarsnota 2019). De begrotingscijfers die in de kolom primaire Begroting 2019 staan, zijn de cijfers uit het decemberbesluit van 2018. In dit decemberbesluit zijn de coalitieakkoordmiddelen verdeeld en verwerkt in de begroting. Aangezien deze middelen onderdeel uitmaken van de begroting, is ervoor gekozen deze cijfers als primaire begroting te presenteren en niet de cijfers zoals opgenomen in het boekwerk van de Begroting 2019.

Dit jaarverslag volgt de nieuwe begrotingsindeling. Dit maakt dat je de financiële realisatie over 2018 niet direct kunt vergelijken met de realisatie volgens de nieuwe indeling. Daarom zijn in de financiële tabellen de cijfers van vorig jaar omgezet naar de nieuwe begrotingsindeling, zodat een vergelijking alsnog mogelijk is. Dit geldt ook voor de reservemutaties; deze waren voorheen onderdeel van de programma's en vallen in de nieuwe programma indeling onder overzicht A.5 Reserves.

1.2 Programmaonderdeel

In de programmaonderdelen geven we een overzicht van concrete en specifieke doelstellingen en activiteiten, met de bijbehorende indicatoren en streefwaarden. Anders dan het vorige jaarverslag presenteren wij de doelenrealisatie in de doelenboom, zodat in een oogopslag te zien is hoeveel middelen zijn uitgegeven voor een bepaald doel. Hiermee is het onderdeel Beleidsresultaten komen te vervallen. Daarnaast is er in de programmaonderdelen aandacht voor de verbonden partijen, de financiële toelichtingen, de reserves, de subsidies, voor risico's en maatregelen en de geldende beleidskaders. Hieronder lichten we de componenten van het programmaonderdeel toe.

Belangrijke ontwikkelingen

Hier bespreken we kort welke belangrijke ontwikkelingen in 2019 hebben plaatsgevonden. Het gaat hier vooral om ontwikkelingen die van buiten op ons af komen en die (mogelijk) gevolgen hebben voor Amsterdam en de Amsterdammers.

Specifieke beleidsdoelen en activiteiten

Per doel geven we hier aan wat het resultaat in 2019 is geweest, waarom doelen wel of niet gehaald zijn en of geplande activiteiten wel of niet zijn uitgevoerd. Zoals eerder verwoord presenteren wij dit jaar de doelenrealisatie, oftewel de gerealiseerde baten en lasten per doel.

Verbonden partijen

We benoemen hier de verbonden partijen die worden ingeschakeld voor het behalen van de doelen.

Financiële toelichting
In deze rubriek geven we redengevende verklaringen voor de afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde Begroting 2019 (stand Najaarsnota 2019). De begrotingscijfers die in de kolom primaire Begroting 2019 staan, zijn de cijfers uit het decemberbesluit van 2018. In dit decemberbesluit zijn de coalitieakkoordmiddelen verdeeld en verwerkt in de begroting. Aangezien deze middelen onderdeel uitmaken van de begroting, is ervoor gekozen deze cijfers als primaire begroting te presenteren en niet de cijfers zoals opgenomen in het boekwerk van de Begroting 2019. Daarnaast zijn in de financiële tabellen de cijfers van 2018 omgezet naar de nieuwe begrotingsindeling, zodat een vergelijking alsnog mogelijk is. Dit geldt ook voor de reservemutaties.

Reserves
We geven hier de belangrijkste reservemutaties (met afwijkingen groter dan € 0,2 miljoen ten opzichte van de begrotingsstand Najaarsnota 2019) per programmaonderdeel met redengevende verklaringen weer. Anders dan in het vorige jaarverslag worden in het nieuwe onderdeel A.5 Reserves alle onttrekkingen en toevoegingen aan reserves verantwoord.

Subsidies van betekenis
Hier worden de belangrijkste subsidies per programmaonderdeel genoemd. Indien de realisatie over 2019 significant afwijkt van de begroting, geven we hier een toelichting op.

Risico's en maatregelen
Bij het Jaarverslag 2019 gaan we uit van de meest actuele risico's. Van deze risico's geven we aan wat eind 2019 de status is.

Beleidskaders
Dit onderdeel beschrijft de beleidskaders die voor het programmaonderdeel van toepassing zijn.

2. Algemene middelen en Bestuur en organisatie

Na de twaalf programma's volgen de onderdelen A) Algemene dekkingsmiddelen en B) Bestuur en organisatie. In het vorige jaarverslag waren dit de paragrafen Algemene dekkingsmiddelen en overzicht Overhead.

2.1 A) Algemene middelen
Het overzicht Algemene dekkingsmiddelen is geen programma, maar een verplicht onderdeel van de begroting en het jaarverslag volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). In dit overzicht worden de belangrijkste algemene inkomstenbronnen van de gemeente toegelicht en verantwoord.

Anders dan in het vorige jaarverslag wordt in het nieuwe onderdeel A.5 Reserves alle onttrekkingen en toevoegingen aan reserves verantwoord. Overigens worden de belangrijkste reservemutaties nog wel per (programma) onderdeel toegelicht.

2.2 B) Bestuur en organisatie
In overzicht B staan de middelen die ondersteunend zijn aan besluiten over en uitvoeren van beleid uit programma 1 tot en met 12. Dit zijn dus baten en lasten die niet rechtstreeks zijn toe te rekenen aan de twaalf beleidsprogramma's.

Programma 1 | Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

3.1 Veiligheid

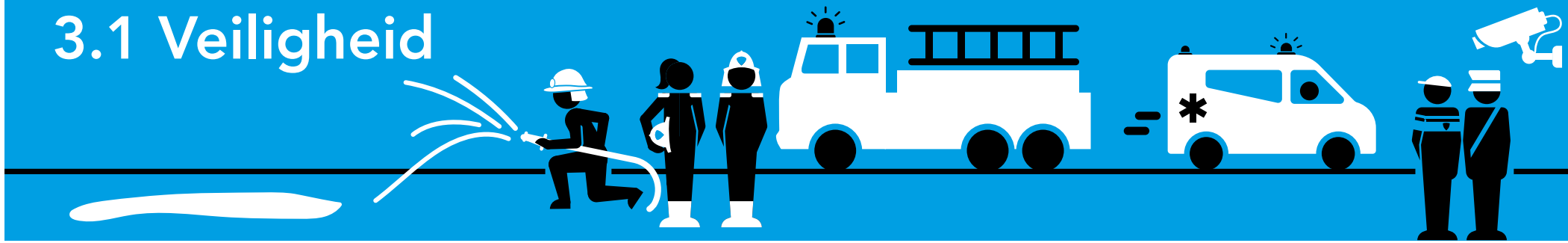

3.1.1 Brandweer en crisisbeheersing

Alarmering, brandweerzorg en multidisciplinaire crisisbeheersing via de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

→ Proeftuinkazerne
De proeftuinkazerne in Amsterdam is sinds januari 2019 operationeel. Dit is onderdeel van de afspraken over modernisering en flexibilisering. Hier werkt de brandweer in een ander rooster (2 x 8 uur). De bezetting heeft veel activiteiten georganiseerd met andere hulpdiensten en stadsdeel Oost rond (brand) veiligheidsbewustzijn. Volgens planning hebben zij de verschillende maatregelen uit het Uitvoeringsplan van het Dekkingsplan 2018-2021 operationeel uitgevoerd. Hiermee verbeterde de dekking en de paraatheid en is de beoogde flexibiliteit hoger. Dit is een eerste stap naar een meer risicogerichte en flexibele inrichting van de repressieve brandweerzorg.

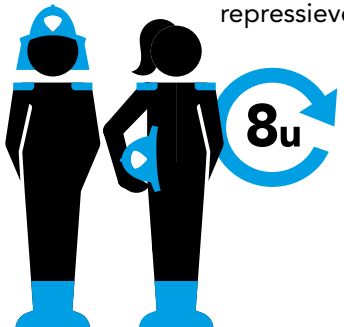

3.1.2 Openbare orde en veiligheid

De openbare orde en de veiligheid van mensen, goederen en gebieden handhaven.

→ Drugs
In Weerbare Mensen, Weerbare Wijken staan 15 maatregelen om drugshandel terug te dringen. En om de sociale ontwrichting van buurten en de kwetsbaarheid van jongeren door drugshandel te verminderen. Samen met politie, justitie en andere externe partners werken we langs vier lijnen:
1. persoonsgericht
2. gebiedsgericht
3. tegengaan van ondermijning
4. preventie

Het hangt samen met het programma De Weerbare Stad en het Versterkingsplan van het Regionaal Informatie en Expertisecentrum (RIEC) – Amsterdam-Amstelland.

→ Ondermijning
Het programma De Weerbare Stad zijn we gestart om een samenhangende en stabiele aanpak van ondermijning te krijgen. Het gaat om:
- kennis verwerven
- mentaliteitsverandering
- grenzen stellen

Het rapport "De achterkant van Amsterdam" van Tops en Tromp is gepresenteerd. Het geeft een geïntegreerd beeld van de ondermijnende effecten van drugs. Vooral rond handel en gebruik.

→ Masterplan Handhaving en Reiniging
In het najaar 2019 stelde de gemeenteraad het Masterplan Handhaving en Reiniging vast. In 2019 gebruikten we gemeentebreed ruim € 10 miljoen voor verschillende maatregelen om onze stad veilig, leefbaar en schoon te houden. Daarbij waren de binnenstad (Wallen, Uitgaanspleinen), Nieuw West en Zuidoost gebieden die voorrang kregen.

Programma 1 | Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

3.1 Veiligheid

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	13,0	14,7	20,4	20,4	0,0
Lasten	165,9	189,6	198,1	192,2	-5,9
Saldo	**-153,0**	**-174,9**	**-177,7**	**-171,8**	**6,0**

Het programma Openbare orde en veiligheid heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 6,0 miljoen. Dit komt door lagere lasten van € 5,9 miljoen.

Het positieve resultaat komt vooral door:

- Lagere lasten van circa € 4,0 miljoen voor diverse programma's binnen Veiligheid. De grootste afwijkingen zitten vooral bij de inrijbeperkende maatregelen (€ 1,8 miljoen), pilot bodycams efficiënter uitgevoerd (€ 0,7 miljoen), De Weerbare Stad (€ 0,4 miljoen) en de Top600/Top400 (€ 0,3 miljoen). In het programmaonderdeel 1.2 Openbare orde en veiligheid worden deze afwijkingen verder toegelicht.
- Lagere personeelslasten voor veiligheid van € 1,5 miljoen vooral door het laat of niet kunnen invullen van vacatureruimtes (€ 1,0 miljoen) en onderbesteding op inhuur op projecten (€ 0,5 miljoen).

3.1.1 Brandweer en crisisbeheersing

Alarmering, brandweerzorg en multidisciplinaire crisisbeheersing via de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

Belangrijke ontwikkelingen

- Het afgelopen jaar is voor Brandweer Amsterdam-Amstelland een bewogen tijd geweest, met in het eerste halfjaar veel publiciteit. Na uitkomst van het rapport "Bouwen aan Vertrouwen" is een plaatsvervangend commandant geworven en een technisch voorzitter voor het overleg tussen de Korpsleiding en de Ondernemingsraad aangesteld. Ook is een integriteitsfunctionaris en een functionaris 'bouwen aan vertrouwen' aangetrokken. Met ingang van 1 oktober is de nieuwe commandant brandweer, ook beoogd directeur veiligheidsregio, in dienst getreden.
- Als onderdeel van de afspraken over modernisering en flexibilisering is de proeftuinkazerne in Amsterdam sinds januari 2019 operationeel. Hier wordt gewerkt in een ander rooster (2 x 8 uur) en de bezetting heeft veel activiteiten georganiseerd met andere hulpdiensten en stadsdeel Oost op het gebied van (brand)veiligheidsbewustzijn. Conform planning zijn de verschillende maatregelen uit het Uitvoeringsplan van het Dekkingsplan 2018-2021 operationeel uitgevoerd. Hiermee is de dekking en de paraatheid verbeterd en is de beoogde flexibiliteit verhoogd. Daarmee is een eerste stap gezet naar een meer risicogerichte en flexibele inrichting van de repressieve brandweerzorg.
- Verder zijn de voorbereidingen voor de inrichting van het Veiligheidscentrum Sloterdijk in het Westelijk Havengebied gestart en is de eerste paal voor het gebouw geslagen. Afgelopen zomer is een Quick scan uitgevoerd naar de bluswatervoorzieningen en in december is een start gemaakt met het uitwerken van de maatregelen in de regio.
- We hebben het afgelopen jaar geoefend met Cyberincidenten. Daarnaast zijn we regionaal en landelijk betrokken bij initiatieven om te komen tot een rolbepaling en handelingsperspectief ten aanzien van cyberincidenten.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 1.1.1 — ***Baten** 4,1 - **Lasten** 75,7*

Het voorkomen en bestrijden van brand en rampen en het vergroten van het bewustzijn van brandveiligheid.

Activiteit 1.1.1.1

De regionale brandweer en veiligheidsregio financieren t.b.v. brand- en rampbestrijding en we zien toe op de kwaliteit van de uitvoering.

Activiteit 1.1.1.2

We bereiden ons voor op crisis, rampen en grootschalige evenementen.

Voor bovengenoemd doel en bijbehorende activiteiten zijn geen indicatoren opgenomen, omdat deze via de begroting en jaarrekening van de Veiligheidsregio gerapporteerd worden. Deze zal in het voorjaar aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Hieronder een toelichting op een aantal belangrijke indicatoren.

Aantal door externe partners opgehangen rookmelders

Bij meer dan 100.000 corporatiewoningen is bekend dat er rookmelders aanwezig zijn. Het streven is dat in 2021 in 95 procent van de woningen van woningcorporaties in onze regio rookmelders aanwezig zijn, zoals afgesproken in de intentieovereenkomst van oktober 2018.

Aantal woninginspecties door BAA

De beroepskazernes hebben het afgelopen jaar gezamenlijk ruim 10.000 woninginspecties gedaan en FLO-ers (Functioneel Leeftijdsontslag) hebben 1.476 bezoeken afgelegd. Het afgesproken totaal aantal is dit jaar ruimschoots behaald.

Maatschappelijke meerwaarde

Afgelopen jaar hebben we diverse voorlichtingsbijeenkomsten gehouden onder andere bij zelfstandig wonende senioren, eenzame ouderen, VvE's, markten en open dagen van kazernes. Verder hebben we ontruimingsoefeningen uitgevoerd door de bezetting van de beroepskazernes. Onder andere bij zelfstandig wonende senioren, eenzame ouderen, VvE's, markten en open dagen van kazernes. Daarnaast is de brandweer-iftar weer georganiseerd en is in samenwerking met 'Sportclub Only Friends' een brandveiligheidsdag gehouden voor 300 kinderen en jongeren met een lichamelijke of verstandelijke beperking of een chronische ziekte.

Realisatie opkomsttijd tankautospuiten

In het vastgestelde Dekkingsplan 2018 - 2021 is het regionale dekkingspercentage geprognosticeerd op 65 procent. In de praktijk werd het afgelopen jaar aan 62 procent van de meldingen aan de opkomstnorm voldaan. Een groot deel van het aantal meldingen betreft overigens Openbaar Meldsysteem (OMS)-meldingen, waarbij door een verplichte wachttijd in de melding maar 57 procent van de meldingen op tijd bereikt kan worden. Het opkomstpercentage bij binnenbranden is 73 procent.

Verbonden partijen

Veiligheidsregio Amsterdam Amstellland

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) is een gemeenschappelijke regeling. Het beslaat het gebied van de volgende gemeenten:

- Aalsmeer
- Amstelveen
- Amsterdam
- Diemen
- Ouder-Amstel
- Uithoorn

Zij voert de wettelijke taken uit de wet op de Veiligheidsregio uit. Bij alle genoemde doelen in dit programmaonderdeel wordt de VrAA ingeschakeld. Per 1 oktober 2019 is het Veiligheidsbureau, voorheen onderdeel van de gemeente Amsterdam, overgegaan naar de VrAA.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	3,9	4,5	4,4	4,1	-0,3
Lasten	75,7	79,0	76,2	75,7	-0,5
Saldo	**-71,8**	**-74,5**	**-71,8**	**-71,6**	**0,2**

Het programmaonderdeel Brandweer en crisisbeheersing heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,2 miljoen. Dit komt door lagere baten van € 0,3 miljoen en lagere lasten van € 0,5 miljoen.

Baten

De totale baten van € 4,1 miljoen zijn € 0,3 miljoen lager dan begroot. Dit is het gevolg van:

- Lagere baten van € 0,3 miljoen door een lagere vergoeding voor personeelslasten Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR). Vooruitlopend op teruglopende inkomsten vanwege de ontvlechting van de GHOR Zaanstreek-Waterland zijn vacatures niet ingevuld. Tegenover deze lagere baten staan ook € 0,3 miljoen lagere lasten.

Lasten

De totale lasten van € 75,7 miljoen zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere personeelslasten van € 0,3 miljoen bij crisis- en incidentbeheersing door het niet invullen van vacatures als gevolg van het verloop van personeel en moeilijk invulbare functies.
- Lagere personeelslasten GHOR van € 0,3 miljoen, mede door het niet invullen van vacatures. Hiermee wordt voorgesorteerd op de krimp van

de afdeling in de toekomst omdat er geen taken meer uitgevoerd gaan worden voor de Veiligheidsregio Zaanstreek-Waterland. De inkomsten dalen overeenkomstig. Tegenover deze lagere lasten staan ook € 0,3 miljoen lagere baten.
- Overige kleinere afwijkingen van per saldo € 0,1 miljoen hogere lasten worden niet verder toegelicht.

Reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen reserves opgenomen.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Aanslag in de stad of een crisis.	In 2019 aandacht voor samenwerking in de Driehoek, start nieuwe brandweercommandant/ beoogd directeur Veiligheidsregio (VrAA) als ook aanpassingen in organisatie (Veiligheidsbureau ondergebracht in Veiligheidsregio). Ook inzet op aanpak andersoortige "crisis" als demonstraties (i.e. Boerenprotest, Klimaatprotest).

Beleidskaders

- De Wet Veiligheidsregio's. Op 1 oktober 2010 is de Wet Veiligheidsregio's in werking getreden. Deze wet brengt brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de rampenbestrijding en crisisbeheersing samen in één organisatie.

- Beleidsplan Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (vastgesteld op 14 september 2015). In dit beleidsplan formuleren we de beleidsvoornemens van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) voor de komende jaren. Daarmee vullen we de wettelijke plicht in zoals die in artikel 14 van de Wet Veiligheidsregio's staat. We willen met dit beleidsplan onze sleutelpartners in de crisisbeheersing aan ons verbinden, zoals de politie, de partijen rondom waterveiligheid en belangrijke beheerders van vitale infrastructuren.

3.1.2 Openbare orde en veiligheid

De openbare orde en de veiligheid van mensen, goederen en gebieden handhaven.

Belangrijke ontwikkelingen

Radicalisering

Net als in de voorgaande jaren ging de voornaamste geweldsdreiging in 2019 uit van het islamitisch extremisme. De situatie van uitreizigers in Syrië en Irak, met name vrouwen en kinderen, heeft in 2019 veel maatschappelijke en politieke aandacht gekregen. Ook zien we toenemende aandacht voor rechtsextremisme, mede naar aanleiding van aanslagen en incidenten in Amsterdam.

In 2019 hebben we het radicaliseringsbeleid opnieuw vormgegeven langs de beleidslijnen die in de raadsbrief van januari 2019 uiteengezet zijn:

1. het versterken van de democratische veerkracht
2. het signaleren en tegenhouden van (mogelijk) radicaliserende individuen
3. het beschermen tegen extremistisch gedrag en geweld.

Prostitutie

Eind 2019 is de landelijke Wet regulering sekswerk (Wrs) in consultatie gegaan. We zijn gestart met de uitwerking van de toekomstscenario's van de raamprostitutie Wallen/Singelgebied. Tenslotte hebben we misstanden in de prostitutie aangepakt door middel van een integrale aanpak met ketenpartners.

Mensenhandel

Op het gebied van mensenhandel hebben we onderzoek gedaan naar specifieke verschijningsvormen van mensenhandel in Amsterdam. Ook is de samenwerking tussen zorg en veiligheid verbeterd. We zijn onder coördinatie van het Regionaal Informatie en Expertisecentrum (RIEC) een onderzoek gestart naar mogelijkheden voor versterking van de informatiepositie rond arbeidsuitbuiting. Daarnaast hebben we afspraken gemaakt met de Inspectie SZW (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) over controles arbeidsuitbuiting in bijvoorbeeld de horeca. Tenslotte hebben we samengewerkt met het Functioneel Parket, het Havenbedrijf en Aquapol met betrekking tot kwetsbare sectoren zoals de riviercruises.

Toezicht en Handhaving

Per 1 november 2019 hebben we één directie voor Toezicht en Handhaving Openbare Ruimte waarmee een grote stap is gezet naar één slagvaardige, flexibele toezicht- en handhavingsorganisatie voor Amsterdam die zich richt op een schone, leefbare en veilige stad. Om de veiligheid van handhavers op straat te vergroten zijn we in de zomer van 2019 een pilot gestart waarbij 100 handhavers zijn uitgerust met een bodycam.

Tenslotte hebben we vanaf 20 november 2019 een Gemeenschappelijke Meldkamer Amsterdam waar het Actie Service Centrum, Toezicht en Handhaving Openbare Ruimte, Garage Parkeren en Stichting Aanpak Overlast Amsterdam nauw samenwerken.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 1.2.1 ***Baten** 16,3 - **Lasten** 116,5*

Amsterdam is een veilige en leefbare stad voor bewoners en bezoekers.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Veiligheidsindex van de regio Amsterdam-Amstelland	100 (2014)	90	n.v.t.	90

In 2019 zijn we een nieuwe ronde gestart voor het aanvragen van een 24u vergunning waarbij maximaal zes vergunningen te vergeven zijn.

In 2019 hebben we ingezet op 23 maatregelen (op de korte termijn) om de overlast in de drukke binnenstad te beperken. Hierbij hebben we gebruik gemaakt van onze ervaringen met de pilot gastvrij en veilig Rembrandt en Thorbeckeplein. De volgende activiteiten hebben we onder andere ingezet:

- We hebben het Actieservice centrum (ASC) een belangrijke rol gegeven bij het afhandelen van horeca-overlastmeldingen, doordat de horecahandhavers vanuit het ASC worden aangestuurd.
- We hebben controles op doorschenken uitgevoerd.
- Voor de meest overlastgevende horecabedrijven op de Wallen, Rembrandtplein en Leidsebuurt houden we een Top-X lijst bij. Voor bedrijven op deze lijst zijn we onder andere gestart met controles, gesprekken en handhaving.
- We hebben hosts ingezet op de weekendnachten rondom het Rembrandtplein, in het Wallengebied en in de Leidsebuurt.

Horeca

We hebben gewerkt aan een nieuwe visie en beleidskader Horeca. Dit beleidskader zullen we in het najaar 2020 ter inspraak voorleggen.

We hebben mystery guest controles uitgevoerd bij alle horecazaken met portier. In specifieke gevallen hebben we naar aanleiding van deze controles handhavingsstappen genomen.

In oktober 2019 vond het Amsterdam Dance Event (ADE) plaats. Om het evenement zo goed mogelijk te laten verlopen hebben we hier de regie genomen. ADE Deelnemers die aan bepaalde voorwaarden voldeden (zoals het bijwonen van een voorlichtingsbijeenkomst) hebben we een collectieve ontheffing verleend voor de openingstijden.

We hebben gewerkt aan doorontwikkeling van de controles voor leeftijdsgrens en doorschenken. Ook hebben we controles uitgevoerd bij alcoholverkopende winkels in het Wallengebied. Tenslotte hebben we een nalevingsonderzoek uitgevoerd onder alcoholverstrekkende branches, dat in 2020 openbaar gemaakt wordt.

Activiteit 1.2.1.1

We bestrijden criminaliteit, radicalisering en ondermijning.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Verwijzingen Halt (aantal per 10.000 jongeren) (BBV verplicht)	195,4 (2014)	153	n.v.t.	154
2	Harde kern jongeren (aantal per 10.000 inwoners) (BBV verplicht)	2,4 (2014)	2,4 (2014)	n.v.t.	2,4 (2014)
3	Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners) (BBV verplicht)	5,6 (2015)	5,7	n.v.t.	6,2
4	Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners) (BBV verplicht)	10,5 (2015)	7,9	n.v.t.	8,1
5	Diefstallen uit woning (aantal per 1.000 inwoners) (BBV verplicht)	6,4 (2015)	8,0	n.v.t.	3,9
6	Afname in recidive huidige Top600 (HIC) (BBV verplicht)	39% (2017)	n.v.t.	n.v.t.	50% (2018)
7	Afname in recidive uitgestroomde Top600 (HIC) (BBV verplicht)	82% (2017)	n.v.t.	n.v.t.	82% (2018)

Radicalisering

Op de drie beleidslijnen hebben we samenwerking gezocht met onze partners. Dit hebben we gedaan door aan te sluiten bij beleidsinitiatieven die gericht zijn op brede sociaal-maatschappelijke weerbaarheid of door ons samen met ons netwerk (Politie, OM) in te zetten tegen radicalisering.
Concrete resultaten:

- Versterken democratische veerkracht: We hebben een vrouwennetwerk opgericht en uitgebreid met circa 100 vrouwen en zijn hiermee vijf keer bijeengekomen.
- Signalen en tegengaan: Afgelopen jaar hebben we stevig ingezet op het trainen van professionals. Circa 300 professionals zijn getraind door het Rijksopleidingsinstituut tegengaan Radicalisering (ROR) en door Stichting School en Veiligheid. Ook hebben we het netwerk van aandachtsfunctionarissen radicalisering uitgebreid (professionals die in hun organisatie eerste aanspreekpunt zijn bij radicalisering, zowel voor collega's als voor de gemeente).
- Persoonsgericht aanpak: op 1 januari 2019 telde onze aanpak 59 individuen. In 2019 stroomden 8 individuen in en 13 individuen uit. Daardoor zitten op 1 januari 2020 54 individuen in de aanpak. Beschermen: In 2019 hebben we op diverse signalen geacteerd.

Denk aan sprekers in de stad. Daarbij geldt dat elke situatie anders is en als zodanig wordt beoordeeld. Samen met het Rijk en andere gemeenten is gewerkt aan uitbreiding van het handelingsrepertoire.

Weerbare stad - Ondermijning

We zijn gestart met het programma De Weerbare Stad om tot een samenhangende en stabiele aanpak van ondermijning te komen. Dit doen we door kennis te verwerven, mentaliteit te veranderen en grenzen te stellen.
We hebben het rapport "De achterkant van Amsterdam" van Tops en Tromp gepresenteerd wat een geïntegreerd beeld geeft van de ondermijnende effecten van drugs in de handel en in het gebruik.
We zijn gestart met het toepassen van een vergunningsplicht voor bepaalde branche en buurten.
Samen met het RIEC en de rijksoverheid zijn we gestart met het versterken van onze informatiepositie en het efficiënter en effectiever inrichten en ontsluiten van onze basisregistraties. De eerste resultaten van de City Deal 'Zicht op ondermijning' hebben we gepresenteerd.

Prostitutie

We hebben ons ingezet op het verbeteren van de positie van sekswerkers samen met branche en ketenpartners.
We hebben in afstemming met onze partners gereageerd op de landelijke Wet regulering sekswerk (WrS) die eind 2019 in consultatie is gegaan. De wet is een aanzet voor het vergunnen van individuele sekswerkers, en biedt een aantal nieuwe instrumenten voor toezicht/controle.

We pakken misstanden in de prostitutie aan door onze integrale aanpak samen met de ketenpartners.

Veiligheid en zorg

We richten ons op procesregie bij complexe zaken op het snijvlak van veiligheid, zorg en sociaal domein. Het Actie-centrum Veiligheid en Zorg (ACVZ) is een van de 33 landelijke Zorg- en Veiligheidshuizen. De regisseur 'doet wat nodig is en laat niet los', waarbij hij of zij integraal stuurt op veiligheid en zorg. We zetten regie in voor personen uit de Top600 (waarin sinds 2019 ook plegers van drugsgerelateerd en excessief geweld zijn opgenomen), Top400, Detentie en Terugkeer en de Treiteraanpak.

Top600

De Top600 aanpak hebben we in 2019 verbreed. Door criteria toe te voegen kunnen nu behalve plegers van 'high impact' delicten ook plegers van drugsgerelateerd en excessief geweld in de aanpak instromen. In 2019 gebeurde dat 56 keer. Dit betekent overigens slechts een beperkte verandering van doelgroep, omdat een deel van de oorspronkelijke Top600 personen zich in veel gevallen ook al met drugshandel bezig hield. Maar meer personen met een band met drugscriminaliteit in de Top600 vraagt van de regisseurs wel een nog grotere alertheid dan voorheen. De verharding die we zien in de Amsterdamse drugswereld op straat, vertaalt zich door in de personen die in de aanpak zitten. De vragen hoe je effectief regie voert op deze groep en hoe we zorgen voor de veiligheid van onze professionals, zijn dan ook constant actueel.

Top400

In 2019 hebben we samen met onze netwerkpartners verkend hoe de Top400 aanpak nog meer preventief en wijkgericht kan worden ingezet en hoe we de kracht van de Top400 voor een bredere groep jongeren beschikbaar kunnen maken. Binnen ons nieuwe beleidskader 'Positief Perspectief' (december 2019), hebben we ook een herijking van de Top400 opgenomen. We hebben besloten om een pilot op te zetten waarin we onze regisseurs van de Top400 verbinden aan een wijkteam of stadsdeel.

Detentie en Terugkeer

Om te zorgen voor een goede terugkeer in de maatschappij werken we al tijdens detentie samen met de gevangenis en andere betrokken partners aan een re-integratieplan. Dit doen we onder andere door Amsterdamse gedetineerden tijdig en tijdens detentie voor te lichten en begeleiding te bieden: in 2019 hebben er 453 individuele gesprekken met gedetineerden in detentie plaatsgevonden en is er 930 keer contact gezocht met de Frontoffice Detentie en Terugkeer voor informatie of een hulpvraag. Voor de gedetineerden die behoren tot één van de geprioriteerde groepen gedetineerden, maakt de regisseur samen met de gevangenis en de gedetineerde een plan voor de detentieperiode en de terugkeer.

Naast de aanhoudende inzet op het gebied van re-integratie, is in 2019 gestart met het project 'doorbreken van criminaliteit tijdens detentie'. Met dit project zetten we een gezamenlijke aanpak op rondom het tegengaan en doorbreken van criminaliteit tijdens detentie.

Drugs

In 2019 hebben we het programma drugs vastgesteld. In Weerbare Mensen, Weerbare Wijken noemen we vijftien maatregelen die we inzetten om drugshandel terug te dringen en de sociale ontwrichting van buurten en de kwetsbaarheid van jongeren door drugshandel te verminderen. Samen met politie, justitie en andere externe partners werken we langs vier lijnen: persoonsgericht, gebiedsgericht, tegengaan van ondermijning en preventie.

De maatregelen in ons programma die zich richten op ‘weerbare mensen’ zijn onder meer: de instroom van personen met antecedenten drugs en geweld in de Top600; we vergroten het inzicht in (en interventies voor) doorgroei- en rekruteringsprocessen; we bieden een eervolle uitweg aan personen die de drugshandel willen verlaten en we doorbreken criminaliteit tijdens detentie. Ook kijken we naar de rol van vrouwen en meisjes bij drugscriminaliteit en werken we aan interventies voor straatdealers. Ten aanzien van ‘weerbare wijken’ inventariseren we de criminogene kwetsbaarheid van wijken, zetten we 'credible messengers' in op straat die in staat zijn om bewoners en gemeenschappen te ‘openen’, negatief gedrag te benoemen, en mensen te motiveren tot ander gedrag of hen in ieder geval een spiegel voor te houden. Dat doen zij in gesprek, ondersteund door gesprekstechnieken, hun voorkomen en hun ervaring, ‘know how’ of door hun positie in de gemeenschap. Zo kunnen zij een gids zijn voor personen die in aanraking zijn of komen met drugshandel en -criminaliteit. Ook kunnen ze waar nodig een brug vormen naar hulp en ondersteuning.
Ook, ondersteunen we ondernemers en burgers die zich verzetten tegen de dwingende aanwezigheid van drugshandel, verstoren we zichtbaar de lokale drugshandel (in het bijzonder in en rond voorzieningen in de wijken) en onderzoeken we een alternatieve gerechtelijke behandeling van drugsgerelateerde zaken. Het gaat hierbij om nieuwe inzet en om aanvullingen op bestaande programma's en activiteiten.

Activiteit 1.2.1.2

We behandelen aanvragen en verlenen en controleren vergunningen.

Activiteit 1.2.1.3

We houden toezicht en handhaven in de openbare ruimte en in het openbaar vervoer.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Gemiddeld rapportage cijfer sociale veiligheid in het Amsterdamse openbaar vervoer	7,6 (2018)	n.v.t.	7,6	7,6 (2018)*
2	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte, aantal per 1.000 inwoners) (BBV-verplicht)	6,1 (2015)	4,9	n.v.t.	5,1

* Cijfer 2019 is pas in juni 2020 openbaar.

Wegsleep

Sinds twee jaar is een gedragsverandering zichtbaar bij potentiële foutparkeerders. Doordat we gebruik maken van de digitale beelden van de scanauto’s is het foutparkeren in de stad afgenomen. De gedragsverandering is in 2019 versterkt door de verhoging van de parkeertarieven. Hierdoor wordt het gebruik van de auto binnen Amsterdam extra afgeremd. Beter parkeergedrag geeft lagere inkomsten voor de wegsleep activiteiten van Toezicht en Handhaving Openbare Ruimte (THOR).

BBOOR

We hebben minder bestuurlijke boetes uitgeschreven door onze intensieve handhavingsinzet op andere opgaven zoals ‘snorfiets naar de rijbaan’. Daarnaast hebben we minder boetes uitgeschreven tijdens de stakingsacties van Buitengewoon Opsporings Ambtenaren (BOA’s), in de maanden januari tot en met mei van 2019. Verder is het werkproces rondom de bestuurlijke boete nog niet op orde waardoor uitval van uitgeschreven boetes naar inningen groot was. Als laatste is er als neveneffect van de reorganisatie onvoldoende gestuurd op het inzetten van de boete in de praktijk.

Activiteit 1.2.1.4

We bestrijden samen met onze partners overlast in wijken en buurten.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Leefbaarheidsmonitor Wonen in Amsterdam (WIA) 2 jaarlijks	7,4 (2013)	Geen meting in 2018	n.v.t.	7,5
2	Het aantal jeugdgroepen	Meting vanuit geprioriteerde jeugdgroepen vanuit OM/politie	n.v.t.	n.v.t.	13 (Q1 2019)
3	Meldingen overlast	Aanlevering vanuit politie en eigen meting (2018)	n.v.t.	n.v.t.	19.087 (politie) + 279.264* (SIA)* = 398.351

* Uitsplitsing van de SIA meldingen van 2019: SIA is een systeem dat helpt met het behandelen van signalen van burgers, ondernemers en bezoekers met betrekking tot meldingen in de openbare ruimte (MORA). Het systeem helpt met het beter registeren en doorzetten naar de juiste afdeling zodat de melding goed kan worden afgehandeld. Meldingen gaan over allerlei soort onderwerpen, zoals afval, bedrijven en horeca, kapotte straatverlichting en overlast van personen op straat.

Totaal aantal in 2019: 279.264

De grootste categorieën zijn: 95.433 over Afval; 58.026 over Wegen, verkeer, straatmeubilair; 52.455 over Overlast in de openbare ruimte (ook dit gaat bijvoorbeeld over fietswrakken, hinderlijk geplaatste objecten en bouwoverlast); 24.410 over Schoon; 14.576 over Overlast Bedrijven en Horeca; 11.615 over Openbaar groen en water; 9.908 over Overlast van en door personen of groepen; 4.895 over Overlast van dieren en 4.494 over Overlast van boten. Daarnaast vallen er nog 3.452 meldingen in overige categorieën.

Wijk en buurt

We hebben in de stadsdelen tientallen jeugdgroepen en hotspots van jeugdoverlast aangepakt in samenwerking met de politie, jongerenwerk en jeugdzorgorganisaties. We hebben straatcoaches steeds flexibeler ingezet (zie ook de tekst onder subsidies), waarbij we, net als bij cameratoezicht, de opgave op het gebied van buurtveiligheid en de overlast volgen. Op de Oostelijke Eilanden hebben we dit gedaan in samenhang met diverse andere maatregelen. Ook is op een aantal hotspots een start gemaakt met de gebiedsgerichte aanpak van veelplegers. Hierbij staat een persoonsgerichte aanpak voorop. Samen met bewoners en professionals proberen we in buurten waar problemen zich lijken te stapelen impasses te doorbreken en jeugdoverlast te beteugelen.

Verbonden partijen

Om Amsterdam veilig en leefbaar te houden werken we samen met de volgende partners: het GVB en Waternet.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	9,0	10,3	16,0	16,3	0,3
Lasten	90,2	110,7	121,9	116,5	-5,5
Saldo	**-81,2**	**-100,4**	**-105,9**	**-100,2**	**5,8**

Het programmaonderdeel Openbare orde en veiligheid heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 5,8 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 0,3 miljoen en lagere lasten van € 5,5 miljoen.

Baten

De totale baten van € 16,3 miljoen zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 0,6 miljoen bij Amsterdamse Aanpak Ondermijning door cofinanciering van het Regionaal Informatie en Expertise Centrum regio Amsterdam-Amstelland (RIEC-AA) door de deelnemende partijen, hier tegenover staan hogere lasten van € 0,6 miljoen.
- Hogere baten van € 0,3 miljoen doordat we een subsidie hebben ontvangen voor 2018-2019 van het Ministerie van Justitie en Veiligheid voor High Impact Crimes van € 0,3 miljoen.
- Hogere baten van € 0,3 miljoen door legesinkomsten voor evenementen- en horecavergunningen in de gebieden Nieuw-West en Noord.

- Lagere baten van € 0,6 miljoen door lagere aantal meldingen van wegsleepwaardige voertuigen.
- Lagere baten van € 0,4 miljoen door minder uitschrijving op Bestuurlijk Boete Overlast Openbare Ruimte (BBOOR). Door een intensieve handhavingsinzet op andere opgaven zoals 'snorfiets naar de rijbaan' is 2019 minder uitgeschreven. Daarnaast zijn tijdens de stakingsperiode van Buitengewoon OpsporingsAmbtenaar (BOA's) geen boetes uitgeschreven.
- Overige kleinere afwijkingen van per saldo dan € 0,1 miljoen hogere baten.

Lasten

De totale lasten van € 116,5 miljoen zijn € 5,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 1,8 miljoen voor inrijbeperkende maatregelen. De ingrepen zijn zeer specifiek en casuïstisch waardoor de uitgaven lager uitvallen dan vooraf werd verwacht. In de raming was een grote risicoreservering opgenomen door het ontbreken van referentieprojecten. In 2019 is fase 1 van de Inrijbeperkende Maatregelen Amsterdam (IBMA) opgeleverd. Dit betreft de (flexibele) afsluiting van onder andere het gebied Heiligeweg, Kalverstraat en Nieuwendijk. Tevens is gewerkt aan de voorbereiding van drie van de overige veertien locaties de Damrak en Rokin, achterzijde CS om in 2020 tot uitvoering te komen.
- Lagere lasten van € 1,0 miljoen doordat de geplande conferentie radicalisering naar 2020 gaat. Personeelskosten worden doorbelast naar programma's waarvoor incidenteel geld beschikbaar is wat vacatures oplevert die niet zijn opgevuld. Het project Straatnotes kon niet geheel in 2019 worden afgerond door vertraging in de doorontwikkeling van een applicatie. Door krapte in de bouwsector en hoge kosten per object is vertraging opgetreden in de uitvoering van de beveiliging van de bedreigde instellingen.
- Lagere lasten van € 1,2 miljoen op personele en materiële budgetten op het gebied van buurtveiligheid door diverse doorontwikkelingen zoals onderlinge krachtenbundeling en incidenteel uitbestede werkzaamheden programma Fietsparkeren doordat de focus lag op de inrichting van de organisatie.
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen doordat het programma De Weerbare Stad, dat loopt van 2019 tot en met 2022, medio 2019 is gestart.
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor de aanpak van de Top600 en Top400, door vooral minder motivatietrajecten in Justitieel Complex Zaanstad, minder gebruik van de inzet van het Leges des Heils en minder vak ontwikkeling.
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen bij het evenementenfonds is voornamelijk ontstaan doordat het door de gemeente georganiseerde aftelmoment niet is georganiseerd. Het vrijgekomen budget is ingezet voor alternatieve vieringen. De kosten voor deze alternatieve vieringen zijn lager uitgekomen dan vooraf geschat.
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor wegslepen. In 2019 is het aantal meldingen van wegsleepwaardige voertuigen gedaald (zie ook baten).
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen door herstructurering van de organisatie is het project Implacement in stadsdeel Noord stopgezet in 2019.
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen voor de pilot met een lokale innovatieve detentievoorziening voor volwassenen. Binnen het programma Detentie & Terugkeer wordt vanaf 2018 gewerkt aan de voorbereiding van een pilot. Om de opstart van de pilot te kunnen bekostigen is voor de periode 2018-2019 € 0,3 miljoen op de begroting van het programma Detentie & Terugkeer gereserveerd. Er is meer tijd nodig om de condities te bepalen waaronder het ministerie en Dienst Justitiële Inrichtingen akkoord kunnen gaan met een pilot. Dit is nu in volle gang maar hierdoor hebben we nog niet kunnen starten met de voorbereiding van een pilot.
- Lagere lasten van € 0,1 miljoen doordat het programma Drugs zich in 2019 in de opstartfase bevond en het personeel in de loop van het jaar is ingestroomd.
- Hogere lasten van € 0,6 miljoen door cofinanciering voor huisvesting, inzet uren en gemeentelijke bijdragen van het RIEC. Hier staan ook hogere baten tegenover van € 0,6 miljoen.
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen op materiële lasten handhavers door versneld afschrijven (desinvestering € 0,9 miljoen) van Bluebird Personal digital assistenten (PDA's). De pda's blijken niet meer aan de huidige eisen te voldoen en zijn in de loop van 2019 vervangen. De pilot Bodycams later is gestart en efficiënter uitgevoerd (€ 0,7 miljoen). Vanaf de zomer van 2019 dragen honderd handhavers een bodycam met als doel het vergroten van de veiligheid van handhavers op straat.

Gelijktijdig met de pilot is de openbare aanbesteding voorbereid. Na de aanbesteding en gunning zullen in de zomer van 2020 alle BOA's met een bodycam uitgerust worden.
- Overige kleinere afwijkingen van minder dan € 0,1 miljoen (per saldo € 0,4 miljoen lagere lasten worden niet verder toegelicht).

Reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen reserves opgenomen.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Stichting Aanpak Overlast op straat (SAOA)	€ 3.787.000	€ 6.448.130
2. Spirit (IFA)	€ 1.918.000	€ 1.955.850
3. Spirit (KV)	€ 400.000	€ 422.942

1. Stichting Aanpak Overlast Amsterdam

De centrale stad en de stadsdelen subsidiëren gezamenlijk SAOA. Daarmee willen we jeugdoverlast terugdringen en de informatiepositie over jongeren in Amsterdam onderhouden. Op straat pakken de straatcoaches jongeren aan die overlast veroorzaken. Gezinsbezoekers bezoeken ouders om hen aan te spreken op het gedrag van hun kind(eren). De structurele subsidie is in 2019 voor een hoger bedrag (€ 4,3 miljoen) verleend dan begroot (€ 3,8 miljoen) omdat dit exclusief het onderdeel van de stadsdelen was.

Het Actiecentrum Veiligheid en Zorg subsidieert extra inzet straatcoaches speciaal voor personen op de lijst Top600 en Top400. Straatcoaches en gezinsbezoekers van de SAOA werken voor honderd personen in de Top600 en Top400 nauwer samen met Top600-/Top400-regisseurs.
Daarnaast zijn in het kader van uitvoering Masterplan Handhaving en Reiniging extra straatcoaches ingezet in de – overlast – focusgebieden in Nieuw-West en Zuidoost, en horecahosts in het Binnenstadgebied.

Naast de structurele subsidie zijn de volgende incidentele subsidies verstrekt:
€ 721.123 inzet straatcoaches in kader Top 1000
€ 414.166 inzet horecahosts binnenstadgebied
€ 975.000 extra inzet ten behoeve van actuele problematiek, zoals de drill en snitchproblematiek. Jongeren voelen – al dan niet via social media en drillraps – druk om geweld te gebruiken en kunnen dit vervolgens door dezelfde groepsdruk niet bespreken met ouders, politie of school (zogenoemde snitch-cultuur). Ook toenemende wapenbezit wordt verder versterkt doordat jongeren zich bedreigd voelen en vervolgens hun toevlucht nemen tot het dragen van een wapen. Hiermee ontstaat een vicieuze cirkel, tussen slachtoffer- en daderschap

2. Spirit voor IFA

De bestedingen voor 2019 voor Spirit zijn zoals begroot.
Spirit ontvangt subsidie voor:
- de Intensieve Forensische Aanpak (IFA);
- de Kleinschalige Voorziening (KV) voor jongeren die preventief in hechtenis zijn genomen.

IFA bestaat uit twee delen:
1. De Intensieve Forensische Aanpak (IFA): een forensische dwang- en drangaanpak van jongeren en jongvolwassenen tussen 16 en 24 jaar. Zij hebben een middel- tot hoog risicoprofiel op recidive, en regelmatig een licht verstandelijk beperking (Top600-personen, ex-gedetineerden, veel- en meerplegers). In 2019 zijn 105 IFA-trajecten uitgevoerd;
2. IFA-semi-residentieel; een aanpak voor jonge, criminele zorgmijders tussen de 12 en 18 jaar met ernstige en complexe problematiek. In 2019 zijn 40 trajecten ingezet.

3. Spirit voor Kleinschalige Voorzieningen (KV)

In 2016 is de Kleinschalige Voorziening (KV) in Amsterdam gerealiseerd. Hier kunnen jonge gedetineerden verblijven tijdens hun voorlopige hechtenis, zodat zij overdag naar school kunnen blijven gaan en dicht bij hun ouders en netwerk kunnen blijven. In de eerste 10 maanden van 2019 zijn 39 jongeren in de KV geplaatst (de cijfers over het gehele jaar zijn nog niet bekend). Vanwege de goede resultaten van de KV heeft de minister voor rechtsbescherming in 2019 beslist dat kleinschalige voorzieningen een regulier onderdeel worden van de detentiemogelijkheden voor jongeren. De KV in

Amsterdam wordt vanaf 2020 structureel voortgezet en er komen op vier andere plekken in het land nieuwe KV's, geïnspireerd door de KV Amsterdam.

Regionaal Informatie en Expertise Centrum Amsterdam-Amstelland (RIEC-AA)

Naast de reguliere subsidies draagt de gemeente Amsterdam bij aan het RIEC. Het RIEC-AA is een samenwerkingsverband bestaande uit 16 partners waaronder de gemeente Amsterdam, Amstelland gemeenten, Politie, het Openbaar Ministerie, Belastingdienst en Douane. Het RIEC-AA richt zich op de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. Ze verbindt informatie, expertise en krachten van de verschillende overheidsinstanties. De gemeente Amsterdam draagt voor € 200.000 bij aan het RIEC voor de reguliere middelen en is tevens penvoerder.

Bijdrage regeling ministerie Veiligheid en Justitie	Baten	Lasten*	Overheveling 2020
1. RIEC reguliere middelen	1.560.000	1.241.073	318.927
2. RIEC Incidentele middelen versterking aanpak ondermijning	2.780.475	328.042	2.452.434
3. RIEC Structurele middelen aanpak ondermijning	1.298.000	391.734	906.266
4. RIEC Aanpak afpakken van crimineel vermogen	590.000	89.675	500.325
Totaal	**6.228.475**	**2.050.524**	**4.177.951**

* Vrijwel de volledige lasten worden doorgesluisd aan de samenwerkende partners.

1. RIEC reguliere middelen

Het RIEC-bureau heeft het afgelopen jaar ondersteund aan de hand van vijf versterkingslijnen:

1. Duurzame samenwerking, waarbij de samenwerking tussen de partners van de overheid onderling, maar ook met maatschappelijke coalities wordt gestimuleerd en versterkt;
2. Objectieve Kennis en Expertise, waarbij kennis en leren veel meer worden gemobiliseerd en versnelling wordt aangebracht bij kennisinterventies;
3. Integrale Intelligence en Analyse, waarbij een ontwikkeling van verdergaande technologisering en verbeterde data-analyses wordt gestimuleerd;
4. Slimme (bestuurlijke) Weerbaarheid, waarbij de informatiepositie van de partners wordt versterkt en de handelingspositie wordt verbreed;
5. Flexibele Uitvoeringskracht, waarbij de partners worden ondersteund en gefaciliteerd in de uitvoeringsfase zonder dat het RIEC daarbij de verantwoordelijkheden van de partners overneemt, bijvoorbeeld door monitoring, coördinatie, ontkleurd project- en programmamanagement.

In 2019 heeft RIEC-AA geïnvesteerd in de werving en selectie van accountmanagers om de bestuurlijke weerbaarheid te verhogen. Om inzicht in de signalen van ondermijnende criminaliteit in de zeven stadsdelen van Amsterdam te bieden hebben de analisten van RIEC ondermijningsbeelden opgesteld. De ondermijningsbeelden zijn een startmeting en bewustwordingsvehikel om gezamenlijk een krachtige aanpak te ontwikkelen.

2. RIEC Incidentele middelen versterking aanpak ondermijning

RIEC-AA heeft in september 2018 het versterkingsplan incidentele middelen 2019-2021 ingediend bij het ministerie van Justitie & Veiligheid. Met dit versterkingsplan hebben alle partners van RIEC concrete invulling gegeven aan de wens van het kabinet om de aanpak van ondermijning te verstevigen en aanspraak gemaakt op een deel van de beschikbaar gestelde financiering. De eerste maanden van 2019 stonden in het teken van werving en selectieprocedures van projectleiders en van de opstart en het operationeel krijgen van de projecten uit het versterkingsplan. Het versterkingsplan is vormgegeven langs drie focuspunten (doorsnijden criminele financiële stromen, Aanpak van moeilijk vervangbare criminele dienstverleners en aanpak doorgroeiers.

3. RIEC Structurele middelen aanpak ondermijning

2019 stond in het teken van werving en selecties van de verschillende medewerkers op het gebied van versterking Intelligence & Analyse alsmede de versterking van operationele uitvoeringskracht, het ondermijningsteam. Het ondermijningsteam was eind 2019 compleet en heeft zich aangesloten bij het integraal analyseteam van de incidentele versterkingsgelden. Door aansluiting te vinden bij het integraal analyseteam is meer en beter inzicht verkregen op ondermijnende criminaliteit op het gebied van criminele facilitators. In 2020 zal de focus liggen op de operationele opvolging van deze inzichten.

4. RIEC Aanpak afpakken van crimineel vermogen

Het doel van het project 'Integraal Afpakken' is ondermijning te verminderen door vermogen dat voor ondermijnende activiteiten gebruikt kan worden

af te nemen. Daarbij wordt de scope bepaald door de incidentele versterkingsplannen. Daarnaast geven afpakzaken zicht op hoe crimineel vermogen wordt uitgegeven en waarin het in de regio wordt geïnvesteerd. Vanuit casuïstiek kunnen barrières worden opgebouwd. In 2019 is de projectleider geworven en is gestart met het oprichten van het afpakteam. Daarnaast zijn middelen aangewend voor versterking op het gebied van financiële intelligence.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Vermenging onderwereld met bovenwereld (onder andere financiële stromen).	In 2019 is de preventieve aanpak Cito Deal Zicht op Ondermijning voortgezet. Een samenwerkingsverband tussen G4, 9 andere gemeenten, Ministeries BZK, Financiën en J&V, OM, CBS, Belastingdienst en de Nationale Politie. Ook is de vergunningplicht voor het eerst toegepast op Spyshops in Amsterdam.
2. Drukte in de stad gaat gepaard met overlast: er ontstaat spanning tussen wonen, werken en recreëren op een en dezelfde plek.	Cameratoezicht in 2019 op aangewezen locaties. Masterplan Handhaving & Reiniging opgesteld en in 2019 in de uitvoering met drie aangewezen prioritaire gebieden (Centrum, Nieuw West en Zuidoost). Inzet op plaatsten waar overlast grootst is of dreigt te worden. Aanpak binnenstad onverminderd voortgezet (aanpak Wallen en pleinen).
3. Agressie en geweld op straat tegen handhavers.	Door afspraken met de politie en training van handhavers proberen we de effecten op onze medewerkers in te dammen. In 2019 is een pilot uitgevoerd met bodycams bij 100 handhavers.
4. Minder productieve uren beschikbaar voor handhaving. Door vergrijzing onder de handhavers en toegenomen opleidingseisen.	Aantrekken nieuwe handhavers grote opgave. In 2019 specifieke aandacht voor werving en selectie met oprichting "Taskforce" gericht op werven handhavers én campagne vergroten kennis en zichtbaarheid handhavers in Amsterdam.

Beleidskaders

- Het Regionaal Veiligheidsplan voor de politieregio Amsterdam beschrijft de veiligheidsprioriteiten 2019-2022.
- De Algemeen Plaatselijke Verordening (APV) is het lokale handhavingskader voor de gemeente Amsterdam.
- Het ministerie van Veiligheid en Justitie schetst de kaders voor de samenwerking met gemeenten en politie.

De gemeenteraad stelt jaarlijks de stedelijke handhavingsprioriteiten vast.

Programma 2 | Portefeuillehouder:
wethouder Dijksma

3.2 Verkeer, vervoer en waterstaat

3.2.1 Verkeer, vervoer en parkeren

Naar een autoluwe, leefbare en verkeersveilige stad.

➔ We zijn begonnen met een intensieve aanpak van het beheer en onderhoud en het (toekomstig) gebruik van onze openbare ruimte, infrastructuur en water met programma's voor Stadsbehoud en Bruggen & Kademuren.

➔ Met de Agenda Autoluw creëren we meer ruimte in de stad voor voetgangers, fietsen en spelen. En houden we de stad bereikbaar, veilig en leefbaar.

➔ Er zijn diverse maatregelen genomen om drukte en overlast in de stad tegen te gaan, onder andere op gebied van fietsparkeren, snorfiets naar de rijbaan en varen.

3.2.2 Water

Een begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig openbaar water voor alle gebruikers met zo min mogelijk overlast voor de Amsterdammer.

➔ De Nota Varen deel 1 is vastgesteld en geeft een kader voor het vaarbeleid. Hij bevat 18 maatregelen, waaronder maximaal 550 vergunningen voor vaartuigen en een verbod op meer dan 12 passagiers in de pleziervaart.

➔ Het welstandsbeleid Passagiersvaart 2019 is vastgesteld. Met de vastgestelde Grachtenmonitor is een feitelijk overzicht te geven van de stand van zaken plezier- en passagiersvaart, de drukte en overlast en de handhaving hiervan.

3.2.3 Openbaar vervoer

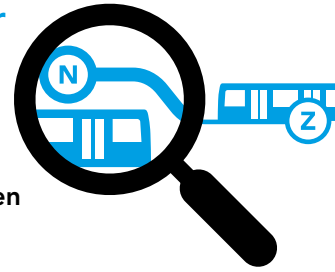

Zo goed mogelijk maken en onderhouden van het openbaar vervoersysteem van Amsterdam, zodat deze voor iedereen veilig en milieuvriendelijk beschikbaar is.

➔ In 2019 is het gebruik van het OV-netwerk verder gegroeid en hebben we de samenwerking met de Vervoerregio en het GVB verbeterd. Om de reizigersgroei in goede banen te leiden, vormen we de sneltram Amstelveen om tot Amsteltram en hebben we de doorstroming van het openbaar vervoer op meerdere punten verbeterd.

➔ We hebben onderzoek gedaan naar het doortrekken van de Noord/Zuidlijn en het voltooien van de metroring tussen Isolatorweg en Centraal Station.

➔ Bij de veren zien we een daling van het aantal reizigers, maar we verwachten dat dat tijdelijk is. De komende jaren voorzien we weer een forse groei, onder andere door de ontwikkelingen in Noord.

➔ Voor reizigers en aanbieders is de concept Agenda Taxi 2020-2025 voor inspraak vrijgegeven, en het handhavingsbeleid taxi aangepast.

Programma 2 | Portefeuillehouder: wethouder Dijksma

3.2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	445,0	424,9	443,1	455,5	12,4
Lasten	828,2	595,8	685,8	613,0	-72,8
Saldo	**-383,2**	**-170,9**	**-242,7**	**157,5**	**85,2**

Het programma Verkeer, vervoer en waterstaat heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 85,2 miljoen. Dit komt door lagere lasten van € 72,8 miljoen en hogere baten van € 12,4 miljoen.

Baten

De totale baten van € 455,5 miljoen zijn € 12,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 9,0 miljoen door de vrijval van de voorziening Groot Onderhoud (VGO). De voorziening Groot Onderhoud is ultimo 2019 opgeheven en de middelen zijn overgeheveld naar de reserve Stadsbehoud in onderdeel Algemene dekkingsmiddelen. Dit is gemeentebreed neutraal.
- Hogere baten van € 5,4 miljoen die voornamelijk worden veroorzaakt door een hogere subsidie van de VRA voor project traminfrastructuur Amstelstation vanwege een eerdere oplevering dan verwacht. Hiertegenover staan ook hogere lasten.

Lasten

De totale lasten van € 613,0 miljoen zijn € 72,8 miljoen lager dan begroot. Dit is vooral door:

- Lagere lasten van € 47,4 miljoen vooral door lagere bestedingen in de projecten die vanuit de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF) worden gedekt. Dit komt vooral door vertraging in de uitvoering van diverse projecten (€ 33,5 miljoen) en vertraging bij vervangings- en groot onderhoud projecten op het terrein van verhardingen (€ 13,9 miljoen). Zie voor een verdere toelichting programmaonderdeel 2.1.
- Lagere lasten van € 14,5 miljoen die worden veroorzaakt door een vertraging in de uitvoering van diverse projecten die vooral gedekt worden uit de reserves Stadsbehoud en Achterstallig Onderhoud. Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking
- Hogere lasten van € 4,8 miljoen door een hogere besteding voor het project traminfrastructuur Amstelstation. In de Begroting 2019 is er vanuit gegaan dat het grootste deel van het integraal contract in 2020 zou worden uitgegeven, maar dat is 2019 geworden. De hogere lasten worden gedekt door hogere subsidies die zijn verantwoord bij de baten.

3.2.1 Verkeer, vervoer en parkeren

Naar een autoluwe, leefbare en verkeersveilige stad.

Belangrijke ontwikkelingen

Met het programma Bruggen en kademuren hebben we op diverse kademuren in 2019 nood- en beheersmaatregelen getroffen. We hebben prioriteit en capaciteit gegeven aan het veilig stellen van kademuren, waardoor we minder aan groot onderhoud hebben kunnen doen dan verwacht. Door schouwen en inspecties houden we de veiligheid in de gaten. We doen onderzoek om inzicht te krijgen in het noodzakelijk onderhoud. De resultaten worden verwerkt in de programmering 2020-2024.

We zijn gestart met het Programma Stadsbehoud in 2019, om het beheer en onderhoud van de openbare ruimte structureel op orde te brengen. De kern van het programma is het samenbrengen van middelen voor onze kapitaalgoederen in één financiële systematiek en één integrale rapportage waarin we verantwoording afleggen over het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Bij de Voorjaarsnota 2019 zijn de eerste stappen gezet om in de benodigde structurele budgetten voor instandhouding van de openbare ruimte te voorzien. Vanwege achterstallig onderhoud hebben we besloten om de ambitie van beheerniveau B (verzorgd) tijdelijk los te laten en te streven naar beheerniveau sober. Ondertussen werken we aan de doorontwikkeling van Assetmanagement om de systematiek van beheer en onderhoud van de openbare ruimte te in stand te houden en nog betrouwbaarder te maken.

In 2019 hebben we 63 procent van de geplande verhardingsprojecten uitgevoerd, hebben we een raamcontract voor speelvoorzieningen aanbesteed, is de renovatie van de IJ-tunnel afgerond en het programmaplan Aanpak Wegtunnels Amsterdam vastgesteld. Ook hebben we de dataverbindingen bij alle 390 verkeersregelinstallaties en verkeersinformatiesystemen gemoderniseerd en zijn voor de LED-transitie de benodigde onderhouds- en leveringscontracten vernieuwd.

We hebben in 2019 de eerste grote stappen gezet om meer ruimte te creëren in de stad, onder meer door de verhoging van de parkeertarieven, het verlagen van de vergunningplafonds en het opheffen van ongeveer 1.000 parkeerplekken. De uitwerking van de ambities heeft verder vorm gekregen in de Agenda Amsterdam Autoluw. Ook is de beleidsnota Deelmobiliteit, kansen voor de stad vastgesteld, die pleit voor deelvervoer die het autogebruik kan vervangen. In combinatie met openbaar vervoer kan deelvervoer een bijdrage leveren aan de reis van deur tot deur. Verder hebben we in 2019 de maatregel Snorfiets naar de rijbaan met helmplicht ingevoerd, wat gepaard ging met een intensieve communicatiecampagne en verkeerseducatie op straat en op scholen. Na twee maanden zijn we gaan handhaven. De maatregel is goed voor de verkeersveiligheid, doorstroming en drukte op de fietspaden.

In 2019 hebben we extra inspanningen geleverd voor de handhaving fietsparkeren en de uitbreiding van fietsparkeervoorzieningen. Zo hebben we de stallingen Reguliersdwarsstraat, Metrostation Noord en Amstelstation Oostzijde geopend, goed voor zo'n 4.900 inpandige extra fietsparkeerplaatsen en heeft het hotspotteam fietsparkeren ongeveer 4.800 extra fietsparkeervoorzieningen gerealiseerd. We hebben ongeveer 100.000 foutgeparkeerde en verwaarloosde fietsen verwijderd.

We hebben in 2019 de voorwaarden gecreëerd om een basisnetwerk van verkeerscamera's aan te leggen zodat we meer digitaal kunnen handhaven en intelligente toegang mogelijk maken in bepaalde gebieden in de stad. We hebben voorbereidingen getroffen in samenwerking met partners in het Operationeel Mobiliteitscentrum om meer data gedreven te handelen, onder meer ter voorbereiding op EURO2020. In 2019 zijn tevens de monitoringssystemen en crowdmanagement permanent geworden op de Wallen. Hierdoor kan drukte steeds beter worden voorspeld en kunnen we maatregelen nemen om verkeersstromen te beïnvloeden om doorstroming en veiligheid te bevorderen.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 2.1.1

***Baten** 8,4 - **Lasten** 33,6*

Er is meer ruimte voor leven en spelen op de straten.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het percentage plusnet voetganger dat voldoet aan de minimale doorloopruimte van 1,80 meter.	65% (2017)	65%	68%	66%

Activiteit 2.1.1.1

We maken de stad verder autoluw.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Opgeheven parkeerplaatsen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1109
2	Percentage vergunninghouders dat gebruik maakt van garageplekken die voor hen beschikbaar zijn gesteld. Gemiddelde bezettingsgraad van garageplekken in de avonduren.	n.v.t.	n.v.t.	≥ 90%	73%
3	Gemiddelde bezettingsgraad parkeer-plaatsen in fiscaal gebied binnen de ring en in fiscaal gebied totaal, gemeten op een maatgevend moment (periode waarin de vraag naar parkeercapaciteit het hoogst is).	n.v.t.	n.v.t.	≤ 90%	Binnen de ring: 73,9% Totaal: 70,7%
4	Aantal parkeerders dat niet in het centrumgebied parkeert, vanwege gebruik P+R. De gemiddelde parkeerdruk	n.v.t.	n.v.t.	max 90%	Een alternatief wordt bij de Voorjaars-nota 2020 opgeleverd
5	Aantal gereden autokilometers in Amsterdam	Nog niet bekend: peiljaar is 2019	n.v.t.	n.v.t.	Het eerste cijfer wordt bij de Voorjaars-nota 2020 opgeleverd

Activiteit 2.1.1.2

We maken de stad verder autoluw.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Gemiddelde bezettingsgraad fietsparkeerplekken en gemiddelde fietsparkeerdruk op de hotspot locaties uit het meerjarenplan fiets. Streven is bezettingsgraad van maximaal 85% en fietsparkeerdruk van max. 125% in 2022. Tweejaarlijkse meting.	2016: gemiddelde parkeerdruk hotspots= 195%, gemiddelde bezettings-graad hotspots is 90%	Gemiddelde parkeerdruk hotspots= 140%, gemiddelde bezettings-graad hotspots= 84%	n.v.t.	Deze volgen bij het verschijnen van de fietsmonitor 2019 in maart/april 2020
2	Maximaal percentage verwaarloosde fietsen en wrakken (1%) en percentage ongebruikte fietsen (op basis van de maximale parkeerduur van 2 weken en 6 weken) in de rekken (2%). 1	10% (2012)	9,7%, waarvan 6% ongebruikt en 3,7% wrak	n.v.t	Deze indicator is niet gemeten in 2019.
3	Percentage Plusnet Fietsroutes dat voldoet aan de minimale streefkwaliteit voor de gemiddelde trajectsnelheid uit de MobiliteitsAanpak Amsterdam. Streefcijfer 88%. Trajectsnelheid in km/u Binnen Ring A10,excl. Noord: > 15,1 Buiten Ring A10 en Noord: > 16* deze indicator is gemeten d.m.v. fietstelweek. In 2018 wordt de fietstelweek niet gehouden. We werken aan een alternatief2	Streefwaar-den zijn in nieuwe beleids-kader verkeers-netten aan-gepast t.o.v. eerdere jaren.		n.v.t	Een alternatief wordt bij de Voorjaars-nota 2020 opgeleverd
4	Fietstevredenheidscijfer. Streefwaarde 7,5 in 2025 (fietstevredenheid wordt 2 jaarlijks gemeten)	7,1 (2015)	7,0	n.v.t.	Deze volgen bij het verschijnen van de fiets-monitor 2019 in maart/april 2020

1. In 2019 zijn 99.461 fietsen verwijderd, waarvan 4.299 wrakken en 10.947 ongebruikte fietsen.
2. Deze indicator wordt bij de Voorjaarsnota 2020 vervangen door een beter meetbare indicator, namelijk: het percentage plusnet fietsroute dat minimaal 2,5 meter breed is.

Activiteit 2.1.1.3

We zorgen voor veiligheid en doorstroming op drukke verblijfplekken.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Inzet crowdmanagement tijdens feestdagen gericht op doorstroming publiek. Inzet crowdmanagement Wallen zorgt voor geen afsluitingen door de Politie. Streefwaarde is beschikbaarheid van stegen	n.v.t.	n.v.t.	≥ 95%	99,9%

(Bedragen x € miljoen)

Doel 2.1.2

***Baten** 308,8 - **Lasten** 211,8*

Amsterdam is voor iedereen bereikbaar op een veilige en duurzame manier.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal ernstige verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners (jaarbasis)[1]	120 (100% in 2010)	94	90	n.v.t.
2	Percentage Plusnet auto dat voldoet aan de minimale toetswaarde voor de gemiddelde trajectsnelheid uit het Beleidskader Verkeersnetten[2]	n.v.t.	65%	62%	n.v.t.

1. Het ministerie IenW is gestopt met het meten van deze indicator. In 2020 zal bekeken worden in hoeverre deze informatie via de politie kan worden verkregen.
2. De Analyse van de Floating Car Data is momenteel nog niet gereed. Bij de Voorjaarsnota 2020 is de informatie bekend.

Activiteit 2.1.2.1

Amsterdam is voor iedereen bereikbaar op een veilige en duurzame manier.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Beschikbaarheidspercentage Amsterdamse wegtunnels voor verkeer	n.v.t.	98,2%	98%	98%
2	Het aantal gebieden (van de 22 gebieden) in Amsterdam dat wordt onderhouden op kwaliteitsniveau Sober, t.a.v. verhardingen (de cijfers van Groen en de prognose 2020-2023 zijn nog niet bekend)	(2019)	n.v.t.	6	Verhardingen: 12 Groen: zie toelichting[1]
3	Achterstallig onderhoud t.a.v. assets groen en verhardingen. Streefwaardes uitgedrukt in € aan achterstallig onderhoud2.	€ 60 miljoen (2016)	€ 30 miljoen	€ 22,5 miljoen	€ 27,5 miljoen
4	Versnellen van de vervanging van bruggen (aantal per jaar) en kademuren (strekkende meters per jaar)[3]	(2019)	n.v.t	PM	bruggen: 1 kademuren 30 m

1. Het overig groen is in 2019 nog niet in de hele stad geïnspecteerd. In 2020 wordt gestart met een stadsbrede inspectie van het kwaliteitsniveau van het openbaar groen.
2. Betreft achterstallig onderhoud verhardingen en groen (exclusief Amsterdamse Bos). Bij de Voorjaarsnota 2019 is voor de begroting 2019 € 7,5 miljoen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud toegekend. Van het geplande wegwerken van achterstallig onderhoud van € 7,5 miljoen is circa € 2,5 miljoen uitgevoerd. Hiermee resteert eind 2019 € 27,5 miljoen aan achterstallig onderhoud.
3. Momenteel werken we vooral aan de programmatische aanpak van de kades en bruggen waarin de huidige stand van zaken wordt geïnventariseerd.

Activiteit 2.1.2.2

We zorgen voor een slim en robuust netwerk ten behoeve van de doorstroming.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage van de werkzaamheden op hoofdnetten dat gezamenlijk met andere partijen wordt uitgevoerd (werk met werk maken); in 2019 wordt ten minste 80 procent van de grotere werkzaamheden (uitvoeringsduur langer dan 2 weken) gecombineerd uitgevoerd	n.v.t.	n.v.t.	80%	82%
2	Percentage minder meldingen over ervaren hinder door touringcars in de stad.	2018	288	10%	21% (226)[1]
3	Percentage van de evenementen in Zuidoost waarbij de uitstroom niet langer dan 75 minuten duurt.	n.v.t.	n.v.t.	90%	83%[2]

1. In 2019 is de beleidsagenda Touringcar voorbereid.
2. Het lagere percentage wordt verklaard doordat er 11 keer sprake is geweest van een overschrijding van de 75 minuten. 5 kunnen worden verklaard door een ongeval, dubbele uitstroom of gelijktijdig uitstroom en instroom. De overige 6 keer kunnen we nu nog niet verklaren. Door de gegevensverzameling in 2020 verbeteren, denken we in de toekomst een volledige verklaring te kunnen geven.

Activiteit 2.1.2.3

We verbeteren de verkeersveiligheid.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig (BBV-verplicht)[1]	9% (2015)	n.v.t.	n.v.t.	Niet beschikbaar, zie toelichting
2	Percentage overige vervoersongevallen met een gewonde fietser (BBV-verplicht)[1]	10% (2015)	n.v.t.	n.v.t.	Niet beschikbaar, zie toelichting

1. Het ministerie IenW is gestopt met het meten van deze indicator. In 2020 zal bekeken worden in hoeverre deze informatie via de politie kan worden verkregen.

Activiteit 2.1.2.5

We maken parkeren van auto en fiets duurzaam en kosteneffectief mogelijk.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal gemeentelijke garages met led-verlichting[1]	n.v.t.	n.v.t.	3	5
2	Aantal garages en stallingen voorzien van laadpalen. In 2019 worden laadpalen aangebracht in 14 garages. In 2022 zijn alle garages en stallingen voorzien van laadpalen[2]	n.v.t.	n.v.t.	14	12

1. In totaal zijn er 43 garages, 38 in eigendom gemeente en 5 gehuurd. Ultimo 2019 zijn 5 garages (Piet Hein, Hakfort, Gouden Leeuw, Groenhoven en Hoptille) overgeschakeld op Ledverlichting. Het vervangen van de verlichting in Haardstee, de Opgang en P10 is vertraagd naar 2020.
2. Ultimo 2019 waren 12 garages voorzien van laadpalen (onder andere Albert Cuyp, Pontsteiger, Markenhoven, Piet Hein, Willemspoort en Arena). Bij de Najaarsnota 2019 gingen wij nog uit van 16 garages. Door vertraging in de aanbesteding van de laadpalen, is het aantal op 12 blijven steken.

Verbonden partijen

Vervoerregio Amsterdam (VRA)

De Vervoerregio Amsterdam is een samenwerkingsverband van vijftien gemeenten voor verkeer en openbaar vervoer. De belangrijkste taken zijn het opdrachtgeverschap van het openbaar vervoer en het verstrekken van subsidies voor infrastructuur.

Servicehuis Parkeer en Verblijfsrechten (SHPV)

Voor handhaven van het betaald parkeren gebruiken we het Nationaal Parkeer Register (NPR) van de coöperatie Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten (SHPV). Het SHPV beheert namens aangesloten gemeenten het NPR. Zo kunnen we op dezelfde landelijke digitale manier parkeren registreren en raadplegen voor (digitale) handhaving.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	314,0	299,0	323,5	328,8	5,3
Lasten	496,7	387,4	361,6	292,2	-69,4
Saldo	**-182,7**	**-88,4**	**-38,0**	**36,6**	**74,7**

Het programmaonderdeel Verkeer, vervoer en parkeren heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 74,9 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door hogere baten van € 5,3 miljoen en lagere lasten van € 69,4 miljoen ten opzichte van begroot.

Baten

De totale baten van € 328,8 miljoen zijn € 5,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 9,0 miljoen door de vrijval van de voorziening Groot Onderhoud (VGO). De voorziening Groot Onderhoud is ultimo 2019 opgeheven en de middelen zijn overgeheveld naar de reserve Stadsbehoud in onderdeel Algemene dekkingsmiddelen. Dit is gemeentebreed neutraal.
- Lagere baten van € 5,3 miljoen voor parkeeropbrengsten vooral door straatparkeren (€ 4,0 miljoen) als het uitschrijven van naheffingsaanslagen (€ 1,5 miljoen). In de laatste maanden bleek dat de baten met € 4,0 miljoen lager uitvallen vanwege tegenvallende

parkeeropbrengsten. In de laatste maanden vielen de opbrengsten voor straatparkeren lager uit, mede doordat de parkeertarieven vanaf 1 april 2019 zijn verhoogd. In de begroting is op basis van deze tariefaanpassing rekening gehouden met een grotere stijging als gevolg van deze tarief aanpassingen. Daarnaast zijn de opbrengsten voor de NHA's (naheffingsaanslagen) gedaald met € 1,5 miljoen.

- Hogere baten van € 2,3 miljoen die worden veroorzaakt door meer subsidiebaten, die pas in 2019 beschikbaar zijn gekomen. De subsidies zijn ingezet als dekkingsbron voor diverse projecten waaronder de projecten Programma Fiets (€ 2,0 miljoen) en Traminfra-structuur Amstelstation (€ 0,3 miljoen).
- Lagere baten van € 0,7 miljoen die worden veroorzaakt door diverse zaken die hier niet nader worden toegelicht.

Lasten

De totale lasten van € 292,2 miljoen zijn € 69,4 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 47,4 miljoen vooral door lagere bestedingen in de projecten die vanuit de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF) worden gedekt. Dit bestaat uit de volgende onderdelen:
  - Lagere lasten van € 33,5 miljoen die worden veroorzaakt door een vertraging in de uitvoering van diverse projecten. We proberen zo nauwkeurig en realistisch mogelijk te plannen en we zijn voortdurend bezig dit te verbeteren. Dat laat onverlet dat we niet alles kunnen voorzien. Een aantal belangrijke redenen dat we vertraging oplopen zijn: De aanbestedingsprocedures zijn complex, juridische afspraken opstellen kosten meer tijd, afhankelijkheid van externe partijen, aanvullende werkzaamheden die niet waren voorzien bij de planning en een krappe arbeidsmarkt. Projecten met vertraging zijn bijvoorbeeld Sport-, spel en recreatievoorzieningen, handhaving fietsparkeren, project fietsnetwerk Zuid Oost, project Ring Oud-Zuid (tweede fietsring), project Overdiemerweg, maaiveldproject Da Costakade, Doelgroepenvervoer, PUMA (Programma Uitvoeringsagenda Mobiliteit Autoluw) en Fietsroute Javabrug. Zie voor een verdere toelichting op alle projecten de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.
  - Lagere lasten van € 13,9 miljoen die worden vooral veroorzaakt door een vertraging bij vervangings- en groot onderhoud projecten op het terrein van verhardingen. Los van complexiteit en omvang in organisatie en administratie bleek in de loop van het jaar dat veel projecten nog in initiatiefase waren en nog volledig voorbereid diende te worden en dat projectcapaciteit niet was ingericht. Uitgaande van doorlooptijden van groot onderhoud van 1,5 jaar en van vervanging 3 jaar was volledige realisatie in 2019 niet realistisch. Uiteindelijk zijn 38 van de ongeveer 60 verhardingsprojecten die op de planning stonden voor 2019 gerealiseerd. Daarnaast zijn er diverse projecten vertraagd vanwege afhankelijkheden van andere projecten. Projecten met vertraging zijn onder andere project Afwaardering Haarlemmerweg, project Bos en Lommerplantsoen, project Roeterstraat, project Fietsparkeren Stationseiland en project pleinenaanpak de Aker.
- Lagere lasten van € 14,5 miljoen die worden veroorzaakt door een vertraging in de uitvoering van diverse projecten. De redenen voor de vertragingen zijn vaak dezelfde als hierboven genoemd. Projecten met vertraging zijn bijvoorbeeld project Achterstallig Onderhoud Verhardingen Oost, project Verkeersveiligheid Rode Kruisstraat, project loopdekken Amsterdamse Poort en project 1968 Oudezijds Achterburgwal. Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking uit diverse reserves, waaronder de reserves Stadsbehoud en Achterstallig Onderhoud.
- Lagere lasten van € 5,4 miljoen worden veroorzaakt door de vertraging die is ontstaan in 2019 in de uitvoering van DORA (Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam), vooral als gevolg van de afstemming met de planning van Waternet. De middelen zijn verplicht in 2019.
- Lagere lasten van € 4,2 miljoen worden veroorzaakt door vertraging binnen het programma Kades & Bruggen (onderzoeken en noodconstructies bruggen). Een belangrijke oorzaak is de vertraging van de gunning van de twee grootste contracten voor de Instandhoudingsadviezen en het onderzoek naar houten paalfundering. De gunning van dit soort grote contracten was complexer dan gedacht. Voor het contract van de laboratoriumonderzoeken naar de houten palen was er slechts één inschrijvende partij. Hierdoor moest er een onderhandelingsfase worden ingelast en moest de rechtmatigheid van de aanbesteding worden beoordeeld en herijkt. Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking uit de reserve Achterstallig Onderhoud.

- Hogere lasten van € 2,0 miljoen die worden veroorzaakt door een hogere besteding voor het project traminfrastructuur Amstelstation. In de begroting 2019 is er vanuit gegaan dat het grootste deel van het integraal contract in 2020 zou worden uitgegeven, maar dat is 2019 geworden.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	203,4	243,6	314,5	229,3	-85,2
Toevoegingen reserves	215,1	167,2	288,8	310,4	21,6
Mutatie reserves	**-11,7**	**76,4**	**25,7**	**-81,2**	**-106,8**

Onttrekkingen

De onttrekkingen van € 229,3 miljoen zijn € 85,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Een lagere onttrekking aan de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF) van € 64,0 miljoen vanwege minder uitvoering bij diverse projecten. Vorig jaar was de inzet 71 procent van de begroting. Dit jaar is dit 65 procent. Deze lagere onttrekking wordt vooral veroorzaakt door de lagere lasten in programmaonderdeel 2.1 (€ 47,4 miljoen) en 2.3 (3,9 miljoen), programma 11 (€ 8,2 miljoen) en programma 9 (€ 3,7 miljoen). Voor een nadere toelichting op de projecten en bijbehorende onttrekking verwijzen we naar de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.
- Een lagere onttrekking aan de Reserve Achterstallig Onderhoud van € 18,4 miljoen voor vooral door de vertraging van de gunning van de twee grootste contracten voor de Instandhoudingsadviezen en het onderzoek naar houten paalfundering. Dit leidt tot een lagere onttrekking voor projecten Kades en Bruggen (€ 6,9 miljoen) en Verhardingen en Groen (€ 11,5 miljoen).
- Een lagere onttrekking aan Reserve Leidseplein van € 1,6 miljoen doordat de planning voor de fietsvoorziening bij de Melkweg is aangepast in verband met de minder goede staat van de kademuren aldaar. De investering wordt op een later moment alsnog gedaan.
- Een lagere onttrekking aan de Reserve Rode loper van € 0,5 miljoen als gevolg van lagere kosten door walmuurproblematiek waardoor bepaalde activiteiten geen doorgang konden hebben.
- Lagere onttrekkingen van in totaal € 0,7 miljoen die worden veroorzaakt door diverse zaken die hier niet nader worden toegelicht.

Toevoegingen

De toevoegingen van € 310,4 miljoen zijn € 21,6 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere toevoeging vanuit de stadsdeel reserves en de voorziening Groot Onderhoud aan de reserve Stadsbehoud van € 15,6 miljoen en SMF (Stedelijk Mobiliteitsfonds) SMF € 8,7 miljoen volgens het raadsbesluit. Deze dotaties waren met € 24,6 miljoen hoger dan begroot omdat er minder onttrekkingen waren als gevolg van lagere bestedingen bij de projecten die onder de oude stadsdeelreserves vielen.
- Hogere toevoeging van € 3,4 miljoen aan de financieringsreserve door meer investeringen in het Leidseplein. Met deze toevoeging worden de investeringen gedekt.
- Lagere toevoeging vanuit Parkeren van € 6,4 miljoen aan het SMF. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds
- Hogere dotaties van in totaal € 0,1 miljoen die worden veroorzaakt door diverse zaken die hier niet nader worden toegelicht.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Lang Parkeren	€ 405.000	€ 312.155

Lang Parkeren

De subsidie Lang Parkeren is een regeling voor vergunninghouders uit het centrumgebied. Zij kunnen een vergoeding krijgen als zij hun auto langer dan een dag parkeren in parkeergarages buiten het centrumgebied. We verwachtten dat de Langparkeergarage Oranjekwartier meer gebruikt zou gaan worden, daarom was voorzien in een uitbreiding naar 200 parkeerplekken. Maar het gebruik bleef echter achter bij de verwachting, zodat er minder subsidie uitgekeerd is.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De opgave bij bruggen en kades vraagt een enorme uitbreiding van de (ambtelijke) capaciteit en expertise. Door schaarste op de arbeidsmarkt is er niet snel genoeg voldoende gekwalificeerd personeel.	Inzetten van een brede wervingscampagne voor (technisch) personeel.
2. Een groot deel van de huidige bruggen en kademuren voldoet naar verwachting niet aan de huidige wet- en regelgeving. Het preventief afsluiten van alle verdachte bruggen en kademuren zou een veel te grote druk leggen op het functioneren van de stad.	We hebben een eenduidige aanpak per risicocategorie met een afwegingskader voor verder handelen opgesteld. Daarnaast hebben wij bij de Voorjaarsnota 2019 middelen vrijgemaakt voor onderzoek, incidentmanagement en voor een programma Kades en Bruggen. Maar ondanks deze maatregelen kunnen wij incidenten, zoals we eerder zagen op plekken in de stad, niet uitsluiten.
3. Toenemend gebruik van de openbare ruimte geeft hogere beheerkosten en/of lagere kwaliteit.	Verkeersmanagement, spreiden gebruik, passende materiaalkeuze, areaalsystematiek (automatische bekostiging voor intensiever gebruik) ingevoerd per 2018.
4. Door uitgebreide werkzaamheden aan weg en spoor (Zuidas) komen leefbaarheid en bereikbaarheid onder druk te staan.	We hebben samen met Rijkswaterstaat, provincie Noord-Holland, Vervoerregio Amsterdam en ProRail het samenwerkingsverband Amsterdam Bereikbaar gevormd. Daarin treffen we overkoepelend maatregelen bij hinder door werkzaamheden.
5. In 2020 loopt het 'Actieplan fietsparkeren bij treinstations' af. We hebben aanvullende rijksfinanciering na 2020 nodig om de opgave bij de NS-stations in Amsterdam te behalen.	Lobby met partners richting het Rijk.

Beleidskaders

Verkeer en Vervoer

- Actieprogramma Smart Mobility 2019-2025 (2019), dat informatie geeft over de belangrijkste Smart Mobilityontwikkelingen en Amsterdamse projecten die daarop inspelen.
- Beleidskader Hoofdnetten/Verkeersnetten (2018) waarin de belangrijkste netwerken voor de bereikbaarheid van en in de stad staan, inclusief de bijbehorende eisen en richtlijnen.
- Nota Parkeernormen fiets en scooter (2018). Geeft normen en richtlijnen voor fiets- en scooterparkeren bij nieuwbouw en gebouwen die een andere functie krijgen.
- Mobiliteitsaanpak 2030 (2013) is het overkoepelende kader voor het Mobiliteitsbeleid van de gemeente Amsterdam tot 2030.
- Nota Parkeernormen Auto (2017). Deze nota stelt parkeernormen vast voor nieuwbouw- en transformatieprojecten in de stad. Hiermee voorkomen we dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen leiden tot extra parkeerdruk en dat dit op omliggende straten wordt afgewenteld.
- Beleidskader Verkeersnetten (2017). Hierin staan de doelen en wensen uit Mobiliteitsaanpak en Uitvoeringsagenda uitgewerkt met een afwegingskader als belangen botsen.
- Meerjarenprogramma Fiets 2017-2022 (2017), waarin staat hoe we omgaan met de fietsers en hun fietsen.
- Meerjarenprogramma Verkeersveiligheid 2016-2022, een bijgewerkt programma over de verkeersveiligheid in Amsterdam dat de gemeenteraad in 2016 vaststelde.
- De Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2015) houdt Amsterdam bereikbaar en aantrekkelijk met concrete maatregelen die meer ruimte maken en de doorstroming verbeteren. Voor voetganger, fietser, OV-reiziger en de automobilist.
- Het nieuwe "Handboek Inrichting Openbare Ruimte Amsterdam" zorgt voor de digitale en overkoepelende ontsluiting van al het beleid voor de inrichting van de openbare ruimte. Het betreft onder meer de volgende belangrijke beleidsproducten:
  - Visie Openbare Ruimte 2025 (2017)
  - Beleidskader "1Amsterdam Heel & Schoon" (2017)
  - Standaard voor het Amsterdamse Straatbeeld (Beleidskader Puccinimethode, 2018)
  - Beleidskader Verlichting (2017)
  - Stedelijk Kader Buitenreclame (2016, actualisatie 2019/2020)
- 1Stad1Opgave (maatregel Koopmanschap: 7 Puccini en 8 Inkoop Grond, Weg en Waterbouw).
- Kader Fietsparkeren (2015).
- Plan Vernieuwing P+R – nieuw P+R-concept, waarbij we slim parkeerplaatsen inkopen en uitbreiding van P+R de 'vraag' volgt.
- De (jaarlijkse) gemeentelijke parkeerverordening – regelgevingskader parkeerbeleid, waarin geboden en verboden rondom parkeren staan, en de typen parkeervergunningen.
- De (jaarlijkse) verordening Parkeerbelastingen, met daarin tarieven voor kort parkeren en parkeervergunningen.

- Verordening op het Stedelijk Mobiliteitsfonds Amsterdam (2016 – wordt in 2020 vernieuwd), een fonds met inkomsten van het straatparkeren om de openbare ruimte en het verkeer- en vervoersysteem te verbeteren.

3.2.2 Water

Een begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig openbaar water voor alle gebruikers met zo min mogelijk overlast voor de Amsterdammer.

Belangrijke ontwikkelingen

De Nota Varen deel 1 is vastgesteld en geeft een kader voor het vaarbeleid. Hij bevat 18 maatregelen, waaronder maximaal 550 vaartuigen en een verbod op meer dan 12 passagiers in de pleziervaart. De Nota Varen Deel 2 is vrijgegeven voor inspraak. Deze nota gaat onder meer in op het op- en afstapbeleid, ligplaatsbeleid en transport over water. Ook is het welstandsbeleid Passagiersvaart 2019 is vastgesteld. Met de vastgestelde Grachtenmonitor kunnen we een feitelijk overzicht geven van de stand van zaken plezier- en passagiersvaart, de drukte en overlast en de handhaving hiervan. Via vastgesteld omzettingsbeleid kunnen vergunningen voor onbepaalde tijd in vergunningen voor bepaalde tijd worden omgezet en is er een uitgiftebeleid voor nieuwe vergunningen.

Verder is in het Westerdok een bubble barrier geplaatst. Amsterdam heeft hiermee een wereldwijde primeur in de strijd tegen plasticvervuiling. Bijna alle bruggen die daarvoor in aanmerking komen, zijn aangesloten op het systeem van afstandsbediening.

Tenslotte zijn in 2019 de watergangen opgepakt als nieuwe asset. De eerste stappen zijn gemaakt in het in beeld brengen van het volledige te beheren waterareaal met een beheerkaart. Deze vormt de basis om te kunnen bepalen welke maatregelen en middelen nodig zijn om de waterroutes bevaarbaar te houden en wonen, recreatie en de ecologische waarde te behouden. Ook zijn we begonnen met de voorbereidingen om de installatie tegen blauwalg in de Nieuwe Meer te vervangen. De installatie moet bij de opening van het zwemseizoen 2021 operationeel zijn.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 2.2.1 — ***Baten** 2,7 - **Lasten** 36,4*

Het openbare water is begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig voor alle gebruikers.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Schoonheidsgraad van de grachten (0-10)	7,8 (2017)	8,1	>7	8,2

Activiteit 2.2.1.1

We baggeren en verwijderen drijf- en grofvuil uit openbaar water.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal ton verwijderd drijf- en grofvuil	592 (2017)	575	600	626

Activiteit 2.2.1.2

We stellen kaders, verlenen vergunningen, houden toezicht en handhaven op het water.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Geen indicatoren omdat de jaarlijkse Grachtenmonitor hierover rapporteert	n.v.t	n.v.t.	n.v.t	n.v.t.

Activiteit 2.2.1.3

We bedienen bruggen en sluizen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage passages door beroepsvaarders dat plaatsvindt binnen de gestelde termijn	97% (2014)	90%	95%	95%1

1. Ondanks de stremming bij de bruggen in de zomer vanwege de hitte is voor het hele jaar het percentage passages door beroepsvaarders dat plaatsvindt binnen de gestelde termijn uitgekomen op 95 procent.

Activiteit 2.2.1.4

We beheren en onderhouden onze assets (water).

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het aantal gebieden (deelgebieden) dat op vastgesteld niveau Sober wordt onderhouden[1]	PM	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

1. Bij de Voorjaarsnota 2021 komen wij met een monitorings- en inspectieplan. Dit plan kan pas bij de Voorjaarsnota 2021 voorgelegd worden. Eerst brengen we met een pilotproject een geselecteerd klein gebied in kaart. Deze pilot zal in 2020 worden uitgevoerd. Door de pilot doen we ervaring op met het verzamelen en verwerken van assetgegevens.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 2.2.2

***Baten** 0,0 - **Lasten** 7,2*

De leefkwaliteit van de Amsterdammer verbeteren door het verminderen van overlast door passagiers- en pleziervaart.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het aantal MORA meldingen (melding openbare ruimte en overlast). Melding geluidsoverlast per maand. Input komt uit grachtenmonitor	150 (2015)	320	400	375

Activiteit 2.2.2.1

We gaan overlast en openbare orde verstoringen veroorzaakt door passagiers- en pleziervaart tegen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Verminderen aantal illegale reders en versterking handhaving. Indicator: Het totaal aantal overlastmeldingen is terugdrongen tot hetzelfde niveau als in 2015[1]	2015	300 totaal waarvan 80 structureel	n.v.t.	300 totaal waarvan 80 structureel[1]

1. Dit is een schatting, want het gaat om illegale reders. De grachtenmonitor 2018-2019 meldt dat het aantal online aanbieders van illegale vaart is gedaald. Verder is duidelijk dat door dossieropbouw (vindt nu onder andere plaats door het fotograferen en identificeren van vaartuigen waarna gekeken wordt of er patronen ontstaan, die vervolgens tot sancties kunnen leiden) een stijging heeft plaats gevonden bij boetes en dwangsommen.

Activiteit 2.2.2.2

We gaan de toenemende drukte op en aan het binnenwater beheersen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Op- en afstaplocaties uit het centrum verplaatsen. Indicator volgt in het nieuw vaarbeleid (planning: december 2018 vrijgave voor inspraak)[1]	PM	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

1. Deze indicator/activiteit komt te vervallen door aangepast beleid.

Activiteit 2.2.2.3

We stimuleren duurzamere mobiliteit op het water.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Realiseren toekomst bestendig en flexibel gebruik van oplaadpunten. Rondvaart is in 2025 geheel uitstootvrij/termijn waarop pleziervaart uitstootvrij is volgt in het nieuwe vaarbeleid [1]	PM	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

1. Het beleid voor verduurzaming is in 2019 geformuleerd. Vervolgens is de eerste stap gezet voor de aanbesteding. In 2019 hebben we nog geen oplaadpunten aangelegd. Bij Begroting 2021 zal de indicator kunnen worden gevuld.

Verbonden partijen

Stichting Waternet

Waternet zorgt in opdracht van ons en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) voor veilig, schoon en voldoende water. Voor deze overheden voert Waternet alle publieke watertaken uit. Wij en het waterschap AGV geven de directie van Waternet mandaat om 'in naam van' en 'voor rekening van' taken uit te voeren.

Havenbedrijf Amsterdam NV/Port of Amsterdam

Port of Amsterdam ontwikkelt, exploiteert en beheert de Amsterdamse havenregio en stimuleert de milieuvriendelijke economische ontwikkeling in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Dit doen we vanuit verschillende rollen.

Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied

De Divisie Havenmeester van Havenbedrijf Amsterdam NV voert de taken van het Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied (CNB) uit.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	2,9	44,3	2,7	2,7	0,0
Lasten	45,0	75,7	49,7	43,6	-6,1
Saldo	**-42,1**	**-31,4**	**-47,0**	**-40,9**	**6,1**

Het programmaonderdeel Water heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 6,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door lagere lasten van € 6,1 miljoen ten opzichte van begroot.

Lasten

De totale lasten van € 43,6 miljoen zijn € 6,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 5,2 miljoen vooral door lagere bestedingen in de projecten. Deze projecten worden gedekt vanuit de reserve Achterstallig Onderhoud. De lagere lasten van € 0,3 miljoen worden veroorzaakt door een vertraging bij groot onderhoud kademuren. Binnen het programma zijn op diverse kademuren nood- en beheersmaatregelen getroffen. Hierdoor is meer prioriteit en capaciteit gegeven aan het veilig stellen van kademuren.
- Lagere lasten van € 1,4 miljoen doordat een geplande noodconstructie aan de Recht Boomssloot pas in 2020 behoeft te worden aangebracht. De lasten worden gedekt uit de reserve Vernieuwing Walmuren en Bruggen.
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen door een vertraging bij het project Bullebakssluis. In afwachting van de aanpak is sinds april 2019 een beperking ingesteld op de brug voor zwaar verkeer en heeft er een nader onderzoek plaatsgevonden naar de constructieve staat. Het onderzoek heeft geleid tot het besluit om een noodconstructie te plaatsen.
- De hogere lasten van € 0,6 miljoen worden veroorzaakt door hogere kosten voor de centrale bediening van bruggen en sluizen. Het gaat om de cybersecurity van installaties en hogere personeelskosten voor de bediening. De hogere personeelskosten houden verband met de vertraging in de oplevering van het op afstand bedienbaar maken van bruggen.
- De hogere lasten van € 0,4 miljoen worden veroorzaakt door diverse oorzaken en worden hier niet nader toegelicht.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	0,8	5,7	11,0	11,1	0,0
Toevoegingen reserves	0,0	5,9	5,9	5,9	0,0
Mutatie reserves	**0,8**	**-0,1**	**5,2**	**5,2**	**0,0**

De toevoegingen en onttrekkingen aan reserves zijn conform begroting.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Gevolgen van eventuele nog te voeren procedures ten aanzien van de uitvoering nota Varen.	In het programma is rekening gehouden met extra inzet juristen en aangepast beleid.

Beleidskaders

- De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW 2008). Deze richt zich op verbeteren van de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa. Uiterlijk 2027 moeten we voldoen aan de KRW-richtlijn.
- Het Deltaprogramma Nederland. Vanuit het Deltaprogramma hebben we de Deltastrategie Regio Amsterdam opgesteld, samen met partneroverheden in de regio. De deltabeslissingen uit het nationale Deltaprogramma staan in het Nationaal Waterplan (NWP). De acties voor ons staan in de Agenda Duurzaam Amsterdam.
- Het Nationaal bestuursakkoord Water. De bezuinigingen van de overheid liggen voor de watersector vast in het Bestuursakkoord Water (BAW 2011). Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven maakten hierin afspraken om Nederland de komende jaren droog en veilig te houden, met minder kosten en bestuurlijke drukte.
- Met de Nota Varen (deel 1) streeft het bestuur naar een evenwichtiger gebruik van het Amsterdamse Binnenwater: kleinere en schonere vaartuigen, een betere spreiding van het vaarverkeer met slimme verkeerregelingen en dienstverlening waarmee alle soorten vaarweggebruikers ook op de drukste momenten kunnen doorvaren.
- Watervisie Amsterdam 2040 (2016). De Watervisie is een uitwerking van de structuurvisie 2040 en geeft een ruimtelijk-economisch toekomstbeeld van het gebruik van het water in 2040 met een Uitvoeringsagenda 2018.

3.2.3 Openbaar vervoer

Zo goed mogelijk maken en onderhouden van het openbaar vervoersysteem van Amsterdam, zodat deze voor iedereen veilig en milieuvriendelijk beschikbaar is.

Belangrijke ontwikkelingen

In 2019 is het gebruik van het OV-netwerk toegenomen met circa 7 procent ten opzichte van 2018 (uitgedrukt in reizigerskilometers). In 2019 hebben we samen met Vervoerregio en het GVB een onderzoek gestart naar de wijze waarop de samenwerking kan worden verbeterd, met het oog op de grote en financiële en mobiliteitsopgave voor de komende jaren. Het eventueel vervroegen en verlengen van de OV-concessie was hiervan onderdeel. Voor de instandhouding van de railinfrastructuur heeft de Vervoerregio (VRA) in samenwerking met Amsterdam en GVB een nieuwe beheervisie vastgesteld en is de daaraan verbonden delegatie van verantwoordelijkheden aan Amsterdam met een jaar verlengd tot eind 2020.

De reizigersgroei is zichtbaar op de rechtstreekse metroverbinding van Nieuw-West met het Centraal Station. Met het opheffen van de sneltram naar Amstelveen werd een flinke verhoging van de frequentie op de Ringlijn mogelijk. De sneltram zelf vormen we om tot de Amsteltram, die uiteindelijk wordt doorgetrokken naar Uithoorn. Verder hebben we de doorstroming van het openbaar vervoer in 2019 op meerdere punten verbeterd, zoals bij de herinrichting van de Zuiderzeeweg en de vernieuwing van de route van Lijn 4 in de Rivierenbuurt. Ook zijn we in 2019 samen met de VRA, KLM, NS, ProRail, Schiphol en Haarlemmermeer een onderzoek gestart naar het doortrekken van de Noord/Zuidlijn naar Schiphol en het voltooien van de metroring Amsterdam.

Een daling van het aantal reizigers, na jaren van significante groei, zien we op de veren. De invloed van de Noord/Zuidlijn op het gebruik van de veren is sterker dan voorzien, met name op het Buiksloterwegveer en het IJpleinveer. De komende jaren verwachten we weer een forse groei, onder andere door de ontwikkelingen in Noord.

In het najaar van 2019 is de concept Agenda Taxi 2020-2025 voor inspraak vrijgegeven, met daarin onder andere het voorstel om te streven naar één set regels voor alle taxichauffeurs en alle taxibemiddelaars die in Amsterdam werken. Naar aanleiding van onrust begin 2019 heeft het college in juli met Uber afspraken gemaakt om informatie te delen en verantwoordelijkheid te nemen voor de impact van dit bedrijf op de stad. Het handhavingsbeleid voor taxi's is aangepast aan de wens van de gemeenteraad om meer nadruk te leggen op de handhaving van de TTO (Toegelaten Taxi Organisaties)-vergunningen en de TTO's meer ruimte te geven voor de handhaving van hun chauffeurs.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 2.3.1 — ***Baten** 123,3 - **Lasten** 274,1*

Amsterdam is voor iedereen bereikbaar op een veilige en duurzame manier via het openbaar vervoer.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Tevredenheid reizigers over veren (0-10)	7,8 (2014)	8,3	7,8	Nog niet beschikbaar

Deze cijfers volgen bij de rapportage in Q2 van I&O Research en worden in de Najaarsnota 2020 opgenomen.

(Bedragen x € miljoen)

Activiteit 2.3.1.1

We beheren en verbeteren de kwaliteit van onze OV infrastructuur.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Geen indicatoren omdat er nog wordt gewerkt aan een verbeterd meetinstrumentarium, dit volgt in 2020	PM	n.v.t.	n.v.t	n.v.t.

Activiteit 2.3.1.2

We onderhouden en breiden de veerverbindingen uit.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	De reiziger hoeft niet te wachten op een volgend veer omdat op de eerste te weinig ruimte beschikbaar is. Alleen bij uitzondering (max 3% van de afvaarten) mag deze norm overschreden worden.	n.v.t.	n.v.t.	max 3%	Deze cijfers volgen bij de GVB rapportage in Q2

Activiteit 2.3.1.3

We zorgen dat ons OV netwerk aansluit op het regionale en landelijke netwerk.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Dit meetinstrument richt zich op de beschikbaarheid van metro, tram en Noord/Zuidlijn[1]	PM	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

1 Er zijn nog geen indicatoren omdat er nog wordt gewerkt aan een verbeterd meetinstrumentarium, met oplevering in 2019.

Doel 2.3.2 — *Baten 0,7 - Lasten 3,2*

Amsterdam is op een veilige en duurzame manier bereikbaar voor commercieel vervoer.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage Amsterdammers dat de laatste gemaakte taxirit met een 6 of hoger waardeert.	93% > 5,5 (2013)	89%	95%	Een alternatief wordt bij de Voorjaars-nota 2021 opgeleverd.

Activiteit 2.3.2.1

We verplaatsen de touringcar zoveel mogelijk buiten de ring A10.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	geen indicatoren omdat deze niet meetbaar is[1]	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

1 Voor invulling van deze indicator moet exact gemeten worden hoeveel touringcars er nu (2019-2020) gemiddeld per dag rijden binnen de ring. Hiermee beginnen we in 2020. Deze indicator zal worden herzien in het kader van het nieuwe touringcarbeleid.

Activiteit 2.3.2.2

We stimuleren schone, efficiënte en slim goederenvervoer door bundeling van goederen (cargo-hubs), intensiever gebruik van water en specifieke aandacht voor pakketbezorging.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Afname overlast bestelbusjes en vrachtwagens. Aantal MORA-meldingen per jaar	in de periode jan-mei 2018 zijn er 873 MORA-meldingen binnengekomen	n.v.t.	≤ 1800	2349[1]

1. Het aantal overlastmeldingen voor bestel- en vrachtverkeer is toegenomen in 2019. Het college zal de overlastmeldingen laten analyseren zodat duidelijk wordt waar de stijging vandaan komt. We hebben de indruk dat er meer meldingen zijn doordat het drukker in de stad is geworden en er meer pakketjes worden bezorgd.

Activiteit 2.3.2.3

We werken aan een betrouwbaar en milieuvriendelijk taxivervoer.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal uitstootvrije TTO taxi's	250	943	n.v.t.	1101

Verbonden partijen

GVB Holding NV

Het GVB zorgt in Amsterdam voor het openbaar vervoer. Het GVB heeft verschillende dochterondernemingen, of heeft een belang in ondernemingen. Het gaat hier om GVB Exploitatie BV, GVB Veren BV, GVB Activa BV, GVB Infra BV, Stations Retail & Ontwikkeling BV. GVB Activa BV is eigenaar van de strategische OV-activa. Dit zijn onder andere railvoertuigen, werkplaatsen, remises en eindpuntvoorzieningen. GVB Infra BV is opdrachtnemer voor vooral dagelijks onderhoud aan railinfra en tramvervangingsprojecten. Wij zijn opdrachtgever voor de veerverbindingen over het IJ en het Noordzeekanaal. GVB Veren BV voert dit uit volgens het (inmiddels verlengde) exploitatiecontract 2013-2017. Ook zijn we opdrachtgever voor de aanbesteding van de verschillende investeringen. Wij zijn 100 procent eigenaar van GVB Holding NV.

Vervoerregio Amsterdam (VRA)

De Vervoerregio Amsterdam is een samenwerkingsverband van vijftien gemeenten voor verkeer en openbaar vervoer. De belangrijkste taken zijn het opdrachtgeverschap van het openbaar vervoer en het verstrekken van subsidies voor infrastructuur. Dit laatste gebeurt via de investeringsagenda's: OV, Weg en Fiets.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	128,2	81,6	116,9	124,0	7,1
Lasten	286,5	132,7	274,6	277,2	2,7
Saldo	**-158,4**	**-51,1**	**-157,7**	**-153,2**	**4,5**

Het programmaonderdeel Openbaar vervoer heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 4,5 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 7,1 miljoen en hogere lasten van € 2,7 miljoen.

Baten

De totale baten van € 124,0 miljoen zijn € 7,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 5,4 miljoen die voornamelijk worden veroorzaakt door een hogere subsidie van de VRA voor project traminfrastructuur Amstelstation. Er is eerder opgeleverd dan verwacht. De subsidies zijn daarom ook eerder ontvangen dan begroot. De aanleg tramkeerlus en uitbreiding van de fietsenstalling aan de Oostzijde zijn in 2019 technisch opgeleverd. Zie hiervoor ook de hogere lasten die worden gedekt door deze hogere subsidie.
- Hogere baten van € 4,6 miljoen die worden veroorzaakt door het project HOV-Westtangent, waarvan in 2019 de eerste fase (Meer en Vaart) nog niet is afgerond maar waarvan wel al de volledige subsidie van de VRA is ontvangen. Zie hiervoor ook de hogere lasten die worden gedekt door deze hogere subsidie.
- Lagere baten van € 3,1 miljoen die worden veroorzaakt door gewijzigde planning en uitvoering van het project OV knooppunt Sloterdijk en waarvoor de lagere subsidie van de VRA nog niet is ontvangen. Zie hiervoor ook de lagere lasten die worden gedekt door deze lagere subsidie.
- Hogere baten van € 0,2 miljoen die worden veroorzaakt door diverse zaken. Die worden hier verder niet toegelicht.

Lasten

De totale lasten van € 277,2 miljoen zijn € 2,7 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 4,8 miljoen door een hogere besteding voor het project traminfrastructuur Amstelstation. In de begroting 2019 is er vanuit gegaan dat het grootste deel van het integraal contract in 2020 zou worden uitgegeven, maar dat is 2019 geworden. De hogere lasten worden gedekt door hogere subsidies die zijn verantwoord bij de baten.
- Hogere lasten van € 4,6 miljoen vanwege meerkosten bij het project HOV-Westtangent onderdeel Meer en Vaart fase 1, als gevolg van hogere voorbereidingskosten omdat een deel van het werk opnieuw moest worden aanbesteed. De meerkosten zijn middels een aanvullend krediet geautoriseerd. De hogere lasten worden gedekt door hogere subsidies die zijn verantwoord bij de baten.
- Lagere lasten van € 3,1 miljoen worden veroorzaakt door onderbesteding bij het project OV knooppunt Sloterdijk, door gewijzigde planning en uitvoering van het project. De werkzaamheden zullen daardoor later worden uitgevoerd. De lagere lasten staan in relatie met de lagere subsidies die zijn verantwoord bij de baten.
- Lagere lasten van € 3,0 miljoen die worden veroorzaakt door een onderbesteding bij het project Bus infra Oost/Noord traject 9. Reden hiervan is vooral een aantal maatregelen die in Noord niet worden uitgevoerd nadat onderzoek had uitgewezen dat deze maatregelen niet effectief zijn. De lasten worden gedekt vanuit het Stedelijk Mobiliteitsfonds.
- Lagere lasten van € 0,6 miljoen die worden veroorzaakt door diverse zaken. Die worden hier verder niet toegelicht.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	131,1	3,0	90,0	88,3	-1,7
Toevoegingen reserves	25,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves	**106,1**	**3,0**	**90,0**	**88,3**	**-1,7**

Onttrekkingen

De onttrekkingen van € 88,3 miljoen zijn € 1,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt door een lagere onttrekking aan de reserve IJveren van € 0,7 miljoen en aan de reserve Busstation van € 1,0 miljoen. De lagere onttrekking aan de reserve IJveren komt vooral door een aanbestedingsvoordeel van € 1,1 miljoen bij het project Distelweg en een nadeel van € 0,4 miljoen voor 2019 door het eerder oppakken van werkzaamheden bij IJveer 65 door eerder beschikbare capaciteit bij GVB.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Door rijksbezuinigingen neemt de brede doeluitkering van de VRA af. Dit werkt door in de bijdrage van de VRA aan de gemeente voor investeringen in het openbaar vervoer. Hierdoor neemt de kwaliteit van het openbaar vervoer af.	Meer doelmatigheid door samen met VRA en GVB de OV Investeringsagenda, MVP Metro en BORI uit te voeren. De VRA heeft een prioriteringskader opgesteld waarmee in overleg met de gemeente kan worden bepaald waar een bijdrage vanuit de BDU de meeste toegevoegde waarde biedt.
2. Veren kunnen groeiende passagiersstroom onvoldoende aan.	Actief volgen van de reizigersstromen, verschillende maatregelen aan de wal en aanschaf van schepen over het IJ.

Beleidskaders

- Update Nota Veren (februari 2018), een strategie om een verenvloot te krijgen die voldoende capaciteit heeft en milieuvriendelijk is, die ook in de toekomst mee kan gaan.
- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf doelen geformuleerd en principes uitgewerkt voor meer regie op ontwikkelen, inrichten, beheren en gebruiken van de openbare ruimte op stadsniveau.
- Beleidskader Verkeersnetten (2017). Hierin staan de wensen en doelen uit de Mobiliteitsaanpak en Uitvoeringsagenda uitgewerkt met daarbij

een afwegingskader bij botsende belangen.

- MobiliteitsAanpak Amsterdam 2030 (2013), het overkoepelende kader voor ons Mobiliteitsbeleid in de periode tot 2030.
- Ruimtelijk Kader Hoogfrequent Spoorvervoer Amsterdam.
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2015), de agenda die Amsterdam bereikbaar en aantrekkelijk houdt. Met maatregelen voor meer ruimte en betere doorstroming voor voetganger, fietser, openbaar vervoer-reiziger en de automobilist.
- Wet lokaal spoor, in werking getreden op 1 december 2015. Deze wet maakt de VRA verantwoordelijk voor aanleg, beheer en veiligheid van lokale railinfrastructuur. VRA stelt een vervoerder aan via de OV-concessie. En VRA mag een beheerder van de infrastructuur aanwijzen. Dit laatste wordt gedelegeerd aan het college van burgemeester en wethouders van Amsterdam.
- De in 2015 vastgestelde Lijnennetvisie is het beleidskader voor het ontwikkelen van vervoerplannen. Wij overleggen met vervoerbedrijven over inpassen van nieuwe vervoerplannen.
- Taxiverordening Amsterdam 2012 (laatst gewijzigd in 2018).
- Visie Lokaal Spoor (2015), vastgesteld door het dagelijks bestuur van de VRA en een bindend kader voor de beheerder van het lokaal spoor.
- Investeringsagenda Openbaar Vervoer Stadsregio (2013), een overeenkomst met investeringen die wij en de Stadsregio Amsterdam (sinds 2017 Vervoerregio Amsterdam) in de komende periode in het Openbaar Vervoer doen.

Programma 3 | Portefeuillehouder: wethouder Everhardt

3.3 Economie

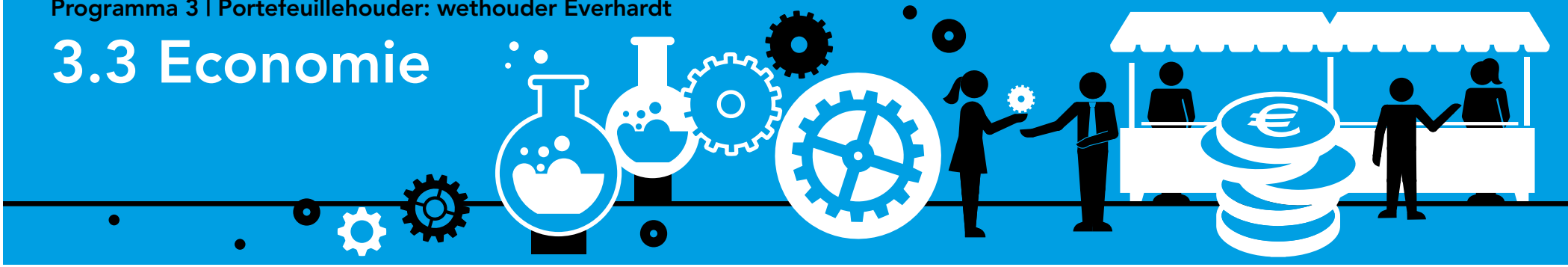

3.3.1 Economie en innovatie

Het versterken van de economie die werkt voor iedereen, nu en in de toekomst.

➔ De European Medicines Agency (EMA) is vanwege Brexit verhuisd van Londen naar Amsterdam. De EMA zorgt ervoor dat medicijnen voor mensen en dieren veilig en effectief zijn. Om dit te kunnen doen, zijn gespecialiseerde medewerkers nodig. De gemeente Amsterdam ondersteunde meer dan 600 EMA-medewerkers en hun gezin bij de verhuizing naar Nederland. De oplevering van het EMA gebouw op de Zuidas vond plaats op 15 november 2019. In de afgelopen twee jaar hebben 21 bedrijven uit de Life, Science and Health-sector zich in de Metropoolregio Amsterdam gevestigd.

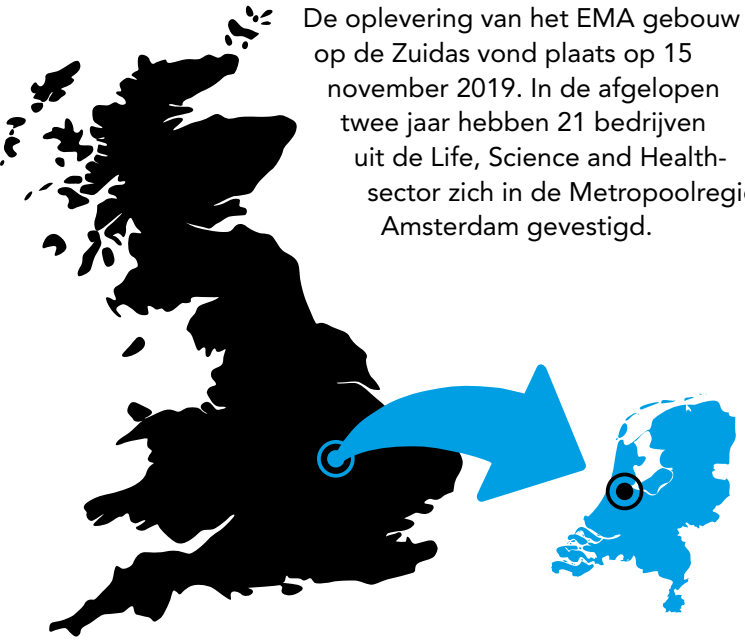

➔ In 2019 zijn we begonnen met het actieprogramma StartupAmsterdam. Een nieuwe pijler van dit programma is om meer vrouwen en jongeren met een migratie-achtergrond te stimuleren om bij snelgroeiende bedrijven aan de slag te gaan of zelf een bedrijf te beginnen. Daarnaast heeft het Startup in Residenceprogramma van de gemeente in 2019 zestien startups begeleid. Dertien van deze startups hebben succesvolle pilots opgeleverd of zijn in uitvoering. We bekijken met deze startups of we de samenwerking kunnen voortzetten. Een voorbeeld is de app Ecocoin waarbij je EcoCoins kunt verdienen door het verrichten van duurzame handelingen (vegetarisch eten, met de fiets naar werk, het licht uit doen). die EcoCoins kun je vervolgens uitgeven aan duurzame, ecologische ervaringen, diensten of producten.

➔ In 2019 zijn we gestart met de uitwerking van de Marktvisie om de leegstand op de warenmarkten te verminderen en samen met de marktondernemers te werken aan aantrekkelijke en volle markten. Voor verschillende windrichtingen (in stadsdelen Noord, Zuidoost, West, Nieuw-West, Centrum, Oost en Zuid) is een analyse gedaan en zijn we gestart met een consultatie van (markt)ondernemers, winkeliers en andere belanghebbenden over de ruimte voor het aantal kramen en marktdagen. De uitwerking voor Zuidoost is in 2019 zo goed als afgerond. Verder hebben we een programma uitgewerkt om het ondernemerschap onder marktondernemers te versterken.

Programma 3 | Portefeuillehouder: wethouder Everhardt

3.3 Economie

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	19,5	18,0	19,2	21,3	2,1
Lasten	60,9	58,1	62,9	58,9	-4,0
Saldo	**-41,4**	**-40,1**	**-43,7**	**-37,7**	**6,1**

Dit programma heeft een positieve resultaat van € 6,1 miljoen ten opzichte van de begroting. Omdat dit programma uit maar één programmaonderdeel bestaat, wordt de tabel hier niet verder toegelicht. Kijk voor een financiële toelichting in programmaonderdeel 3.1.

3.3.1 Economie en innovatie

Het versterken van de economie die werkt voor iedereen, nu en in de toekomst.

Belangrijke ontwikkelingen

De economie van Amsterdam en de Metropoolregio Amsterdam (MRA) draaide in 2019 op volle toeren. De werkloosheid daalde daardoor fors én op alle opleidingsniveaus. In de MRA tot onder de 4 procent. In Amsterdam tot rond de 4,5 procent.

De wereldwijde trend van concentratie van werk en economische activiteiten in en rond steden laat zich ook in en om Amsterdam zien. In de MRA concentreert werkgelegenheid zich in de kerngebieden Amsterdam en Haarlemmermeer, terwijl in andere deelregio's het zwaartepunt op wonen ligt. Dankzij het aanhoudende economisch herstel was in 2019 ook in andere deelregio's in de MRA sprake van groei van economische activiteit en werkgelegenheid.

De krapte op de arbeidsmarkt nam in 2019 verder toe. Dit vormt in toenemende mate een probleem voor ondernemers en vormt een remmende factor voor economische groei. Naast toenemende inzet van de bestaande beroepsbevolking (leidend tot lagere werkloosheid) wordt in toenemende mate in de vraag naar arbeid voorzien door forenzen en migranten.

De internationale onzekerheden en spanningen, zoals de Brexit, namen in de loop van het jaar toe. Dit leidt tot een afnemende groei van de wereldeconomie. De effecten hiervan op de Amsterdamse economie zijn nog niet waarneembaar maar zullen een drukkend effect op de economische ontwikkeling hebben.

De stad groeit in inwoners, werkgelegenheid en bezoekers. Dit leidt tot toenemende schaarste aan ruimte.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 3.1.1 — ***Baten** 5,3 - **Lasten** 16,6*

Amsterdam biedt bewoners aantrekkelijke commerciële voorzieningen verspreid over de stad en biedt ondernemers een goed ondernemersklimaat

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Gemiddelde waardering voorzieningenaanbod bewoners (tweejaarlijks gemeten)	7,3 (2017)	n.v.t.*	7,4	7,3
2	Waardering ondernemingsklimaat (tweejaarlijks gemeten)	6,8 (2017)	n.v.t.*	7,0	6,1

* Deze indicatoren zijn nieuw vanaf de Begroting 2019.

Toelichting afwijking indicator 2 bij doel 3.1.1

De waardering voor het ondernemersklimaat door ondernemers in de stad is met een 6,1 lager dan de 7 die verwacht was we verwachtten bij vaststelling van de Begroting 2019. De score is het totaal cijfer dat ondernemers de gemeente geven voor het ondernemersklimaat in de stad. Om deze daling te verklaren, hebben we gekeken naar de scores van ondernemers op onderdelen van het ondernemersklimaat. Uit de peiling blijkt dat ondernemers parkeermogelijkheden lager waarderen en het meest als verbeterpunt (35 procent) aanwijzen. De gemiddelde waardering voor de gemeentelijke dienstverlening is gelijk gebleven. De afhandeling van vergunningen werd positiever beoordeeld. Een lagere waardering was er voor de regeldruk, communicatie & voorlichting, professionaliteit en handhaving.

Activiteit 3.1.1.1

We ontwikkelen de buurteconomie door individueel ondernemerschap te versterken, de samenwerking met en tussen ondernemers te stimuleren, en te sturen op een divers aanbod van winkels en ambulante handel.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal bedrijveninvesteringszones (biz)	62 (2018)	n.v.t.*	70	66
2	Gemiddeld rapportcijfer bewoners aanbod winkels dagelijkse boodschappen in de buurt (1-10) (tweejaarlijks gemeten)	7,6 (2017)	n.v.t.*	7,6	7,6
3	Gemiddelde Percentage-leegstand winkels (Locatus) - jaarlijkse peiling	3,4% (2018)	n.v.t.*	4%	3,9%
4	Gemiddeld algemeen oordeel markten (tweejaarlijks gemeten)	7,2 (2017)	n.v.t.*	7,4	7,4
5	Gemiddelde score variatie winkelaanbod (1-5) (tweejaarlijks gemeten)	2,93 (2017)	n.v.t.*	3	niet meer beschikbaar

* Deze indicatoren zijn nieuw vanaf de Begroting 2019.

Toelichting bij afwijking indicator 1 bij activiteit 3.1.1.1

Per 31 december 2018 waren er 62 bedrijfsinvesteringszones (biz'en). Bij het vaststellen van de Begroting 2019 was de verwachting dat er 70 biz'en in Amsterdam zouden zijn. In maart 2019 was er een draagvlakmeting voor zeven nieuwe gebieden. Vier gebieden sloten deze draagvlakmeting positief af. Voor drie gebieden lukte dit niet. Hiermee komt het totale aantal biz'en voor 2019 op 66.

Toelichting bij afwijking indicator 5 bij activiteit 3.1.1.1

Indicator 5 bij activiteit 3.1.1.1 is komen te vervallen. De bron van deze indicator was de Stadsenquête Stad in Balans. Deze enquête wordt niet meer uitgevoerd. Als vervanging voor deze indicator stellen we bij de Voorjaarsnota 2020 twee nieuwe indicatoren voor. Het betreft hier de waardering (1-10) van de keuzemogelijkheden aan food- en non-foodwinkels in winkelgebieden in Amsterdam. Bron van deze indicator is de OIS Consumentenenquête 2019-2020, die om het jaar wordt uitgevoerd.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 3.1.2

***Baten** 3,3 - **Lasten** 8,8*

De Metropoolregio Amsterdam heeft (inter)nationaal gezien een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Hogere economische groei Metropoolregio Amsterdam ten opzichte van de economische groei van Nederland	0,5% (gemiddelde afgelopen tien jaar)	0,7%	0,5%	Nog niet bekend*

* Cijfers worden in juni 2020 bekend gemaakt.

Activiteit 3.1.2.1

We bieden gecombineerde overheidsdienstverlening aan internationale nieuwkomers via IN Amsterdam.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Waardering dienstverlening door klanttevredenheidsonderzoek (tweejaarlijks gemeten)*	8,5 (2017)	n.v.t.	8	8,6

* Inhoud van de indicator is gewijzigd bij Begroting 2020, was voorheen: Gemiddelde waardering voorzieningenaanbod bewoners (tweejaarlijks gemeten).

Activiteit 3.1.2.2

We streven ernaar om (internationale) bedrijven voor de regio aan te trekken, te behouden en we ondersteunen bedrijfsuitbreidingen. Deze inspanningen zijn gericht zijn op werkgelegenheid, duurzaamheid en innovatie voor de regio

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal nieuwe internationale bedrijven per jaar in de Metropoolregio Amsterdam	153 (2018)	153	115	161
2	Aantal extra arbeidsplaatsen door buitenlandse bedrijven	4.170 (2018)	4.170	2.800	2.853

(Bedragen x € miljoen)

Doel 3.1.3 — *Baten 10,2 - Lasten 15,4*

De stad maakt een schaalsprong naar de Metropoolregio Amsterdam.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage functiemenging Verhouding tussen banen en woningen (BBV verplicht)	59,8% (2017)	60,1%	59,8%	nog niet beschikbaar*

* Deze indicator is afkomstig van de landelijke website Waarstaatjegemeente.nl. Op dit moment zijn de cijfers over 2019 nog niet bekend.

Activiteit 3.1.3.1

We creëren voldoende ruimte voor bedrijven en kantoren in bestaande en nieuwe delen van de stad en de regio.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal vestigingen per 1.000 inwoners leeftijd 15-74* jaar (BBV-verplicht)	217,3 (2017)	224,9	217,3	nog niet beschikbaar**

* Van de verplichte indicator die landelijk wordt bijgehouden door waarstaatjegemeente.nl is de leeftijd aangepast van 15-64 jaar naar 15-74 jaar.
** Deze indicator is afkomstig van de landelijke website Waarstaatjegemeente.nl. Op dit moment zijn de cijfers over 2019 nog niet bekend.

Activiteit 3.1.3.2

We zetten in op het spreiden van bezoekers over stad en regio.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Drukte in de stad (Onderzoek toeristische draagkracht en leefbaarheid - OIS)*	Nog niet beschik-baar**	n.v.t.***	n.v.t.***	Nog niet beschik-baar**

* Aantal wijken waar de toeristische draagkracht onder druk staat.
** Het rapport toeristische draagkracht is ten tijde van het opstellen van het Jaarverslag nog niet gepubliceerd.
*** Deze indicator is nieuw vanaf de Begroting 2019.De meting heeft voor het eerst plaatsgevonden in 2019 (publicatie in 2020). Het onderzoek is tweejaarlijks.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 3.1.4 — *Baten 2,5 - Lasten 18,1*

Metropoolregio Amsterdam heeft een economie die voorbereid is op toekomstige ontwikkelingen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	De positie van Noord Holland in de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie*	Innovation Leader - mi-nus (2017)	n.v.t.**	Innovation Leader – minus	Innovation Leader – minus
2	Verhouding tussen het aantal werklozen en het aantal vacatures***	1 (stand Q4 2017 (bron CBS)	n.v.t.**	1	0,6

* De Regional Innovation Scoreboard (RIS) van de Europese Commissie vergelijkt hoe Europese regio's scoren op het gebied van innovatie. Noord-Holland zit in de hoogste categorie namelijk Innovation Leaders. De RIS- score kent vier categorieën: modest, moderate, strong en leader. Iedere categorie heeft vervolgens drie subniveau's – (minus), 0 (neutral) en + (plus).
** Deze indicatoren zijn nieuw vanaf de Begroting 2019.
*** Het aantal werklozen per vacature is het gemiddeld aantal werklozen gedeeld door het aantal openstaande vacatures (gecorrigeerd voor seizoensinvloeden).

Toelichting bij afwijking indicator 1 bij doel 3.1.4

De provincie Noord-Holland zit in de hoogste categorie van de Regional Innovation Scoreboard (RIS) van de Europese Commissie. De ambitie is om minimaal in de categorie van Innovation Leaders - (minus) te blijven. Noord-Holland is nu 31e van de 274 regio's in Europa, en ligt ruim boven het Europees gemiddelde. De indicatoren zijn voornamelijk technologisch van aard. Omdat Noord-Holland geen technologisch georiënteerde regio is, maar meer een diensteneconomie, verwachten we niet dat de regio snel zal opschuiven naar een hoger subniveau.

Toelichting bij afwijking indicator 2 bij doel 3.1.4

Wij streven op langere termijn naar een verhouding van ongeveer 1, maar dit is op korte termijn is dit niet haalbaar. Het cijfer 1 duidt op een arbeidsmarkt in evenwicht. Nu het cijfer is gedaald naar 0,6 betekent dit dat we in Amsterdam te maken hebben met een gespannen arbeidsmarkt. Dit belemmert ondernemingen om door te groeien, maar het biedt kansen voor om- en bijscholing van mensen die nu nog aan de kant staan. Het directe effect is dat mensen van steeds verder weg werken in Amsterdam: forensen en arbeidsmigratie.

Activiteit 3.1.4.1

We stimuleren de groei van private investeringen in de (kennis)economie.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Direct uitgelokte investeringen (multiplier subsidies) in de (kennis)economie	0 (2019)	n.v.t.*	0	0

* Deze indicator is nieuw vanaf de Begroting 2019.

Toelichting bij afwijking indicator 1 bij activiteit 3.1.4.1

In 2019 hebben we ingezet op het ontwikkelen van de nieuwe beleids- en actieprogramma's zoals Startup Amsterdam. Eind 2019 is de subsidieregeling voor economische structuur- en arbeidsmarktversterking (SESA) vastgesteld. Op basis van de SESA zullen we subsidies verstrekken en we verwachten dat dit met ingang vanaf 2020 een vlucht gaat nemen. Aangezien de multiplier is opgenomen als een vereiste voor aanvragen vanuit de SESA, zal de teller voor de direct uitgelokte investeringen gaan lopen, zodra de eerste subsidie later dit jaar is vastgesteld.

Activiteit 3.1.4.2

We stimuleren en faciliteren Amsterdamse kennisparken en vergroten toegang tot Amsterdamse kennis- en onderzoeksinstellingen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal m² kantoor- of labruimtes dat in ontwikkeling wordt genomen en wordt toegevoegd op de Amsterdamse kennisparken	7.776 (2018)	n.v.t.*	5.000	12.000
2	Aantal nieuwe publiek-private samenwerkingsprojecten met in Amsterdamse gevestigde kennis- en onderzoeksinstellingen (bron IXA)	5 (2017)	n.v.t.*	10	18

* Deze indicatoren zijn nieuw vanaf de Begroting 2019.

Toelichting afwijking indicator 1 bij activiteit 3.1.4.2

Bij de vaststelling van de Begroting 2019 dachten we dat er in 2019 5.000 m² kantoor- of labruimte ontwikkeld zou worden. Uiteindelijk is er 12.000 m² aan ruimte bijgekomen. Deze groei komt door de definitieve vaststelling van het ontwerp voor LAB42 van de UvA op het Amsterdam Science Park.

Toelichting afwijking indicator 2 bij activiteit 3.1.4.2

Op het Amsterdam Science Park zijn in 2019 vijf nieuwe publiek-private onderzoeklabs geopend in samenwerking met Bosch, TomTom, Ahold en ING. Verder is Amsterdam UMC toegetreden tot de joint venture met AI-onderneming Quantib. Onder de vlag van het valorisatieprogramma IXAnext zijn twaalf samenwerkingsprojecten met het bedrijfsleven uitgevoerd via de Amsterdam Physics Research & Innovation Labs. Hierdoor komt het uiteindelijke aantal nieuwe publiek-private samenwerkingen op 18 in plaats van de 10 die we hadden verwacht bij de vaststelling van de Begroting 2019.

Activiteit 3.1.4.3

We zorgen dat de beroepsbevolking meer wendbaar is op de (toekomstige) arbeidsmarkt.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal uitgereikte skillspaspoorts*	0 (2018)	n.v.t.**	20	0
2	Aantal aangemaakte profielen	0 (2018)	n.v.t.**	80	250

* In het skillspaspoort wordt een profiel gemaakt waarin kennis en diploma's, werkervaring, skills en werkstijl zijn opgenomen. Daarnaast krijgen werkgevers een beter inzicht in de match tussen functie- en werknemersprofiel.
** Deze indicatoren zijn nieuw vanaf de Begroting 2019.

Toelichting afwijking indicator 1 bij activiteit 3.1.4.3.

We verwachten in het voorjaar van 2020 het eerste concept van een skillspaspoort te kunnen uitreiken. De ontwikkeling van het skillspaspoort blijkt een taaier proces dan we dachten bij de vaststelling van de Begroting 2019. Het House of Skills heeft namelijk een document willen ontwikkelen dat 'civiele' waarde heeft voor gehele Nederlandse arbeidsmarkt. Daarom is er samenwerking gezocht met de regio's Eindhoven en Rotterdam waar ook geëxperimenteerd wordt met het skillspaspoort. Ondertussen wordt in een aantal proeftuinen ervaring op gedaan op Schiphol, binnen het banenplan Amsterdam Zuidoost en met Bouwend Nederland en Techniek Nederland.

Verbonden partijen

Amsterdam Clipper Beheer
De Clipper 'Stad Amsterdam' is eigendom van de gemeente en Randstad. De gemeente beschikt jaarlijks over 20 vaardagen op de Clipper. We zetten de Clipper in binnen en buitenland in om de handel te bevorderen en om internationale bedrijven te werven. Daarnaast organiseren we samen met Randstad jaarlijks een jongerenreis op de Clipper.

Beurs van Berlage vennootschappen
De Beurs van Berlage staat op een belangrijke strategische plek in de stad. De Beurs werkt mee aan het scheppen van economische bedrijvigheid als bijproduct van de georganiseerde beurzen en evenementen. Ook heeft de Beurs een culturele, creatieve, publieke en maatschappelijke functie, waaronder het behoud van cultureel erfgoed in de stad.
Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied
Het Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied heeft als taak om een veilige, vlotte en milieuverantwoorde afwikkeling van het scheepvaartverkeer te bevorderen.

Havenbedrijf Amsterdam
Het Havenbedrijf Amsterdam werkt direct mee aan de economische ontwikkeling van de MRA. Voor Amsterdam staan de volgende thema's centraal:

- Bijdragen van de haven aan de economie en de economische ontwikkeling van de stad.
- Bijdragen aan de energietransitie, een circulaire economie en de emissiedoelstellingen van de stad.
- Zorgvuldig omgaan met (in)direct ruimtebeslag.
- Zorgen voor een stabiel en gezond Havenbedrijf Amsterdam NV.

Life Sciences Fund Amsterdam
Het Life Sciences Fund Amsterdam is begin 2009 opgericht om het economisch potentieel te versterken van het (bio)medische cluster in de regio Amsterdam.

Matrix Innovation Center
Het Matrix Innovation Center (MIC) is opgericht om in Amsterdam kennisoverdracht te stimuleren tussen kennisinstellingen en het midden en kleinbedrijf (kennisvalorisatie) en om het Amsterdam Science Park tot ontwikkeling te brengen. MIC richt zich op de exploitatie van zes bedrijfsverzamelgebouwen (Matrix II tot en met VI) en de verdere ontwikkeling van Science Park.

RAI Holding B.V.
RAI werkt aan een toekomstplan om een verdere bijdrage te kunnen leveren aan de gebiedsontwikkeling in Zuidas en aan het terugdringen van de overlast van bezoekers voor de buurt. Daarnaast werkt RAI mee aan het scheppen van economische bedrijvigheid als bijproduct van de georganiseerde beurzen en evenementen.

Schiphol
Schiphol is een hub en logistiek knooppunt. Hiermee levert het een bijdrage aan het vestigingsklimaat in de Metropoolregio Amsterdam. Amsterdam heeft invloed op de ontwikkeling van Schiphol via onder andere de Bestuurlijke Regie Schiphol en de Omgevingsraad Schiphol.

Schiphol Area Development Company
Doel van de Schiphol Area Development Company is om optimaal ruimte te bieden aan de economische dynamiek in de regio rond Schiphol door bedrijventerreinen te ontwikkelen.

Stichting Amsterdam Economic Board
De Amsterdam Economic Board is een netwerkorganisatie met een slimme, groene en gezonde metropoolregio Amsterdam (MRA) als doel. De Amsterdam Economic Board werkt aan oplossingen voor grootstedelijke vraagstukken door vernieuwing en samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid.

Stichting Science & Business Amsterdam Science Park
De stichting is in 2015 door de drie grondeigenaren (gemeente Amsterdam, UvA en NWO) opgericht om het Science Park te ontwikkelen tot een van de meest toonaangevende wetenschapsparken in Europa.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	19,5	18,0	19,2	21,3	2,1
Lasten	60,9	58,1	62,9	58,9	-4,0
Saldo	**-41,4**	**-40,1**	**-43,7**	**-37,7**	**6,1**

Het programma Economie heeft tegenover de begroting een positief resultaat van € 6,1 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 2,1 miljoen, lagere lasten van € 4,0 miljoen.

Baten

De totale baten van € 21,3 miljoen zijn € 2,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door:

- Hogere baten van € 2,1 miljoen door een verrekening van de Metropool Regio Amsterdam (MRA) die niet is begroot. De gemeente Amsterdam is penvoerder van de MRA en doet de administratie namens de MRA. Tegenover deze hogere baten staan ook hogere lasten.

Lasten:

De totale lasten zijn € 58,9 miljoen. Dat is € 4,0 miljoen lager dan begroot. Dit komt per saldo door:

- Lagere lasten van € 5,2 miljoen op de reserve Economische Structuur Versterkingen (ESV). Dit komt doordat de subsidie van de € 4,0 miljoen voor het Innovation Center for Artificial Intelligence (ICAI) op het Amsterdamse Science Park in 2019 niet is uitgekeerd. Op aangeven van de Universiteit van Amsterdam is de startdatum van de nieuwbouw naar januari 2022 geschoven. Ook zijn er minder uitgaven dan verwacht op de resterende subsidies van € 0,5 miljoen en beleidsprogramma's van € 0,7 miljoen die gefinancierd worden vanuit de ESV. Deze programma's zijn in 2019 vastgesteld en bevonden zich in 2019 in de opstartfase. De afwijking is gemeente breed neutraal omdat dit via een egalisatiereserve loopt in het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen (A.5 reserves).
- Lagere salarislasten van € 1,0 miljoen voor de overheadfuncties van het CTO- innovatieteam. Conform wet en regelgeving van het BBV worden deze kosten verantwoord in het overzicht overhead (B). Deze kosten zijn begroot in programma 3. Dit is gemeentebreed neutraal
- Lagere lasten van € 0,7 miljoen door de afwikkeling en vrijval van subsidies voor "lokaal ondernemerschap" en "schaalsprong naar de toekomst".
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen op het budget voor de bedrijveninvesteringszones (BIZ). Bij de start van 2019 waren er 62 biz'en. De verwachting was dat er 8 nieuwe gebieden bij zouden komen. Uit de draagvlakmeting blijkt dat dit er 4 zijn geworden. Hiermee komt het totale aantal biz'en op 66. De mutatie is gemeente breed neutraal omdat er minder belasting wordt geheven. De verantwoording hiervan zit in Programma A, Algemene dekkingsmiddelen.
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen op de subsidieverlening van Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS). De subsidieverlening voor 2019 is bepaald aan de hand van het AMS jaarplan 2019 en was € 0,2 miljoen lager. De subsidie wordt gedekt uit de AMS reserve waardoor de lagere verlening geen invloed heeft op de algemene middelen. De mutatie is gemeente breed neutraal omdat dit via een egalisatiereserve loopt. De verantwoording hierover zit in Programma A, Algemene dekkingsmiddelen.
- Hogere lasten van € 2,1 miljoen, door een verrekening van de MRA. Tegenover deze hogere lasten staan ook hogere baten.
- Hogere lasten van € 1,2 miljoen die betrekking hebben op het Amsterdam Investeringsfonds (AIF). Dit wordt voor het grootste deel veroorzaakt door twee posten; een hogere bijdrage van € 0,5 miljoen aan het VUMC voor het Proof of Concept fund en € 0,5 miljoen voor het Tracer Center.
  De extra uitgave voor het Tracer Center wordt veroorzaakt door meer lasten dan aanvankelijk begroot in de meerjarenbegroting. De lasten worden gedekt door een hogere onttrekking aan de reserve AIF in het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen (A.5 reserves).

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	17,0	13,2	16,7	11,3	-5,4
Toevoegingen reserves	0,2	11,2	11,2	11,2	0,0
Mutatie reserves	**16,8**	**2,0**	**5,6**	**0,2**	**-5,4**

Onttrekkingen

De totale onttrekking van € 11,3 miljoen is € 5,4 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Een lagere onttrekking van € 5,2 miljoen uit de reserve Economische Structuur Versterkingen (ESV) vooral doordat de subsidie van € 4,0 miljoen voor het Innovation Center for Artificial Intelligence (ICAI) op het Amsterdamse Science Park niet uitgekeerd is in 2019. Op aangeven van de Universiteit van Amsterdam is de startdatum van de nieuwbouw naar januari 2022 geschoven. Ook zijn er minder uitgaven dan verwacht op de resterende subsidie van € 0,5 miljoen en op de beleidsprogramma's van € 0,7 miljoen die gefinancierd worden vanuit de ESV. Deze programma's zijn in 2019 vastgesteld en bevonden zich in 2019 in de opstartfase.
- Een lagere onttrekking van € 0,2 miljoen aan de reserve Advanced Metropolitan Solutions vanwege lagere uitgave aan het AMS jaarplan 2019. AMS ontvangt in de periode van 1 april 2014 tot 1 april 2024 maximaal € 50 miljoen op grond van het Final contract van 19 maart 2014.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS)	€ 5.900.000	€ 5.700.000
2. amsterdam&partners (voorheen Amsterdam Marketing)	€ 3.700.000	€ 3.700.000
3. Amsterdam Economic Board	€ 1.400.000	€ 1.400.000

1. Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS)

Met de subsidie die het AMS ontvangt leidt AMS talent op, voeren onderzoek uit en bedenken ze oplossingen voor Amsterdamse uitdagingen op het gebieden variërend van duurzaamheid en kwaliteit van leven, tot bereikbaarheid, energietransitie, water- en afvalbeheer, beschikbaarheid van middelen, voedselzekerheid, en welzijn. Zie ook de toelichting bij de financiële tabel.

2. amsterdam&partners

Sinds 1 maart 2019 heeft Amsterdam Marketing haar naam gewijzigd in amsterdam&partners. Deze naam sluit beter aan bij de huidige rol en taken. De subsidie wordt versterkt voor het bouwen van de gewenste reputatie van de Metropool Regio Amsterdam voor de doelgroepen bewoners (inclusief internationale bewoners), bedrijven en bezoekers. Het uitvoeren van activiteiten ten behoeve van de leefbaarheid, aantrekkelijkheid en welvarendheid van de Metropool Amsterdam, door het gidsen van bewoners, bedrijven en bezoekers. Tevens wordt de subsidie verstrekt voor het onderzoeken en monitoren van effecten en resultaten, het analyseren van data en hiermee een benchmark aanleggen van grootstedelijke ontwikkelingen.

3. Amsterdam Economic Board

De subsidie wordt verstrekt voor de vaste basisformatie van de stichting Amsterdam Economic Board. Deze subsidie stelt de Boardorganisatie in staat om de activiteiten uit te voeren die nodig zijn om de resultaten te behalen op de grootstedelijke uitdagingen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Programma House of Skills als uitvoering van de regionale aanpak Leven lang Ontwikkelen: duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Risico's zijn dat de werkgevers niet aanhaken, dat een van de partners uit het samenwerkingsverband stapt en dat het ICT-platform niet functioneert waardoor de doelstellingen niet worden gehaald.	Met verschillende werkpakketten richten de werkpakketmanagers zich actief op werkgevers. Afspraken daarover zijn geregeld in een samenwerkingsovereenkomst. De Stuurgroep besluit over eventuele overdracht van activiteiten naar een andere partner. Vereenvoudigde versie van ICT-platform of temporisering.

Vervallen risico's	Maatregelen
1. De verhuizing van de European Medicines Agency (EMA)-medewerkers van Londen naar Nederland vanwege Brexit. De verhuizing is onderdeel van het EMA-project dat is uitgevoerd door het Rijk. Het beschikbaar stellen van een tijdelijk gebouw in Sloterdijk, de bouw van de permanente huisvesting op de Zuidas en het vastleggen van de zetelovereenkomst maken hier deel van uit. Risico's zijn dat dit niet lukt voor 30 maart 2019 binnen het beschikbare budget, dat begeleiding faalt bij de verhuizing, er te weinig woningen zijn en/of te weinig plekken op de internationale of meertalige scholen.	Per 31 december 2019 zijn er 622 medewerkers verhuisd en werkzaam in het tijdelijke pand in het Spark-gebouw en vanaf 2020 op de nieuwe locatie op de Zuidas. In 2020 moeten nog 74 medewerkers gehuisvest worden. De dienstverlener Expat Help die de gemeente helpt met huisvesting biedt nog tot 1 juli 2020 één of meerdere services aan om tot huisvesting te komen. De medewerkers zijn voor circa 50 procent woonachtig in Amsterdam en 50 procent in de regio tot aan Den Haag, Leiden en Lelystad. Kinderen hebben een plek gevonden op de Europese, reguliere en internationale scholen. Financiële risico's hebben zich niet voorgedaan. Zowel het rijksbudget als het gemeentelijk budget zijn toereikend waardoor middelen terugvloeien naar het Rijk dan wel reserve Economische structuurmiddelen in 2020 na afrekening in augustus 2020.

Beleidskaders

De kaders uit de Begroting 2019 zijn ongewijzigd:

De ambities voor het versterken van het ondernemersklimaat zijn beschreven in:
- Amsterdams Ondernemers Programma 20192022 – Naar een sterke buurteconomie.
- Detailhandelsbeleid 20182022 Sterke winkelgebieden in een groeiende stad.
- Uitwerking Marktvisie Amsterdam 20192026.
- Programma Amsterdam Impact 20192022.

Hoe we als stad omgaan met internationalisering staat in:
- Programma relocatie medewerkers Europees Medicijnagentschap (EMA).
- Het deltaplan internationaal onderwijs: doelen en maatregelen gericht op het vergroten van aanbod en toegankelijkheid van internationaal onderwijs in de MRA, voor zowel internationale als voor Nederlandse kinderen.
- Position paper Amsterdam Trade & Innovate.

Hoe we gebruik willen maken van de schaalsprong van Amsterdam staat in:
- Ruimte voor de economie van morgen, waarin economische bouwstenen voor ruimtelijke ontwikkeling worden geboden.
- Stad in Balans 20182022: Naar een nieuw evenwicht tussen leefbaarheid en gastvrijheid.
- Overnachtingsbeleid, waarin we overstappen van gemeentelijk hotelbeleid naar een integraal (regionaal) overnachtingsbeleid dat zich richt op alle vormen van verblijfsaccommodaties.
- Bestuursopdracht diversiteit winkel en voorzieningenaanbod en het rapport 'Sturen op een divers winkelaanbod'.

Hoe we onze positie als kennis en innovatiestad verbeteren staat in:
- Actieprogramma Kennis & Innovatie.
- het koersdocument Amsterdam Economic Board 20192022.
- Strategisch Plan Amsterdam Science Park 20182025.
- Actieprogramma Startup Amsterdam 20192022.
- Actieprogramma Life Sciences & Health Amsterdam 20192022.

De ambities op het gebied van talent zijn beschreven in de volgende beleidskaders:
- Programma House of Skills als uitvoering van de regionale aanpak Leven Lang Ontwikkelen 20172020.
- Uitvoeringsagenda OnderwijsArbeidsmarkt 20192022.
- Werk maken van Talent (in samenwerking met Amsterdam Economic Board en Metropoolregio Amsterdam).

Programma 4 | Portefeuillehouder: wethouder Meliani

3.4 Kunst, cultuur en erfgoed

3.4.1 Kunst en cultuur

Ruimte creëren voor verbreding, verdieping en innovatie van het aanbod van kunst en cultuur in Amsterdam teneinde een sterke, open en inclusieve cultuurstad te realiseren.

➔ In het derde jaar van het Kunstenplan 2017-2020 verleende de gemeente aan 20 instellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur (Amsterdam Bis) een vierjarige subsidie. Het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) verleende aan 133 kunst- en cultuurinstellingen een vierjarige subsidie. Daarnaast verleende het AFK in het kader van dit Kunstenplan een tweejarige subsidie aan 18 instellingen. Het AFK heeft in 2019 38 projectsubsidies Innovatie verleend voor in totaal € 1 miljoen per jaar.

➔ Het beleid voor de volgende Kunstenplanperiode is vastgelegd in de Hoofdlijnen kunst en cultuur 2021-2024. In de nieuwe periode willen we van Amsterdam een sterke, open en inclusieve cultuurstad maken. We creëren meer ruimte voor nieuwe culturele initiatieven, vergroten het culturele aanbod in de wijken, stellen cultuurcoaches voor kinderen aan en leggen de verbinding tussen cultuur overdag en de nachtcultuur.

➔ Amsterdam wil een aantrekkelijke vestigingsstad zijn en blijven voor kunstenaars. Daarbij spelen broedplaatsen een belangrijke rol. Om nieuwe broedplaatsen mogelijk te maken en broedplaatsen meer te laten aansluiten bij culturele instellingen is het Amsterdams atelier- en broedplaatsenbeleid 2019-2022 vastgesteld.

3.4.2 Erfgoed

De gemeente benut de cultuurhistorische waarden optimaal bij de groei van de stad. Dat geldt niet alleen voor het in stand houden van de bestaande historische kwaliteiten van de grachtengordel maar ook voor het behouden van het jongere erfgoed in de voor- en naoorlogse wijken.

➔ Er liggen al jaren historische geveltoppen en oude bouwfragmenten in de opslag. Het is tijd om ze terug te brengen in het straatbeeld zodat Amsterdammers er weer van kunnen genieten. Wij hebben daarom een campagne opgezet om de fragmenten beschikbaar te stellen voor iedereen die een goed plan heeft om ze weer zichtbaar te maken. De belangstelling van organisaties en particulieren is enorm.

➔ De druk op de bestaande bebouwing en daarmee op de monumentale panden is groot. Soms worden monumenten illegaal verbouwd wat leidt tot vernieling en onherstelbare beschadiging. Om dit tegen te gaan, hebben we een aantal strategieën vastgelegd in het vergunning- en handhavingsbeleid. Zo kan een overtreder, bijvoorbeeld na het slopen van bijzondere interieuronderdelen, strafrechtelijk worden vervolgd.

➔ Door bouwhistorisch en archeologisch onderzoek te doen, krijgen we een goed beeld van de fundering van kademuren en bruggen. Op basis daarvan worden technische keuzes voor het onderhoud gemaakt.

Programma 4 | Portefeuillehouder: wethouder Meliani

3.4 Kunst, cultuur en erfgoed

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	28,8	27,6	29,5	30,1	0,6
Lasten	192,3	189,3	190,0	190,3	0,3
Saldo	**-163,4**	**-161,7**	**-160,5**	**-160,2**	**0,3**

Het programma Kunst, cultuur en erfgoed heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 0,3 miljoen. Het positieve resultaat komt vooral door:

- Hogere baten van € 0,5 miljoen voornamelijk door het nieuwe huurcontract en de aanpassing van de huren voor de jaarlijkse indexering.
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen door een hogere toevoeging aan de voorziening groot onderhoud vanwege een herziening van het Meerjarenonderhoudsplan (MJOP).

3.4.1 Kunst en cultuur

Ruimte creëren voor verbreding, verdieping en innovatie van het aanbod van kunst en cultuur in Amsterdam teneinde een sterke, open en inclusieve cultuurstad te realiseren.

Belangrijke ontwikkelingen

Kunstenplan

Met de regeling tweejarige subsidies en de regeling projectsubsidies Innovatie (beide uitgevoerd door het Amsterdam Fonds voor de Kunst) hebben we nieuwe instellingen toegevoegd aan het Kunstenplan en ruimte gecreëerd voor innovatie, experiment en nieuw talent. Als voorbereiding op de nieuwe Kunstenplanperiode hebben we in de Contouren Kunstenplan 2021-2024 en de Hoofdlijnen kunst en cultuur 2021-2024 het beleid vastgelegd en is de nieuwe aanvraagronde voor subsidies gestart.

Groei van de stad, nieuwe culturele voorzieningen en renovaties

Amsterdam groeit snel en dat betekent niet alleen dat er meer huizen nodig zijn maar ook maatschappelijke voorzieningen waaronder plekken voor kunst en cultuur. Zo bouwen we een complete stad. We zijn gestart met de voorbereidingen voor nieuwe grootstedelijke culturele voorzieningen en nieuwe culturele (buurt)voorzieningen.
Ook de bestaande stad heeft aandacht nodig. Voor de renovatie van het Amsterdam Museum is een definitief ontwerp gemaakt en de renovatie van het Bostheater in het Amsterdamse Bos is gestart.

Kunst in de openbare ruimte

Kunst in de openbare ruimte vertelt een verhaal en maakt onze stad tot een waar openluchtmuseum. Om kunst in de openbare ruimte sterker te profileren is het Stadscuratorium geïnstalleerd. Het Stadscuratorium adviseert over de selectie van kunstenaars bij nieuwe kunstprojecten in de stad en komt op voor het belang van deze kunst. Als aanjager van nieuwe kunstwerken zorgt het Stadscuratorium voor verbinding tussen de gemeente en musea. Het creëren van draagvlak onder bewoners, opdrachtgevers, stedenbouwkundigen en ondernemers is daarbij ook van belang.

Cultuureducatie en talentontwikkeling

We willen dat ieder kind op jonge leeftijd kennis moet kunnen maken met kunst en cultuur. Want wie op jonge leeftijd in aanraking komt met kunst heeft daar een leven lang plezier van. Omdat lang niet alle kinderen van huis uit kunst meekrijgen, investeren we in goede cultuureducatie in de klas. De uitvoering van het Basispakket Kunst- en Cultuureducatie verliep in 2019 opnieuw voorspoedig; een groot deel van de scholen biedt twee doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie. In het beleid voor het nieuwe Kunstenplan, dat in 2019 is vastgesteld, is de cultuurcoach geïntroduceerd om er voor te zorgen dat zoveel mogelijk kinderen met kunst in aanraking komen en het aanbod van kunst op school verbreed wordt.

Internationaal en regionaal

Amsterdam en Parijs vierden gezamenlijk de culturele banden in het samenwerkingsjaar Paris-Amsterdam Rendez-Vous 2019. Naast de organisatie van culturele programmering in beide steden vonden ook wederzijdse bestuurlijke bezoeken plaats. De wethouder kunst en cultuur bezocht Parijs samen met een afvaardiging van de Amsterdamse culturele sector. Op het gebied van cultuurbeleid heeft kennisuitwisseling plaatsvonden met Londen, Stockholm, Parijs, San Francisco, Seoul en New York. In 2019 zijn we gestart met de uitvoering van het Programma Kunst, Cultuur en Erfgoed van de Metropool Regio Amsterdam (MRA). In dat kader hebben we onder andere het eerste MRA Cultuurcongres voor de culturele sector in de regio georganiseerd.

Broedplaatsen

In 2019 is het Amsterdams atelier- en broedplaatsenbeleid 2019-2022 vastgesteld. Daarmee houden we de stad toegankelijk voor de creatieve sector die bijdraagt aan een dynamische, creatieve en leefbare stad. We zetten in op betaalbare werkruimte, uitbreiding van de voorraad (woon) werkateliers en het aantal woningen voor kunstenaars en creatieven.
We stimuleren broedplaatsen die beter verankerd zijn in de buurt,

maatschappelijke waarde bieden en inclusief en divers zijn; we creëren nieuwe plekken en proberen bestaande plekken meer permanent te maken.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 4.1.1

***Baten** 0,8 - **Lasten** 139,7*

Amsterdam heeft een kwalitatief hoogwaardig, vernieuwend en divers cultureel aanbod voor alle Amsterdammers en bezoekers en alle Amsterdamse kinderen maken kennis met Kunst en Cultuur.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het aandeel van de Amsterdammers dat ten minste één culturele voorstelling bezocht*	82% (2018)	82%	Nieuwe indicator	betreft 2-jarig onderzoek
2	Het aandeel Amsterdammers uit lage inkomensgroepen (tot 1350 euro netto) ten minste één culturele voorstelling bezocht*	70% (2018)	70%	Nieuwe indicator	betreft 2-jarig onderzoek

* Voor de efficiency maken we gebruik van data die al gemeten worden. Zoals aangekondigd is hiervoor de omschrijving iets aangepast.

Activiteit 4.1.1.1

We ondersteunen en faciliteren kunst- en cultuurinstellingen in alle disciplines, voor alle doelgroepen verspreid over de hele stad.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Totaal aantal bezoeken in Amsterdam aan culturele instellingen opgenomen in het Kunstenplan 2017-2020	8.896.717 (2013)	8.858.597	10.427.609	Volgt najaar 2020*
2	Aantal activiteiten, programma's, producties van culturele instellingen in het Kunstenplan 2017-2020 in het buitenland	1.987 (2015)	2.496	2.104	Volgt najaar 2020*
3	Aantal deelnemers aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie: 4-12 jaar	27.000 (2015)	50.680	43.123	Volgt najaar 2020*
4	Aantal deelnemers aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie: 12-18 jaar	3.000 (2015)	40.226	31.606	Volgt najaar 2020*

* In het najaar 2020 bieden we vanuit de verantwoordingen van de instellingen de rapportage 'Kunst en cultuur in cijfers' aan de raad aan. Hierin geven we inzicht in de behaalde prestaties over 2019.

Activiteit 4.1.1.2

We zorgen er voor dat alle kinderen in het primair onderwijs en speciaal onderwijs kennis maken met kunst en cultuur binnen schooltijd.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage scholen (voor primair onderwijs en speciaal onderwijs) dat twee of meer doorlopende leerlijnen cultuureducatie aanbiedt	50% (2013)	82,8%	80%	81%
2	Aantal vervoerde leerlingen per bus of boot naar culturele instellingen	44.000 (2015)	55.662	50.000	53.780

De uitvoering van het Basispakket Kunst- en Cultuureducatie is in 2019 opnieuw voorspoedig verlopen. De doelstelling van het Basispakket van 80 procent scholen met 2 leerlijnen is behaald. Eind 2019 hebben 200 van de 248 basisscholen 2 doorgaande leerlijnen kunst- en cultuureducatie (80,7 procent).

Activiteit 4.1.1.3

We stimuleren dat kinderen uit minimagezinnen deelnemen aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal kinderen en jongeren uit de doelgroep (120% van het WSM (Wettelijk Sociaal Minimum)) dat bereikt wordt met niet-schoolgebonden activiteiten via het Jongerencultuurfonds	700 (2014)	2702	3.000	2.698
2	Percentage van de Amsterdamse kinderen die onder 120% van het WSM leven, dat deelneemt aan niet-schoolgebonden activiteiten via het Jongerencultuurfonds	13% (2018)	13%	14%	13,5%

Er zijn geen extra kinderen bereikt door het jongerencultuurfonds, omdat er geen nieuwe kinderen naar het Jongerencultuurfonds zijn doorverwezen vanuit de Stimuleringsregeling buitenschoolse cultuureducatie. Deze regeling is beëindigd. We verwachten dat vanaf 2020 het bereik wel weer vergroot wordt door de inzet van de cultuurcoach.

Activiteit 4.1.1.4

We ondersteunen kunst- en cultuuractiviteiten en evenementen passend bij de specifieke behoefte van buurten en gebieden en we realiseren kunst in de openbare ruimte in met name de nieuwe wijken.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal gesubsidieerde buurtgebonden kunst en cultuuractiviteiten	2019	Nieuwe indicator	219	225
2	Aantal gesubsidieerde culturele instellingen	2019	Nieuwe indicator	68	56
3	Percentage ontwikkelgebieden waar nieuwe kunstwerken zijn gerealiseerd	2019	Nieuwe indicator	8%	9%

(Bedragen x € miljoen)

Doel 4.1.2

***Baten** 28,3 - **Lasten** 14,4*

Amsterdam heeft een gespreid aanbod van broedplaatsen, woon- en werkruimtes voor kunstenaars en creatieve ondernemers en cultuurgebouwen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Bij de groei van de stad is de stijging van het aantal vierkante meters culturele voorzieningen minimaal gelijk aan de stijging op basis van de referentienorm per gebied	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.*
2	Aantal en metrage van broedplaatsen die opgenomen zijn in tenderdocumenten die zijn gepubliceerd in het kader van gebiedsontwikkeling	1 á 500 m² (2018)	Nieuwe indicator	2 á 1.000 m²	1 á 600 m²

* Bij de Begroting 2020 zijn de investeringen in kunst en cultuur voor het eerst op basis van referentienorm begroot. Deze indicator is daarom pas vanaf 2020 van toepassing.

We zijn gestart met de voorbereidingen voor een nieuw gebouw voor de Meervaart aan de Sloterplas, een nieuwe vestiging van de Openbare Bibliotheek Amsterdam op de Zuidas (OBA Next) en nieuwe culturele (buurt) voorzieningen in Noord, Nieuw-West en Zuidoost. In deze drie stadsdelen is een inhaalslag nodig omdat het aanbod van kunst en cultuur hier relatief klein is. Op het Buikslotermeeplein in Noord willen we een grootstedelijke culturele voorziening realiseren. We zijn begonnen met een onderzoek naar de mogelijke invulling hiervan.

Een tweede broedplaats in een tenderdocument werd in 2019 niet gerealiseerd. Doordat tenders vertraagd waren, lukte het niet om in 2019 meer te realiseren.

Activiteit 4.1.2.1

We stimuleren doorstroom en diversiteit in de ontwikkeling van (nieuwe) atelierruimtes en broedplaatsen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal vierkante meter BVO broedplaatsen voor de totale broedplaats (inclusief de bedrijfsruimten, horeca, etc.) in Amsterdam en in de MRA	116.805 (2018)	Nieuwe indicator	126.805	124.321
2	Aantal CAWA ateliers in Amsterdam en in de MRA	1.920 (2018)	Nieuwe indicator	2.070	1.997
3	Aantal positieve toetsingen door de CAWA van atelierruimtes	650 (2017)	Nieuwe indicator	700	938
4	Aantal 3package deal toptalenten dat gehuisvest is (woonruimte en atelier)	15 (2018)	Nieuwe indicator	15	15

In 2019 hebben we drie nieuwe broedplaatsen opgericht: De Kazerne, Hellema en de Kempenaerstudio.
In totaal gaat het om 7.516 m² bruto vloeroppervlak (BVO) in deze nieuwe broedplaats. Dit is minder dan de beoogde 10.000 m², onder andere omdat de realisatie van de broedplaatsen Tolstraat en MACA zijn doorgeschoven naar 2020. Omdat er minder vierkante meters zijn gerealiseerd, is er ook minder subsidie uitgekeerd.
Naast de realisatie van nieuwe broedplaatsen is in 2019 een aantal broedplaatsen voor de langere termijn bestendigd. Voor A-Lab, Mediamatic, de Modestraat en Cinetol is in verschillende mate bestendiging voor de komende jaren georganiseerd. Dit is gelukt voor een kleiner budget dan was geprognotiseerd.

Activiteit 4.1.2.2

We laten het aanbod grootstedelijk én buurtgerichte culturele voorzieningen meegroeien met de stad, houden het onderhoudsniveau op peil en verduurzamen waar mogelijk.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage culturele voorzieningen waarvan het onderhoudsniveau minimaal 3 is. Gemeten wordt het onderhoudsniveau van die culturele voorzieningen die in gemeentelijk bezit zijn en/of waarmee de gemeente een subsidierelatie heeft	74% (2018)	Nieuwe indicator	80%	82,6%
2	Energielabel dat minimaal de helft van alle cultuurgebouwen in bezit van de gemeente Amsterdam hebben	G (2018)	Nieuwe indicator	G	G

(Bedragen x € miljoen)

Doel 4.1.3

***Baten** 0,2 - **Lasten** 30,9*

Alle Amsterdammers hebben toegang tot informatie en onafhankelijk nieuws via een netwerk van bibliotheken en de lokale publieke omroep.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal Amsterdammers dat zich regelmatig informeert via de lokale publieke omroep	50% (2018)	Nieuwe indicator	50%	50%
2a	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: 0 - 3 jaar	9.891 (2018)	Nieuwe indicator	9.500	9.505*
2b	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: 4 - 11 jaar	50.801 (2018)	Nieuwe indicator	48.000	51.348*
2c	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: 12 - 17 jaar	33.469 (2018)	Nieuwe indicator	32.000	33.428*
2d	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: 18 - 66 jaar	59.140 (2018)	Nieuwe indicator	57.000	49.572*
2e	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: ouder dan 66 jaar	15.670 (2018)	Nieuwe indicator	15.000	13.252*

* De opgenomen aantallen zijn inclusief 7.750 leden in Diemen en Ouderamstel en exclusief 4.100 lidmaatschappen voor (pc) gebruikers zonder leenrechten, vrienden die € 100 betalen en wel leenrecht hebben, en overige gebruikers zoals scholen, zorginstellingen en bedrijven.

Door een opschoningsactie is het aantal actieve accounts op het totale ledenbestand gedaald met circa 13.300. Dit komt vooral doordat de inactieve accounts uit de administratie zijn verwijderd en daarnaast is er sprake van een kleine trendmatige terugloop.

Activiteit 4.1.3.1

We subsidiëren de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) zodat alle Amsterdammers toegang hebben tot kennis, cultuur en informatie en de OBA digitale geletterdheid, leven lang leren, ontmoeting en betrokkenheid bij stad en buurt stimuleert.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal bezoeken bibliotheken	3.822.966 (2018)	Nieuwe indicator	3.850.000	3.849.048
2	Aantal uitleningen	2.455.600 (2018)	Nieuwe indicator	2.400.000	2.256.460
3	Aantal activiteiten educatief, cultureel en tentoonstellingen	4.535 (2018)	Nieuwe indicator	6.320	7.606

Activiteit 4.1.3.2

We subsidiëren de zendgemachtigde om onafhankelijk nieuws over de stad te maken en om Amsterdammers in staat te stellen zelf programma's te maken.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal kijkers lokale media gemiddeld per maand	350.000 (2015)	314.000	314.000	347.000
2	Aantal unieke bezoekers website en app lokale media gemiddeld per maand	1,8 miljoen (2016)	1,6 miljoen	1,6 miljoen	1,6 miljoen
3	Aantal programmamakers dat gebruik maakt van Open Acces kanalen van de Publieke Omroep	150 (2015)	287	185	1.250*

* Door een wijziging in de manier van meten treedt een sterke stijging op. Voorheen werd het aantal programma-aanbiedende entiteiten gemeten in plaats van het werkelijke aantal programmamakers. Bij de Voorjaarsnota 2020 zullen de prognose en de peilwaarde worden aangepast.

De Amsterdamse stadszender AT5 heeft in 2019 een substantiële groei laten zien van het aantal kijkers naar het televisiekanaal (+ 17,5 procent). Over de oorzaak van de groei en of hiermee de dalende trend van de afgelopen vijf jaar is gekeerd is, kunnen we nu nog geen conclusies trekken.

Verbonden partijen

ODE Energie
ODE Energie zorgt voor milieuvriendelijke energievoorziening op het Oosterdokseiland. Dit doen zij onder andere voor de hoofdvestiging van de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Hiermee draagt ODE Energie bij aan het in stand houden van het netwerk van bibliotheken.

N.V. Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais
Deze NV helpt bij het beheer en behoud van de cultuurpanden De Kleine Komedie en theater Bellevue.
In 2019 is wederom een deel van het renovatieproject van theater Bellevue uitgevoerd. In 2020 wordt het project afgerond.

Exploitatiemaatschappij Carré B.V.
Carré draagt bij aan het behoud van cultureel erfgoed op een prominente plek in de stad. Carré is een rijksmonument, waarbij de theaterfunctie onlosmakelijk is verbonden met het karakteristieke pand. Carré biedt cultureel aanbod voor een breed publiek met een gevarieerde programmering.
In 2019 is het gehele dak in oorspronkelijke stijl hersteld.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	28,3	27,1	28,9	29,4	0,5
Lasten	187,9	185,7	185,9	185,8	0,0
Saldo	**-159,5**	**-158,6**	**-157,0**	**-156,5**	**0,5**

Baten
De totaal gerealiseerde baten van € 29,4 miljoen zijn € 0,5 miljoen hoger dan begroot. Dit komt voornamelijk door een nieuw huurcontract en de aanpassing van de huren voor de jaarlijkse indexering.

Lasten
De totaal gerealiseerde lasten van € 185,8 miljoen zijn gelijk aan de begroting. Er zijn wel afwijkingen, maar die vallen tegen elkaar weg.
Dit betreft vooral:

- Hogere lasten van € 0,5 miljoen door een hogere toevoeging aan de voorziening groot onderhoud. Dit komt door een herziening van het Meerjarenonderhoudsplan (MJOP).
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen door de aankoop van de Jan van de Heyden collectie. Wij hebben 10 december besloten de collectie aan te kopen, hiervan is een deel onder programma 12 verantwoord.
- Lagere lasten van € 0,9 miljoen voor Ateliers en Broedplaatsen doordat twee broedplaatsen pas in 2020 gecreëerd worden (€ 0,4 miljoen) en omdat een aantal broedplaatsen voor langere termijn bestendigd konden worden zonder kosten (€ 0,5 miljoen).
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen doordat het Jongerencultuurfonds minder kinderen heeft bereikt dan waar bij de aanvraag rekening mee was gehouden.
- Overige afwijkingen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	2,3	0,8	1,7	1,4	-0,3
Toevoegingen reserves	0,8	0,1	0,1	0,2	0,1
Mutatie reserves	**1,5**	**0,8**	**1,6**	**1,2**	**-0,4**

Onttrekking reserve
De gerealiseerde onttrekking van € 1,4 miljoen is € 0,3 miljoen lager dan begroot, dit komt vooral door:

- Een lagere onttrekking aan de reserve optimaliseren cultureel vastgoed van € 0,2 miljoen vooral doordat instellingen geen gebruik hebben gemaakt van de subsidieregeling duurzaam meerjaren onderhoud cultureel vastgoed (€ 0,1 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten wij niet toe omdat die kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Toevoeging reserve

De gerealiseerde toevoeging van € 0,2 miljoen aan de reserve Kunstenplan is € 0,1 miljoen hoger dan begroot, dit komt door een lagere vaststelling van een kunstenplansubsidie.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Kunstenplan 2017-2020 (inclusief vaste subsidies)	€ 125.534.932	€ 125.534.932
2. Openbare Bibliotheek Amsterdam	€ 26.753.384	€ 26.753.384
3. Publieke Omroep Amsterdam	€ 3.832.887	€ 3.832.887

1. Kunstenplan 2017-2020 (inclusief vaste subsidies)

In 2019 ontvingen instellingen op basis van het Kunstenplan 2017-2020 € 125,5 miljoen aan subsidies, waarvan € 83,1 miljoen voor de instellingen van de Amsterdamse basisinfrastructuur, € 33,6 miljoen werd als subsidie verstrekt door het Amsterdam Fonds voor de Kunst voor de vierjarige regeling, de tweejarige regeling en het innovatiebudget en er werd € 8,8 miljoen verleend voor het cluster cultuureducatie.

2. Openbare Bibliotheek Amsterdam

Aan de Openbare Bibliotheek Amsterdam werd een subsidie van € 26,8 miljoen verstrekt voor de hoofdvestiging en de overige vestigingen.

3. Publieke Omroep Amsterdam

Aan de Publieke Omroep Amsterdam werd € 3,8 miljoen subsidie verstrekt.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Voor het behalen van de doelen en de activiteiten van het Kunstenplan is de gemeente afhankelijk van de uitvoering door kunst- en cultuurinstellingen. Als de plannen van kunst- en cultuurinstellingen onvoldoende worden gerealiseerd door bijvoorbeeld grote financiële tegenvallers of juridische geschillen, komen de doelstellingen van de gemeente onder druk te staan.	We voeren ten minste eens per jaar monitorgesprekken met instellingen in de A-Bis en het cluster cultuureducatie over inhoudelijke en financiële prestaties. Het AFK voert deze gesprekken met de overige instellingen in het Kunstenplan.
2. De uitvoering van het Kunstenplan valt vanaf 2017 gedeeltelijk onder verantwoordelijkheid van het AFK. Als de uitvoering bij het AFK (gedeeltelijk) niet wordt gerealiseerd door bijvoorbeeld financiële tegenvallers of problemen in de organisatie, komen de doelstellingen van de gemeente onder druk te staan.	We zijn een samenwerkingsovereenkomst met het AFK aangegaan waarin de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor uitvoeren van het Kunstenplan en ieders verplichtingen zijn vastgelegd. We houden de uitvoering in de gaten door intensief overleg op ambtelijk en bestuurlijk niveau waarbij we ook de jaarlijkse verantwoording van het AFK bespreken en beoordelen.

Beleidskaders

- Hoofdlijnen kunst en cultuur 2017-2020: beschrijft de inhoudelijke doelen van het cultuurbeleid voor deze periode. Het bevat de aanwijzing van culturele instellingen in de A-Bis (Amsterdamse Basisinfrastructuur) en het beleidskader voor de taken van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK).
- Kunstenplan 2017-2020: beschrijft hoe het cultuurbeleid vanuit de Hoofdlijnen wordt uitgevoerd. Het bevat een verdere uitwerking van beleidsdoelstellingen rond cultuureducatie.
- Convenant Basispakket Kunst- en Cultuureducatie: een formalisering van de samenwerking tussen de gemeente, de stadsdelen, de schoolbesturen van het primair onderwijs, Pabo en kunstvakopleidingen over de invoering van het Basispakket kunst- en cultuureducatie. Het gaat om de inrichting van voorzieningen voor scholen rond cultuureducatie.
- Uitvoeringskader Kunst in de Openbare Ruimte 2018-2020: beschrijft een gecoördineerde aanpak om meer kunst in de openbare ruimte te krijgen.

- Amsterdamse referentienorm en maatschappelijke voorzieningen: met de afspraken in de Amsterdamse referentienorm zorgen we ervoor dat we maatschappelijke functies bewaken vanuit de uitvoering van Koers 2025 waarin de ambities voor de nieuw te bouwen woningen zijn vastgelegd.
- Ruimte voor kunst en cultuur - strategisch huisvestingsplan (SHP) kunst en cultuur 2020 – 2025: het SHP beschrijft een beeld over hoe groei van de stad samen kan gaan met groei van aanbod van kunst en cultuur.
- Atelier en Broedplaatsenbeleid 2019-2022.
- De kracht van Kunst en Cultuur - Hoofdlijnen kunst en cultuur 2021-2024.

3.4.2 Erfgoed

De gemeente benut de cultuurhistorische waarden optimaal bij de groei van de stad. Dat geldt niet alleen voor het in stand houden van de bestaande historische kwaliteiten van de grachtengordel maar ook voor het behouden van het jongere erfgoed in de voor- en naoorlogse wijken.

Belangrijke ontwikkelingen

De groei van de stad gaat onverminderd door. Hiervoor leveren we adviezen, kennis en informatie over erfgoed. Het verbinden van boven- en ondergronds erfgoed bij de transformatie van de stad levert aantrekkelijke en leefbare buurten op. In onze dagelijkse advisering over instandhouding en hergebruik van erfgoed nemen we ook de verduurzaming ervan mee.

Om het erfgoed dat geen monumentenstatus heeft (zogenaamde 'orde-2 panden') beter te beschermen hebben we onderzocht hoe we het bestemmingsplan hiervoor kunnen gebruiken.

In samenwerking met de MetropoolRegio Amsterdam (MRA) hebben we een digitale waardenkaart opgesteld die inzicht moet geven in de cultuurhistorische en landschappelijke waarden van de MRA op basis waarvan ruimtelijke keuzes gemaakt kunnen worden.

Onder onze wettelijke erfgoedtaken vallen nu ook die van Weesp. Daarom hebben wij met onze nieuwe collega's kennis en kunde gedeeld. Amsterdam en Weesp hebben immers een bestuurlijk akkoord getekend om samen te gaan tot één gemeente, liefst vanaf de eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen. Behoud van het erfgoed is voor Weesp een prioriteit.

Samen met andere gemeenten en landelijke partijen zorgen we ervoor dat de erfgoeddata op orde en beschikbaar zijn. Dit in de aanloop naar de Omgevingswet. Er is een begin gemaakt voor het opzetten van een landelijk registratiesysteem voor erfgoed waarvoor de gemeente een eenmalige bijdrage van het Rijk heeft ontvangen

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 4.2.1

***Baten** 0,7 - **Lasten** 4,4*

Het Amsterdamse erfgoed heeft en behoudt zijn cultuurhistorische waarde, wordt op passende wijze benut en vertelt het verhaal van de stad.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage met score "goed" dat de gemeente in de monitor Erfgoedinspectie toont op onderwerpen over archeologie en monumenten in relatie tot andere Nederlandse gemeenten	90% (Monitor 2017-2018)	90%	90%	90%

In de Erfgoedmonitor 2017-2018 heeft Amsterdam een positieve score van 90 procent. In 2020 wordt de Erfgoedmonitor 2019-2020 ingevuld.

Activiteit 4.2.1.1

We onderzoeken de boven- en ondergrondse cultuurhistorische waarden.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantallen onderzoek gericht op Monumenten (cultuurhistorische waarde van gebouwen en gebieden)	100 (2014)	369	325	345
2	Aantallen onderzoek gericht op Archeologie	10 (2014)	21	15	24

We hebben onderzoek gedaan naar het boven- en ondergrondse erfgoed in nieuwe stadswijken en daarover adviezen uitgebracht. Dit vanwege gebiedsontwikkelingen, de wens voor een aardgasvrije stad en infrastructurele

maatregelen. Er zijn 9 gebouwen, objecten en complexen aangewezen tot gemeentelijk monument. In mei 2019 is het oudste deel van de Bijlmer aangewezen tot gemeentelijk beschermd gezicht.
We hebben een begin gemaakt met het in beeld brengen en herstellen van historische winkelpuien. Er zijn mooie resultaten geboekt in stadsdeel Zuid en West. We hebben bijgedragen aan het herplaatsen of restaureren van verschillende na-oorlogse wandkunstwerken.

Activiteit 4.2.1.2

We adviseren over het respectvol omgaan met en passend gebruik van boven- en ondergronds erfgoed.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal adviezen Monumenten	1200 (2014)	1740	1.500	1876
2	Aantal adviezen Archeologie	140 (2014)	206	180	190

Het aantal verbouwingen neemt nog steeds toe; voor 70 procent van de aanvragen is het werkproces zo ingericht dat de doorlooptijd zo kort mogelijk is.
Belangrijke restauratieprojecten van dit jaar waren onder meer: Artis, de Hollandse Manege, de Haarlemmerpoort, het Amstelstation en Felix Meritis.
In het najaar van 2019 zagen we een teruggang in het aantal vergunningaanvragen voor ontgravingen en funderingsherstel. Mogelijk houdt dit verband met de PFAS-crisis die toen speelde.

Activiteit 4.2.1.3

We delen kennis over de cultuurhistorie in en over de stad.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal informatie- en publieksevenementen (inloopavonden, et cetera)	80	165	60	81
2	Aantal bezoekers Open Monumentendagen	35.000 (2012)	38.000	35.000	(globaal gemeten) 35.000
3	Aantal bezoekers Nationale Archeologiedagen	350 (2018)	350	350	(ongeveer) 350
4	Aantal jaarlijks opgeleverde educatieprojecten en -producten	2	17	13	13
5	Aantal aanpassingen bij de kernregistratie gemeentelijke monumenten	0 (2018)	0	5	11

De Open Monumentendag en de Nationale Archeologiedagen zorgen steeds voor een hoge opkomst en waardering van bezoekers. De bezoekersaantallen zijn zoals ieder jaar globaal gemeten en constant gebleven.
Op het Marineterrein is dit jaar een educatieve werkplaats ingericht waar de geschiedenis van onze stad wordt uitgelegd waaronder ook het gedeelde verleden.

Verbonden partijen

NV Stadsherstel Amsterdam

Stadsherstel helpt door monumenten en beeldbepalende panden in Amsterdam te restaureren, een passende bestemming te geven en te verhuren.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	0,5	0,5	0,6	0,7	0,1
Lasten	4,4	3,6	4,1	4,4	0,3
Saldo	**-3,9**	**-3,1**	**-3,5**	**-3,7**	**-0,2**

Baten

De totaal gerealiseerde baten van € 0,7 miljoen zijn € 0,1 miljoen hoger dan begroot. Dit lichten wij verder niet toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten

De totaal gerealiseerde lasten van € 4,4 miljoen zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 0,2 miljoen door een hogere toevoeging aan de voorziening groot onderhoud. Dit komt door een herziening van het Meerjarenonderhoudsplan (MJOP).
- Hogere lasten van € 0,1 miljoen, die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	5,3	0,0	0,2	0,1	-0,1
Toevoegingen reserves	0,0	0,0	0,6	0,6	0,0
Mutatie reserves	**5,3**	**0,0**	**-0,4**	**-0,5**	**-0,1**

Onttrekking en toevoeging reserve

De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserve de reserve opzetten landelijke erfgoedregistratie lichten wij verder niet omdat de afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Gebrek aan kennis en beleving van monumenten weerhoudt de bewoners en ondernemers ervan het erfgoed te waarderen. Daardoor komt de noodzaak voor behoud onder druk te staan.	Wij zorgen voor onderzoek, advies en voorlichting over erfgoed.
2. Cultuurhistorie is niet voldoende gekoppeld aan ruimtelijke processen. Daardoor neemt de ruimtelijke kwaliteit en de bijdrage van erfgoed aan de leefbaarheid van de stad af.	We starten al vroeg met vooroverleg over het belang van de inpassing van erfgoed in ruimtelijke processen.
3. Het erfgoed wordt onvoldoende benut. Daardoor neemt de kans op verval van het erfgoed toe.	We overtuigen organisaties van de economische waarde van het erfgoed en helpen dit duurzaam te benutten.

Beleidskaders

- Erfgoedwet en enkele onderdelen van de Monumentenwet. Hierin is het begeleiden en adviseren voor vergunningaanvragen bij verbouwingen van voor monumenten en de archeologische monumentenzorg geregeld.
- De Wet op de ruimtelijke ordening waarin het cultuurhistorisch onderzoek voor bestemmingsplannen en gebiedsontwikkeling is geregeld.
- De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht waarin de advisering voor de vergunningverlening bij verbouwingen van monumenten is geregeld.
- Gemeentelijke erfgoedverordening 2015 waarin het inventariseren, waarderen, beschrijven en aanwijzen van gemeentelijke monumenten en gemeentelijk beschermde stadsgezichten is geregeld. Verder is in deze verordening ook de advisering en vergunningverlening voor gemeentelijke monumenten en de archeologische monumentenzorg geregeld.
- Programma van Eisen voor aanpassingen aan monumenten 2016 waarin de advisering over aanpassingen en verbouwingen (waaronder verduurzamingsingrepen) aan monumenten is geregeld.
- Erfgoedagenda waarin de ambities, doelen en acties gericht op het optimaal inzetten van erfgoed bij de transformatie en groei van de stad zijn opgenomen.

Programma 5 | Portefeuillehouder: wethouder Moorman

3.5 Onderwijs

3.5.1 Onderwijs

Alle kinderen en jongeren hebben zo goed mogelijke ontwikkelkansen. Zo kunnen zij met succes de school doorlopen die past bij hun keuze en mogelijkheden. En kunnen zij meedoen in de maatschappij. Wij bieden een (tweede) kans aan volwassenen die moeite hebben met de Nederlandse taal, digitale vaardigheden en financiële vaardigheden.

→ Lerarentekort
Het lerarentekort sloeg afgelopen jaar steeds harder toe in onze stad en heeft enorm veel invloed op scholen, ouders en leerlingen. Samen met de onderwijspartners intensiveert de gemeente Amsterdam de aanpak om de onderwijscrisis die door het tekort veroorzaakt wordt, te bestrijden. Zeker bij scholen in het primair onderwijs en in het speciaal onderwijs zijn de tekorten enorm. Dat geldt met name voor scholen met veel kinderen met een risico op onderwijsachterstand.

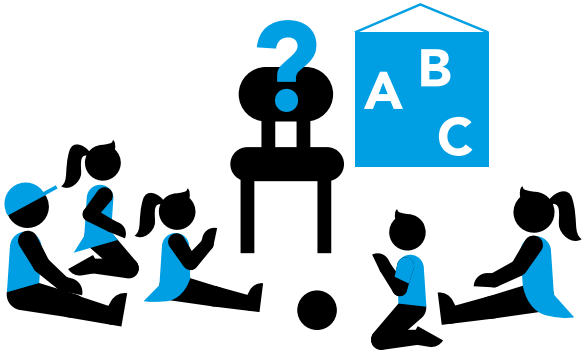

→ Kansengelijkheid
Kansenongelijkheid in het onderwijs hoeft geen gegeven te zijn. Gelijke kansen bieden is een belangrijke opgave voor de gemeente Amsterdam in het onderwijs. Dit vraagt om focus op dit onderwerp en het ondersteunen van leerlingen in het onderwijs: in de voorscholen, het basis- en voortgezet onderwijs, tot en met het vervolgonderwijs en volwasseneneducatie. In 2019 is een aantal projecten en programma's verder doorontwikkeld en ingericht, waarmee de gemeente samen met onder andere het primair- en voortgezet onderwijs werkt aan kansengelijkheid.

→ Oververhitte bouwmarkt
Mede door de overspannen bouwmarkt is een aantal bouwprojecten doorgeschoven naar 2020 of later. Bijvoorbeeld de aanbesteding van de aanpassing van de Plantage Muidergracht 14 voor Cartesius 2 is niet gelukt. We hebben besloten om de school permanent te huisvesten in een pand op het Zeeburgereiland.

Programma 5 | Portefeuillehouder: wethouder Moorman

3.5 Onderwijs

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	76,3	68,5	68,1	68,3	0,3
Lasten	251,3	272,6	243,6	243,1	-0,5
Saldo	**-175,1**	**-204,1**	**-175,5**	**-174,7**	**0,8**

Dit programma heeft een positief resultaat van € 0,8 miljoen ten opzichte van de begroting. Omdat dit programma uit maar één programmaonderdeel bestaat, wordt de tabel hier niet verder toegelicht. Kijk voor een financiële toelichting in programmaonderdeel 5.1.

3.5.1 Onderwijs

Alle kinderen en jongeren hebben zo goed mogelijke ontwikkelkansen. Zo kunnen zij met succes de school doorlopen die past bij hun keuze en mogelijkheden. En kunnen zij meedoen in de maatschappij. Wij bieden een (tweede) kans aan volwassenen die moeite hebben met de Nederlandse taal, digitale vaardigheden en financiële vaardigheden.

Belangrijke ontwikkelingen

Lerarentekort

Het lerarentekort sloeg afgelopen jaar steeds harder toe in onze stad en heeft enorm veel invloed op scholen, ouders en leerlingen. Samen met de onderwijspartners intensiveerde de gemeente Amsterdam in 2019 de aanpak om de onderwijscrisis die door het tekort veroorzaakt wordt, te bestrijden. Het tekort is bij scholen met veel kinderen met een risico op onderwijsachterstand gemiddeld drie keer zo groot als bij scholen met nauwelijks kinderen met een risico daarop.

Kansengelijkheid

In 2019 verzette de gemeente extra veel werk om iedereen gelijke kansen te bieden, los van zijn of haar achtergrond. Dit deden wij:

- Door een 'harmonisatie peutervoorzieningen' door te voeren, zodat wij de kwaliteit en het bereik van de voorscholen op peil houden.
- Door leerlingen gericht te ondersteunen via de gestarte Kansenaanpak Voortgezet Onderwijs (VO) en door de Kansenaanpak Primair Onderwijs te intensiveren.
- Door actief systeembelemmeringen tegen te gaan via de nieuwe zogenoemde 'PIEK-aanpak', met onder andere aandacht voor Brede Brugklassen en de essentiële rol van de school voor kinderen én ouders in de Amsterdamse Familie School.

Ook maken we projectplannen mogelijk vanuit de MBO-Agenda, die zich richten op een succesvolle schoolloopbaan voor mbo-studenten en op toekomstbestendig middelbaar beroepsonderwijs dat bijdraagt aan een goede start op de arbeidsmarkt. We intensiveerden het aanbod van acitiviteiten in de eigen buurt of wijk de zogenoemde 'sociale basis' in de stadsdelen door extra uren spelinloop, brede talentontwikkeling, mentoring en coaching. Ook investeerden we in diverse preventieve aanpakken voor scholen, zoals gezondheidsbevordering, veiligheid en ondersteuning. En met het Taaloffensief bieden wij gerichte ondersteuning aan volwassenen op het gebied van basisvaardigheden.

Oververhitte bouwmarkt

Mede door de overspannen bouwmarkt is een aantal bouwprojecten doorgeschoven naar 2020 of later. Bijvoorbeeld de aanbesteding van de aanpassing van de Plantage Muidergracht 14 voor Cartesius 2 is uiteindelijk niet gelukt. We hebben besloten om de school permanent te huisvesten in een pand op het Zeeburgereiland. We hebben in 2019 onderzoek laten uitvoeren naar de spanning op de bouwmarkt. Daarnaast werkt de gemeente via de gebiedsontwikkeling aan een complete en toekomstbestendige stad. De maatschappelijke voorzieningen krijgen een plek in de gebiedsplannen. Ook is € 103,4 miljoen geïnvesteerd in de projecten onderwijshuisvesting en is bij 17 gebiedsbesluiten over de groei van de stad voldoende ruimte volgens de referentienorm gereserveerd om maatschappelijke voorzieningen te bouwen.

Schooltuinen

Op 13 schooltuincomplexen hebben we in 2019 met 62 medewerkers, 24 stagiaires, 37 vrijwilligers en 12 imkers, 7.280 leerlingen uit groep 6/7 ontvangen voor het schooltuinprogramma. We kregen daarvoor van de scholen als waardering een 8,1. Dit is vergelijkbaar aan voorgaande jaren, waarin de scholen een ruime 8 gemiddeld gaven. In totaal hebben 14.180 leerlingen deelgenomen aan een buitenles en 5.405 leerlingen hebben deelgenomen aan boerderijeducatie. Hiervoor was de waardering een 8,2. In 2019 ontwikkelde de gemeente een voedselwijzer.

Leerlingenvervoer

In het schooljaar 2018-2019 hebben gemiddeld 1.844 leerlingen per maand gebruik gemaakt van het leerlingenvervoer. Dat betekent dat 49,8 procent van het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs gebruik maakt van een

vervoersvoorziening, in 2017-2018 was dat 48,5 procent. We zien dus een groeiend aantal leerlingen dat gebruik maakt van het leerlingenvervoer. Ook in 2019 hebben we gewerkt aan het verder verbeteren van de kwaliteit van het leerlingenvervoer. Het aantal klachten op zowel toewijzing als aanvraag is in het schooljaar 2018-2019 gedaald naar 8,9 procent (tegen 15,4 procent in het schooljaar daarvoor).

Context van stad en buurt

De partners in de stad en scholen benutten het programma 'de transformatieve school', waarin duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen thuis-, school- en straatcultuur als gemeenschappelijk handelingsperspectief voor omgang met leerlingen. De gemeente stimuleerde een veilig pedagogische klimaat van buurt en buurtwerk ook door bijvoorbeeld het programma van de vreedzame school en of wijk te ondersteunen.

Volwasseneducatie

Naast dat veel mensen gestart zijn met taalcursussen, hebben 7.230 mensen in 2019 gebruik gemaakt van digitale taalvoorzieningen en waren er 923 taalvrijwilligers actief. Daarnaast verleent de gemeente subsidies aan diverse taalcoachorganisaties en aan het programma Leef en Leer. Met dit programma biedt de gemeente vrijwilligersorganisaties inhoudelijk ondersteuning. Ook zijn de contouren van de nieuwe Wet inburgering in 2019 bekend geworden en wordt de wet naar verwachting in 2021 van kracht. In die nieuwe wet gaat het verplichte taalniveau omhoog van niveau A2 naar B1. Anticiperend hierop is in de aanbesteding Taaloffensief 2019 de cursus Route naar B1 opgenomen.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 5.1.1 ***Baten** 60,8 - **Lasten** 89,3*

Kansengelijkheid: Iedere Amsterdammer krijgt de kans om zich, ongeacht zijn of haar achtergrond, via onderwijs, te ontwikkelen tot wie hij of zij kan of wil zijn.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1a	Alle peuters gaan naar een voorschool. Bereik alle peuters	47% (2018)	47%	49%	48%
1b	b. Verkleinen tussen wijken met een verschillende sociaal-economische achtergrond	73% (2018)	73% (2018)	80%	75%
2a	a. Verkleinen van verschil in schooladviezen tussen kinderen van verschillende sociaal-economische achtergrond	12% (2018)	12% (2018)	12%	11,8%
2b	b. Verkleinen tussen wijken met een verschillende sociaal-economische achtergrond	15% (2018)	15% (2018)	15%	15,3%
3a	a. Basisscholen zijn een betere afspiegeling van de buurt	79% (2018)	79% (2018)	79%	79%
3b	b. Basisscholen zijn gemengd of zeer gemengd	96% (2018)	96% (2018)	96%	96%
4	Minder Amsterdammers laaggeletterd (Percentage uitstroom gemeentelijk aanbod op niveau geletterd)	11% (2017)	11% (2017)	13%	16%*

* Het resultaat in 2019 is op basis van een steekproef ingeschat. In 2019 was het niet mogelijk om het percentage taalniveau op niveau te berekenen vanwege de overgang naar een ander klantvolgsysteem Daarin registreerden wij onder andere de resultaten van taalcursisten. Het eindniveau op taal werd daardoor niet volledig bij alle deelnemers geregistreerd. In 2020 is het behaalde taalniveau weer te berekenen in het nieuwe klantvolgsysteem.

Kansengelijkheid

Voor het verkleinen van het verschil in schooladviezen tussen kinderen van verschillende sociaal-economische achtergrond kijken wij naar het percentage havo, havo/vwo en vwo adviezen dat elke school geeft. De scholen zijn in 5 groepen ingedeeld op basis van de sociaal-economische achtergrond van de leerlingpopulatie. Het gemiddelde verschil in percentage havo, havo/vwo en vwo adviezen tussen de 5 groepen scholen is 11,8 procent. Dit verschil wordt ook bekeken per gebied (22 gebieden) bij indicator 2b. De indicator laat de gemiddelde afwijking van dit stedelijk gemiddelde per gebied zien. Het gemiddelde over de stad ligt op 48 procent van de leerlingen die zo een advies krijgen. Gemiddeld verschillen gebieden 15,3 procent van het stedelijk gemiddelde. Als de scholen in alle gebieden evenredig zouden adviseren gaat dit percentage "verschil ten opzichte van stedelijk gemiddelde" richting 0 procent.

Om te meten in hoeverre basisscholen met meer dan 100 leerlingen een afspiegeling van de wijk vormen (indicator 3a) wat betreft het opleidingsniveau van de ouders en de migratieachtergrond van de leerlingen,

berekenen wij een ‘relatieve segregatiemaat’. De samenstelling van een school wijkt in deze maat af van de wijk als er twintig procentpunt meer of minder leerlingen met hoogopgeleide ouders op de school zitten dan dat er in de wijk wonen. Scholen kunnen volgens deze definitie een afspiegeling van de buurt vormen, maar nog steeds een gesegregeerde school zijn. Wanneer een school bijvoorbeeld in een wijk staat waar veel leerlingen met hoogopgeleide ouders wonen, zal het een afspiegeling van de wijk zijn wanneer veel van hen hier naartoe gaan, maar heeft het tevens een gesegregeerde populatie.
Om een indruk te geven van de verschillen ten aanzien van de diversiteit in migratieachtergrond is de Herfendahl-index gebruikt om de scholen in te delen in drie groepen: relatief homogeen, gemengd en zeer gemengd. Een gemiddelde school in Amsterdam valt door de diversiteit van de populatie al in de categorie ‘gemengd’. Van de scholen in Amsterdam is 4 procent homogeen, de rest is dus gemengd of zeer gemengd (indicator 3b). De indicator over de voorschool staat onder onderstaande tabel toegelicht.

Activiteit 5.1.1.1

We bieden peuters kwalitatief hoogwaardige voorschoolse educatie aan, zodat zij een goede start op de basisschool kunnen maken.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage bereik doelgroep	n.v.t.	73%	80%	75%

Voorschoolse educatie

Het bereik voorschoolse educatie is lager dan begroot, maar de meting geeft een enigszins vertekend beeld. De verklaring is dat jaarlijks gemiddeld ongeveer 75 procent van de doelgroepkinderen minimaal een jaar naar de voorschool gaat. Daarnaast geeft circa 10 procent van de ouders van de doelgroepkinderen de voorkeur aan een kinderopvang zonder voorschoolse educatie, zoals bijvoorbeeld gastouders. Hiermee gaat dus 85 procent van de doelgroepkinderen wel naar een kinderopvangvoorziening.
Alhoewel ouders wettelijk niet verplicht zijn om hun kind naar een voorschool te laten gaan, ondernemen wij actie om ook de laatste 15 procent te bereiken. En om meer kinderopvang tot een voorschool te maken. Landelijk is het beeld dat maximaal 85-90 procent van de 3-jarigen naar een kinderopvangvoorziening gaat. Vanaf 2019 kunnen kinderen in Amsterdam al vanaf 2 jaar naar de voorschool (dit was 2,5 jaar). Eind 2019 maakten 1.250 kinderen hier gebruik van.

Activiteit 5.1.1.2

We investeren extra in kinderen en jongeren (0-27 jaar) die vanwege hun achtergrondkenmerken niet tot optimale ontwikkeling komen en wiens participatiekansen belemmerd worden.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Afstroom klas 3 VO hoe leerlingen van laag opgeleide ouders het doen ten opzichte van leerlingen met hoog opgeleide ouders	18% (2015)	n.v.t.*	afname	15%
2	Aantal behaalde startkwalificaties binnen groepen van gelijk basisschooladvies en onderwijsniveau	PM (2019)	PM	PM	80%
3	P.M. na vaststelling Kansengelijkheidsplan**	PM (2019)	PM	PM	N.v.t.

* Pas in 2019 is onderzoek gestart voor deze indicator. Daarbij heroverwegen wij deze indicator bij de volgende mogelijkheid, zodat de afstroom in klas 3 VO ook in relatie tot de afgegeven basisschooladviezen kan worden bekeken.
** Op 26 februari 2020 bespreekt de commissie Werk Inkomen en Onderwijs de verkenning kansengelijkheid. In de komende periode vullen we deze indicator in.

Kansengelijkheid: percentage afstroom klas 3 voortgezet onderwijs (VO)

De regionale “Monitor Gelijke Kansen in het Onderwijs 2017 Amsterdam” van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap laat zien dat in 2014/15 18 procent van de leerlingen met laag opgeleide ouders in het derde leerjaar op een lager niveau les kreeg dan het basisschooladvies. Het gemeenteonderdeel Onderzoek, Informatie en Statistiek meet nu voor het eerst de afstroom in klas 3 VO naar opleidingsniveau van ouders. Afstroom vindt plaats als het onderwijsniveau van een leerling uit het derde jaar vergeleken met het basisschooladvies een heel niveau lager is. Zij zien dat in 2019 dat percentage op 15 procent ligt onder leerlingen met laag opgeleide ouders.
Het aantal behaalde startkwalificaties binnen groepen van gelijk basisschooladvies en onderwijsniveau is 80 procent in 2019. En is hetzelfde resultaat op de indicator Percentage van 23-jarigen heeft een startkwalificatie.

In de ‘Stedelijke verkenning kansengelijkheid’ hebben we (nog) geen indicatoren geformuleerd op basis waarvan we de voortgang op kansengelijkheid kunnen monitoren.

Activiteit 5.1.1.3

We bieden volwassen Amsterdammers de kans om deel te nemen aan een professionele cursus om hun basisvaardigheden te ontwikkelen (taal, financiële en digitale vaardigheden).

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal deelnemers dat per jaar start met een professionele cursus.	4.939	5.127	5.000	5.908
2	Percentage volledig doorlopen cursussen dat per jaar is afgerond.	73%	73%	73%	74%
3	Basaal taalniveau: percentage van de deelnemers aan een professionele cursus behaalt niveau A2/1F	23%	26%	23%	44%*
4	Geletterd: percentage van de deelnemers aan een professionele cursus behaalt niveau B1/2F	11%	15%	13%	16%*

* Het resultaat in 2019 is op basis van een steekproef ingeschat.

Volwasseneneducatie

In 2019 zijn 5.908 taalcursussen gestart en is 74 procent van de cursussen succesvol afgerond. Vanwege de toenemende digitalisering van de samenleving zijn in het aanbod Taaloffensief extra cursussen digitale vaardigheden opgenomen.
In 2019 was het niet mogelijk om het percentage voor alle afgeronde cursussen te berekenen vanwege de overgang naar een ander klantvolgsysteem. Daarin registreerden wij onder andere de resultaten van taalcursisten. Het eindniveau op taal werd daardoor niet bij alle deelnemers geregistreerd. In 2020 is het behaalde taalniveau weer te berekenen in het nieuwe klantvolgsysteem. Het percentage basaal taalniveau op basis van de steekproef ligt veel hoger dan begroot. Dit heeft waarschijnlijk te maken met dat in de steekproef geen resultaten Taal en Ouderbetrokkenheid zijn meegenomen. Het percentage behaald basaal taalniveau van de deelnemers Taal en Ouderbetrokkenheid is vaak lager. Zij zijn vaker on- of laaggeschoold en vaker nemen beginners in Nederlandse taal deel, waaronder statushouders. Zij hebben meer tijd nodig om het basaal taalniveau A2 te beheersen en zijn dus van invloed op het percentage behaald basaal taalniveau.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 5.1.2

***Baten** 7,5 - **Lasten** 143,1*

Kwaliteit: Ieder kind krijgt goed onderwijs in een kwalitatief goede schoolomgeving.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Elke school heeft voldoende, bevoegde leraren	- 200 fte (2018)	-180 fte	-180 fte	-384 fte
2	Toename van het aantal kinderen dat naar een kinderopvang, school of afdeling van goede kwaliteit gaat	PO: 98,6%	PO: 98,6%	PO: 98,6%	PO: 99%
3	Negatieve inspectieoordelen over kinderopvang, primaire onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs	Kinder-opvang: 5% (rode locaties) PO, VO, MBO: 6(2018)	5%	PO: 5%	KO: 5% PO: 1,4%
4	Percentage van 23-jarigen heeft een startkwalificatie	73% (2013)	80%	80%	80%
5	Alle Amsterdamse leerlingen hebben les in een gezond schoolgebouw*	PO/SO: 70% VO: 45%	PO/SO: 75% VO: 50%	PO/SO: 80% VO: 55%	PO/SO: 80% VO: 55%

* Het uiteindelijke resultaat binnen het VO hangt af van de deelname van het aantal scholen dat in potentie in aanmerking komt voor deelname aan Gezonde Schoolgebouwen (18 vo-scholen). De verwachting is dat hiervan uiteindelijk 9 scholen zullen meedoen, deze zijn meegenomen in de percentages tot en met 2023.

Lerarentekort

Het Breed Bestuurlijk Overleg van schoolbesturen (BBO) van scholen voor primair onderwijs heeft in 2019 bekendgemaakt dat het lerarentekort in Amsterdam is gestegen van 280 voltijds leerkrachten op 1 september 2019 naar 384 voltijds leerkrachten op 1 november 2019. Deze stijging is te verklaren door een verbeterde registratie, maar scholen merken ook daadwerkelijk dat leraren hun baan tijdens het schooljaar opzeggen. In de Taskforce Lerarentekort, waarin alle onderwijssectoren en opleidingen verenigd zijn, worden acties bedacht en uitgevoerd die nodig zijn om deze crisis te bezweren.

Activiteit 5.1.2.1

We ondersteunen scholen en leraren ter versterking van de onderwijskwaliteit en we stimuleren dat Amsterdamse leerlingen goed voorbereid worden op de toekomst, door extra te investeren in de randvoorwaarden voor optimale ontwikkeling.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal leraren per aantal leerlingen per school*	14,4 (2018)	14,4	14,4	14,2
2	Aantal conciërges, vakleerkrachten cultuur en vakleerkrachten bewegingsonderwijs	93% (2018)	93%	93%	94,6%
3	Dekking docenten per vakgebied	95% (2018)	95%	95%	95%
4	Aantal kinderen op de wachtlijst voor voorschool	6% (2018)	6%	maximaal 5%	5%

* NB: het landelijk gemiddelde is 16.2. Door het relatief hoge aantal doelgroepleerlingen in Amsterdam zijn de klassen hier van oudsher gemiddeld kleiner.

Activiteit 5.1.2.2

We zorgen voor voldoende en gezonde schoolgebouwen en we investeren in groene en uitdagende schoolpleinen, verspreid over de stad.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal op te leveren gezonde en duurzame schoolgebouwen	PO/SO: 22 VO:2 (2018)	PO/SO: 22 VO:2	PO/SO: 11 VO:3	PO/SO: 12 VO: 4
2	Aantal op te leveren nieuwe en vernieuwde schoolgebouwen	27 (2018)	11	12	21
3	Aantal op te leveren groene en uitdagende schoolpleinen	20 (2018)	20	15	22
4	Bij elk investeringsbesluit (plaberum) is er ruimte voor onderwijs volgens de referentienormen	100%	17 besluiten 100%	12 besluiten 100%	8 besluiten 100%

Nieuwe schoolgebouwen en schoolpleinen

In 2019 zijn 21 scholen (gebouwen) opgeleverd, waaronder tijdelijke huisvesting, gymzalen en (ver)nieuwbouw, waarvan 3 gasloos. Verder heeft de gemeente in 2019 22 groene schoolpleinen opgeleverd, en 16 scholen van een gezond binnenklimaat voorzien. Er zijn meer gebouwen en schoolpleinen opgeleverd dan begroot, omdat uit voorgaande jaren projecten zijn doorgeschoven die in nu 2019 zijn uitgevoerd en afgerond.

Activiteit 5.1.2.3

We zorgen ervoor dat zoveel mogelijk Amsterdammers met een startkwalificatie van school komen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen) (BBV-verplicht)	0,4% (2015-2016)	0,3%	max. 0,4%	0,3%
2	Relatief verzuim (per 1.000 leerlingen) (BBV-verplicht)	2,5% (2015-2016)	2,4%	max. 2,4%	2,9%
3	Percentage voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers) (BBV-verplicht)	3,1% (2014-2015)	3%	0 tot - 2% t.o.v. vorige	3,2%

De gemeente werkt sinds 2019 intensiever samen met scholen in het basisonderwijs om verzuim beter in beeld te krijgen. Het verzuim in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is onverminderd hoog. De gemeente onderneemt actie hierop samen met de mbo-colleges, onder meer via de MBO-Agenda en de Uitvoeringsagenda Jongeren in een kwetsbare onderwijspositie.
De zogenoemde ‘thuiszittersaanpak’ is in de tweede helft 2019 stadsbreed toegepast. Kern hiervan is eerdere signalering en versterking van de keten. Scholen, leerplicht, jeugdhulp en GGD werken hierin nauw samen. Door betere signalering en het ook meetellen van thuiszitters door langdurig ziekteverzuim, steeg het aantal thuiszitters van 177 (in 2017/18) naar 197 (in 2018/19). De gemeente werkt hierbij nauw samen met de G4, voor eenduidige cijfers en kennisdeling. Op basis van de eerste cijfers over 2017/2018 lijkt er sprake van een lichte stijging van het percentage voortijdig schoolverlaters (vsv) zonder startkwalificatie. Mogelijke verklaring is dat in het verleden het percentage vsv sterk is gedaald, met de huidige groep is het moeilijk om een verdere daling te bereiken.

Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	76,3	68,5	68,1	68,3	0,3
Lasten	251,3	272,6	243,6	243,1	-0,5
Saldo	**-175,1**	**-204,1**	**-175,5**	**-174,7**	**-0,3**

Baten

De totale baten van € 68,3 miljoen zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 0,4 miljoen, doordat schoolbesturen op basis van gemaakte afspraken incidenteel in 2019 meer bijdragen aan het beheer en onderhoud van schoolgebouwen ontvingen. Dit als afwikkeling van voorgaande jaren.
- Lagere baten van € 0,2 miljoen door het reserveren van rijksinkomsten voor voortijdig schoolverlaten (vsv) voor volgend begrotingsjaar. Dit leidt tot een budgetneutraal resultaat, zie ook toelichting bij de lasten.
- Hogere baten van € 0,1 miljoen voor overige afwijkingen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten

De totale lasten van € 243,1 miljoen zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 0,9 miljoen door het vormen van het programma Maatschappelijke Voorzieningen. De daarbij behorende onderzoeken over de overspannen bouwmarkt, ontwikkelgebieden en investeringen overstegen het budget.
- Hogere lasten van € 0,5 miljoen voor de schooltuinen. Met name de gewijzigde btw-regeling op het busvervoer, de beheerkosten van de complexen en de capaciteitskosten overstegen het budget.
- Lagere lasten van € 0,7 miljoen voor harmonisatie van kinderopvang. De voormalige welzijnsorganisaties maakten minder gebruik van het geplande steunpakket (met name frictiekosten).
- Lagere lasten van € 1,0 miljoen doordat de uitvoering van verschillende voorzieningen lager zijn uitgevallen, dan wel scholen minder gebruik maakten hiervan. Het gaat hierbij om:
  - de geplande uitbreiding van het aantal leerkrachten Nederlands als tweede taal voor nieuwkomers (€ 0,3 miljoen).
  - subsidiëring van het zogenoemde PIEK-aanpak, onderdeel Brede-Brugklas-Bonus (BBB) voor schooljaar 19/20 (€ 0,3 miljoen).
  - voortijdig schoolverlaten (vsv): budgetrestant (€ 0,2 miljoen) is gereserveerd voor volgend begrotingsjaar, zie ook toelichting bij de baten.
  - de meerjarige invoering van techniekonderwijs op de basisscholen is behaald en afgerond in 2019 (€ 0,2 miljoen).
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen voor overige afwijkingen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	9,2	4,1	3,8	3,5	-0,3
Toevoegingen reserves	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves	**7,3**	**4,1**	**3,8**	**3,5**	**0,3**

Onttrekkingen reserves

De werkelijke onttrekking van € 3,5 miljoen aan de reserve Onderwijshuisvesting, is € 0,3 miljoen lager dan begroot. De reden hiervan is dat de geplande sloopwerkzaamheden van basisschool 'Het Wespennest aan Breedveld 6' zijn verschoven naar 2020. De sloopwerkzaamheden moesten noodgedwongen stoppen vanwege een vleermuizenonderzoek.

Toevoegingen reserves
Niet van toepassing.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Onderwijshuisvesting	€ 191.100.000	€ 83.311.614
2. Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam (VLOA) (inclusief lerarenagenda), MBO-Agenda	€ 39.700.000	€ 43.803.330
3. Voor- en Vroegschoolse Educatie	€ 27.700.000	€ 26.147.648

1. Onderwijshuisvesting
De gemeente Amsterdam stelt aan de schoolbesturen middelen beschikbaar voor de uitvoering van onderwijshuisvestingprogramma's. De gemeente investeert in huisvesting van nieuwe scholen, uitbreiding, vervangende huisvesting en tijdelijke huisvesting. Daarnaast ontvangen schoolbesturen ook middelen voor onder andere huurvergoedingen, spoedaanvragen (onder andere asbestsaneringen), programma schoolpleinen etcetera. Het aangevraagde bedrag aan investeringen wordt in het aanvraagjaar in de begroting opgenomen. Het uitgeven hiervan vindt in meerdere, latere jaren plaats. De geplande investeringsuitgaven in 2019 gecorrigeerd voor dit effect bedroegen in 2019 € 145 miljoen. De werkelijke investeringsuitgaven in 2019 waren € 103,4 miljoen. Het verschil tussen de werkelijke en begrote uitgaven komt door vertraging in de uitvoering van een aantal bouwprojecten. Dit komt voornamelijk door vertraging in de gebiedsontwikkeling en de druk op de bouwmarkt.

2. Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam (VLOA, inclusief lerarenagenda), MBO-Agenda
De gemeente investeert fors in het onderwijs. In 2019 is het pakket aan onderwijsvoorzieningen versimpeld en gebundeld om de gebruiksvriendelijkheid voor scholen te verhogen en de uitvoeringslast voor de gemeente te verlagen. We hebben ook gewerkt aan doorontwikkeling en nieuwe ontwikkelingen, die zijn verwerkt in (nieuwe) voorzieningen binnen de Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam (VLOA) en MBO-Agenda. In tijden van een lerarentekort is het extra belangrijk om in kwaliteit van onderwijs te investeren. Met de Lerarenagenda focussen wij ons op behoud en aantrekken van leraren. Een van de maatregelen is de subsidie 'Amsterdamse Teambeurs'. De subsidieplafonds van de Teambeurs waren te laag in 2019 om alle aanvragen van de scholen te honoreren. Door de subsidieplafonds te verhogen, probeerden wij de ontwikkeling van beleid versnellen en stelden wij scholen die dit jaar al met professionalisering aan de slag willen, hiertoe in staat.

3. Voor- en Vroegschoolse Educatie
De Subsidieregeling voorschoolse educatie helpt om optimale ontwikkelkansen voor kinderen tussen 2 en 4 jaar te bieden. Dit door een kwalitatief hoogwaardig aanbod van voorschoolse educatie te bieden zoals omschreven in het beleidsplan 'Eén voorziening voor alle Amsterdamse peuters'.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
Onderwijs 1. Onderwijshuisvesting: het zeer intensieve gebruik van de stad geeft een enorme bouwvraag en een oververhitte bouwmarkt. Dit heeft gevolgen voor de bouw van de schoolgebouwen. Geschikte of betaalbare locaties zijn schaars geworden. Als een locatie beschikbaar is, dan kan het gebeuren dat we de planning van de scholenbouw moeten aanpassen vanwege wijzigingen in de planning van de gebiedsontwikkeling of woningbouwplannen.	Het onderzoek 'Spanning op de bouwmarkt & Gemeentelijke bouwopgave maatschappelijke voorzieningen' geeft adviezen en werkt de oplossing uit hoe hiermee verder om te gaan. In de gebiedsontwikkeling is het zaak om niet alleen voldoende ruimte te reserveren voor maatschappelijke voorzieningen, maar ook locaties die geschikt zijn voor de ontwikkeling ervan, bijvoorbeeld losstaande gebouwen. Daarbij leggen we ook nadruk op de noodzaak van onderwijsvoorzieningen. Voor een goede inpassing van Maatschappelijke Voorzieningen, zijn bij planningswijzigingen in de gebiedsontwikkeling flexibiliteit van investeringsritme en personeel noodzakelijk.
2. Voorschoolse educatie: door een stagnerende of krimpende economie, kan het dat het aantal kinderen dat geen recht heeft op kinderopvangtoeslag toeneemt (het aantal tweeverdieners neemt af). Daardoor stijgen de kosten van de gemeentelijke vergoeding voor deze groep. Verder kan het dat landelijke wet- en regelgeving wijzigt, waardoor de kosten van gemeentelijke vergoeding stijgen.	We voeren onder andere met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de kinderopvangsector een lobby om voorschoolse educatie als basisvoorziening aan te bieden en uitbreiding van de bestaande middelen.

Actuele risico's	Maatregelen
3. Leerlingenvervoer: als de trends van 2019 voortduren (een sterke toename van het volume door de verruiming van de Verordening Leerlingenvervoer) zouden de kosten naar € 7-9 miljoen kunnen stijgen in het schooljaar 2021-2022. Gezien het open-eindekarakter van deze regeling is de huidige begroting dan niet voldoende.	In februari 2020 zijn de resultaten van de diepere analyse gereed waarmee we de oorzaken en de gevolgen in kaart brengen. Van daaruit gaan we opties voor (beheers)maatregelen formuleren.
4. Door krapte op de arbeidsmarkt, een dure woningmarkt en afhankelijkheid van landelijk beleid is het moeilijk om leraren en schooldirecteuren in Amsterdam te vinden en te houden. Daarbij is het tekort bij scholen met veel kinderen met een risico op onderwijsachterstand gemiddeld drie keer zo groot als bij scholen met nauwelijks kinderen met een risico daarop. Bij de kinderopvang, waaronder de voorschoolse educatie, kan de krapte op de arbeidsmarkt leiden tot minder plekken voor kinderen en tot langere wachtlijsten.	We investeren samen met scholen en opleiders, verenigd in de Taskforce Lerarentekort, fors in het bestrijden van het lerarentekort. Dat doen we bijvoorbeeld met een imagocampagne, 'crash courses' en zij-instroombeurzen. We investeren in randvoorwaarden zoals woningen, reiskosten en parkeerplekken. Ook ontwikkelen we leergangen en verstrekken we teambeurzen. Tot slot overleggen we veel met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om landelijke maatregelen te intensiveren en te versnellen. Omdat de tekorten in 2019 nog verder zijn toegenomen, intensiveert de gemeente Amsterdam samen met de onderwijspartners de aanpak van het lerarentekort.
Volwasseneneducatie: 5. Als deelnemers niet kiezen voor een vervolgtraject bestaat de kans dat zij het basale taalniveau (A2: niveau taaleis/ inburgeringsexamen) niet halen vanwege de korte duur van de cursussen. Daardoor kunnen minder Amsterdammers blijvend deelnemen aan de maatschappij.	Stimuleren vervolgaanbod om A2-niveau daadwerkelijk te behalen. Daarnaast door inzet van vrijwilligers en/of digitale zelfstudie het taalniveau onderhouden.

Beleidskaders

- Beleidsbrief onderwijsvisie (2019-2025).
- Eén voorziening voor alle Amsterdamse peuters – beleidsplan peutervoorzieningen 2018-2020.
- Liever voor de klas, Amsterdamse Lerarenagenda 2019-2023.
- De Amsterdamse MBO-Agenda 2019-2023 inclusief uitvoeringsagenda Inzetten op jongeren in een kwetsbare onderwijspositie 2019-2023.
- Beleidskader PIEK-aanpak (2019-2023).
- Beleidsbrief Kansenaanpak Voortgezet Onderwijs (VO) (2019-2023).
- Aanpassing beleidsbrief Kansenaanpak PO (ophoging budget per leerling schooljaar 2019-2020).
- Beleidsbrief Amsterdammerschap in het onderwijs (2019-2023).
- Beleidskader Taaloffensief 2019-2022 (2018).
- Vierjarig regionaal plan voortijdig schoolverlaten en jongeren in kwetsbare positie RMC-regio 21 (Regionaal Meld- en Coördinatiepunt) (2016-2020).
- Verordening Leerlingenvervoer (2017) en de uitgangspunten zoals verwoord in het beleidsdocument Leerlingenvervoer uit januari 2018.
- Overkoepelende Huisvestingsplannen voor onderwijshuisvesting.
- Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam 2019.
- Plan Gezonde Schoolgebouwen 2015-2018.
- Koers 2020-2025.
- Verordening huisvestingsvoorzieningen onderwijs Amsterdam 2019.

Programma 6 | Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.6 Sport

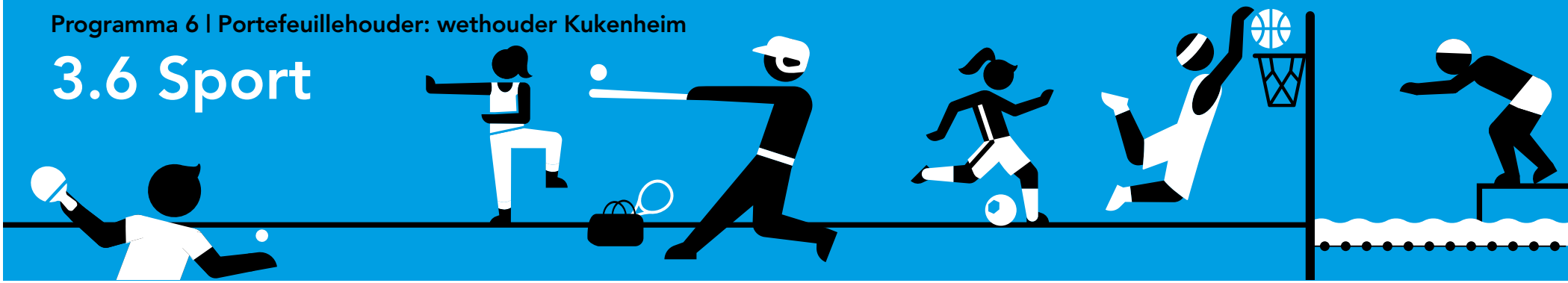

3.6.1 Sport

Met het programma sport vervult Amsterdam een belangrijke maatschappelijke waarde en bedient de stad een grote diversiteit aan inwoners door samen met een aantal partners te investeren in de kwaliteit van sportclubs, andere sportaanbieders en sportstimulering, aangevuld met investeringen in sportvoorzieningen en aansprekende sportevenementen.

- Amsterdam heeft het afgelopen jaar, mede gezien de groei van de stad, geïnvesteerd in een voldoende en goed gespreid aantrekkelijk en toegankelijk sportaanbod, zonder wachtlijsten. Ruim 86% van de Amsterdammers geeft de Amsterdamse sportvoorzieningen in de buurt een voldoende score (bron AGM-GGD).

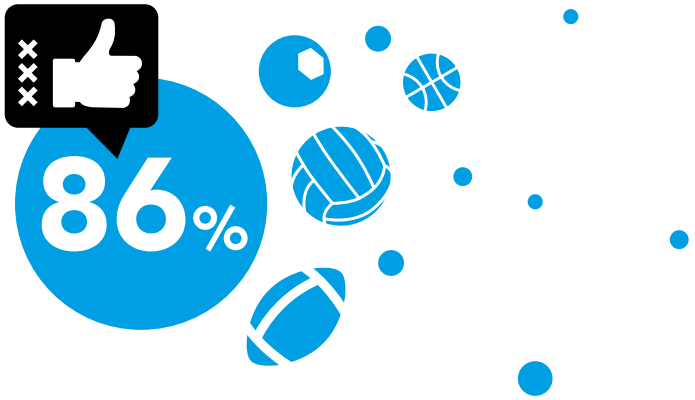

- Duurzaamheid: we hebben het afgelopen jaar geïnvesteerd in een gezonde en prettige leefomgeving. Door gebruik te maken van schone en slimme installaties en producten bouwen wij aan een duurzaam Amsterdam.
- Voor de sportevenementen kunnen we terugkijken op een goed jaar, zowel bij de topsport als bij de breedtesport. Highlight daarbij was in de zomer het WK 3x3 Basketbal dat plaatsvond in combinatie met de Urban Sportsweek.

Programma 6 | Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.6 Sport

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	16,9	15,4	15,0	21,5	6,4
Lasten	78,9	74,0	77,7	83,7	6,0
Saldo	**-62,1**	**-58,7**	**-62,6**	**-62,2**	**0,4**

Dit programma heeft een positief resultaat van € 0,4 miljoen ten opzichte van de begroting. Omdat dit programma uit maar één programmaonderdeel bestaat wordt deze tabel niet verder toegelicht. Kijk voor een toelichting op de cijfers in programmaonderdeel 6.1.

3.6.1 Sport

Met het programma sport vervult Amsterdam een belangrijke maatschappelijke waarde en bedient de stad een grote diversiteit aan inwoners door samen met een aantal partners te investeren in de kwaliteit van sportclubs, andere sportaanbieders en sportstimulering, aangevuld met investeringen in sportvoorzieningen en aansprekende sportevenementen.

Belangrijke ontwikkelingen

Investeringen

Met de investeringen in sport hebben we in 2019 de sportinfrastructuur in de bestaande stad doorontwikkeld. Het gaat hierbij om het op peil houden van wat we hebben en het verbeteren en intensiveren van onze voorzieningen. In 2019 zijn met de investeringen in sport tastbare resultaten geboekt.

We hebben op sportpark Kadoelen een van de twee voetbal natuurgrasvelden omgezet naar kunstgras om zo de bespelingsgraad te bevorderen. Het aantal bespeelbare uren per jaar van een kunstgrasveld 1.500 tot 2.000 uur is 5 x hoger dan van een natuurgrasveld 300 tot 400 uur. Tevens zijn op verschillende parken in de stad voetbal kunstgrasvelden gerealiseerd. Het gaat om Sportpark Durgerdam, Bijlmer Sportpark, Sportpark Olympiaplein en Sportpark Ookmeer.

Hiernaast hebben we ook andere resultaten behaald zoals, het ingebruikname van een tennishal op IJburg, de herinrichting van sportpark Goed genoeg, de aanleg van een water hockeyveld op sportpark Spieringhorn en aanleg van drie water hockeyvelden op sportpark Sloten.

Sportdeelname verbetert

Op gebied van sportparticipatie zet de trend van een gestage groei door. Amsterdammers weten sport en beweegactiviteiten steeds vaker te vinden. Hoewel de tegenstellingen op gebied van sportparticipatie – zowel tussen groepen als gebieden – geleidelijk afneemt blijft er een verschil tussen groepen met een hogere - en lagere sociaal economische status. De trend dat meisjes en vrouwen meer gaan sporten zet door, maar het verschil tussen de sportdeelname van jongens en meisjes is nog te groot. Het aantal kinderen dat in groep 8 van het primair onderwijs van school gaat met een zwemdiploma stijgt licht, maar in met name Amsterdam Zuidoost is de achterstand nog aanzienlijk.
Sportseizoen 2019-2020 staat in het teken van verandering. We zijn gestart met de subsidieregeling sociale basis en de Agenda Sport en Bewegen 2019-2022 is vastgesteld, waarin nadruk wordt gelegd op een veilig, inclusief sportklimaat waar iedereen welkom is, het tegengaan van verschillen in sport- en beweegdeelname tussen verschillende bevolkingsgroepen en gebieden, het uitbreiden van de programma's sportstimulering met een programma voor MBO en een actieplan wijk- en Urban Sports.

Talentontwikkeling

Nederland is en blijft goed in top talentontwikkeling. Nieuwe technologische mogelijkheden zullen dit versterken. Maar de nu geldende voorsprong die we hebben loopt risico door landen die economisch groeien en meer gaan investeren in talentontwikkeling. Onze landelijke topsportinfrastructuur met bijbehorende professionele begeleiding wordt daarbij steeds breder en beter. En daardoor ook steeds interessanter voor de jeugd om topsporter te willen worden.

Sportevenementen

Sportevenementen die een subsidie ontvangen moeten sociaal maatschappelijke invloed gaan opleveren. Dit onder andere door in te spelen op gemeentelijke onderwerpen zoals: milieuvriendelijkheid, vernieuwing, gezondheid, deelname voor iedereen, ongeacht achtergrond en toegankelijkheid.

Tenslotte zijn er ook mooie resultaten geboekt op het terrein van de evenementen: naast de meerdere opnieuw geslaagde sportevenementen in Amsterdam was een highlight van de zomer een geweldig WK 3x3 Basketbal gecombineerd met de Urban Sportweek. Het voldeed zowel aan de topsportexposure (wereldwijde coverage in de media) als aan onze breedtesportambities: vier dagen lang scholenprogramma's, juniorentoernooi basketbal, urban sportsexposure en gehandicaptensport.

Ruimtelijke trends

De woningbouw zet door in 2020 met 7.500 woningen. Tegen die achtergrond passen we de sportnorm toe. Zo kunnen we de sportmogelijkheden mee laten groeien met de groei van de stad. Dit gebeurt vanuit de ontwikkeling van maatschappelijke voorzieningen, met daarbinnen extra aandacht voor de ontwikkelgebieden. Door de maatschappelijke ontwikkelingen lopen de wachtlijsten voor sommige sporten op. Vooral bij hockey, voetbal, tennis en gymsport. Er ontstaat meer druk op de openbare ruimte.

Behoefte aan voldoende sport- en groenvoorzieningen dichtbij woningen en scholen.
Door stedelijke ontwikkelingen:

- moeten we de Sporthallen Zuid en het Jaap Eden-ijscomplex opnieuw inrichten.
- komt er een sportcluster in De Nieuwe Kern (het gebied bij Ouder-Amstel en stadsdeel Zuidoost).

Duurzaamheid

We hebben voor 10 sporthallen maatwerkadviezen gedaan om de warmte installaties in de sporthallen te optimaliseren. Energie besparende aanpassingen zijn direct uitgevoerd. Sporthallen Zuid en de Verheijhal besparen daardoor 25 procent op het gasverbruik. Sporthal laan van Spartaan bespaart 15 procent warmte en de Calandhal 10 procent aan gas. Zeven sporthallen hebben LED gekregen en besparen daardoor 40 procent op het elektriciteitsverbruik. Voor het de Mirandabad is een plan uitgewerkt voor een duurzaam toekomstbestendig bad. Sportpark Laan van Spartaan heeft een klimaatbestendig hitte reducerend veld gekregen. Ook zijn alle veldverlichtingsmasten in kaart gebracht als voorbereiding op de transitie naar LED. De 10 sportpanden waar zonnepanelen zijn gerealiseerd hebben allen een display in de hal gekregen zodat de bezoekers zien hoeveel zonne-energie er opgewekt wordt.

In het Brediusbad is de warmte voorziening vervangen door een warmtepomp installatie, waardoor er geen gas meer gebruikt wordt. Het Zuiderbad en het De Mirandabad hebben zonnepanelen in gebruik genomen, waardoor het elektragebruik gedeeltelijk wordt voorzien vanuit de eigen opwekking. Tevens is in de Mirandabad de horeca voor het binnenbad en het buitenbad opgeknapt, en de horeca wordt nu in eigen beheer verzorgd. Het aanbod is aangepast, zodanig dat meer gezonde keuzes worden aangeboden en er niet langer reclame wordt gemaakt voor ongezonde producten. Dit heeft ertoe geleid dat het certificaat Zilver is toegekend volgens de richtlijnen gezondere kantines van het nationaal Voedingscentrum.
Tenslotte hebben we in 2019 5 kunstgrasvelden en van 2 trapveldjes de toplagen vervangen. Bij alle nieuwe velden is kurk infill toegepast. Bij alle projecten die we uitvoeren worden LED verlichtingen vervangen.
Op sportpark Eendracht is voor de sporttechnische onderlaag Granulaat (restproduct van de afvalverbrandingscentrale) gebruikt in plaats van lava. Dit levert een kostenbesparing op en is minder belastend voor het milieu. Tevens wordt voor een aantal onderdelen, bij vervanging en nieuwbouw gebruik gemaakt van gerecycled kunstgras materiaal.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 6.1.1 — ***Baten** 1,7 - **Lasten** 34,5*

Een rijk en divers sport- en beweegaanbod voor alle Amsterdammers

Voor dit doel zijn geen indicatoren en streefwaarden opgenomen, omdat dit doel lastig te vangen is in één afzonderlijke indicator.

Activiteit 6.1.1.1

We stimuleren sport en bewegen van jeugdige Amsterdammers

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage jeugdigen (5 t/m 12 jaar) dat structureel wekelijks sport	79%	79%	80%	79%
2	Percentage jeugdigen (13 t/m 18 jaar) dat structureel wekelijks sport	77%	77%	78%	76%

Het aantal kinderen dat structureel wekelijks sport is in vergelijking met 2018 voor de groep tot en met 12 jaar gelijk gebleven, en voor de groep 13 tot en met 18 jaar één procent afgenomen, terwijl we in de begroting uitgingen van een toename van één procent. Opvallend dat in de groep

5-18 jaar het lidmaatschap vereniging juist sterk is toegenomen. Voor de daling in percentages 13 tot en met 18 jaar is geen directe verklaring. Het is de lastigste groep als het gaat om structurele sportparticipatie. Over een tijdsbestek van meerdere jaren is er percentuele verhoging zichtbaar maar dit is geen lineaire toename; het gaat met ups en downs.

Activiteit 6.1.1.2

We ondersteunen en versterken sportaanbieders.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage jeugdigen (5 t/m 18 jaar) dat lid is van een sportvereniging	52% (2013)	52%	53%	57%

Het aantal kinderen dat lid is van een sportvereniging is toegenomen. De toename zit vooral in de leeftijdsgroep in de groep 5 tot en met 12 jaar. Een deel van die toename is toe te schrijven aan de Sportvergoeding jeugd, het samenwerkingsverband tussen sport, WPI en het Jeugdfonds Sport. In 2019 waren er ruim 8.500 kinderen lid van een sportaanbieder via deze regeling. Daarmee loopt de sportvergoeding jeugd voor op de door het College gestelde ambitie van 8.520 kinderen zijn lid via SV jeugd eind 2020. Daarnaast zijn in 2019 de sportstimuleringsprojecten in het onderwijs gericht ingezet op scholen die liggen in een gebied met een lage sportparticipatie.

Activiteit 6.1.1.3

We stimuleren sport en bewegen van Amsterdammers met een achterstand of beperking.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage Niet sporters (BBV-verplicht)	54,5% (2014), 21% (2017)	24%	23%	25%
2	Percentage volwassenen dat structureel wekelijks sport	60% (2013)	67%	67%	68%
3	Percentage voorzieningen/faciliteiten (toegankelijk) voor gehandicaptensport	n.v.t.	n.v.t.	100%	volgt

De afgelopen 2 jaar zijn we voor cijfers op gebied van sportparticipatie overgeschakeld op metingen vanuit de Amsterdamse Sport Deelname Index. Deze meting wordt ieder halfjaar afgenomen in 22 gebieden en vervangen de metingen in via de Amsterdamse sportmonitor die eens in de 4 jaar werd afgenomen. Daardoor kunnen we exacter rapporteren. Het gevolg ervan is dat een aantal percentages in de overgang van de monitor naar de sportdeelname index een sprong laten zien. Dit effect treedt sterk op bij het percentage Niet sporters.

De sportparticipatie volwassenen is toegenomen van 67 procent naar 68 procent. Dat deze groei gestaag doorzet heeft te maken met een aantal factoren: de vindbaarheid van sport in Amsterdam verbetert, onder andere door het sportpunt Amsterdam. Daarnaast speelt de toegenomen kwaliteit van de sportvoorzieningen een rol en de spreiding daarvan over Amsterdam. De aansprekende sport evenementen in Amsterdam maakt Amsterdammers enthousiast. Op lokaal niveau is de hoge sportdeelname in Amsterdam Zuidoost onder senioren opvallend. In de leeftijdsgroep 65 tot 80 jaar sport 65 procent wekelijks hetgeen boven het Amsterdams gemiddelde (61 procent) is. Hier ligt een relatie met de pilot met het seniorensportfonds in Amsterdam waardoor niet alleen sport voor deze doelgroep goedkoper werd, maar bovendien nieuw aanbod voor de senioren doelgroep is ontstaan.
De indicator Percentage voorzieningen/faciliteiten (toegankelijk) voor gehandicaptensport (100 procent) is in deze vorm niet te geven en bovendien niet realistisch. Amsterdam herbergt tal van zaaltjes en gebouwtjes die niet voor iedere vorm van gehandicapten sport toegankelijk te maken zijn. Het voorstel is om deze indicator te wijzigen in "het percentage Gemeentelijke Sportaccommodaties dat rolstoel toegankelijk is".

Activiteit 6.1.1.4

We verwerven, ondersteunen en organiseren (top)sportevenementen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Jaarlijks een kwalitatieve sportevenementenkalender met minimaal aantal (top)sportevenementen waarop vanuit begroting sport extra inzet op is gepleegd*	-	-	25	25

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
2	Minstens één aansprekend topsport-evenement per jaar in de categorie WK, EK, of Worldcup, bij voorkeur in een Olympische sport.	1	1	1	3

* Inhoud van de indicator is gewijzigd bij Begroting 2020, was voorheen: Jaarlijkse evenementenkalender met top- en breedte-sportevenementen naar de raad

De kwalitatieve sportevenementenkalender met een minimaal aantal (top) sportevenementen is met succes gerealiseerd. In 2019 hebben we kunnen genieten van de WK 3x3 Basketball, de Wereldbekers Springen en Dressuur binnen Jumping Amsterdam en het EK Volleybal 2019 voor mannen (speelstad).

(Bedragen x € miljoen)

Doel 6.1.2

***Baten** 19,8 - **Lasten** 47,1*

Amsterdam heeft een passend aanbod aan sportvoorzieningen.

Voor dit doel zijn geen indicatoren en streefwaarden opgenomen, omdat dit doel lastig te vangen is in één afzonderlijke indicator.

Activiteit 6.1.2.1

We exploiteren en beheren duurzame sportaccommodaties.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Verlaging energieverbruik (in m³/Kwh) en vermindering uitstoot CO_2 van het eigen Vastgoed (BBV-verplicht)	7.284.991 Kwh 1.567.427 M³	n.v.t.	n.v.t.	6.872.171 Kwh 1.549.332 M³
2	Percentage investeringsaanvragen waarbij de Sportnorm wordt toegepast	100% (2019)	n.v.t.	100%	100%
3	Percentage voorzieningen dat voldoet aan de vastgoednorm "Heel en toegankelijk"	100% (2019)	n.v.t.	100%	100%
4	Maatschappelijk rendement (gemeten in klanttevredenheid) 2x per jaar (cijfer op een schaal 1-10)	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	niet te bepalen

De indicator Maatschappelijk remdement kan niet worden gemeten omdat 'maatschappelijk rendement' en 'klanttevredenheid' twee volstrekt verschillende begrippen zijn; dit wordt bevestigd door het KennisCentrumSport. Bij de Voorjaarsnota 2020 wordt voorgesteld deze indicator uit de doelenboom te verwijderen.

Activiteit 6.1.2.2

We bieden structurele faciliteiten voor topsporters.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal CTO's programma's	13 (2013)	17	17	15

Door het uitblijven van resultaten heeft de Nederlandse Rugbybond tijdens het seizoen besloten om met het start-up programma Rugby Sevens voor vrouwen te stoppen. De Nederlandse Basketbalbond heeft haar 3x3 Basketbal topsportprogramma voor vrouwen samengevoegd met het 5x5 topsportprogramma. Hierdoor hebben er in 2019 niet 17 maar 15 programma's binnen het Centrum Topsport en Onderwijs Amsterdam gedraaid. De 15 programma's zijn als volgt verdeeld: 8 topsportprogramma's (medaillekansen op OS2020), 5 opleidingsprogramma's (medaillekansen op OS2024) en 2 start-up programma's (potentieel voor OS 2028).

Verbonden partijen

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	16,9	15,4	15,0	21,5	6,4
Lasten	78,9	74,0	77,7	83,7	6,0
Saldo	**-62,1**	**-58,7**	**-62,6**	**-62,2**	**0,4**

Het resultaat van het programmaonderdeel Sport is tegenover de begroting € 0,4 miljoen positief. Dit komt door hogere baten van € 6,4 miljoen en hogere lasten van € 6,0 miljoen.

Baten

De totale baten van € 21,5 miljoen zijn € 6,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt voornamelijk door:

- Hogere baten van € 5,1 miljoen door de Specifieke Uitkering Sport (SPUK). Met ingang van 1 januari 2019 is Sport een vrijgestelde prestatie. Daardoor is geen BTW aftrek meer mogelijk. Voor dit BTW nadeel ontvangt de gemeente een SPUK uitkering. Deze uitkering is niet gegarandeerd in verband met een landelijk plafond. De lasten (BTW nadeel) en de baten (specifieke uitkering) worden resultaatneutraal verantwoord binnen programma 6.
- Hogere baten van € 0,3 miljoen door een goed buitenseizoen bij de zwembaden. De seizoenseffecten zijn onzeker en worden daarom deels begroot.
- Hogere baten van € 0,3 miljoen uit horeca bij de zwembaden. Deze baten zijn niet begroot. Dat komt omdat de exploitatie tijdelijk in eigen beheer is genomen totdat een uniform horecabeleid voor sportaccommodaties is vastgesteld.
- Hogere baten van € 0,2 miljoen door uitkering van verzekeringsgelden. Hiertegenover staan hogere kosten van het herstellen van brandschade bij Sporthallen Zuid.
- Hogere baten van € 0,2 miljoen door verkoop van voertuigen. Dit zijn voertuigen binnen het wagenpark die zijn vervangen.
- Overige afwijkingen van totaal € 0,3 miljoen hoger baten, die we verder niet toelichten omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten

De totaal gerealiseerde lasten van € 83,7 miljoen zijn € 6,0 miljoen hoger dan begroot op dit programmaonderdeel. Dit komt voornamelijk door:

- Hogere lasten van € 5,1 miljoen doordat sport met ingang van 1 januari 2019 een vrijgestelde prestatie is. Deze lasten worden volledig gecompenseerd door de Specifieke Uitkering Sport (SPUK). Per saldo zijn de hogere lasten daardoor resultaatneutraal.
- Hogere lasten van € 0,5 miljoen op hulpmiddelen en materialen door een omissie in de begroting.
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen op de informatievoorziening (IV). Dit zijn de kosten van IV speerpunten, het Data Management Systeem (DMS) en de Doorontwikkeling Sociaal Domein (DSD).
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen op Sport en Statushouders. Dit zijn uitgaven voor sportactiviteiten in de wijk, bij het asielzoekerscentrum en voor zwemlessen. Deze passen binnen de trend maatschappelijke deelname via sport.
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen op energie bij de hallen, parken en zwembaden. Dit komt door gestegen energietarieven. Duurzaamheidsmaatregelen hebben dit deels gecompenseerd. Dit zijn onder meer het gasvrij maken van zwembaden door plaatsing van warmtepompen en zonnepanelen.
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen door extra inhuur in verband met vacatures en ziekte en toeslagen op onregelmatige diensten. Dit doet zich voor bij zwembaden, hallen en parken.
- Lagere lasten van € 0,5 op onderhoud bij hallen en parken. Dit komt door actief op onderhoud te temporiseren. De overschrijding op hulpmiddelen en materialen kon zo incidenteel worden opgelost.
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen door onderbesteding op projecten gedekt uit het sportaccommodatiefonds. De onderbesteding valt in 2019 vrij uit de reserve sportaccommodatiefonds.
- Overige afwijkingen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	17,8	1,7	3,2	3,4	0,2
Toevoegingen reserves	6,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves	**11,0**	**1,7**	**3,2**	**3,4**	**0,2**

Onttrekkingen

De onttrekking aan de reserve kapitaallasten sportaccommodatiefonds is € 0,2 miljoen hoger dan begroot door een hogere onttrekking voor hogere kapitaallasten. De nieuwe investeringen zorgen in 2019 voor extra kapitaallasten. Die zijn deels niet begroot.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Stichting Sportservice Amsterdam	€ 3.800.000	€ 3.908.000
2.Stichting Jeugdfonds sport Amsterdam	€ 2.750.000	€ 2.750.000
3. Stichting Topsport Amsterdam	€ 951.688	€ 991.688

1. Stichting Sportservice Amsterdam

Team SportService Amsterdam heeft circa 75 buurtsportcoaches in dienst. Zij zorgen er mede voor dat meer jeugd en volwassenen sporten en bewegen. Deze mensen worden onder meer ingezet voor sportstimuleringsprogramma's, bijvoorbeeld Jump-in en Special Heroes. Zij maken onder andere de verbinding tussen school en het reguliere en aangepaste sportaanbod in de buurt. Afgelopen periode heeft de gemeente geïnvesteerd in het laten ontstaan van nieuw sportaanbod, met name in de lage-inkomenswijken.

2. Stichting Jeugdfonds sport Amsterdam

Stichting Jeugdfonds sport Amsterdam is partner van de gemeente in de uitvoering van Sport Vergoeding Jeugd (SV jeugd), een samenwerking tussen Sport, Stadspas (WPI) en het Jeugdfonds Sport. In SV Jeugd krijgen kinderen en jongeren tot en met 17 jaar, die opgroeien in een huishouden met een besteedbaar inkomen van 120 procent van het bestaansminimum of minder, een vergoeding voor sportcontributie tot maximaal € 300 per jaar. Om dit te realiseren ontving het Jeugdfonds Sport € 1.350.000.
Naast deze subsidie van € 1.350.000 voor sport via SV Jeugd heeft het Jeugdfondssport een subsidie ontvangen voor het vergoeden van zwemlessen voor kinderen die geen zwemdiploma hebben en leven op 120 procent van het bestaansminimum of minder. Hiervoor ontving het Jeugdfonds Sport in 2019 € 1.450.000.

3. Stichting Topsport Amsterdam

Stichting Topsport Amsterdam is verantwoordelijk voor de uitvoering van het gemeentelijke Topsportbeleid. Zij heeft zich ingezet als 'front office' voor alle topsport gerelateerde zaken in metropool Amsterdam. Zij biedt binnen het Centrum voor Topsport en Onderwijs talentvolle sporters onder andere een duale carrière, heeft in 2019 de omvang van het aantal woningen voor (para) topsporters vergroot en heeft de dienstverlening waardoor excellente prestaties door topsporters in Amsterdam mogelijk worden verder geoptimaliseerd. De stichting heeft binnen haar nieuwe programma Amsterdams Talent actief tien topsportverenigingen, niet financieel maar in diensten ondersteund en zij heeft topsportevenementen geacquireerd, gefaciliteerd, zichtbaar gemaakt en vastgelegd. Ook heeft zij businessproposities ontwikkeld en aan bedrijven verkocht, waardoor er ook vanuit het bedrijfsleven geïnvesteerd wordt in het verbeteren van ons Amsterdamse topsportklimaat.
Het verschil ten opzichte van de werkelijke begroting komt doordat nog een aanvullende incidentele subsidie is verstrekt voor de organisatie van de gemeentelijke huldiging van alle Amsterdamse Kampioenen van 2019 en voor de uitreiking van de Amsterdamse Sportpluim. Beiden vonden plaats tijdens het Sportgala van Amsterdam.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Toepassing sportnorm zoals geformuleerd in het programakkoord (nog) niet gedekt.	Samenwerking met Grond & Ontwikkeling, aanspreken andere dekking dan sport (bijvoorbeeld de grondexploitaties) en voorstellen in de Voorjaarsnota 2020. Er wordt samengewerkt binnen de gemeente in het kader van Maatschappelijke Ontwikkelingen en het Sporthuisvestingsplan is in het najaar van 2018 opgeleverd en voorgelegd aan college en raad.
2. Een dubbel gebruik van regelingen door eindgebruikers.	Verbeterde toetsing door alle aanvragen voor financiële ondersteuning in het systeem van stadspas in te voeren.
3. Teveel betalen door het feit dat kinderen tussentijds stoppen.	Halverwege het sportseizoen een controle uitvoeren of kinderen nog deelnemen aan het aanbod en per periode vergoeden.
4. Een afname van het aantal scholen dat deelneemt aan schoolzwemmen (en daarmee een afname van het zwemdiploma bezit).	Het programma wordt geïntensiveerd. Via betere informatievoorziening naar de scholen en ouders en een verhoogde inzet vanuit het programma wordt het nut van de lessen benadrukt en de bereidheid van scholen en ouders om deel te nemen vergroot.
5. Sport is een uitstekend instrument om de doelstellingen van het sociaal domein te halen, andere dan de doelstellingen van de gemeente zelf, Het gaat daarbij bijvoorbeeld om vluchtelingen, statushouders, mensen met een beperking, aanpak radicalisering, aanpak eenzaamheid, programma gezond gewicht etc. Hiertoe is inzet van de budgetten, maar ook regie vanuit andere directies. Dat kan complex zijn en verdient inzet en aandacht.	Ontwikkeling van de beleidsagenda sociaal domein geeft daarbij structuur en houvast en inzicht in waar sport kan worden ingezet ten behoeve van de doelstellingen van de diverse domeinen. In 2020 zal sport verder ingepast worden in de Sociale Basis langs de lijn van de Agenda Sporten en Bewegen 2019-2022

Beleidskaders

- Sportvisie 2025 "De Sportieve Stad' (2016), met als pijlers sportparticipatie, ruimte voor sport, sportaanbieders en topsport & evenementen, geeft de sportvisie de kaders van het beleid tot aan 2025. De sportvisie is in hoge mate congruent met het coalitieakkoord 2019-2022.
- Ruimte voor de Stad/Koers 2025 (2015), de Amsterdamse visie op een evenwichtig gebruik van de ruimte in de groei van de stad tot aan 2025.
- Agenda Topsport en Evenementen (2018), deeluitwerking van de sportvisie 2025 geeft richtlijnen aan acquisitie, voorbereiding, en organisatie van sportevenementen, top en breedtesport.
- De Bewegende Stad (R&D, 2017).
- Agenda Duurzaamheid (R&D, 2014).
- Agenda Zwembaden Amsterdam (2018), geeft kaders voor de gemeentelijke rol waar het gaat om zwemgelegenheden voor de Amsterdammer en het zoeken naar een balans tussen top- en breedtesport.
- Nationaal Sportakkoord (2018), geeft kaders voor de inzet van buurtsportcoaches, en veilig sportklimaat en gezond gedrag. De Amsterdamse reactie daarop wordt geformuleerd in de AgendaSport en Bewegen 2019-2022.
- Het tot verdere uitvoering brengen van de beleidslijnen in het Sporthuisvestingsplan (2018), het programma Sport en duurzaamheid (2018) en de Agenda Sporten en Bewegen 2019-2022.

Programma 7 | Portefeuillehouders:
wethouders Groot Wassink en Moorman

3.7 Werk, participatie en inkomen

3.7.1 Inkomensregelingen

We bieden bestaanszekerheid aan Amsterdammers die niet zelf kunnen voorzien in hun inkomen.

➔ Het totaal aantal mensen dat in 2019 een beroep deed op een uitkering is verder gedaald van 40.281 eind december 2018 naar 38.823 eind december 2019.

➔ In 2019 namen ongeveer 5.000 bijstands-gerechtigden deel aan het Amsterdamse experiment met regelluwe bijstand. Met dit experiment hopen wij een hogere uitstroom naar regulier werk en/of een actievere deelname aan de maatschappij te bereiken. Daartoe krijgen bijstandsgerechtigden meer zelfregie of juist meer contactmomenten met de gemeente. We verwachten in 2020 de eerste tussenresultaten te zien van het onderzoek naar de effecten van dit experiment.

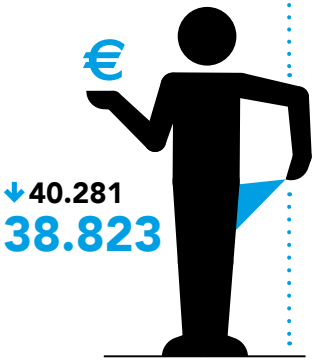

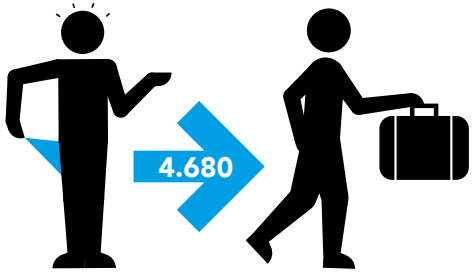

3.7.2 Werk, participatie en inburgering

Iedereen doet volwaardig mee in de stad via werk of via maatschappelijke activiteiten. Mensen willen erbij horen en ertoe doen. Dit is in het belang van henzelf en van de stad als geheel.

➔ Ook in 2019 was er sprake van economische groei in Amsterdam. Hoewel de groei in vergelijking met voorgaande jaren wat afzwakt, neemt de werkgelegenheid nog steeds toe. In meerdere branches leidt dit tot personeelstekorten. Veel mensen die aan het werk komen, doen dat op basis van een flex-contract.

➔ In 2019 is een begin gemaakt met de aanpak "Meer Kans op Werk". In 2019 zijn 4.680 mensen vanuit de uitkering uitgestroomd naar werk.

3.7.3 Armoede

We willen dat iedere Amsterdammer gelijke kansen heeft in de samenleving. Ons doel is het verkleinen van het aantal Amsterdammers met een laag inkomen dat problematische schulden heeft en/of moeite heeft om rond te komen. Zo willen we de kansen voor deze Amsterdammers vergroten. We bieden perspectief en armoederegelingen. Voor kinderen en jongeren bieden we een pakket aan regelingen, gericht op meedoen en kansengelijkheid.

➔ Ondanks een lichte daling van het aantal Amsterdammers in armoede is het aantal unieke gebruikers van de Stadspas gestegen van 65.000 in 2018 naar 72.031 in 2019.

➔ Het gebruik van de kindregelingen neemt toe: waar we op basis van ervaring verwachtten dat er 114.000 keer een activiteit door kinderen zou worden ondernomen, laat de praktijk zien dat dit 147.292 keer het geval was.

➔ Het aantal meldingen in het kader van vroegsignalering van schulden neemt toe van 12.287 in 2018 naar 13.500 in 2019.

Programma 7 | Portefeuillehouders: wethouders Groot Wassink en Moorman

3.7 Werk, participatie en inkomen

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	627,0	599,8	618,9	624,3	5,4
Lasten	989,0	987,1	988,7	985,7	-3,1
Saldo	**-361,9**	**-387,3**	**-369,8**	**-361,4**	**8,4**

Het resultaat van het programma 7 Werk, Inkomen en Participatie heeft ten opzichte van de begroting een afwijking van € 8,4 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 5,4 miljoen hogere baten en € 3,1 miljoen lagere lasten dan begroot.

Baten

De baten van € 624,3 miljoen zijn € 5,4 miljoen hoger dan begroot. Het definitieve rijksbudget voor de bijstandsverlening is € 5,4 miljoen hoger vastgesteld dan waar eerder mee werd gerekend.

Lasten

De totale lasten van € 985,7 miljoen zijn € 3,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door lagere personeelslasten van € 3,0 miljoen voor de uitvoeringskosten voor het verstrekken en beheren van uitkeringen, handhaving, begeleiding naar werk en activering van uitkeringsgerechtigden. Dit is het gevolg van krapte op de arbeidsmarkt.

3.7.1 Inkomensregelingen

We bieden bestaanszekerheid aan Amsterdammers die niet zelf kunnen voorzien in hun inkomen.

Belangrijke ontwikkelingen

Door de aantrekkende economie ontstaan meer mogelijkheden voor Amsterdammers om aan een baan te komen. Mede daardoor is het aantal nieuwe toekenningen van bijstandsuitkeringen gedaald in 2019. Tegelijkertijd is het moeilijk voor mensen om vanuit de uitkering een omslag te maken naar werk, zeker voor mensen die al langer een beroep op een uitkering doen. We zijn in 2019 gestart met de aanpak "Meer Kans op Werk" die meer mensen die langdurig gebruik maken van een uitkering, perspectief op werk moet bieden. In 2019 loopt het aantal uitkeringsgerechtigden in Amsterdam al meer in de pas met andere gemeenten, met de nieuwe aanpak willen we bereiken dat we minstens de landelijke trend volgen. Dat is mede van belang omdat de financiering van de uitkeringen door het Rijk deze trend volgt.

We zien dat de flexibilisering van de arbeidsmarkt vraagt om soepelere regelgeving om makkelijker te kunnen switchen tussen een uitkering en een baan. Bijstandsgerechtigden die in deeltijd werken, hebben veel last van verrekening van wisselende inkomsten met de uitkering. Momenteel is dat te ingewikkeld. Om Amsterdammers met een bijstandsuitkering te stimuleren parttime werk te aanvaarden, is in 2019 het verrekenen van inkomsten met de bijstandsuitkering verder geoptimaliseerd, waardoor de foutenkans bij de verrekening verkleind is. Met het Rijk zijn we in gesprek over de mogelijkheid van een geautomatiseerde verrekening.

In het Amsterdamse experiment met regelluwe bijstand krijgen bijstandsgerechtigden meer zelfregie of juist meer contactmomenten met de gemeente. Binnen dit experiment mogen deelnemers een groter deel van hun verdiensten uit werk behouden.

In 2019 heeft het Rijk besloten de doelgroep van het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (Bbz) in te perken. In Amsterdam hebben wij voorbereidingen getroffen om ook Bbz-dienstverlening aan te bieden namens de gemeenten Haarlemmermeer, Ouder-Amstel en Uithoorn.

Burgers en werkgevers mogen van de overheid een optimale en digitale dienstverlening verwachten. Ook in 2019 hebben we daarom gewerkt aan verdere kwaliteitsverbetering. Mijn Amsterdam is verder ontwikkeld als hét digitale kanaal voor Amsterdammers in hun contact met de gemeente. Burgers kunnen al deels de eigen voorzieningen inzien en beheren. Het aantal digitale aanvragen is verder gestegen.

In 2019 is de alertheid op bijstandsfraude verder verhoogd met een verschuiving van repressieve naar preventieve handhaving (bijvoorbeeld vooraf duidelijker de ingewikkelde regels uitleggen; eerst nagaan of er andere problemen spelen voordat een uitkering wordt opgeschort). Hierdoor wordt meer onrechtmatige bijstandsverlening voorkomen en vermindert ook de noodzaak om terug te vorderen.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 7.1.1 — ***Baten** 610,8 - **Lasten** 675,2*

Er is in Amsterdam financiële bestaanszekerheid (inkomenszekerheid) voor Amsterdammers die zelf niet (volledig) in hun levensonderhoud kunnen voorzien.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners (BBV-verplicht)	794 (2016)	775 (2018)	n.v.t.	749 (2019 1ste halfjaar)
2	Aantal unieke huishoudens dat een uitkering heeft aangevraagd per jaar	n.v.t.*	n.v.t.**	n.v.t.*	10.441
3	Ontwikkeling van aantal bijstandsverstrekkingen in Amsterdam loopt in de pas met landelijk (procentpunt)	+2,8 % (2018)	+2,8%	n.v.t.*	+1,2%
4	Percentage kinderen in uitkeringsgezinnen (BBV verplicht)	22,51% (2012)	13,86 % (2015)	n.v.t.	13% (2018)

* In de Begroting 2019 was nog geen streefwaarde opgenomen.
** Deze indicator was niet opgenomen in de Begroting 2018.

Door de gunstige arbeidsmarkt en door de aanpak “Meer Kans op Werk” loopt het aantal bijstandsverstrekkingen in Amsterdam in 2019 meer in de pas met de landelijke ontwikkeling. Dit komt vooral door een sterke daling van de instroom van nieuwe bijstandsgerechtigden. Waar de bestandsontwikkeling in Amsterdam in 2018 nog 2,8 procentpunt boven het landelijk gemiddelde lag, is dat verschil teruggelopen tot 1,2 procentpunt.

Activiteit 7.1.1.1

We toetsen op rechtmatigheid en verstrekken tijdig.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage binnen 3 weken afgehandelde aanvragen uitkeringen (exclusief bijzondere doelgroepen)	89,0% (2018)	89,0%	90%	81,4%
2	Minimumpercentage uitkeringen en kredieten dat de gemeente rechtmatig verstrekt	99,8% (2013)	99,8%	99%	99,84%

Het begrote resultaat “binnen 3 weken afgehandelde aanvragen uitkeringen” is niet gehaald. We controleren intensiever op de rechtmatigheid, terwijl we in de huidige arbeidsmarkt lastig extra personeel kunnen vinden. Inmiddels is het aantal inkomensconsulenten weer op niveau. Overigens handelen we ruim 98 procent van de aanvragen wel binnen de wettelijke termijn van 8 weken af.

Activiteit 7.1.1.2

Ter preventie controleren we waar hoog risico is en we corrigeren actief waar uitkeringen onrechtmatig worden verstrekt, om verdere schulden te voorkomen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage onterechte uitkeringen dat is voorkomen of beëindigd ten opzichte van het klantenbestand	4,7% (2013)	2,48%	2,6%	2,62%
2	Aantal burgers met een uitkeringsschuld	15.230 (2018)	15.230	16.500	14.359

Het aantal burgers met een uitkeringsschuld is afgenomen. In 2019 is een start gemaakt met een sociale invorderingsaanpak waarbij we meer rekening houden met de draagkracht van de betrokkenen. Hiermee voorkomen we dat mensen (verder) in de financiële problemen komen.

Activiteit 7.1.1.3

We bieden dienstverlening op maat, waar mogelijk digitaal en versimpelen de aanvraag van sociale regelingen en bijstand en handelen klachten snel af.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Klanttevredenheidscijfer over dienstverlening afhandeling aanvragen bij instroom	6,9 (2015)	7,5	7,6	7,4
2	Percentage klachten afgehandeld binnen de wettelijke termijn	93% (2013)	87,8%	90%	78,4%
3	Aantal klachten dat per jaar binnenkomt	778 (2018)	778	810	867
4	Percentage aanvragen dat digitaal binnenkomt	58,8% (2018)	58,8%	60%	64,4%

In 2019 is het percentage binnen 6 weken afgehandelde klachten afgenomen tot 78,4 procent. Dat komt vooral doordat het aanpassen van de processen en de organisatie heeft geleid tot productieverlies. In de nieuwe werkwijze streven we ernaar om klachten zoveel mogelijk informeel af te handelen, waardoor de klant merkt dat er aandacht voor zijn klacht is. We hebben extra personeel ingezet om de wettelijke norm weer te gaan halen.

De helft van de ontvangen klachten gaat over ‘bejegening’. We werken aan nieuwe werkwijzen waarbij we investeren in meer persoonlijk contact. We investeren voor de korte termijn in verbetering van de vaardigheden om besluiten telefonisch toe te lichten.

Verbonden partijen

Coöperatie Wigo4it

Amsterdam werkt samen met Den Haag, Rotterdam en Utrecht in de coöperatie Wigo4it om de uitvoeringsprocessen van de sociale diensten digitaal te ondersteunen. De krachten zijn gebundeld om gezamenlijk te

innoveren, besparen en maatwerk te kunnen leveren.
2019 was het jaar van heroriëntatie en eind 2019 is besloten de samenwerking anders vorm te geven. Belangrijkste wijziging is dat de samenwerking wordt afgeslankt tot het domein Inkomen en dat voor het domein Werk de gemeenten hun eigen systemen inkopen en beheren.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	609,0	585,6	604,2	610,8	6,6
Lasten	660,4	654,7	672,1	675,2	3,1
Saldo	**-51,3**	**-69,1**	**-67,9**	**-64,4**	**3,4**

Het resultaat van het programmaonderdeel Inkomensregeling heeft ten opzichte van de begroting een afwijking van € 3,4 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 6,6 miljoen hogere baten dan begroot en € 3,1 miljoen hogere lasten dan begroot.

Baten
De totale baten van € 610,8 miljoen zijn € 6,6 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 5,4 miljoen doordat het definitieve rijksbudget voor de bijstandsverlening hoger is vastgesteld.
- Hogere baten van € 1,1 miljoen vanwege de hogere aflossingen op leningen bij de bijstandsverlening aan zelfstandigen (€ 0,6 miljoen) en terugvorderingen van te veel betaalde uitkeringen op (voormalig) uitkeringsgerechtigden (€ 0,5 miljoen).
- Daarnaast zijn er voor een bedrag van € 0,1 miljoen aan hogere baten die we niet nader toelichten.

Lasten
De totale lasten van € 675,2 miljoen zijn € 3,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 2,9 miljoen doordat de investeringsuitgave in 2019 ten laste van de exploitatie is gebracht. Dit is vooruitlopend op de beëindiging van het ICT project voor het bouwen van een "professional portal", waartoe in 2019 de aanzet is gegeven.
- Hogere lasten van € 1,9 miljoen door een toevoeging aan de voorziening dubieuze debiteuren. De hoogte van de debiteurenvoorziening is herijkt waarbij rekening wordt gehouden met lagere inkomsten als gevolg van het invoeren van een "sociaal incassobeleid".
- Hogere lasten van € 0,8 miljoen voor bijstandsuitkeringen. Ten opzichte van de Najaarsnota 2019 is € 0,8 miljoen meer aan bijstandsuitkeringen verstrekt, dit is 0,1 procent op de totale uitgaven aan de bijstand.
- Lagere lasten van € 1,5 miljoen voor de uitvoeringskosten voor het verstrekken en beheren van uitkeringen en de handhaving hierop. Dit komt vooral door schaarste op de arbeidsmarkt en vacatureruimte die niet is ingevuld in afwachting van de inrichting van een nieuwe scanstraat die werk van medewerkers gaat vervangen.
- Lagere lasten van € 1,0 miljoen door de terugloop van het aantal bezwaren en beroepen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	0,0	13,6	2,2	2,4	0,2
Toevoegingen reserves	0,0	0,0	2,6	6,1	3,5
Mutatie reserves	**0,0**	**13,6**	**-0,4**	**-3,7**	**-3,3**

Onttrekkingen
De totale onttrekkingen aan reserves van € 2,4 miljoen zijn € 0,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door de besteding van de middelen voor de aanpak "Meer Kans op Werk".

Toevoegingen
Het doel van de reserve is om overschotten en tekorten te egaliseren die voortvloeien uit deverstrekking van bijstandsuitkeringen. Met name doordat het definitieve bijstandsbudget dat van het Rijk werd ontvangen hoger uitviel

dan waar mee was gerekend, is de toevoeging aan de egalisatiereserve Inkomen en Conjunctuur € 3,5 miljoen hoger ten opzichte van de Najaarsnota 2019.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De daling van het aantal uitkeringsgerechtigden blijft in Amsterdam achter bij de landelijke trend, met als gevolg dat het Amsterdamse aandeel in het rijksbudget voor de uitkeringsverstrekking te laag is om daaruit alle uitkeringen in de stad te betalen.	1. Amsterdam voert extra interventies uit met als doel om de landelijke trend te volgen. 2. In de meerjarenbegroting wordt voorzien in jaarlijkse dekking van het tekort ter hoogte van circa € 8 miljoen. Bij tekorten hoger dan € 8 miljoen kunnen we een beroep doen op de Egalisatiereserve Inkomen en Conjunctuur. 3. In het weerstandsvermogen is rekening gehouden met het, waar nodig, opvangen van meerjarige tekorten voor zover die niet kunnen worden opgevangen vanuit deze egalisatiereserve.
2. Ingewikkelde wet- en regelgeving vergroot de kans op onrechtmatigheden.	Voortdurende professionalisering van medewerkers. Ook werken we de beleidsvoorschriften voor de uitvoerders bij. We lobbyen bij het Rijk om wet- en regelgeving te vereenvoudigen, ook op basis van de uitkomsten uit de evaluatie van de Participatiewet (2019).
3. De digitale ondersteuning, waaronder ook de vernieuwde online dienstverlening, valt uit of presteert onder de maat waardoor dienstverlening vertraagt.	We bewaken het kwaliteitsniveau en maken hierover afspraken met betrokkenen zoals softwareleveranciers.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen (waaronder uitkeringen) hebben en ook weinig of geen vermogen.
- Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (2004/2019); dit besluit regelt de ondersteuning van zelfstandig ondernemers die (tijdelijk) onvoldoende inkomen uit hun onderneming hebben om in de minimale kosten van levensonderhoud te voorzien.

3.7.2 Werk, participatie en inburgering

Iedereen doet volwaardig mee in de stad via werk of via maatschappelijke activiteiten. Mensen willen erbij horen en ertoe doen. Dit is in het belang van henzelf en van de stad als geheel.

Belangrijke ontwikkelingen

De economische groei lag in Amsterdam weer hoger dan het landelijke gemiddelde. Hoewel iets afgezwakt, blijft de werkgelegenheid groeien en leidt dit tot personeelstekorten in meerdere sectoren. Met name in de ict, de techniek en de dienstverlening is sprake van een zeer krappe arbeidsmarkt. De krapte op de arbeidsmarkt kan kansen bieden voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Maar veelal sluit deze groep wat betreft opleiding, werkervaring en werknemersvaardigheden onvoldoende aan bij wat werkgevers vragen. We proberen afspraken te maken met werkgevers om door middel van jobcarving (creëren van aangepaste functies) en functiecreatie werk toegankelijk te maken voor deze groep. Daarbij worden taken met maatwerk aan mensen toebedeeld, afgestemd op hun competenties. En we organiseren samen met werkgevers zogenoemde 'voorschakeltrajecten' om werkzoekenden met een bijstandsuitkering op te leiden voor beschikbare banen.
We maken in banenplannen afspraken met werkgevers om de werving op innovatieve wijze vorm te geven en werk te organiseren voor kwetsbare doelgroepen. In Amsterdam Zuidoost werpt dit al zijn eerste vruchten af. Daarom bereiden we ook in andere gebieden in (de regio) Amsterdam banenplannen voor, bijvoorbeeld op Schiphol en in Amsterdam-Noord (samen met Zaanstad).

Om meer mensen een kans op werk te bieden zorgen we voor intensiever contact met bijstandsgerechtigden met (nog) weinig perspectief op betaald werk. We motiveren hen om (weer) actief te worden in de stad. Hiermee hebben we ook een beter en actueel beeld gekregen van de kansen en mogelijkheden van deze mensen. De meesten willen het liefst 'gewoon een betaalde baan', ook al lijkt dat soms ver weg. We hebben in de eerste maanden van 2019 in de gebieden Oud-Noord, Bijlmer-Oost, Centrum en Osdorp een integrale werkwijze ontwikkeld voor alle bijstandsgerechtigden in dat gebied. Dit heeft na de zomer een vervolg gekregen in de zogenoemde "cohortaanpak". In de aanpak "Meer Kans op Werk" gaan we deze werkwijze in de komende drie jaar toepassen in alle gebieden in de stad. In die aanpak wordt ook de dienstverlening aan nieuwe klanten gedurende zes maanden sterk geïntensiveerd. Daarnaast werken we samen met UWV aan het beperken van de doorstroom vanuit de WW naar Bijstand.

In 2019 zijn de contouren van de nieuwe Wet inburgering bekend geworden. Onder de nieuwe wet wordt het verplichte taalniveau verhoogd van het huidige A2 (basisniveau) naar B1 (niveau geletterd) voor mensen die onder de nieuwe wet gaan inburgeren. Met de invoering van de wet komt de regie op de inburgering bij de gemeente te liggen, waar deze nu bij de inburgeraar zelf ligt. Vooralsnog is er onduidelijkheid over de rijksbijdrage voor de uitvoering van de Wet inburgering door gemeenten, alsook over de termijn van invoering van de wet.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 7.2.1 — ***Baten** 12,8 - **Lasten** 194,2*

Amsterdammers die dienstverlening ontvangen van de gemeente doen duurzaam en naar vermogen mee.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal Amsterdammers dat dienstverlening ontvangt van de gemeente dat door uitstroom naar werk of scholing uitkeringsonafhankelijk is	4.538 (2018)	4.538	4.474	4.680
2	Ontwikkeling van de instroom in vergelijking met de andere drie G4-gemeenten (procentpunt)	-2,4% (juni 2019)	-0,4%	0%	-2,8%

De ambitie voor het aantal mensen dat uitstroomt uit de uitkering was voor 2019 lager gesteld dan voor voorgaande jaren vanuit de verwachting dat betere kansen op de arbeidsmarkt leiden tot lagere instroom van nieuwe bijstandsgerechtigden. Het zijn namelijk vooral de recent ingestroomde uitkeringsgerechtigden die relatief snel weer uitstromen. Indicator 1 laat zien dat desondanks de uitstroom uit de uitkering hoger was dan verwacht. Hierin zien we de eerste voorzichtige resultaten van de aanpak "Meer Kans op Werk".

De instroom van nieuwe bijstandsgerechtigden was in 2019 2,8 procentpunt lager in vergelijking tot het gemiddelde van de overige G4-gemeenten.

Activiteit 7.2.1.1

We begeleiden Amsterdammers duurzaam naar werk, naar scholing of naar participatie.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Totaal aantal Amsterdammers dat dienstverlening ontvangt van de gemeente en is uitgestroomd naar werk	7.506 (2017)	7.455	7.288	7.299
2	Totaal aantal Amsterdammers dat dienstverlening ontvangt van de gemeente en is uitgestroomd naar scholing	1.172 (2017)	1.512	1.000	1.313
3	Percentage statushouders dat maatschappelijke begeleiding volgt en de participatieverklaring ondertekent in het kader van de inburgering	95% (2018)	95%	95 %	97 %
4	Totaal aantal Amsterdammers dat dienstverlening ontvangt van de gemeente en dat participeert	14.986 (2017)	17.013	14.000	16.837
5	Aantal banen per 1.000 inwoners in leeftijd van 15-64 jaar (BBV-verplicht)	995,7 (2016)	950,7	n.v.t.*	1049,1 (2018)
6	Netto participatiegraad (% mensen tussen de 15-67 jaar dat een baan heeft) (BBV-verplicht)	67,5% (2016)	68 (2018)	n.v.t.*	68 (2018)
7	Percentage werkloze jongeren (16-24 jarigen) (BBV-verplicht)	1,02% (2015)	n.v.t.**	n.v.t.*	68 (2018)
8	Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15-64 jaar (BBV-verplicht)	349 (2016)	299 (2018)	n.v.t.*	227 (Q2 2019)

* In de Begroting 2019 was nog geen streefwaarde opgenomen.
** Deze indicator kwam in de Begroting 2018 niet voor.

Activiteit 7.2.1.2

We ondersteunen Amsterdammers op maat om aan het werk te blijven.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage werkende klanten waarvoor nazorg is geboden, nadat zij aan het werk zijn gegaan	n.v.t.*	n.v.t.*	30%	36%
2	Percentage klanten dat dienstverlening heeft ontvangen van de gemeente en dat duurzaam aan het werk is (% van totale uitstroom naar werk)	87% (2018)	88%	87%	88,3%

* Deze indicator kwam in de Begroting 2018 niet voor.

Activiteit 7.2.1.3

We vormen een partnerschap en werken samen met werkgevers om een zo goed mogelijke match te bewerkstelligen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal geworven arbeidsplaatsen vervuld	1.932 (2018)	1.932	1.800	2.020

Betere kansen op de arbeidsmarkt door de hoogconjunctuur leiden ertoe dat we een lagere instroom van nieuwe bijstandsgerechtigden verwachten. Zoals hierboven bij indicator 7.2.1.1 toegelicht, waren daarom de streefwaarden voor uitstroom naar werk of scholing voor 2019 lager dan in 2018. De totale uitstroom naar werk van alle Amsterdammers (dus ook niet-uitkeringsgerechtigden en jongeren zonder uitkering) is desondanks hoger dan verwacht. Hierin zien we de eerste voorzichtige resultaten van de aanpak "Meer Kans op Werk".

Verbonden partijen

Stichting Pantar

Pantar heeft de opdracht werk te bieden aan een groot deel van de Amsterdammers met een nog lopende Wsw-indicatie (Wet sociale werkvoorziening). Deze mensen zijn aangewezen op werk onder begeleiding

in een groep of 'beschut werk'. In het uitvoeringsbesluit Sociaal Werk is de taak van Pantar bevestigd als uitvoerder van Wsw en als vangnet onder de Participatiewet. Met de oprichting van de Sociaal Werkkoepel kan Pantar zich verder ontwikkelen als een sociale firma. Omdat Amsterdam de salarisbetalingen van de SW-ers bij Pantar volledig betaalt en bijdraagt aan het exploitatietekort van Pantar zijn in 2019 wijzigingen voorbereid van de statuten en reglementen van de stichting. Die wijzigingen zorgen er voor dat de gemeente beter in staat is haar opdrachtgeversrol richting Pantar uit te voeren.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	17,2	13,1	13,9	12,8	-1,1
Lasten	212,7	214,7	199,8	194,2	-5,5
Saldo	**-195,5**	**-201,6**	**-185,9**	**-181,5**	**4,4**

Het resultaat van het programma-onderdeel Werk, participatie en inburgering heeft ten opzichte van de begroting een afwijking van € 4,4 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 1,1 miljoen lagere baten en € 5,5 miljoen lagere lasten dan begroot.

Baten

De totale baten van € 12,8 miljoen zijn € 1,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere baten van € 0,9 miljoen voor binnengemeentelijke detacheringen van medewerkers in de Sociale Werkvoorziening. Deze worden niet als baten verantwoord, maar direct in mindering gebracht op de lasten (zie ook toelichting bij de lasten).
- Overige lagere baten van € 0,2 miljoen die we niet verder toelichten.

Lasten

De totale lasten van € 194,2 miljoen zijn € 5,5 miljoen lager dan begroot.

Dit komt vooral door:

Begeleiding naar werk

Lagere lasten van € 1,6 miljoen:

- Lagere personeelslasten van € 1,0 miljoen voor het begeleiden van uitkeringsgerechtigden naar werk. Dit was voornamelijk het gevolg van het niet in kunnen vullen van alle vacatures door krapte op de arbeidsmarkt.
- Lagere uitvoeringslasten van € 0,6 miljoen bij de interne leerstages op Amsterdam Werkt!. Dit komt door het beëindigen van een intensief traject gericht op veelplegers (Fenix), omdat dit niet meer rendabel was. Daarnaast zijn er minder materiaalkosten gemaakt.

Begeleiding van mensen met een arbeidsbeperking

- Lagere bijdrage van € 0,9 miljoen aan het exploitatietekort van de stichting Pantar Amsterdam. Pantar voert voor een deel het gemandateerd werkgeverschap uit voor mensen met een Wsw-indicatie. De lagere bijdrage van de gemeente was mogelijk doordat Pantar een hogere omzet en marge haalde dan was begroot. De definitieve bijdrage kan worden vastgesteld nadat de jaarrekening van de stichting Pantar beschikbaar is.
- Lagere personeelslasten van € 0,9 miljoen, omdat binnengemeentelijke detacheringsbaten van medewerkers in de Sociale Werkvoorziening in mindering worden gebracht op de lasten in plaats van die te verantwoorden in de baten.

Participatie

- Lagere personeelslasten van € 0,5 miljoen voor activering van uitkeringsgerechtigden. Enerzijds doordat het niet mogelijk was alle vacatures in te vullen door krapte op de arbeidsmarkt. Anderzijds doordat medewerkers van Activering ingezet zijn op Meer Kans op Werk.
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen voor begeleiding van statushouders door lagere instroom en het later dan verwacht uitvoeren van activiteiten binnen het project Nieuwe Amsterdamse Aanpak Inburgering.
- Lagere lasten op diverse kleinere posten optellend tot € 1,0 miljoen die niet verder worden toegelicht.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	2,1	1,9	4,1	4,1	0,0
Toevoegingen reserves	6,5	0,0	4,7	4,7	0,0
Mutatie reserves	**-4,4**	**1,9**	**-0,6**	**-0,6**	**0,0**

Onttrekkingen
De onttrekkingen aan reserves zijn conform de begroting.

Toevoegingen
De toevoegingen aan reserves zijn conform de begroting.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Stichting VluchtelingenWerk West en Midden Nederland	€ 3.939.600	€ 3.714.587
2. Openbare bibliotheek Amsterdam	€ 391.000	€ 391.320

1. Stichting Vluchtelingenwerk West en Midden Nederland
Met het beleidskader 'Vluchtelingen in Amsterdam 2015-2018' heeft het college van b en w besloten Stichting VluchtelingenWerk West- en Midden-Nederland aan te wijzen als uitvoerder van de maatschappelijke begeleiding van vluchtelingen. Deze subsidie is voor de uitvoering van Maatschappelijke Begeleiding Statushouders 2019.

2. Openbare Bibliotheek Amsterdam
Deze subsidie zorgt samen met cofinanciering vanuit de Openbare Bibliotheek voor de uitvoering van het geïntensiveerde Leef- en Leerprogramma 2019.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De strikte afbakening van de doelgroep voor beschut werk zorgt dat er te weinig kandidaten zijn die kunnen worden geplaatst. Tegelijk is het aantal aan te bieden plekken wettelijk vastgelegd. Als we deze plekken niet bieden, blijven mensen in de uitkering. Daarbij is ook de financiering via de Integratie-uitkering Sociaal Domein op langere termijn ontoereikend.	We intensiveren acties om kandidaten te vinden, samen met onder andere zorgaanbieders. We zetten de instrumenten van de Sociaal Werkkoepel en het werkgeversservicepunt in om het benodigde aantal plaatsen te realiseren. We lobbyen voor een structureel dekkende financiering voor beschut werk.
2. Er komen onvoldoende gemeentelijke opdrachten beschikbaar voor de Werkbrigade. Mogelijk gevolg is dat: ■ deelnemers niet in dienst komen of thuis zitten. ■ de stad niet kan worden opgeknapt zoals bedacht in het plan Werkbrigade.	Vanuit de gemeente sturen we op een brede opdrachtenportefeuille onder andere in het kader van "Schoon, heel en veilig", maar ook gastheer-/gastvrouwschap. Ook verleggen we de focus naar sectoren waar voldoende vraag naar personeel is.
3. We benaderen Amsterdammers voor maatschappelijke participatie (meedoen in de samenleving). De kans bestaat dat onze instrumenten die bedoeld zijn om de zelfredzaamheid te vergroten of te participeren, hen feitelijk niet bereiken. Daardoor krijgen we niet de gewenste ontwikkeling in zelfredzaamheid en (duurzame) participatie.	We bevorderen de deskundigheid van gemeentemedewerkers om de persoonlijke motivatie van mensen aan te spreken en hen mee te laten doen.
4. Minder Amsterdammers nemen duurzaam deel aan de maatschappij. Vanwege de korte trajectduur van de taalcursussen is het gevolg dat mensen taalniveau A2 (niveau taaleis/inburgeringsexamen) niet halen.	Combinatie van vrijwillige inzet en digitale zelfstudie om het niveau gelijkwaardig te houden, en vervolgaanbod stimuleren.
5. Vrijwilligheid van deelname aan taalcursussen leidt tot minder effectiviteit.	Gerichte communicatie op taal als kans en niet als eis. Appèl om Amsterdammers toe te leiden naar professioneel taalaanbod.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen andere financiële middelen hebben (waaronder andere uitkeringen). Eind 2019 is de eindevaluatie van de Participatiewet gepubliceerd. De staatssecretaris heeft aangegeven dat de uitkomsten van de evaluatie reden zijn onder-

zoek te doen naar aanpassingen en verwijst daarbij bijvoorbeeld naar het Breed Offensief en Simpel Switchen in de Participatieketen.

- Wet sociale werkvoorziening (1997); gemeenten kunnen werk onder speciale voorwaarden aanbieden voor burgers die niet mee kunnen doen op de reguliere arbeidsmarkt. De toegang tot deze regeling is met de komst van de Participatiewet gestopt, met behoud van rechten voor huidige deelnemers.
- Banenafspraak en quotumregeling (2013); volgens het Sociaal Akkoord uit 2013 moeten er begin 2026 in totaal 125.000 banen zijn bijgekomen voor mensen met een arbeidsbeperking, waarvan 25.000 banen in de overheidssector (de banenafspraak). Indien deze afspraak niet tot het gewenste resultaat leidt, gaat de quotumregeling in.
- Bouwstenen Doorontwikkeling Sociaal Domein (2018): hierin worden de hoofdlijnen beschreven voor de doorontwikkeling van het sociaal domein; deze zijn ook voor 2019 van kracht.
- Uitvoeringsbesluit Sociaal Werkkoepel (2018); de gemeente wil meer Amsterdammers met een arbeidsbeperking kunnen begeleiden naar werk. We richten daarom een Sociaal Werkkoepel op met bedrijven en sociale firma's. De gemeente voert regie op de samenwerking in de koepel, op voldoende werk en op betere doorstroming naar passend werk.
- Uitwerking Werkbrigade (2016); dit betreft de vorming van een Werkbrigade voor het wegwerken van achterstallig onderhoud, o.a. in ontwikkelbuurten en activiteiten op het gebied van Openbare orde en veiligheid.
- Beleidskader Vluchtelingen in Amsterdam 2019 - 2022: Samen naar duurzame integratie; dit beleidskader richt zich op alle domeinen die betrokken zijn bij participatie en integratie van vluchtelingen: Wonen, WPI, GGD, Onderwijs, Jeugd, Zorg, Stadsdelen, Sport.
- Wet inburgering (2017); in de wet staan de regels over de inburgering van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving.

3.7.3 Armoede en schuldhulp

We willen dat iedere Amsterdammer gelijke kansen heeft in de samenleving. Ons doel is het verkleinen van het aantal Amsterdammers met een laag inkomen dat problematische schulden heeft en/of moeite heeft om rond te komen. Zo willen we de kansen voor deze Amsterdammers vergroten. We bieden perspectief en armoederegelingen. Voor kinderen en jongeren bieden we een pakket aan regelingen, gericht op meedoen en kansengelijkheid.

Belangrijke ontwikkelingen

In Amsterdam zijn relatief veel huishoudens met een laag inkomen, in vergelijking met andere grote steden en de rest van Nederland. In het hele land daalt het percentage huishoudens met een laag inkomen, maar in Amsterdam daalt het het sterkst. Deze dalende trend zien we ook bij het percentage minderjarigen in huishoudens met een inkomen tot 120 procent WSM. Tussen 2011 en 2017 is dit percentage in Amsterdam gedaald van 24,5 procent naar 20,3 procent van de minderjarigen. Daarmee blijft het wel twee keer zo hoog als over het geheel genomen in Nederland (10,6 procent). Maar het percentage is lager dan in de andere grote steden.

Uit de Armoedemonitor uit 2019 blijkt dat 65 procent van de minimahuishoudens al drie jaar of langer tot de "minima" behoort. In 2013 was dit 58 procent. Huishoudens met kinderen en huishoudens met een inkomen uit bijstand of pensioen zijn vaak langdurig arm.

In 2019 is het beleidskader armoede en schulden 2018-2022 door de gemeenteraad aangenomen. We willen de kansen voor alle Amsterdammers vergroten. Voor kinderen en jongeren hebben we een pakket aan regelingen ontwikkeld dat de kansengelijkheid vergroot. Dit bieden we aan op scholen.

Preventie van armoede en schulden is een speerpunt in het beleidskader armoede en schulden. Het tijdig signaleren van betalingsachterstanden en beginnende schulden voorkomt dat problemen zich uitbreiden. In 2019 hebben we gezien dat de bezoekersaantallen van de financiële inloopspreekuren hoger waren dan ooit. Ook het aantal vroegsignaleringsmeldingen dat leidt tot een adviesgesprek bereikte met 14.000 een record. Verder nam de vraag naar dienstverlening van Sociaal Raadslieden toe.

In de stadsdelen West, Oost en Nieuw-West zijn extra ervaringsdeskundigen ingezet bij de ondersteuning van armoedebestrijding en het voorkomen van schulden. Ook hebben we in alle stadsdelen gestimuleerd dat er meer digitale vaardigheidscursussen in de wijken worden aangeboden.

Het aantal aangekondigde ontruimingen was met 1.350 wederom lager dan het jaar ervoor en het daadwerkelijke aantal ontruimde woningen lag ook lager, met 78 ontruimingen om financiële redenen is dit aantal in 2019 voor het eerst onder de 100 gedaald. Het aantal Amsterdammers dat begon aan een schuldhulptraject daalde. Het percentage klanten dat de doelen uit het schuldhulpplan behaalt is gedaald naar 69 procent. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat we veel lichte problematiek vroegtijdig weten op te lossen en er daardoor relatief meer zwaardere gevallen overblijven.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 7.3.1 ***Baten** 0,7 - **Lasten** 116,2*

Het verkleinen van het aantal Amsterdammers met een laag inkomen dat problematische schulden heeft en/of moeite heeft om rond te komen om zo de kansen voor deze Amsterdammers te vergroten.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage huishoudens en personen met een inkomen tot 120% van het bijstandsniveau in Amsterdam (Armoedemonitor)	22% (2016)	n.v.t.*	21%	21%

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
2	Percentage van de Amsterdammers met een laag inkomen dat moeite ervaart om rond te komen	37% (2014)	n.v.t.*	34%	34%
3	Percentage Amsterdammers met schulden dat daar problemen mee heeft	65% (2018)	n.v.t.*	65%	63%

* Deze indicator kwam in de Begroting 2018 niet voor.

Activiteit 7.3.1.1

In samenwerking met partners met veel klanten met een laag inkomen signaleren we het ontstaan van schulden in een vroeg stadium en grijpen hierop in.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het aantal meldingen vroegsignalering en geregelde betalingen dat leidt tot een contact of adviesgesprek	10.500 (2017)	12.287	11.250	13.500

Activiteit 7.3.1.2

We bieden kinderen uit een gezin met een minimuminkomen voorzieningen aan om te kunnen deelnemen aan sport en cultuur en om ondersteund te worden in onderwijsdeelname om zo de kansengelijkheid te vergroten.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage minimahuishoudens met kinderen dat met tenminste één kindregeling bereikt wordt	88% (2017)	88%	89%	86%
2	Aantal gebruikte activiteiten door kinderen en jongeren op het gebied van cultuur en sport en onderwijs via de Stadspas, via Jeugdfonds Sport en Jongeren Cultuurfonds Amsterdam	104.000 (2017)	n.v.t.*	114.000	147.292

* Deze indicator kwam in de Begroting 2018 niet voor.

We zien een hoger dan verwachte uitstroom van huishoudens met kinderen die gebruik maakten van de minimaregelingen, doordat zij een hoger inkomen kregen. We hebben de huishoudens met kinderen met een inkomen uit werk of met een eigen bedrijf nog niet allemaal kunnen bereiken. Dit leidde tot een iets lager percentage bereikte minimahuishoudens.
Kinderen en jongeren hebben sinds de peildatum aan ruim 43.000 extra activiteiten deelgenomen. Ook het aantal unieke gebruikers van de Stadspas is sinds 2018 met ruim 7.000 toegenomen. Dit komt door een verruiming en verbetering van het activiteitenaanbod en door betere marketing en communicatie.

Activiteit 7.3.1.3

We bieden minimaregelingen aan voor alle Amsterdammers met een laag inkomen met als focus de doelgroep die we nog onvoldoende bereiken: werkende minima.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het aantal unieke gebruikers van de Stadspas	58.000 (2017)	65.000	67.500	72.031
2	Percentage werkende minima dat gebruik maakt van minimaregelingen en/of schuldhulpverlening	23% (2015)	n.v.t.*	36%	31%

* Deze indicator kwam in de Begroting 2018 niet voor.

We bereiken meer werkende minima in loondienst dan in 2015, maar minder dan we in 2019 verwachtten. Uit de nieuwe Armoedemonitor (2019) bleek dat het gebruik in 2015 (benut als peilwaarde), 23 procent was in plaats van de eerder gemelde 27 procent. De verwachting voor 2019 bleek daarmee op een te hoge peilwaarde gebaseerd, en daardoor te optimistisch. We verwachten nog steeds dat het percentage werkende minima dat gebruik maakt van onze regelingen aan het eind van deze bestuursperiode is toegenomen naar 41 procent, zoals opgenomen in de doelen. Voor werkende minima met een eigen bedrijf (ZZP'ers) geldt een lager bereikpercentage. Dat is van 8 procent in 2015 gestegen naar 11 procent in 2018.

Activiteit 7.3.1.4

Het bieden van schuldhulpverlening aan Amsterdammers met problematische schulden.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het percentage klanten dat de doelen uit het schuldhulpplan behaalt	75% (2018)	n.v.t.*	76%	69%

* Deze indicator kwam in de Begroting 2018 niet voor.

We ontvangen steeds meer meldingen over Amsterdammers met betalingsachterstanden. Zij worden in een vroeg stadium geholpen. Ook stijgt het aantal bezoekers bij Sociaal Raadslieden en de financiële spreekuren ieder jaar aanzienlijk. Veel lichte schuldproblemen worden daar al opgelost. Dit leidt ertoe dat steeds minder Amsterdammers een schuldsanering (of schuldregeling) nodig hebben. Het kleinere aantal schuldsaneringen (of schuldregelingen) dat overblijft, is daardoor gemiddeld gezien complexer. We bespreken met de maatschappelijke dienstverleners hoe het slagingspercentage toch kan stijgen.

Verbonden partijen

Er is bij dit programmaonderdeel geen sprake van verbonden partijen.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	0,8	1,1	0,8	0,7	-0,1
Lasten	115,9	117,6	116,9	116,2	-0,7
Saldo	**-115,1**	**-116,5**	**-116,1**	**-115,5**	**0,6**

Het resultaat van het programmaonderdeel Armoedebestrijding heeft ten opzichte van de begroting een afwijking van € 0,6 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 0,1 miljoen lagere baten dan begroot en € 0,7 miljoen lagere lasten dan begroot.

Baten

De totale baten van € 0,7 miljoen zijn € 0,1 miljoen lager dan begroot.

Lasten

De totale lasten van € 116,2 miljoen zijn € 0,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 0,6 miljoen bij de kredietbank Amsterdam. Hiervoor zijn twee oorzaken. Allereerst hoeft er minder aan de voorziening voor oninbare leningen toegevoegd te worden. Daarnaast is de ontwikkeling van een nieuw klantportaal in 2019 nog niet afgerond, waardoor een deel van de kosten in 2020 gemaakt wordt in plaats van 2019.
- Lagere lasten van € 0,6 miljoen bij Individuele Bijzondere Bijstand. De uitgaven zijn wel iets gestegen ten opzichte van 2018, maar minder hard dan verwacht. De afgelopen jaren was er iedere keer een sterke groei en deze trend lijkt niet door te zetten.
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen op projectactiviteiten. Zo zijn voor de zogenoemde 'ontzorgaanpak' minder kosten gemaakt omdat we de meeste projecten met andere financiering konden betalen. Het experiment levensonderhoud is pas gestart in 2020.
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen door lagere kosten bij het project rondom terugdringen beschermingsbewind. De opstart heeft meer tijd gekost dan verwacht. De kosten zullen nu voornamelijk in 2020 gemaakt worden.
- Hogere uitgaven van € 1,2 miljoen doordat meer mensen met schulden een beroep doen op schuldhulpverlening en de bestuurlijke keuze is gemaakt om ons meer te focussen op vroegsignalering en preventie.
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen bij de Stadspas. De mensen met een Stadspas hebben de pas meer gebruikt dan wij hadden begroot. Daarbij gaat het voor een belangrijk deel om kinderen die de pas hebben gebruikt voor een groot scala aan sociale activiteiten en eindejaaracties. De mijlpaal van 500.000 verzilveringen werd overschreden.
- Het restant van van € 0,3 miljoen lagere lasten bestaat uit verschillende kleine afwijkingen.

Reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen reserves opgenomen.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Maatschappelijke dienstverleningsinstanties: schuldhulpverlening en Sociaal Raadslieden	€ 19.710.885	€ 23.797.891
2. Fonds bijzondere noden	€ 423.558	€ 392.750
3. Leefkringhuis	€ 350.000	0

1. Maatschappelijke dienstverleningsinstanties: schuldhulpverlening en Sociaal Raadslieden

De instellingen voor maatschappelijke dienstverlening vormen de frontoffice van de schuldenaanpak. En ze bieden de dienstverlening die Sociaal Raadslieden geven. De subsidie is hoger dan begroot, omdat meer mensen een beroep doen op schuldhulpverlening. Ook kon tijdelijk intensiever dienstverlening worden verleend doordat we incidenteel extra middelen van het Rijk kregen. De bestuurlijke keuze is gemaakt om ons meer te focussen op vroegsignalering en preventie.

2. Fonds bijzondere noden

De Stichting Samenwerking Bijzondere Noden ontvangt subsidie voor verschillende taken.
Naast een witgoedregeling en een maatwerkbudget zorgt het fonds voor de inzet van gelden vanuit de Amsterdamse samenleving bij bijzondere knelsituaties. De gemeente ondersteunt dit met een subsidie voor de uitvoeringskosten. De verleende subsidie is lager dan begroot, doordat er rekening kon worden gehouden met nog niet bestede middelen uit 2018.

3. Leefkringhuis

Het Leefkringhuis voert activiteiten uit in de Vogelbuurt in Amsterdam-Noord zoals de Voedselbank, opvang van vrouwen, en spreekuren. In 2019 maakt de subsidie onderdeel uit van programmaonderdeel 3.8.1 Basisvoorzieningen en diversiteit 9.1.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Omdat de armoederegelingen open-einderegelingen zijn, bestaat de kans op een onderbesteding of juist een overbesteding.	1. We hebben de uitgaven voor armoederegelingen nauwlettend gevolgd. Waar nodig hebben we bijgestuurd. Het risico blijft actueel.
2. Doordat we nieuwe of aangepaste regelingen invoeren, moeten we de doelgroep daarvoor zien te bereiken, daardoor bestaat het risico dat nog niet (volledig) gebruik wordt gemaakt van de voorzieningen.	2. We zoeken samenwerking met partners in de stad en stadsdelen om meer mensen in beeld te krijgen. We voeren het actieplan "Verhogen bereik voorzieningen" uit. Dat actieplan bevat maatregelen om niet-gebruik tegen te gaan.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015).
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (2012); deze wet regelt dat burgers bij problematische schulden een beroep op de gemeente kunnen doen voor hulp.
- Kamerbrief Kansen voor alle kinderen (Klijnsma), 20 september 2016: structureel aanvullende middelen voor kinderen in armoede.
- Beleidskader Stad met uitzicht, Amsterdamse Agenda armoede en schulden, 2019-2022.

Programma 8 | Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.8 Volksgezondheid, jeugd en zorg

3.8.1 Basisvoorzieningen en diversiteit

De basisvoorzieningen bieden een laagdrempelig preventief aanbod in de gebieden. Iedereen kan meedoen, we staan voor verbondenheid en inclusie en bestrijden discriminatie.

➔ Steun aan mantelzorgers en vrijwilligers
Tijdens de Dag van de Mantelzorg waren er in alle stadsdelen activiteiten om mantelzorgers te waarderen. En op de Dag van de Vrijwilliger bedankten we vrijwilligers met verschillende activiteiten voor hun inzet. Voor de Kerst hebben we meer dan 11.500 VVV-bonnen gegeven aan mantelzorgers.

➔ Gezonde en kansrijke start
Met deze preventieve aanpak willen we verschillen in gezondheid en maatschappelijke kansen terugdringen. Dit doen we door (aanstaande) ouders in kwetsbare situaties voor, tijdens en na de zwangerschap te versterken in hun rol als opvoeder. Daarbij richten we ons op een gezonde groei en een zo goed mogelijke ontwikkeling van hun kind tijdens de eerste 1.000 levensdagen.

➔ Diversiteit en inclusiviteit
In 2019 werkten we aan:
- versterking van en samenwerking met de netwerken in de stad
- dialoog en verbinding
- voorbereiden van het programma Migratiestad (waarmee we stilstaan bij de bijdrage van migranten aan de stad)

We bereidden ook een campagne tegen discriminatie voor.

3.8.2 Wijkteams

De wijkteams werken laagdrempelig en zijn voor preventie en (lichte) ondersteuning. Zij mogen doorverwijzen naar meer en intensievere hulp. Zij spelen een belangrijke rol in het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen wijken en helpen om meer kansengelijkheid in de stad te krijgen.

→ Van wijkteams naar Buurtteams
De Ouder en Kinderteams (OKT's) en de nieuw op te richten Buurtteams zijn het middelpunt van ondersteuning vanuit de buurt. Zij zijn laagdrempelig, bieden (lichte) ondersteuning en mogen doorverwijzen naar meer en intensievere hulp. Ze zijn belangrijk in het verkleinen van gezondheidsverschillen en verbeteren van kansengelijkheid.

→ OKT Amsterdam
Het OKT Amsterdam heeft meegewerkt aan het terugdringen van verwijzingen naar dure (hoog)specialistische jeugdhulp. Het totaal aantal verwijzingen door het OKT is gestegen, daardoor zijn de totale kosten gestegen, maar de gemiddelde kosten per OKT-verwijzing zijn gedaald.

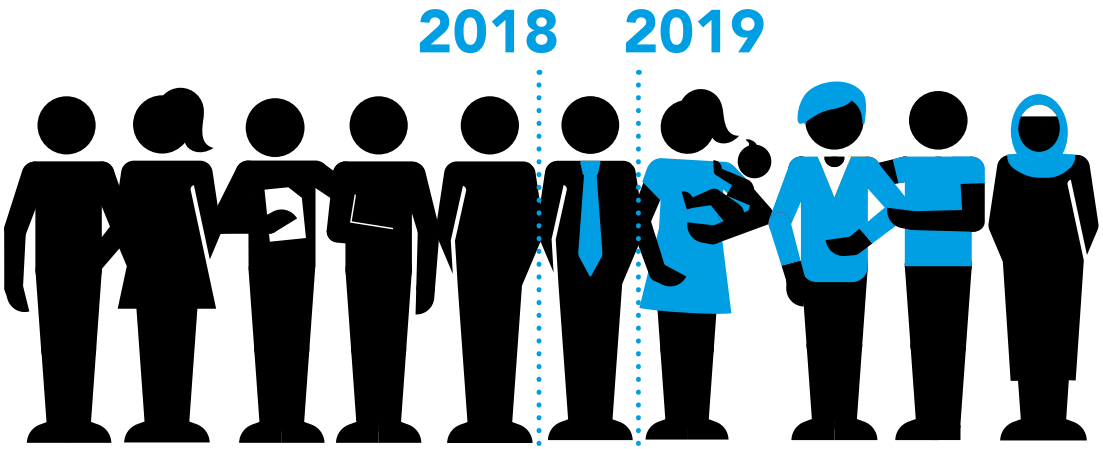

3.8.3 Individuele voorzieningen

De maatschappelijke ondersteuning biedt meer intensieve hulp en begeleiding. Zo kunnen ook de kwetsbare Amsterdammers zo veel mogelijk in een normale omgeving, thuis of in hun buurt, mee doen.

→ Specialistische jeugdhulp
Mede door een toegenomen vraag, sluiten we 2019 af met een overschrijding op het budget voor specialistische jeugdhulp. Sinds de zomer van 2019 werken we samen met zorgaanbieders en het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) om de doorstroom van de Jeugdwet naar de Wet langdurige zorg (Wlz) te verbeteren.

→ Maatschappelijke opvang en beschermd wonen (MOBW)
Het aantal mensen op de wachtlijst voor Maatschappelijke opvang en beschermd wonen is gestegen met ruim 300 mensen. De wachtlijst heeft nu 1.714 wachtenden. Van hen wacht 50 procent langer dan een half jaar. Het jaar daarvoor jaar was dit 40 procent.

Programma 8 | Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.8 Volksgezondheid, jeugd en zorg

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	65,0	82,7	67,7	66,2	-1,4
Lasten	948,1	905,7	1.018,4	1.019,9	1,5
Saldo	**-883,1**	**-822,9**	**-950,8**	**-953,7**	**-2,9**

Programma 8 Volksgezondheid, jeugd en zorg heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 2,9 miljoen. Dit komt vooral door lagere baten van € 1,4 miljoen en hogere lasten van € 1,5 miljoen.

Baten

De totale baten van € 66,2 miljoen zijn € 1,4 miljoen lager dan begroot. Dit is onder andere vanwege:

- Hoger ontvangen baten van in totaal € 1,7 miljoen voor toegekende rijksbijdragen uit de septembercirculaire (€ 0,7 miljoen), een hogere cliëntbijdrage voor maatschappelijke opvang/beschermd wonen (€ 0,7 miljoen) en hogere baten door extra inzet op de OKT's van MBO-colleges (€ 0,3 miljoen).
- Hiertegenover staan lagere baten van in totaal € 3,1 miljoen vanwege lagere uitgaven op projecten die tegen werkelijke uitgaven bij externe partijen in rekening worden gebracht (€ 2,3 miljoen) en lager ontvangen huurbaten vanwege gederfde huurinkomsten doordat panden een andere bestemminsdoeleinden hebben gekregen (€ 0,6 miljoen).

Lasten

De totale lasten van € 1.015,4 miljoen zijn € 1,5 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt onder andere veroorzaakt door:

- Hogere lasten van in totaal € 15,0 miljoen. De hogere lasten in dit programma zijn onder andere het gevolg van overschrijding voor specialistische jeugdhulp van € 11,2 miljoen, hogere uitgaven op het gebiedsgerichte Opdrachtgeversbudget (€ 2,3 miljoen), hogere lasten doordat uitgaven voor groot onderhoud niet opgenomen zijn in het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) (€ 1,2 miljoen) en extra inzet op de OKT's van MBO-colleges.
- Hiertegenover staan lagere lasten van in totaal € 13,5 miljoen. De lagere lasten in dit programma zijn het gevolg van niet ingevulde vacatures (€ 3,8 miljoen), minder uitgaven omdat taken minder intensief zijn uitgevoerd (€ 3,2 miljoen), positieve afwikkelingsverschillen (€ 2,4 miljoen) en lagere apparaatskosten (€ 1,9 miljoen). De overige lagere lasten van € 2,2 miljoen zijn elk kleiner dan € 1 miljoen en worden niet toegelicht.

Hieronder volgt per programmaonderdeel een toelichting van de financiële afwijkingen groter dan € 0,2 miljoen uitgesplitst naar baten en lasten. Voor programmaonderdeel 8.3 hanteren we voor de financiële afwijkingen een ondergrens van € 1,0 miljoen.

3.8.1 Basisvoorzieningen en diversiteit

De basisvoorzieningen bieden een laagdrempelig preventief aanbod in de gebieden. Iedereen kan meedoen, we staan voor verbondenheid en inclusie en bestrijden discriminatie.

Belangrijke ontwikkelingen

Basisvoorzieningen

In 2019 is de nieuwe kadernota Samen Vooruit. Op weg naar een stevige sociale basis in Amsterdam vastgesteld. Ook is een herverdeling systematiek vastgesteld om per 2020 de middelen gericht in te zetten waar deze het hardst nodig zijn. Vanuit de subsidieregeling Ondersteuning mantelzorg en vrijwillige inzet zijn activiteiten gefinancierd om ervoor te zorgen dat er voldoende vrijwilligers zijn in Amsterdam en om hen te ondersteunen. De verbinding tussen het medische en het sociaal domein is versterkt. Sinds 2019 mogen behalve huisartsen ook wijkverpleegkundigen en andere eerstelijns hulpverleners doorverwijzen naar Welzijn op Recept. Via Welzijn op Recept zijn ruim 1.250 'kwetsbare' Amsterdammers gekoppeld aan een activiteit zoals een wandelclub of vrijwilligerswerk. Door de activiteit of het vrijwilligerswerk voelt men zich vaak beter en neemt de zorgvraag af.

Ook het programma Thrive richt zich op preventie van psychische klachten en het bevorderen van de psychische gezondheid van alle Amsterdammers. Burgers, ervaringsdeskundigen en professionals zijn hierbij betrokken. Thrive stimuleert en faciliteert burgers via diverse initiatieven om meer open te zijn over psychische klachten. De focus ligt daarbij in eerste instantie op jongeren 16-24 jaar, migrantengroepen en werkgevers.

Voortbouwend op de inzichten van Age friendly city werkten we met een groot aantal partners onder de vlag van de Amsterdamse Coalitie Ouderen, aan een uitvoeringsplan. Mensen met dementie krijgen prioriteit in het plan. Rondom deze groep experimenteren wij met Sociale Benadering Dementieteams. Zij zijn gericht op passende en vroegtijdige ondersteuning zodat de ouderen prettiger en vaak ook langer thuis kunnen blijven wonen.

Met de brief Positief Perspectief richten we aandacht op het weerbaar maken van en het creëren van positief toekomstperspectief voor jongeren die risico lopen om af te glijden in problematiek zoals criminaliteit, seksuele uitbuiting, middelengebruik, depressie en pesten. We hebben jongerenwerk versterkt. Zo is een combinatie van kinderwerk, jongerenwerk en sportaanbod opgezet op het Confuciusplein in stadsdeel Nieuw-West.

Diversiteit

Amsterdam is een superdiverse stad, toch komt discriminatie nog te veel voor. Er is gewerkt aan een inclusief en verbonden Amsterdam, door emancipatoire krachten van organisaties en Amsterdammers die de problemen van dichtbij kennen te ondersteunen, en discriminatie te bestrijden. Daarom voeren we onder meer de aanpak arbeidsmarktdiscriminatie uit.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 8.1.1 — ***Baten** 4,3 - **Lasten** 124,5*

De zelfredzaamheid van Amsterdammers wordt vergroot en de kansenongelijkheid tussen Amsterdammers wordt kleiner.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage Amsterdammers dat zich vrijwillig inzet voor de stad	2017	35%	35%	35%
2	Percentage eenzame Amsterdammers	2017	49% waarvan 13% ernstig eenzaam	in 2020 beschik-baar*	in 2020 beschikbaar*

* Geen recentere gegevens beschikbaar vanuit de Gezondheidsmonitor GGD. De meting wordt eens per vier jaar afgenomen.

In 2019 is aan 21 organisaties subsidie verleend voor het ondersteunen van vrijwilligers en mantelzorgers. Er zijn activiteiten georganiseerd in het bijzonder voor hen die iemand verzorgen met complexe problematiek,

zoals alzheimer, afasie en hersenletsel. En er waren activiteiten voor deskundigheidsbevordering van professionals die mantelzorgers ondersteunen en vrijwilligers werven en trainen. Ook is extra aandacht besteed aan ouders met mantelzorgtaken.

Er is geïnvesteerd in het verder ontwikkelen en implementeren van trainingen en voorlichtingen over eenzaamheid. Eenzaamheid wordt prioriteit van de sociale basis 2020-2023. Op die manier kan op stadsdeelniveau een integrale afweging worden gemaakt over de subsidie van de preventieve interventies. Om die reden zijn taken van het stedelijke regieteam eenzaamheid per april 2019 overgedragen naar de stadsdelen.

Activiteit 8.1.1.1

We stimuleren sociale samenhang en participatie van de bewoners in de wijk.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Meten van het bereik (er is overleg met OIS over monitor basisvoorzieningen, deze is er nu nog niet)*	n.v.t.	p.m.	p.m.	p.m.*

* Samen met de grootste welzijnsinstellingen lopen overleggen om te komen tot een resultaatmonitor sociale basis. Hun aanbod en dienstverlening wordt daarmee inzichtelijk gemaakt, ook wat betreft het bereik en de kwaliteit. Begin 2020 is een eerste overzicht gereed. Prognoses zijn er vanaf 2021.

Activiteit 8.1.1.2

We zorgen voor laagdrempelige activiteiten binnen de sociale basis in de buurt.

Het monitoren van nabijheid en bekendheid van het aanbod moet vorm krijgen in 2020.*

* Er zijn instrumenten ontwikkeld ter ondersteuning van de uitvoering van de sociale basis in de stadsdelen. De kwetsbaarheidsmonitor en de meting draagkracht worden gebruikt als basis bij de analyses om de opgaven per gebied te beschrijven. Ook is de resultaatmonitor sociale basis in ontwikkeling (zie 8.1.1.1).

Activiteit 8.1.1.3

We maken Amsterdam fysiek en sociaal toegankelijk.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal beter toegankelijk gemaakte projecten/voorzieningen	n.v.t.	58	14	14

In 2019 is in een laatste verdeelronde het restant van de middelen uit het knelpuntenfonds 2017-2018 verdeeld. Daarmee zijn veertien extra projecten op gebied van toegankelijkheid gerealiseerd. Er is geëxperimenteerd met levensloopbestendige routes in drie gebieden in Amsterdam, om zo de directe leefomgeving van ouderen te verbeteren. Bij de subsidietoekenning van de sociale basis – een breed en laagdrempelig aanbod van activiteiten en ondersteuning in de eigen buurt of wijk dat bijdraagt aan zelfredzaam zijn, talenten ontwikkelen en meedoen in de stad – vanuit de stadsdelen zijn dementie en eenzaamheid prioriteit.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 8.1.2

***Baten** 38,7 - **Lasten** 80,6*

Alle Amsterdammers hebben gelijke kans op gezondheid ongeacht hun sociaal economische status of achtergrond.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage afwijking van gezond gewicht jeugd ten opzichte van het landelijk gemiddelde	85 (2013)	5%	5%	5%

Activiteit 8.1.2.1

We werken aan de gezondheid van Amsterdammers middels preventieve en curatieve activiteiten.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage vaccinatiegraad (zuigelingen, DKTP basis immuun)	92% (2016)	≥ 90%	≥ 90%	91,3%
2	Aantal scholen dat meedoet met Gezonde School (incl. jump-in programma)	124 (2017)	130	135	p.m.

In september 2019 is in aanvulling op het bestaande preventieaanbod, een programma van start gegaan waarbij de GGD pre-expositie profylaxe (PrEP) aanbiedt. PrEP is een pil die een hiv-infectie kan voorkomen. De pil is bedoeld voor mensen die geen hiv hebben, maar die wel een verhoogd risico lopen om geïnfecteerd te raken. Het is een belangrijk middel in de ambitie naar nul nieuwe hiv-infecties in Amsterdam.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 8.1.3

***Baten** 0,0 - **Lasten** 11,9*

Amsterdam is een inclusieve verbonden stad.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage Amsterdammers dat zich verbonden voelt met Amsterdam (bron: ABM)	85 (2017)	85%	n.v.t.	p.m.*
2	Percentage Amsterdammers dat zich wel eens gediscrimineerd voelt (Bron: Veiligheidsmonitor)	PM	15%	n.v.t.	13%

* Deze indicator is meegenomen in de Amsterdamse Burgermonitor, die vóór de zomer van 2020 verschijnt.

Naast de aanpak van discriminatie zijn emanciperende krachten ondersteund. Binnen de regenbooggemeenschap blijven met name transpersonen achter op dit vlak (SCP rapport, 17 mei 2018). In september 2019 is een safespace voor en door transpersonen geopend. Daarnaast besteedden we extra aandacht aan het ondersteunen van biculturele lhbtiq+-ers.

Activiteit 8.1.3.1

We bevorderen verbondenheid en inclusie.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Gedeelde Geschiedenis: - aantal (ondersteunende) activiteiten ter bevordering van de kennis van de geschiedenis van de stad en haar inwoners	20 (2017)	20	30	30

In januari startte de voorverkenningsfase voor een nationale museale voorziening slavernijverleden. Ook zijn gesprekken gevoerd over nieuwe vormen van samen herdenken.
Er is stilgestaan bij de migratiegeschiedenis van Amsterdam. Zo is uitgebreid aandacht besteed aan 50 jaar Marokkaanse migratie, met een gala en een aantal toonaangevende projecten in de stad.

Activiteit 8.1.3.2

We bestrijden discriminatie.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal meldingen over discriminatie (Meldpunt discriminatie Regio Amsterdam)	1.036 (w.v. 888 in A'dam)	n.v.t.	n.v.t.	595*
2	Aantal meldingen arbeidsdiscriminatie (MDRA)	186	n.v.t.	n.v.t.	p.m.

* Dit cijfer is onder voorbehoud. Meldpunt Discriminatie publiceert de volledige cijfers (uitgesplitst per discriminatiegrond) eind april.

Medio 2019 is het werkplan Arbeidsmarktdiscriminatie vastgesteld en is begonnen met de uitvoering. Er zijn voorbereidingen gedaan voor een in 2020 te lanceren campagne tegen discriminatie. Er zijn praktijktesten met mystery guests gedaan in de horeca, en er is onderzoek uitgevoerd naar discriminatie op de woningmarkt. Het doen van soortgelijk onderzoek inzake de Amsterdamse arbeidsmarkt, de stagemarkt en de gemeente is in 2019 voorbereid.

Verbonden partijen

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	42,5	48,1	46,2	43,1	-3,1
Lasten	208,1	236,3	225,6	224,8	-0,8
Saldo	**-165,7**	**-188,2**	**-179,4**	**-181,8**	**-2,3**

Het programmaonderdeel Basisvoorzieningen en diversiteit heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 2,3 miljoen. Dit komt door lagere baten van € 3,1 miljoen en lagere lasten van € 0,8 miljoen.

Baten

De totale baten van € 43,1 miljoen zijn € 3,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt voornamelijk door:

- Lagere baten van € 1,3 miljoen omdat taken voor de regiogemeenten, justitie en verschillende kleine projecten op werkelijke uitgaven worden afgerekend. De uitvoering van deze taken is minder intensief uitgevoerd en heeft dus geleid tot minder declarabele uitgaven dan vooraf is begroot. Dit leidt eveneens tot lagere lasten voor personele uitgaven die onder de lasten worden toegelicht.
- Lagere baten van € 0,9 miljoen omdat meerjarige gezondheid bevorderende projecten niet geheel in 2019 zijn uitgevoerd. Dit leidt tot lagere lasten die niet uit de reserves Sarphati en Biobank zijn betaald.
- De lagere baten zijn voor € 0,5 miljoen het gevolg van de krappe arbeidsmarkt waardoor minder personeel is ingehuurd die daardoor niet kan worden doorbelast. De lagere baten leiden eveneens tot lagere uitgaven in het programma.
- Lagere huurbaten van € 0,2 miljoen voor een drietal speeltuinverenigingen in Noord. Door teveel in rekening gebrachte huur uit voorgaande jaren heeft in 2019 een verrekening plaatsgevonden.
- De overige afwijkingen in de lagere baten van € 0,2 miljoen worden niet toegelicht, omdat deze elk kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten

De totale lasten van € 224,7 miljoen zijn € 0,8 miljoen lager dan begroot. Dit komt voornamelijk door:

- Hogere lasten van € 2,3 miljoen door overbesteding op het gebiedsgerichte Opdrachtgeversbudget. Nu blijkt dat de sociale en fysieke projecten toch voor een bedrag van € 2,3 miljoen hoger zijn dan verwacht.
- Lagere lasten van € 1,4 miljoen op personele kosten in verband met vacatureruimte. Door de krappe arbeidsmarkt en uitstroom van jonge medewerkers zijn vacatures moeilijk te vervullen. Dit leidt tevens tot lagere baten in dit programma.
- Hogere personele lasten van € 1,0 miljoen die betrekking hebben op programma 8. Deze lasten zijn ten onrechte begroot in programma B. Per saldo is dit voor de gemeente een neutrale wijziging.
- Hogere lasten van € 0,9 miljoen door aanpassingen aan een aantal panden in programma 8 die niet in het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) voor 2019 zijn opgenomen. Dit betreft extra lasten voor het geschikt maken van panden voor huisvesting van nieuwe doelgroepen en extra vanwege sloop en nieuwbouw van panden. Deze uitgaven zijn ten laste van de reguliere begroting verwerkt.
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen door aanpassing van de systematiek van binnengemeentelijke verrekeningen in 2019. Dit betekent dat geen uitgaven zijn doorbelast voor de panden Tweede Boerhaavestraat 80, Plantage Doklaan 14-16 en R. Kochplantsoen 35.
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen doordat Sarphati (€ 0,3 miljoen) en Biobank (€ 0,2 miljoen) in de projectuitvoering achterstand hebben opgelopen. Hierdoor zijn voor beide projecten minder uitgaven gedaan. Dit heeft tot gevolg dat minder uit beide reserves is onttrokken dan afhankelijk begroot.
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen door diverse terugvorderingen op verleende subsidies.
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor Sociaal Medische Indicatie (SMI) Kinderopvang doordat hogere ouderbijdragen zijn geïnd die vooraf moeilijk kunnen worden ingeschat omdat deze bijdragen inkomensafhankelijk zijn.

- Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor onderhoudsplannen, doordat de meerjarige onderhoudsplannen (MJOP) zijn geactualiseerd op basis van prijsindexatie. Uit deze indexatie is geconstateerd dat in de komende jaren minder geld nodig is voor het uitvoeren van groot onderhoud aan panden. De voorziening groot onderhoud is op basis hiervan naar beneden bijgesteld. Dit leidt tot een voordeel in programma 8.
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen door overschrijding op het budget voor vluchtelingenopvang. De toename van het aantal opvangplaatsen is het gevolg van een grotere toestroom van vluchtelingen dan verwacht.
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen voor het Stedelijk beleid Jeugd en Veiligheid. Dit komt enerzijds door een lagere bijdrage aan het jeugdplatform van € 0,1 miljoen en anderzijds door onderbestedingen bij diverse jeugd- en veiligheid onderdelen van € 0,1 miljoen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	2,1	1,7	1,7	1,4	-0,3
Toevoegingen reserves	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves	**2,1**	**1,7**	**1,7**	**1,4**	**-0,3**

Onttrekkingen

De onttrekkingen aan reserves van € 1,4 miljoen zijn € 0,3 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door een lagere onttrekking aan de reserve Sarphati. Het doel van deze reserve is om financiering van samenwerkingsverband voor kennisontwikkeling ten behoeve van gezondheidsbevordering tussen de gemeente Amsterdam, UMC, VU, Uva en HvA te bevorderen. Dit is een meerjarig project. Het project heeft in de uitvoering achterstand opgelopen. Hierdoor zijn minder uitgaven op het project gedaan dan aanvankelijk is geraamd. Voor 2019 betekent dit dat € 0,3 miljoen minder aan deze reserve is onttrokken. Dit wordt in de komende jaren ingelopen.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Maatschappelijke dienstverlening	€ 16.035.633	€ 15.891.606
2. Subsidieregeling burgerschap en diversiteit	€ 640.049	€ 681.526
3. Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA)	€ 425.907	€ 555.000

1. Maatschappelijke dienstverlening

De begroting voor Maatschappelijke dienstverlening bedraagt in 2019 € 16 miljoen. De realisatie bedraagt in 2019 € 15,9 miljoen. Uit het budget zijn ook kosten anders dan subsidies betaald. De subsidies worden verleend aan de instellingen voor Maatschappelijke dienstverlening (Madi's). De organisaties zetten de subsidie in voor ambulante ondersteuning: een ondersteuningsvorm aan Amsterdammers met een vraag op het gebied van maatschappelijke zelfredzaamheid.

2. Subsidieregeling burgerschap en diversiteit

Deze subsidieregeling ondersteunt kleinschalige (vrijwillige) initiatieven van groepen in de stad en sluit aan bij actuele ontwikkelingen. Het totaal verleende subsidiebedrag is € 41.477 hoger dan begroot. Deze eenmalige ophoging is gedekt via de rompbegroting diversiteit en houdt verband met een toegenomen aantal subsidieaanvragen. Er zijn in totaal 95 subsidies verleend. In de loop van 2019 is gewerkt aan het herijken van de subsidieregeling.

3. Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA)

De antidiscriminatieaanpak omvat preventie en een gemeentelijke reactie op incidenten. Zo stellen we grenzen voor daders en geven we steun aan slachtoffers. Het MDRA neemt daarbij een belangrijke rol in, voor de registratie, klachtbehandeling, voorlichting en productontwikkeling. Zij voert daarmee een wettelijke taak uit. Het verleende subsidiebedrag is € 129.093 hoger dan de begroot omdat het MDRA voor 2019 ook subsidie heeft gehad voor de professionalisering van de organisatie, het verhogen van de meldingen en meldingsbereidheid en het verbeteren van de samenwerking tussen verschillende registratie- en meldvoorzieningen. Deze eenmalige ophoging is gedekt via de rompbegroting diversiteit.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Polarisatie in de samenleving. Daardoor trekken partijen steeds meer naar extremen. Daarmee komt de middengroep in de knel en staat de tolerantie op het spel.	We stimuleren de dialoog en ontmoeting en de samenwerking tussen netwerken in de stad en we creëren de voorwaarden voor een goed gesprek. De gemeente voert daarnaast structureel overleg met gemeenschappen in de stad.

Beleidskaders

- Samen Vooruit. Op weg naar een stevige sociale basis in Amsterdam, 2019.
- Stedelijk kader afspraken basisvoorzieningen 2017-2019.
- Wet publieke gezondheid (Wpg).
- Nota Volksgezondheidszorg Amsterdam 2017-2020: Preventief verbinden, winst voor Amsterdam en Amsterdammers.
- Wmo-verordening, december 2017.
- Verordening Zorg voor de jeugd Amsterdam, december 2017.
- Werkplan Arbeidsmarktdiscriminatie, 2019
- Beleidsbrief diversiteit en inclusiviteit, december 2018.

3.8.2 Wijkteams

De wijkteams werken laagdrempelig en zijn voor preventie en (lichte) ondersteuning. Zij mogen doorverwijzen naar meer en intensievere hulp. Zij spelen een belangrijke rol in het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen wijken en helpen om meer kansengelijkheid in de stad te krijgen.

Belangrijke ontwikkelingen

Van Wijkteams naar Buurtteams

In 2019 startten we met de doorontwikkeling van de buurtteams. Spil in het bieden van ondersteuning vanuit de buurt worden de nieuw op te richten Buurtteams en de OKT's. Waar nodig kunnen deze teams aanvullende expertise van specialistische partners inzetten. Ook de (gemeentelijke) bestaanszekerheidsdomeinen Wonen, Inkomen (schuldhulp) en Veiligheid zullen in aansluiting op Buurtteam en OKT georganiseerd worden. In 2019 is samen met stakeholders in de stad gestart met het uitwerken van de ondersteuning door Buurtteams en OKT en de impact die dit heeft op bestaande afspraken en werkwijzen.

In 2019 is de Stichting Ouder en Kindteam (OKT) opgericht. Samen met Jeugdgezondheidszorg GGD Amsterdam en Stichting Amsterdamse Gezondheidscentra (SAG) vormt zij het OKT Amsterdam. Het OKT heeft in 2019 ongeveer 85 procent van de zaken zelf afgehandeld, en ongeveer 15 procent doorverwezen naar specialistische jeugdhulp. In het kader van de aanpak van de budgetoverschrijding bij de specialistische jeugdhulp, heeft het OKT in 2019 meegewerkt aan het terugdringen van verwijzingen naar de (hoog)specialistische jeugdhulp, segment C. Het OKT verwijst relatief en absoluut gezien steeds meer door naar het B-Segment en minder naar C. De gemiddelde kosten per verwijzing zijn dan ook gedaald. Wel is het totaal aantal verwijzingen door het OKT gestegen.

De Jeugdgezondheidszorg voert sinds 2019 het vernieuwde Basispakket jeugdgezondheidszorg Amsterdam uit. Het basispakket biedt meer ruimte voor jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen om zorg op maat te bieden. De inzet focust zich hiermee meer dan voorheen op daar waar dit het hardst nodig blijkt. Dit maakt dat het algeheel bereik van het preventief gezondheidsonderzoek lichtelijk daalt. Het bereik van de Jeugdgezondheidszorg bij 0 jarigen ligt nog wel boven de norm van 95 procent.
In afstemming met het OKT en de stadsdelen hebben we in 2019 voor de eerste keer het preventief aanbod uitgevoerd vanuit het Flexibel Preventief Aanbod Jeugd (FPAJ). Het gaat hierbij om aanbod dat aanvullend is op wat de sociale basis, het OKT en de GGD op de scholen leveren aan preventie. Het ingekochte aanbod is geclusterd in zes thema's. Te weten Risicojongeren, Seksuele weerbaarheid, Ouderschap en gezin, Psychosociaal, Passende kinderdagopvang en Familiegroepsplan. Het FPAJ bevordert samenwerking bij het informeren en op maat bedienen van jeugdigen, ouders en verwijzers.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 8.2.1 — ***Baten** 1,7 - **Lasten** 61,4*

Amsterdammers hebben tijdig en adequaat toegang tot hulp en ondersteuning.

Nieuwe indicatoren en streefwaarden worden geformuleerd bij de instelling van de nieuwe buurtteams Zorg per 1 januari 2020.

Activiteit 8.2.1.1

We organiseren Ouder- en Kindteams in alle gebieden en op alle scholen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage bereik van zuigelingen door de jeugdgezondheidzorg	99,1% (2017)	≥ 95%	≥ 95%	99,1%
2	Aantal jeugdigen (en hun ouders) met jeugdhulp en Opvoed- en opgroeiondersteuning door Ouder- en Kindteams	15.904 (2016)	14.790	≥16.000	14.700

In 2019 streefden we naar een bereik van meer dan 16.000 jeugdigen (en hun ouders) met jeugdhulp en opvoed- en opgroeiondersteuning door Ouder- en Kindteams (OKT's). Uiteindelijk bereikten we 14.700 jeugdigen. Dit komt overeen met het bereik in 2018 (14.790 jeugdigen). Het lagere bereik heeft verschillende redenen.

- De OKT's ondersteunen kinderen langer en hebben daardoor ook vaker contact met hen.
- Daarnaast worden sinds het schooljaar 2018-2019 specialistische hulpverleners ingezet in het speciaal onderwijs, die direct toegankelijk zijn voor kinderen en ouders. Hier is geen verwijzing voor nodig.
- Ook is meer ingezet op wijkgerichte preventie (middels informatie en advies). Het bereik met opvoed- en opgroeiondersteuning is in 2019 juist gestegen. Dat is positief in het kader van preventie en heeft ook bijgedragen aan de daling van het aantal jongeren dat van de OKT's jeugdhulp heeft ontvangen.

Activiteit 8.2.1.2

We bieden in aanvulling op het aanbod van de Ouder- en Kindteams flexibel preventief jeugdaanbod.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal jeugdigen en ouders die bereikt zijn met FPAJ	27.195 (2018)	27.195	n.v.t.	28.330

Activiteit 8.2.1.3

We organiseren een aanpak voor multiprobleem huishoudens.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal huishoudens dat wordt ondersteund door de aanpak Samen Doen (in transitie)	PM	2.739	n.v.t	2.245 = cijfers Q1 t/m Q3

Activiteit 8.2.1.4

We leveren via de wijkzorg tijdig zorg.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage ondersteuningsplannen dat de cliënt en ondersteunende tijdig evalueren en ondertekenen	2017	>88%	n.v.t.*	78%

* Nieuwe indicatoren en streefwaarden worden geformuleerd bij de instelling van de nieuwe buurtteams Zorg per 1-1-2021.

Verbonden partijen

Stichting Ouder Kind Team Amsterdam (OKT)

Medewerkers van het OKT ondersteunen ouders en jeugdigen met hun opvoed- en opgroei vragen en problemen. Veel daarvan handelt het OKT zelf af. Als het nodig is verwijst het OKT door naar specialistische jeugdhulp. Het functioneert wijkgericht, outreachend en in samenwerking met het jongerenwerk, aanbieders van specialistische jeugdhulp, huisartsen en scholen. Er wordt aangesloten bij de leefomgeving en het netwerk van de gezinnen die zij ondersteunen.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	1,7	1,1	1,2	1,7	0,5
Lasten	62,3	54,7	62,9	61,4	-1,5
Saldo	**-60,6**	**-53,6**	**-61,7**	**-59,7**	**2,0**

Het programmaonderdeel Wijkteams heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 1,9 miljoen. Dit komt voornamelijk door hogere baten van € 0,5 miljoen en lagere lasten van € 1,5 miljoen.

Baten

De totale baten van € 1,7 miljoen zijn € 0,5 miljoen hoger dan begroot. Dit komt voornamelijk door:

- Hogere baten van € 0,3 miljoen. Op vier MBO-colleges zijn meer adviseurs van de Ouder- en Kindteams ingezet. Deze uitgaven zijn in rekening gebracht bij de MBO-colleges. Hiertegenover staan ook hogere lasten.
- Lagere huurbaten van € 0,2 miljoen doordat voor het pand Aldebaranplein 2-4 na de renovatie niet direct een nieuwe huurder is gevonden en het pand Javaplantsoen 17-19 geschikt is gemaakt voor de huisvesting van ongedocumenteerden. Hierdoor is sprake van tijdelijk gederfde huurbaten.
- De overige hogere financiële baten van € 0,4 miljoen worden niet toegelicht, omdat deze kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten

De totale lasten van € 61,4 miljoen zijn € 1,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt voornamelijk door:

- Lagere lasten voor het projectteam van SamenDOEN van € 0,9 miljoen. In 2019 is het management van de Samen Doen teams overgedragen aan een externe partij. Deze transitie is korter geweest dan verwacht waardoor de kosten lager zijn uitgevallen.
- Lagere lasten van € 0,8 miljoen voor de Ouder- en Kindteams (OKT). Dit heeft voor € 0,5 miljoen te maken met een verwachte BTW afrekening met Stichting OKT die achteraf niet nodig is gebleken omdat de stichting niet BTW plichtig is en met positieve afwikkelingsverschillen op transitoria uit 2018 (€ 0,3 miljoen).
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen. Op vier MBO-colleges zijn meer adviseurs van de Ouder- en Kindteams ingezet. Deze uitgaven zijn vergoed door de scholen. Hier staan ook hogere baten tegenover.
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen door aanpassingen aan panden in programma 8 die niet in het Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) zijn opgenomen. Dit betreft extra lasten voor het geschikt maken van panden voor huisvesting van nieuwe doelgroepen en extra vanwege sloop en nieuwbouw van panden. Deze uitgaven zijn ten laste van de reguliere begroting verwerkt.
- De overige lagere lasten van € 0,4 miljoen worden niet toegelicht, omdat deze elk kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen reserves opgenomen.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. In 2020 wordt er gestart met de transitie naar buurtteams, die per 2021 starten. In de transitie worden verschillende taken (zoals ambulante ondersteuning, informatie & advies en schuldhulpverlening) ondergebracht bij buurtteams. Deze transitie heeft een grote impact en kent een korte doorlooptijd. Hierdoor kunnen knelpunten en transitiekosten ontstaan.	In het programmateam dat de transitie naar buurtteams organiseert is risicomanagement een integraal onderdeel. Het team wordt daarin ondersteund door het team risicomanagement en spreekt met alle stakeholders om tot een goed overzicht te komen van de risico's.

Beleidskaders

- Stedelijk kader afspraken basisvoorzieningen 2017-2019
- Nota Volksgezondheidszorg Amsterdam 2017-2020: Preventief verbinden, winst voor Amsterdam en Amsterdammers
- Wet publieke gezondheid (Wpg)
- Wmo-Verordening, december 2017
- Verordening Zorg voor de jeugd Amsterdam, december 2017

3.8.3 Individuele voorzieningen

De maatschappelijke ondersteuning biedt meer intensieve hulp en begeleiding. Zo kunnen ook de kwetsbare Amsterdammers zo veel mogelijk in een normale omgeving, thuis of in hun buurt, mee doen.

Belangrijke ontwikkelingen

Wij zagen in 2019 een groeiende druk op Maatschappelijke opvang en beschermd wonen door onder andere de strakke toetsing bij de Wlz, de ambulantisering binnen de GGZ (Zorgverzekeringswet) en de forensische zorg, en door de toegenomen aanvragen voor deze voorzieningen. Door het toepassen van landelijke toegankelijkheid dienen meer mensen van buiten Amsterdam toegelaten te worden.

Er is veel aandacht gebleven voor kostenbeheersing terwijl er ook een toenemende vraag bleef naar specialistisch jeugdhulp. De gemiddelde kosten per cliënt lijken in Amsterdam sterker te stijgen dan in de rest van het land. Afgelopen jaren zijn jonge cliënten ingestroomd onder de Jeugdwet, terwijl ze in aanmerking komen voor de Wet langdurige zorg (Wlz). Bij de zorgaanbieders was geen prikkel om deze cliënten te herbeoordelen en te verwijzen naar de landelijke regelingen van de Wlz. Sinds de zomer van 2019 werken we samen met zorgaanbieders en het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) om de doorstroom van de Jeugdwet naar de Wlz te verbeteren.

Met ingang van het schooljaar 2018-2019 hebben we georganiseerd dat jeugdhulpaanbieders specialistische jeugdhulp op het Speciaal Onderwijs (SJSO) toegankelijk kunnen aanbieden; de specialisten maken deel uit van het zorgteam van de school. Hiermee is specialistische jeugdhulp dicht bij de doelgroep, snel en zonder bureaucratische drempels.

De organisaties in de ketenaanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling hebben in 2019 te maken met een hoge en opnieuw toegenomen instroom, een tekort aan personeel, hoge regeldruk, en wachtlijsten of oplopende doorlooptijden.
De drie Gecertificeerde Instellingen (GI) Jeugdbescherming Regio Amsterdam, William Schrikker Groep en Leger des Heils, hebben in 2019 meer consults geboden aan de lokale teams die daardoor meer casussen zelf konden bedienen. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en de Inspectie Justitie en Veiligheid brachten in 2019 een kritisch rapport uit over de situatie waarin de Gecertificeerde instellingen in Nederland zich bevinden. Hierin geven zij aan dat door personeelsproblemen en het niet beschikbaar zijn van voldoende jeugdhulp, kwetsbare kinderen onvoldoende worden beschermd.

Op 12 februari 2019 heeft het college besloten een pilot gemeente te worden voor de Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV) dat tot doel heeft om een landelijk netwerk van begeleidings- en opvangvoorzieningen te realiseren om oplossingen te vinden voor migranten zonder recht op verblijf of rijksopvang. 2019 stond in het teken van de implementatie van dit uitvoeringsplan plus de zoektocht naar locaties.

Het Preventief Interventie Team (PIT) heeft als doel de ontwikkeling van een effectieve interventie ter voorkoming dat kinderen agressief of delinquent gedrag ontwikkelen en afglijden richting criminaliteit. Het PIT ondersteunt de ouders en de school om het kind te helpen zich zo goed mogelijk te ontwikkelen. Het PIT heeft in 2019 575 kinderen uit 259 gezinnen begeleid. 313 kinderen uit 152 gezinnen zijn in 2019 nieuw ingestroomd. 30 procent van de kinderen is aangemeld via de Top1000. Het hebben van een crimineel familielid is een risicofactor op afglijden. 70 procent van de kinderen werd aangemeld door de school. In 2019 had het PIT met 63 Amsterdamse scholen een actieve samenwerking.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 8.3.1 ***Baten** -0,2 - **Lasten** 54,5*

Het duurzaam borgen van de veiligheid van alle betrokkenen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Verhouding meldingen bij Veilig Thuis vanuit politie en overige professionals*	n.v.t	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

* Inhoud van de indicator is gewijzigd bij Begroting 2020, was voorheen: Binnen een jaar na einde interventie duurzaam veilig wonen.

In 2019 is gewerkt aan de nieuwe Regiovisie Huiselijk Geweld en Kindermishandeling 2020-2025 voor Amsterdam-Amstelland.

Activiteit 8.3.1.1

We bieden opvang en zorg aan vrouwen, mannen en kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage melding kindermishandeling (BBV-verplicht)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2	Percentage melding huiselijk geweld (BBV-verplicht)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
3	Aantal mensen in opvang/bezettingsgraad bij Blijf Groep*	n.v.t.	90%	90%	96%

* Met uitzondering van het Safe House

Per 1 januari 2019 is de verbeterde meldcode voor kindermishandeling en huiselijk geweld van kracht. Om de verbeterde meldcode toe te lichten is een aantal voorlichtingsbijeenkomsten en een conferentie georganiseerd. Ook is gestart met de landelijke pilot Blijvend Veilig om de jeugdbeschermingsketen effectiever te maken door een meer geïntegreerde werkwijze te ontwikkelen.

Activiteit 8.3.1.2

We zorgen voor een goed functionerend Veilig Thuis.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage huishoudens dat direct na de veiligheidsbeoordeling en/of dienst door Veilig Thuis overgedragen wordt naar het lokale veld (wijkteams jeugd en volwassenen)*	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Amsterdam: 22%, gehele regio 27% (gehele lokale veld) Amsterdam: 34% Gehele regio: 35% (OKT en wijkteams volwassenen)
2	Het aandeel triagebesluiten welke binnen de wettelijke termijn van vijf werkdagen is afgerond vanaf binnenkomst van de melding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	43%
3	Het aandeel onderzoeken welke binnen de wettelijke termijn van 11 weken is afgerond vanaf binnenkomst van de melding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	57%

* De inhoud van deze indicator is gewijzigd bij Begroting 2020, was voorheen: Aantal meldingen bij Veilig Thuis.

Alle organisaties in de keten van huiselijk geweld en kindermishandeling hebben te maken met een toegenomen instroom. Deze wordt bemoeilijkt door tekort aan personeel, hoge werklast en wachtlijsten. Het aantal meldingen bij Veilig Thuis nam in 2019 opnieuw fors toe, met circa dertig procent. Dit hangt samen met de invoering van de verbeterde Meldcode. We zien hierdoor meer meldingen, en naar verhouding ook meer meldingen van professionals naast de politie. De politie is nog altijd de grootste melder. Tegelijk zorgt het nieuwe handelingsprotocol (nieuwe veiligheidsbeoordeling en monitorfunctie) binnen Veilig Thuis voor toegenomen werkdruk en oplopende doorlooptijden. De extra middelen die het Rijk beschikbaar heeft gesteld voor de invoering van de verbeterde Meldcode, blijken ontoereikend voor Veilig Thuis Amsterdam-Amstelland. Het Rijk is uitgegaan van een stijging van meldingen met slechts vijf procent in plaats van dertig.

Activiteit 8.3.1.3

We zorgen voor de uitvoering van de jeugdbescherming en jeugdreclassering.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage jongeren met jeugdbescherming (BBV-verplicht)	1,0% (2017)	0,9%	0,8%	0,9%
2	Percentage jongeren met jeugdreclassering (BBV-verplicht)	0,8% (2017)	0,7%	0,7%	0,6%
3	Percentage jongeren met een delict voor de rechter (BBV-verplicht)	4,35% (2012)	2,5%	n.v.t.	n.v.t*

* Indicator 3 kwam uit landelijke onderzoeksgegevens, maar deze worden niet meer verzameld.

Indicatoren 1 en 2 komen van CBS (beleidsinformatie Jeugd). Cijfers over 2019 zullen naar verwachting pas in mei 2020 gepubliceerd worden. Hier zijn voorlopige CBS cijfers opgenomen over de eerste helft van 2019.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 8.3.2

***Baten** 20,9 - **Lasten** 661,6*

Amsterdammers krijgen de juiste zorg op de juiste plek ongeacht hun leeftijd.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Wmo klantervaringscijfers scoren hoger dan de landelijke Wmo klantervaringscijfers (CEO)	PM	PM	PM	p.m.*
2	Aantal jeugdigen dat langer wacht op specialistische jeugdhulp dan de norm	183 (2017)	180	200	230**
3	Aantal jeugdigen in residentiële jeugdhulpvoorzieningen	1.005 (2017)	1.150	1.050	volgt in mei vanuit het CBS
4	Meer dak- en thuislozen hebben een perspectief op herstel en leven niet meer op straat	PM	105	PM	105
5	De wachtlijsten voor MO/BW zijn afgenomen	PM	8 maanden	PM	>8 maanden***
6	Meer mensen wonen individueel in plaats van intramuraal (24 uurs voorzieningen)	40% (2015)	43%	PM	58&
7	Verhoudingsgetal individueel/24 uurs verblijf	PM	Individueel 2.439 / 24 uurs 1.746	PM	2.752/1.805
8	Aantal ongedocumenteerden waarvoor een duurzame oplossing is gevonden	PM	46	PM	40 + 96 mensen naar rijksopvang vanwege een nieuwe aanvraag

* Indicator 1: sinds de invoering van de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning in 2015 zijn gemeenten verplicht om een cliëntervaringsonderzoek uit te (laten) voeren. De resultaten over 2019 zijn nog niet bekend. Het landelijk onderzoek levert geen rapportcijfer op per gemeente. De informatie over 2018 toont dat de resultaten aansluiten bij het landelijke gemiddelde.

** Indicator 2: dit gaat over het aantal jeugdigen dat langer wacht dan 10 weken op specialistisch jeugdhulp. Aantallen over 2019 zijn niet goed te vergelijken met die van 2018, omdat vanaf 2019 de meetmethode is aangepast in het kader van administratieve lastenverlichting voor zorgaanbieders. We vragen niet meer direct bij aanbieders na, maar halen deze gegevens zelf uit het landelijk berichtenverkeer. Wel schatten we in dat de wachttijden daadwerkelijk zijn gestegen als gevolg van het instellen van richtbudgetten in het voorjaar van 2019. Deze hebben we ingevoerd als één van de beheersmaatregelen tegen de kostenstijging.

*** Indicator 5: gehanteerde methodiek geeft geen reëel beeld, zie de toelichting hieronder.

Bij de maatwerkvoorzieningen was een blijvende hoge vraag zichtbaar. Voor hulpmiddelen en woonvoorzieningen leidde dit tot hogere lasten, bij ambulante ondersteuning en dagbesteding tot wachtlijsten omdat er financiële afspraken met de aanbieders zijn gemaakt. De druk op de voorzieningen Maatschappelijke opvang en beschermd wonen (MO/BW) was op dat moment zo groot, dat op verschillende momenten wachtlijsten en wachttijden ontstonden. Zowel voor een intake, als voor plaatsing in de doelvoorziening. Het aantal mensen dat zich meldde voor MO/BW bleef stabiel hoog, 1.580 voor MO en 1.569 (in 2018 1.277) voor BW. Tot nu toe rapporteerden we enkel de wachttijd voor plaatsing, maar dat gaf niet langer een reëel beeld van het aantal mensen dat wachtte. Het werkelijk aantal wachtenden was hoger, door de lange tijd die het duurde om een melding in behandeling te nemen. Er is een project gestart om de werkprocessen te stroomlijnen en de informatiepositie op peil te krijgen. Dit zal leiden tot een verbeterde informatiepositie. Het aantal mensen op de wachtlijst voor een doelvoorziening steeg met ruim 300 tot 1.714 mensen, en vijftig procent van hen wachtte langer dan een half jaar. Een jaar eerder was dit veertig procent. De verhouding tussen het aantal mensen dat individueel woont en in een 24 uursvoorziening verblijft was stabiel (circa 58 procent woonde individueel).

Activiteit 8.3.2.1

We verstrekken via wijkzorg Wmo-voorzieningen, zoals Hulp bij huishouden (HbH, woon- en vervoersvoorzieningen, ambulante ondersteuning en dagbesteding.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal mensen met een maatwerkvoorziening per 10.000 inwoners (BBV-verplicht)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	6,1
2	Aantal verstrekte Wmo voorzieningen	53.400 (2018)	53.400	PM	51.591
3	Aantal pgb's voor Wmo voorzieningen via SVB*	4.444 (2016)	3.746	PM	3.626
4	Aantal cliënten met een pgb via gemeente**	201 (2017)	187	n.v.t.	160

* Indicator 3: dit betreft ambulante ondersteuning, dagbesteding, hulp bij huishouden, logeeropvang en beschermd wonen.
** Indicator 4: dit zijn vooral de persoonsgebonden budgetten (pgb's) voor hulpmiddelen en vervoers- en woonvoorzieningen.

Het aantal pgb's dat via de SVB loopt is nagenoeg stabiel gebleven (-3 procent). Pgb's die via de gemeente lopen zijn licht gedaald (-14 procent). Het Aanvullend Openbaar Vervoer (AOV) is een openeinderegeling. In 2019 is het aantal ritten en aantal verreden kilometers toegenomen t.o.v. 2018. Er is te constateren dat RMC na een moeilijk begin in 2017 en diverse boetes in 2018, in 2019 een constante, goede punctualiteitsprestatie heeft neergezet. Transvision heeft in 2019 de prestaties met betrekking tot punctualiteit en callcenter altijd uitgevoerd volgens de normen in het gemeentelijk Programma van Eisen (PVE). Beide vervoerders hebben in 2019 niet hun aanbieding waargemaakt om het merendeel van alle verreden kilometers elektrisch te rijden. Een onafhankelijk onderzoeksbureau heeft in opdracht van de gemeente een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd in het eerste en vierde kwartaal van 2019. Daarin wordt geconcludeerd dat RMC en Transvision voldoen aan de gestelde norm in het PVE voor klanttevredenheid.

Activiteit 8.3.2.2

We organiseren de toegang tot WMO-voorzieningen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Nieuwe indicatoren en streefwaarden worden geformuleerd bij de instelling van de nieuwe buurtteams Zorg per 1-1-2021	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Amsterdammers betalen per 1 januari 2019 een vast maandelijkse bijdrage voor Wmo-voorzieningen ongeacht het gebruik of inkomen. Conform de verwachting daalden de inkomsten voor Eigen bijdragen in 2019 verder als gevolg van het abonnementstarief (een vaste maximale eigen bijdrage in de Wmo om stapeling van eigen bijdragen te voorkomen). Na een aantal jaren met een daling van het aantal cliënten Hulp bij Huishouding (Zorg in natura) was er in 2019 een stijging die vrijwel volledig verklaard wordt door de invoering van het abonnementstarief. Dat heeft de drempel tot HbH verder verlaagd. We verwachten dat de huidige personeelstekorten een dempend effect hebben op de groei van HbH. Daarnaast was sprake van een kostenverhoging als gevolg van loonstijgingen. Bij de overige maatwerkvoorzieningen was een blijvende hoge vraag zichtbaar.

Activiteit 8.3.2.3

We zorgen voor specialistische jeugdhulp met een dekkend en divers aanbod.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage jongeren met jeugdhulp (BBV-verplicht)	12,6% (2017)	11%	10%	10,6%*
2	Aantal jeugdigen met individuele voorziening specialistische jeugdhulp (BBV-verplicht)	11.500 (2017)	12.000	11.500	12.794

* Indicator 1 is voorlopig cijfer CBS 1e helft 2019. Percentage over heel 2019 wordt pas in mei 2020 gepubliceerd.

In de regio Amsterdam-Amstelland worden vanuit het Programma Transformatie Jeugd projecten uitgevoerd met als doel kinderen veilig en zo

thuis mogelijk te laten opgroeien. Het programma stimuleert betrokkenen om innovatieve aanpakken te ontwikkelen om uithuisplaatsingen te voorkomen en crisishulp terug te brengen. Ook komen er alternatieven voor de geslotenheid in de Jeugdzorg Plus. In dat kader heeft De Koppeling in 2019 geen jongeren meer gesepareerd en haar laatste separeercel ceremonieel gesloten.

Activiteit 8.3.2.4

We bieden opvang voor dak- en thuislozen via Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang en werken aan herstel naar duurzaam individueel wonen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal nieuwe cliënten dat in aanmerking komt voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen in 20% gedaald in 2020 ten opzicht van 2015	874 (2015)	880	PM	1.101
2	Van de nieuwe instroom Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen woont 60% zelfstandig in 2020	40% (2015)	43%	PM	p.m.*
3	Aantal heraanmeldingen van mensen woonachtig in de regio Amsterdam daalt met 50% in 2020 ten opzichte van 2012	228 (2015)	173	PM	p.m.*

* Cijfers over 2019 zijn niet beschikbaar. In samenspraak met het veld wordt een nieuwe monitor opgesteld.

De eerder gemeten indicatoren gaven de reële situatie niet goed weer. Er was een grote caseload bij de centrale toegang. Naast de toegenomen vraag naar de MO/BW zagen we, met name door het grote tekort aan betaalbare woningen, ook een toename van het aantal economisch daklozen (volwassenen en gezinnen). Het aantal mensen op de wachtlijst steeg met ruim 300 tot 1.714 mensen, en vijftig procent van hen wachtte langer dan een half jaar (vorig jaar was dit veertig procent.

Activiteit 8.3.2.5

We bieden begeleiding en 24-uursopvang voor ongedocumenteerden, zodat zij kunnen werken aan perspectief.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal plekken 24-uursopvang ongedocumenteerden	PM	PM	500	472

In de pilot LVV Amsterdam staat het uitvoeringsplan ‘werken aan een duurzame oplossing, uitvoeringsplan 24-uursopvang’ voor deze groep mensen centraal. De zoektocht naar nieuwe opvanglocaties langer duurde dan gedacht. De oplevering van de opvangplekken bleef daardoor achter. De nieuwe locaties worden vanaf april 2020 opgeleverd.
Voor de begeleiding en opvang subsidieert de gemeente ASKV Steunpunt vluchtelingen, Stichting Vluchtelingenwerk, Goedwerk Foundation, Bridge to Better/Stichting Worthy Future Coaching, Here to Support, Stichting Life Goals Amsterdam, BOOST, Sharpening Talent & Friends, Maya Angelou Stichting, HVO Querido en het Leger des Heils.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke Regeling GGD Amsterdam-Amstelland

De uitvoering van Veilig Thuis (voorheen Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling) is ondergebracht in de Gemeenschappelijke Regeling GGD Amsterdam-Amstelland. Het doel van Veilig Thuis is ervoor te zorgen dat:

- de duur, de ernst en de kans op herhaling van huiselijk geweld en kindermishandeling in afzonderlijke gezinnen/families afneemt;
- meer kinderen geweldloos opgroeien;
- meer volwassenen geweldloos leven.

De Gemeenschappelijke Regeling (GR) heeft zes leden, namelijk de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Amsterdam, Diemen, Ouder-Amstel en Uithoorn. Het rechtsgebied omvat het grondgebied van de leden. Op basis van een dienstverleningsovereenkomst met de GR voert de directie GGD Amsterdam de taken uit voor het Advies- en Meldpunt Huiselijk

geweld en Kindermishandeling (Veilig Thuis) en die voor het Centrum voor Seksueel Geweld.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	20,9	33,6	20,3	21,5	1,2
Lasten	677,7	614,7	729,9	733,7	3,8
Saldo	**-656,8**	**-581,1**	**-709,6**	**-712,2**	**-2,6**

Het programmaonderdeel Individuele voorzieningen heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 2,6 miljoen. Dit komt vooral door hogere baten van € 1,2 miljoen en hogere lasten van € 3,8 miljoen.

Baten

De totale baten van € 21,5 miljoen zijn € 1,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt voornamelijk door:

- Hogere baten van € 0,7 miljoen voor maatschappelijke opvang/ beschermd wonen waarvoor een hogere bijdrage van cliënten is ontvangen en een niet begrote rijksbijdrage voor de projecten personen met verward gedrag. Tegenover deze niet begrote rijksbijdrage ad € 0,3 miljoen staan lasten van € 0,4 miljoen.
- Hogere baten van € 0,7 miljoen door positieve afwikkelingsverschillen uit voorgaande jaren die niet zijn voorzien. Deze leiden tot extra inkomsten uit eigen bijdragen voor Wmo voorzieningen.
- Lagere baten van € 0,5 miljoen doordat taken met betrekking tot Veilig Thuis op daadwerkelijke kosten worden afgerekend. Hierdoor zijn minder taken uitgevoerd dan begroot en kunnen eveneens minder bijdragen in rekening gebracht. Dit leidt eveneens tot lagere lasten in dit programma.
- Overige hogere baten van € 0,3 miljoen die niet worden toegelicht, omdat deze elk kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten

De totale lasten van € 733,7 miljoen zijn € 3,8 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten voor specialistische jeugdhulp van € 11,2 miljoen door hogere lasten van € 12,1 miljoen vanwege hogere uitgaven en afwikkeling van eerdere jaren en door lagere lasten van € 0,9 miljoen voor specialistische jeugdzorg in 2019:
  - De hogere lasten van € 12,1 miljoen komt door hogere uitgaven binnen het hoog specialistisch segment (C-segment) en door de afwikkeling van geleverde zorg uit voorgaande jaren. Dit is lager dan de gemelde onzekerheid in de Najaarsnota 2019. In 2019 zijn namelijk beheersmaatregelen getroffen om de uitgaven te verminderen. Zo zijn bijvoorbeeld cliëntenstops ingesteld. Daarnaast is de gemiddelde wachttijd na een toewijzing van zorg opgelopen. Tot slot zien we dat de zorgtrajecten gemiddeld langer duren, waardoor de betaling van zorg later plaatsvindt.
  - De lagere lasten van € 0,9 miljoen komt doordat we extra kosten hebben verhaald bij de regiogemeenten voor uitgaven voor specialistisch jeugdhulp op het speciaal onderwijs in 2019.
- Lagere lasten voor maatschappelijke opvang/beschermd wonen van € 3,2 miljoen. Het lastenbudget voor maatschappelijke opvang/ beschermd wonen is door toekenning van een rijksbijdrage in de septembercirculaire voor het hoofdlijnenakkoord rond ambulantisering van de Geestelijke Gezondheidszorg met € 3,2 miljoen opgehoogd. Doordat dit bedrag pas laat in het jaar is ontvangen, is het niet meer tot besteding gekomen.
- Lagere personele lasten van € 2,5 miljoen. Door de krappe arbeidsmarkt zijn vacatures voor Geïntegreerde Voorzieningen en Veilig Thuis minder snel ingevuld dan verwacht.
- Lagere lasten voor apparaatskosten Jeugd van € 0,6 miljoen. Een aantal informatievoorziening (IV) projecten zijn niet doorgegaan
- Lagere lasten voor Toegankelijkheid van € 0,6 miljoen. Eind 2019 is voor toegankelijkheid een subsidieregeling vastgesteld, zodat partijen buiten de gemeente subsidie kunnen aanvragen voor projecten op het gebied van toegankelijkheid. Doordat deze regeling pas eind 2019 is vastgesteld, resteert een bedrag van € 0,5 miljoen. Voorgesteld wordt om deze incidentele coalitiemiddelen over te hevelen naar 2020.

- Lagere lasten voor aanpak personeelstekorten van € 0,3 miljoen. Deze middelen voor de intersectorale aanpak zijn in 2019 niet volledig uitgegeven. Voorgesteld wordt om deze incidentele coalitiemiddelen over te hevelen naar 2020.
- De overige afwijkingen van in totaal € 0,2 miljoen lagere lasten worden niet toegelicht, omdat deze elk kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	14,9	0,0	1,2	1,2	0,0
Toevoegingen reserves	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves	**10,6**	**0,0**	**1,2**	**1,2**	**0,0**

Onttrekkingen

De onttrekking aan reserves van € 0,6 miljoen is € 0,6 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door een lagere onttrekking aan de reserve Toegankelijkheid. Van de beschikbare € 1,2 miljoen is in 2019 voor € 0,6 miljoen toegekend aan diverse projecten om de toegankelijkheid in de stad te bevorderen. De reden hiervoor is dat het ingestelde knelpuntenfonds minder geschikt is voor meerjarige projecten. Het gaat hier om fysieke projecten die niet binnen een tijdsbestek van één jaar kunnen worden afgerond. Bovendien zijn minder aanvragen gehonoreerd omdat de kwaliteit van de projecten bij indiening onvoldoende was en na aanpassing van het plan niet meer binnen het jaar gerealiseerd kunnen worden. Het restantbedrag van € 0,6 miljoen valt vrij in de Algemene Middelen conform het besluit bij de Najaarsnota 2019.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1.Maatschappelijke opvang/kwetsbare burgers	€ 28.434.466	€ 28.215.331

1. Maatschappelijke opvang/kwetsbare burgers

De begroting voor Maatschappelijke opvang/kwetsbare burgers bedraagt in 2019 € 28,4 miljoen. De realisatie bedraagt in 2019 € 28,2 miljoen. Er is een onderbesteding van € 0,2 miljoen. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met lagere aanvragen voor 2019. Het grootste deel van de subsidies wordt verleend in het kader van de subsidieregeling Maatschappelijke Opvang 2017. De organisaties voor deze opvang zetten de subsidie in voor preventie, ambulante begeleiding en dienstverlening, zorgtoeleiding, inloopvoorzieningen, nachtopvang, woonbegeleiding en passantenpension.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Er komen steeds meer ongedocumenteerden naar Amsterdam waarvoor geen opvangplek is.	Zorgen voor duurzame oplossingen accepteren van wachtlijsten, in LVV-verband herverdelen van de mensen.
2. Jeugdigen moeten te lang wachten op de juiste hulp, doordat door de hele keten sprake is van wachtlijsten als gevolg van financiële en personele grenzen.	In overleg met de aanbieders aansturen op een 'gecontroleerde' cliëntenstop waarbij wordt gewogen welke wachttijd in welk geval opportuun is. Intensief zicht houden hierop en dit altijd periodiek bespreken met de aanbieders. Regelmatig hierover rapporteren aan de gemeenteraad.
3. Te weinig verschuiving van zware vormen van jeugdhulp naar lichtere vormen van hulp en preventie.	a. Overleg met/afspraken met het OKT voor doorverwijzing naar goedkopere en eenvoudiger vormen van hulp. b. Overleg met/afspraken met aanbieders over percentages B-segment en C-segment. c. Overleg met aanbieders over langdurige zorg naar Wlz. d. Instellen normbudget waarin B- en C- segment in één pakket zitten.
4. Liquiditeitstekorten en zelfs faillissementen instellingen	Actief beheer van openstaande vorderingen. Zoveel mogelijk betalingsregelingen treffen die zijn toegesneden op de aanbieders, gericht op snelle inning van de eerste terugbetalingen. Eventueel liquiditeitssteun of leningen overwegen na gedegen analyse, daarbij een besluitvormingsproces met 'checks and balances'. In geval van faillissement zorgcontinuïteit waarborgen door middel van plaatsingen bij andere aanbieders.

Actuele risico's	Maatregelen
5. Door administratieve achterstanden komen er nog onvoorziene facturen over vroegere jaren binnen, terwijl daar in het budget geen rekening mee is gehouden.	Contractueel afspraken met de aanbieders vastleggen over de wijze van factureren en de uiterste datum waarop dat kan. In de monitoring gedurende het jaar strakker bijsturen op de stand van de facturatie.
Opgetreden risico's	**Maatregelen**
1. Het opvangen van alle daklozen (dus ook groepen die voldoende zelfredzaam zijn) drukt op het beschikbare budget voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Daardoor kan de zorg aan de wél kwetsbare groepen in gedrang komen.	Bijhouden van uitgavebudget. Waar nodig: ■ Ontwikkelen van voorstellen voor kostenbeheersing; ■ Afstoten van niet-wettelijke taken; ■ Accepteren van wachtlijsten.
2. In 2019 heeft het Rijk het abonnementstarief ingevoerd. De inkomsten zijn hierdoor gedaald en er was een groei waar te nemen in het aantal aanvragen Woonvoorzieningen, Hulpmiddelen en Huishoudelijke Hulp. Mogelijk zet deze groei zich verder door.	Versoberen van het product om binnen de begroting te blijven en rekening houden met wachtlijsten.

Beleidskaders

- Uitvoeringsplan 'werken aan een duurzame oplossing, uitvoeringsplan 24-uursopvang'
- Convenant pilot Landelijke Vreemdelingen Voorziening
- Verordening maatschappelijke ondersteuning Amsterdam 2015, versie 2019
- Verordening op de zorg voor de jeugd Amsterdam 2018 (vastgesteld 20 december 2017, geldig vanaf 1 januari 2018).
- Regionaal transformatieplan Amsterdam-Amstelland.
- Verordening op de zorg voor de jeugd Amsterdam 2018 (vastgesteld 20 december 2017, geldig vanaf 1 januari 2018).
- Regionaal transformatieplan Amsterdam-Amstelland, 2018.
- Wmo-Verordening 2015 (versie 2019).
- Uitgangspunten voor de inkoop Ambulante ondersteuning, dagbesteding, Hulp bij het huishouden en kortdurend verblijf 2017-2020 (maart 2016).
- Koersbesluit Maatschappelijke opvang en beschermd wonen (oktober 2016).
- Koersbesluit Thuis in de wijk 2016-2020.
- Uitgangspunten voor de inkoop Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen 2017-2020. (maart 2016).
- Uitgangspunten voor de inkoop Vrouwenopvang 2017-2020 (maart 2016).
- Regioaanpak Huiselijk geweld en Kindermishandeling 2015-2020, 'Op weg naar duurzame veiligheid' (december 2014).

Programma 9 | Portefeuillehouder: wethouder Van Doorninck

3.9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening

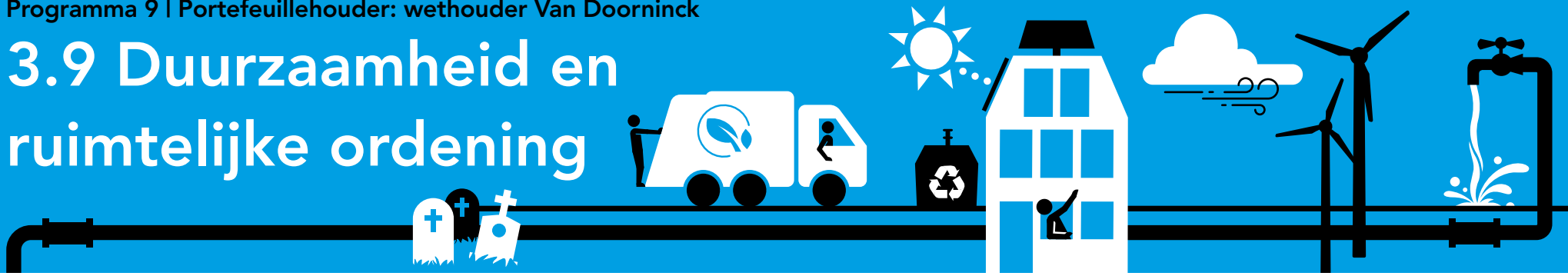

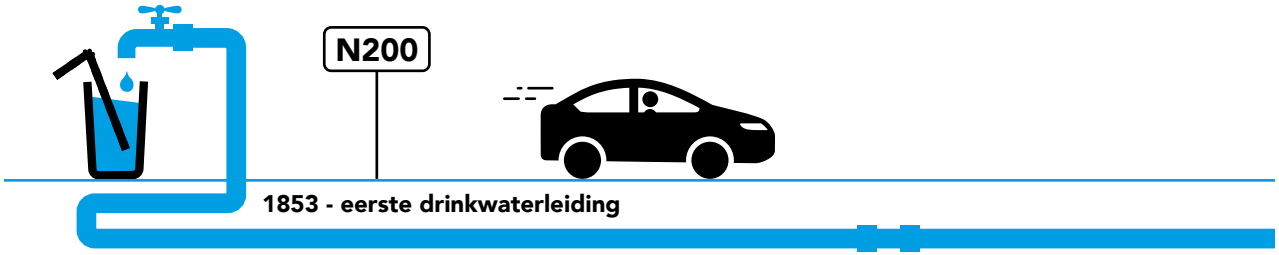

3.9.1 Riool en drinkwater

Amsterdam heeft een goedwerkende en degelijke riolering die bestand is tegen extreem weer door klimaatverandering. Alle Amsterdammers hebben toegang tot schoon drinkwater.

➔ Door de dijk onder de Haarlemmerweg lopen de eerste en oudste drinkwatertransportleidingen van Nederland uit 1853. Na meer dan 150 jaar trouwe dienst hebben we de leidingen één voor één vervangen door gigantische blauwe drinkwaterleidingbuizen. Het is een in het oog springend onderdeel van de Nieuwe N200.

➔ We zijn in 2019 doorgegaan met de renovatie van het rioolstelsel. We hebben 34 km riool gerenoveerd.

➔ Om de overlast van het opbreken van wegen te verminderen worden voortaan leidingen voor drinkwater en riolering, samen met gasleidingen, elektra- en telecomkabels, bij nieuwbouw-werkzaamheden door één aannemer aangelegd.

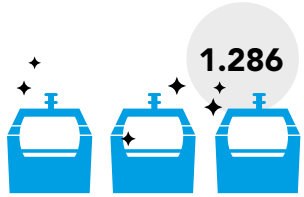

3.9.2 Afval en grondstoffen

Voorkomen van afval en afval dat toch ontstaat, scheiden voor een zo hoogwaardig mogelijke verwerking, met een doelmatige, schone inzameling. Samen met bewoners, ondernemers en andere partners en met oog voor de kansen om van afval werk te maken.

➔ Wij hebben in 2019 in alle stadsdelen boven- en ondergrondse containers bijgeplaatst en/of vervangen. In totaal zijn er 1.367 containers bijgeplaatst en/of vervangen.

➔ Het Afval Energie Bedrijf (AEB) heeft in de eerste helft van 2019 besloten om een aantal van de verbrandingslijnen buiten gebruik te stellen. We hebben veel tijd geïnvesteerd in het voorkomen en oplossen van de problemen die daardoor zijn veroorzaakt. De inzameling van huishoudelijk afval is niet in gevaar gekomen maar wel is er minder afval gescheiden door het besluit van AEB.

➔ We hebben voor verkeerd aangeboden afval een nieuwe aanpak ontwikkeld. Inzameling, schoon en handhaving werken daarin complementair samen. In 2019 is gestart in een aantal gebieden. We zetten dit voort in 2020.

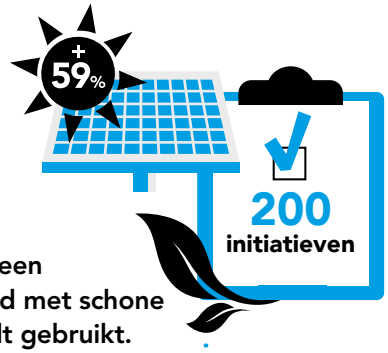

3.9.3 Duurzaamheid en milieubeheer

Het werken aan de overgang naar een klimaatneutrale en aardgasvrije stad met schone lucht waar afval als grondstof wordt gebruikt.

➔ We zijn gestart met het platform Nieuw Amsterdams Klimaat waarop al meer dan 200 duurzame initiatieven staan. We hebben ruim 3.500 gesprekken gevoerd met Amsterdammers over de overgang naar schone energie en een aardgasvrije stad. Het aantal zonnepanelen is in 2019 met 59 procent toegenomen en we hebben subsidies verleend waardoor meer dan 2.000 woningen in Nieuw-West aardgasvrij gemaakt worden.

➔ We hebben de circulaire economie zichtbaar gemaakt in de stad door als gemeente samen met marktpartijen, kennisinstellingen en bewoners te werken aan ruim honderd projecten die bijdragen aan een circulaire economie en stad. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkeling van Buiksloterham tot circulaire stadswijk, een koplopersgroep van vijftien hotels die circulaire maatregelen uitvoert en een coalitie van opdrachtgevers in de bouw die afspraken maakte over circulair bouwen.

➔ We hebben het Actieplan Schone Lucht vastgesteld met ambitieuze maatregelen om de lucht in Amsterdam schoon te krijgen en waarbij in 2030 al het verkeer in de bebouwde kom uitstootvrij is. De maatregelen in het Actieplan zorgen ervoor dat Amsterdam zo snel mogelijk voldoet aan de Europese normen voor luchtkwaliteit. Maar onze ambitie gaat verder: we willen in 2030 de advieswaarden van de World Health Organization (WHO) halen.

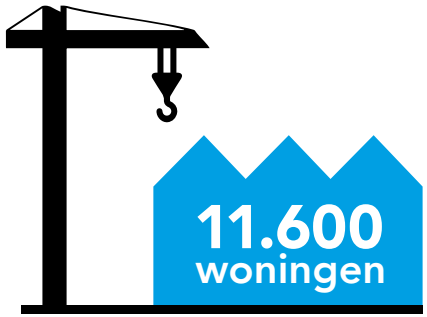

3.9.4 Ruimtelijke ordening

Ruimtelijke ordening zorgt voor een stad en regio die goed functioneren door ruimtelijke visievorming, planontwikkeling, ruimtelijke kaderstelling en bouwplantoetsing.

➔ In 2019 zijn door het nemen van de principebesluiten Schinkelkwartier en Gulden Winckel 11.600 woningen (maximaal) toegevoegd aan de planvoorraad (het aantal woningen dat op de planning staat om gebouwd te worden).

➔ In 2019 werden in Amsterdam ruim 7.125 woningen in aanbouw genomen (dichtbij het streefcijfer van 7.500 woningen per jaar) en er vestigden zich bijna 11.000 nieuwe inwoners in de stad. Het aantal banen groeide relatief gezien nog sneller en ook het aantal bezoekers blijft groeien. De snelle groei en de druk op de beschikbare ruimte vragen om beleid dat de grote en complexe ruimtelijke opgaven vertaalt naar de toekomst (zoals de Omgevingsvisie Amsterdam) en dat helpt om negatieve effecten (zoals overlast door bouwdynamiek en het 'wegdrukken' van kwetsbare functies) te beperken.

3.9.5 Begraafplaatsen en crematoria

Via de gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria maken we uitvaarten mogelijk met ruimte voor ieders persoonlijke wens, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond.

➔ Door afronding van de ambtelijke fusie met de gemeente Weesp hebben wij de 2 begraafplaatsen van de gemeente Weesp, namelijk Landscroon en Carspelhof in beheer genomen. Dit is zonder problemen verlopen.

➔ Medio 2019 hebben wij afspraken gemaakt over het van gemeentewege uitvoeren van uitvaarten. Deze uitvaarten worden nu op de gemeentelijke begraafplaatsen uitgevoerd, tenzij men dat anders wenst.

Programma 9 | Portefeuillehouder: wethouder Van Doorninck

3.9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	336,8	349,4	360,4	361,2	0,8
Lasten	361,8	383,9	409,5	401,3	-8,2
Saldo	**-25,1**	**-34,5**	**-49,1**	**-40,0**	**9,0**

Het programma Duurzaamheid en ruimtelijke ordening heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat € 9,0 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 0,8 miljoen en lagere lasten van € 8,2 miljoen.

Baten

De baten van € 361,2 miljoen zijn € 0,8 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van 1,6 miljoen vanwege de winstuitkering 2018 van Stichting Afval service West (€ 1,3 miljoen) en extra baten grondstoffen vanwege de afrekening (€ 0,3 miljoen).

Lasten

De lasten van € 401,3 miljoen zijn € 8,2 miljoen lager dan begroot. Het positieve resultaat is vooral het gevolg van lagere lasten op het programmaonderdeel 9.3 Duurzaamheid en milieubeheer vanwege:

- Lagere lasten van € 2,8 miljoen voor subsidies die in 2019 zijn verleend maar waarvan de vaststelling later dan in 2019 wordt verwacht.
- Lagere lasten van € 2,4 miljoen op de Versnellingsmiddelen duurzaamheid. Veel projecten zijn wel in de loop van 2019 voorbereid of gestart, maar de kosten vallen voor een belangrijk deel in 2020. Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking uit de reserve die hiervoor is gevormd.
- Lagere lasten op luchtkwaliteit van € 2,2 miljoen doordat de investering voor borden en camerasystemen in de milieuzone wordt doorgeschoven naar 2020. Deze investering is uitgesteld, omdat het Rijk bezig is landelijke regels op te stellen voor milieuzones. De lasten luchtkwaliteit worden gedekt uit de reserve Stedelijk MobiliteitsFonds (SMF).
- Lagere lasten van € 1,6 miljoen op milieu- en bodemtaken die de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied uitvoert in opdracht van de gemeente Amsterdam, vooral doordat de afrekening met de Omgevingsdienst achteraf plaats vindt.

3.9.1 Riool en drinkwater

Amsterdam heeft een goedwerkende en degelijke riolering die bestand is tegen extreem weer door klimaatverandering. Alle Amsterdammers hebben toegang tot schoon drinkwater.

Belangrijke ontwikkelingen

In het project de N200 heeft de gemeente aan een nieuwe inrichting van de N200 tussen Halfweg en Amsterdam gewerkt. Hierbij zijn in 2019 oude drinkwatertransportleidingen vervangen.

Het Programma Amsterdam Rainproof heeft zich in 2019 verder ontwikkeld. Er doen nog meer partners mee en we hebben de website verder geprofessionaliseerd. Op de website informeren we professionals en bewoners over regenwaterknelpunten en leggen we uit hoe men hiermee aan de slag kan gaan.

De "Hemelwaterverordening" is in 2019 verder uitgewerkt waardoor nieuwe ontwikkelingen of transformaties van vastgoed verplicht worden om een bepaalde hoeveelheid hemelwater op eigen terrein vast te houden en te verwerken of vertraagd af te voeren. Zo gaan we de piekbelasting en overstroming van het rioolstelsel tegen. Dit is een belangrijke stap om private partijen mede verantwoordelijk te maken voor de afvoer van hemelwater.

Naar aanleiding van maatschappelijke discussies over bosbeheer heeft Waternet een platform participatieoverleg ingericht onder leiding van een externe voorzitter. In dit overleg worden de argumenten voor beheerkeuzes gedeeld en afgewogen.

We geven steeds meer aandacht aan hergebruik van afval, zoals rioolwater en aan energieopwekking door water zoals koude/warmte opslag. Duurzaamheid en innovatie zijn belangrijke pijlers van de gemeentelijke watertaken. We hebben experimenten gedaan waarbij we grondstoffen en energie uit de waterstromen halen en waarbij we bruikbare componenten uit reststromen hergebruiken en vermarkten.

Uit het onderzoek naar aanleiding van het amendement Groen (nummer 1171) is gebleken dat Waternet een rol kan spelen bij het leveren van thermische energie uit drinkwater, afvalwater en oppervlaktewater voor lage temperatuur warmte- en koudevoorziening. En het beheren van collectieve en open lage temperatuur warmte- en koudenetten. We hebben de mogelijkheden voor de aanleg en het beheer van een energiesysteem voor levering van warmte op Strandeiland in IJburg onderzocht.

Nieuwe sanitatie (effectief en duurzaam inzamelen van afvalwater) draagt bij aan een circulaire economie door grondstoffen (fosfaat) en energie (biogas en warmte) maximaal terug te winnen en (lokaal) her te gebruiken. Voorwaarde is dat afvalwater in de huizen wordt gescheiden in een zwart- (uit de toiletten) en een grijswaterstroom (uit de badkamer, wasmachine en dergelijke). Het waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) en Amsterdam doen momenteel ervaring op met nieuwe sanitatie in de wijk Buiksloterham en bereiden het nieuw te ontwikkelen Strandeiland erop voor.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 9.1.1 ***Baten** 192,1 - **Lasten** 122,8*

Alle Amsterdammers hebben toegang tot schoon drinkwater.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Score voor de wettelijke kwaliteitsnorm (<1)	0,031 (2017)	0,029	0,030	0,030
2	Ongeplande ondermaatse leveringsminuten (<5 minuten)	1 min 56 (2017)	3 min 12	<5 min	4 min 2

De drinkwaterkwaliteit van Amsterdam hoort al jaren tot de top 3 van Nederland. Een maat daarvoor is de waterkwaliteitsindex (WKI) uit het Waterleidingbesluit waarop Amsterdam onder de norm van 1,0 scoort.

Amsterdam hanteert een eigen strenge norm van 0,03 die in de begroting is opgenomen en ook gerealiseerd. De leveringszekerheid is zo hoog dat een klant minder dan 5 minuten per jaar geen water uit de kraan krijgt door storingen of onderhoudswerk.

Activiteit 9.1.1.1

We produceren en leveren drinkwater.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Hoeveelheid m³ geleverd drinkwater	91,2 (2017)	94,7	92	92,8

Er is 92,8 miljoen m³ drinkwater geleverd. Het was wederom een droge zomer met de heetste zomerdag ooit in Nederland gemeten.

Activiteit 9.1.1.2

We zorgen voor een optimale dienstverlening voor drinkwaterklanten.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Klanttevredenheid drinkwaterklanten	7,5 (2018)	7,7	7,9	7,8

Door de verdergaande automatisering van de dienstverlening in 2019 is de klanttevredenheid gestegen van een 7,7 in 2018 naar een 7,8 voor 2019.

Activiteit 9.1.1.3

We leggen huisaansluitingen drinkwater aan.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantallen huisaansluitingen	1.650 (2018)	1.650	1.650	1.467

De prognose 2019 van het aantal huisaansluitingen op het drinkwater is gebaseerd op de planning (in 2017) van het aantal nieuwbouwwoningen in 2019. Het werkelijk aantal nieuwbouwwoningen is lager dan voorspeld.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 9.1.2 — ***Baten** 4,0 - **Lasten** 68,6*

Amsterdam heeft een goedwerkende en degelijke riolering.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Jaarlijks aantal meldingen van overlast veroorzaakt door regenwater op straat	4.500 (2018)	4.092	4.500	4.665

Het aantal meldingen is hoger dan begroot vanwege de vele korte extreme regenbuien.

Activiteit 9.1.2.1

We leggen huisaansluitingen riolering aan.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantallen huisaansluitingen	3.500 (2018)	3.500	3.500	3.544

Activiteit 9.1.2.2

We beheren, onderhouden en renoveren het rioolstelsel.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal kilometers gerenoveerde riolering	38 (2017)	38	38	34

In 2019 is circa 34 kilometer riool gerenoveerd. In de Najaarsnota 2019 gingen we ervan uit dat in 2019 32 kilometer zou worden gerenoveerd. Een aantal gecombineerde wegenprojecten is uitgesteld, zoals de Statenjachtstraat, Meer en Vaart en Jan de Louterbuurt. Bij de uitvoering van rioleringsprojecten komen extra bijkomende kosten die niet direct in relatie staan tot het aantal kilometers riolering. Dit zijn bijvoorbeeld extra kosten vanwege uitvoering BLVC (Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie), de

WIOR (Werken in de Openbare Ruimte) vergunning, straat- en grondkosten en vergoedingen aan het GVB bij stremming en uit de dienst nemen van een tramlijn.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 9.1.3 ***Baten** 0,0 - **Lasten** 0,2*

Vanuit riolering en drinkwater dragen wij bij aan de circulaire economie en transitie naar een aardgasvrije stad.*

* De uitwerking van dit doel is nog in ontwikkeling; in 2019 zijn hiervoor geen indicatoren opgenomen.

Activiteit 9.1.3.1

We winnen grondstoffen en thermische energie uit de watercyclus.*

* De uitwerking van deze activiteit is nog in ontwikkeling; in 2019 zijn hiervoor geen indicatoren opgenomen.

In Buiksloterham heeft Waterschap Amstel, Gooi en Vecht een drijvende zuivering opgeleverd, heeft de gemeente vacuümriolering aangelegd en heeft partner Schoon Schip vacuümtoiletten geïnstalleerd in 47 drijvende woningen. Waternet en De Alliantie onderzoeken momenteel op welke manier het inpandige vacuümsysteem van een bepaald type appartementen aan de wettelijke geluidseisen kan voldoen. Doel is om in de nabije toekomst 200 woningen van De Alliantie aan te kunnen sluiten op nieuwe sanitatie.
Voor Strandeiland is nieuwe sanitatie gekoppeld aan het lage temperatuur warmtenet. We zijn begonnen met de voorbereiding voor het ontwerp van de innovatieve vacuümriolering en het warmtenet voor Strandeiland. De bouw van de eerste woningen start eind 2023. We hebben met name op de drinkwaterlocaties Nieuwegein en Weesperkarspel ook in 2019 zonnepanelen geïnstalleerd.

Verbonden partijen

Stichting Waternet

Waternet zorgt in opdracht van de gemeente Amsterdam en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) voor veilig, schoon en voldoende water. Voor deze overheden voert Waternet alle publieke watertaken uit. De gemeente Amsterdam en het waterschap AGV geven de directie van Waternet mandaat om 'in naam van' en 'voor rekening van' taken uit te voeren.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	192,2	193,8	196,6	196,1	-0,4
Lasten	184,1	191,1	192,8	191,7	-1,1
Saldo	**8,0**	**2,8**	**3,8**	**4,5**	**0,7**

Het programmaonderdeel riool en drinkwater heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 0,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door lagere baten van € 0,4 miljoen en lagere lasten van € 1,1 miljoen ten opzichte van begroot.

Baten

De totaal gerealiseerde baten van € 196,1 miljoen zijn € 0,4 miljoen lager dan begroot op dit programmaonderdeel. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 1,1 miljoen uit de rioolheffing 2019 en afwikkeling voorgaande jaren. Dit wordt vooral veroorzaakt door groei van het aantal aansluitingen.
- Hogere baten huisaansluitingen riolering van € 0,8 miljoen doordat in 2019 meer huizen zijn aangesloten dan begroot. Ook zijn vanaf augustus 2019 de tarieven voor huisaansluitingen aangepast.
- Lagere baten drinkwater van € 2,1 miljoen vooral door de afwikkeling over voorgaande jaren en een verschuiving van de afgenomen hoeveelheid drinkwater van grootverbruikers (normaal tarief) naar (collega)drinkwaterbedrijven (laag tarief).
- Lagere baten van € 0,2 miljoen door lagere doorbelasting van uitvoeringskosten heffing en invordering aan het Waterschap Amstel Gooi en Vecht.

Lasten

De totaal gerealiseerde lasten van € 191,7 miljoen zijn € 1,1 miljoen lager dan begroot op dit programmaonderdeel. Dit komt door:

- Lagere lasten drinkwater van € 2,5 miljoen door, met name minder hoge prijsstijging chemicaliën dan begroot, en minder inningskosten dan begroot vanwege beter betaalgedrag van drinkwaterklanten.
- Hogere lasten riolering van € 0,3 miljoen doordat meer huizen zijn aangesloten dan begroot.
- Hogere lasten riolering van € 1,1 miljoen omdat er meer is gedoteerd aan voorziening vanwege € 1,1 miljoen hogere baten rioolheffing.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	0,0	2,8	3,4	3,0	-0,4
Toevoegingen reserves	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves	**-2,2**	**2,8**	**3,4**	**3,0**	**-0,4**

Onttrekkingen

De onttrekking van € 3,0 miljoen is € 0,4 miljoen lager dan begroot. De hoogte van de onttrekking aan de Egalisatiereserve drinkwatertarieven Waternet is gebaseerd op het saldo van lasten en baten van de drinkwatertaak. De baten zijn € 2,1 miljoen lager dan begroot en de lasten zijn € 2,5 miljoen lager dan begroot. Zie hierboven voor een toelichting op de baten en lasten.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Technische noodsituaties in de productie en leidingen van drinkwater.	1. Voldoen aan wettelijke normen, ook door een toereikende organisatie bij noodgevallen.
2. Verstoorde afvoer van afval- en regenwater door achterstallig onderhoud en renovatie van het rioolstelsel.*	2. Uitvoeren van het vastgesteld Gemeentelijk Rioleringsplan: ■ meer riolering vervangen ■ aanleggen riolering voor ongezuiverde lozingen ■ aanpakken terugkerende problemen met wateroverlast in de stad ■ verder verbeteren van de bedrijfsvoering
3. Waterschade na hevige regenval.	3. Door klimaatverandering is er meer extreme neerslag. Vergroten van riolen is hiervoor niet voldoende oplossing. Het programma Amsterdam Rainproof motiveert, informeert en activeert bewoners, ondernemers, ambtenaren en kenniswerkers om regenbestendig te werken bij veranderen van daken, straten, tuinen, parken en pleinen.
4. Extra kosten vanwege aanpassingen riool- en drinkwaterstelsel door het verzakken en de dreigende bezwijkingen van kademuren en bruggen in Amsterdam.	4. We zijn begonnen met een project om de locaties waar ongevallen dreigen veilig te stellen en voorlopige beheersmaatregelen te nemen. Uiteindelijk zullen we de komende vijf jaar veel kilometers kademuur moeten vervangen. Op een aantal van deze plekken zijn er drinkwater transport- en distributieleidingen, riool- en drinkwaterzinkers, overstortputten en regenwateruitlaten die we (misschien) moeten verleggen, aanpassen of vernieuwen. De omvang en invloed van aanpassingen in het riool- en drinkwaterstelsel door de vervangingswerkzaamheden aan kademuren en bruggen is nog niet bekend (operationeel en financieel). Wel is duidelijk dat de drinkwater- en rioleringswerkzaamheden een forse kostenpost of investering zal vergen. De financiering hiervan is (nog) niet geregeld. Er is periodiek afstemming met het programma Kades & Bruggen van waaruit we de financiële omvang en dekking kunnen onderzoeken.

* Verstoorde afvoer van afval- en regenwater door achterstallig onderhoud en renovatie van het rioolstelsel. Dit risico is nog actueel. In het door de gemeenteraad vastgestelde Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam is opgenomen dat in de planperiode 2016 tot en met 2021 circa 38 kilometer riool per jaar vervangen moet worden om het functioneren van de riolering op het vereiste niveau te houden. De werkzaamheden worden zoveel mogelijk in combinatie met het wegenvervangingsprogramma van de wegbeheerder uitgevoerd.

Beleidskaders

- De Europese Kaderrichtlijn Water. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW 2008) richt zich op verbeteren van de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa. Voldoen aan de KRW-richtlijn is een gezamenlijke opgave voor overheden en eigenaren. Wij zijn verantwoordelijk voor het nemen van of helpen bij maatregelen vanuit onze eigen taken en verantwoordelijkheden (beheer openbare ruimte, gemeentelijke watertaken, drinkwatertaken en als eigenaar). Uiterlijk in 2027 moeten we voldoen aan de KRW-richtlijn.
- Het Deltaprogramma Nederland. In nationale bestuurlijke afspraken over ruimtelijke aanpassingen vanuit het Deltaprogramma (Deltaplan 2017, bestuursakkoord 2018) staat dat alle gemeenten eind 2020 aanpassingen voor wateropvang en afvoer maken vanwege het veranderende klimaat. Wij werken aan deze afspraken in de bestuursopdracht klimaatadaptatie. Daarin komen alle lopende initiatieven (waaronder Rainproof) en eerdere afspraken (waaronder Deltastrategie Regio Amsterdam en Waterbestendig Westpoort) op dit gebied samen. In 2020 levert dit een samenhangende gemeentelijke strategie en uitvoeringsagenda op.
- Het Nationaal bestuursakkoord Water. De bezuinigingen van de overheid staan voor de watersector in het Bestuursakkoord Water (BAW 2011). Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven maakten hierin afspraken om Nederland de komende jaren droog en veilig te houden, met minder kosten en bestuurlijk lagere tijdsbelasting.
- Het Leveringsplan is wettelijk verplicht. De landelijke Inspectie Leefomgeving en Transport toetst het plan. Het plan beschrijft de levering van drinkwater onder normale en onder verstoorde omstandigheden. Het beschrijft hoe Waternet voldoet aan de drinkwaterlevering over 10 jaar en welke investeringen daarvoor nodig zijn. De landelijke Inspectie Leefomgeving en Transport moet het plan voor 1 juli 2020 goedkeuren.
- Het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam 2016-2021 (GRP). Wij hebben de wettelijke verantwoordelijkheid (zorgplicht) voor:
  - inzamelen en transporteren van stedelijk afvalwater.
  - inzamelen en verwerken van afvloeiend hemelwater.
  - nemen van grondwatermaatregelen in openbaar gebied.

  Doel van het GRP is om aan de toezichthouders te verantwoorden hoe we deze watertaken uitvoeren. En in hoeverre wij voldoende middelen hebben om dit in de toekomst te blijven doen. Hiermee voldoen we aan de planverplichting in de Wet milieubeheer (artikel 4.22, lid 1). Met de invoering van de Omgevingswet vervalt de verplichting van het GRP en mogen we een Gemeentelijk Riolerings Programma opstellen dat aansluit op onze Omgevingsvisie. Daarom maken we een nieuw Gemeentelijk Riolerings Programma dat het huidige GRP kan opvolgen.

3.9.2 Afval en grondstoffen

Voorkomen van afval en afval dat toch ontstaat, scheiden voor een zo hoogwaardig mogelijke verwerking, met een doelmatige, schone inzameling. Samen met bewoners, ondernemers en andere partners en met oog voor de kansen om van afval werk te maken.

Belangrijke ontwikkelingen

In het Circular Economy Action Plan van de Europese Commissie staat het voornemen om vanaf 2023 de gescheiden inzameling van groente- fruit- en tuinafval te verplichten. Ook staat er in beschreven hoe we tot een betere plastic verpakkingsketen komen, met een betere recycling en meer producentenverantwoordelijkheid.

Amsterdam heeft het Nationale Grondstoffenakkoord in 2017 ondertekend. In dit akkoord is afgesproken dat we de primaire grondstoffen tot de helft terugbrengen in 2030 en dat we een volledig circulaire economie hebben in 2050. Diverse partners (met name bedrijfsleven en overheden waaronder Amsterdam) werken dat akkoord nu uit op basis van vijf landelijke transitieagenda's. Dat zijn: bouw, biomassa & voedsel, kunststoffen, maakindustrie en consumptiegoederen. Dit geeft de Amsterdamse regio de kans om tot regiodeals te komen, inclusief cofinanciering. Waar dat relevant is, maken we een koppeling met de uitvoering van het Klimaatakkoord- en Energieakkoord.

Bedrijven in Nederland met een afvalverbrandingsinstallatie of stortplaats betalen aan het Rijk belasting voor het afvoeren of verwerken van afvalstoffen. Dit geldt ook voor bedrijven die afvalstoffen naar het buitenland overbrengen om ze daar te laten storten of verbranden. Per 2019 is landelijk een verhoging van deze afvalstoffenbelasting voorgesteld, in het kader van de vergroening van het belastingstelsel. Dit werkt door in de gemeentelijke begroting. De belastingverhoging is bedoeld als prikkel om afval te verminderen en afval meer en beter te scheiden.

In 2019 is de raamovereenkomst verpakkingen gesloten tussen de verpakkingsindustrie en gemeenten, over de vergoedingen voor het inzamelen en verwerken van kunststof verpakkingsafval.
De afspraken vereenvoudigen, verduidelijken én verbeteren het systeem voor inzameling en verwerking van kunststof verpakkingsafval.

AEB heeft in de eerste helft van 2019 besloten om een aantal van de verbrandingslijnen buiten gebruik te stellen. We hebben veel tijd geïnvesteerd in het voorkomen en oplossen van de problemen die daardoor zijn veroorzaakt. De inzameling van huishoudelijk afval is niet in gevaar gekomen maar wel is er minder afval gescheiden door het besluit van AEB.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 9.2.1 — ***Baten** 141,7 - **Lasten** 22,0*

Amsterdam voorkomt afval.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Amsterdams huishoudelijk fijn- en grof afval (kilogram per inwoner) (BBV-verplicht)	287 kg (2013)	254 kg	n.v.t.*	**

* In de Begroting 2019 stond hier geen waarde opgenomen.
** Meest actuele waarde is een voorlopige waarde over 2018.

Belonen van afval scheiden en afvalpreventie in samenwerking met scholen, verenigingen, buurtinitiatieven

Op diverse scholen en in een aantal buurten hebben we wormenhotels neergezet. In delen van de stadsdelen Oost, Nieuw-West en West hebben we met buurthuizen, wijkkantoren en groepen bewoners het gescheiden aanbieden en inzamelen van oud brood mogelijk gemaakt. Dit is een opmaat naar uitbreiding van gescheiden inzameling van Groente-, Fruit- en Tuinafval (GFT).
Op 33 scholengemeenschappen (primair en voortgezet onderwijs) is het educatieprogramma 'afvalvrije en circulaire scholen' uitgevoerd. Zeven

scholengemeenschappen hebben we ondersteund bij hun deelname aan Eco schools, een Europees duurzaam keurmerk.
In samenwerking met WEEE (Engels voor: Waste of Electrical and Electronic Equipment) Nederland en tien basisscholen hebben we een E-waste race gedaan om elektrische apparaten via de school in te zamelen.

Ja/Ja-sticker

De invoering van de Ja/Ja-sticker werpt zijn vruchten af. Het gebruik van de sticker bespaart jaarlijks 33 kilo papier, per huishouden. Dit jaar stelde het Amsterdamse gerechtshof de gemeente Amsterdam in hoger beroep, in het gelijk. De Ja/Ja-sticker mag dus blijven en vindt landelijke navolging plaats.

Activiteit 9.2.1.1

We stimuleren preventie van afval en verantwoordelijkheid van producenten.*

Activiteit 9.2.1.2

We stimuleren materiaal en product hergebruik.*

* Er zijn voor deze activiteiten geen indicatoren opgenomen. Volgens de brief van de wethouder, van 5 december 2018, volgt de indicator en streefwaarde medio 2020 bij de oplevering van het uitvoeringsplan afval 2020-2025.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 9.2.2

***Baten** 11,9 - **Lasten** 102,2*

Afval dat ontstaat, zamelen we zo duurzaam mogelijk in en krijgt een zo hoogwaardig mogelijke verwerking.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage gescheiden afval (fijn en grof, bron en nascheiding) neemt toe	19% (2012)	31%	n.v.t.*	32%
2	Percentage gerecycled en hergebruikt afval neemt toe	n.t.b.**	n.v.t.**	n.v.t.*	n.v.t.**

* In de Begroting 2019 stond hier geen waarde opgenomen.
** Deze indicator is in ontwikkeling.

Grof afval op afspraak

Na een pilot in Watergraafsmeer (gestart in 2018 en afgerond in 2019) hebben we besloten om in Amsterdam grof afval alleen op afspraak op te halen. We voeren buurt voor buurt het inzamelen van grof afval op afspraak in.

Inzameling van Groente-, Fruit en Tuinafval (GFT)

In 2019 zijn we met de inzameling van GFE/T op IJburg gestart. We hebben verder nu circa 75 wormenhotels neergezet waar circa 1.300 huishoudens gebruik van kunnen maken. Daarnaast hebben we de verkenning afgerond om voedselrestenvermalers te gebruiken in hoogbouw. De uitkomsten zullen worden meegenomen in een toekomstig project.

Bewoners en ondernemers als grondstofleveranciers

Bij het uitvoeren van projecten staan we bewoners en ondernemers bij door kennis, tijd en geld beschikbaar te stellen en adviseren we hen hierover voor een optimaal resultaat. In 2019 hebben we de volgende bewonersgroepen op deze wijze ondersteund en gefaciliteerd:

- bewonersnetwerk IJburg Schoon,
- bewoners/ambassadeurs GFE-inzameling van Steigereiland,
- Stadsdorp Java (GFE Java-eiland)
- de Koplopers Duurzame Ondernemers (stimuleren collectieve inzameling bedrijfsafval).

Plaatsing afvalverzamelcontainers

In 2019 hebben we 1.367 containers vervangen en/of bijgeplaatst. Dat zijn 488 containers minder dan we in 2019 van plan waren. De voornaamste redenen hiervan zijn: vertraagde besluitvorming in de stadsdelen, vertragingen in herinrichtingsprojecten en de afhankelijkheid van derden. We hebben meer containers voor gescheiden afval geplaatst en vervangen dan containers voor huishoudelijk restafval. Dat heeft een positief effect gehad op duurzame inzameling en hoogwaardige verwerking van afval.

Aanpak bedrijfsafval

We investeren in een duurzame afvalketen, door te komen met een aanpak voor bedrijfsafval (betere afvalscheiding en slimmer transport) en een betere inzameling in het centrumgebied (9 straatjes).
Op 13 september 2019 hebben we de raad geïnformeerd over het mislukken van de aanbesteding voor één integraal inzamelsysteem voor huishoudelijk-

en bedrijfsafval voor ‘de 9 straatjes’. Ondanks het mislukken van de aanbesteding bieden de lessen die zijn geleerd voldoende vertrouwen om een tweede aanbestedingsprocedure te starten.

Regionale samenwerking en activiteiten AEB
In 2019 hebben we de uitgangspunten voor de textiel-inzameling, -sortering en -verwerking geformuleerd. De aanbesteding loopt. AEB Amsterdam heeft stappen gezet om het rendement van de nascheider te verbeteren. Door de crisis bij AEB zijn de nascheidingsresultaten achtergebleven. Om diezelfde reden hebben we ons plan om luiers op het terrein van AEB apart te recyclen stopgezet. AEB Amsterdam bekijkt met partners hoe het deze activiteiten elders kan voortzetten.

Nieuw recyclepunt op de Toetsenbordweg
In 2019 is de verhuizing van het recyclepunt Papaverweg naar locatie Toetsenbordweg verder voorbereid. Hiermee zijn we begonnen aan een grote transitie van werven en overslagpunten.

Mobiel recyclepunt
In 2019 is ons mobiel recyclepunt twee dagen per week ingezet op twee verschillende locaties in De Pijp. Hier kunnen bewoners gemakkelijk hun (gebruikte) grondstoffen, zoals frituurvet, elektrische apparaten en hard plastic, afstaan voor herbestemming.

Routeplanning
In 2019 heeft een eerste test plaatsgevonden met het dynamisch (just-in-time) inzamelen van afval, door gebruik te maken van soft- en hardware voor rit- en routeplanning. Een tweede proef is gepland. Het resultaat is dat afval efficiënter en effectiever wordt ingezameld, er minder rijbewegingen zijn. Dit alles draagt bij aan een schonere stad.

Transport over water
We hebben in 2019 een proef met natransport over water vanuit Amsterdam-Oost naar AEB Amsterdam voorbereid. Op basis van de uitkomsten van deze proef besluiten we over verdere transportmogelijkheden over water.

Verduurzaming wagenpark Inzamelwagens
In het 'Actieplan Schone Lucht' is door het college de ambitie uitgesproken om in 2030 binnen de gemeentegrenzen géén schadelijke uitstoot van verkeer te hebben. In 2019 zijn 13 nieuwe voertuigen in gebruik genomen die allemaal omgebouwd kunnen worden naar waterstoftransmissie. Deze nieuwe voertuigen hebben al wel een schonere dieselaandrijving, wat onmiddellijk zorgt voor een uitstoot-reductie CO_2 van tussen de 2 en 6 procent.

Zorgen voor een schone straat rondom het inzamelen van afval
We hebben voor verkeerd aangeboden afval een nieuwe aanpak ontwikkeld. Inzameling, schoon en handhaving werken daarin complementair samen. Actieve publiekscampagnes en stimuleren van participatie maken eveneens onderdeel uit van de aanpak. De aanpak is in 2019 gefaseerd uitgerold in drie gebieden.

Naar één organisatie voor de afvalketen
Per november 2019 is de directie Afval en Grondstoffen een feit. En werken we aan het verbeteren van de organisatie. Tevens is Afvalservice West per 1 november 2019 geïntegreerd.

Activiteit 9.2.2.1

We zamelen huishoudelijk afval duurzaam in.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	CO_2 uitstoot per ton ingezameld materiaal	n.t.b.*	n.v.t.*	n.v.t.*	n.v.t.*

Activiteit 9.2.2.2

We beheren en verbeteren de assets (inzamelingsvoorziening, materieel).

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage meldingen kapotte container op totaal aantal containers neemt af	n.t.b.*	n.v.t.*	n.v.t.*	n.v.t.*

Activiteit 9.2.2.3

We geven opdracht om afval op een zo hoogwaardige mogelijke manier te verwerken, te verwaarden en te vermarkten.*

Activiteit 9.2.2.4

We informeren bewoners en betrekken bewoners bij de afvalinzameling en verwerking.*

* Er zijn voor deze activiteiten geen peilwaarden en streefwaarden opgenomen. Volgens de brief van de wethouder, van 5 december 2018, volgen de streefwaarden medio 2020 bij oplevering van het uitvoeringsplan afval 2020-2025.

Verbonden partijen

AEB Holding N.V.

Amsterdam is 100 procent aandeelhouder van het AEB Amsterdam. AEB Amsterdam wil zich ontwikkelen tot grondstoffenbedrijf in Westelijk Nederland. AEB Amsterdam zorgt in opdracht van de gemeente Amsterdam voor verwerken van restafval; verwerken, verwaarden en vermarkten van grondstoffen, nascheiden restafval, de exploitatie van de recyclepunten, klein chemisch afval en gevaarlijke stoffen.

Afval Service West

Afval Service West is een stichting waaraan door de Gemeente Amsterdam de afvalinzameling- en verwerking in Stadsdeel West van de Gemeente uitbesteedt.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	132,2	146,2	153,5	155,3	1,9
Lasten	116,5	120,0	122,5	126,7	4,2
Saldo	**15,7**	**26,2**	**31,0**	**28,6**	**-2,3**

Het programmaonderdeel afval en grondstoffen heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 2,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door hogere baten van € 1,9 miljoen en hogere lasten van € 4,2 miljoen ten opzichte van de begroting.

Baten

De totaal baten van € 155,3 miljoen zijn € 1,9 miljoen hoger dan begroot. Dit komt voornamelijk door:

- Hogere baten afvalstoffenheffing van € 3,1 miljoen, vooral door groei van het aantal huishoudens. Tegenover deze hogere baten staan ook hogere lasten.
- Hogere baten van 1,6 miljoen vanwege de winstuitkering 2018 van Stichting Afval service West (€ 1,3 miljoen) en extra baten grondstoffen vanwege de afrekening (€ 0,3 miljoen).
- Hogere baten van € 0,5 miljoen voor commerciële activiteiten bedrijfsafval vanwege meer (incidentele) opdrachten.
- Hogere incidentele baten van € 0,3 miljoen inzake wagenpark en projectrealisatie verbetering afvalketen;
- Lagere baten reinigingsrechten van € 3,8 miljoen vooral door betere manier van ramen en bijstelling baten in verband met leegstand.
- Overige afwijkingen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten

De totaal lasten van € 126,7 miljoen zijn € 4,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt voornamelijk door:

- Hogere lasten inzameling afval van € 3,7 miljoen. Dit wordt onder andere veroorzaakt door huur van inzamelvoertuigen, hogere

verwerkingskosten afval en hogere kosten voor heffing en invordering.
- Meer kwijtschelding afvalstoffenheffing van € 1,6 miljoen. Dit is vooral veroorzaakt doordat de kwijtscheldingsregeling toegankelijker is geworden en meer mensen heeft bereikt.
- Hogere lasten van € 1,1 miljoen commerciële activiteiten bedrijfsafval voor extra stort, verwerkingskosten en uitvoeringskosten (meer incidentele opdrachten).
- Lagere lasten van € 2,0 miljoen voor de reguliere projecten (verbetering van de afvalketen).
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen op de specifieke projecten zoals masterplan vanwege latere start.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	2,7	3,2	5,0	9,9	4,9
Toevoegingen reserves	2,3	0,7	1,4	1,4	0,0
Mutatie reserves	**0,5**	**2,5**	**3,6**	**8,5**	**4,9**

Onttrekkingen
De onttrekkingen zijn in totaal € 4,9 miljoen hoger dan de vastgestelde begroting. Door deze extra onttrekkingen aan de investeringsreserve afval wordt het nadelig resultaat van € 8,5 miljoen op het product afval opgeheven. De extra onttrekking betreft voornamelijk lagere opbrengsten Reinigingsrecht en hogere kwijtscheldingen.

Toevoegingen
De toevoeging van € 1,4 miljoen aan de investeringsreserve afval is conform de vastgestelde Begroting 2019.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De samenwerking tussen afvalketenpartners verloopt niet goed waardoor er niet optimaal gescheiden afval kan worden ingezameld.	1. De gemeente verbetert de samenwerking tussen de afvalketenpartners, legt de afspraken vast en stuurt daar actief op.
Opgetreden risico's	**Maatregelen**
1. Het niet (volledig) functioneren van de afvalverwerker (AEB) waardoor er geen huishoudelijk afval kan worden verwerkt.	1. Er zijn noodmaatregelen getroffen en noodscenario's uitgewerkt waardoor het huishoudelijk afval kon blijven worden verwerkt.
2. Het rendement van de nieuwe nascheidingsinstallatie (HHAS) van AEB is lager dan begroot.	2. Vanwege de crisis bij AEB lag de prioriteit bij het continueren van het verwerken van afval zodat de afvalinzameling niet zou stagneren. AEB oriënteert zich momenteel op zijn bedrijfsvoering. De toekomst van de nascheider is onzeker.
3. Scheidingsdoelstelling wordt niet gehaald, omdat producenten en Amsterdammers onvoldoende bereid zijn zich in te spannen om de hoeveelheid afval te verminderen en afval te scheiden.	3. We bieden de mogelijkheden om het scheiden van afval makkelijk te maken, deelname te stimuleren en mensen bewust te maken door publiekscampagnes en gebiedsgerichte projecten.

Beleidskaders

- Het Nationale Grondstoffenakkoord (2017) heeft als doel om de primaire grondstoffen in 2030 te halveren en om in 2050 een volledig circulaire economie te zijn.
- Het Landelijk Afvalbeheer Plan 3 beschrijft het landelijke afvalbeleid van 2017 tot en met 2023. Het voorkomen van afval staat centraal, waarbij gestreefd wordt om de totale huishoudelijk afvalproductie (dat is het restafval inclusief de stromen als papier, plastic, glas, textiel, ...) omlaag te brengen naar maximaal 400 kilogram per inwoner per jaar in 2020 en het huishoudelijk restafval naar maximaal 100 kilogram per inwoner per jaar in 2020 en maximaal 30 kilogram per inwoner per jaar in 2025. In 2020 dient 75 procent van het afval gescheiden te zijn, ofwel door bewoners thuis, ofwel in de fabriek na inzameling. Voor het restafval van bedrijven, organisaties en overheden dat vergelijkbaar is met huishoudelijk restafval is als doel opgenomen een halvering in 2022 ten opzichte van 2012.

- In het Uitvoeringsplan Afval (2016-2020),vastgesteld door de gemeenteraad van Amsterdam op 13 juli 2016, staan de doelstellingen voor Amsterdam zoals 65 procent afval scheiden in 2020 (een combinatie van scheiden bij bewoners thuis en nascheiding in de fabriek na inzameling) en het geeft een overzicht van uit te voeren acties.
- Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam (maart 2017) met een prominente plaats voor duurzame logistiek. Vrijwel alle maatregelen leiden tot een reductie en/of verschoning van het aantal gereden logistieke kilometers in de stad.
- Amsterdam Circulair; leren door te doen (november 2016) met 23 innovatieprojecten die vooral zijn gericht op het leveren van bewijskracht voor circulair bouwen in de gebouwde omgeving.
- Amsterdam Circulair. Evaluatie en Handelingsperspectieven (maart 2018) met daarin de evaluatie van Amsterdam Circulair en vijf handelingsperspectieven voor marktpartijen en de mogelijke ondersteuning vanuit de gemeente.
- Stedelijk innovatieprogramma Circulaire Economie (november 2016) waarin tientallen projecten van bedrijfsleven en kennisinstellingen zijn opgenomen die zijn gericht op het versnellen van de overgang naar een circulaire economie.

3.9.3 Duurzaamheid en milieubeheer

Het werken aan de overgang naar een klimaatneutrale en aardgasvrije stad met schone lucht waar afval als grondstof wordt gebruikt.

Belangrijke ontwikkelingen

In juni 2019 is het Nationaal Klimaatakkoord gepresenteerd. Dit geeft invulling aan het Klimaatverdrag van Parijs. Amsterdam heeft dit akkoord mee ondertekend. Ook is de Klimaatwet aangenomen. Hierin is vastgelegd dat er (ten opzichte van 1990) 49 procent minder CO_2-uitstoot in 2030 moet zijn en 95 procent minder in 2050. Amsterdam gaat met een doelstelling van een vermindering van 55 procent in 2030 een stap verder.

Aardgasvrij is in 2019 een onderwerp geworden dat ook landelijk volop in de belangstelling staat. De bekendheid met het onderwerp is enorm gestegen – net als de stelligheid van meningen over nut, noodzaak en aanpak van de transitie.

Binnen het landelijke Programma Aardgasvrije Wijken zijn proeftuinen aangewezen om met een financiële bijdrage van het Rijk te leren over de wijkgerichte aanpak. In Amsterdam is de Van der Pekbuurt zo'n proeftuin.

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat werkt aan een ingrijpende aanpassing van de uit 2014 daterende Warmtewet. De aanpassing wordt uitgewerkt in de Warmtewet 2.0 voor bijvoorbeeld de gebieden marktordening, tariefregulering en verduurzaming. Amsterdam pleit via een lobby voor een marktordening waar gemeenten een centrale rol hebben, met open netten waarop meerdere warmtebronnen kunnen worden aangesloten en een andere beprijzing dan de koppeling aan de gasprijs.

De landelijke afspraken over de productie van duurzame energie worden onder andere uitgewerkt in 30 Regionale Energie Strategieën (RES). Amsterdam werkt samen met zes andere deelregio's in de energieregio Noord Holland Zuid (NHZ). In 2019 is deze RES voorbereid met brede participatie van stakeholders en experts en burgers. De RES NHZ wordt na een uitgebreid bestuurlijk besluitvormingsproces in 2021 definitief gemaakt in samenwerking met de regio. De RES geeft aan waar en hoeveel mogelijkheden er zijn voor duurzame warmtebronnen en elektriciteitsopwekking in de stad.

Vanwege provinciaal beleid was het lange tijd niet realistisch dat er nieuw wind-op-land zou komen in Amsterdam. De provincie Noord-Holland heeft in de zomer 2019 aangekondigd nieuw "ja, mits-beleid" voor wind op land te ontwikkelen. In het kader van de RES heeft Amsterdam gezocht naar mogelijke nieuwe locaties voor windmolens.

De vijf landelijke transitieagenda's Grondstoffenakkoord zijn door de ketenpartners zoals Amsterdam verder uitgewerkt tot uitvoeringsagenda's voor bouw, biomassa & voedsel, kunststoffen, maakindustrie en consumptiegoederen. Afgesproken is om de hoeveelheid van primaire grondstoffen in 2030 te halveren en om in 2050 een volledig circulaire economie te hebben.

Het Rijk heeft in 2019 gewerkt aan de harmonisering van de landelijke regels voor de milieuzones. Doel van de landelijke harmonisering is te voorkomen dat er in ons land een lappendeken van verschillende soorten milieuzones ontstaan. Als gevolg hiervan heeft in Amsterdam een aanpassing van de milieuzone plaatsgevonden

Amsterdam heeft, samen met onder meer het ministerie van IenW meegewerkt aan het opstellen van het landelijke Schone Lucht Akkoord (SLA) om vanaf 2030 in Nederland te voldoen aan de advieswaarden van de World Health Organization. Deze advieswaarden zijn strenger dan de wettelijke (Europese) grenswaarden van fijnstof en bieden een betere bescherming tegen de negatieve effecten van luchtverontreiniging op de volksgezondheid. Het SLA is in januari 2020 ondertekend door minister Van Veldhoven, acht provincies en ruim veertig gemeenten, waaronder Amsterdam.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 9.3.1 ***Baten** 0,9 - **Lasten** 32,6*

Amsterdam voldoet aan de doelstelling van het Klimaatakkoord Parijs door de stad aardgasvrij te maken voor 2040 en de CO_2-uitstoot met 95 procent te verlagen voor 2050 en is een stad met schone lucht waar afval als grondstof wordt gebruikt.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Totale CO_2-emissies (in kton) verbruik van energie op het Amsterdamse grondgebied	5.250 (2016)	n.v.t.*	n.v.t.**	5.000 (2017)***

* Deze indicator kwam in de Begroting 2019 en het Jaarverslag 2018 niet voor.
** In de Begroting 2019 was nog geen streefwaarde opgenomen. In de Begroting 2020 staan wel streefwaarden voor de periode 2020-2023.
*** 2017 is het meest recente cijfer, aangezien van enkele achterliggende bronnen van de CO_2-uitstoot (bijvoorbeeld bij het CBS) momenteel nog geen recentere gegevens voor Amsterdam beschikbaar zijn. Naar verwachting zal het cijfer voor 2019 door externe factoren pas in 2021 beschikbaar zijn.

Activiteit 9.3.1.1

We dragen bij aan de transitie naar een circulaire economie*

* De monitor voor het meten van de mate waarin de economie en de stad circulair worden, is nog in ontwikkeling. Het doel van de uiteindelijke monitor is om een beeld geven van de voortgang van de transitie naar een circulaire economie. Daarvoor worden een aantal indicatoren ontwikkeld. De data hiervoor zijn nog maar beperkt beschikbaar.

We hebben het innovatie- en uitvoeringsprogramma circulaire economie 2019 'Van innovatie naar impact' opgesteld en uitgevoerd met ruim 100 projecten op het gebied van onderzoek, innovatie en uitvoering van de gemeente, bedrijven, kennisinstellingen en bewoners. Voorbeelden hiervan zijn:

- de ontwikkeling van Buiksloterham tot circulaire stadswijk
- een circulaire koplopersgroep van vijftien hotels die zorgen voor afvalreductie, waterbesparing, meer hergebruik en circulair inkopen
- een coalitie met de tien grootste opdrachtgevers in de bouw die afspraken hebben gemaakt over circulair bouwen

We hebben het onderwerp zichtbaar gemaakt voor Amsterdammers en (industriële) bedrijven en we hebben koplopers ondersteund. Zo zijn we in 2019 gestart met de koplopersgroep circulaire 'Bizzen' (bedrijfsinvesteringszones).

We zijn de samenwerking gestart met de Britse econome Kate Raworth om haar aanpak 'Donut economie' toe te passen. Een donut-economie vermindert de milieu-impact en versterkt het sociaal fundament. Dit gaan we toepassen voor onze strategie en projecten. Om bewoners hierbij te betrekken, hebben we in elk stadsdeel buurt- en wijkbijeenkomsten georganiseerd en hebben we gesprekken gevoerd over milieu en afval, energie, gezondheid en veiligheid en mobiliteit. We hebben dit gedaan ter voorbereiding op de nieuwe strategie circulaire economie 2020 - 2025.

We hebben een prijsvraag georganiseerd voor de woningcorporaties om bestaande woningen circulair te renoveren in combinatie met het aardgasvrij maken van de woningen. Vijf woningcorporaties hebben in een consortium met marktpartijen oplossingen ontwikkeld.

Activiteit 9.3.1.2

We verbeteren de luchtkwaliteit.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal toetspunten en straten waar niet wordt voldaan aan EU-grenswaarde NO2 (40 µg/m³)	33 toetspunten in 9 straten (2018)	n.v.t.*	n.v.t.**	***
2	Percentage van de toetspunten waar niet wordt voldaan aan de WHO-advieswaarde voor fijnstof (PM 2,5).	98,1% (2017)	n.v.t.*	n.v.t.**	***

* Deze indicatoren kwamen in het Jaarverslag 2018 niet voor.
** In de Begroting 2019 waren nog geen streefwaarden voor 2019 opgenomen.
*** De cijfers over 2019 zijn pas eind 2020 bekend omdat dan pas de gegevens van het RIVM beschikbaar worden gesteld.

Amsterdam heeft, na een uitgebreid (online) participatietraject, het Actieplan Schone Lucht gepubliceerd met maatregelen voor het verbeteren van de luchtkwaliteit in de stad. Het actieplan bevat maatregelen voor de pijlers: communiceren, stimuleren, faciliteren en reguleren. De Amsterdamse ambities zijn breed gedeeld en hebben landelijke aandacht gekregen. Naast

de lancering van het Actieplan Schone Lucht hebben we evenementen georganiseerd en activiteiten uitgevoerd om de Amsterdamse aanpak breed binnen de stad bekend te maken.

Drie subsidieregelingen hebben we voorbereid: de sloop- en vervangingssubsidie dieselpersonenauto's, de subsidie Aanschaf uitstootvrije taxi's en de subsidie Aanschaf uitstootvrije bedrijfsvoertuigen. Ook hebben we de milieuzone dieselpersonenauto's voorbereid.

In het voorjaar 2019 zijn we met verschillende partners gestart met het ombouwen van 456 openbare laadpalen naar zogenaamde Flexpower-laadpalen. Flexpower-laadpalen zorgen voor een lagere belasting en optimaal gebruik van het elektriciteitsnet. Deze laadpalen leveren namelijk een wisselend vermogen. Voordat het project van start ging telde de gemeente 50 Flexpower-laadpalen. Ruim 900 laadpunten (van de 3.200) in Amsterdam zijn voorzien van deze toepassing en dit vormt daarmee wereldwijd de grootste toepassing op het gebied van slim-laden.

Op busstation Sloterdijk en in garage West is een (snel)laadinfrastructuur aangelegd om per april 2020 te gaan rijden met 30 elektrische bussen. Vier buslijnen zijn dan emissievrij en dragen bij aan een betere luchtkwaliteit en minder geluidsoverlast. Hiermee is de start gemaakt met het streven om in 2025 alle bussen in Amsterdam emissievrij te maken.

Activiteit 9.3.1.3

We werken aan een klimaatneutrale én aardgasvrije stad (routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050).

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Deel van Amsterdammers dat zegt de overstap naar duurzame energie een goede zaak te vinden	75% (2019)	n.v.t.*	n.v.t.**	75%
2	Totaal opgesteld vermogen (in MW) zonne-energie op het Amsterdamse grondgebied	46 (2018)***	46***	n.v.t.**	73
3	Totaal extra opgesteld vermogen windenergie op het Amsterdamse grondgebied	0 (2018)	n.v.t.*	n.v.t.**	0
4	Totaal aantal windturbines op het Amsterdamse grondgebied waarvoor SDE-subsidie is aangevraagd	n.v.t.*****	n.v.t.*	n.v.t.**	0
5	Hernieuwbare elektriciteit (BBV-verplicht)****	15,3 (2016)	n.v.t.*	n.v.t.**	15,5 (2017)
6	Aantal buurten waar in het betreffende jaar gestart is met gesprekken met de buurt om aardgasvrij te worden (en waarbij haalbaarheid en ontwerp worden uitgewerkt)	n.v.t.*****	n.v.t.*	n.v.t.**	24
7	Aantal buurten waar in het betreffende jaar een investeringsbesluit is genomen om aardgasvrij te worden	n.v.t.*****	n.v.t.*	n.v.t.**	0

* Deze indicatoren kwamen in het Jaarverslag 2018 niet voor.
** In de Begroting 2019 waren nog geen streefwaarden opgenomen.
*** In het Jaarverslag 2018 stond 45 MW aan opgesteld vermogen zonne-energie. Dit is op basis van aanvullende informatie aangepast naar 46 MW.
**** Dit betreft de landelijke verplichte BBV Indicator, waarvan de waarden op waarstaatjegemeente.nl worden gepubliceerd. De meest recente waarde is over 2017.
***** Indicator geeft alleen de waarde van het betreffende jaar weer.

Begin 2019 vormde de 'Uitnodiging aan de Stad' de start van een intensief traject naar de Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050 die gericht is op het behalen van de doelstellingen voor CO_2 reductie en aardgasvrij. Routes en ambities voor de sectoren: gebouwen, verkeer, elektriciteit, industrie en haven zijn uitgewerkt. In 2020 is de Routekaart gereed. De verduurzaming van gemeentelijke organisatie is uitgewerkt in de Uitvoeringsagenda Duurzame organisatie die eveneens in 2020 gereed is voor besluitvorming.

Met ruim 180 partijen in de stad hebben we het Amsterdams Klimaat Akkoord gesloten. Dit akkoord is geland binnen het platform Nieuw Amsterdams Klimaat waar meer dan 200 duurzame initiatieven staan. We hebben ruim 1.000 gesprekken gevoerd met de stad waardoor we meer inzicht hebben in hoe we initiatieven in de stad het beste kunnen ondersteunen en uitbreiden. Ook hebben we ruim 2.500 gesprekken gevoerd met Amsterdammers om hen te informeren over het aardgasvrij maken van de stad en wat dit voor hen betekent. In 24 buurten hebben bewoners meegedacht over de keuze voor de buurt en wat zij zelf kunnen doen voor de uitvoering van het plan om de buurt aardgasvrij te maken.
We zijn gestart met een intensieve social marketing aardgasvrij campagne waarin de gemeente dagelijks contact maakt met Amsterdammers. Uit

een meting blijkt dat 75 procent van de Amsterdammers de overstap naar duurzame energie een goede zaak vindt.

Het vermogen zonne-energie is in 2019 met 59 procent toegenomen van 46 naar circa 73 MW. We hebben gebouweigenaren geadviseerd en leningen verstrekt via het Duurzaamheidsfonds voor zonne-energieprojecten. Ook hebben we bijvoorbeeld een collectieve inkoop voor bewoners en een samenwerkingsproject van 18 scholen in Nieuw-West ondersteund en veel VvE's geadviseerd.
We zijn gestart met de eerste technische onderzoeken naar ruimte voor nieuwe windturbines in Amsterdam.

Het totaal opgesteld vermogen windenergie per eind 2019 is 66 MW (evenals in 2018). In 2019 zijn we gestart met de eerste technische onderzoeken naar ruimte voor nieuwe windturbines.

Voor de omslag naar schone energie hebben we een Klimaatfonds van € 150 miljoen ingesteld. We hebben hieruit onder meer geld beschikbaar gesteld voor de subsidieregelingen Gebiedsgericht aardgasvrij stadsbreed en Duurzame initiatieven.

Samen met de Citydeal-partners (zoals woningcorporaties, netwerk- en energiebedrijven en bewonersvertegenwoordiger !Woon) hebben we gewerkt aan het aardgasvrij maken van buurten. In de Dobbe- en Wildemanbuurt hebben de vastgoedeigenaren besloten dat om 2.000 woningen aardgasvrij te maken. Wij hebben hier subsidies voor toegezegd uit het Klimaatfonds. In Middenmeer Noord gaat de gemeente naar aanleiding van een initiatief van een bewonerscoöperatie een warmtedistributienetwerk aanleggen naar 1.650 woningen. Ten laste van het Klimaatfonds is hiervoor en een risicoreservering is gemaakt. In de Van der Pekbuurt hebben we in nauwe samenspraak met bewoners de mogelijkheden om de buurt aardgasvrij te maken in kaart gebracht.

Woningcorporaties, huurders en gemeente hebben prestatieafspraken gemaakt voor de periode van 2020 tot en met 2023. Deze afspraken versterken de samenwerking tussen corporaties, gemeente en bewoners op het gebied van woningkwaliteit, duurzaamheid en energietransitie.
Er zijn afspraken gemaakt over aardgasvrij, zonne-energie, isolatie en bewonersinitiatieven.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 9.3.2 — ***Baten** 0,1 - **Lasten** 15,7*

Amsterdam heeft een veilige en gezonde leefomgeving.*

* Voor dit doel zijn geen indicatoren en streefwaarden opgenomen, omdat er geen zinvolle indicatoren en streefwaarden passen bij deze doelstelling.

Activiteit 9.3.2.1

Amsterdam voert VTH-A taken (vergunningverlening, toezicht, handhaving en advisering) uit conform de wettelijke eisen en het vastgestelde kwaliteitsniveau.*

* Voor deze activiteit zijn geen indicatoren en streefwaarden opgenomen omdat hierover apart wordt gerapporteerd in de rapportages op het VTH-uitvoeringsprogramma.

Activiteit 9.3.2.2

We voeren bodemsaneringstaken uit.*

* Voor deze activiteit zijn geen indicatoren en streefwaarden opgenomen, omdat er geen zinvolle indicatoren en streefwaarden passen bij deze doelstelling.

Voor de toekomstbestendige ontwikkeling van de bodem van Amsterdam hebben we in 2019 diverse locaties onderzocht en hebben we vanwege spoedeisende bodemverontreiniging opdracht gegeven voor bodemsanering. De belangrijkste bodemsaneringen die in 2019 zijn aangepakt betreffen de Riekerhaven, een gedeelte van het voormalig gasfabrieksterrein Marnixstraat, Zeeburgereiland en de Sportheldenbuurt. Na de (deel-)sanering volgt de monitoring en het beheer. Verder hebben we in 2019 afspraken gemaakt met Haven Amsterdam en een bijdrage geleverd aan het opruimen van de oorlogsschade en aan de sanering van olieverontreinigingen uit WO-II in de Petroleumhaven. De bodemsanering van de Diemerzeedijk is in 2019 geëvalueerd met de omgevingsdienst en we hebben de plannen voor het nazorgtraject uitgewerkt.

Als gevolg van de grootschalige aanwezigheid van PFAS (poly- en perfluoralkylstoffen door de mens gemaakte stoffen die van nature niet in

het milieu voorkomen) en de daarmee samenhangende vertragingen in de bouw en kostenoverschrijdingen hebben we ook bijgedragen aan de kosten van bodemonderzoek en -sanering. Door normering voor PFAS, het tijdig opstellen van beleidsregels en het vaststellen van de bodemkwaliteitskaart voor PFAS zijn de bouwprojecten in Amsterdam niet tot stilstand gekomen.

In het kader van de integrale aanpak diffuus lood is de inventarisatie van kinderspeelplaatsen in 2019 volgens planning voor ongeveer de helft gerealiseerd.
Vanuit het programma Ondergrond wordt integraal ondergrondadvies voor projecten gegeven en is in 2019 gestart met de verzameling en publicatie van een online datadossier ondergrond op Citydata.

Verbonden partijen

Afval Energie Bedrijf (AEB)
Het Afval Energie Bedrijf levert duurzame energie in de vorm van warmte en elektriciteit. Westpoort Warmte ontwikkelt en beheert warmtenetten, vooral in het westen en noorden van de stad.
Westpoort Warmte is een deelneming van het Afval Energie Bedrijf en Nuon.

Alliander N.V.
Allianders dochteronderneming Liander heeft de wettelijke taak te zorgen voor een betrouwbaar en betaalbaar distributienetwerk van gas en elektriciteit voor bewoners en ondernemers. De energietransitie heeft een forse impact op Lianders netwerken. Tussen de gemeente en Liander is contact over afstemming van deze werkzaamheden met andere ondergrondse werkzaamheden in de stad. In smart city-verband werken we samen met Alliander in pilotprojecten aan de strategische ontwikkeling van de energievoorziening in de stad.

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
De Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG) is verantwoordelijk voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op bodemactiviteiten, milieuactiviteiten en bouwactiviteiten. De OD NZKG handhaaft en adviseert in opdracht van de gemeente Amsterdam grote en middelgrote energiegebruikers hoe zij energie kunnen besparen. Daarnaast ontwikkelt de OD NZKG voor haar opdrachtgevers kennis en expertise op het gebied van duurzaamheid voor bijvoorbeeld:

- datacenters
- optimaal gebruik bodemenergiesystemen
- warmtetransitie
- transformatie bestaande bedrijventerreinen
- circulaire economie en afvalstoffen
- energieneutraal en circulair bouwen

GVB Holding NV
Met het GVB hebben we afspraken gemaakt over een volledig uitstootvrij openbaar vervoer in 2025.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	2,1	1,2	1,0	1,0	0,0
Lasten	33,3	41,0	58,6	48,1	-10,5
Saldo	**31,2**	**-39,8**	**-57,6**	**-47,1**	**10,5**

Het programmaonderdeel Duurzaamheid en milieubeheer heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 10,5 miljoen. Dit komt door lagere lasten van € 10,5 miljoen.

Baten
De totale baten lichten we niet toe omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten
De totale lasten van € 48,1 miljoen zijn € 10,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten op subsidies die in 2019 zijn verleend maar waarvan de vaststelling later dan in 2019 wordt verwacht en daarmee ook de verantwoording van de lasten. In totaal betreft het een bedrag van

€ 2,8 miljoen. Dit bedrag is onderverdeeld in:
- Subsidies luchtkwaliteit € 1,1 miljoen.
- Subsidies vanuit Versnellingsmiddelen duurzaamheid € 0,8 miljoen.
- Subsidies aardgasvrij € 0,9 miljoen.

- Lagere lasten van € 2,4 miljoen op de Versnellingsmiddelen duurzaamheid. Veel projecten zijn wel in de loop van 2019 voorbereid of gestart, maar de kosten worden voor een belangrijk deel in 2020 gemaakt. Door vele gesprekken met Amsterdammers hebben we in de loop van 2019 een beter beeld gekregen van de initiatieven in de stad en hoe we deze het beste kunnen ondersteunen en uitbreiden. De inzet van de Versnellingsmiddelen hebben we hierop afgestemd en mede daarom vindt de besteding pas later plaats. De lasten versnellingsmiddelen worden onttrokken uit de reserve duurzaamheidsfonds. Lagere lasten betekent ook een lagere onttrekking uit deze reserve duurzaamheidsfonds.
- Lagere lasten op luchtkwaliteit van € 2,2 miljoen. De afwijking komt door de aanschaf voor borden en camerasystemen in de milieuzone die wordt doorgeschoven naar 2020. Deze aanschaf is uitgesteld, omdat het Rijk bezig is landelijke regels op te stellen voor het invoeren van milieuzones. De lasten luchtkwaliteit worden gedekt uit het Stedelijk MobiliteitsFonds. Deze reserve valt onder programma 2, Verkeer, Vervoer en Waterstaat.
- Lagere lasten van € 1,6 miljoen op milieu- en bodemtaken van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied die in opdracht van de gemeente Amsterdam worden uitgevoerd. Dit wordt onder meer veroorzaakt door afrekening achteraf van de bijdrage aan de Omgevingsdienst.
- Lagere lasten van € 1,2 miljoen door vertraging in de uitvoering van bodemsaneringsprojecten. Door de lagere lasten onttrekken we minder aan de reserve Stedelijke bodemsanering en nazorg.
- Lagere lasten voor Programmabureau Zon voor corporaties van € 0,3 miljoen. De samenwerkingsafspraken met corporaties zijn eind 2019 ondertekend. Om beter aan te sluiten bij de nieuwe doelstellingen en afspraken van deze samenwerking zal een deel van de activiteiten en dus ook de besteding pas in 2020 plaatsvinden.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	14,5	21,4	22,0	16,7	-5,3
Toevoegingen reserves	35,2	27,1	71,1	71,2	0,1
Mutatie reserves	**-20,7**	**-5,7**	**-49,1**	**-54,6**	**-5,5**

Onttrekkingen uit reserves

De onttrekkingen zijn in totaal € 5,3 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere onttrekking aan de reserve duurzaamheidsfonds van € 3,3 miljoen omdat de realisatie op de versnellingsmiddelen duurzaamheid lager is. Deze onderschrijding is verder toegelicht onder lasten programmaonderdeel 9.3.
- Lagere onttrekking aan de reserve aardgasvrij van € 0,9 voor de subsidies aardgasvrij omdat de verantwoording van een deel van de in 2019 verleende subsidies in 2020 en 2021 plaatsvindt.
- Lagere onttrekking aan de reserve Stedelijke bodemsanering en Nazorg van € 1,1 miljoen door vertraging in de uitvoering van de bodemsaneringsprojecten.

Toevoegingen

De hogere toevoeging aan de reserve duurzaamheidsfonds van € 0,1 miljoen door de renteopbrengsten op verstrekte leningen voor duurzaamheid.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Subsidie Amsterdam Aardgasvrij	€ 1.674.000	€ 760.621
2. Subsidie uitstootvrije taxi's en bedrijfsvoertuigen	€ 3.900.000	€ 2.742.584
3. ANMEC/De Gezonde Stad	€ 743.196	€ 741.309

1. Amsterdam Aardgasvrij

Subsidie voor woningeigenaren voor het aardgasvrij maken van woningen. Voor deze regeling is € 1,6 miljoen verleend. Een bedrag van € 0,9 miljoen kan pas in 2020 verantwoord worden.

2. Uitstootvrije taxi's en bedrijfsvoertuigen

Taxiondernemingen kunnen subsidie aanvragen voor de aanschaf van elektrische taxi's en taxi's op waterstof. Overige ondernemingen kunnen subsidie aanvragen voor de aanschaf van een uitstootvrij bedrijfsvoertuig. Dat kan een elektrische bestelauto, vrachtauto of autobus zijn of een voertuig op waterstof. Voor deze regeling is € 3,8 miljoen aan subsidies verleend. Een bedrag van € 1,1 miljoen kan pas in 2020 verantwoord worden omdat de voertuigen dan pas geleverd worden.

3. ANMEC/De Gezonde Stad

Structurele bijdrage aan de exploitatie van Stichting ANMEC en Stichting De Gezonde Stad.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. EU-norm voor luchtkwaliteit wordt niet overal in Amsterdam gehaald. Europa kan Nederland een 'ingebrekestelling' sturen. Dit is een langjarige procedure waarin de mogelijkheid om alsnog de norm te halen wordt besproken voordat er daadwerkelijk een boete wordt opgelegd. Een eventuele boete kan in theorie worden verhaald op decentrale overheden, als de verantwoordelijkheid overtuigend daar ligt. Dit risico lijkt zeer gering vanwege de inspanningen van Amsterdam en omdat een groot deel van luchtkwaliteitsproblematiek buiten de invloedssfeer van Amsterdam ligt.	1. We werken met het Actieplan Schone Lucht (2019) hard aan het behalen van de luchtkwaliteitsnormen. We voeren daarbij naast algemene maatregelen ook locatiespecifieke maatregelen uit. Het doel is een schonere en gezonde lucht voor alle Amsterdammers. Volgens berekeningen van het Rijkinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijven de gemiddelde concentraties stikstofdioxide ook de komende jaren dalen: Amsterdam heeft in 2020 geen enkele wettelijke overschrijdingslocatie meer en met het Actieplan kunnen we de advieswaarden van de World Health Organization (WHO) in 2030 halen. Maar door de staat van de kades en bruggen en de werkzaamheden in tunnels (Piet-Heintunnel en Admiraal de Ruytertunnel) bestaat de kans dat extra verkeer langs andere drukke wegen moet rijden. Dit kan tot gevolg hebben dat op sommige locaties de wettelijke grenswaarde alsnog wordt overschreden.
2. Voor het behalen van de doelstellingen voor CO_2-vermindering en aardgasvrij zijn we afhankelijk van een aantal factoren met bijbehorende risico's zoals: ■ Verduurzaming landelijke elektriciteitsmix blijft achter. In het klimaatakkoord is afgesproken dat de elektriciteitsmix in 2030 voor 75 procent duurzaam is. Amsterdam is hiervan afhankelijk voor het behalen van de doelstelling. ■ Het Rijk biedt niet of te laat het gemeentelijk instrumentarium om te sturen op de energietransitie. Met name bij het buurtgericht aardgasvrij maken zijn nu nog geen instrumenten om er voor te zorgen dat vastgoedeigenaren hun bijdrage te leveren aan de plannen. ■ De energietransitie zorgt voor een overbelasting van de energie infrastructuur. Er zijn grote boven- en ondergronds aanpassingen nodig en hiervoor is ruimte nodig.	2. Met verschillende maatregelen proberen we de risico's voor het behalen van de doelstellingen te beperken, zoals: ■ Amsterdam draagt binnen zijn mogelijkheden/gemeentegrenzen maximaal bij aan de verduurzaming van de elektriciteitsmix en spreekt het Rijk aan op haar rol en knellende regels. ■ Via lobby vragen we het Rijk om passende regelgeving, financiële bijdrages en een daadkrachtig gemeentelijk instrumentarium ■ We anticiperen in nauwe samenwerking met onze partners op de verwachte ontwikkelingen van gebiedsontwikkeling, aardgasvrije wijken, elektrisch vervoer en duurzame opwekking. Met Liander werken we intensief samen aan het toekomstbestendig maken van de elektriciteitsinfrastructuur.

Beleidskaders

- In de Klimaatwet (2019) is vastgelegd dat er in Nederland ten opzichte van 1990 49 procent minder CO_2-uitstoot is in 2030 en 95 procent minder in 2050. De wet geeft burgers en bedrijven zekerheid geven over de klimaatdoelen.
- In het Klimaatakkoord (2019) staan afspraken met de sectoren over hoe de klimaatdoelen kunnen worden gehaald. De volgende sectoren doen mee: de elektriciteitssector, de industrie, de gebouwde omgeving, de transsportsector en de landbouw.
- Instelling van het Klimaatfonds en het aanpassen van het Duurzaamheidsfonds (februari 2019). Met het Klimaatfonds is in de periode 2019-2022 € 150 miljoen beschikbaar als bijdrage aan investeringen waarmee we de ambities voor een klimaatneutrale en aardgasvrije stad kunnen waarmaken.
- Strategie 'Naar een stad zonder aardgas' (december 2016) met daarin de aanpak om de overgang naar een aardgasvrije stad te versnellen, in nauwe afstemming met betrokken partijen in de stad.
- Amsterdam Circulair. Evaluatie en Handelingsperspectieven (maart 2018) met daarin de evaluatie van Amsterdam Circulair en vijf handelingsperspectieven voor marktpartijen en de mogelijke ondersteuning door de gemeente.
- Innovatie- en uitvoeringsprogramma circulaire economie 2019 'Van innovatie naar impact' (2019) met een overzicht van ruim 100 projecten op het gebied van onderzoek, innovatie en uitvoering van de gemeente, bedrijven, kennisinstellingen en bewoners.
- Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (2009) met afspraken tussen Rijk en lokale overheden gericht op het verbeteren van de luchtkwaliteit voor de volksgezondheid en het voldoen aan de Europese normen.
- Strategie snelladen (2016) met de Amsterdamse aanpak voor slim laden, laadpleinen en een koppeling met de duurzame opwekking en opslag van energie.
- Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam (maart 2017) met een prominente plaats voor duurzame logistiek. Vrijwel alle maatregelen leiden tot een reductie en verschoning van het aantal gereden logistieke kilometers in de stad.
- Het Actieplan Schone Lucht (2019) beschrijft op hoofdlijnen hoe we tot 2030 toewerken naar schonere en gezondere lucht in de stad. De meest effectieve manier hiervoor is volledig uitstootvrij verkeer.
- Het landelijke Schone Lucht Akkoord (januari 2020). Afspraken tussen het Rijk en gemeenten over een permanente verbetering van de luchtkwaliteit in Nederland. De ambitie is om toe te werken naar substantiële reductie van de gezondheidsschade door luchtverontreiniging in 2030.
- Bodem richt zich in de periode tot en met 2020 op uitvoeren van de bodemsaneringsprojecten en spoedlocaties met rijksbijdragen, zoals in het convenant Bodem is vastgesteld. Het vervolg van het uitvoeringsprogramma na 2020 bereiden we voor in overleg met het ministerie en VNG.

3.9.4 Ruimtelijke ordening

Ruimtelijke ordening zorgt voor een stad en regio die goed functioneren door ruimtelijke visievorming, planontwikkeling, ruimtelijke kaderstelling en bouwplantoetsing.

Belangrijke ontwikkelingen

De druk op de ruimte in Amsterdam is onverminderd groot. De stad groeit al een jaar of tien met meer dan 10.000 inwoners per jaar. De werkgelegenheid in de regio groeit sterk en concentreert zich steeds sterker in Amsterdam. Hoewel er veel nieuwbouw is blijven de woningprijzen sterk stijgen. Door de groei van de stad neemt de druk op de openbare ruimte, het vastgoed en de vervoerssystemen in de stad sterk toe. Het beleid van Amsterdam is er enerzijds op gericht om tegemoet te komen aan de economische groei en bevolkingsgroei en een bijdrage te leveren aan het behouden en creëren van een leefbare, duurzame en economisch sterke stad. Anderzijds richt het beleid zich op het tegengaan van negatieve effecten van de druk op de stad (zoals de hoge bouwdynamiek in bepaalde delen van de stad) en het beschermen van kwetsbare gebieden en kwetsbare functies (zoals voldoende ruimte voor tijdelijke maatschappelijke-culturele initiatieven). Voor deze twee beleidsthema's zijn in 2019 bestuursopdrachten vastgesteld.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 9.4.1 — ***Baten** 0,6 - **Lasten** 26,8*

Amsterdam geeft ruimtelijke voorwaarden voor nieuwe woon-, werk- en leefmilieus om demografische en economische groei mogelijk te maken.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage demografische druk (BBV-verplicht)	46,6 (2017)	46,7	n.v.t.*	46,6

* In de Begroting 2019 staat geen waarde opgenomen.

Activiteit 9.4.1.1

We zorgen voor (wettelijke) kaderstelling en integrale ruimtelijke visievorming op verschillende schaalniveaus.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal verkenningen en onderzoeken (thema's)	17 (2017)	13	10	18
2	Waarvan thema studies duurzame gebiedsontwikkeling	n.v.t.*	n.v.t.*	6	5
3	Aantal verkenningen en onderzoeken (gebieden)	2 (2017)	4	3	3
4	Percentage demografische druk (BBV-verplicht)	46,6 (2017)	46,7	n.v.t.**	46,6

* Deze indicator is nieuw vanaf 2019.
** In de Begroting 2019 staat geen waarde opgenomen.

Het aantal verkenningen en onderzoeken was in 2019 hoger dan begroot omdat er in de Voorjaarsnota 2019 extra middelen zijn vrijgemaakt om een aantal relevante en urgente verkenningen uit te voeren.

Met het programma Ruimte voor de Stad brengen we de randvoorwaarden voor een gezonde groei van de stad in beeld. Op basis van de eerdere themastudies en (gebieds)verkenningen hebben we in 2019 een analyse gemaakt van aan ruimteclaims die op de projecten en gebieden afkomen. In sommige gebieden beslaat het gewenst programma (maatschappelijke voorzieningen, infrastructuur, nutsvoorzieningen, sport, groen et cetera) een ambitieus aantal vierkante meters. Om deze ruimteclaims te kunnen prioriteren is een nieuw afwegingskader voor de middellange termijn nodig, en een strategie om hieraan invulling te geven.

Met ‘Sprong over het IJ’ wil Amsterdam de oversteek over het IJ structureel verbeteren. In opdracht van Rijkswaterstaat/Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de gemeente is de Adviescommissie Oeververbindingen Rijkswateren Amsterdam gevraagd om vanuit het schaalniveau van de metropoolregio naar de voorziene ontwikkelingen en opgaven voor het Noordzeekanaalgebied en de ontwikkeling van de stad rondom het IJ te kijken, gericht op de komende 20-40 jaar. Het visiedocument ‘Genereus Verbonden, naar een grootstedelijke samenhang’ is in december 2019 gereed gekomen en gepubliceerd. Het document bevat de eerste contouren van het advies door de Adviescommissie. De opgaven zijn de verstedelijking en bouwopgave, mobiliteit op land en water, en stedelijke economie en haveneconomie. Duurzaamheid en veiligheid worden in al deze drie opgaven meegenomen. Op basis van het rapport kunnen we een afweging maken voor de meest haalbare en meest gewenste oeververbindingen.

Na het vaststellen van de startnotitie Omgevingsvisie door b en w (juli 2019) zijn we begonnen met de dialoog met de stad. We hebben diverse stadsgesprekken gevoerd en in het Atelier der Verbeelding organiseren gastcuratoren bijeenkomsten om de omgevingsvisie verder vorm te geven. Daarnaast zijn intern gemeentelijke en regionale gesprekken gevoerd. Dit heeft eind 2019 geleid tot het Groeiend Verhaal, deel 1 als ruwe aanzet voor de visie.

Voor het Omgevingsplan is het casco uitgewerkt op basis van de door het college vastgestelde uitgangspunten. Deze opzet is binnen Amsterdam uitgebreid besproken en blijkt ook inspirerend voor andere steden die net als Amsterdam inrichting en het gebruik van de fysieke leefomgeving met dit nieuwe instrument goed willen regelen. De vergunningtermijn van 8 weken die in 2021 ingaat geeft richting aan maatregelen in het vergunningendomein. Een nieuw vergunningsysteem voor Amsterdam is in 2019 in gebruik genomen (last staat in programma 11). Daarnaast is een vergunningchecker ontwikkeld waarmee stap voor stap eenvoudige aanvragen van Amsterdammers via vragenbomen kunnen worden doorgeleid. Deze vergunningschecker kunnen we vanaf 2021 in het nieuwe digitale omgevingsloket aanbieden. Hierdoor kunnen we meer aandacht geven aan de meer complexe aanvragen.

Activiteit 9.4.1.2

We zorgen voor integrale en kwalitatieve afwegingen bij inzet en prioritering ruimtelijke ontwikkeling.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal vastgestelde principebesluiten	n.v.t.	4	5	2

In 2019 zijn maximaal 11.600 woningen aan de planvoorraad toegevoegd doordat we twee principebesluiten hebben genomen: Schinkelkwartier (ongeveer 11.000 woningen) en Gulden Winckel (300-600 woningen). Het principebesluit voor Schinkelkwartier betreft een groot ontwikkelgebied met een fors woningbouwprogramma. Hier is veel capaciteit op ingezet en omdat er vanuit de aanvulling planvoorraad geen noodzaak was om meer principebesluiten gereed te maken voor besluitvorming is de beschikbare inzet gericht op de twee genoemde principebesluiten. Daarom zijn er minder dan de 5 die zijn opgenomen in de begroting en is de planvoorraad net als vorig jaar eind 2019 goed op orde.

Activiteit 9.4.1.3

We zorgen voor integrale en duurzame ruimtelijke planontwikkeling.*

* Voor deze activiteit zijn geen indicatoren en streefwaarden opgenomen, omdat deze activiteit lastig te vangen is in één afzonderlijke indicator.

Het jaar 2019 stond in het teken van (nieuwe) visievorming en agendering. De Metropoolregio Amsterdam (MRA) Verstedelijkingsstrategie, de MRA-agenda en de Amsterdamse Omgevingsvisie zijn hier voorbeelden van. Samenwerking met de partners in de regio en met het Rijk is hierin onontbeerlijk, maar kost ook tijd. In 2020 zullen naar verwachting de MRA Verstedelijkingsstrategie en MRA-agenda opgeleverd worden. In 2019 is de Nota Duurzaam Landschap door de raad vastgesteld.

In 2019 hebben we met de partners van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en het Rijk, door gezamenlijke uitgangspunten op het terrein van wonen, werken, groen, sociale inclusiviteit en bereikbaarheid, de basis gelegd voor een gezamenlijke verstedelijkingsstrategie.

Het landschap rond Amsterdam is van grote waarde voor een aantrekkelijk woon- werk en leefmilieu. In 2019 is de Nota Duurzaam Landschap opgeleverd, die, samen met de 'Ladder voor het Landschap', richting geeft aan het behoud en de (kwalitatieve) versterking van het landschap in de regio.

Activiteit 9.4.1.4

We bewaken de ruimtelijke kwaliteit; de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) is in een onafhankelijke positie verantwoordelijk voor het bewaken, adviseren en stimuleren van de ruimtelijke kwaliteit van Amsterdam.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal toetsen van aanvragen omgevingsvergunning aan redelijke eisen van welstand en monumentenbeleid	n.v.t.	9.700	9.000	9.500
2	Aantal adviezen voor het plaatsen van gebouwen of stads- en dorpsgezichten op de gemeentelijke of rijksmonumentenlijst	n.v.t.	13	10	15
3	Aantal integrale adviezen (vanuit de domeinen stedenbouw, architectuur, landschap en cultuurhistorie) aan initiatiefnemers en bestuurders	n.v.t.	23	20	29

Activiteit 9.4.1.5

We leveren een bijdrage aan de samenhang in het beheer en de ontwikkeling van het regionale landschap rond Amsterdam.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Bezoekersaantallen recreatiegebieden				
	■ Amstelland	3,1 miljoen;	n.v.t.	> 3 miljoen;	2,9 miljoen;
	■ Twiske Waterland	1,3 miljoen;		> 1 miljoen;	1,3 miljoen;
	■ Spaarnwoude	5,1 miljoen; (2018)		> 5 miljoen;	5,1 miljoen;

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied

Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving werken we op het gebied van bouw, milieu en bodem samen met de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG). De gemeente Amsterdam is samen met drie andere gemeenten eigenaar en opdrachtgever van de Omgevingsdienst. De samenwerking geschiedt op basis van een Gemeenschappelijke Regeling. De OD NZKG werkt in opdracht en mandaat van het college van b en w. Afspraken over de samenwerking worden vastgelegd in een jaarlijks te actualiseren uitvoeringsovereenkomst. Hierin staan onder andere de producten en diensten die de Omgevingsdienst levert.

Recreatieschappen

Inzet op regionaal groen en de recreatiegebieden: de Provincie en de deelnemende gemeenten in de recreatieschappen:

- Recreatieschap Groengebied Amstelland;
- Recreatieschap Twiske-Waterland;
- Recreatieschap Spaarnwoude;
- Recreatieschap Vinkeveense plassen is opgeheven per 1 januari 2018. Taken zijn overgenomen door Recreatieschap Stichtse Groenlanden;
- Stichting Goois Natuurreservaat (voorbereiden uittreding door Amsterdam)

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	2,0	0,0	1,1	0,6	-0,5
Lasten	19,7	23,9	28,0	26,8	-1,2
Saldo	**-17,7**	**-23,9**	**-26,9**	**-26,2**	**0,7**

Het programmaonderdeel Ruimtelijke ordening heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 0,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door lagere baten van € 0,5 miljoen en lagere lasten van € 1,2 miljoen ten opzichte van de begroting.

Baten

De totaal gerealiseerde baten van € 0,6 miljoen zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot op dit programmaonderdeel. Dit komt door:

- Meerjarige buitengemeentelijke opdrachten waarvan de ontvangsten in 2019 zijn overgeheveld naar 2020 omdat de prestatie niet in 2019 is geleverd.

Lasten

De totaal gerealiseerde lasten van € 26,8 miljoen zijn € 1,2 miljoen lager dan begroot op dit programmaonderdeel. Dit komt door:

- Hogere lasten van € 1 miljoen op de apparaatskosten.
- Lagere lasten van € 1,1 miljoen voor Sprong over het IJ, omdat de Commissie Advies Oeververbindingen Rijkswateren Amsterdam later is gestart. Deze commissie moet het ambtelijk en bestuurlijk draagvlak op zowel Rijksniveau als gemeentelijk niveau veilig stellen.
- Lagere lasten van € 0,8 miljoen omdat het budget voor Ruimte voor de Stad halverwege 2019 beschikbaar is gekomen. In het 2e helft van het jaar was er onvoldoende personeel (zowel intern als extern) beschikbaar om de geplande werkzaamheden volledig uit te kunnen voeren. Ook zijn er minder principebesluiten genomen dan voorzien.
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor het project Groot Amsterdamse Bos. Wij hebben in november 2019 de bestuursopdracht voor het project Groot-Amsterdamse Bos/Oeverlanden-Sloten aangepast. Hierdoor liep de uitvoering van herinrichtingswerkzaamheden vertraging op. De uitvoering van de renovatie van de botenhelling Nieuwe Meer startte begin november 2019 en loopt door in 2020. De dekking van de lasten vindt plaats uit het Stedelijk MobiliteitsFonds.
- Hogere lasten van € 0,1 miljoen op diverse projecten die niet verder worden toegelicht.

Reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen reserves verantwoord.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
De hoge en snelle woningbouwproductie geeft een risico voor de integrale kwaliteit van de stad, op gebieden als: bereikbaarheid, openbare ruimte, groen, maatschappelijke voorzieningen en energievoorziening en warmte. Hierdoor halen wij niet de duurzaamheidsambities en de kwalitatief hoogwaardige woonmilieus die we willen.	Binnen Ruimte voor de Stad houden we de ontwikkeling van de plancapaciteit in de gaten en brengen we daaruit voortkomende knelpunten rond de randvoorwaarden voor stedelijke kwaliteit in beeld. De Ontwikkelstrategie 2030 formuleert hierbinnen hoe we kunnen handelen. We zoeken binnen de gemeentelijke middelen voor stedelijke ontwikkeling naar ruimte voor investeringen in groen, openbare ruimte en maatschappelijke voorzieningen. Randvoorwaarden voor kwalitatieve groei krijgen eerder aandacht in de fases van het Plaberum. In de bestuursopdracht Vrije Ruimte ontwikkelen we instrumenten om ontspannen ruimtelijke ontwikkelingen en spontane initiatieven in de stad beter te beschermen en mogelijk te maken.
Onvoldoende ambtelijke capaciteit: ■ De grote maatschappelijke dynamiek en vele bestuurlijke wensen kunnen zorgen voor onvoldoende ambtelijke capaciteit: juridisch planologisch, ontwerp, procesbegeleiding en management. ■ De aantrekkende woningmarkt en de bestuurlijke ambities zorgen voor een forse toename van de vraag naar juridische (planologische) vastlegging in bestemmingsplannen.	1. Prioritering door in overleg met opdrachtgevers de capaciteit en behoefte af te stemmen. 2. Prioritering door de capaciteitsvraag en werving binnen Ruimte en Duurzaamheid centraal aan te sturen. 3. Steeds meer bouwontwikkelingen vinden plaats in transformatiegebieden. De voorbereidingen hiervan kosten momenteel veel tijd en energie omdat we nog niet gewend zijn aan deze vorm van ontwikkeling. We verwachten dat onze omgang hiermee doelmatiger wordt naarmate we er meer ervaring mee opdoen.
We hebben besloten uit het recreatieschap Gooise Natuurreservaat (GNR) te treden. Onbekend is wat de financiële gevolgen zijn van de uittreding.	We zijn in goed overleg met het Gooise Natuurreservaat over de voorwaarden voor uittreding.

Beleidskaders

- Nationale wetgeving voor ruimtelijke ordening en bouwen, zoals de Wet op de Ruimtelijke Ordening die regelt hoe ruimtelijke plannen van Rijk, Provincie en gemeenten tot stand komen.
- De Structuurvisie, waarin het toetsingskader voor de ruimtelijke plannen en de investeringsagenda's is vastgelegd en waarin het beeld voor de toekomst staat hoe de fysieke ruimte kan worden ingevuld.
- Koers 2025, de stadsbrede inventarisatie van woningbouwlocaties waarmee invulling wordt gegeven aan de gemeentelijke woningbouwambitie.
- MRA agenda, de actie-agenda van de Metropoolregio Amsterdam voor de periode 2016-2020.

3.9.5 Begraafplaatsen en crematoria

Via de gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria maken we uitvaarten mogelijk met ruimte voor ieders persoonlijke wens, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond.

Belangrijke ontwikkelingen

In 2019 hebben wij het beheer van de 2 begraafplaatsen van de gemeente Weesp overgenomen. Over de bedrijfsvoering van de begraafplaatsen in Weesp hebben wij in 2019 nog geen definitieve beslissing genomen.

De Wet op de lijkbezorging bepaalt dat de burgemeester de uitvaart verzorgt van een persoon, die binnen de gemeentegrenzen komt te overlijden en van wie geen nabestaanden bekend zijn of waarvan de nabestaanden niet in staat zijn de uitvaart te regelen. In Amsterdam hebben wij gemiddeld 400 aanmeldingen per jaar. Halverwege 2019 hebben we afgesproken dat deze uitvaarten meer plaats vinden op de gemeentelijke begraafplaatsen.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 9.5.1 ***Baten** 8,1 - **Lasten** 8,0*

Amsterdam geeft tegen kostendekkende tarieven de mogelijkheid tot begraven en cremeren, waarbij ruimte is voor ieders persoonlijke wens, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Kostendekkendheid leges lijkbezorgingsrechten	95% (2018)	95%	100%	95%

Activiteit 9.5.1.1

We faciliteren begravingen, crematies en herdenkingen, en onderhouden het culturele erfgoed van de begraafplaatsen; de parken en monumenten (het stenen archief van de stad).

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal begravingen	756 (2017)	708	730	698
2	Aantal crematies	2.141 (2017)	2.332	2.350	2.456
3	Totaal begravingen en crematies	2.897	3.040	3.080	3.154

In 2019 waren er 114 uitvaarten meer dan in 2018. Het aantal crematies is gestegen met 124. Het aantal begravingen is gedaald met 10. Deze stijging komt vooral door de in 2019 gemaakte afspraken over het van gemeentewege uitvoeren van uitvaarten. Deze uitvaarten worden op de gemeentelijke begraafplaatsen uitgevoerd, tenzij anders gewenst. Het aantal begravingen laat al enige jaren een dalende tendens zien.

Verbonden partijen

Er worden geen verbonden partijen ingeschakeld voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	8,4	8,2	8,2	8,1	-0,1
Lasten	8,2	8,0	7,6	8,0	0,4
Saldo	**0,2**	**0,2**	**0,6**	**0,2**	**-0,5**

Het programmaonderdeel Begraafplaatsen en crematoria heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 0,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door lagere baten van € 0,1 miljoen en hogere lasten van € 0,4 miljoen.

Baten

De totale baten lichten we niet toe omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten

De totale lasten van € 8,0 miljoen zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door hogere lasten voor De Nieuwe Ooster van € 0,4 miljoen vanwege toenemend onderhoud aan de monumentale gebouwen, de installaties en de begraafplaats. Tegenover deze hoge lasten staat ook een hogere onttrekking aan de reserve.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	0,3	0,0	0,0	0,3	0,3
Toevoegingen reserves	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,3**	**0,3**

Onttrekkingen

De onttrekking is € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Deze onttrekking wordt niet begroot, omdat deze afhankelijk is van het resultaat van de exploitatie begraafplaats. Door het negatieve exploitatieresultaat bedraagt het saldo van de reserve egalisatie exploitatie Nieuwe Ooster € 0,-.

Subsidies van betekenis

In dit programmaonderdeel is geen sprake van subsidies van betekenis.

Risico's en maatregelen

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Beleidskaders

- De Nieuwe Ooster; Structuurplan 2005, geactualiseerd in 2016.

Programma 10 | Portefeuillehouders:
wethouders Van Doorninck en Everhardt

3.10 Grond

3.10.1 Grond

Het duurzaam (circulair en aardgasvrij) realiseren van de gewenste woningbouw-productie in gemengde wijken.

➔ In programma 11 wordt nader ingegaan op de woningbouwcijfers.

➔ In 2019 is er grond uitgegeven voor de bouw van circa 4.500 nieuwbouwwoningen. Daarnaast is 56.000 m² bruto vloeroppervlak (bvo) uitgegeven voor commerciële bestemmingen (winkels en kantoren) en 20.000 m² bvo voor maatschappelijke bestemmingen.

➔ Eind 2019 waren er 160 actieve grondexploitatieplannen en circa 50 toekomstige grondexploitaties en bovenwijkse voorzieningen in voorbereiding.

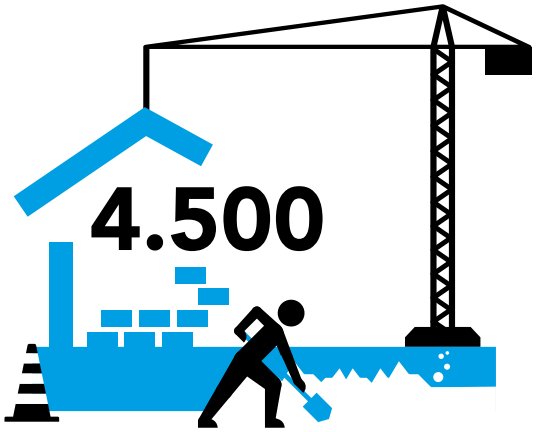

3.10.2 Erfpacht

Het beheer van de erfpachtrechten die de gemeente Amsterdam heeft uitgegeven en het uitvoeren van de overstapregeling naar het eeuwigdurende erfpachtstelsel, die de gemeenteraad heeft vastgesteld.

➔ In 2019 zijn we verder gegaan met de invoering van het eeuwigdurende erfpacht stelsel. Dit heeft ongeveer 135.000 aanvragen opgeleverd van Amsterdammers die een aanbieding willen voor de overstap naar eeuwigdurende erfpacht. Dit betekent dat voor ongeveer 85 procent van de woningen die in aanmerking komen voor een overstap, een aanvraag is ingediend.

➔ De gemeente Amsterdam beheert in totaal circa 283.000 erfpachtrechten.

Programma 10 | Portefeuillehouders: wethouders Van Doorninck en Everhardt

3.10 Grond

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	1.201,5	711,4	581,7	666,4	84,6
Lasten	702,2	527,9	447,7	452,3	4,5
Saldo	**499,3**	**183,5**	**134,0**	**214,1**	**80,1**

Het programma Grond heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 80,1 miljoen. Dit komt vooral door hogere baten van € 84,6 miljoen en hogere lasten van € 4,5 miljoen. Het positieve resultaat wordt verrekend met reserves.

Baten

De hogere baten komen vooral door meer ontvangen afkoopsommen en door hogere tussentijdse winstnemingen en planafsluitingen.

Lasten

De hogere lasten zijn vooral vanwege een toevoeging aan de voorziening plantekorten omdat plansaldi van grondexploitaties zijn verslechterd. De uitgaven in de grondexploitaties en gebiedsontwikkelingsprojecten zijn lager dan begroot.

Verdere toelichting hierover is opgenomen bij de programmaonderdelen.

3.10.1 Grond

Het duurzaam (circulair en aardgasvrij) realiseren van de gewenste woningbouwproductie in gemengde wijken.

Belangrijke ontwikkelingen

- In programma 11 wordt nader ingegaan op de woningbouwcijfers.
- In 2019 is er grond uitgegeven voor de bouw van circa 4.500 woningen. De woningaantallen van de gronduitgiften in de grondexploitaties zijn niet gelijk aan het aantal in aanbouw genomen woningen, omdat de start van de bouw van een woning in een ander jaar kan plaatsvinden dan de uitgifte van de grond.
- In 2019 is 56.000 m² bruto vloeroppervlak (bvo) uitgegeven voor commerciële bestemmingen (winkels en kantoren) en 20.000 m² bvo voor maatschappelijke bestemmingen.
- In 2019 startte, na jaren van voorbereidingen, de bouw van Zuidasdok. Tegelijkertijd ontstond er onzekerheid over de omvang en complexiteit van het project. Er is daarom een onderzoek gestart onder leiding van oud-minister Dekker naar de nut en noodzaak van het project.
- De vraag naar kantoorruimte neemt toe in de stad. In 2019 hebben we de kantorenstrategie geactualiseerd en een nieuw uitvoeringsplan voor kantoren opgesteld.
- Om de productie op de middellange termijn op niveau te houden moeten we nieuwe projecten op te starten. Daarom hebben we in 2019 gewerkt aan nieuwe gebiedsontwikkelingsplannen en zijn voor tien plannen (onder andere Verdi, Strandeiland en Sloterdijk 1 Zuid) investeringsbesluiten genomen door de gemeenteraad waardoor deze plannen naar de uitvoeringsfase zijn overgegaan.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 10.1.1 — ***Baten** 383,7 - **Lasten** 407,0*

Het ontwikkelen van duurzame, leefbare en ongedeelde gebieden waar ruimte is voor wonen, werken en recreëren voor alle doelgroepen.

Voor dit doel is geen indicator opgenomen, omdat hier in de Begroting 2020 (nog) geen indicator voor is opgesteld. Overigens draagt dit doel bij aan verschillende programmaonderdelen (met name programmaonderdeel 11.1)

Activiteit 10.1.1.1

We voeren gebiedsontwikkelingsprojecten uit waarbij rekening wordt gehouden met verschillende andere beleidsdoelen (onder andere duurzaamheid, woningbouwambities, bereikbaarheid).

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Jaarlijkse wettelijke rapportage (MPG)				

Voor deze activiteit zijn geen indicatoren en streefwaarden opgenomen, omdat over de voortgang jaarlijks uitgebreid wordt gerapporteerd in het Meerjarenperspectief Grondexploitaties.

Eind 2019 waren er 160 actieve grondexploitatieplannen en circa 50 toekomstige grondexploitaties en bovenwijkse voorzieningen in voorbereiding. Binnen de grondexploitaties werken we aan het ontwikkelen van een duurzame, leefbare en ongedeelde stad met voldoende ruimte om te wonen, werken en recreëren. Ook hebben we in 2019 gewerkt aan nieuwe ruimtelijke plannen. Deze zijn noodzakelijk om de ambitie van gemiddeld 7.500 woningen per jaar in de komende jaren te halen. In de paragraaf

grondbeleid wordt uitgebreid ingegaan op de ontwikkelingen binnen de grondexploitaties in 2019.

Activiteit 10.1.1.2

We werken facilitair in de fysieke sector.

Voor deze activiteit zijn geen indicatoren en streefwaarden opgenomen, omdat het geen outputgerichte activiteit betreft.

Verbonden partijen

Schiphol Area Development Company

De gemeente is aandeelhouder van Schiphol Area Development Company NV (SADC). SADC heeft als doel om in regionaal verband hoogwaardige, bereikbare, (inter)nationaal concurrerende werklocaties te ontwikkelen rond Schiphol. In 2019 werkt de gemeente Amsterdam samen met SADC in een deelneming (Lutkemeer CV/BV) aan de ontwikkeling van het bedrijventerrein Business Park Amsterdam Osdorp in stadsdeel Nieuw-West.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	914,8	528,8	375,5	383,7	8,2
Lasten	650,8	471,7	402,1	407,0	4,9
Saldo	**264,0**	**57,1**	**-26,6**	**-23,3**	**3,3**

De financiële stromen in de grondexploitaties, het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas verantwoorden we in dit programmaonderdeel. Deze lopen conform de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) door de exploitatie (baten en lasten) en worden vervolgens verrekend met de balans (onderhanden werk, reserves, voorzieningen en immateriële vaste activa). In de paragraaf Grondbeleid zijn de stromen in de grondexploitaties, Vereveningsfonds en reserve Zuidas uitgebreider toegelicht.

Baten

De totale baten van € 383,7 miljoen zijn € 8,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 20,2 miljoen door hogere tussentijdse winstnemingen en planafsluitingen van € 24,0 miljoen en lagere administratieve verrekeningen van € 3,8 miljoen als gevolg van mutaties in de balanspost "onderhanden werk". Een uitleg van tussentijdse winstnemingen staat uitgebreid beschreven in de paragraaf Grondbeleid. Deze hogere baten hebben geen effect op het rekeningresultaat van 2019.
- Lagere baten van € 12,6 miljoen in de portefeuille van 210 grondexploitaties en gebiedsontwikkelingsprojecten, doordat onder andere een gronduitgifte in het project Houthavens is doorgeschoven naar 2020 door de stikstofproblematiek. Doordat de opbrengsten worden verrekend met de balans heeft dit geen effect op het rekeningresultaat van 2019.
- Overige hogere baten van totaal € 0,6 miljoen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Ten opzichte van 2018 zijn de baten veel lager. Er is geen goede vergelijking te maken tussen jaren, omdat er grote schommelingen plaatsvinden die afhankelijk zijn van de fasen waarin grondexploitaties zich bevinden. In 2018 was sprake van hogere opbrengsten, bijvoorbeeld doordat er in 2018 een aantal omvangrijke gronduitgiften en erfpachtherzieningen ten behoeve van de realisatie van commercieel vastgoed (met name kantoorprogramma) plaatsvonden bij Zuidas en op andere locaties, hogere winstnemingen doordat een aantal grondexploitaties in de eindfase zaten en een incidentele vrijval van de voorziening plantekorten.

Lasten

De totale lasten van € 407,0 miljoen zijn € 4,9 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 22,0 miljoen door een hogere dotatie aan de

voorziening Plantekorten van € 30,0 miljoen en lagere administratieve verrekeningen van € 8,0 miljoen als gevolg van mutaties in balanspost "onderhanden werk". Eind 2019 zijn ramingen van de grondexploitaties geactualiseerd. Er is een hogere dotatie gedaan aan de voorziening omdat de plansaldi van sommige grondexploitaties zijn verslechterd. Dit komt doordat rekening is gehouden met lagere grondprijzen door de gestegen bouwkosten. Deze hogere lasten hebben geen effect op het resultaat van 2019.

- Lagere lasten van € 15,0 miljoen in de portefeuille van 210 grondexploitaties en gebiedsontwikkelingsprojecten. De lagere lasten zijn onder andere het gevolg van vertraging van een aantal transformatieprojecten in Amsterdam. Deze lagere lasten worden verrekend met de balans en dit heeft daarom geen effect op het resultaat van 2019.
- Lagere lasten van € 2,1 miljoen door een beter resultaat op inzet van projectmanagementcapaciteit. Door een hogere productiviteit is de omzetdoelstelling met minder mensen gerealiseerd.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	135,7	78,3	221,9	248,7	26,7
Toevoegingen reserves	409,0	145,6	111,3	138,2	26,8
Mutatie reserves	**-273,2**	**-67,3**	**110,6**	**110,5**	**-0,1**

Programmaonderdeel 10.1 kent vier reserves, namelijk de reserve Vereveningsfonds, reserve Zuidas, reserve Wallengebied en reserve POR zuidelijke IJ-oever. De laatste is in 2019 opgeheven binnen dit programmaonderdeel en conform raadsbesluit overgeheveld naar programma Verkeer, Vervoer en Waterstaat. De werking van het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas is beschreven in de paragraaf Grondbeleid van dit Jaarverslag 2019.

Onttrekkingen

De onttrekking van € 248,7 miljoen is € 26,7 miljoen hoger dan begroot. De hoogte van de onttrekking uit het Vereveningsfonds en reserve Zuidas is gebaseerd op:

- het door de gemeenteraad vastgestelde Meerjarenperspectief Grondexploitaties 2019,
- mutaties in de voorzieningen die onderdeel uitmaken van het Vereveningsfonds en
- bestuurlijke besluiten tot uitnames uit het Vereveningsfonds, zoals het coalitieakkoord 2018-2022 en de Voorjaarsnota 2019.

De hogere onttrekking is hoofdzakelijk het gevolg van de hogere dotatie aan de voorziening Plantekorten die € 30,0 miljoen hoger is dan geraamd. Deze hogere tekorten worden voorzien in grondexploitaties omdat de plansaldi van sommige grondexploitaties zijn verslechterd en door de vaststelling van nieuwe grondexploitaties met een tekort.

Toevoegingen

De toevoeging aan reserves van € 138,2 miljoen is € 26,8 miljoen hoger dan begroot. De hoogte van de dotatie aan het Vereveningsfonds en reserve Zuidas is gebaseerd op winstnemingen en planafsluitingen, jaarlijkse indexatievergoeding, inkomsten vanuit wijzigingen van erfpachtcontracten van woningbouwcorporaties en overige inkomsten. De dotatie is voornamelijk hoger door hogere winstnemingen en planafsluitingen van € 24,0 miljoen.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Door de stijging van bouwkosten en een tekort aan aannemers en materieel (steigers, kranen, heipalen, en dergelijke) bestaat de kans dat de gewenste bouwproductie niet wordt gehaald.	De beheersmaatregelen liggen buiten de invloedssfeer van de gemeente.

Actuele risico's	Maatregelen
2. Door de grote afhankelijkheid van grondposities van derden bestaat de kans dat er vertraging ontstaat door langlopende onderhandelingen.	Als het nodig en financieel haalbaar is, verwerft de gemeente grond om de gewenste productie te halen.
3. Doordat het project Zuidasdok complexer en risicovoller is dan voorzien, blijft het herijkingsbesluit uit, waardoor vertraging optreedt, de bouwkosten stijgen en wijzigingen in het contract met de aannemer nodig zijn.	Opdracht is gegeven aan een gezaghebbende derde om een verkenning uit te voeren naar handelingsperspectief bij de spanning tussen budget en scope in relatie tot nut en noodzaak van het project enerzijds. Anderzijds vinden gesprekken met de aannemerscombinatie en de opdrachtgevers plaats onder leiding van een mediator.

Het risico dat we de gewenste bouwproductie niet halen door de stijging van de bouwkosten en een tekort aan aannemers en materieel, heeft zich in 2019 niet voorgedaan. De bouwkosten zijn het afgelopen jaar wel toegenomen, maar dit heeft niet direct geleid tot een afname van de bouwproductie. De stijging van de bouwkosten heeft op sommige locaties wel gezorgd voor lagere grondprijzen.

Het risico op vertraging van projecten door langlopende onderhandelingen vanwege de grote afhankelijkheid van grondposities van derden heeft in 2019 niet geleid tot grote vertragingen van projecten. Het was daarom niet nodig om grote investeringen te doen om gronden te verwerven om de gewenste productie te behalen. Dit risico is wel nog steeds actueel. Steeds meer gebiedsontwikkelingsprojecten komen namelijk tot stand in transformatiegebieden.

Het risico op vertraging bij de realisatie van het project Zuidasdok heeft zich in 2019 voorgedaan. Vertraging heeft mogelijk effect op de gebiedsontwikkeling van Zuidas (bijvoorbeeld latere uitgifte van kavels of extra bouwlogistieke uitdagingen). De gezamenlijke opdrachtgevers hebben besloten zo snel mogelijk de capaciteit van station Amsterdam Zuid te verbeteren. Voor de overige onderdelen van het project worden de gesprekken met de aannemerscombinatie voortgezet en is een onderzoek gestart naar nut en noodzaak van het project.

Beleidskaders

- Structuurvisie Amsterdam 2040: economisch sterk en duurzaam.
- Plaberum: hierin is het proces dat ruimtelijke projecten moeten doorlopen vastgelegd.
- Spelregels woningbouwprogrammering: de spelregels voor de woningbouwprogrammering voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen: 40 procent sociale huurwoningen, 40 procent middeldure woningen en 20 procent dure huur- en koopwoningen.
- Actieplan meer middeldure huurwoningen: inzet is per jaar te starten met de bouw van 1.500 middeldure huurwoningen met een uitpondtermijn van 25 jaar. De woningen mogen niet kleiner zijn dan 40 m² en 25 procent van het aantal te bouwen woningen moet geschikt zijn voor gezinnen en 70 m² of groter zijn.

3.10.2 Erfpacht

Het beheer van de erfpachtrechten die de gemeente Amsterdam heeft uitgegeven en het uitvoeren van de overstapregeling naar het eeuwigdurende erfpachtstelsel, die de gemeenteraad heeft vastgesteld.

Belangrijke ontwikkelingen

Voor erfpacht stond 2019 grotendeels in het teken van de overstapregeling: tot het einde van het jaar konden erfpachters tegen gunstige voorwaarden een overstap aanvragen. Van de erfpachters die in aanmerking komen voor de overstapregeling, heeft ongeveer 85 procent een aanvraag ingediend. Het hoge aantal aanvragen geeft aan dat ons communicatieplan zijn doel heeft bereikt. Een belangrijk onderdeel van het communicatieplan was om ervoor te zorgen dat erfpachters meer kennis hadden over het erfpachtsysteem en de overstapregeling. Daarnaast hebben we het afgelopen jaar gewerkt aan het verbeteren van het proces en hebben we geïnvesteerd in het overstapportaal, zodat we de aanvragen steeds sneller kunnen afhandelen.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 10.2.1 — ***Baten*** *282,6* - ***Lasten*** *45,3*

Grip houden op het gebruik van de grond door middel van erfpacht.

Voor dit doel zijn geen indicatoren en streefwaarden opgenomen, omdat er geen zinvolle indicatoren en streefwaarden zijn.

Activiteit 10.1.2.1

We beheren het erfpachtstelsel.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal erfpachtrechten in beheer*	273.000 (2017)	278.000	n.v.t.	283.000

* Voor deze activiteit zijn geen streefwaarden opgenomen, alleen realisatiewaarden. Deze waarden moeten worden gezien als meetwaarden, waarbij het opnemen van een streefwaarde niet opportuun is.

In totaal zijn er ongeveer 283.000 erfpachtrechten in beheer van de gemeente Amsterdam. Een van de belangrijkste vernieuwingen van het Amsterdamse erfpachtstelsel van de afgelopen jaren is de invoering van eeuwigdurende erfpacht. Erfpachters met een woning op voortdurende erfpacht hebben sinds 2017 de mogelijkheid om over te stappen naar eeuwigdurende erfpacht. Naast deze overstap hebben we in 2019 op het gebied van erfpacht verschillende werkzaamheden naar verwachting uitgevoerd, zoals uitgiftes van nieuwe erfpachtrechten en het beheer van bestaande erfpachtrechten.

Verbonden partijen

Niet van toepassing

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	286,6	182,6	206,3	282,6	76,4
Lasten	51,3	56,2	45,7	45,3	-0,4
Saldo	**235,3**	**126,4**	**160,6**	**237,4**	**76,8**

Baten

De totale baten van € 282,6 miljoen zijn € 76,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door meer ontvangen afkoopsommen. Deze baten bestaan uit € 51,2 miljoen hogere afkoopsommen voor het eeuwigdurend stelsel (als gevolg van erfpachters die in 2019 gebruik hebben gemaakt van de overstapregeling), € 25,0 miljoen aan hogere afkoopsommen voor het voortdurend stelsel en € 0,2 miljoen overige baten. Afkoopsommen zijn lastig te ramen, omdat ze afhankelijk zijn van individuele beslissingen van erfpachters waar de gemeente geen invloed op heeft. De ontvangen afkoopsommen hebben echter geen effect op het resultaat, omdat de ontvangen afkoopsommen volledig worden gedoteerd aan de reserve afkoopsommen of gedoteerd aan het Vereveningsfonds vanwege afspraken met woningcorporaties.

Lasten

De totale lasten van € 45,3 miljoen zijn € 0,4 miljoen lager dan begroot. De lasten bestaan vooral uit de kapitaallasten van € 26,9 miljoen. De uitgegeven erfpachtrechten waar canon over wordt betaald staat bij de gemeente als een schuld in de boeken. Over deze schuld dient rente te worden betaald. De schuld en de rente wordt betaald met de canonopbrengsten. Andere lasten zijn onder andere voor het beheer van het erfpachtstelsel van € 18,3 miljoen, waarvan € 5,6 miljoen voor het uitvoeren van de overstapregeling. De lagere lasten van totaal € 0,4 miljoen lichten we verder niet toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	2,3	0,0	84,8	84,8	0,0
Toevoegingen reserves	110,5	31,8	135,2	209,9	74,7
Mutatie reserves	**-108,2**	**-31,8**	**-50,4**	**-125,1**	**-74,7**

Programmaonderdeel 10.2 kent drie reserves, namelijk de reserve Afkoopsommen, de reserve Financiering Erfpachtgrond en de reserve Egalisatie splitsingsunit. De laatste is in 2019 opgeheven.

Onttrekkingen

De onttrekking van € 84,8 miljoen is conform begroting.

Toevoegingen reserves

De toevoeging van € 209,9 miljoen is € 74,7 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door een hogere dotatie aan de reserve Financiering Erfpachtgrond van € 67,3 miljoen door aanvullende afkoopsommen vanuit de overstapregeling toe te voegen aan de reserve. Deze afkoopsommen hebben betrekking hebben op het eeuwigdurend stelsel en meerwaarde bij herzieningen van erfpachtcontracten in het voortdurend stelsel.
De gerealiseerde dotatie aan de reserve Afkoopsommen van € 52,6 miljoen is € 7,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt doordat meer afkoopsommen zijn ontvangen die betrekking hebben op gronduitgiftes in het voortdurende stelsel.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Door de vele afwijkende situaties en de complexiteit van het huidige erfpachtstelsel bestaat het risico dat niet de juiste aanbieding aan de erfpachter wordt gedaan of dat de erfpachter lang moet wachten voor de aanvraag wordt afgewikkeld.	Beheersmaatregel is dat er een gespecialiseerd team klaarstaat om maatwerkaanbiedingen op te stellen. Om wachttijden te verkorten streven we ernaar om zoveel mogelijk (overstap-)aanvragen automatisch af te wikkelen.

In 2019 zijn in totaal meer dan 130.000 aanvragen voor een aanbieding binnen gekomen vanwege het aflopen van de gunstige voorwaarden. We verwachter dat we enkele jaren nodig hebben om deze aanvragen af te wikkelen. Er wordt extra personeel ingezet om de wachttijd te beperken. Medewerkers worden intern getraind om het risico op incorrecte aanbiedingen zoveel als mogelijk te voorkomen.

Beleidskaders

- Diverse Algemene Bepalingen, de door de raad vastgestelde bepalingen voor het uitgeven van grond in erfpacht.
- Grondprijsbeleid: het beleid op basis waarvan de grondwaardes worden berekend. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het beleid voor nieuwe uitgiftes en het beleid voor de bestaande erfpachtrechten.
- Overstapregeling, de regeling waarmee erfpachters met een woning kunnen overstappen van het voortdurende naar het eeuwigdurende stelsel.

Programma 11 | Portefeuillehouders: wethouders Ivens en Dijksma

3.11 Wonen en groen

3.11.1 Wonen en bouwen

Het college van b en w wil dat er voldoende betaalbare woningen zijn in Amsterdam. Ook de kwaliteit van de woningvoorraad en de verdeling van schaarste staan hoog op de agenda. De druk op de Amsterdamse woningmarkt blijft onverminderd groot. Er is een grote behoefte aan meer woningen en er is veel aandacht voor betaalbaarheid. Het is cruciaal dat de woningvoorraad voor alle typen huishoudens in verschillende delen van de stad toegankelijk is. Hiervoor hebben we beleid gemaakt, de handhaving van woonregels toegepast en leveren we gerichte woonondersteuning voor kwetsbare groepen.

→ De omvang, samenstelling, verdeling, beschikbaarheid en kwaliteit van de woningvoorraad bewaken, met aandacht voor huurdersondersteuning en bewonersbetrokkenheid.

- In 2019 zijn in totaal 7.125 reguliere woningen in aanbouw genomen. Hiervan zijn 1.913 sociale huurwoningen waarvan het grootste deel door woningcorporaties (1.601).
- De corporaties, huurders en gemeente zijn in 2019 nieuwe samenwerkingsafspraken aangegaan voor de periode 2020-2023. Onderdeel van deze afspraken is dat de woningcorporaties jaarlijks gemiddeld 2.500 nieuwe sociale huurwoningen realiseren.
- We hebben in 2019 1.496 gevallen van onrechtmatig woninggebruik beëindigd. 620 door handhaving woningkwaliteit, 534 door handhaving woonfraude en 342 beëindigingen vanwege leegstand.

3.11.2 Onderhoud openbare ruimte en reiniging

Openbare ruimte ontwikkelen, beheren, onderhouden en schoon houden.

➔ Amsterdammers waren in 2019 overwegend tevreden met de inrichting van hun woonomgeving. Ze beoordeelden deze gemiddeld met een 7,0.

➔ Onze reinigers werden ingezet waar ze op dat moment het meest nodig waren. Na grote evenementen zoals Pride, Koningsdag en de huldiging van Ajax lag de stad er daardoor snel weer goed bij.

➔ In 2019 kwamen 674 bewonersinitiatieven tot bloei in de openbare ruimte. Van nieuwe wormenhotels tot het opknappen van speeltuinen.

3.11.3 Groen en dierenwelzijn

Amsterdam, een aantrekkelijke en gezonde stad, is een groene stad met groene plekken in alle buurten en met goed onderhouden parken en bos, voor mens en dier, voor nu en in de toekomst.

➔ Amsterdam werd in 2019 uitgeroepen tot diervriendelijkste gemeente van Nederland.

➔ Het Amsterdamse Bos bestond 75 jaar. Om dat te vieren werd de Jacoba Mulder tulp geplant.

➔ Er is een stijging te zien in de tevredenheid van Amsterdammers over het groen. Men waardeerde het beheer en onderhoud van het groen in 2019 gemiddeld met een 6,9.

Programma 11 | Portefeuillehouders: wethouders Ivens en Dijksma

3.11 Wonen en groen

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	79,2	77,4	89,5	91,0	1,4
Lasten	194,9	302,5	389,5	338,9	-50,6
Saldo	**-115,7**	**-225,1**	**-300,0**	**-247,9**	**52,0**

Het programma Wonen en groen heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 52,0 miljoen. Dit resultaat is het gevolg van hogere baten van € 1,4 miljoen en lagere lasten van € 50,6 miljoen.

Baten

De totaal gerealiseerde baten bedragen € 91,0 miljoen en zijn € 1,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door hogere baten van € 1,5 miljoen bij de bestuurlijke boetes voor de handhaving van de Huisvestingswet. Door een hoger aantal meldingen en de aanpak 'digitaal toezicht' zijn er meer onderzoeken gedaan en is er een hoger aantal handhavingsbesluiten genomen.

Lasten

De totale lasten van € 338,9 miljoen zijn € 50,6 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere subsidielasten (€ 19,4 miljoen) bij het Corporatiebudget doordat de subsidielasten pas verantwoord worden als deze vastgesteld en afgerekend zijn. Hierdoor verschuift het moment van verantwoording van de start van een project (subsidiebeschikking) naar de afronding van een project (subsidievaststelling). Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking uit de reserve Corporatiebudget.
- Lagere lasten van € 15,0 miljoen voor groen en dierenwelzijn vooral door vertraging in diverse projecten (€ 12,2 miljoen) en daarnaast lagere lasten door een wijziging in de programmering voor grootonderhoud en vervanging (€ 1,3 miljoen) en lagere lasten voor het herplantfonds vanwege capaciteitsgebrek en het korte plantseizoen (€ 1,1 miljoen).
- Lagere lasten van € 4,0 miljoen voor de projecten in de Ontwikkelbuurten in de stadsdelen Nieuw West, Noord en Zuidoost. Een deel van het ontwikkelbuurtenbudget is niet gerealiseerd omdat de uitvoering van de plannen vertraagd is.
- Lagere lasten van € 5,1 miljoen doordat projecten voor huisvesting van statushouders en bijzondere groepen vertraging hebben opgelopen en minder statushouders zijn gehuisvest.
- Lagere lasten van € 2,9 miljoen doordat de voorbereiding en uitvoering van projecten is vertraagd vooral doordat te weinig capaciteit beschikbaar was.

3.11.1 Wonen en bouwen

Wonen en bouwen richt zich op betaalbaar wonen. In een rechtvaardige stad zorgen we ervoor dat ook lage en middeninkomens woonruimte kunnen vinden en geven we uitvoering aan de ambitie om de bouwproductie te verhogen. We vergroten en bewaken de omvang, samenstelling, verdeling, beschikbaarheid en kwaliteit van de woningvoorraad. Daarnaast verbeteren en bewaken we de kwaliteit van de leefomgeving in alle Amsterdamse buurten. Daarbij hebben we aandacht voor de ondersteuning en de betrokkenheid van de bewoners. Daarnaast borgt het college een veilige uitvoering van bouw- en sloopwerkactiviteiten en dat monumentale waarden niet aangetast worden. Daarbij is duurzaamheid een steeds belangrijker aspect. We zorgen ervoor dat milieu-inrichtingen niet voor overlast zorgen en zien erop toe dat het gebruik van bouwwerken brand- en constructieveilig plaatsvindt.

Belangrijke ontwikkelingen

De druk op de Amsterdamse woningmarkt blijft onverminderd hoog. Dat is mede aanleiding voor een grote bouwambitie. In 2019 zijn er in totaal 7.125 reguliere woningen in aanbouw genomen. Deze woningbouwproductie past goed binnen de ambitie van het college om gemiddeld 7.500 woningen per jaar te bouwen. Daarnaast is gestart met de realisatie van 116 tijdelijke woningen.

Het toevoegen van meer betaalbare woningen is een belangrijke ambitie. Er zijn in totaal 1.913 sociale huurwoningen in aanbouw genomen, waarvan het grootste deel door woningcorporaties (1.601 woningen). De ontwikkeling is ontwikkeling positief en de planvoorraad is voldoende om het gemiddelde van 2.500 woningen per jaar te kunnen halen. De productie moet daarvoor de komende jaren worden opgevoerd. In 2019 is gestart met de bouw van ruim 1.220 middeldure huurwoningen, een van de hoogste productiecijfers van de afgelopen jaren. Om het gemiddelde van 1.670 middeldure huurwoningen per jaar te halen, moet ook voor dit segment de productie worden opgevoerd. Daarvoor zijn er voldoende plannen tot en met 2024 beschikbaar. In de rapportages over de voortgang van het woningbouwplan rapporteert het college twee keer per jaar aan de raadscommissie over de voortgang van de bouwproductie.

Ook voor de diverse doelgroepen zijn plannen ontwikkeld. Op een zelfbouwmarkt zijn zelfbouwers geïnformeerd over de beschikbare kavels. Verder is er een Amsterdams Actieplan Wooncoöperaties opgesteld, om de realisatie van de wooncoöperaties te versnellen. Wooncoöperaties zijn een vorm van collectief wonen waarbij bewoners gezamenlijk vorm geven aan zelfbeheer en zelfbestuur.
Voor de huisvesting van jongeren- en studenten is in 2019 het Convenant studentenhuisvesting Amsterdam 2019-2022 ondertekend. Hierin zijn de gemeente, de Amsterdamse universiteiten en hogescholen, de Algemene Studenten Vereniging Amsterdam (ASVA studentenunie) en betrokken corporaties overeengekomen dat ze de positie van studenten op de Amsterdamse woningmarkt willen verbeteren.

In 2019 zijn de corporaties, huurders en gemeente nieuwe samenwerkingsafspraken aangegaan voor de periode 2020-2023. In de samenwerkingsafspraken zijn stadsbrede afspraken gemaakt over beschikbaarheid, betaalbaarheid en groei van de voorraad sociale en middeldure corporatiewoningen in de periode 2020-2023. Er zijn verder afspraken gemaakt over verduurzaming, gemengde wijken, doelgroepen en beroepsgroepen.

In 2019 is ook een nieuwe Huisvestingsverordening ontworpen voor Amsterdam die de gemeenteraad heeft goedgekeurd en die op 1 januari 2020 in werking is getreden. De Huisvestingsverordening bevat regels over het gebruik van woningen in de bestaande voorraad, zoals kamerverhuur en bed & breakfast, en regels over de verdeling van sociale en middeldure huurwoningen om te zorgen dat deze woningen terechtkomen bij de groepen die het hardst nodig hebben.

We hebben in 2019 de eerder opgelopen achterstand voor de huisvesting van statushouders voor een groot deel weggewerkt. De achterstand is teruggebracht van 504 naar 86. Daarmee zijn we nog niet uit het verscherpt toezicht door de provincie. Binnen de afspraken met de corporaties over huisvesting kwetsbare groepen trachten we de eerste helft van 2020 de benodigde woningen vrij te maken om de resterende achterstand weg te werken.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 11.1.1

***Baten** 8,0 - **Lasten** 69,3*

Voldoende beschikbaarheid van betaalbare en goede woningen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal beëindigingen onrechtmatig woninggebruik*	300 (2013)	502	750	1.496
2	Gemiddelde WOZ waarde (BBV-verplicht)	€ 216 (2015)	€ 340	Nog niet bekend	€ 378
3	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (BBV-verplicht)	€ 645 (2015)	€ 503	€ 553	€ 553
4	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (BBV-verplicht)	€ 716 (2015)	€ 581	€ 645	€ 645

* Onrechtmatig woninggebruik kan op verschillende manieren worden opgeheven. 1) door handhaving woonfraude, 2) door het opheffen van leegstand en 3) door de handhaving van woningkwaliteit. In 2019 hebben 1.496 beëindigingen onrechtmatig woninggebruik plaatsgevonden: 534 door handhaving woonfraude, 342 door handhaving leegstand en zijn voor 620 woningen door handhavingsbesluiten woningkwaliteit genomen (waarvan 379 het gevolg zijn van de aanpak van galerijen die in slechte staat verkeerden).

Activiteit 11.1.1.1

We stellen regels aan woninggebruik, handhaven daarop en faciliteren investeringen en handhaven op de kwaliteit van woningen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal meldingen bij zoeklicht	1.200 (2014)	2.847	2.300	2.459
2	Aantal handhavingsbesluiten	300 (2016)	813	700	1.545
3	Aantal buitendienst onderzoeken	m.i.v. 2016	8.460	3.850	9.855
4	Aantal handhavingsprojecten	30 (2013)	37	30	53

2) Het aantal handhavingsbesluiten is ruim twee keer zo hoog als begroot. Dit is het gevolg van een forse intensivering van de handhavingscapaciteit. Daarnaast blijkt "digitaal toezicht" een effectief handhavingsinstrument omdat fraudezaken daarmee sneller aan het licht komen.

De 1.545 sancties bevatten 811 besluiten handhaving woonfraude, 34 besluiten leegstand en 721 besluiten handhaving woningkwaliteit. Bij verschillende flats verkeerden de galerijen in een dermate slechte (bouwkundige) staat dat er gevaar op afbreuk of instorting was. De eigenaren van deze flats zijn bewogen de galerijen bouwkundig veilig te maken.

3) Het aantal buitendienstonderzoeken zijn alle onderzoeken ter plaatse door toezichthouders op basis van meldingen Zoeklicht, Hotlinemeldingen en andere kanalen. Een voorbeeld van de laatste is de aanpak "digitaal toezicht". Met deze aanpak wordt een groot aantal adressen gevonden waar mogelijk sprake is van woonfraude.

4) Mede door de uitbreiding van de handhavingscapaciteit is het aantal handhavingsprojecten bijna 2 keer zo hoog als begroot. Deze projecten zijn thema- en buurtgericht. Een voorbeeld hiervan is een project waar in samenwerking met de politie onderzoek is gedaan naar woonfraude in Kattenburg.

Activiteit 11.1.1.2

We faciliteren de verdeling van woonruimte en zorgen ervoor dat huishoudens passende woonruimte kunnen vinden.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage aanpasbaar gebouwde nieuwe huurwoningen (exclusief jongeren- en studentenhuisvesting)	80% (2015)	95%	90%	98,6%
2	Percentage mensen met een urgentie dat binnen drie maanden een woning vindt	m.i.v 2018	78%	80%	69%

Het is niet gelukt 80 procent van de mensen met een urgentie binnen drie maanden passende woonruimte aan te bieden. Dit is veroorzaakt doordat de uitstroom uit de zorg is toegenomen, waardoor er meer mensen bij zorgaanbieders wachten op een woning. Met de woningcorporaties zijn afspraken gemaakt dat jaarlijks 1.800 woningen beschikbaar worden gesteld voor kwetsbare huishoudens. Deze afspraken monitoren we nauwlettend en daarnaast sturen we scherp op de doelgroepen die een urgentie krijgen.

Activiteit 11.1.1.3

We faciliteren de ondersteuning van bewoners in Amsterdam, zowel huurders als eigenaren en faciliteren de vertegenwoordiging van huurdersbelangen

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal klantcontacten bij !Woon	44.108 (2014)	48.000	53.000	50.600

1. Het aantal klantcontacten van !WOON is iets lager dan begroot. Het aantal klantcontacten is echter niet het primaire doel, het doel is om bewoners en Verenigingen van Eigenaren (VvE's) zo goed mogelijk te adviseren en ondersteunen. De vragen van bewoners en VvE's die !WOON bereiken worden complexer, vragen meer tijd en voor een deel ook nieuwe deskundigheid. Daarnaast is meer maatwerk nodig door een toename van vormen van (tijdelijke) huurcontracten en de advisering aan VvE's.

Activiteit 11.1.1.4

We stimuleren passende woningbouw voor alle doelgroepen en maken deze mogelijk.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Start bouw nieuwe woningen*	8.639 (2018)	8.639	7.500	7.125
2	Sociale woningen (inclusief jongeren- en studentenhuisvesting)*	1.801 (2018)	1.801	2.500	1.913
3	Middel dure huurwoningen*	1.152 (2018)	1.152	1.670	1.228
4	Zelfbouwwoningen	m.i.v. 2019	312	350	214
5	Aantal jongeren- en studentenwoningen	3.690 (2018)	3.690	2.250	1.229
6	Aantal nieuw gebouwde woningen (BBV-verplicht)**	n.v.t.	17,4	Niet van toepassing	Nog niet bekend

* De begrote aantallen betreffen jaarlijkse gemiddelde doelstellingen in de periode 2018-2025.
** Betreft het aantal nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen (zoals transformaties) per 1.000 woningen.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 11.1.2

***Baten** 0,1 - **Lasten** 13,4*

Verbeteren van de leefbaarheid en de kwaliteit van de buurten.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Waardering van de kwaliteit van woningen (specifiek hier de indicator "tevredenheid met de corporatiewoning")	6,8 (2005)	Niet bekend*	7,3	7,3
2	Waardering van de leefomgeving	7,1 (2005)	Niet bekend*	7,5	7,5

* Waardering van de woning en de leefomgeving wordt tweejaarlijks in het WIA-onderzoek onderzocht. Indicator 1 geeft antwoord op de vraag hoe tevreden bewoners zijn over de eigen corporatiewoning. Indicator 2 geeft antwoord op de vraag hoe tevreden bewoners zijn over de buurt waarin ze wonen.

Activiteit 11.1.2.1

We verbeteren samen met bewoners, corporaties en andere partners 32 buurten in Nieuw West, Zuidoost en Noord.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal ontwikkelbuurten waar we de kansen hebben verkend en/of een plan in uitvoering is	1 (2018)	Niet bekend	32	21

In tegenstelling tot de verwachting zijn eind 2019 voor 21 buurten plannen vastgesteld en/of in uitvoering. Dit komt doordat de planvorming langer heeft geduurd dan verwacht onder andere doordat er meer tijd voor draagvlakvorming, vroegtijdig overleg met en participatie van/door bewoners nodig was dan voorzien. Voor twee buurten in Zuidoost (Venserpolder en Holendrecht) is de planvorming intussen afgerond, de besluitvorming

vindt in het eerste kwartaal van 2020 plaats. Voor de resterende buurten in Amsterdam Noord en Nieuw-West zijn de verkenningen inclusief de bijbehorende participatieprocessen gestart en vergevorderd, de besluitvorming ronden we medio 2020 af.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 11.1.3

***Baten** 53,6 - **Lasten** 28,4*

In Amsterdam wordt op een veilige en gezonde manier gebouwd.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage van het aantal bouwwerken waarop toezicht is gehouden, waarbij overtredingen van het Bouwbesluit 2012 en/of afwijkingen van de omgevingsvergunning zijn geconstateerd in relatie tot constructieve en brandveiligheid, verdeeld naar de categorieën A1-A2 uit de strategie Bouwtoezicht op Maat.	n.t.b. (2019)	-	-	Onbekend*
2	Percentage van het aantal bouwwerken waarop toezicht is gehouden, waarbij overtredingen van het Bouwbesluit 2012 en/of afwijkingen van de omgevingsvergunning zijn geconstateerd in relatie tot constructieve en brandveiligheid, verdeeld naar de categorieën B1-B8 uit de strategie Bouwtoezicht op Maat.	n.t.b. (2019)	-	-	Onbekend*
3	Aantal bouwgerelateerde handhavingsmeldingen bij (ver)bouw bouwwerken.	700 (2018)	700	1.738	6.098**
4	Percentage van het aantal gecontroleerde sloopmeldingen waarbij een overtreding wordt geconstateerd, verdeeld naar asbestverwijdering en overige sloopwerkzaamheden.	n.t.b. (2019)	-	-	Onbekend*

* In het beleid en de bijbehorende kengetallen/indicatoren ontbreekt iets. De gevallen waarin overtredingen zijn opgeheven door 'minnelijk overleg' zijn niet geregistreerd. De huidige gegevens geven hierdoor een vertekend beeld van het aantal overtredingen in relatie tot het aantal uitgevoerde controles. Voor 2020 worden die opgeloste overtredingen ook bijgehouden.

** Cijfers/percentages betreffen prognoses op basis van cijfers 1e halfjaar 2019.

Dit doel betreft alle bouwwerken in Amsterdam. Dit doel koppelen we aan het hoofddoel 'We willen bewerkstelligen dat bouwwerken constructief en brandveilig worden ge- of verbouwd, de omgevingsveiligheid wordt gewaarborgd en de overlast door bouw wordt verminderd' uit het Handhavingsbeleid Wabo 2e helft 2017-2018 (geprolongeerd voor 2019) en het Vergunningenbeleid Wabo 2019. Er wordt over de resultaten gerapporteerd in de rapportages op het VTH-beleid en het VTH-uitvoeringsprogramma van de gemeente en de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied.

Activiteit 11.1.3.1

We verstrekken omgevingsvergunningen en zien toe dat bedrijven en burgers voldoen aan actuele wet- en regelgeving op het gebied van veiligheid, bouwveiligheid en infrastructuur.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal ingediende aanvragen omgevingsvergunning voor de activiteit bouw, verdeeld naar de categorieën A1-A2 uit de strategie Bouwtoezicht op Maat.	7.839 (2018)	7.839	4.359	4.405
2	Aantal ingediende aanvragen omgevingsvergunning voor de activiteit bouw, verdeeld naar de categorieën B1-B8 uit de strategie Bouwtoezicht op Maat.			3.220	2.820
3	Aantal bouwwerken waarop toezicht is gehouden, verdeeld naar de categorieën A1-A2 uit de strategie Bouwtoezicht op Maat.	NB	NB	2.119	1.855**
4	Aantal bouwwerken waarop toezicht is gehouden, verdeeld naar de categorieën B1-B8 uit de strategie Bouwtoezicht op Maat.	NB	NB	1.776	1.996
5	Aantal ingediende sloopmeldingen (met asbest)	ca. 3.700 (2018)	ca. 3.700 (2018)	3.868	3.901
6	Aantal ingediende sloopmeldingen (zonder asbest)			1.116	
5	Aantal gecontroleerde sloopmeldingen met asbest	NB	NB	4.018	2.006**
6	Aantal gecontroleerde sloopmeldingen zonder asbest	NB	NB	1.047	3.188**

Deze activiteit wordt gekoppeld aan activiteiten benoemd in het Handhavingsbeleid Wabo 2e helft 2017-2018 (geprolongeerd voor 2019) en het Vergunningenbeleid Wabo 2019. De aantallen zijn opgenomen in het VTH Uitvoeringsprogramma 2019-2020. Er wordt over de resultaten gerapporteerd in de rapportages op het VTH-beleid en het VTH-uitvoeringsprogramma van de gemeente en de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied.

Verbonden partijen

Omgevingsdienst NZKG

De Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (NZKG) is verantwoordelijk voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op bodemactiviteiten.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	75,2	50,8	61,2	62,0	0,7
Lasten	136,8	142,6	176,0	141,1	-34,9
Saldo	**-61,6**	**-91,8**	**-114,8**	**-79,1**	**35,7**

Het programmaonderdeel wonen en bouwen heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 35,7 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 0,7 miljoen en lagere lasten van € 34,9 miljoen.

Baten

De totale baten van € 62,0 miljoen zijn € 0,7 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 1,5 miljoen bij de bestuurlijke boetes voor de handhaving van de Huisvestingswet. Door een hoger aantal meldingen en de aanpak 'digitaal toezicht' zijn er meer onderzoeken gedaan en is er een hoger aantal handhavingsbesluiten genomen.
- Hogere baten van € 0,8 miljoen door actievere sturing op dwangsommen en het opschonen van posten uit oude jaren.
- Hogere baten van € 0,7 miljoen omdat we bijdragen hebben ontvangen voor het bouwrijp maken van grond bij Camping Zeeburg en het transformatieproject in Zuid.
- Lagere baten van € 1,1 miljoen voor de baten uit de WABO-vergunningen. Er worden minder vergunningen verstrekt omdat enkele grote projecten zijn afgelopen en er enige terughoudendheid is bij de vergunningverlening vanwege de besluitvorming rond de stikstofuitstoot.
- Lagere baten van € 1,0 miljoen omdat gereserveerde middelen voor de Stadsdeelwerf Oostenburg worden doorgeschoven naar 2020 omdat er door vertraging in de uitvoering minder uitvoeringskosten zijn. Tegenover deze lagere baten staan ook lagere lasten.
- Lagere baten van € 0,2 miljoen door verschillende kleine overige afwijkingen.

Lasten

De totale lasten van € 141,1 miljoen zijn € 34,9 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere subsidielasten van € 19,4 miljoen bij het Corporatiebudget doordat door aangescherpte regelgeving de subsidielasten pas verantwoord worden als deze vastgesteld en afgerekend zijn. Hierdoor verschuift het moment van verantwoording van de start van een project (subsidiebeschikking) naar de afronding van een project (subsidievaststelling). In 2019 zijn er wel subsidies beschikt maar slechts in beperkte mate (€ 0,3 miljoen) ook afgerekend. Tegenover deze lagere lasten staat ook een lagere onttrekking uit de reserve Corporatiebudget.
- Lagere lasten van € 4,0 miljoen voor de projecten in de ontwikkelbuurten in de stadsdelen Nieuw West, Noord en Zuidoost. Een deel van het ontwikkelbuurtenbudget is niet uitgegeven omdat de uitvoering van de plannen vertraagd is. Er zijn in 2019 voor 21 buurten plannen vastgesteld en/of in uitvoering en niet voor alle ten doel gestelde 32 ontwikkelbuurten. Dit komt doordat de planvorming langer heeft geduurd dan verwacht onder andere doordat er meer tijd voor draagvlakvorming, vroegtijdig overleg met en participatie van/door bewoners nodig was dan voorzien.
- Lagere lasten van € 4,5 miljoen doordat bouwprojecten voor tijdelijke huisvesting van statushouders en bijzondere groepen vertraging hebben opgelopen. Deze projecten worden alsnog in 2020 uitgevoerd.
- Lagere apparaatskosten van € 1,9 miljoen (met name door lagere loonkosten) en lagere lasten van € 1,0 miljoen bij de gebiedsgerichte opdrachtgeversbudgetten. De voorbereiding en uitvoering van projecten is met name vertraagd doordat er te weinig gekwalificeerde capaciteit beschikbaar is.
- Lagere lasten van € 1,0 miljoen voor de werkzaamheden voor Stadsdeelwerf Oostenburg. Goedkeuring van het inrichtingsplan is

vertraagd waardoor de middelen grotendeels zijn doorgeschoven naar 2020.
- Lagere lasten van € 0,7 miljoen doordat er minder vergunningaanvragen bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied zijn gedaan dan begroot.
- Lagere lasten voor de huisvesting Statushouders € 0,6 miljoen omdat er minder statushouders zijn gehuisvest dan waarvoor was begroot. Daarom zijn minder woningen ingericht en zijn er minder (eerste) verhuurnota's betaald.
- Hogere lasten van € 0,7 miljoen voor juridische kosten, hogere inzet voor beroep -en bezwaarprocedures en schadevergoedingen. Het hogere aantal buitendienstonderzoeken en opgelegde bestuurlijke boetes heeft tot gevolg dat er hogere juridische vervolgkosten zijn.
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen door verschillende kleine overige afwijkingen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	27,2	20,9	42,4	17,7	-24,6
Toevoegingen reserves	1,3	0,8	0,8	0,8	0,0
Mutatie reserves	**25,9**	**20,1**	**41,6**	**16,9**	**-24,6**

De totale onttrekking van € 17,7 miljoen is € 24,6 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:
- Lagere onttrekking van € 19,5 miljoen uit de reserve Corporatiebudget. De begrote onttrekking van € 20,0 miljoen is gebaseerd op het verwachte bedrag van de afgegeven beschikkingen in 2019 voor het Corporatiebudget van € 19,7 miljoen en € 0,3 miljoen voor een bijdrage aan Projectbureau Zon. Aangescherpte regels voor de verantwoording van subsidielasten schrijven voor dat slechts vastgestelde en afgerekende subsidies moeten worden verantwoord. Hierdoor verschuift het moment van verantwoording van de start van een project (beschikking) naar de afronding van een project (subsidievaststelling en afrekening). In 2019 zijn er wel subsidies beschikt maar slechts in beperkte mate (€ 0,3 miljoen) ook afgerekend. De lasten voor projectbureau Zon bedroegen € 0,2 miljoen. Dit is onttrokken uit de reserve.
- Een lagere onttrekking van € 4,2 miljoen uit de reserve Bouwstimulering. Er was een onttrekking van € 19,7 miljoen geraamd, hiervan is per saldo € 15,5 miljoen onttrokken. De lagere onttrekking van € 4,2 miljoen komt door lagere uitgaven voor Statushouders Bijzondere Doelgroepen.
- Lagere onttrekking van € 0,3 miljoen uit de reserve Wonen boven Winkels. Voor deze regeling was in 2019 € 0,4 miljoen begroot; namelijk € 0,3 miljoen voor subsidies en € 0,1 miljoen voor het programmamanagement. In 2019 was het niet nodig om subsidie te verstrekken omdat de investeringen om wonen boven winkels mogelijk te maken, rendabel bleken te zijn. Er was daarom geen subsidie nodig. Voor het projectmanagement is conform de begroting € 0,1 miljoen besteed en dit is onttrokken aan de reserve.
- Lagere onttrekking van € 0,4 miljoen uit het SEG door vertraging in diverse gebiedsgerichte projecten.
- Per saldo € 0,2 miljoen lagere onttrekking uit verschillende reserves bestaande uit afwijkingen lager dan € 0,2 miljoen.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Corporatiebudget	€ 20.000.000	€ 298.000
2. !WOON	€ 5.542.455	€ 5.522.323
3. De nieuwe huurdersvereniging in oprichting	€ 690.334	€ 320.000

1. Corporatiebudget:

De woningcorporaties kunnen voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden een subsidie aanvragen. Het verschil tussen begroting en realisatie is bij de financiële toelichting opgenomen. In 2019 is voor een bedrag van bijna € 22 miljoen aangevraagd en toegekend aan de corporaties. Deze subsidies worden verantwoord in het jaar dat de gesubsidieerde projecten gereed worden gemeld en de subsidies worden vastgesteld.

2. !WOON
Is de organisatie voor alle woonvragen van Amsterdammers, zowel voor huurders als eigenaar-bewoners.

3. De nieuwe huurdersbelangenorganisatie in oprichting:
De gemeente subsidieert de organisatie in oprichting die het behartigen van en het opkomen voor de belangen van alle huurders in Amsterdam als hoofddoel heeft. Twee organisaties zijn opgericht die de belangen van huurders vertegenwoordigen, het Huurdersnetwerk Amsterdam (HNA) en de Federaties van Amsterdamse Huurderskoepels (FAH). Deze twee organisaties hebben voor de tweede helft van 2019 een subsidie ontvangen. Als gevolg daarvan is het begrote bedrag voor 2019 niet volledig besteed.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Door de forse opgave voor sociale woningbouw bestaat de kans dat corporaties niet voldoende (financiële) slagkracht hebben om aan de opgave van 2.500 sociale huurwoningen per jaar te voldoen.	Lobby bij het Rijk over verbetering van de investeringscapaciteit van corporaties. Onderzoek naar alternatieve financieringsfaciliteit voor corporaties.
2. De voorgenomen regelgeving zoals de verlenging van de uitpondtermijn voor sociale huurwoningen en middeldure huurwoningen van particuliere verhuurders, kan de animo om die woningen in productie te nemen, verminderen.	Actief monitoren van ontwikkelingen en tijdig signaleren en escaleren Afspraken met beleggers en particuliere verhuurders.
3. Door de sterk gestegen bouwproductie in heel Nederland is er een gebrek aan vakmensen in de bouw, een gebrek aan materialen en grondstoffen. Deze schaarste leidt tot een stijging van de bouwkosten en vertraging in de productie.	Beheersmaatregelen liggen buiten de invloedssfeer van de gemeente

Beleidskaders

- Samenwerkingsafspraken met de corporaties en huurdersvereniging. Deze gaan onder andere over de betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen voor alle doelgroepen. De samenwerkingsafspraken vormen een belangrijke basis voor het volkshuisvestelijk beleid in Amsterdam.
- Woonagenda 2025 en spelregels voor woningbouwprogrammering: De Woonagenda heeft als uitgangspunten voldoende, betaalbare en goede woningen in 2025. Voor het uitgangspunt 'voldoende' is de ambitie om de woningvoorraad en -behoefte in 2025 beter op elkaar te laten aansluiten. 'Betaalbare woningen' is gericht op een herziening van de woonruimteverdeling, het gerichter verhuren van middeldure huurwoningen aan middeninkomens en passend wonen in de huursector. Het uitgangspunt 'goede woningen' richt zich onder andere op onderzoek naar de mogelijkheden voor een Registratiesysteem Woningkwaliteit, afspraken tussen corporaties en huurders over aanvullende duurzaamheidseisen voor nieuwbouw en aanvullende duurzaamheidsprestaties voor bestaande woningen.
- Actieplan Meer middeldure huurwoningen: de ambitie is per jaar te starten met de bouw van 1.500 middeldure huurwoningen met een uitpondtermijn van 25 jaar. De woningen mogen niet kleiner zijn dan 40 m² en 25 procent van het aantal te bouwen woningen moet geschikt zijn voor gezinnen en 70 m² of groter zijn.
- Handhavingsbeleid Wabo 2e helft 2017-2018 en het Vergunningenbeleid Wabo 2019
- Selectie marktpartijen: het beleid bevat de kaders voor de selectie van marktpartijen. Het uitgangspunt is dat nieuw uit te geven gemeentelijke grond openbaar en transparant wordt aanbesteed. Dit beleid omschrijft ook de uitzonderingsgronden daarop.
- Grondprijsbeleid: het beleid op basis waarvan de grondwaardes worden berekend. Het uitgangspunt is de zogenoemde 'residuele methodiek'. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het beleid voor nieuwe uitgiftes en het beleid voor de bestaande erfpachtrechten.

3.11.2 Onderhoud openbare ruimte en reiniging

Openbare ruimte ontwikkelen, beheren, onderhouden en schoon houden.

Belangrijke ontwikkelingen

De openbare ruimte wordt goed gebruikt

In 2019 was het op straat goed zichtbaar dat Amsterdam een populaire wereldstad is, waar mensen graag buiten zijn. Steeds meer Amsterdammers en bezoekers gebruiken de openbare ruimte om zich te verplaatsen, buiten te spelen, elkaar te ontmoeten en te ontspannen. En iedereen mag rekenen op een openbare ruimte die prettig en leefbaar is. Dat vraagt om een stevige inzet van onze beheersorganisatie én om inzet van de Amsterdammers en bezoekers zelf. Daarom werd in 2019 niet alleen ingezet op het verbeteren van onze werkwijzen in beheer en reiniging, maar ook op communicatie richting bewoners en publiekscampagnes. Samen houden we de stad schoon.

Start van Programma Stadsbehoud

In 2019 zijn we gestart met het Programma Stadsbehoud om het beheer en onderhoud van de openbare ruimte structureel op orde te brengen. Bij de voorjaarsnota 2019 begonnen we de benodigde structurele budgetten om het groen in de openbare ruimte in stand te kunnen houden. We besloten om het doel voor beheerniveau B (Verzorgd) tijdelijk los te laten en het beheerniveau Sober te behalen. Dit vanwege de kosten van het nog bestaande achterstallig onderhoud. Ondertussen werken we vanuit het programma Doorontwikkeling Assetmanagement aan het door ontwikkelen van de systematiek van Programma Stadsbehoud. Dat helpt ons om ons nog verder vooruit te kijken en in te schatten wat de benodigde middelen zijn voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte.

Het dagelijks beheer: slagvaardig werken vanuit één organisatie

Het jaar 2019 was het eerste volledige jaar waarin we het dagelijks beheer van de gemeente in één organisatie bundelden. Beheer en onderhoud is niet langer verdeeld over zeven stadsdelen, maar gebundeld in het programma Stadsbehoud. Dat maakt ons slagvaardiger. Maar deze verandering in werkwijze vroeg ook veel van de organisatie. Toch ging het dagelijks werk gewoon door: de stad is schoongemaakt en het beheer van de openbare ruimte bleef op peil. Ook speelden we goed in op de uitdagingen die het weer met zich mee bracht. We ruimden de stad na de zomerstorm snel op en de bruggen koelden we op hete dagen. De schade aan het groen na de droogte van 2018 is in 2019 zo goed mogelijk hersteld.
De besparingstaak van Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte (SWOR) van € 30 miljoen hebben we administratief volledig verwerkt. De bestuurlijke afspraak is dat deze besparing vanaf 1 januari 2022 is behaald.

Beheersen van overlastgevende dieren

Onze openbare ruimte is het leefgebied van veel dieren. We willen meer biodiversiteit, maar soms leveren dieren ook overlast op. In 2019 was er in de media aandacht voor stijgende overlast van ratten in Amsterdam. Daarom zetten wij in 2019 het stadsbrede ‘Meerjarenplan omgang met overlastgevende dieren’ voort om deze overlast te verminderen. Vanuit verschillende onderdelen werken we hierin de komende jaren samen, zoals:

- dierenwelzijn
- gezondheid
- reiniging
- afval
- communicatie

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 11.2.1

***Baten** 24,4 - **Lasten** 134,8*

De openbare ruimte is schoon en heel.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het onderhoud van de straten en stoepen in uw buurt wordt door de bewoners beoordeeld op 7,0	6,6 (2015)	n.v.t.[1]	7	6,7
2	Het schoonhouden van de straten en stoepen wordt door de bewoners beoordeeld op een 7,0	6,6 (2015)	n.v.t.	7	6,5
3	Het schoonhouden van het groen wordt door de bewoners beoordeeld op een 7,0	6,4 (2015)	n.v.t.	7	6,7

1. De WIA(Wonen in Amsterdam) data worden eenmaal in de 2 jaar gemeten.

Activiteit 11.2.1.1

We voeren het dagelijks beheer uit en houden de openbare ruimte schoon (daar waar het er toe doet).

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage niveau B van alle gebieden[1]	2019	Schoon 85%	Schoon 80% Verhardingen en groen 85%	Schoon: 86% Verhardingen en groen: pm[2]

1. Het jaar 2019 wordt gebruikt om de huidige staat van het areaal in beeld te brengen en in een systematiek om te zetten waar het dagelijks beheer onderdeel vanuit maakt.
2. Een percentage onder de 90 procent B betekent in de CROW systematiek niveau C. Voor Groen wordt het jaar 2019 gebruikt om de huidige staat van het areaal in beeld te brengen en in een systematiek om te zetten waar het dagelijks beheer onderdeel vanuit maakt.

Activiteit 11.2.1.2

We pakken achterstallig onderhoud (DORA) aan en voeren structureel en tijdig vervangingsonderhoud uit.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Achterstallig onderhoud t.a.v. assets groen en verhardingen. Streefwaardes uitgedrukt in € aan achterstallig onderhoud1*	€ 60 miljoen. (2018)	€ 30 miljoen.	€ 22,5 miljoen	€ 27,5 miljoen

* Inhoud van de indicator is gewijzigd bij Begroting 2020, was voorheen: Percentage aangepakt achterstallig onderhoud.

1. Betreft achterstallig onderhoud verhardingen en groen (exclusief Amsterdamse Bos). Bij de Voorjaarsnota 2019 is voor de begroting 2019 € 7,5 miljoen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud toegekend. Van het geplande wegwerken van achterstallig onderhoud van € 7,5 miljoen is ca € 2,5 miljoen uitgevoerd. Hiermee resteert eind 2019 € 27,5 miljoen aan achterstallig onderhoud.

Activiteit 11.2.1.3

We stimuleren en faciliteren initiatieven en medebeheer in de openbare ruimte.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal nieuwe maatschappelijke initiatieven om bij te dragen aan de openbare ruimte[1]	2019	n.v.t.	n.v.t.	674

1. Indicator wordt later geformuleerd inclusief streefwaarden. 2019 dient als nulmeting. Bij de Voorjaarsnota 2020 zal de indicator inclusief streefwaarde worden opgeleverd.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 11.2.2

***Baten** 0,0 - **Lasten** 0,2*

De openbare ruimte is overal functioneel en duurzaam ingericht.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Tevredenheid van bewoners met de inrichting van de woonomgeving.	7,0 (2017)	7,0	n.v.t.	7,0

Activiteit 11.2.2.1

De openbare ruimte wordt toegankelijk, klimaatbestendig en eenduidig aangelegd, conform de Standaard voor het Amsterdamse straatbeeld.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage van de onderhoudsprojecten waarin expliciet een maatregel is uitgevoerd op het gebied van duurzaamheid en Rainproof[1]	2019	n.v.t	n.v.t.	10%
2	Percentage van de verhardingen dat is aangelegd conform de Amsterdamse standaard	69% (2019)	69%	69%	71%

In 2019 werkten we hard aan het verbeteren van het dagelijks beheer van de openbare ruimte. Op straat hebben we meer buurtconciërges ingezet op die plekken waar het nodig is, zoals:

- de Kinkerbuurt
- De 9 Straatjes
- Bijlmer-centrum
- het Wallengebied
- de pleinen van Centrum

Vanuit het 'Masterplan handhaving en reiniging' hebben we ook extra capaciteit ingezet op de drie focusgebieden binnen Centrum, Zuidoost en Nieuw-West. Bovendien gingen we op de Wallen en pleinen in de Binnenstad door met de extra inzet uit het zomeroffensief 2019. In de drukbezochte binnenstad en het Arenagebied plaatsten we zelfpersende vuilnisbakken, waardoor de afvalbakken minder vaak (te) vol zijn. Ook voerden we in 2019 succesvolle campagnes uit, waaronder de zomercampagne en de vuurwerkcampagne. Die zorgden ervoor dat mensen zelf verantwoordelijkheid nemen voor een schone en prettige openbare ruimte.

Grote evenementen verliepen goed, zoals:

- Pride
- Koningsdag
- de huldiging van Ajax
- 4 en 5 mei
- Oud en Nieuw

De stad was na de evenementen snel weer schoon. Ook is tijdens de Pride veel aandacht besteed aan het verbeteren van de toiletvoorzieningen op straat. We plaatsten meer toiletten en maakten ze beter vindbaar.

Dit alles zorgde ervoor dat de stad gemiddeld gezien iets schoner is geworden. In 86 procent van de stad halen we het ambitieniveau 'B'. In de focusgebieden werkten we extra aan de reiniging. Daar is het resultaat daarvan wisselend:

- In Centrum-Oost was het iets minder schoon dan voorgaande jaren (-3 procent).
- In Geuzenveld-Slotermeer bleef de kwaliteit gelijk.
- In Bijlmer-Centrum was het iets schoner op straat (+ 1 procent).

De tevredenheid van Amsterdammers over het schoonhouden van straten en stoepen zakte iets tegenover 2015. De gemiddelde beoordeling was 6,5 (-0,1). Bij het schoonhouden van het groen steeg de tevredenheid juist. Dat scoort gemiddeld een 6,7 (+ 0,3). Voor beide indicatoren geldt dat we een 7,0 willen. Dat hebben we nog niet behaald.

Het ontwerpen van de openbare ruimte op basis van de 'Standaard voor het Amsterdamse straatbeeld' passen we steeds beter toe. Dat is terug te zien op straat. Steeds meer straten en pleinen zijn herkenbaar aan hun overzichtelijke inrichting met milieuvriendelijke materialen die lang mee gaan en eenvoudige details. In 2019 steeg het percentage verhardingen dat voldoet aan de standaard tot 71 procent. Dat komt onder andere door het uitvoeren van onderhoudsprojecten. Daarbij vervangen we in gebieden buiten de ring de versleten betonstraatstenen door gebakken klinkers.

Bij beheer en onderhoud hebben we ook aandacht voor klimaatbestendigheid, milieuvriendelijkheid en milieubewustzijn. In zo'n 10 procent van de beheerprojecten voerden we uitdrukkelijk een maatregel uit op dit vlak. Dit naast de standaard milieueisen in onze contracten zoals emissieloos werken en hergebruik van materiaal. Het gaat onder meer om experimenten met waterdoorlatende verharding, waterbergende kratjes onder de weg en biobased markeringen.

Daarnaast voerden we in 2019 veel kleine projecten uit, vaak op verzoek van bewoners. In stadsdeel Zuidoost legden we bijvoorbeeld een dansboog en een interactieve voetbalmuur aan. Ook ondersteunen we bewoners bij het verwerkelijken van eigen initiatieven in de openbare ruimte. Die verschillen van nieuwe wormenhotels tot het opknappen van speeltuinen. In 2019 kwamen er zo'n 674 van deze bewonersinitiatieven bij. We begonnen pas in 2019 met registratie, waardoor het werkelijke aantal waarschijnlijk hoger ligt. Deze inzet lijkt te lonen: bewoners zijn gemiddeld genomen tevreden met de inrichting van hun woonomgeving en waarderen deze met een 7,0.

Verbonden partijen

Er worden geen verbonden partijen ingeschakeld voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	0,0	24,2	25,1	24,4	-0,7
Lasten	0,2	110,6	135,6	134,9	-0,7
Saldo	**-0,2**	**-86,4**	**-110,5**	**-110,5**	**0,0**

Het programmaonderdeel onderhoud, openbare ruimte en reiniging is gelijk aan de begroting. Dit komt doordat zowel de baten als lasten € 0,7 miljoen lager uitvallen dan begroot.

Baten

De totale werkelijke baten van € 24,4 miljoen zijn € 0,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere baten van € 0,7 miljoen, vooral door te hoge inschatting van de verkoop van materialen aan onder meer aannemers. Tegenover dit bedrag zijn er ook minder uitgaven gedaan. (zie lasten).

Lasten

De totale werkelijke lasten van € 134,7 miljoen zijn € 0,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 0,7 miljoen, vooral door bijstellen van de hoge inschatting voor de inkoop van materialen. Door vertraagde uitvoering van verschillende projecten kochten we minder materiaal in.
  Hier tegenover staan ook lagere baten.

Reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen reserves opgenomen.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Streven naar kostenbesparingen kan botsen met goed onderhoud van infrastructuur.	We bepalen vanuit kostenkengetallen en objectieve normen het noodzakelijke onderhoud en de bijbehorende structurele kosten.
2. Verder professionaliseren van de bedrijfsvoering en opdrachtverstrekking vraagt veel van de organisatie.	In tijd verspreid invoeren over meerdere jaren, overkoepelende aansturing, zo nodig areaal-of locatiegewijs.
3. Toenemend gebruik van de openbare ruimte geeft hogere beheerkosten of lagere kwaliteit.	Verkeersmanagement, spreiden gebruik, passende materiaalkeuze, areaalsystematiek ingevoerd per 2018: bekostiging van terugkerende werkzaamheden.

Beleidskaders

- In de Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) staan ambities en principes om meer regie te voeren op ontwikkeling, inrichting, beheer en daarmee op het gebruik van de openbare ruimte voor de hele stad.

- In het Beleidskader "1Amsterdam Heel & Schoon" (2017) staan de principes voor onderhoud, reiniging en assetmanagement.
- In het 'Beleidskader Puccinimethode, standaard voor het Amsterdamse straatbeeld' (2018) staan de principes voor een goede fysieke inrichting van de openbare ruimte. In 2019 is het bijbehorende 'Handboek Rood' bijgewerkt, waarbij onder andere ontwerpvoorschriften zijn toegevoegd voor de inrichting van de historische binnenstad. Ook is nieuw beleid vastgesteld voor het plaatsen van afvalbakken, zodat er voldoende afvalbakken te vinden zijn in de openbare ruimte om zwerfvuil te voorkomen.
- In 2019 is de Agenda Amsterdam Autoluw opgesteld, met als hoofddoel een prettige, leefbare openbare ruimte. Vanuit deze agenda werken we aan meer ruimte voor groen, spelen en voorzieningen, en ook meer ruimte voor fiets en voetgangers.

3.11.3 Groen en dierenwelzijn

Amsterdam, een aantrekkelijke en gezonde stad, is een groene stad met groene plekken in alle buurten en met goed onderhouden parken en bos, voor mens en dier, voor nu en in de toekomst.

Belangrijke ontwikkelingen

Volgens het coalitieakkoord werkt Amsterdam aan
- het vergroenen van de stad
- het verbeteren van de groenkwaliteit
- het vergroten van de biodiversiteit.

Intensief gebruik en achterstalligheid

Het groen in Amsterdam wordt intensief gebruikt om:
- te sporten
- te spelen
- te ontspannen
- van de natuur te genieten

In juni 2019 werd het 'Grote Groenonderzoek' gepubliceerd, waaruit bleek dat 89 procent van de Amsterdammers in het afgelopen jaar een park bezocht heeft. Daar zijn we blij mee en dat willen we mogelijk maken. Tegelijkertijd legt dit intensieve gebruik een hogere druk op het groen. Daardoor slijt het sneller en kampen we op diverse plekken nog met achterstallig onderhoud. Het wegwerken van de achterstanden was in 2019 één van de taken in het groen. Op kwaliteit brengen van de bomen in Amsterdam en verhogen van de biodiversiteit waren hierbij belangrijke speerpunten en ontwikkeldoelen. Ook de komende jaren zal veel inzet nodig blijven om de achterstanden in het beheer weg te werken.

Milieuvriendelijk ruimte bieden aan evenementen

Amsterdam heeft een bloeiende festivalcultuur. Die festivals zijn vaak in parken. Om festivals zo milieuvriendelijk mogelijk te laten plaatsvinden, zijn extra stroomvoorzieningen nodig. We legden vaste stroomvoorzieningen aan op 14 evenementenlocaties, verspreid over de stad. Het gaat in totaal om 42 stroompunten, waarvan er 34 eind 2019 geplaatst zijn. Evenementen op deze locaties draaien vanaf 2020 voor 100 procent op groene stroom.

In 2019 onderzochten we ook welk effect de festivals hebben op het groen. We deden meerdere metingen van bodem, water, groen en ecologie. We telden veel verschillende broedvogels, vleermuizen en bijen. Het kwetsbare groen brachten we in kaart gebracht en we plaatsten peilbuizen om de grondwaterhuishouding te meten.

Investeren in de kwaliteit van het Amsterdamse Bos

Het Amsterdamse Bos is onmisbaar als plek voor Amsterdammers om te ontspannen en de natuur te ervaren. Het Bos bestond dit jaar 85 jaar. Daarom is er een speciale Jacoba Muldertulp gepresenteerd, was er een grote fototentoonstelling te zien en kwam er een boek over de geschiedenis van het Amsterdamse Bos uit. Ook leverden we dit jaar de 'groene tribune' aan de Bosbaan op. Dit dagrecreatieterrein is in 2019 geheel gerenoveerd met drainage, nieuwe bomen en gras. Daarbij hebben we ook een kunstwerk van de bekende beeldhouwer Tom Claassen geplaatst. Dat is gemaakt van bomen die gekapt moesten worden. Bij het Nieuwe Meer werd een nieuwe zwemsteiger in gebruik genomen.

Bestrijden van de Japanse Duizendknoop

De Japanse duizendknoop is een woekerplant die ook in Amsterdam voorkomt. Hij veroorzaakt schade aan ondergrondse kabels, rioolbuizen, funderingen en kademuren. In 2019 begonnen we met de systematische bestrijding van de Japanse duizendknoop. Dat deden we door inventariseren van alle bekende en gemelde groeiplaatsen en verbeteren van de dataregistratie. Ook begonnen we met beheermaatregelen om verdere verspreiding van de plant te beperken. In december 2019 begonnen we met het uitgraven van drie locaties in het Buiksloterbreekpark. De overige proeven voeren we in 2020 uit. Daar vallen onder andere thermische bodemverhitting en inzet van bladvlooien onder.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 11.3.1 ***Baten** 4,6 - **Lasten** 62,9*

Amsterdam is een stad voor mens, plant en dier met groene plekken in alle buurten en goed onderhouden parken en bos.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het onderhoud van het groen in uw buurt wordt door de bewoners beoordeeld op 7,0	6,4 (2015)	n.v.t.	7	6,9

In 2019 zijn belangrijke stappen gezet in het groenbeheer. We hebben alle bomen geïnspecteerd. Daardoor weten we nu precies hoe onze bomen er bij staan. De inspecties bevestigen het beeld dat we al hadden: 99 procent van de Amsterdamse bomen is op dit moment van voldoende kwaliteit. 1 procent komt voor vervanging in aanmerking. Na overleg met de stadsdeelcommissie is het vervangingsprogramma voor de bomen in alle stadsdelen goedgekeurd. Komende jaren gaan we hier mee aan de slag. De inspecties van plantsoenen en bloemperken zijn nog niet afgerond. We hebben de meetmethode getest op een aantal proeflocaties. Toepassing over de hele stad is pas in 2020.

Sinds 2015 zien we een lichte stijging in de tevredenheid van Amsterdammers met het groen. Zij waarderen het beheer en onderhoud van het groen gemiddeld met een 6,9. Met het wegwerken van achterstanden rekenen we erop dat de tevredenheid komende jaren verder stijgt naar de 7,0 die wij willen halen.

Activiteit 11.3.1.1

We voeren het dagelijks beheer groen, parken en bos uit (inclusief ecologisch beheer).

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage niveau B van alle gebieden	(2019)	n.v.t.	n.v.t.	volgt bij VJN 2020[1]

1 Inspecties van bomen zijn in 2019 afgerond, maar van andere groensoorten zoals plantvakken nog niet. Daarom is hier nog geen waarde opgenomen.

In het groen is de veiligheid altijd de eerste prioriteit. Daarom kapten we 683 bomen die een veiligheidsrisico vormden (voor € 0,5 miljoen). De overige 1200 te vervangen bomen schuiven we door naar de komende jaren. Deze aantallen verschillen met het aantal van 1796 uit de brief van 15 mei 2019 over de Reguliere bomenkap. Dit komt door de extra omgewaaide bomen bij de storm op 6 juni van dit jaar. We inspecteren regelmatig de bomen die dit jaar niet gekapt zijn. Als blijkt dat er acuut gevaar is gaan we over tot noodkap en kappen we uit veiligheidsoverwegingen de boom binnen 24 uur. De geplande herplant van bomen gebeurde nog niet en loopt nog enkele jaren door. Daardoor zijn er in de stad helaas op verschillende plekken nog lege vakken te vinden waar een boom hoort te groeien. Een klein deel van die lege plekken kwam door de heftige zomerstorm van 2019. Ook deze bomen voegen we toe aan de werkvoorraad voor komend jaar.

Het ecologisch beheer in de stad hebben we verder ontwikkeld. Als onderdeel daarvan zijn locaties aangewezen waar we dode bomen niet volledig verwijderden. We behouden ze omdat ze waardevol kunnen zijn als leefomgeving voor flora en fauna. Het gaat om ongeveer 200 bomen die we apart registreren en beheren. Ook zijn we overgegaan op een meer natuurlijke bestrijdingsaanpak van de Eikenprocessierups. Dat doen we met ophangen van nestkasten voor vogels en vleermuizen en het planten van insectvriendelijke beplanting rondom de bomen. Daarmee willen we het gebruik van biologische bestrijdingsmiddelen in de toekomst verminderen. We zijn al gestopt met niet-biologische bestrijdingsmiddelen. Ook begonnen we in 2019 met het uitwerken van een inspectiemodule voor het in kaart brengen van de ecologische kwaliteit van het groen.

Naast het regulier groenbeheer werkten we in 2019 extra aan behouden en versterken van de biodiversiteit in Amsterdam. We investeren in de leefomgeving van vrijlevende dieren. Daarom hebben we 3000 nestkasten voor vogels en voor vleermuizen geplaatst, gemaakt van Amsterdams populierenhout. Ook hebben we twee ecologische verbindingen opgeleverd onder de Provinciale weg (Zuidoost). Dat was het sluitstuk van het opheffen van ecologische barrières in de Natuurboog. De Natuurboog is de ecologische verbinding tussen het Diemerpark en de Gaasperzoom. De nog te maken Ecologische Verbindingen onder wegen door koppelen we vanaf nu altijd aan het (groot) wegonderhoud.

Activiteit 11.3.1.2

We pakken achterstallig onderhoud van groen, park en bos (duurzaam) aan en voeren structureel en tijdig vervangingsonderhoud (duurzaam) uit.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Achterstallig onderhoud streefwaardes uitgedrukt in € aan achterstallig onderhoud1	€ 26 miljoen (2016)	€ 15 miljoen	€ 10 miljoen	€ 13,9 miljoen

1 Incl. Amsterdamse Bos, zie toelichting hierna.

Wegwerken van achterstallig onderhoud in het groen is een grote taak. In 2019 was daar € 5,0 miljoen beschikbaar voor. Het lukte voor een groot deel niet dit budget uit te geven. Dit komt aan de ene kant door onze capaciteitsproblemen (Het gaat hier om tekorten bij beleidsrealisatie en bij het Ingenieursbureau. Voor beide onderdelen vindt werving plaats.).

Aan de andere kant hebben de aannemers die de uitvoering doen op dit moment meer werk dan ze aankunnen. Ook de PFAS-problematiek speelde een rol. Daardoor kon er minder graafwerk verzet worden. De werkzaamheden schuiven door naar 2020 en de jaren daarna. In het Amsterdamse Bos werd wel achterstalligheid weggewerkt: we begonnen met de aanpak van 9 bruggen en de renovatie van fiets- en wandelpaden is afgerond (€ 0,6 miljoen).

Activiteit 11.3.1.3

Dieren in de knel worden opgehaald en opgevangen, de ADAM regeling wordt voortgezet.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal door de Dierenambulance Amsterdam gemaakte ritten ten behoeve van wettelijke taken (zwerfdieren en kadavers)	n.v.t.	n.v.t.	1.900	1.888
2	Aantal door de Dierenambulance gemaakte ritten ten behoeve van zorgtaken (hulp aan in het wild levende dieren)	n.v.t.	n.v.t.	6.500	6.462
3	Aantal opgenomen honden in Dierenopvang Amsterdam	n.v.t.	n.v.t.	259	1701
4	Aantal opgenomen katten in Dierenopvang Amsterdam	n.v.t.	n.v.t.	740	850[1]
5	Aantal opgenomen konijnen/knaagdieren in Dierenopvang Amsterdam	n.v.t.	n.v.t.	140	120
6	Aantal consulten bij dierenarts op basis van de ADAM-regeling	n.v.t.	n.v.t.	2.200	2.810[2]

1 Het aantal honden en katten dat in het asiel wordt opgevangen houdt zich stelselmatig niet aan de eerder opgestelde prognoses. Ook het asiel heeft hier geen verklaring voor (ofwel: aantallen fluctueren door de jaren heen).
2 Deze regeling voor hulp aan huisdieren van Amsterdammers met een laag inkomen is afgelopen jaren steeds bekender geworden en steeds vaker gebruikt. In 2020 passen we de regeling aan.

We hebben het afgelopen jaar opnieuw veel aandacht besteed aan dierenwelzijn. Samen met onze partners van de Dierenopvang Amsterdam en de Dierenambulance zorgden we ervoor dat dieren die hulp nodig hadden opvang en verzorging kregen. De succesvolle ADAM-regeling wordt zeer goed gebruikt en het budget voor 2019 werd daarom verhoogd. Met deze regeling krijgen Amsterdammers met een stadspas financiële hulp van ons voor dierenartsbezoek. Al deze inzet zorgde ervoor dat Amsterdam in 2019 is uitgeroepen tot de diervriendelijkste gemeente van Nederland. Daar zijn we erg trots op.

Activiteit 11.3.1.4

We stimuleren en faciliteren initiatieven en medebeheer in groen.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal ecologische knelpunten die zijn opgeheven	n.v.t.	20	15	14
2	Aantal groene initiatieven die zijn toegevoegd aan de openbare ruimte	n.v.t.	62	50	116[1]
3	Aantal m^2 groen dak dat is gerealiseerd op bestaande daken	n.v.t.	23.000	15.000	15.160

1 Deze stijging laat zien dat de inzet van middelen voor Groen in de Buurt meer dan verwacht aanslaat.

Er is ook groen bijgekomen dit jaar. In 2019 zijn 116 nieuwe groene initiatieven ontplooid in de stad, voor zo ver bij ons bekend. Samen verbeteren ze de leefbaarheid in de buurten, de biodiversiteit in de stad en de klimaatbestendigheid van onze openbare ruimte. Het zijn onder meer 55 subsidieaanvragen voor 100 nieuwe bomen uit het herplantfonds. We hebben nog niet alle voorgenomen projecten voor meer en beter groen in de stad uitgevoerd. Een aantal groenprojecten in de parken en ontwikkelbuurten loopt ook achter op schema. De belangrijkste reden hiervoor is capaciteitsgebrek en lange aanbestedingstrajecten.

Verbonden partijen

Er worden geen verbonden partijen ingeschakeld voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	4,0	2,4	3,2	4,6	1,4
Lasten	57,9	49,3	77,9	62,9	-15,0
Saldo	**-53,9**	**-46,9**	**-74,7**	**-58,3**	**16,4**

Het programmaonderdeel groen en dierenwelzijn heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 16,4 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 1,4 miljoen en lagere lasten van € 15,0 miljoen.

Baten

De totale baten van € 4,6 miljoen zijn € 1,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 0,7 miljoen door projecten bij gebiedsgerichte werken. Dit zijn bijdrage vanuit de provincie, groengelden en EFRO subsidies. Dit betroffen onder andere de projecten van Noorderpark, het Rembrandtpark, Tuinen van West en Natuurzoom.
- Hogere baten van € 0,4 miljoen door meer verhuur vastgoed, meer inkomsten evenementenlocaties en winkelverkoop. Daarnaast is een bijdrage vanuit het Mondriaanfonds ontvangen voor de aanleg van een kunstwerk en de bijdrage van de gemeente Amstelveen voor de renovatie van een brug.
- Hogere baten van € 0,3 miljoen door overige afwijkingen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Lasten

De totale lasten van € 62,9 miljoen zijn € 15,0 miljoen Lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 3,3 miljoen door langere participatietrajecten en capaciteitsprobleem bij diverse projecten. De projecten worden voornamelijk gedekt uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds.
  - Verdubbeling Oosterpark voor € 2,1 miljoen. Dit project heeft vertraging opgelopen en zal naar verwachting in 2021 afgerond worden. Het restantbudget wordt verdeeld over de jaren 2020 en 2021.
  - Project Sloterpark voor € 0,7 miljoen.
  - Project Frans Halsbuurt voor € 0,5 miljoen. Door een nieuw ontwerp- en participatietraject is er vertraging ontstaan bij het project en wordt het budget doorgeschoven.
  - Overige projecten en programma management € 0,4 miljoen.
- Lager lasten van € 2,9 miljoen bij besteding van groengelden. De uitvoering van vele voorgenomen projecten voor meer en beter groen, zoals in de parken en ontwikkelbuurten loopt achter op schema, vanwege capaciteitsgebrek en lange aanbestedingstrajecten. Deze projecten wordt uit de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds gedekt.
- Lagere lasten van € 2,3 miljoen door een vertraging in het kappen en vervangen van ongeveer 3.850 bomen die voor een veiligheidsrisico zorgen. De lagere lasten leiden tot een lagere onttrekking uit de reserve Achterstallig onderhoud.
- Lagere lasten van € 2,3 miljoen door een vertraging bij het wegwerken van achterstand herplant bomen. In 2019 zijn achterstallige groeiplaatsen geselecteerd en is het datasysteem voor de bomen ingericht. Er is een projectteam geformeerd voor de aanplant opgave maar de uitvoeringsorganisatie is nog niet op sterkte. De huidig beschikbare bodemonderzoeken zijn niet afdoende door aanscherping

met PolyFluorAlkyl Stoffen (PFAS) en het onderzoeken van alle individuele locaties kost meer tijd. Dit heeft als consequentie dat de uitvoering voor de achterstand herplant niet in 2019 heeft kunnen plaatsvinden en doorschuift naar de opvolgende jaren.

- Lagere lasten van € 1,3 miljoen door een wijziging in de programmering voor grootonderhoud en vervanging. In 2019 zij de instandhoudingsprojecten geprioriteerd binnen de beschikbare budgetten en is een programma opgesteld. De lasten worden gedekt uit de Voorziening groot onderhoud openbare ruimte.
- Lagere lasten van € 1,1 miljoen bij het herplantfonds. Het herplantfonds is bijna in zijn geheel belegd maar de uitvoering loopt vertraging op vanwege capaciteitsgebrek en het korte plantseizoen. Een andere oorzaak is het PolyFluorAlkyl Stoffen (PFAS) probleem.De huidig beschikbare bodemonderzoeken voldoen niet door aanscherping met PFAS. Het onderzoeken van de bodem kost meer tijd. Daardoor konden we het achterstallige herplanten niet in 2019 uitvoeren en schuift het door naar de volgende jaren.
- Lagere lasten van € 0,9 miljoen door een verschuiving in werkzaamheden rondom de bestrijding van de Japanse Duizendknoop. De aanbesteding voor het contractmatig saneren is voor het grootste deel klaar en we bereiden cursussen voor. Op drie plekken in het Buiksloterbreekpark zijn we begonnen met uitgraven. De proef Noorder-IJplas staat hoog op de prioriteitenlijst staat. Maar die proef bleek te ingewikkeld om op korte termijn uit te voeren. De werkzaamheden schuiven daarom door naar volgend jaar. De lasten worden gedekt uit de reserve Achterstallig.
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen door vertraging in de aangevraagde projecten uit reserve Groengelden (€ 0,2 miljoen) en project Vergroening Weesperplein (€ 0,3 miljoen).
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen door overige afwijkingen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	6,4	2,0	4,8	2,8	-1,9
Toevoegingen reserves	0,4	0,2	5,0	5,1	0,1
Mutatie reserves	**6,0**	**1,9**	**-0,2**	**-2,2**	**-2,0**

Onttrekkingen

De onttrekkingen van € 2,8 miljoen is € 1,9 miljoen lager dan begroot.
Dit komt vooral door:

- Lagere onttrekking van € 1,1 miljoen uit de reserve herplantfonds door capaciteitsgebrek en door het korte plantseizoen is een vertraging opgelopen in de uitvoering ;
- Lagere onttrekking van € 0,6 miljoen uit de reserve kwaliteitsimpuls groen. De voortgang en snelheid van het project was anders dan eerder gepland, mede veroorzaakte door de noodzaak van zorgvuldige participatie

Lagere onttrekking van € 0,2 miljoen uit de reserve Groenfonds door een vertraging in de werkzaamheden rondom de Knowledge Mile Park en Weesperplein (zie ook onderdeel lasten).

Toevoeging reserve

De gerealiseerde toevoeging van € 5,1 miljoen is € 0,1 miljoen hoger dan begroot. De hoogte van de toevoeging is gebaseerd op een bijdrage vanuit Rijkswaterstaat voor het herplanten van bomen.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Groene daken en gevels	€ 500.000	€ 628.205
2. Artis	€ 3.958.634	€ 3.958.634
3. Hortus	€ 487.828	€ 487.828

1. Groene daken en gevels
Amsterdammers en organisaties kunnen subsidie aanvragen voor het aanleggen van groene daken en gevels. Wij moedigen de aanleg van groene daken en gevels aan omdat deze helpen bij de biodiversiteit in de stad en de klimaatbestendigheid van de stad. De regeling was de afgelopen jaren heel succesvol. In 2019 is voor het eerst flink minder aangevraagd dan we hadden begroot. Een volledige verklaring voor deze daling kunnen we niet geven. Maar een deel van de onderschrijding kwam omdat we de subsidies die in 2019 zijn verleend nog niet konden vaststellen. Deze zijn doorgeschoven zijn naar 2020. Daarnaast kan het zijn dat de afgelopen jaren de meeste "makkelijke" groene daken zijn opgeleverd en dat nu nog vooral de ingewikkelde daken overblijven.

2. Artis
De subsidie voor Artis is voor de exploitatie. Artis helpt als voorziening bij een leefbare, aantrekkelijke en groene stad.

3. Hortus
De periodieke subsidie van € 0,5 miljoen was voor het instandhouden en uitbaten van de Hortus.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Door klimaatverandering bestaat de kans dat er zware regenval komt waardoor delen van de stad met wateroverlast te maken hebben.	Vergroenen openbare ruimte, meer groene daken en vergroten waterbergend vermogen van parken.
2. Door de toegenomen drukte in de stad bestaat de kans dat populaire parken overbezet raken, waardoor er openbare orde problemen ontstaan en de kwaliteit van het groen verslechterd.	Bereikbaarheid en kwaliteit parken buiten de ring verbeteren. Verbindingen en groene routes.

Beleidskaders

Groen en Openbare Ruimte
- Structuurvisie Amsterdam 2040, toetsingskader voor de ruimtelijke plannen en de investeringsagenda's. Ook het beeld hoe we de fysieke ruimte kunnen invullen. De Hoofdgroenstructuur en de Ecologische Visie zijn hiervan uitwerkingen.
- Visie Openbare Ruimte 2025, uitwerking van de Structuurvisie voor de verblijfsfunctie van de openbare ruimte. Zo kunnen we zorgen voor ontwikkeling, inrichting, beheer en daarmee op het gebruik van de openbare ruimte voor de hele stad.
- Beleidskader Puccinimethode, standaard voor het Amsterdamse straatbeeld (2018). Hierin zijn de principes voor een goede fysieke inrichting van de openbare ruimte vastgelegd. Deel C van dit beleidskader bevat uitgangspunten voor 'goed groen'; groen dat duurzaam, klimaatbestendig en biodivers is en past bij de structuren van de stad.

Dierenwelzijn
- Agenda Dieren 2015-2018, het gemeentelijk beleidskader waarin uitvoering wordt gegeven aan de (wettelijke) taken en de regisserende rol van ons rond de zorg en bescherming van dieren. De agenda bevat de acties en maatregelen op het gebied van dierenwelzijn die we in Amsterdam opstarten.

Programma 12 | Portefeuillehouders:
wethouders Meliani en Groot Wassink

3.12 Moderne open overheid

3.12.1 Digitale stad, interactie en informatie

Een Digitale Stad voor en van iedereen. Vrij, inclusief en creatief zijn de kernambities uit de Agenda Digitale Stad. We vinden dat Amsterdammers veilig hun data moeten kunnen delen, dat hun rechten worden beschermd en dat onze democratische waarden ook daar gelden. De stad is van iedereen, de digitale stad ook. De gemeente kan hierbij een belangrijke rol spelen. We zijn geen dataleverancier, maar we willen wel (mede) bepalen welke wetten en regels nodig zijn om veilig met data om te gaan in Amsterdam. We hebben extra aandacht voor degenen die minder goed mee kunnen komen in de digitale wereld. En natuurlijk moeten Amsterdammers ook digitaal creatief kunnen zijn. Want creativiteit en innovatie kunnen ons dagelijks leven eenvoudiger maken en de stad mooier maken.

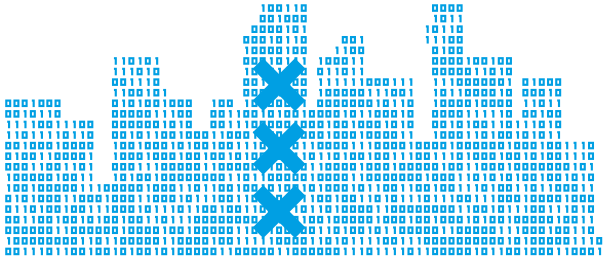

➔ We willen een digitale identiteit van de stad Amsterdam ontwikkelen. Daarvoor willen we een digitale stad zijn waarbij iedereen vrij is en iedereen mee kan en mag doen. Wij doen mee aan een internationale coalitie van digitale rechten om dit voor elkaar te krijgen. Die staat centraal bij de digitale stad die wij willen. Amsterdam is trekker van de coalitie, samen met Barcelona en New York. Inmiddels zijn meer dan 60 steden aangesloten bij de coalitie. We werken samen bij de ontwikkeling van een standaard voor eerlijke algoritmes, inclusief een audit en register voor algoritmes.

➔ We investeerden onder andere voor de Huizen van de Wijk in verschillende initiatieven rond:
- digitale weerbaarheid
- digitale vaardigheden
- ondersteunen van hardware

Op verschillende publieke plekken heeft Amsterdam veilige openbare wifi geregeld.

3.12.2 Democratisering

Onze moderne stad verdient een modern, toekomstgericht en open bestuur. We moeten de representatieve democratie die we kennen en koesteren, kracht bijzetten. Dat doen we door samen te bouwen aan veel meer eigenaarschap en zeggenschap voor bewoners in buurten, door te zorgen voor een betere verbinding tussen bewoners en gemeente, door grotere participatie en inclusiviteit, en een stadsbestuur en een stedelijke organisatie die echt open staan voor maatschappelijk initiatief.

➔ In de stadsdelen zijn 5 fysieke 'co-creatieplekken' gekomen. Wij ontwerpen of delen daar laagdrempelig plannen en ideeën voor de wijk met bewoners en ondernemers.

➔ Voor de eerste buurtbudgetten gingen bewoners van buurten in Nieuw-West, Noord en Zuidoost online en offline het gesprek met elkaar aan over verbetering van hun leefomgeving en maakten ze plannen daarvoor.

➔ Samen met 600 actieve initiatiefnemers hebben we de democratische vernieuwings-agenda verwoord in het maatschappelijk akkoord 'De Verenigde Straten van Amsterdam'.

➔ We organiseerden in december een internationale conferentie. Die ging over het versterken van vitale en weerbare wijknetwerken. En over de mogelijke rol van de overheid daarin. Daarnaast zijn we gaan samenwerken met de kennisinstellingen van Amsterdam.

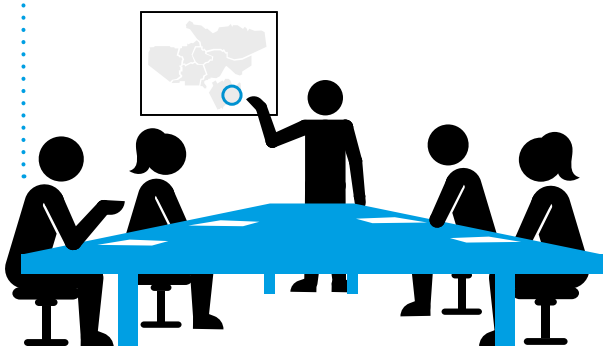

Programma 12 | Portefeuillehouders: wethouders Meliani en Groot Wassink

3.12 Moderne open overheid

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	40,2	44,2	38,7	41,2	2,5
Lasten	91,2	105,3	101,8	99,6	-2,3
Saldo	**-50,9**	**-61,2**	**-63,1**	**-58,4**	**4,7**

Het totale resultaat van programma Moderne Overheid is in vergelijking met de begroting € 4,7 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 2,3 miljoen lagere lasten en € 2,5 miljoen hogere baten.

Baten

De totale baten van € 41,2 miljoen zijn € 2,5 miljoen hoger dan begroot.
Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 1,0 miljoen omdat er meer legesproducten zijn afgegeven en meer bestuurlijke boetes zijn geïnd.
- Hogere baten van € 0,7 miljoen bij het Stadsarchief. Dit zijn bijdragen van derden voor de aankoop van de Jan van der Heyden-collectie.
- Incidenteel hogere baten van € 0,6 miljoen bij de Stadsbank van Lening met name door de gestegen goudprijs; een autonome ontwikkeling die zich heeft voorgedaan ná het opstellen van de Najaarsnota 2019.

Lasten

De totale lasten van € 99,6 miljoen zijn € 2,3 miljoen lager dan begroot.
Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van in totaal € 2,0 miljoen, waarvan € 1,1 miljoen voor de inzet van personeel en € 0,9 miljoen voor het onderhoud van applicaties.
- Lagere lasten van € 1,0 miljoen doordat de Buurtbudgetten niet geheel zijn besteed.
- Hogere lasten van € 0,6 miljoen voor de aankoop van de Jan van der Heyden-collectie.

3.12.1 Digitale stad, interactie en informatie

Een Digitale Stad voor en van iedereen. Vrij, inclusief en creatief zijn de kernambities uit de Agenda Digitale Stad. We vinden dat Amsterdammers veilig hun data moeten kunnen delen, dat hun rechten worden beschermd en dat onze democratische waarden ook daar gelden. De stad is van iedereen, de digitale stad ook. De gemeente kan hierbij een belangrijke rol spelen. We zijn geen dataleverancier, maar we willen wel (mede) bepalen welke wetten en regels nodig zijn om veilig met data om te gaan in Amsterdam. We hebben extra aandacht voor degenen die minder goed mee kunnen komen in de digitale wereld. En natuurlijk moeten Amsterdammers ook digitaal creatief kunnen zijn. Want creativiteit en innovatie kunnen ons dagelijks leven eenvoudiger maken en de stad mooier maken.

Belangrijke ontwikkelingen

Amsterdam is trekker van de Coalitie van steden voor Digitale Rechten, samen met Barcelona en New York. Inmiddels zijn meer dan 60 steden hierbij aangesloten. We werken in de coalitie samen om een standaard voor eerlijke algoritmes te ontwikkelen (inclusief een audit en register) en we leveren input voor de richtlijnen die ontwikkeld worden in Europees verband om online veiligheid en privacy zeker te kunnen stellen. In Nederland hebben we meegebouwd aan de Tada.city beweging; een maatschappelijk initiatief van bedrijven, overheden, kennisinstellingen en Amsterdammers dat een verantwoorde omgang met data bewerkstelligt. Binnen Amsterdam hebben we het register slimme apparaten gelanceerd om transparant te maken waar in de openbare ruimte zich slimme apparaten bevinden, welke data wordt verzameld en voor welk doel. Samen met de Hogeschool van Amsterdam hebben we een lectoraat opgericht voor Responsible IT: praktijkonderzoek naar het op verantwoorde wijze ontwikkelen van digitale technologie, met oog voor de menselijke maat. De visie van de gemeente Amsterdam op de samenwerking met de markt in de context van de digitale transformatie van de stad is opgenomen in de gemeentelijke sourcing strategie. De uitgangspunten hierbij zijn zoveel mogelijk hergebruik van bestaande middelen (zoals open source), het gebruik van standaarden en het beschikbaar stellen van de door de gemeente Amsterdam ontwikkelde producten. In de stad groeit de vraag naar open data. Het vernieuwde stedelijke platform data.amsterdam.nl speelt een belangrijke rol bij het beschikbaar stellen van data aan de stad. Omdat digitale ongelijkheid nauw samenhangt met ongelijkheid in het offlineleven, hebben we het afgelopen jaar geïnvesteerd in diverse initiatieven die ervoor zorgen dat kwetsbare Amsterdammers toegang tot de digitale wereld hebben. Dit deden we bijvoorbeeld door hardware voor de Huizen van de Wijk te regelen en op verschillende publieke locaties veilige openbare wifi te regelen.

Voor de digitale dienstverlening ontwikkelen we stapsgewijs een persoonlijke portaal (MijnAmsterdam) waarin Amsterdammers 24/7 hun persoonlijke gegevens en gemeentelijke producten en diensten kunnen inzien. Onze dienstverlening hebben we ook toegankelijker gemaakt door het uitvoeren van een praktijkproef met Taal voor Allemaal. We hebben de begrijpelijkheid van onze informatie getest bij Amsterdamse proefpersonen en brieven en formulieren aangepast. Verder hebben we nog de Gemeenschappelijke Meldkamer Amsterdam geopend, waarmee meldingen van overlast nog beter aangepakt kunnen worden.

Tot slot: op 20 maart 2019 hebben we verkiezingen voor de Provinciale Staten en (drie) waterschappen georganiseerd. Op 23 mei 2019 hebben we verkiezingen voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement georganiseerd. Beide verkiezingsdagen zijn goed verlopen.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 12.1.1

***Baten** 38,3 - **Lasten** 68,6*

Vormgeven van de digitale stad samen met Amsterdammers, het bedrijfsleven, kennisinstellingen, culturele sector, bezoekers en andere steden in de wereld. Daarnaast is de interactie van de gemeente met de Amsterdammers toegankelijk, begrijpelijk en inclusief.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Waardering inwoners algehele gemeentelijke dienstverlening (tweejaarlijkse meting)	n.t.b.** (2019)	n.v.t.*	6,8	n.t.b.**
2	Waardering ondernemers algehele gemeentelijke dienstverlening	6,4 (2019)	n.v.t.*	6,5	6,4

* Deze indicatoren waren niet opgenomen in het Jaarverslag 2018. Daarom is er geen waarde opgenomen voor 2018.
** Het cijfer van de waardering van inwoners over 2019 wordt medio 2020 bekend gemaakt.

Activiteit 12.1.1.1

Digitaal samen leven en doen. Samen met de stad werken we aan vernieuwende, digitale oplossingen voor zelfredzaamheid en een prettige leefbare samenleving.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal initiatieven en/of interventies die bijdragen aan een digitale inclusieve samenleving	22 (2019)	n.v.t.*	20	22

* Deze indicator was niet opgenomen in het Jaarverslag 2018. Daarom is er geen waarde opgenomen voor 2018.

Omdat een aantal initiatieven met een kleiner bedrag is gesteund waren er meer mogelijk dan de aanvankelijk begrote 20.

Activiteit 12.1.1.2

Veilig en autonoom. We zetten in om antwoord te geven op de vraag 'wat voor digitale stad willen we zijn' met daarin thema's als digitale rechten, digitale identiteit, data zeggenschap. Daarbij zorgen we voor veilige digitale omgevingen en bescherming tegen digitale criminaliteit.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal toegangspunten tot veilige omgeving voor gratis wifi (public roam)	50 (2019)	n.v.t.*	n.v.t.**	50

* Deze indicator was niet opgenomen in het Jaarverslag 2018. Daarom is er geen waarde opgenomen voor 2018.
** In de Begroting 2019 was nog geen streefwaarde opgenomen.

In 2019 zijn we begonnen om Amsterdammers op meer dan 50 locaties toegang te bieden aan zo veilig mogelijk gratis en draadloos internet in de openbare ruimte en in publieke gebouwen. Bij het gebruik van public roam is de verbinding beveiligd, hoeven geen persoonsgebonden data af te worden gegeven om in te loggen en wordt geen data gekopieerd.

Activiteit 12.1.1.3

Toegankelijke en begrijpelijke overheid. We zetten in op de online dienstverlening en inclusiviteit om de Amsterdammer makkelijker zijn weg te laten vinden.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	De waardering van de Amsterdammers voor de website stijgt	6,8 (2018)	6,8	7,2	7,1
2	De website Amsterdam.nl voldoet aan WCAG 2.0, jaarlijkse toets door een onafhankelijke partij	Voldoet aan WCAG 2.0 (2019)	n.v.t.*	Voldoet aan WCAG 2.0	Voldoet aan WCAG 2.0

* Deze indicator was niet opgenomen in het Jaarverslag 2018. Daarom is er geen waarde opgenomen voor 2018.

Het rapportcijfer 7,1 geeft de waardering van de bezoekers van de website weer. De waardering is ten opzichte van 2018 gestegen, maar blijft net

achter bij de doelstelling uit de Begroting 2019. In 2020 wordt gewerkt aan verbeteringen zoals de zoekfunctie en de opbouw.

WCAG 2.0 staat voor Web Content Accessibility Guidelines, ofwel de richtlijnen voor toegankelijkheid van webcontent. WCAG is gebaseerd op vier principes: waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust. In december 2019 is de goedkeuring verkregen.

Activiteit 12.1.1.4

We bieden toegankelijke en digitale dienstverlening 24/7 voor iedereen. Naast traditionele kanalen, zoals loket, telefonisch en schriftelijk.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Het cijfer dat de Amsterdammer geeft voor het contact met de gemeente via al onze kanalen	7 tot 8 (2017)	6,8 tot 8,8	7 tot 8	7,1 tot 7,9

In 2019 is de tevredenheid gemeten voor de kanalen balie (7,9), telefonie (7,7), online (7,1) en webcare (7,8). De tevredenheid over de post is niet gemeten. In 2020 bepalen we hoe we de tevredenheid over de post effectief kunnen meten.

Activiteit 12.1.1.5

We belenen bij de Stadsbank van Lening op een zorgvuldige manier aangeboden onderpanden, om bij te dragen aan de financiële zelfredzaamheid van de klant.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	De tevredenheid van de gebruiker over de dienstverlening van de Stadsbank van Lening	8,2 (2017)	n.v.t.*	8,0	8,6

* Deze indicator was niet opgenomen in het Jaarverslag 2018. Daarom is er geen waarde opgenomen voor 2018.

In 2019 waren er 30.000 actieve klanten met een pandbelening (of herbelening). De tevredenheid over de dienstverlening is in 2019 gestegen. We hebben verschillende opties onderzocht voor de toekomst van de Stadsbank van Lening en de samenwerking met het sociale domein.

(Bedragen x € miljoen)

Doel 12.1.2

***Baten** 2,9 - **Lasten** 26,1*

De gemeente beheert betrouwbare en kwalitatief goede informatie voor burgers en bedrijven op een toekomstbestendige manier en stelt deze veilig beschikbaar voor Amsterdammers.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	De Amsterdammer waardeert de wijze waarop Amsterdam met data en informatie-voorziening van de gemeente omgaat positief (nulmeting vindt in 2019 plaats door het aan de Amsterdammer te vragen)	48% (2019)	n.v.t.*	n.v.t.**	48%

* Deze indicator was niet opgenomen in het Jaarverslag 2018. Daarom is er geen waarde opgenomen voor 2018.
** In de Begroting 2019 was nog geen streefwaarde opgenomen.

Dit betreft het percentage Amsterdammers dat (redelijk) veel vertrouwen heeft in de manier waarop de gemeente omgaat met privégegevens.

Activiteit 12.1.2.1

We stellen onze informatie over de stad als open data veilig en toegankelijk beschikbaar voor Amsterdammers en andere geïnteresseerden binnen de kaders van de wet openbaarheid van bestuur (WOB) en zorgen dat informatie waar mogelijk wordt hergebruikt en niet onnodig wordt gekopieerd.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Percentage jaarlijkse groei van het aantal informatieraadplegingen uit DataPunt	3.735.248 unieke pagina's (2016)	645%*	25%	27%

* In 2018 is het aantal bezoekers ten opzichte van 2017 fors gestegen vanwege de naamsbekendheid van data.amsterdam.nl

Activiteit 12.1.2.2

We beheren en verbeteren de kwaliteit van de landelijke basis- en Amsterdamse kernadministraties.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Resultaat kwaliteitsaudits (Ensia en zelfevaluatie) op de basisregistratie Personen (BRP) stijgt	96% (2018)	96%	96,5%	97,7%

Om de kwaliteit van de gegevens uit de basis- en kernregistraties te verbeteren hebben we de signaleringsmonitor in gebruik genomen en een 'fraudeplatform' ontwikkeld voor het opsporen van fraude en andere onrechtmatigheden. Door de samenwerking met de woningcorporaties en de afdelingen Wonen en Werk, Participatie en Inkomen te intensiveren, zijn bepaalde gevallen van uitkerings- en woonfraude stopgezet.

Activiteit 12.1.2.3

We verwerven, beheren en ontsluiten ons stadsarchief op een manier die past bij deze tijd.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal bezoekers op de websites van Stadsarchief (beeld- en archiefbank)	1.598.213 (2017)	1.546.889	1.600.000	1.500.000

De open data van het Stadsarchief wordt in toenemende mate beschikbaar gesteld op externe platforms, waarvan de bezoekersaantallen niet in onze statistieken komen. Het gebruik van deze data op externe platforms heeft ook een negatieve invloed op het aantal bezoekers van de beeld- en archiefbank. Sinds november 2019 heeft het Stadsarchief een nieuw depot. Hierdoor beschikken we over 45 kilometer extra depotruimte, waarvan er nu 25 kilometer gebruikt wordt voor de archieven van na 1811 die beheerd worden door het Stadsarchief. Het gebouw is klimaatneutraal en is binnen het budget opgeleverd.

Verbonden partijen

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	40,2	44,2	38,7	41,2	2,5
Lasten	90,9	100,8	96,3	94,7	-1,6
Saldo	**-50,7**	**-56,7**	**-57,6**	**-53,5**	**4,1**

Het resultaat van dit programmaonderdeel van is € 4,1 miljoen positief ten opzichte van de begroting. Dit komt door hogere baten van € 2,5 miljoen en lagere lasten van € 1,6 miljoen.

Baten

De totale baten van € 41,3 miljoen zijn € 2,5 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 0,7 miljoen doordat er meer leges zijn geïnd bij de burgerlijke stand voor onder andere naturalisaties, reisdocumenten en rijbewijzen.
- Hogere baten van € 0,3 miljoen omdat in 2019 meer bestuurlijke boetes zijn opgelegd en geïnd.
- Hogere baten bij het Stadsarchief van € 0,7 miljoen. Dit zijn bijdragen van derden voor de aankoop van de Jan van der Heyden-collectie.
- Incidenteel hogere baten van € 0,6 miljoen bij de Stadsbank van Lening met name door gestegen goudprijs; een autonome ontwikkeling die zich heeft voorgedaan ná het opstellen van de Najaarsnota. In de Najaarsnota is de afdracht echter incidenteel met € 1,2 miljoen verlaagd, vanwege het lager uitvallen van de baten dan begroot door de afname van het aantal beleningen (= minder klanten) en opbrengsten uit verkoop.

Lasten
De totale lasten van € 94,7 miljoen zijn € 1,6 miljoen lager dan begroot. Dit is het saldo van een aantal ontwikkelingen, namelijk:

- Lagere lasten van in totaal € 2,0 miljoen voor de inzet van personeel (€ 1,1 miljoen) en kosten voor het onderhoud van applicaties (€ 0,9 miljoen). Vanwege een krappe arbeidsmarkt bleef de instroom van nieuwe medewerkers achter bij de vraag.
- Lagere lasten voor projecten uit de Agenda Digitale Stad van in totaal € 0,4 miljoen, omdat deze projecten later zijn gestart dan voorzien.
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen omdat de geplande werkzaamheden in het kader van de provinciale verkiezingen voor de Track & Trace van stembiljetten niet konden worden uitgevoerd omdat het te complex was.
- Hogere lasten van € 0,6 miljoen door het overnemen van het particulier archief Jan van der Heyden-collectie.
- Hogere lasten van € 0,4 miljoen vanwege hogere rijksafdrachten voor naturalisatie en verklaringen omtrent gedrag.
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen die bestaan uit diverse componenten die niet verder worden toegelicht.

Reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen reserves opgenomen.

Subsidies van betekenis

Er zijn in dit programmaonderdeel geen subsidies van betekenis toegekend.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Door de snelle technologische ontwikkelingen en de toename van het verzamelen van data, bestaat de kans dat sommige partijen steeds meer geld verdienen en macht krijgen over anderen, waardoor nieuwe ethische vraagstukken kunnen ontstaan.	1. We ontwikkelen en stellen samen met anderen digitale rechten en spelregels vast en we doen een strategische verkenning van de platformeconomie.
2. Doordat we informatie zoveel mogelijk willen delen, bestaat de kans dat we niet zorgvuldig genoeg met gemeentelijke informatie omgaan, waardoor datalekken kunnen ontstaan.	2. We verstevigen de toezichthoudende rol van Basisinformatie in samenspraak met de Chief Information Officer.
3. Door onvoldoende inzicht in klantbewegingen en kanaalvoorkeuren bestaat de kans dat we niet de beste verhouding/resultaat bereiken in dienstverlening aan de Amsterdammer, waardoor prestaties (bijvoorbeeld wachttijden) achterblijven en we extra kosten maken.	3. We hanteren een integraal sturingsmodel voor alle kanalen gericht op de voorkeuren van de gebruiker en de hieraan verbonden efficiency en uitvoeringskosten.

Beleidskaders

- De Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG, 25 mei 2018). Dit is het Europees kader voor hoe Amsterdam omgaat met persoonsgegevens. Het Stedelijke kader verwerken persoonsgegevens (2018) geeft aan hoe de gemeente Amsterdam omgaat met persoonsgegevens in overeenstemming met deze AVG.
- Het Informatiebeveiligingsbeleid (2017) bepaalt (op basis van de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten) de kaders en verantwoordelijkheden om een adequate informatiebeveiliging in te richten en te onderhouden voor de gemeente Amsterdam.
- Landelijk stelsel van basisregistraties. De wetten en kaders voor het vastleggen, beheren en gebruiken van gegevens zijn per afzonderlijke registratie wettelijk geregeld en de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA)-methodiek wordt gevolgd.
- De visiebrief overheid 2017 (mei 2013). Daarin staat hoe de overheid uiterlijk 2017 afspraken over verbeterde dienstverlening aan bedrijven en burgers wil bereiken.
- De Wet Hergebruik Overheidsinformatie (2015). Volgens deze wet moeten openbare overheidsgegevens en -informatie zo gemakkelijk

mogelijk beschikbaar zijn voor burgers en bedrijven, tenzij er een uitzonderingssituatie geldt.

- I visie (Informatievisie) 2018. De samenleving verandert snel en digitaliseert steeds verder. Innovaties en technologische ontwikkelingen dienen zich voortdurend aan. Dat vraagt om een gemeente die daar slim op inspeelt. Daarom heeft de gemeente Amsterdam de Informatievisie (de I-visie) ontwikkeld. Beleid over hoe de gemeente omgaat met informatievoorziening, innovatie en datagebruik.
- De IV Governance. In 2014 is de Governance informatievoorziening vastgesteld. Hierin staat hoe de gemeentelijke informatievoorziening is ingericht.
- Agenda Digitale Stad (2019). De agenda van de Digitale Stad omvat de ambities van de gemeente Amsterdam voor de komende vier jaar en biedt een kader voor de nog op te leveren bestuurlijke kaders zoals Datastrategie. De ambities uit de Agenda Digitale Stad worden uitgevoerd in samenwerking met Amsterdammers, partners en andere steden.
- De Kieswet (1989) en het Kiesbesluit (1989) regelen de organisatie van verkiezingen. Binnen de gemeente worden de kaders vastgesteld in de verordening op de stadsdelen (2017), de Verordening op het burgerinitiatief, het volksinitiatief, het referendum (2016) en het Kiesreglement (2017).
- Wet Openbaar bestuur (WOB).
- BW boek 7 Bijzonder overeenkomsten Titel 2 Financiële zekerheidsovereenkomsten, titel 2D Overeenkomst van pandbelening (artikel 130-140) (vervangt Pandhuiswet (1910).
- In het Burgerlijk Wetboek staan de regels voor de taakuitvoering ‘zorgplicht onbeheerde zaken’. Het gaat over de registratie en het beheer van verloren en gevonden voorwerpen.
- Archiefwet 1995, de Archiefverordening 2011 en het Besluit Informatiebeheer 2010 schrijven voor dat we procesgebonden informatie (archiefstukken) in goede, geordende en toegankelijke staat bewaren.

3.12.2 Democratisering

Onze moderne stad verdient een modern, toekomstgericht en open bestuur. We moeten de representatieve democratie die we kennen en koesteren, kracht bijzetten. Dat doen we door samen te bouwen aan veel meer eigenaarschap en zeggenschap voor bewoners in buurten, door te zorgen voor een betere verbinding tussen bewoners en gemeente, door grotere participatie en inclusiviteit, en een stadsbestuur en een stedelijke organisatie die echt open staan voor maatschappelijk initiatief.

Belangrijke ontwikkelingen

Samen met 600 actieve initiatiefnemers is via co-creatie tot een maatschappelijk akkoord gekomen op de manifestatie 'De Verenigde Straten van Amsterdam'. In dit akkoord worden voorstellen gedaan om bij beleid- en planvorming van de overheid meer eigenaarschap en zeggenschap aan Amsterdammers te geven.

De gemeente is op nieuwe manieren in gesprek gegaan met Amsterdammers. Drukte, (betaalbaar) wonen, veiligheid en afval zijn belangrijke, steeds terugkerende thema's. Het achterhalen van wensen, ideeën en zorgen van Amsterdammers was ook een doelstelling van het project '750 Amsterdammers'. In 2019 is een grote groep Amsterdammers op straat uitgenodigd voor een kopje koffie om te praten over hun zorgen en dromen voor de stad. De resultaten zijn, met korte teksten, in beeld gebracht op www.750xamsterdam.nl. In de stadsdelen Noord, Nieuw-West, Oost, Zuid en Zuidoost zijn co-creatieplekken geopend. In deze fysieke plekken worden op een laagdrempelige wijze met bewoners en ondernemers plannen en ideeën voor de wijk en buurt ontworpen of gedeeld.

Via Open Stad is in 2019 ruim € 1 miljoen participatief (tezamen met Amsterdammers) begroot. In totaal hebben 22.442 Amsterdammers een plan ingediend, gestemd, of een argument geüpload op een van de sites van Open Stad. Uit de evaluatie bleek dat bij het buurtbudget Slotermeer de helft van de planindieners Amsterdammers met een migratieachtergrond betrof en dat 80 procent van de planindieners unusual suspects waren.

De gemeente Amsterdam is de eerste gemeente die een duurzame samenwerking met de MAEX heeft ingeregeld. MAEX is een platform voor maatschappelijke initiatieven, die behoefte hebben aan mensen, kennis of middelen. Bedrijven, fondsen, overheid, kennisinstellingen en particulieren kunnen hier hun medewerking aanbieden. Hiermee vergroot het college de ruimte voor lokaal initiatief.

In vijf ontwikkelbuurten in drie stadsdelen is gestart met een pilot buurtbudgetten. Het betreft hier de buurten Bloemenbuurt-Noord en De Kleine Wereld in stadsdeel Noord, de G-buurt en de K-buurt in stadsdeel Zuidoost en Slotermeer-Noordoost in stadsdeel Nieuw-West. De eerste resultaten laten zien dat bewoners graag activiteiten financieren om de sociale cohesie en leefbaarheid in de buurten te versterken, zoals een voedselbank, afvalscheiding, huiswerkbegeleiding et cetera.

In december is een internationale Fearless Cities conferentie georganiseerd in samenwerking met het Transnational Insitute. Een groot aantal internationale denkers en onderzoekers heeft daar nagedacht over hoe vitale en weerbare wijknetwerken versterkt kunnen worden en de mogelijke rol van de overheid daarbij.

Met de kennisinstellingen van Amsterdam is een samenwerking aangegaan voor het NIAS fellowship. Het Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences (NIAS) maakt deel uit van de Koninklijke Academie van Wetenschappen en stelt onderzoeksfaciliteiten (fellowship) beschikbaar voor hoogwaardig onderzoek op het gebied van de mens-, maatschappij- en gedragswetenschappen. De komende drie jaar gaan zes gastonderzoekers verschillende facetten van 'urban citizenship' onderzoeken.

Specifieke beleidsdoelen

(Bedragen x € miljoen)

Doel 12.2.1 — ***Baten** 0,0 - **Lasten** 4,8*

De zeggenschap, betrokkenheid en rol van Amsterdammers bij de keuzes over wat er in de stad gebeurt en de uitvoering daarvan, met speciale aandacht voor Amsterdammers die zich minder vertegenwoordigd voelen of minder mogelijkheden hebben om te participeren.

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	De waardering van deelnemers in een participatietraject	n.t.b.** (2019)	n.v.t.*	20%	n.t.b.**

* Deze indicator was niet opgenomen in het Jaarverslag 2018. Daarom is er geen waarde opgenomen voor 2018.
** De waarde is gebaseerd op de waarderingscijfers uit de Amsterdamse Burgermonitor. Deze gegevens zijn in de eerste helft van 2020 bekend.

Activiteit 12.2.1.1

We bieden Amsterdammers verschillende manieren (online en offline) om te participeren in besluitvorming, ondersteunen initiatieven en we sluiten aan op internationale netwerken (fearless city netwerk).

#	Indicatoren	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1	Aantal Amsterdammers dat actief betrokken wordt bij het ontwikkelen, uitvoeren en monitoren van beleid (Nulmeting)	n.t.b.** (2019)	n.v.t.*	40%	n.t.b.**

* Deze indicator was niet opgenomen in het Jaarverslag 2018. Daarom is er geen waarde opgenomen voor 2018.
** De waarde is gebaseerd op de waarderingscijfers uit de Amsterdamse Burgermonitor. Deze gegevens zijn in de eerste helft van 2020 bekend.

Verbonden partijen

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	0,3	4,5	5,5	4,8	-0,7
Saldo	**0,3**	**4,5**	**5,5**	**4,8**	**-0,7**

Het resultaat van dit programmaonderdeel is € 0,7 miljoen positief ten opzichte van de begroting. Dit komt door lagere lasten van € 0,7 miljoen.

Lasten

De totale lasten van € 4,8 miljoen zijn per saldo € 0,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 1,0 miljoen voor de Buurtbudgetten. De pilot Noord en Nieuw West zijn in 2019 voorbereid, maar nog niet volledig uitgevoerd.
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen die zijn opgebouwd uit verschillende componenten die niet nader worden toegelicht.

Reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen reserves opgenomen.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. MAEX	0	€ 200.000

1. Op 19 juni 2018 heeft het college besloten om samen te werken met het Prins Bernard Cultuurfonds, Mensen Maken Amsterdam (lokale fondsen en MAEX, platform voor maatschappelijke initiatieven). De subsidie betreft het ondersteunen van maatschappelijke en culturele initiatieven. In 2019 zijn meer dan 350 initiatieven aangemeld bij MAEX.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Door co-creatieprocessen in de stad bestaat de kans dat de uitkomst strijdig is met gemeentelijk beleid, waardoor er onvoldoende duidelijkheid is over de rollen van raad, college en dagelijks bestuur van stadsdelen.	1. Afspraken maken over de rollen en processen.
2. Doordat we de integrale opgaven en initiatieven in buurten willen oppakken, bestaat de kans dat dit niet overeenkomt met de huidige financiering en sturingsvormen vanuit de gemeenten, waardoor de uitvoering hiervan strandt.	2. Ontwerpen van een integrale en transparante sturings- en financieringsvorm en hier in 2020 ervaringen mee opdoen.
3. Het risico bestaat dat het niet lukt om voldoende deskundigheid in huis te halen, waardoor de participatietrajecten niet (juist) gerealiseerd kunnen worden.	3. Training en het opstellen van spelregels voor ambtenaren die participatietrajecten doen.

Beleidskaders

- Beleidsbrief Democratisering (2019)
- Omgevingswet (2016)
- Plan- en Besluitvormingsproces Ruimtelijke Maatregelen (PLABERUM)
- Sociaal PLABERUM

Portefeuillehouder: wethouder Everhardt

3.A Algemene dekkingsmiddelen

Algemene toelichting

Algemene dekkingsmiddelen is geen programma, maar een verplicht onderdeel van de begroting en het jaarverslag volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het BBV bevat de regelgeving voor het opstellen van de jaarlijkse begrotings- en verantwoordingsstukken. Het is dan ook geen 'programma', maar 'onderdeel' of 'paragraaf'. Daarin staan onze belangrijkste algemene inkomstenbronnen die we ook toelichten en verantwoorden.

Feitelijk gebruiken we de algemene dekkingsmiddelen als dekking voor uitgaven en doelstellingen in de programma's. Dit als daar in het programma zelf geen dekking tegenover staat. De voornaamste (algemene) inkomsten zijn:

- de uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk.
- inkomsten uit belastingen (bijvoorbeeld toeristenbelasting en OZB).
- inkomsten uit dividenden van deelnemingen van de gemeente Amsterdam.

In de nieuwe begrotingsstructuur vanaf de Begroting 2019 heeft de gemeente Amsterdam alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves opgenomen in dit overzicht algemene dekkingsmiddelen. Volgens de oude begrotingsstructuur waren de reservemutaties gekoppeld aan de verschillende programma's. Het resultaat op de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves heeft een directe relatie met de hogere of lagere lasten (of baten) in de twaalf programma's. Overigens zijn de toelichtingen op de afwijkingen bij reservemutaties wel opgenomen in de toelichtingen per programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Everhardt

3.A Algemene dekkingsmiddelen

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	2.479,1	2.554,8	2.591,8	2.607,8	16,0
Lasten	40,7	75,2	36,8	114,7	78,0
Saldo van baten en lasten	**2.438,4**	**2.479,6**	**2.555,0**	**2.493,1**	**-61,9**
Onttrekking reserves	1.199,9	545,4	1.137,6	1.042,5	-95,1
Toevoeging reserves	1.271,8	390,3	722,7	874,9	152,2
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-71,9**	**155,1**	**414,8**	**167,6**	**-247,3**
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**2.366,5**	**2.634,7**	**2.969,9**	**2.660,7**	**309,2**

Het totale negatieve resultaat van het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen tegenover de laatst vastgestelde begroting (najaarsnota) is € 309,2 miljoen. Dit komt door een aantal grote ontwikkelingen in meerdere onderdelen:

- Een nadeel op het resultaat van deelnemingen en financiering (€ 59,9 miljoen)
- Een nadeel op het onderdeel lokale heffingen (€ 1,6 miljoen)
- Een nadeel op de ontvangen uitkering uit het gemeentefonds (€ 7,0 miljoen)
- Een voordeel op de overige eigen middelen (€ 6,6 miljoen)
- Een nadeel op de reservemutaties (€ 247,3 miljoen)

In de verschillende subonderdelen gaan we hierop uitgebreid in.

3.A.1 Financiering en Deelnemingen

Portefeuillehouder: wethouder Everhardt

Algemene toelichting

In dit onderdeel verantwoorden we de baten en lasten van de gemeentelijke financiering en van de gemeentelijke deelnemingen.

Financiering

De gemeentelijke bezittingen financieren we met reserves, voorzieningen (interne financieringsmiddelen) en met extern aangetrokken geldleningen. Binnen de gemeente gebruiken we de systematiek van totaalfinanciering. We trekken niet voor elke investering of uitgave een aparte lening aan, maar financieren het geheel van investeringen.

Onze financieringslasten bestaan voornamelijk uit de externe rentelasten over de korte en lange geldleningen: de externe schuld. We gebruiken het systeem van renteomslagstelsel om de financieringslasten en -baten door te berekenen (om te slaan) over de organisatieonderdelen. Dit bepalen we via de balansstanden van de activa aan het begin van het jaar. In 2019 was de interne omslagrente 1,0 procent.

Onze financieringsbaten zijn rentebaten op verstrekte leningen aan derden.

Deelnemingen

Het onderdeel dividenden deelnemingen betreft de baten en lasten rond de deelnemingen (NV's of BV's) waarvan we aandeelhouder zijn. De baten bestaan uit dividendopbrengsten. Deze schatten we voor meerdere jaren in vanuit dividendafspraken met de deelnemingen (dividendbeleid). Ze hangen ook af van het resultaat en kasstroom van de deelnemingen. De lasten bestaan uit de berekende interne rente over de boekwaarde van de deelnemingen.

In de paragraaf Verbonden partijen staat een volledig overzicht van onze deelnemingen.

Financiële ontwikkelingen

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	132,2	107,9	101,3	118,7	17,3
Lasten	13,7	34,9	11,5	88,8	77,2
Saldo	**118,5**	**73,0**	**89,8**	**29,9**	**-59,9**

Baten en lasten

Het resultaat van het onderdeel Financiering en deelnemingen van € 29,9 miljoen is € 59,9 miljoen lager dan begroot. Dit komt voor het grootste deel doordat we een voorziening hebben gevormd voor het Afval Energie Bedrijf (AEB) van € 75,0 miljoen. Dit lichten we verder toe in de financiële hoofdlijnen van dit Jaarverslag 2019. Het overige effect van totaal € 15,1 miljoen komt vooral door hogere dividenduitkeringen (€ 13,0 miljoen), lagere financieringslasten (€ 0,8 miljoen) en lagere projectkosten voor AEB (€ 0,8 miljoen).

Renteresultaat

De tabel hieronder toont het renteresultaat. In deze tabel hebben de lasten een minteken voor het getal.

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Rentelasten van externe schuld	-82,0	-89,3	-80,4	-80,6	-0,2
Rentebaten van verstrekte leningen aan derden	10,7	12,8	7,3	7,0	-0,3

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Saldo door te rekenen externe rente	**-71,3**	**-77,0**	**-73,1**	**-73,6**	**-0,5**
Rente die aan grondexploitatie wordt toegerekend	-2,3	-2,2	-1,9	-1,9	0,0
Bespaarde rente, toegevoegd aan reserves en voorzieningen	-21,0	-28,6	0,0	0,0	0,0
Overige kosten	0,0	-0,7	-0,7	-0,2	0,5
De aan taakvelden toe te rekenen rente	**-94,7**	**-108,5**	**-75,7**	**-75,8**	**0,0**
De aan taakvelden toegerekende rente	100,7	112,7	82,5	81,9	-0,6
Saldo van baten en lasten	**6,0**	**4,2**	**6,8**	**6,1**	**-0,7**
Renterisicobuffer	0,0	-16,9	-1,5	0,0	1,5
Saldo van baten en lasten	**6,0**	**-12,7**	**5,3**	**6,1**	**0,8**

Het renteresultaat is € 0,8 miljoen beter. Dit bestaat uit interne en externe effecten. De meevaller vanuit externe effecten is veroorzaakt doordat de rente niet is gestegen. Deze € 1,5 miljoen doteren we aan de algemene reserve zoals volgens de beleidsnota Risicomanagement moet. De interne effecten worden in het algemeen resultaat opgenomen.

Dividenden deelnemingen

In 2019 hebben we € 107,1 miljoen aan dividenden van deelnemingen ontvangen. Dit bedrag is € 13,0 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door het hogere dividend van € 11,4 miljoen bij de deelneming het Havenbedrijf Amsterdam NV door het toepassen van het in 2017 nieuw vastgestelde dividendbeleid. Daarnaast heeft RAI Holding B.V. besloten om € 1,9 miljoen extra dividend uit te keren over het jaar 2018.

Het vastgestelde dividend van deelnemingen over het jaar 2018 wordt – volgens bestendig beleid – verantwoord in het Jaarverslag 2019. Daar is echter een uitzondering op. Dit betreft het Havenbedrijf Amsterdam N.V. Voor deze deelneming geldt dat het geraamde (nog niet vastgestelde) dividend wordt verantwoord in de rekening van het boekjaar waarop het betrekking heeft. Het Havenbedrijf Amsterdam N.V. was oorspronkelijk een gemeentelijke dienst. Door een uitzondering te maken op het bestendig beleid, werd voorkomen dat in het jaar van de verzelfstandiging (2014) een tekort ontstond ten opzichte van het in de begroting opgenomen resultaat.

De tabel hieronder toont het dividend per deelneming.

Overzicht dividend per deelneming

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
AEB Holding N.V.	5,0	5,0	0,0	0,0	-
Alliander N.V.	8,4	6,0	13,7	13,7	-
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	1,6	0,3	1,8	1,8	-
GVB Holding N.V.	2,7	3,6	1,0	1,0	-
Havenbedrijf Amsterdam N.V.	68,5	50,0	50,0	61,4	11,4
RAI Holding B.V.	0,6	0,6	0,6	2,5	1.9
N.V. Luchthaven Schiphol	30,1	25,0	23,5	23,5	-
N.V. Stadsherstel Amsterdam	0,4	0,4	0,4	0,4	-
N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam	3,2	3,2	1,7	1,7	-
Stadsgoed N.V.	0,8	0,8	0,8	0,8	-
N.V Zeedijk	0,3	0,3	0,3	0,3	-
Stadion Amsterdam N.V.	0,0	0,0	0,2	0,0	-0,2
Overige	0,0	0,0	0,1	0,0	-0,1
Totaal dividenden deelnemingen	**121,6**	**95,1**	**94,1**	**107,1**	**13,0**

3.A.2 Lokale heffingen

Portefeuillehouder: wethouder Everhardt

Algemene toelichting

Inwoners, ondernemers en bezoekers dragen financieel bij aan onze financiën via de lokale belastingen. Uit deze opbrengsten betalen we bijvoorbeeld (een deel van de) kosten van:

- verkeer en vervoer
- onderwijs
- cultuur
- sport
- openbaar groen
- openbare verlichting

De rijksoverheid bepaalt of we belasting mogen heffen. Wij bepalen zelf hoe dat gebeurt. De gemeenteraad stelt de hoogte van tarieven van gemeentelijke belastingen vast. Een deel van de belastinginkomsten heeft een directe bestemming, zoals de riool- en afvalstoffenheffing. Deze inkomsten worden in de betreffende programma's verantwoord. Verder zijn er belastingen die we gebruiken als algemene dekking voor uitgaven in de verschillende programma's Het zijn deze belastingen die we bij Algemene dekkingsmiddelen verantwoorden.

Financiële ontwikkelingen

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	298,0	303,4	326,4	328,0	1,6
Lasten	17,9	17,5	32,3	35,5	3,2
Saldo	**280,2**	**285,9**	**294,1**	**292,5**	**-1,6**

Toelichting

Het resultaat van de lokale heffingen van € 288,7 miljoen is € 1,6 miljoen lager dan begroot. Dit komt door hogere belastinginkomsten van € 1,6 miljoen hoger vanwege hogere belastinginkomsten en hogere uitvoeringslasten van € 3,2 miljoen. Dit wordt hieronder verder toegelicht.

Baten

De totale baten van € 328,0 miljoen zijn € 1,6 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere opbrengst voor toeristenbelasting (€ 3,0 miljoen),
- Hogere baten van € 2,5 miljoen aan opbrengsten uit vervolgingskosten.
- Lagere opbrengsten uit de OZB (€ 4,0 miljoen).

Lasten

De totale lasten van € 35,5 miljoen zijn € 3,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 5,9 miljoen door vervroegde de afschrijving van de belastingapplicatie Key2B. Het gaat hier om implementatiekosten die volgens een recente BBV uitleg niet geactiveerd hadden mogen worden, omdat deze applicatie niet in eigendom van de gemeente is. Met deze afschrijving wordt voldaan aan de opmerking van de ACAM in het generaal verslag over het jaarverslag 2018.
- Hogere bedrijfsvoeringslasten van € 0,7 miljoen vooral door hogere juridische kosten door aanzienlijke toenames in bezwaar- en beroepszaken.
- Hogere lasten van € 0,9 miljoen door extra beheerlasten vanwege vervangen van belastingapplicaties.
- Hogere lasten van € 0,8 miljoen door incidentele lasten voor de fusie met de gemeente Weesp.
- Lagere programmalasten voor de uitvoering van het coalitieakkoord van € 0,9 miljoen die in 2020 tot besteding komen.
- Lagere lasten voor vennootschapsbelasting van € 0,5 miljoen. De totale vennootschapsbelasting van € 1,4 miljoen bestaat uit de voorlopige

aanslag vennootschapsbelasting over 2019 voor € 1,5 miljoen en de teruggaaf vennootschapsbelasting over 2017 voor € 0,1 miljoen. Vennootschapsbelasting wordt berekend voor die activiteiten die belastingplichtig zijn omdat dit ondernemersactiviteiten betreft.

Opbrengsten per belastingmiddel

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
OZB gebruikers	45,5	44,4	44,5	43,8	-0,7
OZB eigenaren	128,8	129,7	132,8	129,6	-3,2
RRB gebruikers	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	0,0
RRB eigenaren	0,4	0,4	0,4	0,4	0,0
Toeristenbelasting	104,7	111,6	131,6	133,6	2,0
Vermakelijkheidsbelasting	3,9	4,9	3,9	4,9	1,0
Precariobelasting	4,5	4,6	4,6	4,6	0,0
Totaal	**287,8**	**295,5**	**317,7**	**316,8**	**-0,9**

NB. De opbrengsten per belastingmiddel van totaal € 316,8 miljoen in bovenstaande tabel komen niet overeen met het de totale baten van dit programmaonderdeel van € 328,0 miljoen. Het verschil van € 11,2 miljoen komt voor het grootste deel door de ontvangen doorbelaste uitvoeringskosten, zoals de opbrengsten uit vervolgingskosten, incassokosten, rente en oninbaar alsnog geïnd.

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De opbrengsten voor OZB vallen € 1,6 miljoen hoger uit dan geraamd bij de Najaarsnota 2019. Daar staat tegenover een nadeel van € 2,5 miljoen aan verminderingen OZB. Het aandeel van de OZB gebruikers valt iets hoger uit, terwijl de gebruikersheffing iets lager uitkomt. De verschillen hebben voornamelijk betrekking op afwikkelingsverschillen uit voorgaande jaren en is daarmee incidenteel. In 2019 is stevig ingezet op het wegwerken van achterstanden op het gebied van WOZ-bezwaren uit oude belastingjaren (tot 2019). Het afdoen van bezwaren heeft invloed op de opbrengsten WOZ: bij afwijzing van het bezwaar kan de OZB worden ingevorderd, bij toekenning volgt vermindering van de aanslag en daarmee van de opbrengsten.

De opbrengst is na afdoening van de bezwaren kleiner gebleken dan oorspronkelijk geraamd. Daarnaast is in het verlengde van de scherpere ramingensystematiek een bedrag van € 3,1 miljoen als oninbaar geboekt. Het gaat hier om opgelegde OZB-aanslagen waarvan de invordering niet meer mogelijk wordt geacht. Dit leidt per saldo tot een negatief resultaat op de OZB van € 4,0 miljoen, verdeeld over € 3,3 miljoen eigenaren- en € 0,7 miljoen gebruikersdeel.

Roerende-ruimtebelasting (RRB)

De inkomsten uit de roerende ruimenbelasting (RRB) zijn in 2019 vrijwel zoals begroot.

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting heffen we voor overnachtingen van personen die niet als ingezetene staan ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Het tarief is een vast percentage van de overnachtingsvergoeding in hotels en andere belastingplichtige objecten. Het is in Amsterdam mogelijk onder voorwaarden af en toe de eigen woning te verhuren aan toeristen. Ook over de inkomsten hieruit moet de verhuurder toeristenbelasting betalen.

De opbrengsten van toeristenbelasting zijn € 2,0 miljoen hoger dan begroot bij de Najaarsnota 2019. Dit verschil komt door afwikkelingsverschillen uit vorige jaren die in 2019 zijn opgelegd. In 2019 is een tariefsverhoging doorgevoerd naar 7 procent (was 6 procent en 4 procent) voor hotelovernachtingen en verblijf in woningen.
De dagopbrengstenbelasting cruiseschepen van € 1,0 miljoen zijn in de begroting onder de Toeristenbelasting verantwoord, maar worden in dit jaarverslag verantwoord onder de Vermakelijkheidsretributie.

Vermakelijkheidsretributie

Iedereen die tegen betaling bedrijfsmatig amusement, ontspanning of vermaak op het water aanbiedt, betaalt Vermakelijkheidsretributie. Dat geldt bijvoorbeeld voor rederijen. Bij een rondvaart in Amsterdam is deze belasting verwerkt in de prijs van het kaartje. Sinds 2 jaar betalen ook aanbieders van stadsrondritten deze retributie. De tarieven voor Vermakelijkheidsretributie waren in 2019 gelijk aan het jaar ervoor: € 0,66 per passagier voor rondvaartboten en stadsrondritten en € 0,33 per persoon voor waterfietsen en stationerende vaartuigen. De totale inkomsten uit de

Vermakelijkheidsretributie (VMR) zijn in 2019 met € 3,9 miljoen conform de Najaarsnota 2019. In 2019 is ook de dagopbrengsten belasting cruiseschepen ingevoerd van € 8,- per bezoeker per nacht (transitpassagiers).
Deze dagopbrengsten zijn in 2019 onder de VMR verwerkt wat het saldo van € 1,0 miljoen op dit onderdeel verklaard.

Precariobelasting

Precariobelasting heffen we als vergoeding voor het plaatsen van voorwerpen onder, op, of boven gemeentegrond met een openbare bestemming.
Bij een bedrijfs- of passagiersvaartuig, woonboot of vlot dat in openbaar gemeentewater ligt, moet precariobelasting (“liggeld”) worden betaald.

De opbrengsten uit de precariobelasting van in totaal € 4,6 miljoen komen uit liggeld en precario voor terrassen. De tarieven precariobelasting voor terras verschillen per stadsdeel. Voor 2019 zijn de opbrengsten uit precariobelasting nagenoeg gelijk aan de Begroting 2019 (Najaarsnota 2019).

3.A.3 Gemeentefonds

Portefeuillehouder: wethouder Everhardt

Algemene toelichting

De omvang van de gemeentefondsuitkering bepaalt voor een belangrijk deel de omvang van de algemene dekkingsmiddelen. Het gemeentefonds is daarmee onze belangrijkste inkomstenbron. Deze uitkering ontvangen gemeenten van het Rijk als kostendekking voor de taken die ze uitvoeren. Gemeenten mogen in principe zelf bepalen waar ze dit geld aan besteden. Maar ze hebben wel taken die ze moeten uitvoeren.

Het gemeentefonds, en daarmee de Amsterdamse gemeentefondsuitkering, groeit en krimpt mee met de rijksuitgaven. Extra uitgaven, bezuinigingen, mee- en tegenvallers op de rijksbegroting beïnvloeden zo direct de omvang van het gemeentefonds. Deze groei of krimp van het gemeentefonds heet het accres. Het Rijk informeert de gemeenten jaarlijks in de mei- en septembercirculaires over het accres. In deze circulaires krijgen gemeenten ook informatie over nieuwe of vervallen gemeentelijke taken. Daarnaast publiceert het Rijk aan het eind van het jaar de decembercirculaire. Daarin krijgen gemeenten informatie over onderwerpen die voor het einde van het jaar afgewikkeld worden.

Hoeveel geld een gemeente uit het gemeentefonds krijgt, hangt af van de kenmerken en de belastingcapaciteit van die gemeente. Onder andere worden de volgende kenmerken gebruikt voor de verdeling van het gemeentefonds over de gemeenten:

- het aantal inwoners
- de oppervlakte van de gemeente
- de bebouwingsdichtheid

Daarnaast wordt de onroerendezaakbelasting (OZB) die een gemeente zou innen wanneer deze volgens de landelijke normtarieven zou worden geheven, in mindering gebracht op de gemeentefondsuitkering. In onderstaande tabel zijn de begrote en gerealiseerde bedragen van de uitkering uit het gemeentefonds opgenomen.

Financiële ontwikkelingen

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	2.047,6	2.143,5	2.156,5	2.149,4	-7,0
Lasten	-	-	-	-	-
Saldo	**2.047,6**	**2.143,5**	**2.156,5**	**2.149,4**	**-7,0**

Samenvatting ontwikkelingen

In 2019 hebben we € 2.149,4 miljoen aan gemeentefondsuitkering verantwoord. Dit is € 7,0 miljoen lager dan begroot. De belangrijkste oorzaken staan hieronder:

- Een daling van € 16,6 miljoen door wijzigingen in de maatstaven waar de hoogte van de gemeentefondsuitkering op gebaseerd is.
- Een stijging van € 3,0 miljoen door de overheveling van de IUSD (integratie-uitkeringen Sociaal Domein) naar de algemene uitkering van het gemeentefonds.
- Een stijging van € 2,6 miljoen door vrijval van de reserve om onverwachte effecten op te vangen op de maatstaven waar de gemeentefondsuitkering op gebaseerd wordt. De fondsbeheerders van het Rijk besloten deze reserve te laten vrijvallen.
- Een rijksbijdrage van € 2,1 miljoen voor uitgaven aan slimme en duurzame mobiliteit in het kader van het gebiedsprogramma “Samen Bouwen aan Bereikbaarheid”.
- Een rijksbijdrage van € 1,3 miljoen voor integrale digitale overheidsdienstverlening aan burgers en ondernemers, naar aanleiding van de Agenda Digitale Overheid.
- Overige ontwikkelingen, waaronder diverse kleinere decentralisatie-uitkeringen, van per saldo € 0,6 miljoen.

In onderstaande tabel is een specificatie te zien van de gemeentefondsuitkering, opgedeeld naar de categorieën:

- algemene uitkering en
- verzamelpost voor overige integratie- en decentralisatie-uitkeringen

Vervolgens wordt ingegaan op verschillen tussen het Jaarverslag 2019 en de laatst vastgestelde Begroting 2019 (stand Najaarsnota 2019).

Specificatie baten gemeentefonds

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Algemene uitkering	1.862,0	1.793,3	1.772,2	1.761,8	-10,4
Overige integratie- en decentralisatie-uitkeringen	185,6	350,2	384,2	387,6	3,4
Totaal baten	**2.047,6**	**2.143,5**	**2.156,4**	**2.149,4**	**-7,0**

Algemene uitkering

De Amsterdamse gemeentefondsuitkering bestaat uit verschillende onderdelen waarvan de Algemene Uitkering het grootste is. De gehele gemeentefondsuitkering is vrij besteedbaar waarbij bij de Algemene Uitkering geen specifiek doel voor de besteding van de middelen is aangegeven. De hoogte van de Algemene Uitkering is afhankelijk van de karakteristieken van een gemeente zoals die in de algemene toelichting genoemd zijn en eventuele nieuwe of vervallen gemeentelijke taken. Naar aanleiding van de Decembercirculaire 2019 is de Algemene Uitkering gedaald met € 10,4 miljoen:

- Een daling van € 16,6 miljoen is ontstaan door de actualisatie van twee maatstaven waar de hoogte van de gemeentefondsuitkering op gebaseerd is. Het betreft hier de maatstaf medicijngebruik drempel en de maatstaf ouders met langdurig psychisch medicijngebruik. Voor deze maatstaven werd het peiljaar verschoven van respectievelijk 2015 naar 2018, en 2016 naar 2018.
- De overheveling van de IUSD (integratie-uitkeringen Sociaal Domein) naar de algemene uitkering van het gemeentefonds leidde tot een stijging van € 3,0 miljoen.
- Vrijval van de reserve die dient om onverwachte effecten op de maatstaven (waar de gemeentefondsuitkering gebaseerd wordt op te vangen). Hiervoor ontvangt Amsterdam € 2,6 miljoen.
- Een nacalculatie over het jaar 2018 die we in 2019 hebben ontvangen, zorgt voor een stijging van € 0,4 miljoen.
- Overige effecten die zorgen voor een stijging van € 0,2 miljoen.

Integratie- en decentralisatieuitkeringen

De integratie- en decentralisatieuitkeringen zijn onderdeel van het gemeentefonds, maar hebben een eigen verdeling. De uitkeringen zijn vrij besteedbaar, maar veel uitkeringen zijn verbonden aan een zeker doel, waardoor de bestedingsvrijheid materieel wel begrensd kan zijn. De integratie- en decentralisatieuitkeringen zijn met € 3,4 miljoen toegenomen. Deze toename houdt verband met de volgende ontwikkelingen uit de decembercirculaire van het gemeentefonds:

- Een rijksbijdrage van € 2,1 miljoen voor uitgaven aan slimme en duurzame mobiliteit in het kader van het gebiedsprogramma “Samen Bouwen aan Bereikbaarheid”.
- Een rijksbijdrage van € 1,3 miljoen voor integrale digitale overheidsdienstverlening aan burgers en ondernemers, naar aanleiding van de Agenda Digitale Overheid.
- Een rijksbijdrage van € 1,0 miljoen voor de arbeidstoeleiding van mensen die willen en kunnen werken, maar de weg naar werk niet zelfstandig weten te vinden.
- Een rijksbijdrage van € 0,4 miljoen aan het programma ‘Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt’ (VIA), opgezet om de arbeidsmarktpositie van Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond te verbeteren.
- Een rijksbijdrage van € 0,4 miljoen voor de proeftuin in het kader van het programma Aardgasvrije Wijken.
- Een rijksbijdrage van € 0,3 miljoen voor ondersteuning in de lokale aanpak van radicalisering en jihadisme.
- Een rijksbijdrage van € 0,3 miljoen voor experimenten die uitgaan van een sociale benadering bij dementie en betrokkenheid van mantelzorgers, vanuit het programma Langer Thuis van het Ministerie van VWS.
- Een rijksbijdrage van € 0,2 miljoen voor het opstellen van de

gemeentelijke Transitievisies Warmte, zoals opgenomen in het Klimaatakkoord van juni 2019.

- Overige kleine ontwikkelingen; wijzigingen in de maatstaven waar uitkeringen op gebaseerd zijn en nacalculaties over voorgaande jaren zorgen in totaal voor een daling van € 2,6 miljoen.

3.A.4 Overige eigen middelen inclusief onvoorzien

Portefeuillehouder: wethouder Everhardt/meerdere wethouders

Algemene toelichting

In het onderdeel Overige eigen middelen inclusief onvoorzien zijn staan posten opgenomen die niet onder een van de hiervoor behandelde onderdelen vallen. Ook zijn hier de gemeentelijke stelposten opgenomen, zoals die voor toekomstige kapitaallasten en nominale ontwikkelingen. Ook is hier in dit onderdeel de post voor onvoorziene uitgaven opgenomen. Deze is in onze begroting structureel op € 2,0 miljoen begroot.

Financiële ontwikkelingen

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	1,2	0,0	7,6	11,7	4,1
Lasten	9,1	22,7	-7,1	-9,6	-2,5
Saldo	**-7,9**	**-22,7**	**14,6**	**21,2**	**6,6**

Het onderdeel overige eigen middelen is in vergelijking met de begroting per saldo € 6,6 miljoen positief. Dit komt door hogere baten van € 4,1 miljoen en lagere lasten van € 2,5 miljoen.

Baten

De totale baten van € 11,7 miljoen zijn € 4,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten door de vrijval bij de voorziening juridische risico's van € 3,6 miljoen. Vanwege het vertrouwelijke karakter lichten we dit niet verder toe.
- Hogere externe baten door de afrekening van € 0,6 miljoen uit de boedel van het faillissement van het Muziekmakerscentrum Exploitatie Amsterdam B.V.

Lasten

De totale lasten zijn € 2,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral doordat de begrote post voor onvoorziene uitgaven van € 2,0 miljoen niet is gebruikt. Er zijn in 2019 geen onvoorziene uitgaven geweest. Daarnaast is er minder toegevoegd aan de voorziening juridische risico's dan is begroot.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	546,3	123,7	298,5	297,3	-1,2
Toevoegingen reserves	447,9	0,0	84,1	109,1	25,0
Mutatie reserves	**98,4**	**123,7**	**214,4**	**188,2**	**-26,2**

Onttrekkingen

De onttrekkingen aan reserves zijn € 1,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door lagere uitgaven voor incidentele coalitiemiddelen Amsterdamse drugsagenda (€ 0,8 miljoen) en de investering in de digitale stad (€ 0,4 miljoen).

Toevoegingen

De toevoegingen aan reserves zijn € 25,0 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Een hogere toevoeging van € 20,1 miljoen aan de algemene reserve vanwege een positief renteresultaat. Conform de nota Risicomanagement wordt het renteresultaat toegevoegd aan de Algemene Reserve.
- De toevoeging van € 6,3 miljoen aan de reserve Gemeentefondsmiddelen september- (€ 1,0 miljoen) en decembercirculaire (€ 5,3 miljoen) die niet is begroot. Deze systeemreserve is ingesteld in 2019 voor de middelen die door het Rijk overgemaakt zijn op grond van de

zogenaamde september- en decembercirculaire en waarvan de besteding niet meer in 2019 kan plaatsvinden.

- Een lagere toevoeging van € 1,4 miljoen aan de incidentele coalitiemiddelen vanwege een lagere toevoeging van vooral de Joodse tegoeden van € 5,7 miljoen, een hogere toevoeging van € 3,0 miljoen voor ontwikkelbuurten en een hogere toevoeging van € 0,9 miljoen voor lagere programmakosten bij onderdeel A.2 lokale heffingen. In de begroting is rekening gehouden met het volledig doteren van de € 10,0 miljoen voor Joodse tegoeden. In 2019 is echter toch € 5,7 miljoen uitgegeven, waardoor alleen het restant van € 4,3 miljoen is gedoteerd. Voor de ontwikkelbuurten is minder uitgegeven dan verwacht waardoor de toevoeging hoger is dan begroot.

3.A.4.1 Amsterdam Investeringsfonds

Portefeuillehouder: meerdere wethouders

Financiële ontwikkelingen

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	-	-	-	-	-
Lasten	1,5	2,3	1,6	2,6	1,0
Saldo van baten en lasten	**-1,5**	**-2,3**	**-1,6**	**-2,6**	**-1,0**
Onttrekking reserves	2,6	2,6	2,0	3,1	1,1
Toevoeging reserves		-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**2,6**	**2,6**	**2,0**	**3,1**	**1,1**
Totalen A.8.1 Amsterdams Investeringsfonds	**1,1**	**0,3**	**0,4**	**0,6**	**0,1**

Lasten

De totale gerealiseerde lasten bedragen in 2019 € 2,6 miljoen. Dit is € 1,0 miljoen hoger dan begroot omdat een geraamde subsidie aan Tracer center van € 0,5 miljoen eerder is uitgekeerd. Daarnaast keerden we aan het Proof of concept fund € 0,5 miljoen meer uitgekeerd dan geraamd.

Reserves

De onttrekking uit de reserves is € 1,1 miljoen hoger. Dit komt door de hogere lasten van € 1,0 miljoen waardoor we ook een gelijk bedrag meer onttrokken. Tegelijkertijd ontvingen we meer (€ 0,1 miljoen) aan extra aflossing van leningen die volgens de regels voor deze reserve vrijvalt.

Pijleroverzicht

Het Amsterdams Investeringsfonds (AIF) bestaat sinds begin 2014 uit twee reserves:

1. de reserve AIF maatschappelijk.
2. reserve AIF Financieel.

Eind 2014 besloot de raad om:

a. door te gaan met de besteding van al gecommitteerde middelen. Maar deze vallen vrij als ze niet (meer) mogelijk of nodig zijn voor het doel waarvoor ze aangewezen zijn. Hieronder vallen ook de aflossingen van al eerder uitgezette leningen.
b. geen toevoegingen meer aan de fondsen te doen.

In het onderstaande overzicht is het financieel verloop van het fonds samengevat. Daaronder llichten we het overzicht per pijler kort toe.

Amsterdams Investeringsfonds	**Maatschap-pelijk**	**Financieel**			**Totalen**
	Pijler Economie en Innovatie	Pijler Klimaat, Duur-zaamheid en Luchtkwaliteit	Pijler Economie en Innovatie	Pijler Stedelijke Ontwikkeling en Bereikbaarheid	
Stand begin 2019	**5.862.252**	**47.928.054**	**900.000**	**2.973.590**	**57.663.896**
Af:					
Uitgaven 2019	-1.886.832	0	-675.000	0	-2.561.832
Raadsbesluit 1210/2014 vrijval aflossing		-392.511		-80.419	-472.930
Raadsbesluit 1210/2014 vrijval ivm niet noodzakelijk	-40.000				-40.000
Stand eind 2019	**3.935.420**	**47.535.543**	**225.000**	**2.893.171**	**54.589.134**
Waarvan gecommitteerd budget	3.935.420	10.215.474	225.000	0	14.375.894
Waarvan uitgezet aan leningen en participaties tot en met 2019	0	37.320.069	0	2.893.171	40.213.240
Totaal	3.935.420	47.535.543	225.000	2.893.171	54.589.134
Nog te besteden eind 2019	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Pijler Klimaat, Duurzaamheid en Luchtkwaliteit

De tot en met 2015 uitgezette energieleningen hebben we volgens het besluit van de raad overgezet naar de reserve AIF Financieel. Deze activiteit loopt voor het AIF af als de leningen geheel zijn afgelost. De aflossingen voegen we niet meer toe aan het fonds, maar vallen volgens het raadsbesluit van 2014 vrij. In 2019 gaat dit om € 0,5 miljoen. Verder is het Amsterdamse Klimaat & Energiefonds (AKEF) actief. Dit fonds is in oktober 2013 geopend en heeft een looptijd van 15 jaar. Een professionele fondsbeheerder beheert het fonds en investeert € 45,0 miljoen in financieel en duurzaam renderende projecten in Amsterdam. In 2019 bedraagt het investeringsniveau in dit fonds € 35,8 miljoen aan uitgezette leningen. Op AKEF.nl staat een uitgebreider overzicht van de projecten waarvoor deze leningen zijn verstrekt. Er is nog een bedrag van € 8,9 miljoen inzetbaar voor door het fonds in te zetten leningen.

Pijler Economie en Innovatie

a. Tracer Center Amsterdam

Dit project helpt bij het ontwikkelen van 'medical imaging'. Dit is het visualiseren van het uitwendige en inwendige menselijk lichaam voor klinische diagnoses, behandeling en monitoring van ziektebeelden. De gemeenteraad keurde een bestedingsvoorstel van in totaal € 2,2 miljoen voor het project Tracer Center Amsterdam goed. Eind 2018 was nog een gecommitteerd bedrag van € 0,5 miljoen over. Deze laatste € 0,5 miljoen is in 2019 uitgekeerd.

b. Proof of concept fund

Dit project betreft een bijdrage aan een Proof of concept fund dat de raad goedgekeurde. Dat fonds maakt financieren van het goedkeuren van waarschijnlijk kansrijke projecten mogelijk. In 2019 is € 0,7 miljoen toegekend. Voor Proof of concept fund blijft een gecommitteerd bedrag van € 0,4 miljoen over, waarvan € 0,25 miljoen over een leningsmogelijkheid gaat. Dit bedrag is nu nog opgenomen in de reserve AIF financieel. In 2020 zal voorgesteld worden dit bedrag over te hevelen naar de reserve AIF maatschappelijk omdat in feite sprake is van subsidieverlening en niet van het verstrekken van leningen.

c. Health Valley

In 2017 is een voorstel gedaan voor de invulling van in totaal € 8,2 miljoen voor:

- Amsterdam Health Technology Institute (AHTI) (€ 6 miljoen, raadsbesluit 1331 van 1 november 2017)
- Health Valley 2017 (€ 2,2 miljoen, raadsbesluit 225 van 29 maart 2017).

Het laatste bedrag gaat over de projecten H-team en Biobank die de GGD in 2018 begon. Voor AHTI hebben we in 2019 € 1,2 miljoen uitgekeerd en is € 40.000 vrijgevallen. Voor de GGD-projecten hebben we € 0,2 miljoen uitgegeven. Daardoor zijn de overgebleven aangewezen bedragen eind 2019 respectievelijk € 2,1 miljoen en € 1,7 miljoen.

Pijler Stedelijke Ontwikkeling en Bereikbaarheid

Binnen deze pijler bestaat alleen nog een lening aan de stichting Kinetisch Noord voor de ontwikkeling van de NDSM-loods. Deze lening is volledig ingezet en bedraagt € 3,0 miljoen. Op de verstrekte leningen wordt vanaf 2018 afgelost. Deze aflossingen vallen vrij naar de algemene middelen. Voor de SOB-projecten blijft geen aangewezen bedrag meer over.

3.A.5 Reserves

Portefeuillehouder: meerdere wethouders

Algemene toelichting

In dit nieuwe onderdeel Reserves zijn alle onttrekkingen en toevoegingen aan reserves verantwoord. De reservemutaties werden tot en met 2018 nog bij alle programmaonderdelen verantwoord. De belangrijkste reservemutaties worden nog wel per (programma)onderdeel toegelicht.

Financiële ontwikkelingen

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Onttrekkingen reserves	1.199,9	545,4	1.137,6	1.042,5	-95,1
Toevoegingen reserves	1.271,8	390,3	722,7	874,9	152,2
Saldo van reservemutaties	**-71,9**	**155,1**	**414,9**	**167,6**	**-247,3**

Het onderdeel Reserves heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 247,3 miljoen. Dit komt doordat er voor € 95,1 miljoen minder aan reserves is onttrokken en voor € 152,2 miljoen meer is gedoteerd. In onderstaand overzicht worden de reservemutaties van reserves toegelicht met grotere afwijkingen (hoger dan € 10 miljoen) ten opzichte van de begroting. Voor een totaaloverzicht van alle reservemutaties is de verloopstaat Reserves opgenomen in paragraaf 8.2.

(Bedragen x € miljoen)

	Begroting 2019 (najaarsnota)		Jaarverslag 2019			
Naam reserve	**Onttrekking (incl vrijval)**	**Toevoeging**	**Onttrekking (incl vrijval)**	**Toevoeging**	**Verschil onttrekking**	**Verschil toevoeging**
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren						
Reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds	174,9	127,9	110,9	130,4	-64,0	2,5
Reserve Stadsbehoud	-	33,1	0,2	48,7	0,2	15,6
Reserve Achterstallig onderhoud, infrastructuur en openbare ruimte	49,3	80,5	30,9	80,5	-18,4	-
10.1 Grond						
Reserve Vereveningsfonds	201,6	82,7	228,4	105,0	26,8	22,3
10.2 Erfpacht						
Reserve financiering Erfpacht grond	-	90,0	-	157,3		67,3
11.1 Wonen en bouwen						
Reserve Corporatiebudget	20,0	-	0,5	-	-19,5	-
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien						
Algemene Reserve	-35,9	-19,7	-35,9	0,4	-	20,1
Reserve Meerjaren Intertemporele Compensatie	192,5	6,8	204,5	6,7	12,0	-0,1
Reserve Incidentele Coalitiemiddelen	57,8	97,0	43,4	95,7	-14,3	-1,3
Overige	477,4	224,4	459,6	250,2	-17,8	25,8
Totaal	**1.137,6**	**722,7**	**1.042,5**	**874,9**	**-95,1**	**152,2**

Onttrekkingen reserves

De totale onttrekkingen van € 1.042,5 aan reserves is € 95,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere onttrekking van € 64,0 miljoen aan de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds. De reserve heeft het doel projecten te dekken die passen binnen de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds. In 2019 zijn er vooral lagere projectuitgaven geweest in programmaonderdeel 2.1 (€ 47,4 miljoen), programmaonderdeel

2.3 (€ 3,9 miljoen), programma 11 (€ 8,2 miljoen) en programma 9 (€ 3,7 miljoen).
- Lagere onttrekking van € 18,4 miljoen aan de reserve achterstallig onderhoud veroorzaakt door de volgende lagere lasten in programmaonderdeel 2.1 (€ 12,3 miljoen), programmaonderdeel 2.2 (€ 1,5 miljoen) en programma 11.3 (€ 5,2 miljoen). Deze reserve ondersteunt een programmatische aanpak voor het wegwerken van grootschalig achterstallig onderhoud in de openbare ruimte en van de infrastructuur.
- Lagere onttrekking van € 26,8 miljoen aan de reserve Vereveningsfonds. Deze reserve is benodigd als weerstandsvermogen en ter dekking van vastgestelde (voor)investeringen in het kader van gebiedsontwikkeling. De hogere onttrekking is hoofdzakelijk het gevolg van de actualisatie van de voorziening Plantekorten die € 30,0 miljoen hoger is dan geraamd doordat uit de actualisatie van grondexploitaties is gebleken dat de plansaldi van een aantal grondexploitaties is verslechterd.
- Lagere onttrekking van € 19,5 miljoen aan de reserve Corporatiebudget. De subsidielasten worden pas verantwoordt als deze vastgesteld en afgerekend zijn. Hierdoor verschuift een groot deel van de begrote kosten van € 20,0 miljoen naar het moment van verantwoording van de start van een project (beschikking) naar de afronding van een project (subsidievaststelling). In 2019 zijn er wel subsidies beschikt maar slechts in beperkte mate ook afgerekend. Het Corporatiebudget wordt primair ingezet voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in Nieuw-West, in de Kolenkitbuurt in West, De Banne en Nieuwendam-Noord.
- Hogere onttrekking van € 12,0 miljoen aan de reserve Meerjaren Intertemporele Compensatie. De reserve verevent begrotingsruimte over meerdere jaren waarbij de begroting meerjarig sluitend wordt gehouden. Bij de Najaarsnota 2019 is de nieuwe reserve Incidentele Coalitiemiddelen gevormd, waarbij middelen uit de reserve Meerjaren intertemporele Compensatie overgeheveld zijn naar de nieuwe reserve voor circa € 78,0 miljoen. Ook de onttrekking voor incidentele middelen van 2019 is daarbij overgeheveld van € 57,8 miljoen. Deze onttrekking is echter € 12,0 miljoen te hoog omdat een deel van de verwachte uitgave is doorgeschoven naar een volgend jaar. Tegenover deze hogere onttrekking staat dan ook een lagere onttrekking van € 12,0 miljoen in de reserve Incidentele Coalitiemiddelen.
- Lagere onttrekking van € 14,3 miljoen aan de reserve incidentele coalitiemiddelen. De reserve incidentele coalitiemiddelen is bedoeld om de specifieke incidenteel aangewezen coalitiemiddelen in de coalitieperiode beschikbaar te houden. De lagere onttrekking komt grotendeels doordat een deel van de verwachte uitgaven van € 12,0 miljoen naar een volgend jaar zijn verschoven. Daarnaast is er voor € 2,3 miljoen minder uitgegeven dan begroot. Deze middelen blijven beschikbaar in de reserve voor komend jaar.

Toevoegingen reserves

De totale toevoeging van € 874,9 aan reserves is € 152,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:
- Hogere toevoeging van € 15,6 miljoen aan de reserve stadsbehoud die eind 2019 is ingesteld. De reserve vervangt verschillende andere reserves die (samen) een vergelijkbaar doel hadden. Eind 2019 zijn de saldi van deze reserves vrijgevallen ten gunste van de reserve programma stadsbehoud. De saldi van deze reserves blijken eind 2019 groter dan verwacht, waardoor de dotatie ook hoger is. De reden is vertraging in de uitvoering van projecten in de openbare ruimte.
- Hogere toevoeging van € 22,3 miljoen aan de reserve Vereveningsfonds. Deze reserve is benodigd als weerstandsvermogen en ter dekking van vastgestelde (voor)investeringen in het kader van gebiedsontwikkeling. De hogere dotatie is voornamelijk hoger door hogere winstnemingen en planafsluitingen van € 24,0 miljoen.
- Hogere toevoeging van € 67,3 miljoen aan de reserve financiering erfpacht grond. Het doel van deze reserve is zoveel mogelijk in erfpacht uitgegeven grond te financieren met eigen vermogen. De reserve is in 2019 nieuw gevormd. De hogere dotatie is hoofdzakelijk het gevolg van de overstapregeling. Deze hogere dotatie betreft afkoopsommen die betrekking hebben op het eeuwigdurend stelsel en meerwaarde bij herzieningen van erfpachtcontracten in het voortdurend stelsel.
- Hogere toevoeging van € 20,1 miljoen aan de Algemene Reserve vanwege het toevoegen van het renteresultaat conform de nota Risicomanagement.

Programma B | Portefeuillehouders:
burgemeester Halsema en wethouder Meliani

3.B Bestuur en organisatie

inclusief overzicht overhead

In de 12 beleidsprogramma's staat welk beleid we uitvoeren en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn. In dit onderdeel B. Bestuur en Organisatie staan de middelen die besluiten over en het uitvoeren van het beleid ondersteunen, zoals gepresenteerd in programma's 1 tot en met 12. De opzet van dit programmaonderdeel wijkt op onderdelen af van de structuur van de 12 beleidsprogramma's.

3.B.1 Overhead

➔ **Financiën op Orde.**
De financiële functie is op een beheerst niveau gekomen. In de laatste periode van dit meerjarige programma kreeg ook de invloed en gebruik van technologie binnen de financiële kolom een meer prominente rol. Dit via onderzoeken van de mogelijkheden naar en het toepassen van:
- E-facturatie;
- Process mining;
- Blockchain;
- Robotics Process Automation.

Hierbij ondersteunt automatisering van de processen de financiële beheersing.

➔ **Duurzaamheid.**
Op verschillende gebieden werkten we aan langdurige milieuvriendelijkheid en milieubewustzijn. Denk hierbij aan:
- gescheiden afvalinzameling in gemeentelijke kantoorpanden;
- de gemeentelijke actie "Print Bewust" waarbij het printen met 20 procent afnam;
- de gunning van 30 daken van gemeentelijke panden aan zonnecorporaties die hierop zonnepanelen gaan plaatsen.

3.B.2 Vastgoed

→ Drie co-creatieruimten opgeleverd.
Bij co-creatie werken wij met initiatiefnemers samen aan een gemeenschappelijk doel. Ieder vanuit eigen verantwoordelijkheid en kennis in het opzetten en uitvoeren van een maatschappelijk initiatief. Er zijn drie bijeenkomstruimten gekomen. Een vierde co-creatieruimte komt nog in het stadhuis.

→ Gemeentelijk vastgoed toegankelijk gemaakt.
In 8 kantoren hebben we mindervalidentoiletten gemaakt en de toegangen en de doorgangen aangepast. Hiermee voldoen de kantoren aan de eisen van toegankelijkheidsbeleid.

→ Voldoende maatschappelijk vastgoed in de groeiende stad.
We hebben vanuit deze bestuurlijke wens in 2019 een aantal ruimtes voor Ouder Kind Teams opgeknapt. Daarnaast spraken we met verschillende ontwikkelaars in de stad af om ruimtes in toekomstige nieuwe gebouwen te kopen of te huren. Daarin komen dan een jongerencentrum, huis van de wijk, passantenpension of 24-uursopvang.

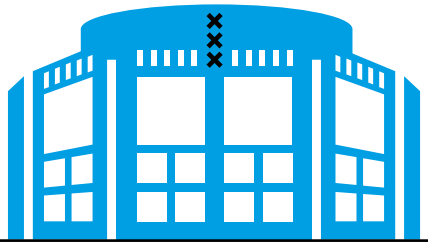

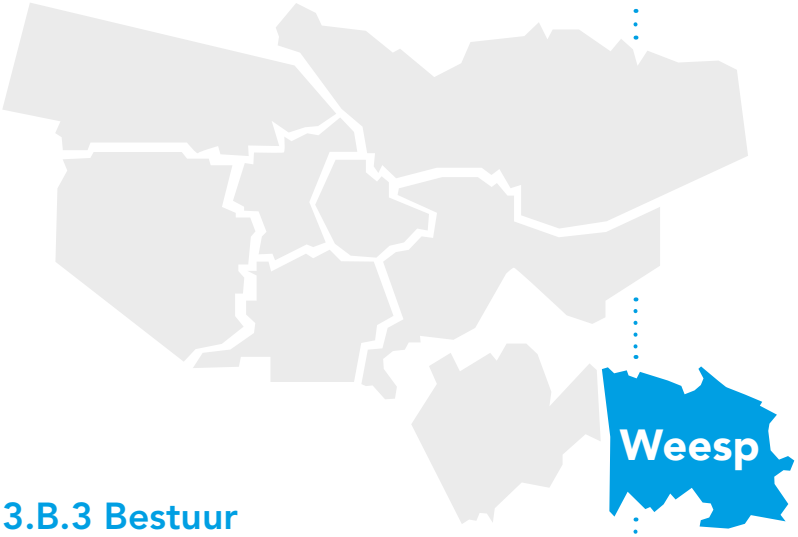

3.B.3 Bestuur

→ Ambtelijke en bestuurlijke fusie Weesp.
De ambtelijke organisatie van Weesp ging vanaf 1 juni 2019 over naar Amsterdam. De gemeentebesturen van Amsterdam en Weesp willen vanaf 2022 een bestuurlijke fusie. In 2019 begonnen de voorbereidingen. Er kwam het bestuurlijk akkoord Weesp – Amsterdam, net als het herindelingsontwerp en het protocol preventief toezicht.

Programma B | Portefeuillehouders: burgemeester Halsema en wethouder Meliani

3.B Bestuur en organisatie

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	74,0	42,4	54,5	59,4	4,9
Lasten	560,8	519,3	571,5	598,7	27,2
Saldo	**-486,8**	**-476,8**	**-517,1**	**-539,4**	**-22,3**

Het onderdeel B Bestuur en organisatie heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 22,3 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 4,9 miljoen en hogere lasten van € 27,2 miljoen.

Baten

De totale baten van € 59,4 miljoen zijn € 4,9 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere verkoopopbrengsten van gemeentelijk vastgoed van € 3,7 miljoen omdat er in het kader van het verkoopprogramma meer vastgoed is verkocht dan begroot. Hier tegenover staan ook hogere lasten voor het afboeken van de boekwaarde van verkochte panden.
- Hogere baten voor het wagenparkbeheer van € 1,2 miljoen. Dit betreft niet begrote baten van dienstverlening aan derden die in rekening is gebracht. Amsterdam voert de administratieve afhandeling van het wagenparkbeheer voor deze partijen. Tegenover deze hogere baten staan ook hogere lasten die evenmin zijn begroot in 2019.

Lasten

De totale lasten van € 598,7 miljoen zijn € 27,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 11,3 miljoen door een hogere dotatie aan de voorzieningen voor pensioenen wethouders en bestuurders. Op grond van de rekenrente van 0,29 procent stand 1 oktober 2019 is een aanvullende dotatie aan de voorzieningen nodig.
- Hogere lasten van € 5,7 miljoen voor een tegemoetkoming aan de Joodse gemeenschap. Tegenover deze hogere lasten staat een lagere dotatie aan de reserve incidentele coalitiemiddelen bij de Algemene dekkingsmiddelen.
- Hogere lasten van € 5,1 miljoen voor groot onderhoud aan gemeentelijk vastgoed, waarvoor we in de voorziening Groot Onderhoud onvoldoende of geen middelen hadden opgenomen. Dit leidt ook tot een hogere dotatie aan deze voorziening nadat het meerjarenonderhoudsplan hierop is aangepast. In het aangepaste meerjarenonderhoudsplan houden wij rekening met toekomstig groot onderhoud.
- Hogere lasten voor het afboeken van boekwaarde van verkochte panden van € 3,7 miljoen. Hier staan ook hogere verkoopopbrengsten tegenover omdat er in het kader van het verkoopprogramma meer vastgoed is verkocht dan begroot.
- Niet begrote lasten voor het wagenparkbeheer van € 1,2 miljoen. Amsterdam voert de administratieve afhandeling van het wagenparkbeheer voor een aantal partijen die aan de gemeente zijn gelieerd. Deze lasten worden volledig doorbelast aan deze partijen.
- Diverse hogere en lagere lasten van per saldo € 0,2 miljoen, opgebouwd uit verschillende posten. Onder andere de projectkosten van de aankoop en invoering van het nieuwe succesvol geïmplementeerde personeelsinformatie- en salarissysteem. Deze lasten kunnen we niet activeren omdat het een Software As An Service oplossing betreft.

3.B.1 Overhead

In dit overzicht staan de lasten van de overhead in de organisatie. Dit moet sinds 2017 vanuit het Besluit begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV). Volgens het BBV is overhead 'het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Tot de overhead behoren alle functies die dit doel dienen.'

Met dit overzicht willen we de raad inzicht geven in de totale kosten van de overhead voor de hele organisatie. De lasten in dit overzicht zijn alle gebruikelijke lasten, zoals:

- de salarislasten;
- de materiële lasten;
- de kapitaallasten;
- de dotaties aan reserves.

Als baten direct samenhangen met de hiervoor genoemde domeinen, zijn ze daarbij opgenomen. Bijvoorbeeld onttrekkingen aan reserves en ontvangsten van derden.

Belangrijke ontwikkelingen

In de paragraaf Bedrijfsvoering gaan wij verder in op de belangrijkste inhoudelijke ontwikkelingen uit 2019.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	22,6	9,4	10,2	12,1	1,9
Lasten	492,4	469,0	525,0	521,7	-3,3
Saldo	**-469,8**	**-459,6**	**-514,8**	**-509,6**	**5,2**

Het overzicht Overhead heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 5,2 miljoen. Dit komt door hogere baten dan begroot van € 1,9 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 3,3 miljoen.

Baten

De totale baten van € 12,1 miljoen zijn € 1,9 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten voor het wagenparkbeheer van € 1,2 miljoen. Dit betreft niet begrote doorbelastingen van dienstverlening aan derden. Amsterdam voert de administratieve afhandeling van het wagenparkbeheer voor deze partijen (Afvalservice West en Afval Energie Bedrijf). Zowel de lasten voor dat deel van het wagenparkbeheer als de baten begroten we niet.
- Niet begrote inkomsten uit detacheringen van bovenformatieve medewerkers (€ 0,5 miljoen) bij derden.

Lasten

De totale lasten van € 521,7 miljoen zijn € 3,3 miljoen lager dan begroot. Een uitgebreidere toelichting op afwijking ten opzichte van de begroting is opgenomen bij het 'overhead overzicht naar BBV indeling' (verderop in deze paragraaf).

Overhead overzicht naar BBV indeling

Volgens de definitie van Overhead is de overhead te groeperen naar de volgende onderdelen:

1. bestuurszaken en bestuursondersteuning;
2. ondersteuning organisatie: de bedrijfsvoeringsfuncties:
   a. financiën en toezicht gericht op de ambtelijke organisatie;
   b. personeelszaken en organisatie;
   c. juridische zaken;
   d. informatievoorziening, automatisering van PIJOFACH-systemen en gemeentebrede document en informatie voorziening (DIV);
   e. facilitaire zaken en ambtelijke huisvesting (inclusief beveiliging);
   f. interne en externe communicatie met uitzondering van klantcommunicatie;

g. verzekeringen.
3. management: hiërarchisch leidinggevenden en managementondersteuning in de primaire processen en de staven van de clusters.

In de onderstaande tabel zijn de resultaten per onderdeel afgezet tegen de begroting.

(Bedragen x € miljoen)

	Begroting 2019 (najaarsnota)			Jaarverslag 2019		
	Baten	Lasten	Toe-gerekend	Baten	Lasten	Toe-gerekend
Bestuursondersteuning	**-0,1**	**51,7**	**-0,3**	**-0,3**	**50,7**	**-0,3**
Ondersteuning en beleidsadvisering aan college van b en w	-0,1	51,7	-0,3	-0,3	50,7	-0,3
Ondersteuning organisatie (bedrijfsvoeringsfuncties)	**-8,5**	**367,7**	**-25,2**	**-10,0**	**368,2**	**-25,2**
Financiën en Toezicht	-	39,6	-2,5	-0,0	40,4	-2,5
Personeel en Organisatie	-2,1	71,3	-4,9	-2,6	74,9	-4,9
Juridisch Bureau	-	6,8	-0,2	-0,0	6,3	-0,2
Informatievoorziening en automatisering en clusterstaf	-0,2	96,2	-10,4	-0,4	93,8	-10,4
Facilitaire zaken en huisvesting	-1,6	127,7	-6,1	-2,8	126,3	-6,1
Communicatie	-0,2	21,7	-1,2	-0,2	22,4	-1,2
Verzekeringen	-4,5	4,3	-	-3,9	4,1	-
Management uitvoerende organisatie eenheden	**-1,6**	**151,2**	**-19,9**	**-1,8**	**148,0**	**-19,7**
Management en managementondersteuning resultaatverantwoordelijke eenheden	-1,6	102,4	-19,1	-1,5	101,2	-18,9
Management en managementondersteuning stadsdelen	-	33,3	-	-0,3	31,0	-0,0
Clusterstaven exclusief informatievoorziening units	-	15,4	-0,8	-0,0	15,8	-0,8
Totaal Bruto Overhead	**-10,2**	**570,5**	**-45,5**	**-12,1**	**567,0**	**-45,3**
Toegerekend aan programma's en projecten	-	-45,5	-	-	-45,3	-
Totaal na toerekening	-10,2	525,0	-	-12,1	521,7	-
Netto lasten overhead	**-**	**514,8**	**-**	**-**	**509,6**	**-**

De bruto overheadlasten bedragen € 567,0 miljoen en zijn daarmee € 3,5 miljoen lager dan begroot. Van deze lasten wordt € 45,3 miljoen toegerekend aan grondexploitaties en projecten in de ruimtelijke sector. Dit is € 0,2 miljoen lager dan begroot. Na aftrek van deze toerekening bedragen de netto overheadlasten € 509,6 miljoen. Dit is € 5,2 miljoen lager dan begroot. Hieronder volgt een toelichting op de ontwikkeling van de overheadlasten tegenover de begroting.

De overheadlasten verdelen we onder in de lasten voor:
- bestuursondersteuning;
- bedrijfsvoering (de PIJOFACH-functies);
- management en -managementondersteuning in het primair proces.

Bestuursondersteuning: (€ 0,9 miljoen lager)

De personeelslasten voor bestuursondersteuning en beleidsadvisering van het college en de bestuurscommissies zijn € 0,9 miljoen lager dan begroot. Dit komt vanwege een krappe arbeidsmarkt. Vacatures zijn moeilijk in te vullen met vaste formatie of door externe inhuur.

Bedrijfsvoeringsfuncties: (€ 0,6 miljoen hoger)

De hogere lasten van € 0,6 miljoen in het overzicht overhead voor personeel, informatievoorziening, juridische zaken, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting (PIJOFACH functies) bestaan vooral uit per saldo:
- Hogere lasten voor personeel en organisatie en financiën van totaal € 4,4 miljoen;
- Lagere lasten voor facilitaire zaken en huisvesting van € 1,4 miljoen;
- Lagere lasten informatievoorziening en automatisering van € 2,4 miljoen;

Dit wordt hieronder per onderdeel verder toegelicht.

Financiën en Personeel & Organisatie:
- De projectkosten van de aankoop en invoering van het nieuwe personeelsinformatie en salarissysteem kunnen we niet activeren. Het betreft een Software As An Service oplossing. De projectkosten kunnen we niet afschrijven zoals gebruikelijk was. Dit zorgt voor hogere lasten van € 2 miljoen.
- De hogere personeelslasten van € 2,4 miljoen bij zowel Financiën

(€ 0,8 miljoen) als bij Personeel & Organisatie (€ 1,6 miljoen) dekken we uit de reserve Frictielasten.

Huisvesting en Facilitair:

- Lagere lasten van € 5,7 miljoen doordat wij alleen de personeelslasten voor ambtelijke huisvesting hier verantwoorden. In de begroting staan echter ook de personeelslasten van de primaire taken van gemeentelijk vastgoed in B.1. Overhead. Deze lasten worden nu verantwoord in programmaonderdeel B.2. Vastgoed.
- Lagere lasten van € 1,9 miljoen door herziene onderhoudsplanningen voor de ambtelijke huisvesting.
- Hogere lasten van € 4,9 miljoen voor het saldo van de kapitaallasten van het wagenpark. Dit komt doordat deze lasten niet aan andere programma's kunnen worden doorbelast.
- Niet begrote lasten voor het wagenparkbeheer van € 1,2 miljoen. Amsterdam voert de administratieve afhandeling van het wagenparkbeheer uit voor een aantal partijen die aan de gemeente zijn gelieerd. Deze lasten worden volledig doorbelast aan deze partijen.
- De overige hogere lasten van € 0,1 miljoen zijn kleiner dan € 1 miljoen en lichten we niet verder toe.

Informatisering en Automatisering en clusterstaf:

- Lagere lasten van € 0,8 miljoen door vertraagde projecten en lagere beheerlasten op applicaties.
- De middelen voor het meegroeien of krimpen van de bedrijfsvoeringsfuncties met de groei en krimp van de organisatie zijn niet volledig besteed voor € 1,6 miljoen. Deze meebeweegmiddelen dienen om de extra lasten te dekken bij de bedrijfsvoeringsfuncties die de effecten van de groei van de formatie in hun dienstverlening opvangen. De groei van de organisatie werkt vertraagd door op de lasten voor de verschillende functies.

Communicatie:

Hogere personeelslasten voor communicatie-inzet van € 0,6 miljoen. Dit omdat we vanwege een hoog langdurig ziekteverzuim extra moesten inhuren. Zo konden we de standaarddienstverlening blijven leveren.

Juridische Zaken:

Lagere personeelslasten van € 0,5 miljoen door krapte op de arbeidsmarkt. Daardoor zijn vacatures lastig in te vullen.

Management uitvoerende organisatie eenheden: (€ 3,2 miljoen lager)

- Lagere personeelslasten van € 2,2 miljoen door niet ingevulde vacatureruimtes bij Stadsdelen en door onderbesteding van het budget voor gebiedsgerichte organisatieontwikkeling.
- Lagere personeelslasten van € 1,4 miljoen voor organisatieontwikkelingstrajecten. Bijvoorbeeld bij de oprichting van Toezicht en Handhaving Openbare Ruimte. Hierdoor stellen we onder andere vóór en tijdens plaatsingstrajecten vacatures tijdelijk niet open.
- Per saldo hogere personeelslasten van € 0,3 miljoen omdat we volgens het Besluit Begroting en Verantwoording alleen lasten op Overhead in dit onderdeel kunnen verantwoorden. Dit geeft een voordeel in programma 3 Economie (€ 0,9 miljoen) en een nadeel in programma 8. Volksgezondheid, jeugd en Zorg (€ 0,6 miljoen).
- De overige afzonderlijke afwijkingen in 2019 (hogere lasten van per saldo € 0,1 miljoen) zijn kleiner dan € 1 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	29,1	2,0	2,8	2,4	-0,5
Toevoegingen reserves	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves	**27,1**	**2,0**	**2,8**	**2,4**	**-0,5**

Onttrekkingen

De onttrekkingen aan de reserves is totaal € 0,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral doordat de inrichting van het wagenparkbeheer niet in 2019 maar in 2020 wordt afgerond. De lasten voor de inrichting van het wagenparkbeheer worden gedekt uit een reserve.

3.B.2 Vastgoed

In programmaonderdeel B.2 is Vastgoed staat het gemeentelijk vastgoed. In dit onderdeel lichten we toe welk beleid we voeren rond het gemeentelijk vastgoed. In dit onderdeel staat niet al het vastgoed van de gemeente. Dit onderdeel bestaat onder andere uit:

- **commercieel vastgoedbezit;**
- **verkoop van vastgoed;**
- **gebouwen met meerdere functies.**

Het gemeentelijk vastgoed dat bij een beleidsprogramma hoort, is onderdeel van dat programma. Bijvoorbeeld onderwijshuisvesting of sportaccommodaties.

Belangrijke ontwikkelingen

Gemengde functies in gemeentelijk vastgoed

Wij hebben drie co-creatieruimten gemaakt. Dat zijn ruimtes waarin vertegenwoordigers van ons en initiatiefnemers kunnen samenwerken aan een maatschappelijk initiatief. Twee in de stadsdeelkantoren van Oost en Nieuw-West en één op het Dapperplein. Een co-creatieruimte op de begane grond van het stadhuis bereiden we voor.

Voldoende maatschappelijk vastgoed in de groeiende stad

Wij hebben een aantal Strategische Huisvestingsplannen opgesteld voor onderwijs, sport, kunst en cultuur, jeugd, zorg en basisvoorzieningen zoals buurthuizen en jongerencentra.
De raad stelde deze plannen in het eerste kwartaal van 2019 vast. Daarna maakten we een jaarlijks uitvoeringsprogramma dat meeging in het Meerjarig Investeringsprogramma 2019. Hiermee kunnen we binnen de vastgestelde kaders zelf maatschappelijk vastgoed ontwikkelen en bouwen, kopen of huren van een andere eigenaar. Ook kunnen we zo eigen bezit renoveren. Zo knapten we een aantal locaties voor Ouder Kind Teams op. En spraken we met verschillende ontwikkelaars in de stad af om ruimtes in toekomstige nieuwe gebouwen te kopen of te huren. Daarin komt dan een jongerencentrum, huis van de wijk, passantenpension of 24-uursopvang. Voor de gewenste maatschappelijke voorzieningen kochten of huurden we bestaande gebouwen. Die vormden we daarna om tot maatschappelijk vastgoed.
Voor de huisvesting van bijzondere groepen huurden we van het Rijksvastgoedbedrijf gebouwen aan de Hoogte Kadijk en Transformatorweg.
Deze bijzondere groepen zijn bijvoorbeeld statushouders, ongedocumenteerden en de winteropvang voor daklozen.
Van een woningcorporatie huurden we een ruimte voor een jongerencentrum in de Jan Tooropstraat. Ook bereidden we de aankoop voor van een pand voor het inloophuis voor oorlogsveteranen.

Toegankelijk gemeentelijk vastgoed

Bij de Voorjaarsnota 2017 kwam € 0,8 miljoen beschikbaar om gemeentelijke panden toegankelijk te maken voor medewerkers met een fysieke beperking. Uitvoeren van de maatregelen combineerden we zoveel mogelijk met geplande verbouwingen. We maakten bijvoorbeeld mindervalidentoiletten en pasten toegangen en doorgangen aan in de kantoorpanden op:

- de Weesperstraat 430;
- het Bos en Lommerplein;
- de Jan van Galenstraat;
- het Anton de Komplein;
- Plein ‘40-’45;
- de President Kennedylaan.

Daardoor voldoen deze panden aan het toegankelijkheidsbeleid.
De aanpassingen zijn onder andere:

- Aanbrengen van elektrische deurdrangers;
- Aanbrengen van markeringen op trappen;
- Verbeteren van trapleuningen;
- Verplaatsen van paslezers.

Verbonden partijen

Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V.

Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V. is eigenaar van de verpachte agrarische grond in het gebied Volgermeer.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	47,2	31,0	43,3	46,4	3,1
Lasten	34,7	15,3	13,3	28,5	15,2
Saldo	**12,5**	**15,7**	**30,0**	**17,9**	**-12,1**

Het programmaonderdeel B.2 Vastgoed heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 12,1 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 3,1 miljoen en hogere lasten van € 15,2 miljoen.

Baten

De totale baten van € 46,4 miljoen zijn € 3,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten dan begroot van € 3,7 miljoen door een hogere opbrengst van het verkoopprogramma. In de begroting is een netto opbrengst geraamd (dus na aftrek van boekwaarden en verkoopkosten). De totale opbrengsten hebben we verantwoord bij de baten en de afboeking van de boekwaarden bij de lasten.
- Lagere baten van € 0,5 miljoen omdat een aantal panden in 2019 niet zijn verhuurd. Dat leverde hierdoor geen opbrengsten op.

Lasten

De totale lasten van € 28,5 miljoen zijn € 15,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 5,7 miljoen, doordat in de begroting deze personeelslasten uit programmaonderdeel B.2. Vastgoed die in de begroting opgenomen zijn bij B.1 Overzicht Overhead zijn. Conform het BBV zijn dit geen overheadkosten en worden deze lasten in dit programmaonderdeel verantwoord. Per saldo binnen is dit binnen onderdeel B neutraal.
- Hogere lasten van € 3,5 miljoen voor afboeken van de boekwaarde van verkochte panden vanuit het verkoopprogramma. Zie ook de toelichting bij de baten.
- Hogere lasten van € 3,0 miljoen omdat bijwerken van het meerjarenonderhoudsplan tot een hogere dotatie aan de voorziening groot onderhoud leidt.
- Hogere lasten van € 2,1 miljoen bij groot onderhoud aan 12 panden dat niet was voorzien. Dat was onder andere om panden geschikt te maken voor nieuwe gebruikers en om het groot onderhoud overkoepelend aan te pakken, bijvoorbeeld de kosten van de architect.
- Hogere lasten van € 0,9 miljoen voor belastingen, heffingen en incasso door naheffingen uit eerdere jaren die we niet aan beleidsprogramma's kunnen doorbelasten.

Reserves

(Bedragen x € miljoen)

	Jaarverslag 2018	Begroting 2019	Begroting 2019 (NJN)	Jaarverslag 2019	Verschil
Onttrekkingen reserves	2,8	1,8	1,8	1,7	-0,1
Toevoegingen reserves	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2
Mutatie reserves	**2,8**	**1,8**	**1,8**	**1,5**	**-0,3**

De toevoegingen en onttrekkingen aan reserves wijkt voor € 0,3 miljoen af ten opzichte van de begroting en wordt daarom niet toegelicht.

3.B.3 Bestuur

Belangrijke ontwikkelingen

We verwerkten de voorrangspunten uit het coalitieakkoord ook in de gebiedsagenda's 2019 – 2022 en de gebiedsplannen van de stadsdelen. Het college werkt de uitvoeringsagenda samen uit met de Amsterdammers. Dat zijn:

- bewoners;
- organisaties;
- ondernemers en bedrijven;
- kennisinstellingen;
- belangengroepen;
- de regio.

De besluitvorming richten we zo in, dat die partijen meer kunnen meedenken, meedoen of meebeslissen. Het college en de gemeenteraad stelden in 2019 de uitgangspunten en de opdrachtformulering voor de evaluatie van het bestuurlijk stelsel vast. Dit samen met een aantal Amsterdamse burgers en ondernemers, leden van stadsdeelcommissies en stadsdeelbesturen.

De ambtelijke organisatie van Weesp ging per 1 juni 2019 over naar Amsterdam. De gemeentebesturen van Amsterdam en Weesp willen in 2022 een bestuurlijke fusie. Wij hebben hiervoor het volgende opgesteld:

- Het bestuurlijk akkoord Weesp – Amsterdam;
- Het herindelingsontwerp;
- Het protocol 'preventief toezicht'.

Samen met de Metropoolregio Amsterdam (MRA) boekten wij resultaten bij het Rijk over het afsluiten van de woondeal (wonen) en de MIRT(mobiliteit)-uitkomsten. We spraken af om samen een Verstedelijkingsstrategie te ontwikkelen voor de MRA voor de langere termijn.

Het gemeentebestuur was actief op verschillende Europese lobbydossiers. Bijvoorbeeld de aanpak van illegale vakantieverhuur Ook hadden we succes met het krijgen van Europese subsidies, zoals voor de energieovergang en cultuur.

De burgemeester bracht een werkbezoek aan New York. Dit deed zij samen met een brede delegatie van bestuurders uit Amsterdam en de regio en jonge makers in Amsterdam (City Collective Amsterdam). Dat leverde een samenwerking op voor een aantal nieuwe onderwerpen zoals:

- ondermijning;
- openbare orde en veiligheid;
- kunst en cultuur;
- lhbti (lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen, transgenders en intersekse personen);
- gezondheid (hiv/aids);
- bescherming van (digitale) mensenrechten.

Belangenbehartiging in Den Haag gaat in nauw overleg met de G4 en de VNG. We werken samen met de VNG op onderwerpen zoals:

- tekorten in de jeugdzorg;
- inburgering;
- wonen;
- verstedelijking;
- lerarentekort;
- huisvesting voor daklozen;
- energieovergang.

De Rekenkamer heeft samen met de leden van het burgerpanel 5 deelonderzoeken uitgevoerd naar beleidsindicatoren. De Rekenkamer bood 6 rapporten aan bij de betrokken raadscommissies. Daarnaast stuurde de Rekenkamer 3 rekenkamerbrieven aan de raad over:

- problemen bij het Afval Energie Bedrijf;
- canonherziening van erfpachtrechten;
- schaarse vergunningen.

De ombudsman ontving in 2019 ongeveer 2.050 klachtdossiers, een daling van 10 procent tegenover het aantal in 2018. De ombudsman onderzocht begin 2019 zelf overlast in de Amsterdamse binnenstad. Ook hield de ombudsman zich bezig met de schuldhulpverlening in het zogenoemde CAK-project. Dat project is het actieonderzoek naar de problemen van

mensen met zorgpremieschulden. Een van de aanbevelingen is het onder bepaalde voorwaarden schrappen van schulden. We willen samen met enkele gemeenten en de betrokken ministeries proberen deze aanbeveling in te voeren.

Verbonden partijen

Het gaat hier om gemeenschappelijke regelingen: de Ombudsman en de Rekenkamer.

- De Rekenkamer Amsterdam is onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA). De RMA voert ook de rekenkamerfunctie uit voor Zaanstad.
- De Ombudsman is onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Gezamenlijke Ombudsman.

Financiële toelichting

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil Rekening Begroting 2019 (Najaarsnota)
Baten	0,6	2,1	0,9	0,8	-0,1
Lasten	30,2	35,0	33,2	48,5	15,4
Saldo	**-29,5**	**-32,9**	**-32,3**	**-47,7**	**15,5**

Het programmaonderdeel B.3 Bestuur heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 15,5 miljoen. Dit komt door lagere baten van € 0,1 miljoen en hogere lasten van € 15,4 miljoen.

Baten

De baten van € 0,8 miljoen zijn € 0,1 miljoen lager dan begroot. Dit kleine verschil wordt niet verder toegelicht.

Lasten

De lasten van € 48,5 miljoen zijn € 15,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 11,3 miljoen door een hogere dotatie aan de voorzieningen voor pensioenen wethouders en bestuurders. Op grond van de rekenrente van 0,29 procent stand 1 oktober 2019 is een aanvullende dotatie aan de voorzieningen nodig.
- Hogere lasten van € 5,7 miljoen voor tegemoetkoming aan de Joodse gemeenschap. Tegenover deze hogere lasten staat een lagere dotatie aan de reserve incidentele coalitiemiddelen bij de Algemene dekkingsmiddelen.
- Lagere lasten van € 1,1 miljoen van de raad. Er waren in 2019 geen raadsonderzoeken (€ 0,7 miljoen). Ook daalden de kosten door gewijzigde regelgeving rondom de pensioenvoorziening voor raadsleden. En er was minder aanspraak op overige vergoedingen voor opleiding en ICT (€ 0,4 miljoen).
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen bij de griffie vanwege een incidentele onderbezetting van personeel en lagere inhuurlasten dan begroot.
- Overige lagere lasten van € 0,2 miljoen.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2019	Jaarverslag 2019
1. Tegemoetkoming aan de raadsfracties	€ 2.100.000	€ 2.100.000

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Niet openbare informatie lekt uit	■ We controleren naleving van beveiligingsmaatregelen, zoals: - clean desk; - voeren van vertrouwelijke gesprekken in gesloten ruimtes; - controle op autorisaties. ■ We voeren van moreel beraad met collega's. ■ We organiseren integriteitsbijeenkomsten en -trainingen voor raadsleden en medewerkers, bijvoorbeeld morele oordeelsvorming. ■ Onderdelen met zeer gevoelige informatie hebben een afgesloten computernetwerk en werken in extra beveiligde zones.

Actuele risico's	Maatregelen
2. De fluctuerende rekenrente leidt bij een daling tot een hogere dotatie aan de voorziening Wachtgelden en Pensioenen Bestuurders Stadsdelen en Wethouders dan waarin de begroting voorziet.	■ Rente risico beschouwen als extern risico.

Beleidskaders

De volgende beleidskaders gelden voor dit programma:

- Gemeentewet titel II en III.
- Verordening op het lokaal bestuur.
- Wet gemeenschappelijke regeling-plus (Wgr-plus).
- Gemeentewet. Het bureau en de werkwijze van de ombudsman vloeien voort uit de Gemeentewet (art. 81 q tot en met v), de Algemene wet Bestuursrecht (hoofdstuk 9:2) en de gemeenschappelijke Regeling Gezamenlijke ombudsman metropool Amsterdam.
- Controleverordening (art. 213 gemeentewet).
- Programma van Eisen accountantscontrole.
- Nota Auditketen, 2014.
- Het bureau en de werkwijze van de ombudsman komen uit de Gemeentewet (art. 81 q tot en met v), de Algemene wet bestuursrecht (hoofdstuk 9:2) en de Gemeenschappelijke Regeling gezamenlijke ombudsman metropool Amsterdam.
- Gemeenschappelijke Regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA).
- Beleidsvisie RMA 2016-2022 'navolgbaar rekenen op de participatiesamenleving'.

4

4 Verplichte paragrafen

4.1	Bedrijfsvoering (incl. duurzaamheid)	240
4.2	Financiering	255
4.3	Grondbeleid	264
4.4	Lokale heffingen	276
4.5	Onderhoud kapitaalgoederen	282
4.6	Verbonden partijen	295
4.7	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	302

4.1 Bedrijfsvoering

In deze paragraaf lichten we per domein van bedrijfsvoering de resultaten van 2019 toe. Duurzaamheidsmaatregelen nemen we zo veel mogelijk mee in de reguliere bedrijfsvoering als facilitaire zaken, inkoop, huisvesting en wagenpark. Daarom lichten we de resultaten die daarmee samenhangen of die voortkomen uit de Agenda Duurzaamheid ook in deze paragraaf toe. In deze paragraaf komen achtereenvolgend de volgende thema's aan de orde: Inkoop, Financiën, Facilitaire zaken en Duurzaamheid, Ambtelijke huisvesting, ICT en Informatievoorziening, Juridische zaken, Communicatie, Subsidies, Vensters voor Bedrijfsvoering, Personeel en Apparaatslasten.

Inkoop

Portefeuillehouder Groot Wassink

De inkoopfunctie in 2019

Begin 2019 is een bestuursopdracht Inkoop uitgevaardigd. Directe aanleiding voor de bestuursopdracht was de grote toename van onrechtmatigheid op de inkoopuitgaven in 2018. Er kwam een verandermanager om de bestuursopdracht uit te voeren. Hij werkte in 2019 aan de volgende twee opdrachten:

1. Onderneem snel gerichte actie om de beheersing verder op orde te brengen en de rechtmatigheid te verbeteren;
2. Beoordeel de opzet en werking van het huidige inkoopstelsel en doe voorstellen voor verbetering.

In 2019 hebben we de verandermanager voorrang laten geven aan het terugdringen van de in het boekjaar 2018 vastgestelde onrechtmatigheid. Het college had als doel gesteld de '2018 onrechtmatigheid' terug te brengen naar een streefbandbreedte van € 70 – 85 miljoen in het jaar 2019. Het college vindt de onrechtmatigheid in 2019 met dit bedrag in absolute zin nog te hoog.

Zowel de lijnorganisatie als de Lead Buyers hebben samen hard gewerkt om de onrechtmatigheden te verlagen. Daarvoor namen zij de volgende maatregelen:

- Analyseren van de precieze omvang en oorzaak van de onrechtmatigheid;
- Toewijzen onrechtmatigheid aan organisatieonderdelen verantwoordelijk voor de uitgaven;
- Verstrekken van tweemaandelijkse voortgangsrapportages over de onrechtmatigheid aan het verantwoordelijk management en bestuur;
- Verhogen van het gemeentelijk tweedelijns rechtmatigheidsonderzoek van jaarlijks naar viermaandelijks om beter tussentijds te kunnen vaststellen en vooral bijsturen;
- Versterken van de samenwerking met zowel de lijnorganisatie als de controlorganisatie;
- Vergelijken van de resultaten van de tweedelijns rechtmatigheidstoets met de uitkomsten van de jaarrekeningcontrole door ACAM over het jaar 2018;
- Opstellen van een stadsbrede inkoopkalender voor een meer planmatige aanpak van het uitvoeren van aanbestedingen.

Uit het gemeentelijk tweedelijns rechtmatigheidsonderzoek blijkt dat in 2019 het bedrag aan onrechtmatigheden ten opzichte van 2018 is gedaald naar een bedrag van ongeveer € 81 miljoen. Het blijft daarmee binnen de bandbreedte. Belangrijkste veroorzakers van deze onrechtmatige uitgaven zijn de doorwerking van de onrechtmatigheid uit voorgaande jaren en het niet volgen van de Aanbestedingswet.

Gelijk met de sturing op rechtmatigheid van de inkoopuitgaven is vanaf halverwege 2019 gewerkt aan het onderzoek naar de opzet en werking van het huidige inkoopstelsel. Dat is het tweede onderdeel van de bestuursopdracht Inkoop. Het rapport komt in 2020 beschikbaar.

We vinden het belangrijk dat medewerkers in de inkoopkolom weten wat er speelt rondom de bestuursopdracht. En dat zij actief betrokken zijn bij de ontwikkelingen. De verandermanager sprak in 2019 vaak met medewerkers over hun ervaringen en verbeteringen voor het inkoopstelsel. Ook was er in november 2019 een eerste Dag van de Inkoop. Die dag richtte zich op samenwerking, verbinding en kennisuitwisseling.

Naast alle inspanningen voor de bestuursopdracht ging in 2019 ook het reguliere inkoopwerk door. In onderstaande tabel het overzicht met het aantal

unieke gunningsbesluiten per type aanbesteding. Een uniek gunningsbesluit levert een contract op met één of meerdere marktpartijen, inclusief eventuele verlengingen. Te zien is dat het aantal aanbestedingen dat project- of aanbestedingsteams inkochten steeg van 273 in 2018 naar 311 in 2019. Dit gaf een extra druk op de inkooporganisatie. Het aantal uitvragen voor externe inhuur via de site Externe inhuur (dynamisch aankoopsysteem) bleef vrijwel hetzelfde.

De inkoopuitgaven in 2019 bedroegen € 2,2 miljard. Dit is zo'n 35 procent van de begroting.

Gunningsbesluiten	**2017**	**2018**	**2019**
Openbare Europese aanbestedingen	53	51	89
Europese niet-openbare aanbestedingen	18	12	16
Meervoudig onderhandse aanbestedingen	242	194	185
Nederlandse openbare aanbestedingen	24	10	11
Nederlandse niet openbare aanbestedingen	7	1	2
Concurrentie gerichte dialoog	1	-	4
Onderhandelingen binnen Europees recht	1	4	3
Prijsvraag	-	1	-
Innovatiepartnerschap	-	-	1
Subtotaal	**346**	**273**	**311**
Uitvragen externe inhuur/dynamisch aankoop systeem	1.382	1.132	1.129
Totaal	**1.728**	**1.405**	**1.440**

Binnen het inkoopstelsel toetsen zogenaamde Tenderboards de kwaliteit en het proces van Europese aanbestedingen. In 2019 hebben we deze Tenderboards beoordeeld en verder geprofessionaliseerd. Het aantal Tenderboardsessies stijgt jaarlijks sterk. Dit komt onder andere door de groei van de stad en het homogeniteitsbeginsel. Homogeniteit betekent dat gelijksoortige producten en diensten als één opdracht aan de markt moeten worden gevraagd.
In 2019 waren er 149 Tenderboardsessies, tegenover 123 in 2018 en 72 in 2017. Per inkoopdomein zijn in 2019 de aantallen: fysiek 98, bedrijfsvoering 40 en sociaal 11.

Vanuit de Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten Inkoop (BIO) voeren inkopers de basale toets uit. Dit is de eerstelijns screening op integriteit van mogelijke opdrachtnemers. Inkopers krijgen een training 'basale toets' om deze screening volgens het beleid uit te kunnen voeren. Daarnaast wordt in de training kennis en ervaring over de uitvoering gedeeld. In 2019 is de training 12 keer gegeven aan ruim 100 inkopers.

Een andere training is 'Inkopen in Amsterdam'. Ook hier hebben ruim 100 medewerkers aan deelgenomen, hoofdzakelijk waren dat opdrachtgevers, ondersteuners, bestellers of lijnmanagers.

We blijven een regionaal en MKB-vriendelijk inkoopbeleid voeren. Wij maken het voor kleinere ondernemingen mogelijk om mee te dingen naar opdrachten. Dat doen we door niet onnodig te bundelen en waar mogelijk in percelen te verdelen. In 2019 komt 95 procent van onze leveranciers uit het MKB-segment. In 2018 was dat 94 procent. En 41 procent van de inkoopuitgaven besteedden we bij het MKB. In 2018 was dat 43 procent. Van de gemeentelijke inkoopuitgaven in 2019 deden we 59 procent binnen de Metropool Regio Amsterdam. In 2018 was dat 60 procent.

Financiën

Portefeuillehouder: Wethouder Everhardt

Een goed bestuurde stad heeft goed beheerde en beheerste financiën nodig. In 2019 hebben we een belangrijk programma afgerond: Financiën Op Orde (FOO). De financiële functie kwam op een "beheerst niveau". De eerste periode van het meerjarige programma FOO gebruikten we om de organisatie neer te zetten en rust te brengen. De tweede periode lag de nadruk op invoeren van één financiële concernadministratie. De financiële functie kwam ook op een 'beheerst niveau' door:

- verder ontwikkelen van de Financiële Dienstverlening
- invoeren van het consolidatiesysteem LIAS
- oprichten van de afdeling Interne Audit binnen DMC
- de aandacht voor 'zachte vaardigheden' zoals samenwerken en vergroten van wederzijds begrip en vertrouwen

In de laatste periode stond ook de invloed en het gebruik van technologie binnen de financiële kolom centraler. Dit via onderzoeken en toepassen van

de mogelijkheden van:
- E-facturatie
- process mining
- blockchain
- Robotics Process Automation

Automatisering van de processen ondersteunt daarbij de financiële beheersing.

Financiële administratie

In 2019 verwerkten we 308.610 facturen. Daarvan betaalden we 84 procent binnen 30 dagen (de norm is 90 procent binnen 30 dagen). Steeds meer leveranciers leveren hun facturen elektronisch. Dit versnelt de betaling van de factuur flink. In 2019 begonnen we met de ontwikkeling van een module in het financiële systeem om facturen betrouwbaarder en doelmatiger te verwerken. Deze module voeren we half 2020 in.

Robotic Process Automation

In 2019 begonnen we met inzetten van Robotic Process Automation (RPA). Met RPA kunnen we herhalend werk automatiseren. In 2019 hebben we twee RPA-proeven gestart om te bepalen welke processen hier geschikt voor zijn.

Fiscaliteit

In 2019 hebben we met de Rijksbelastingdienst het convenant Horizontaal Toezicht beoordeeld. De Rijksbelastingdienst heeft geconstateerd dat we open en transparant zijn en past het toezicht aan.

We hebben met steekproeven controles op de btw-verwerking voortgezet. De uitkomst van de controles klopt met wat we in vorige jaren vaststelden. Namelijk dat de beheersing van de btw-verwerking op een voldoende niveau zit.

In 2019 dienden we de aangifte vennootschapsbelasting over 2017 in. Deze aangifte komt overeen met de aangifte over 2016. De Belastingdienst heeft de aangifte over 2016 nog niet afgehandeld, waardoor we nog geen zekerheid hebben over de juistheid van de aangifte. In de risicoparagraaf hebben we hier rekening mee gehouden.

Procesbeheersing (AO/IC)

In 2019 stelde het GMT de Aanpak Focusprocessen vast. Deze aanpak richt zich op de verdere beheersing van de risico's binnen 53 gemeentelijke processen. Deze 53 processen hebben een flinke financiële stroom. Ze zijn voor het uitvoeren van een gemeentelijke kerntaak. De aanpak omvat:
- uitwerken en vastleggen van de processen volgens de stedelijke criteria
- inrichten van een sturingsmodel

Hiermee stellen we uitvoering van controlemaatregelen en de verantwoording daarover veilig. Interne audit controleert en adviseert over uitwerken en inrichten van de gemeentelijke processen. Eind 2019 zijn 24 van de 53 processen uit de Aanpak Focusprocessen onder handen of gereed. De Aanpak Focusprocessen gaf in 2019 meer inzicht in de huidige opzet en werking van de procesbeheersing.

In 2019 ontwikkelden we de Risico Control Matrix (RCM). Hierin leggen we de mate van risicobeheersing van de processen vast. De matrix is een overzicht van de focusprocessen. Daarbij benoemen we zowel de concrete risico's in deze processen als de bijbehorende beheersmaatregelen. Ook geeft een RCM inzicht in de doeltreffendheid van de beheersmaatregelen. De RCM is een belangrijk instrument in de sturing, verantwoording en beheersing van onze gemeentelijke processen. We vullen het door bevindingen uit audits. We werken nog meer aan een overkoepelende aanpak en beheersing van processen. In 2020 zetten we dit voort.

Audits

In 2019 hebben we 37 audits afgerond. Dit waren:
- 20 audits uit het Audit Jaarplan 2019
- 4 audits op verzoek van organisatieonderdelen zelf
- 13 audits die doorliepen vanuit 2018

De audits richtten zich vooral op de getrouwheid en rechtmatigheid. Met de audits geven we inzicht in de werking van de beschreven AO/IC. En we doen aanbevelingen voor verbetering. Eind 2019 is een overkoepelend audit- en onderzoeksprogramma voor 2020 onderhanden. Daarin staan alle audits en onderzoeken van:
- Interne Audit
- Concern Audit Programma
- Chief Information Office
- Stadsarchivaris
- Functionaris Gegevensbeheer
- LEER-onderzoeken (Onderzoeken naar doelmatigheid en doeltreffendheid). LEER staat voor Leren, Evalueren, Effect meten en Reflecteren.

We bepaalden de onderzoeksthema's vanuit een risicoanalyse en informatie van de hele organisatie. Vervolgens hebben we de thema's inhoudelijk op elkaar afgestemd. Het audit- en onderzoeksprogramma wordt in januari 2020 vastgesteld.

Onderzoeken naar doelmatigheid en doeltreffendheid

Met onderzoeken naar doelmatigheid en doeltreffendheid voeren we één van de aanbevelingen van de raadsenquête uit. En voldoen we aan een wettelijke plicht uit artikel 213a Gemeentewet. Eind 2019 is het onderzoek naar 'Randvoorwaarden voor ketensamenwerking in Amsterdam' afgerond.
In 2019 onderzochten we de volgende onderwerpen:

1. De doeltreffendheid en doelmatigheid van de inrichting van de openbare ruimte in relatie tot de ervaren drukte in de stad.
2. De doeltreffendheid en doelmatigheid van beleidsinstrumenten om CO_2-uitstoot te verminderen.

De raad krijgt in 2020 informatie over de uitkomsten van deze onderzoeken. We hebben het derde onderzoek dat voor 2019 stond geprogrammeerd naar de aanpak van schulden laten vervallen. Dit vanwege overlap met andere lopende en voorgenomen beleidsonderzoeken hierover.

Facilitaire zaken en Duurzaamheid

Portefeuillehouder: wethouder Groot Wassink

In 2019 hebben we ook aan onze interne organisatie gewerkt om deze meer langdurig milieuvriendelijk en milieubewust te maken. Dit onder meer door milieuvriendelijk en maatschappelijk verantwoord inkopen.

Aardgasvrij en zonnepanelen

Tot en met 2019 hebben we 5 panden aardgasvrij gemaakt en ontvingen 2 panden het energielabel A. Daarmee hebben we 74 panden met label A.
Er ligt in Amsterdam inmiddels 7 megawatt aan zonnepanelen op:

- rijksmonumenten
- sporthallen
- zwembaden
- scholen
- ateliers
- broedplaatsen
- metrostations
- In 2019 zijn 30 daken gegund aan zonnecoöperaties. Die gaan in 2020 zonnepanelen op de daken installeren. In 2019 startte ook een onderzoek naar de mogelijkheden om zonnepanelen te plaatsen op nog eens 8 verschillende gebouwen met de mogelijkheid om 2,5 megawatt op te wekken. Dit onderzoek is in 2020 klaar.

LED-verlichting

We hebben de voorbereiding voor het milieuvriendelijker maken van verlichting in 2019 afgerond. Daardoor kunnen we in 2020 starten met de overgang naar LED-verlichting voor de openbare verlichting én parkeergarages. Met LED-verlichting besparen we minimaal 60 procent elektriciteit ten opzichte van gebruikelijke verlichting. Sinds de start van het LED-programma in 2015 installeerden we al 30.000 LED-lampen voor de openbare verlichting. Dat deden we bij vervangen van de vroeger gangbare armaturen en bij nieuwbouw. In 2019 kregen zes parkeergarages LED-verlichting. In 2020 volgen de overige acht garages.

Overgang wagenpark

In het najaar van 2019 hebben we ingestemd met het overgangsplan voor het milieuvriendelijker maken van ons wagenpark. Als eerste stap namen we in 2019 versneld afscheid van vervuilende benzinescooters. Daardoor hebben we nu 200 elektrische scooters. We hebben nu 1.200 voertuigen. Voor personenauto's en kleine bestelwagens zijn elektrische varianten beschikbaar. De ontwikkeling voor elektrische varianten voor zwaardere voertuigen is nog volop bezig. Daarom kiezen wij bij vervangen van deze voertuigen voor de schoonste variant. Ook stappen wij in 2020 over op biodiesel. Daarmee voorkomen we 13 procent van de totale gemeentelijke CO_2-uitstoot.
We hebben oplaadmogelijkheden nodig om over te gaan op elektrische voertuigen. De aanbesteding hiervoor in 2019 leverde een contract op met een partij. Die partij plaatst in 2020 minimaal 140 laadpalen in of bij gemeentelijke panden.

Overige acties in het langdurig milieuvriendelijk en milieubewust maken van onze organisatie

Het afval in de kantoorpanden verzamelen we vanaf de zomer 2019 gescheiden in bakken. Die zijn gemaakt van gerecycled materiaal. Dit verbetert onze wens om zoveel mogelijk afval opnieuw te gebruiken en CO_2-uitstoot te verminderen.
In 2020 worden nieuwe afspraken gemaakt over digitale

dataverzameling en -rapportage voor de scheidingspercentages. Daarmee kunnen we ook de verminderde CO_2-uitstoot berekenen. Ook werken we met een campagne aan gedragsverandering om het afval scheiden te verbeteren.

Verder zorgde de actie:" Print Bewust" in 2019 voor een daling van het aantal prints met 20 procent. Dit staat gelijk aan een CO_2-afname van ruim 270 ton.

Ambtelijke Huisvesting

Portefeuillehouder: wethouder Meliani

Ongeveer 10 procent van de gemeentelijke panden wordt gebruikt voor uitvoering van de gemeentelijke taken. Het gaat om:

- kantoren
- gemeentelijke stadswerven
- baliefuncties
- plaatsen voor opslag

Net als in 2018 hebben we in 2019 een aantal kantoren opnieuw ingericht. En de verbouwing in 2020 van een aantal kantoren voorbereid. Het gaat vooral om aanpassingen van de inrichting voor flexibel werken.
De verbouwing van het stadhuis is voor het grootste deel klaar. Dit is binnen de planning gebeurd. Vanaf 2020 verbouwen we nog het deel op de begane grond aan het Waterlooplein.

ICT en informatievoorziening

Portefeuille Wethouder Meliani

De ICT werkte in 2019 op een paar grote storingen na stabiel. De storingen kwamen door technisch falen.

Doorontwikkeling van de regieorganisatie

ICT heeft zich verder ontwikkeld tot een regieorganisatie. ICT stuurt als regieorganisatie leveranciers van diensten aan. Zo kunnen we voldoen aan de behoefte aan ICT en informatievoorziening (IV) van onze organisatie. Hierbij richten we de activiteiten op de volgende aandachtspunten:

1. Doorlopende vernieuwing van de ICT-infrastructuur.
   Hiervoor is de interne samenwerking gestart tussen:
   - Onderzoek, Informatie & Statistiek/Datapunt (OIS/Datapunt)
   - ICT
   - IV
   - Chief Information Office (CIO)
   - Chief Technology Office (CTO)

   Met deze samenwerking werken we aan de uitvoering van de Agenda Digitale Stad. Die is op 1 maart 2019 aangeboden aan de raadscommissie Kunst, Democratisering en Diversiteit.
2. Verder ontwikkelen van samenwerking met externe partners.
   We hebben het leveranciersmanagement in 2019 ingericht. We begonnen met de strategische samenwerking met externe leveranciers voor verschillende diensten. Daarnaast hebben we in het college van b en w de Sourcingsstrategie vastgesteld. ICT startte met de aanbesteding van de Amsterdamse Digitale Werkomgeving (ADW). Met de ADW kunnen de medewerkers hun applicaties en gegevens veilig benaderen, ongeacht welk apparaat ze hiervoor gebruiken. Hiervoor wordt een externe leverancier ingeschakeld, die de ADW steeds blijft vernieuwen. Op die manier sluit de ADW niet slechts aan bij de huidige eisen die we stellen aan een digitale werkomgeving, maar ook bij toekomstige eisen.

Informatievoorziening

In 2019 hebben we gewerkt aan verder ontwikkelen van onze informatievoorziening. Vanuit een bestuursopdracht I-domein werkten we eraan inzicht te krijgen in de grootte van het informatiedomein en de informatievoorziening. We verwachten de resultaten van de bestuursopdracht en eventuele vervolgacties in het eerste kwartaal van 2020. Daarnaast hebben we in 2019 de inrichting en ingebruikname van een nieuw personeels- en salarisadministratiesysteem voorbereid. In januari 2020 begon het gebruik van dit nieuwe systeem.

Privacy en informatiebeveiliging

Informatiebeveiliging en gegevensbescherming (privacy) zijn de kernwaarden waaraan de informatiehuishouding moet voldoen. In 2019 gingen we daarmee door. Voor gegevensbescherming deden we meer ervaring op met toepassen en handhaven van:

- de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)
- het Stedelijk Kader Verwerken Persoonsgegevens

De functionaris gegevensbescherming let op de naleving van de AVG en het Stedelijk Kader.

De informatiebeveiliging voerde het stedelijk informatiebeveiligingsbeleid uit. In 2019 is dit beleid aangepast om te voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid. Die regels gelden vanaf 1 januari 2020. Hieruit komt de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) voort. We leggen met de ENSIA verantwoording af aan landelijke toezichthouders en de gemeenteraad over de staat van de informatieveiligheid. Naast de Digitale Identiteit (DigiD) is ook de basisregistratie Ondergrond toegevoegd aan de rapportage. Dit naast:

- de keten Structuur Uitvoering Werk & Inkomen
- de basisregistraties Adressen en Gebouwen
- de basisregistratie Grootschalige Topografie

We werken in Amsterdam hard aan de informatiebeveiliging. En we hebben vanuit de bovenstaande punten de risicobeheersing ingericht. Nieuwe risico's vangen we zo beheersbaar op. Dat doen we samen met:

- de Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- externe ketenpartners
- andere overheden

De chief information security officer let op de uitvoering van het informatiebeveiligingsbeleid.

Juridische Zaken

Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

Ontwikkelingen in het juridisch domein in 2019

Eind 2018 was er een nieuwe aanbesteding voor juridisch advies- en advocaatdiensten. Bij deze aanbesteding vonden we een kantoor dat alle diensten kan leveren. Het Juridisch Inhuurpunt blijft de inkoop van juridische advies- en advocaatdiensten toetsen. Zo garanderen we dat:

- we doelmatig en kostenbesparend inkopen.
- zo goed mogelijk eigen juridische medewerkers inzetten.
- één werkwijze voor de hele gemeente hebben.

In 2019 huurden we meer extern advies- en advocaatdiensten in dan we vooraf dachten. Dit komt door dossiers als:

- Afval Energie Bedrijf
- Varen
- Vertrekregelingen

Wet Openbaarheid Bestuur en Wet Open Overheid (Wob versus Woo)

In 2019 werkten we aan de bestuursopdracht om te onderzoeken hoe we documenten op korte termijn actief openbaar kan maken. Dit vanwege het initiatiefwetsvoorstel Open Overheid (hierna: Woo). Daarbij horen de volgende vragen:

- Welke documenten zijn geschikt voor actieve openbaarmaking?
- Hoe kunnen we dat regelen?

Het uitgangspunt van het college 'open, tenzij' hebben we in 2019 toegepast binnen de organisatie. Dit betekent dat meer informatie openbaar wordt dan voorheen. Ook hielden we in de tweede helft van 2019 overzichten bij van alle lopende Wob-verzoeken. Daarbij stuurden we flink op het halen van de met de verzoeker afgesproken beslistermijnen. Onze organisatie heeft steeds zo'n 100 Wob-verzoeken in behandeling.

De afhandeling van deze grote hoeveelheid Wob-verzoeken loopt nog niet zoals we het willen. Eind 2019 hebben we een project gestart om het proces van Wob-afhandelen te verbeteren. Daarom kwamen er in december 2019 kwartiermakers om het Wob-proces te verbeteren. Zij onderzoeken welke snelle resultaten we kunnen halen en welke lange-termijn-oplossingen er nodig zijn. Daarbij bekijken zij onder andere de organisatie van het Wob-proces.

In 2019 zijn belangrijke en grote Wob-verzoeken afgehandeld, zoals verzoeken over:

- het Afval Energie Bedrijf
- het Cornelius Haga Lyceum
- verschillende vertrekregelingen

Invoering Wet normalisering rechtspositie ambtenaren

De Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA) geldt vanaf 1 januari 2020. Het belangrijkste gevolg is dat de rechtspositie van ambtenaren gelijk werd aan die van werknemers in het bedrijfsleven. In 2018 begon een

projectteam WNRA met vier deelprojecten om de invoering van deze wet voor te bereiden:

1. Werkgeverschap
2. Processen en Systemen
3. Juridische Kaders & Control
4. Informatie en Opleidingen

In 2019 werkten we in het deelproject Juridische Kaders & Control onder meer aan deze zaken:

- een gewijzigde geschillenregeling en instellen van een geschillencommissie
- instellen van een ontslagcommissie
- inrichten van een geschillenloket waar werknemers terecht kunnen bij arbeidsconflicten
- beschrijven van werkprocessen op arbeidsrechtelijk terrein
- aanpassen van rechtspositionele besluitvormingsbevoegdheden

Vertrekregelingen

In de commissie Kunst, Diversiteit en Democratisering is in juni gesproken over de ontslagvergoeding aan de oud-gemeentesecretaris. En over nakomen van de Wet normering topinkomens (WNT) in deze zaak. In de zomer van 2019 gaven we opdracht voor een onderzoek naar vertrekregelingen van directeuren bij onze organisatie. Dit onderzoek omvat afdoen van de bestuurlijke toezeggingen op dit onderwerp. In november 2019 presenteerden we de onderzoeksresultaten.

Hierin staan twaalf conclusies en tien aanbevelingen. Het college onderschreef deze en zal er naar handelen.

Mediationpool gemeente Amsterdam

In 2017 begon de proef met werken met een pool interne bemiddelaars. Zij hebben de opleiding tot mediator succesvol afgerond. Een aantal van hen is geregistreerd bij de Mediationfederatie Nederland. In 2019 nam deze pool rond de 60 zaken in behandeling. Deze zaken gingen over de volgende onderwerpen:

- conflicten op de werkvloer
- zwaar geëscaleerde burenconflicten die het Meldpunt Zorg- en Woonoverlast aandroeg
- bezwaarzaken die de voorzitter of secretaris van de ambtelijke hoor- en adviescommissie bij de mediationpool aanmeldde

Juridisch advies in 2019

Rond Juridische advisering hadden we in 2019 te maken met verschillende ingewikkelde en bestuurlijke dossiers. Binnen het beleidsterrein van Openbare Orde en Veiligheid ging het bijvoorbeeld om nieuw prostitutiebeleid en nieuw coffeeshopbeleid. Bij algemeen bestuursrecht werkten we gemeentebreed aan de fusie met de gemeente Weesp. Daarvoor hebben we verschillende regelingen en verordeningen aangepast. Rond rechtspositie pasten we in 2019 onder andere de verordeningen over de rechtspositie van de raads-, commissie- en collegeleden aan. Bij privaatrechtelijke advisering adviseerden we onder andere bij de dossiers van:

- het Afval Energie Bedrijf
- het faillissement van het Slotervaartziekenhuis
- verschillende kunstdossiers (restitutiecommissie, legaten, verkoop collectie kunstuitleen)

Rond antifraude en integriteit speelden net als in 2018 de toepassing van de Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten bij gebiedsontwikkeling en verschillende rechtspositionele dossiers.

In het sociale domein adviseerden we over inkooptrajecten, zoals voor Jeugd en zorg. En bij alle subsidieregelingen in de stad. We adviseerden over de grote veranderopgaven van het sociaal domein, zoals de buurtteams en sociale basis. Daarnaast gaven we advies op 17 WOB-verzoeken. En we adviseerden vanuit privacywetgeving op allerlei vragen, inclusief de afhandeling van ongeveer 22 bezwaren op inzageverzoeken.

Daarnaast adviseerden we over onderwerpen zoals:

- bestemmingsplanwijziging branchering
- Air BnB en illegale hotels
- Water en varen
- Noord/Zuidlijn
- vergunningen
- erfpacht
- handhaving en toezicht

Juridisch Bureau 2019

Aanbesteding applicatie bezwaar en beroep
In 2019 begon de aanbesteding van een applicatie voor behandelen van bezwaar en beroep voor het hele juridisch domein. Deze aanbesteding voeren we samen uit met Informatievoorziening en de managementgroep bezwaar en beroep. In 2020 zal de aanbesteding klaar zijn en de applicatie ingevoerd.

Stijging aantal bezwaren

Bij het behandelen van bezwaren zien we dat er veel gebeurt in de openbare ruimte. En dat de gemeente worstelt met de drukte in de stad. Dit leverde meer bezwaren op over omgevingsrecht en bestuurlijk boete in de openbare ruimte.

Communicatie

Portefeuille Burgemeester Halsema

Meedenken, meedoen en meebeslissen (participatie) door de Amsterdammer is een belangrijk onderwerp voor college en raad. Communicatie is een belangrijk onderdeel van de participatievraagstukken. Voor onze communicatiecollega's ontwikkelden we een Leidraad voor omgaan met participatievraagstukken. De bekroonde "I live here"-campagne is een mooi voorbeeld van een communicatiecampagne waarbij bewoners vanaf het begin betrokken waren. De campagne:

- vergroot bewustzijn bij bezoekers
- versterkt de sociale cohesie
- verbetert de leefbaarheid in de Wallen

Snorfiets naar de rijbaan: met kennis van gedrag beleid maken

Effectievere communicatie ontwikkelen kan met het inzetten van gedragspsychologie bij de stedelijke publiekscampagnes. In 2019 is dat vooral succesvol ingezet bij Snorfiets naar de rijbaan. Hiervoor werd een uitgebreid communicatieprogramma, ondersteund door een scholenactie en publiekscampagne ontwikkeld vanuit gedragskennis.

Lokale netwerken versterken

Naast 'We live here' is een tweede campagne ontwikkeld waarbij de versterking van bestaande initiatiefnemers en wijknetwerken het uitgangspunt is: Amsterdam Ontwapent, gericht op het tegengaan van wapenbezit bij m.n. jonge bewoners in Zuidoost. De initiatiefnemers zoals kerken, jongerenwerkers, -organisaties en scholen zijn afzender naast de gemeente. Ook de politie en andere stadsdelen hebben de werkwijze omarmd en het Rijk en andere grote gemeenten beginnen interesse te tonen. De campagne wordt in 2020 uitgerold naar meer stadsdelen.

Een autoluwe stad

Meer lucht, meer ruimte en een bereikbare stad. Ruimte voor voetgangers, fietsers en spelende kinderen. Verhogen van de kwaliteit van de openbare ruimte en meer groen. Maar wat betekent het voor bewoners, ondernemers en bezoekers? Door bewoners en ondernemers op te roepen om mee te denken en te raadplegen over dit thema, heeft de gemeente bij de verschillende doelgroepen en stakeholders de betekenis en context van 'autoluw' verduidelijkt. De boodschap was helder: de vraag is niet óf Amsterdam autoluwer wordt, maar hoe. Deze heldere boodschap is noodzakelijk om realistische verwachtingen te scheppen. En duidelijk te maken hoe dit 'gesprek met de stad' past in de stappen die het gemeentebestuur wil zetten in de besluitvorming over een autoluwe stad. Een aantal stappen die hierbij gezet zijn:

- gesprekken met bewoners en belanghebbenden.
- ruimte geven aan verschillende mensen, groeperingen en geluiden in de stad in elk stadsdeel via een aparte bijeenkomst.
- Alle ideeën en suggesties zijn voorzien van een reactie en maken deel uit van de bijlage van de Agenda Amsterdam Autoluw, Het gesprek met de stad.
- vergelijkend onderzoek door Trainees van de gemeente Amsterdam in 13 Europese steden. De Reisgids autoluw bevat alle maatregelen en lessen uit de 13 Europese steden.

Subsidies

Portefeuillehouder Wethouder Groot Wassink

Er kwam een verbeterprogramma om:

- de regierol op subsidies beter waar te maken
- de bedrijfsvoering doelmatiger te maken
- de dienstverlening aan zowel organisaties als burgers te verbeteren

Het verbeterprogramma moest vervanging van het huidige systeem én een

nieuwe stedelijke werkwijze opleveren.
Half 2019 stelden we vast dat deze doelen te ingewikkeld en risicovol zijn om in een keer te halen. Om de subsidieverstrekking door te kunnen laten gaan, beperkten we ons tot vinden van een nieuwe, modernere applicatie. Die moet lange tijd mee kunnen, waarbij we kijken naar bewezen oplossingen.

In 2019 verbeterde de samenwerking en afstemming tussen stadsdelen en diensten. Het aantal aparte aanvragen en beschikkingen verminderde voor de organisaties die hieraan meededen. Eind 2019 deden we een eerste analyse op de subsidieregelingen van Amsterdam. De analyse ging over de doelmatigheid, samen met een meer inhoudelijke analyse. De resultaten moeten gezamenlijke voorstellen opleveren voor een eenvoudiger aanbod aan subsidies.

Medewerkers volgden het Leerprogramma Lerend Veranderen voor praktische kennis op juridisch en financieel gebied en succesvol werkgedrag.

Personeel

Portefeuillehouder: wethouder Meliani

1. Mobiliteit

De gemeente Amsterdam heeft zeer diverse opgaves. Tegelijkertijd verandert de wereld om ons heen razendsnel. Daarom is het belangrijk dat de gemeente flexibel en wendbaar is en dat we optimaal gebruik maken van de talenten van onze medewerkers. De mobiliteit van de eigen medewerkers is hier een belangrijke randvoorwaarde voor. Uit het MWO 2019 kwam naar voren dat niet alle medewerkers ervaren dat er voldoende loopbaanontwikkelingsmogelijkheden zijn binnen de gemeente. Om mobiliteit in de eigen loopbaan te bevorderen heeft de gemeente ingezet op een vernieuwd Carrièrecentrum dat medewerkers begeleidt in hun loopbaan en maatwerk biedt. Daarnaast worden verschillende voorzieningen aangeboden die bijdragen aan loopbaanontwikkeling van de medewerkers. Zo hebben medewerkers toegang tot de interne vacaturesite, waarop alle vacatures gepubliceerd worden en hebben zij –zonder dat er toestemming nodig is van de manager- toegang tot alle cursussen en trainingen van de Amsterdamse school.

2. Moderniseren van het proces functioneren en beoordelen

De cyclus van functioneren en beoordelen die in Amsterdam gehanteerd wordt stamt uit 2010. Ter bevordering van mobiliteit werkt de gemeente aan een vernieuwde cyclus van functioneren en beoordelen. In 2019 is daarom een pilot gestart met een nieuw ontwerp voor de gesprekcyclus. In dit nieuwe ontwerp is meer ruimte voor maatwerk, wordt ingespeeld op moderne manieren van werken en wordt het gebruiksgemak versimpeld. Ook is de cyclus meer toekomstgericht en is er meer aandacht voor ontwikkeling en werk-privébalans. Dit nieuwe ontwerp is getest op een aantal afdelingen binnen de organisatie en is door zowel medewerkers al leidinggevenden als erg positief ervaren. In 2020 gaan we deze gesprekcyclus breder uitrollen in de organisatie.

3. Externe inzet

Dit college staat voor goed werkgeverschap. Het college is tegen de flexibilisering van de arbeidsmarkt en spant zich in om flexibilisering tegen te gaan. Het bewust omgaan met externe inzet (uitzendkrachten, zzp'ers en overige externen) en waar mogelijk het verminderen van externe inzet is voor het college daarom een belangrijke prioriteit. Dit begint voor het college bij de eigen organisatie. We vinden het essentieel dat vast werk met een vast contract beloond wordt. Hierbij streven we ernaar dat op termijn maximaal 10 procent van de loonsom naar externe inzet gaat.

Er zijn in de loop van 2019 diverse maatregelen genomen om dit doel te bereiken. Zo zijn er in 2019 meer dan 300 externen aangenomen, kunnen uitzendkrachten na 6 maanden (voorheen 12 maanden) solliciteren op interne vacatures, hebben zij toegang tot loopbaanbegeleiding en is er een uitgebreid onderzoek gedaan naar de vraag waarom externen worden ingehuurd. Ook heeft het college eind 2019 besloten dat een externe niet meer mag verdienen dan een wethouder. Daarnaast zijn er initiatieven ingezet die langdurige inzet vergen, zoals het flexibiliseren van de interne organisatie, waardoor piekbelasting makkelijker kan worden opgevangen met vaste medewerkers, en het wegnemen van financiële en administratieve belemmeringen voor het aannemen van externen. Ten slotte is er in december 2019 een overeenkomst gesloten met de vakbonden, waardoor uitzendkrachten vanaf 2020 in principe na 2 jaar een vast contract krijgen.

De maatregelen hebben tot dusver echter niet het gewenste effect gehad op de hoeveelheid externe inzet. Gezien het feit dat veel maatregelen langdurige inzet vergen valt dat binnen de verwachting. Het percentage externe inzet bedroeg in 2019 21,4 procent van de totale loonsom. Dat is vergelijkbaar met de prognose die begin 2020 met de raad gedeeld is. Het college is niet tevreden met deze resultaten. Op verzoek van de raad heeft het college begin 2020 het plan van aanpak 'Bewust omgaan met externe inzet' gepresenteerd, waarin onderzocht is waarom het percentage in 2019 niet is gedaald en waarin aanvullende maatregelen voor de toekomst worden genomen. Uit het onderzoek blijkt dat het terugdringen van externe inzet in de huidige context (economische hoogconjunctuur, krappe arbeidsmarkt, landelijke wetgeving die zzp'erschap stimuleert en de grote (bouw)opgave in de stad) zeer complex is. Desondanks zet het college alles op alles om het percentage te laten dalen.

De kosten voor de inzet van externen bedroegen in 2019 € 306 miljoen, 21,4 procent van de loonsom. In 2018 was dat nog 19,6 procent. Dit betekent dat de omvang van externe inzet met 1,8 procentpunt is gestegen. Er is voldoende financiële dekking voor externe inzet beschikbaar vanuit verschillende programma- en projectgelden én de vacatureruimte binnen de salarisbegroting. De verdeling onder de programma's wordt hieronder weergegeven. Hoewel het totaal aan externe inhuur klopt, is de weergave per programma's lichtelijk vertekend. De externe inhuur bij programma 12 en B wordt deels verantwoord in de jaarrekening bij de andere programma's. Deze specificatie is op dit moment nog niet uit de administratie te halen. Het is één van de verbeterpunten voor de rapportages om dit in de toekomst wel te kunnen doen.

Inhuur per programma

bedragen x € 1 miljoen

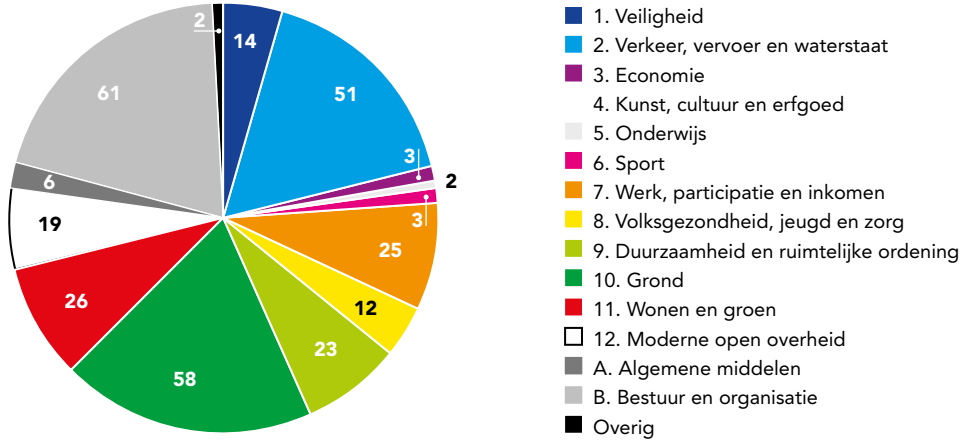

Factoren die de externe inzet in 2019 sterk hebben beïnvloed zijn de restpunten van de Noord/Zuidlijn, de overstap naar het nieuwe erfpachtstelsel, diverse projecten binnen de ruimtelijke sector en reorganisatietrajecten bij de verdere vorming van het cluster Stadwerken. Daarnaast vereist de Amsterdamse behoefte aan betrouwbare, toegankelijke, snellere en betere informatie, gericht op een betere werking van de gemeente als geheel en uiteindelijk een versterkte relatie met burgers en ondernemers een inhuurtoename van data specialisten.

4. Amsterdam Inclusieve Organisatie

a. Diversiteit

De ambtelijke organisatie bestaat voor 51 procent uit vrouwen. In het topmanagement is het aandeel van vrouwen 45 procent. Het aandeel jong talent bedraagt 16,6 procent en is daarmee lager dan de norm van 20 procent. 36 procent van de medewerkers heeft een migratieachtergrond waarvan 10 procent westers en 26 procent niet-westers, ongelijk verdeeld over de lagere (meer) en hogere (veel minder) salarisschalen.
Diversiteit en inclusie is één van de prioriteiten van het college. Als werkgever staat de gemeente voor goed en inclusief werkgeverschap. Alle P&O-ers zijn, middels masterclasses, getraind op diversiteit en inclusie. Een aantal

collega's is gaan deelnemen aan het ECHO mentortraject[1]. In het leer- en ontwikkelplan is leeraanbod op dit onderwerp opgenomen – o.a. in het leiderschapstraject. Diversiteit, inclusie en antidiscriminatie zijn voor het eerst opgenomen als gunningscriteria in de aanbesteding voor personele diensten. Er zijn succesvolle pilots uitgevoerd met inclusieve werving en selectie; deze methode wordt in 2020 organisatiebreed toegepast. Ook zijn er verschillende onderzoeken uitgevoerd, zoals een onderzoek naar de culturele diversiteit van het personeel, de beleving van diversiteit en inclusie door medewerkers (Inclusiviteitsmonitor) en de mogelijkheid tot het verruimen van partnerverlof. Er zijn regelmatig bijeenkomsten georganiseerd om diversiteit en inclusie verder onder de aandacht te brengen in de organisatie. Een aantal organisatieonderdelen is gestart met het maken van een plan van aanpak om de diversiteit en inclusie te bevorderen. Aan relevante dagen, zoals de transgender gedenkdag, is aandacht besteed met communicatie en bijeenkomsten. Begin 2019 verwierf de gemeente het keurmerk van mantelzorgvriendelijke organisatie.

Het huidige programma Amsterdam Inclusieve Organisatie 2015-2019 is op 31 december 2019 afgelopen. Met de bestuursopdracht "Amsterdam als spiegel van de stad" bouwen we voort op de beweging van het voorgaande programma en zetten we in op een versnelde realisatie van een representatieve personele samenstelling en de inclusieve werkcultuur. Naar verwachting wordt eind tweede kwartaal 2020 een uitvoeringsplan voor de periode 2020-2025 voor besluitvorming naar het college en de raad gebracht.

b. Jong talent

Het aantrekken en behouden van (jong) talent is voor de organisatie nog steeds een aandachtspunt. In 2019 hebben we op dit gebied een aantal mooie stappen mogen zetten. In maart is het Traineeship Gemeente Amsterdam weer van start gegaan, waar dit jaar plek was voor 16 trainees. Daarnaast is in april 2019 ook een nieuwe lichting van het Young Professionals Programma voor Statushouders (YPPS) begonnen. Deze lichting bestond uit 15 trainees.
Ook via stages willen we (jong) talent de kans geven om onze organisatie te leren kennen. In 2019 boden we aan ruim 1500 stagiairs de gelegenheid af te studeren, werkervaring op te doen of rond te kijken binnen onze organisatie. Hiermee werd de stagenorm van drie stagiairs per vijftig fte ruim gehaald. Met een gemiddelde beoordeling van een 8 op een schaal van 1 tot 10 worden de stages ook erg goed gewaardeerd.
Naast het werven is ook de doorstroom van jongeren binnen de organisatie belangrijk om hen aan de organisatie te blijven binden. In 2019 is daarom wederom een High Impact Potential Program van start gegaan. In dit traject krijgen talentvolle medewerkers, die nu nog niet leidinggeven maar dat wel willen en kunnen, de kans ervaring op te doen op een leidinggevende plek.
Tot slot blijven we inzetten op de ontwikkeling van al onze medewerkers door het faciliteren van opleidingen en trainingen. Dit jaar volgden ruim 10.000 medewerkers een training of opleiding. Hierbij lukt het om oog te hebben voor dat het geleerde aansluit bij het werk: de trainingen scoren op een vijfpuntsschaal een 4.0 op toepasbaarheid en een overall waardering van 4.2.

c. Uitvoering Wet Banenafspraak

De gemeente Amsterdam werft actief medewerkers die vanwege een arbeidsbeperking minder makkelijk aan een baan kunnen komen en soms meer begeleiding daarbij nodig hebben. Per 31 december 2019 heeft de gemeente 445 banen (= 315 fte) gerealiseerd. Daarmee is het quotum gehaald. Het gaat om 367 medewerkers waarvan er nu 168 een vaste aanstelling hebben.

5. Vitaliteit

a. Vitaliteit

De gemeente Amsterdam wil een goede werkgever zijn, waar een gezond en prettig werkklimaat heerst, met veilige arbeidsomstandigheden en met een goede balans tussen mens en werk. Hierbij is het belangrijk dat haar medewerkers fit en vitaal zijn. In 2019 hadden alle medewerkers toegang tot een aanbod van verschillende bevorderende vitaliteitsinterventies. Denk hierbij aan een cursus stoppen met roken of een slaap- of mindfulnesstraining. Daarnaast doet de gemeente mee aan verschillende landelijke acties om de bewustwording over vitaliteit te versterken, bijvoorbeeld de week van het werkgeluk, Steptember (10.000 stappen per dag in september) en Stoptober (stoppen met roken in oktober).

1 Het ECHO mentoren traject helpt Nederlandse studenten met migratieachtergrond via mentoring op weg naar een sollicitatie of naar een eerste baan in het bedrijfsleven. De deelnemende partners - die de mentoren leveren – krijgen tegelijkertijd de gelegenheid om hun zichtbaarheid onder deze studenten te verbeteren

b. Verzuim

Ondanks deze aandacht voor vitaliteit is het verzuim in de gemeente nog steeds hoog. Over 2019 bedroeg het verzuim 6,5 procent. Ten opzichte van 2018 is dit een stijging van 0.2 procent.

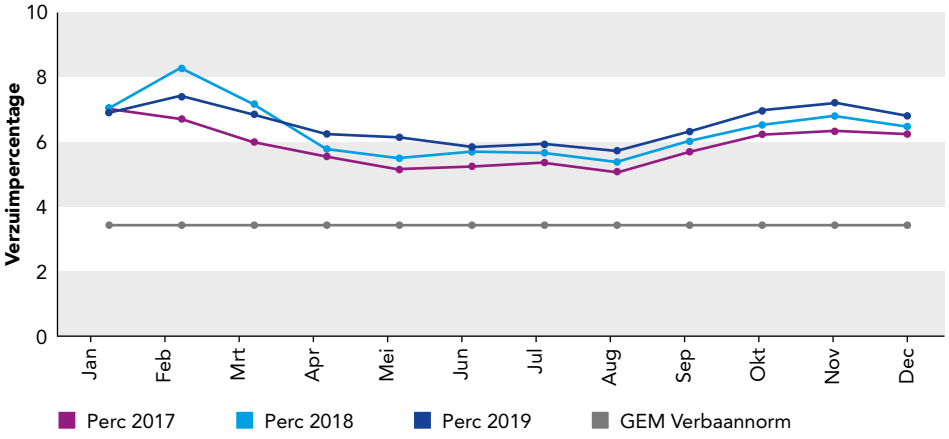

In 2019 is er geïnvesteerd in de centralisatie van de bedrijfsartsen. Voor 1 januari 2019 was er sprake van diverse versnipperde contracten met bedrijfsartsen. De nieuwe gecentraliseerde werkvorm heeft ertoe geleid dat er meer overzicht, uniformiteit van aanpak, coördinatie van verzuimen en continuïteit van dienstverlening was. Ook blijven we experimenteren met nieuwe interventies om verzuim terug te dringen. Denk aan het in een eerder stadium inzetten van verzuimadviseurs, maar ook aan het inzetten van PMO's (preventief medisch onderzoek).
Ten slotte wordt in samenwerking met TNO, Zilveren Kruis en Deloitte onderzocht hoe met de meest recente wetenschappelijke kennis en op basis van data verzuim kan worden voorspeld en voorkomen. De eerste resultaten worden verwacht in het tweede kwartaal van 2020.

c. Onderzoek naar verruiming partnerverlof (coalitieakkoord)

Het college heeft haar ambitie om het partnerverlof te verruimen onderzocht. De invoering van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA) heeft de mogelijkheden van een ruimer partnerverlof doen beperken. Desondanks heeft het college onderzocht welke mogelijkheden er voor verruiming zijn.

Uit het onderzoek blijkt dat een verruimd partnerverlof goed aansluit bij waar het college voor staat: goed- en inclusief werkgeverschap, welzijn van medewerkers, gender- en kansengelijkheid en een goede werk/privé balans. Het college zal het onderwerp agenderen in G4 verband zodat er een gezamenlijk standpunt kan worden gevormd tijdens de komende cao-onderhandelingen. Het college zal daarbij inzetten op een verruiming van het partnerverlof en onderzoeken welke kosten dat met zich meebrengt.

d. 6-urige werkdag

In lijn met het coalitieakkoord is een onderzoek uitgevoerd naar een pilot voor een 6-urige werkdag. Dit onderzoek bestaat uit een theoretische analyse, onderzoek naar de effecten van vergelijkbare pilots elders en welke implicaties een pilot zou hebben voor de gemeentelijke organisatie. Gebleken is dat een dergelijke pilot op grond van de cao Gemeenten en de cao Amsterdam onrechtmatig zou zijn. Om deze reden is er voor gekozen om op dit moment af te zien van het uitvoeren van een pilot 6-urige werkdag, maar deze wens mee te nemen in de besprekingen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) richting een volgende cao.
Ondertussen zetten we (nog sterker) in op alternatieve maatregelen richting een gezonde, stressvrije organisatie in de vorm van beleid op vitaliteit en verzuim, tijd- en plaatsonafhankelijk werken en regelingen zoals partner- en ouderschapsverlof.

6. Wet normalisering rechtspositie ambtenaren.

De Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA) is op 1 januari 2020 in werking getreden.
Het belangrijkste gevolg is dat de arbeidsrechtelijke (rechts)positie van ambtenaren gelijk is geworden aan die van werknemers in het private bedrijfsleven. Per 1 januari 2020 is de implementatie van WNRA voor het grootste deel voltooid. Het restant wordt afgewerkt in een nazorg periode die is voorzien tot 1 april 2020.

7. Salarissen

De salarisbegroting 2019 bedroeg € 1.155 miljoen. De uiteindelijke realisatie is € 1.128 miljoen. Dit betekent een gesaldeerd resultaat van € 27 miljoen. Dit resultaat komt voornamelijk voort uit het niet vervullen van moeilijk vervulbare vacatures en de vacatureruimte die bedoeld is voor piek- en dal-momenten die niet opgevangen kunnen worden door structurele inzet van

vaste medewerkers. Om de periode van invulling van de moeilijk vervulbare vacatures te overbruggen wordt tijdelijk gebruik gemaakt van externe inzet. Hierdoor kan de dienstverlening aan de stad geborgd blijven.

8. Wethoudernorm

Naast de 'Wet Normering Topinkomens' rapporteert de gemeente Amsterdam jaarlijks over ambtenaren van de gemeente Amsterdam die meer verdienen dan € 178.943, de zogenaamde 'Wethoudernorm'. In 2019 waren geen ambtenaren waarvan de bezoldiging hoger was dan het normbedrag van € 178.943. Het normbedrag voor 2020 is vastgesteld op € 183.977.

Apparaatslasten

Portefeuillehouder: wethouder Everhardt

Samen met de drie andere grote steden Rotterdam, Den Haag en Utrecht (samen met Amsterdam de G4) stelden we een gezamenlijke definitie op van apparaatslasten. Met deze definitie kunnen we de apparaatslasten van de G4 ook makkelijker onderling vergelijken.

Apparaatslasten bestaan uit het volgende:

- alle salaris en persoonlijke lasten zoals opleidingen, dienstkleding, mobiele telefoons van alle collega's
- de lasten van externe inhuur, zowel voor de reguliere bedrijfsvoeringen als voor de beleidsprogramma's
- de lasten die samenhangen met de ondersteuning aan de organisatie zoals ICT, schoonmaak, huisvesting, licenties, bestuursondersteuning, koffie, energie en water, huur enzovoort. Deze lasten staan bij B1. Overhead.

De apparaatslasten bestaan in 2019 voor ongeveer 75 procent uit salarislasten.

Apparaatslasten verwerkt in de jaarrekening

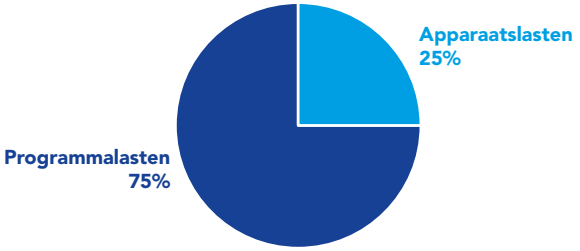

In deze grafiek hebben we de apparaatslasten weergegeven als percentage van de totale lasten van de jaarrekening (€ 6,3 miljard). De totale lasten bestonden in 2019 voor ongeveer voor 25 procent uit apparaatslasten.

Vensters voor Bedrijfsvoering

Portefeuillehouder: wethouder Groot Wassink

De benchmark Vensters voor Bedrijfsvoering wordt ingevuld door honderd gemeenten, provincies en waterschappen. Het biedt managers handvatten om met elkaar in gesprek te gaan over ambities, keuzes en verbeterpunten van de organisatie. Ter illustratie zijn hieronder voor achttien indicatoren de gegevens van Amsterdam weergegeven, afgezet tegen het gemiddelde van de G4 (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht).

Omvang formatie per gemeente

Amsterdam:	15.065 fte
Rotterdam:	11.476 fte
Den Haag:	7.469 fte
Utrecht:	3.898 fte

Formatie per 1.000 inwoners

Amsterdam:	17,2 fte
t.o.v. 2018:	^ 0,3 fte
G4:	15,1 fte
t.o.v. 2018:	gelijk

Omvang overhead (formatief)

Amsterdam:	28,1%
t.o.v. 2018:	^ 0,1%
G4:	29,1%
t.o.v. 2018:	v 0,7%

Omvang bedrijfsvoering (formatief)

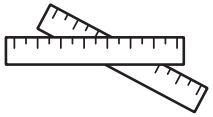

Amsterdam:	15,8%
t.o.v. 2018:	gelijk
G4:	19,1%
t.o.v. 2018:	^ 0,2%

Ziekteverzuim

Amsterdam:	6,5%
t.o.v. 2018:	^ 0,2%
G4:	6,4%
t.o.v. 2018:	^ 0,2%

Uitgaven Persoonlijke ontwikkeling

Amsterdam:	niet bekend
t.o.v. 2018:	€ 1.116
G4:	€ 978
t.o.v. 2018:	v € 75

Vrouwen in leidinggevende positie

Amsterdam:	47%
t.o.v. 2018:	gelijk
G4:	43%
t.o.v. 2018:	v 2%

Medewerkers onder 35 jaar

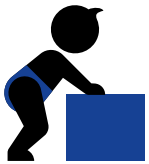

Amsterdam:	16%
t.o.v. 2018:	gelijk
G4:	16%
t.o.v. 2018:	gelijk

Medewerkers 55 jaar of ouder

Amsterdam:	31%
t.o.v. 2018:	gelijk
G4:	32%
t.o.v. 2015:	gelijk

Apparaatskosten per fte

Amsterdam:	€ 104.608
t.o.v. 2018:	niet bekend
G4:	€ 94.685
t.o.v. 2018:	^ € 11.054

Gemiddelde loonsom per fte

Amsterdam:	€ 74.875
t.o.v. 2018:	^ € 2.292
G4:	€ 74.381
t.o.v. 2018:	^ € 3.174

ICT kosten per fte

Amsterdam:	niet bekend
t.o.v. 2018:	€ 4.431
G4:	€ 11.204
t.o.v. 2018:	^ € 1.117

Kosten externe inhuur

Amsterdam:	21,4%
t.o.v. 2018:	^ 1,8%
G4:	16,3%
t.o.v. 2018:	^ 0,5%

Betaal discipline

Amsterdam:	84%
t.o.v. 2018:	v 1%
G4:	91%
t.o.v. 2018:	gelijk

Ruimtebeslag per fte (*)

Amsterdam:	17 m²
t.o.v. 2018:	gelijk
G4:	17 m²
t.o.v. 2018:	gelijk

Huisvestingskosten per m² (*)

Amsterdam:	niet bekend
t.o.v. 2018:	€ 308
G4:	€ 342
t.o.v. 2018:	^ € 6

Aantal werkplekken per fte

Amsterdam:	0,77
t.o.v. 2018:	gelijk
G4:	0,76
t.o.v. 2018:	v 0,08

Social Return Inkoop (**)

Amsterdam:	100%
t.o.v. 2018:	gelijk
G4:	58%
t.o.v. 2018:	v 27%

(*) Voor Amsterdam zijn (nog) niet alle kantoorgebouwen meegenomen.
(**) Beleid Sociaal Return van Amsterdam is vanaf € 221.000.

4.2 Financiering

In deze paragraaf beschrijven we de uitvoering van de gemeentelijke financieringsfunctie. De financieringsfunctie zorgt ervoor dat we voldoende geld beschikbaar hebben om aan alle financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Hiervoor trekken we kortlopende en langlopende leningen aan. Onder de financieringsfunctie valt ook verstrekken van leningen en garanties en beheersen van financiële risico's.

Het wettelijk kader ligt vast in nationale en Europese regelgeving. Binnen de nationale regelgeving zijn de kaders vooral:

- de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido)
- de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet hof)
- de Gemeentewet
- het Besluit begroting en verantwoording (BBV)

Deze wettelijke kaders hebben we verder uitgewerkt en vastgelegd in het gemeentelijke Treasury- statuut. Het beleid over verstrekken en beheren van leningen en garanties door ons aan derden staat in het "Lening- en garantiebeleid gemeente Amsterdam".

4.2.1 Externe financiering

In 2019 hebben we fors geïnvesteerd in de stad. De omvangrijkste investeringen in de stad zijn de investeringen in:

- erfpachtgronden
- (school)gebouwen
- de openbare ruimte zoals parkeervoorzieningen, kades, bruggen, tunnels, wegen, verlichting en verkeerssystemen

In de Investeringsparagraaf onderbouwen we de investeringen.

Onze uitgaven waren hoger dan de inkomsten, onder andere vanwege de forse investeringen. Investeringen financieren we met externe en interne financieringsmiddelen en het werkkapitaal. Externe financieringsmiddelen zijn leningen van externe partijen waarover we rente betalen. De reserves, voorzieningen en het jaarresultaat vormen onze interne financieringsmiddelen. Het werkkapitaal is het verschil tussen:

- aan de ene kant de waarde van de voorraden plus de nog te ontvangen bedragen.
- aan de andere kant de nog te betalen bedragen.

De externe financieringsmiddelen stegen in 2019 met € 495 miljoen naar € 5.317 miljoen. Tabel 1 toont de ontwikkeling van de externe financieringsmiddelen in 2019.

Tabel 1. Overzicht externe financieringsmiddelen

(Bedragen x € miljoen)

Externe financieringsmiddelen	2018	2019	Mutatie
Liquide middelen	-25	-3	22
Kasgeldleningen	420	258	-162
Langlopende leningen	4.427	5.062	635
Totaal	**4.822**	**5.317**	**495**

Grafiek 1 toont het verloop van de externe financieringsmiddelen van de afgelopen vijf jaar. Hierin staat ook het aandeel van de financieringsbehoefte voor erfpacht. Het betreft hier de balanswaarde van de erfpachtgronden die canon-betalend zijn min de reserve financiering erfpacht grond.

Grafiek 1. Ontwikkeling externe financieringsmiddelen 2015 – 2019

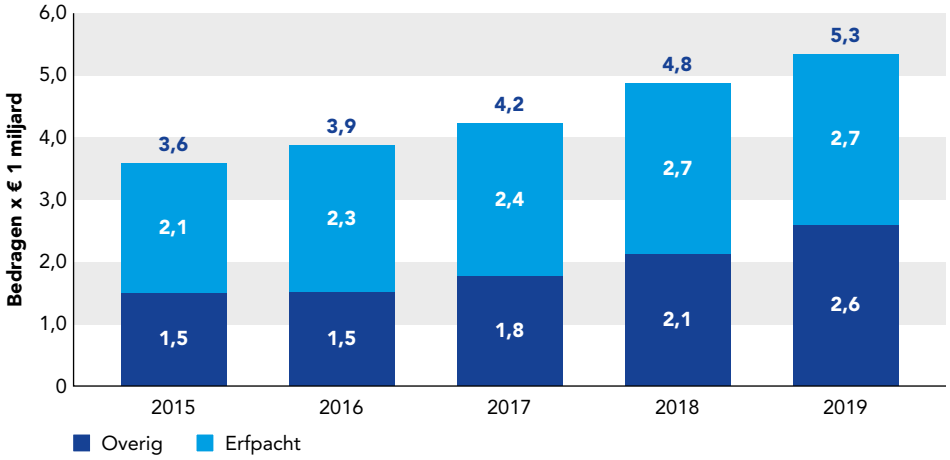

Bij de Najaarsnota 2019 was de verwachte omvang van de externe financieringsmiddelen voor eind 2019 begroot op € 5,8 miljard. Deze kwam uiteindelijk € 455 miljoen lager uit op € 5,3 miljard. De uiteindelijke lagere omvang van de externe financieringsmiddelen (externe schuld) is het resultaat van een aantal effecten:

- De omvang van de interne financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en resultaat) kwam € 220 miljoen hoger uit dan verwacht. Hierdoor waren meer financieringsmiddelen aanwezig dan verwacht wat de schuld verlaagde.
- De omvang van het immateriële en materiele bezit kwam € 122 miljoen lager uit dan verwacht. Hierdoor steeg de schuld minder dan verwacht.
- De omvang van het financiële bezit kwam € 45 miljoen lager uit dan verwacht. Dit komt vooral het treffen van een voorziening voor het Afval Energiebedrijf (AEB). Conform BBV wordt deze voorziening gesaldeerd met de boekwaarde waardoor het financiële bezit afneemt.
- De werkkapitaalbehoefte daalde € 67 miljoen meer dan verwacht. Hierdoor waren meer financieringsmiddelen aanwezig dan verwacht wat de schuld verlaagde.

De externe schuld steeg in 2019. Maar de rentelasten daalden in 2019 met € 1 miljoen naar € 81 miljoen. Dit kwam vooral doordat we aflopende leningen tegen een lagere rente konden herfinancieren. Het rentepercentage voor het aantrekken van kortlopende leningen was in 2019 negatief, net als in voorgaande jaren. Het gemiddeld rentepercentage van de totale externe financieringsmiddelen in 2019 was 1,6 procent.

Tabel 2. Externe financiering, omvang en rentelast

(Bedragen x € miljoen)

Externe financieringsbehoefte	2018	2019
Omvang	4.821	5.316
Rentelast	82	81
Gemiddeld gewogen rentepercentage	1,8%	1,6%

4.2.2 Kengetallen

Er zijn verschillende invalshoeken om de schuld en de houdbaarheid ervan te beoordelen. Kengetallen moeten inzicht in de schuld geven om de schuld en ontwikkeling daarvan beter te kunnen begrijpen. De solvabiliteitsratio en de netto schuldquote zijn verplichte kengetallen vanuit het BBV. Vanuit de Wet fido zijn de renterisiconorm en de kasgeldlimiet verplichte kengetallen. Daarnaast geven we een toelichting op schatkistbankieren en derivaten.

Deze vier kengetallen lichten we in deze paragraaf verder toe. Een overzicht van de kengetallen tonen we in tabel 3.

Tabel 3. Kengetallen Schuld

			Signaleringswaarden volgens toezichthouder provincie Noord-Holland		
Kengetallen Schuld	**2018**	**2019**	**Voldoende**	**Neutraal**	**Onvoldoende**
Solvabiliteit	58%	55%	> 50%	20% < X < 50%	< 20%
Netto schuldquote	80%	96%	< 90%	90% < X < 130 %	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	75%	91%	< 90%	90% < X < 130 %	> 130%
Renterisiconorm	6%	6%			> 20%
Kasgeldlimiet	8%	5%			> 8,5%

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio berekenen we door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft aan hoeveel we van ons bezit financieren met eigen vermogen.

In 2019 bedraagt onze solvabiliteitsratio 55 procent. Daarmee voldoen we met ons huidige solvabiliteitsratio aan de gestelde signaleringswaarde 'voldoende' van de provincie Noord-Holland. Tegenover 2018 daalde de solvabiliteitsratio met 3 procentpunten. Deze daling komt doordat de omvang van het eigen vermogen afnam en het balanstotaal minder steeg. De afname van het eigen vermogen komt onder andere door een lager saldo van baten en lasten. Hiertegenover stond de toename van het balanstotaal door forse investeringen in de stad. Deze toename was echter kleiner dan de afname van het eigen vermogen. Hierdoor daalde de solvabiliteitsratio.

Netto schuldquote (zonder en met correctie voor verstrekte leningen)

De netto schuldquote berekenen we door de netto schuld conform BBV te delen door het begrotingstotaal. Het begrotingstotaal zijn de totale baten zonder reservemutaties. Om te weten in hoeverre er sprake is van doorlenen, geven we de netto schuldquote weer zonder en met correctie voor door ons verstrekte leningen.

In 2019 bedraagt onze netto schuldquote ongecorrigeerd voor verstrekte leningen 96 procent. Met ons huidige schuldquote voldoen we dus aan de signaleringswaarde 'neutraal' van de provincie Noord-Holland. Tegenover 2018 steeg de netto schuldquote ongecorrigeerd voor verstrekte leningen met 16 procentpunten. Deze stijging komt door de toegenomen netto schuld en het gedaalde begrotingstotaal. Geschoond voor leningen en erfpacht is de netto schuldquote 38 procent. Onder erfpacht gaan we hier uit van de balanswaarde van de erfpachtgronden die canon-betalend zijn min de reserve financiering erfpacht grond.

Renterisiconorm

De renterisiconorm geeft het renterisico op de bestaande langlopende schuld weer. We berekenen het door het bedrag van de bestaande langlopende schuld dat we binnen een gegeven jaar verplicht moeten aflossen of waarvan we de rente moeten herzien, te delen door het begrotingstotaal. In 2019 bedraagt onze renterisiconorm € 1.006 miljoen. In 2019 hebben we ruim binnen de renterisiconorm gewerkt en komen we op 6 procent (€ 288 miljoen) van het begrotingstotaal.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet begrenst onze maximale kortlopende schuld. Dit zijn leningen met een looptijd tot 1 jaar. We berekenen het door de gemiddelde omvang van de kortlopende leningen te delen door het begrotingstotaal. De limiet hiervoor ligt op maximaal 8,5 procent van het begrotingstotaal. In 2019 bedraagt ons kasgeldlimiet € 428 miljoen. In alle kwartalen voldeden we hieraan. Eind 2019 bedroeg de kortlopende schuld € 255 miljoen. Dat is 5 procent van het oorspronkelijke begrotingstotaal. Gemiddeld was de kortlopende schuld in 2019 7,3 procent van het begrotingstotaal.

Schatkistbankieren

Alle decentrale overheden moeten vanaf een bepaald drempelbedrag overtollige middelen in de schatkist van het ministerie van Financiën aanhouden. Deelname van de decentrale overheden aan schatkistbankieren zorgt voor een lagere EMU-schuld van Nederland. Voor ons bedroeg het drempelbedrag in 2019 € 12,8 miljoen. In 2019 hebben we het drempelbedrag niet overschreden en gebruikten we geen schatkistbankieren.

Derivaten

In 2019 gebruikten we geen derivaten. In 2019 sloten we ook geen derivaten af. Volgens het Treasury-statuut mogen we derivaten alleen afsluiten om opwaartse renterisico's af te dekken. En voor elke transactie hebben we vooraf toestemming nodig van het college van b en w.

4.2.3. EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil van inkomsten en uitgaven van de overheid. Onze inkomsten en uitgaven tellen mee bij het bepalen van het EMU-saldo van Nederland. Er is een verschil tussen het exploitatiesaldo en het EMU-saldo. In het EMU-saldo zijn investeringsuitgaven en aan- en verkopen van grond opgenomen. Maar geen afschrijvingen en toevoegingen aan reserves en voorzieningen. Dit is wel zo in het exploitatiesaldo.

Tabel 4 toont het effect van ons op het EMU-saldo van Nederland. Hieruit blijkt dat wij in de jaren 2018 en 2019 een flinke invloed hebben op het EMU-saldo van Nederland. Dat komt doordat we fors investeerden in de stad. De grootste investeringen in de stad zijn de investeringen in erfpachtgronden, (school)gebouwen en openbare voorzieningen.

Tabel 4. EMU-saldo

(Bedragen x € miljoen)

EMU-saldo	2018	2019
Saldo van baten en lasten voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	36,0	-257,6
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	365,9	288,5
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	54,3	52,5

EMU-saldo	2018	2019
Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-849,6	-714,7
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord	34,8	208,5
Baten uit desinvesteringen in (im)materieële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op de exploitatie verantwoord	6,2	12,6
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw- woonrijp maken e.d. die niet op de exploitatie staan	-555,7	-330,0
Baten bouwgrondexploitatie voor zover niet in de exploitatie verantwoord	498,6	297,4
Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	-80,9	-49,6
Lasten i.v.m. transacties derden die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten lasten van de reserves worden gebracht	-	-
De bij verkoop van effecten te verwachten boekwinst	-	-
Berekend EMU-saldo	**-490,4**	**-492,4**

4.2.4 Verstrekte leningen

Lening- en garantiebeleid

We verstrekken leningen als dit het publiek belang dient en er geen andere externe financiers een lening willen verstrekken. De lener moet vanuit financiële analyses aan alle aflossings- en renteverplichtingen kunnen voldoen. Dit is echter niet zonder risico's. Juist de combinatie van publiek belang en de afwezigheid van externe financieringsmogelijkheid maakt het risico hoger dan gemiddeld. Garanties verstrekken we alleen als dit een toegevoegde waarde oplevert ten opzichte van een lening. Bij specifieke risico's treffen we een voorziening. Onze resterende risico's bij het verstrekken van leningen en garanties zitten in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Hiervoor houden we de Algemene Reserve aan vanuit de regels Weerstandsvermogen.

We hebben eind 2019 voor € 286 miljoen aan leningen aan derden verstrekt. Tegenover 2018 is dit een toename van € 29 miljoen. Zie ook tabel 5.

Tabel 5. Overzicht verstrekte leningen

(Bedragen x € miljoen)

Verstrekte leningen	2018	2019	Risico indicatie	Verant-woordelijke organisatie	Soort
AEB Amsterdam	108,0	143,0	Hoog	B&O	Deelneming
Afvalservice West	1,7	-	Middel	B&O	Overig
Amsterdamse Investeringsfonds (AIF)	7,6	7,1	Hoog	B&O	Overig
Amsterdamse Middensegment Hypotheekleningen	14,1	11,5	Laag	Wonen	Overig
Carré	2,2	2,2	Middel	B&O	Deelneming
Duurzaamheidsfonds	7,1	8,1	Middel	R&D	Overig
Energieleningen	6,0	6,1	Laag	Wonen	Overig
GVB Activa	-	-	Laag	B&O	Deelneming
Marktkwartier	5,9	5,9	N.v.t.	G&O	Overig
Nationaal Restauratiefonds	4,3	5,1	Laag	M&A en Wonen	Overig
Nationaal Restauratiefonds stortingen	1,7	0,9	Laag	M&A en Wonen	Overig
Nemo	11,3	11,3	N.v.t.	B&O	Overig
Schuldsaneringsleningen	16,6	18,0	Hoog	Inkomen	Overig
Staatsobligaties	1,7	1,7		B&O	
ITA (Stadsschouwburg Amsterdam)	4,6	5,1	Laag	K&C	Overig
Startersleningen	13,2	10,9	Laag	Wonen	Overig
SVn stortingen voor energie- en startersleningen	4,6	3,0	Laag	Wonen	Overig
Westpoort Warmte (WPW)	46,0	46,0	Hoog	B&O	Deelneming
Overig leningen < € 1 miljoen	0,5	0,3			
Totaal	**257,2**	**286,1**			
Correctie voorziening Marktkwartier	-5,9	-5,9			
Correctie voorziening Schuldsaneringsleningen	-0,3	-0,5			
Boekwaarde verstrekte leningen	**251,0**	**279,7**			

Per lening is er een aanduiding van het financieringsrisico. Een risicoaanduiding 'laag', 'middel' of 'hoog' betekent dat er een lage, gemiddelde of hoge kans bestaat dat we rentebetalingen of aflossingen niet volledig ontvangen. Als er een voorziening is om het risico te dekken,

dan staat dit bij de toelichting op die lening. Bij enkele leningen staat risicoclassificatie 'niet van toepassing' (n.v.t.). Dat zijn aflossingsvrije leningen met een speciale constructie. Hieronder volgt een toelichting op de belangrijkste veranderingen, die waar de risicoaanduiding ´middel´ of ´hoog´ is of waarvan de structuur is gewijzigd.

AEB

We verstrekten aan Afval Energiebedrijf (AEB) een achtergestelde lening van € 143 miljoen eind 2019. Een achtergestelde lening is een lening die pas wordt terugbetaald nadat in dit geval de lening aan de banken is terugbetaald. Na de verzelfstandiging van AEB in 2014 had de gemeente aanvankelijk ook een reguliere lening verstrekt van circa € 220 miljoen. Deze is eind 2017 geherfinancierd bij vier banken. In 2019 verleenden we liquiditeitssteun voor een bedrag van € 35 miljoen en hebben we aanvullend € 45 miljoen aan liquiditeitssteun toegezegd. Daar maakte AEB nog geen gebruik van. Het financieringsrisico van deze lening is 'hoog' door de onzekere situatie bij AEB en het achtergestelde karakter. De situatie rondom AEB en de financiële impact voor de gemeente lichten we verder toe in hoofdstuk 2 Financiële hoofdlijnen.

Afvalservice West

We verstrekten aan Stichting Afvalservice West (ASW) een achtergestelde lening voor financieren van een gebouw voor afvalinzameling. In 2019 hebben we alle activa en passiva van ASW overgenomen, waarmee de lening is afgelost.

AIF leningen

We verstrekten vanuit ons Amsterdamse Investeringsfonds (AIF) leningen voor in totaal € 7,1 miljoen eind 2019 rond:

- economie
- stedelijke ontwikkeling
- duurzaamheid

Inmiddels is het fonds gesloten. We verstrekken geen nieuwe leningen. Het financieringsrisico houden we op 'hoog' omdat de leningen verstrekt zijn om nieuwe ideeën te stimuleren. We hebben een reserve getroffen die de omvang van alle verstrekte leningen dekt.

Carré

We verstrekten aan Koninklijk Theater Carré een aflossingsvrije lening van € 2,2 miljoen eind 2019. Daarnaast verstrekten we een mogelijkheid om een rekening-courant af te sluiten van maximaal € 2 miljoen. Die is tot nu toe niet gebruikt. Het exploitatieresultaat en de kasstroom van Carré is voldoende om aan de aflossings- en renteverplichtingen te kunnen voldoen. Het financieringsrisico houden we op 'middel'.

Duurzaamheidsfonds

We verstrekten vanuit ons duurzaamheidfonds leningen aan duurzame projecten in de stad voor in totaal € 8,1 miljoen eind 2019. In totaal is er in het Duurzaamheidsfonds een bedrag van € 30 miljoen beschikbaar voor het verstrekken van leningen aan duurzame projecten. Het financieringsrisico houden we op 'middel'.

GVB Activa

De leningsfaciliteit aan GVB Activa eindigde in 2019. GVB Activa gebruikte al jaren de leningsfaciliteit niet en sloot voor toekomstige financieringsbehoefte externe financieringsfaciliteiten af.

Schiphol Area Development Company

De aandeelhouders van Schiphol Area Development Company (SADC) hebben samen een leningsfaciliteit verstrekt van maximaal € 13,5 miljoen, waarvan wij maximaal € 3,375 miljoen. In 2019 is de leningsfaciliteit niet gebruikt. Het risico is ingeschat op 'hoog', vanwege het achtergestelde karakter van de lening en de risico's die horen bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen.

Schuldsaneringsleningen

We verstrekten vanuit schuldsanering leningen. Dit als onderdeel van ons beleid voor armoedebestrijding. Daarvan was de stand eind 2019 € 18 miljoen. We schatten het financieringsrisico vanwege het karakter van schuldsanering op 'hoog'. Als maatregel van risicobeheersing volgt de gemeentelijke kredietbank (GKA) deze leningen intensief. De GKA verstrekt deze leningen ook.

Westpoort Warmte

We hebben aan Westpoort Warmte (WPW) een leningsfaciliteit verstrekt van maximaal € 51 miljoen. Dit als onderdeel van een totale leningsfaciliteit

van alle aandeelhouders van € 102 miljoen. Het uitstaande saldo van de verstrekte lening is € 46 miljoen eind 2019. Gezien de verbondenheid met en de onzekere situatie bij AEB verhogen we het financieringsrisico van WPW naar 'hoog'.

Overige leningen kleiner dan € 1 miljoen

We hebben een aantal kleinere leningen verstrekt. De belangrijkste ontwikkelingen hier zijn rond de Sociale firma's. We hebben vanuit ons Investeringsfonds Sociale Firma's leningen verstrekt. Deze richten zich op het scheppen van arbeidsplaatsen voor personen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Sociale firma's konden bij ons tegen gunstige voorwaarden een lening krijgen voor bedrijfs- en werkkapitaal. Alle 4 de firma's die vanuit dit fonds een lening ontvingen, hebben financiële problemen en hebben daarom uitstel van betaling aangevraagd. Van de 4 firma's zijn er 2 inmiddels opgeheven. De vorderingen op deze firma's voor een bedrag van € 175.000 zijn afgeschreven. Het financieringsrisico van de 2 overgebleven leningen is 'hoog'. Dit wordt ook ondersteund door een externe evaluatie van de regeling. Naar aanleiding van de evaluatie hebben we besloten om geen nieuwe leningen aan sociale firma's te verstrekken.

4.2.5 Verstrekte garanties

We hebben eind 2019 voor € 10,3 miljard aan financiële garanties aan derden verstrekt. Tegenover 2018 is dit een daling van € 219 miljoen. De afname komt vooral door de verlaging in de achtervangposities in het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Zie ook tabel 6. Bij een financiële garantie:

- verstrekt een andere partij (meestal banken) een lening aan de kredietnemer.
- staan we garant wanneer de kredietnemer niet aan zijn rente en of aflossingsverplichtingen kan voldoen.

Tabel 6. Overzicht verstrekte garanties

(Bedragen x € miljoen)

Verstrekte leningen	2018	2019	Risico indicatie	Verantwoordelijke organisatie
Achtervangpositie WEW	2.070	1.967	Laag	Wonen
Achtervangpositie WSW	8.356	8.240	Laag	Wonen
Beurs van Berlage BV	6	6	Laag	B&O
Broedplaatsen	1	1	Middel	Kunst & Cultuur
De Meervaart	1	1	Laag	Kunst & Cultuur
Gemeente garanties wonen	5	4	Laag	Wonen
Gemeente garanties zorg	3	2	Laag	Wonen
Het Waterlaboratorium	p.m.	p.m.	Middel	B&O
Hogeschool van Amsterdam	12	11	Laag	Nieuw-West
Keersluis	4	4	Middel	Noord
Nationaal Restauratiefonds	2	1	Middel	Wonen
Sportfondsenbad West	7	7	Middel	Sport & Bos
Stichting Financiering Bouw Sportaccommodaties	1	1	Middel	Sport & Bos
Stichting Waternet	65	67	Laag	B&O
Overig garanties < € 1 miljoen	2	2		
Totaal	**10.535**	**10.316**		

Per garantie geven we een aanduiding van het financiële risico. De risicoaanduidingen ´laag´, ´middel´ of ´hoog´ betekenen dat er een lage, gemiddelde of hoge kans is dat de garantie wordt ingeroepen. Dan moeten we de omvang van de garantie gedeeltelijk of in zijn geheel verstrekken aan de begunstigde. Als we een voorziening hebben gevormd om het risico te dekken, dan staat dit bij de toelichting van die garantie. Hieronder lichten we de garanties toe die als deze nieuw zijn, een risicoaanduiding 'middel' of 'hoog' hebben of een risicoaanduiding 'laag' hebben maar die groot van omvang zijn.

Verantwoording achtervang algemeen

Zoals in de vorige jaren geven we de garantieomvang voor de achtervangpositie rond de waarborgfondsen weer als het totaal van de borgstellingen die de waarborgfondsen hebben afgegeven gerelateerd aan ons. Dit is niet de werkelijke garantieomvang voor ons, deze is beduidend

lager. We kunnen als achtervang aangesproken worden om samen met het Rijk renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen als hun risicovermogen onvoldoende is. Als we renteloze leningen moeten verstrekken, heeft dit invloed op onze externe schuld en rentelast.

Achtervangpositie Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW)

Het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) waarborgt de leningen die burgers hebben afgesloten voor het kopen van een huis onder de Nationale Hypotheek Garantie (NHG). Soms kan de leningnemer niet aan zijn financiële verplichtingen voldoen. Dan kunnen financiers het WEW aanspreken voor de restschuld bij gedwongen verkoop. Het Rijk en gemeenten vormden tot eind 2010 samen een achtervang als het garantievermogen van het WEW onvoldoende bleek. Het Rijk nam deze taak volledig over voor leningen die vanaf 2011 zijn afgesloten. Het volume aan NHG-hypotheken die tot en met 2010 voor Amsterdammers verstrekt zijn bedroeg € 2,0 miljard eind 2019. We schatten het risico op aanspraak uit de gemeentelijke achtervang als 'laag' in. Dit vanwege:

- het aanwezige vermogen bij het WEW
- de lage hypotheekrente
- de lage werkeloosheid
- de aanwezige vraag op de huizenmarkt

Sinds 2011 verstrekken we geen nieuwe leningen meer onder de gemeentelijke achtervang. Onze achtervangpositie daalt jaarlijks door aflossingen op geborgde leningen.

Achtervangpositie Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)

Het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) staat borg voor de rente en aflossingen van leningen van woningcorporaties. Daardoor kunnen de corporaties tegen gunstige voorwaarden lenen. De achtervang van de deelnemende Nederlandse gemeenten en het Rijk is onderdeel van een bredere zekerheidsstructuur. Die bestaat uit drie lagen:

1. De eerste zekerheid ligt in de onderlinge waarborg tussen de corporaties binnen het WSW (solidariteit). Als een corporatie niet meer kredietwaardig is, kan deze saneringssteun ontvangen die de andere corporaties opbrengen met de saneringsheffing.
2. Als de saneringssteun onvoldoende is of wordt besloten om niet te saneren, dan kunnen financiers aanspraak doen op het WSW (secundaire zekerheid). Het risicovermogen van het WSW en de obligoverplichtingen van WSW-deelnemers dekt de mogelijke verplichtingen die voortvloeien uit de borgstelling. Daarnaast gelden de activa van de corporatie(s) als onderpand voor de verleende borgstelling en kunnen deze uitgewonnen worden. Dit is geregeld via een positieve hypotheekverklaring bij die activa, ten gunste van het WSW.
3. De Nederlandse gemeenten en het Rijk vullen zo nodig het garantievermogen van het WSW met renteloze leningen aan. Zo dat het WSW de borgstellingen aan geldverstrekkers kan nakomen.
   - Het Rijk verstrekt in alle gevallen 50 procent van de renteloze leningen.
   - De zogenoemde "schadegemeenten" (vermeld in de leningsovereenkomsten waarvoor WSW betaalverplichting overneemt) verstrekken samen 25 procent van de renteloze leningen.
   - Alle gemeenten die achtervanger zijn van WSW (met inbegrip van de schadegemeenten) verstrekken samen de resterende 25 procent van de renteloze leningen.

Eind 2019 was de stand van ons geborgde aandeel € 8,2 miljard. We verwachten dat ons achtervangvolume de komende jaren toeneemt vanwege de geplande bouwplannen bij de corporaties.
Naar aanleiding van 2 eerdere aanspraken met het WSW heeft het WSW een Strategisch Programma opgezet. Het doel hiervan is om een voldoende robuust borgstelsel te kunnen garanderen. Parallel aan de uitwerking van een pakket aan (geïntegreerde) maatregelen heeft de Autoriteit Wonen (toezichthouder op het WSW) in juli middels een kritisch rapport zijn zorgen geuit over de toereikendheid van het risicokapitaal van het WSW.
Mede door dit rapport zijn we ons bewust van de onzekerheden rondom het WSW en de financiële uitdagingen in de sector. Het vertrouwen dat het WSW voldoet aan de afspraak dat er met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid geen beroep wordt gedaan op het Rijk en gemeenten als achtervang, staat op basis van analyses van het WSW voorop. Ook is het behoud van de zeer hoge 'AAA' kredietwaardigheid van kredietbeoordelaars S&P een belangrijk signaal. We blijven de ontwikkelingen rondom het risicoprofiel van het WSW, de sector en de afronding van het Strategisch Programma WSW kritisch volgen. Vooralsnog continueren we het risico op 'laag'.

Broedplaatsen
We hebben een samenwerkingsverband met Triodos Bank. Daarbij ondersteunen we financieringen van Triodos in broedplaatsen. Het gaat hierbij om een deelgarantie van ons voor het totaalbedrag dat Triodos aan financiering verstrekt. Het totaalbedrag aan garanties is maximaal € 1 miljoen. Momenteel heeft Triodos 8 leningen verstrekt aan broedplaatsen. Het risico op deze garantie houden we op ‘middel’, mede door het gezamenlijk karakter met Triodos.

De Meervaart
We hebben een garantie verstrekt om een verbouwing van theater De Meervaart te financieren. Het resterende saldo is € 1,2 miljoen eind 2019. Door de stabiele bedrijfsvoering, goede financiële ratio’s en omdat er geen betalingsachterstanden op de gegarandeerde lening zijn, verlagen we het garantierisico van ‘middel’ naar ‘laag’.

Keersluis
We hebben een garantie verstrekt voor financiering van een bedrijfsverzamelgebouw op de Asterweg in Amsterdam Noord. Die is bestemd voor startende bedrijven. Het resterende saldo hiervan is € 4 miljoen in 2019. Het risico houden we op ‘middel’, gebaseerd op de verhuur van het gebouw.

Nationaal Restauratiefonds
Wij hebben (oude) restauratiehypotheken en -leningen gegarandeerd die het Nationaal Restauratiefonds (NRF) heeft verstrekt. We verstrekken geen nieuwe garanties meer sinds er in 2003 rechtstreeks rijksgelden beschikbaar kwamen. Daarom was een gemeentegarantie niet langer nodig. Het risico schatten we op 'middel'.

Sportfondsenbad
We hebben een garantie voor een lening aan het Sportfondsenbad Amsterdam West verstrekt. Het uitstaande saldo is € 7,2 miljoen eind 2019. De bedrijfsvoering van het Sportfondsenbad is stabiel en het eigen vermogen beperkt. Het risico houden we daarom op ‘middel’.

4.3 Grondbeleid

In overeenstemming met artikel 16 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat deze paragraaf grondbeleid:

- **de visie op het grondbeleid en hoe deze wordt uitgevoerd**
- **een actuele prognose van het totaal van de grondexploitaties**
- **de wijze en onderbouwing van winstnemingen en de reserves in relatie tot de risico's.**

We gaan in deze paragraaf eerst in op het grond(prijs)beleid en de overige beleidsmatige uitgangspunten voor de grondexploitaties. Vervolgens behandelen we de prognoses voor het Vereveningsfonds (inclusief Zuidas). Daarbij kijken we ook naar de inzet van de vereveningsruimte om de grondproductie en ander vastgoed op peil te houden.

De cijfers van deze paragraaf grondbeleid zijn gebaseerd op de financiële administratie en het MeerjarenPerspectief Grondexploitaties (MPG) 2020. In het MPG 2020 zijn de gegevens van het Vereveningsfonds en Zuidas geconsolideerd.

Op 23 januari 2019 heeft de gemeenteraad de Nota Financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte (hierna: de Nota Financiële verantwoording) vastgesteld. Deze nota is de basis voor de verantwoording over het grondbeleid in 2019.

4.3.1 Grondbeleid

De gemeente stuurt actief op de verdere (her-)ontwikkeling van de stad. Ruim 85 procent van de grond binnen de gemeentegrenzen is gemeentelijk eigendom. Daardoor is de gemeente als grondeigenaar vaak actief betrokken bij stedelijke ontwikkeling. Grofweg zijn er twee hoofdvormen van gebieds- of locatieontwikkeling:

1. *Actief grondbeleid:* hiervan is sprake bij nieuwe terreinen en gebieden zonder zittende particuliere eigenaren en erfpachters;
2. *Faciliterend grondbeleid:* hiervan is sprake bij een functiewijziging of verandering op pand- of gebiedsniveau. Er zijn dan belanghebbenden in het gebied zoals particuliere eigenaren die (een deel van) de grond bezitten of erfpachters.

Bij actief grondbeleid heeft de gemeente een actieve positie en rol. We zijn dan in de regel verantwoordelijk voor het planontwikkelproces, het bouw- en woonrijp maken van de locatie en voor de uitgifte in erfpacht van de bouwrijpe kavels. We geven de kavels in erfpacht uit aan een ontwikkelende partij die vervolgens het vastgoed realiseert. De gemeentelijke kosten en opbrengsten van een gebied dat ontwikkeld wordt, staan in een zogenoemde grondexploitatiebegroting.

Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente een meer faciliterende rol, ondanks het feit dat de gemeente ook hier (mede)grondeigenaar kan zijn. De gemeente formuleert de stedenbouwkundige en programmatische randvoorwaarden en legt deze vast in een investeringsbesluit dat door de gemeenteraad wordt vastgesteld. Het initiatief voor de daadwerkelijke aanpassing op pandniveau laat de gemeente over aan de eigenaren of erfpachters in het gebied. We ondersteunen hen hier wel bij. Bijvoorbeeld door aanpassing van bestemmingsplannen en/of wijziging van erfpachtrechten om (door)ontwikkeling mogelijk te maken. Aanvankelijk ging het hierbij om aanpassingen op pandniveau. De laatste jaren gaat het steeds vaker over transformatie op gebiedsniveau. Dit zijn complexe ontwikkelingen die vragen om een aangepaste benadering waarin we een actieve en een facilitaire rol combineren.
Het onderscheid in actief en facilitair grondbeleid gaat over de rol die de gemeente inneemt. In fiscale zin en in het kader van het Besluit begroting en Verantwoording (BBV) is in beide gevallen echter sprake van actief grondbeleid. De Grondexploitatiewet die is opgenomen in de Wet ruimtelijke ordening schrijft voor dat de grondkosten verhaald worden op derden. De gemeente Amsterdam verhaalt de grondkosten bij bouwrijpe gronden en bij zelfrealisatie van de erfpachters via het privaatrechtelijke

spoor van erfpachtcontracten. De inzet van arbeid en kapitaal, waaronder de inzet van (erfpacht-)gronden in een grondexploitatiecomplex die leiden tot grondkosten, is verbonden met de grondinkomsten. Hierdoor spreken we in het kader van het BBV en de Vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen van een ondernemingstaak, en daarmee van een actief grondbeleid. Dit is ook beschreven in de Nota Financiële verantwoording.

4.3.2 Grondprijsbeleid

In het grondprijsbeleid bij nieuwe gronduitgiften en omzetting van huidige gronduitgiften (transformatie) bij de huidige erfpachters past de gemeente een genormeerde residuele benadering van de volgende grondwaardebepaling toe. We bepalen de marktconforme grondwaarde op basis van de bestemming (de functie) die het gebouw krijgt dat erop komt te staan. De grondprijsbenadering is dat de grondprijs bestaat uit het verschil (residu) tussen de gemiddelde marktwaarde van een vastgoedbestemming en de genormeerde kosten die gemaakt moeten worden om het vastgoed te bouwen (stichtingskosten). Periodiek worden de stichtingskosten van de verschillende typen vastgoed onderzocht en indien nodig aangepast. De ramingen van de gronduitgiften in de grondexploitaties zijn gebaseerd op het systeem van eeuwigdurende erfpacht. Voor commerciële bestemmingen geldt hierbij een verplichte afkoop van de erfpacht. Voor woningen geldt geen verplichte afkoop. In 2019 gaf de gemeente naast grond in eeuwigdurende erfpacht ook nog grond in erfpacht uit volgens het voortdurende erfpachtstelsel. Dit gebeurde onder meer bij eerder afgesloten contracten, die erfpachters de keuze laat tussen het voortdurend erfpachtstelsel en het eeuwigdurend erfpachtstelsel. Bij transformatie, herzieningen en bestemmings- en bebouwingswijzingen van voortdurende rechten geven we de grond uit tegen het voortdurend erfpachtrecht.
Voor gronduitgifte aan marktpartijen gebruikt de gemeente bij voorkeur de tenderprocedure met regeling voor optievergoeding. Dit is in lijn met het vastgestelde selectiebeleid dat de gemeenteraad heeft vastgesteld. Het selectiebeleid schrijft voor dat de gemeente via een tenderprocedure het ontwikkelrecht voor een kavel mag toekennen. Dit houdt in dat de optie aan een ontwikkelende partij wordt gegund via vooraf beschreven kwalitatieve en financiële criteria.

4.3.3 Vereveningsfonds en Zuidas

Het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas zijn een gesloten systeem. In dat systeem verrekent de gemeente de financiële resultaten van alle inkomsten en uitgaven die met de gebiedsontwikkeling verbonden zijn. Voor de actieve plannen werkt de gemeente hierbij in de regel met grondexploitatiebegrotingen. Daarin zetten we de kosten van het bouw- en woonrijp maken af tegen de opbrengsten door levering van bouwrijpe grond voor woningen, kantoren of ander vastgoed. Daarnaast zijn er ook specifieke bestuurlijke afspraken over inkomsten voor het Vereveningsfonds. Bijvoorbeeld de meerwaarde erfpacht van corporaties die vanwege samenwerkingsafspraken met de corporaties bij het Vereveningsfonds komt. Het Vereveningsfonds en Zuidas bestaan uit projecten (voornamelijk grondexploitaties),reserves en voorzieningen die samenhangen met de gebiedsontwikkeling. Hoewel het financieel een gesloten, gezamenlijk systeem is, zijn het Vereveningsfonds en Zuidas in administratief en organisatorisch opzicht gescheiden. Vanaf 2017 zijn de rapportages over de grondexploitaties van het Vereveningsfonds en Zuidas samen opgenomen in het Meerjarenperspectief Grondexploitaties (MPG). Het MPG 2020 gaat over 160 actieve grondexploitatieplannen en over de planvorming van meer dan 50 toekomstig vast te stellen grondexploitaties. Dit zijn toekomstige plannen die het ruimtelijke model Plaberum doorlopen van principebesluit tot investeringsbesluit. Alle grondexploitaties worden op dezelfde wijze beheerd en beheerst. De grondexploitaties worden tweemaal per jaar geactualiseerd. Jaarlijks worden de saldi van de grondexploitaties aan de hand van het MPG bestuurlijk vastgesteld.

4.3.3.1 De werking van het Vereveningsfonds

In het Vereveningsfonds worden de resultaten van de Amsterdamse grondexploitaties met elkaar verevend. Het Vereveningsfonds bestaat uit het totaal van reserves, voorzieningen en actieve grondexploitaties die samenhangen met de gebiedsontwikkeling.
In grondexploitaties nemen we onder meer de kosten op voor het verwerven, landmaken en bouw- en woonrijp en de opbrengsten van uitgifte in erfpacht van bouwrijpe grond voor het bouwen van woningen, kantoren of ander vastgoed. Deze kosten en opbrengsten worden in een grondexploitatie in de tijd geplaatst (gefaseerd).

De werking van het Vereveningsfonds is hieronder schematisch weergegeven. De werking van de reserve Zuidas is vergelijkbaar.

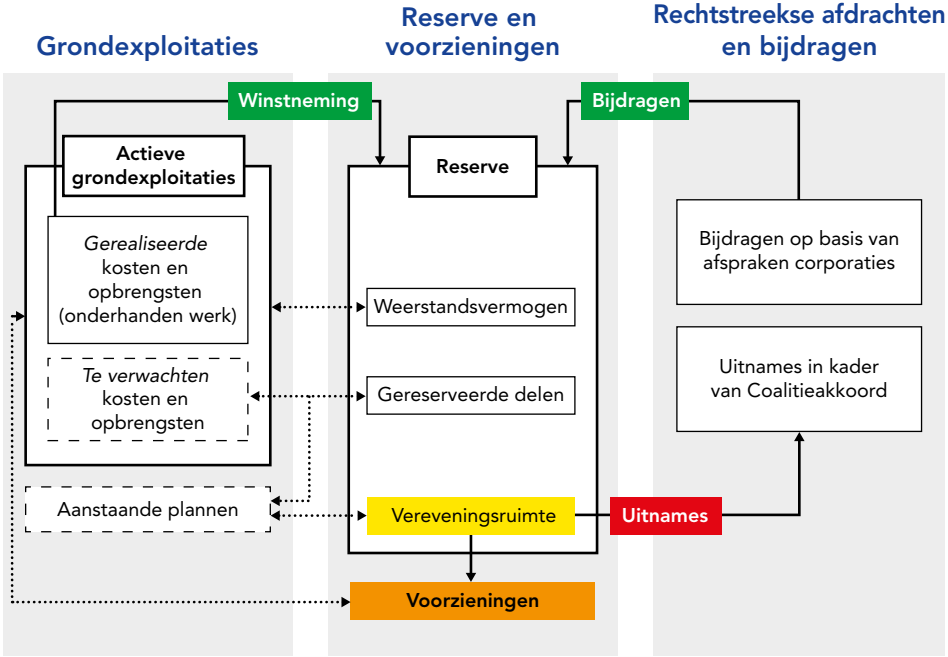

Voeding reserve en aanwending

Uit financieel positieve grondexploitaties vinden tussentijdse winstnemingen plaats. Met deze winstnemingen wordt de reserve gevoed. Uit de reserve worden de voorzieningen gevormd voor verlieslatende plannen.
Behalve door de grondexploitaties wordt het Vereveningsfonds ook beïnvloed door rechtstreekse inkomsten en onttrekkingen. Onttrekkingen vinden plaats door bijvoorbeeld afspraken in het kader van het Coalitieakkoord of de Voorjaarsnota. Rechtstreekse inkomsten komen onder meer voort uit de afspraken die we met corporaties maken over de inzet van meerwaarde erfpacht bij conversie en verkoop van corporatiebezit. In 2019 hebben we nieuwe afspraken met corporaties gemaakt over het bouwen van meer sociale woningen en minder verkoop van sociale woningen.
De reserve heeft drie delen:

- Een deel dat dient om risico's te dragen (weerstandsvermogen).
- Gereserveerde delen die door de gemeenteraad bestemd zijn om grote investeringen voor te financieren (zoals het Zuidasdok, het aanleggen van Strandeiland of het doen van verwervingen bij Sloterdijk 1 en Weespertrekvaart Oost).
- De vereveningsruimte die besteed kan worden aan voorfinanciering van nieuwe plannen of financiële tekorten op nieuwe plannen.

4.3.3.2 De grondexploitaties nader beschouwd

De gemeente gaat op basis van de besluitvorming van de eerder genoemde nota Financiële verantwoording uit van integrale gebiedsontwikkeling van een gebied. Dit betekent dat zowel grond in volle eigendom van de gemeente, erfpachtgrond (grond in blooteigendom van de gemeente, maar in erfpacht uitgegeven) en grond in eigendom van derden in het plangebied kunnen liggen. De grondexploitaties van deze integrale gebiedsontwikkeling bestaan dan ook uit een mix van:

- nieuw in erfpacht uit te geven gronden
- aanpassingen van bestaande erfpachtgrond, voornamelijk naar wonen
- aanpassing van grond van derden waarbij de gemeente de kosten die de zij moet maken voor onder andere investeringen in de openbare ruimte verhaalt op de grondeigenaar.

De reeds in uitvoering genomen grondexploitaties bestaan grotendeels uit gronden die in bezit zijn van de gemeente, en die nieuw worden ontwikkeld tot bouwgrond met inrichting van de openbare ruimte. In een aantal grondexploitaties zijn ook gronden opgenomen die in volledig eigendom

zijn van derden. In het laatste geval is sprake van wettelijk kostenverhaal van de door de gemeente gemaakte kosten. Dit gebeurt bij voorkeur via overeenkomsten vooraf. Dit kostenverhaal is geraamd in de desbetreffende grondexploitaties.
Bij recent vastgestelde grondexploitaties is steeds vaker sprake van gebieden waarin eerder in erfpacht uitgegeven gronden zijn opgenomen. Deze erfpachtgronden worden door de erfpachter of door derden namens die erfpachter getransformeerd. Indien daarbij sprake is van meerwaarde erfpacht, dan komen deze inkomsten (conform de nota Financiële Verantwoording) toe aan de desbetreffende grondexploitaties. De verwachting is dat nieuwe grondexploitaties in toenemende mate eerder uitgegeven erfpachtgronden zullen bevatten.
Tot slot zijn in het Vereveningsfonds andersoortige grondexploitaties opgenomen die ook worden verantwoord onder het onderhanden werk. Het gaat dan om grondexploitaties die voornamelijk bestaan uit maatregelen in de openbare ruimte en grondexploitaties die samen met derden worden uitgevoerd. Grondexploitaties die bestaan uit kosten voor maatregelen in de openbare ruimte zijn een aparte categorie en komen voort uit of betreffen:

- De grotere stedelijk gebieden van het in 2016 opgeheven Stimuleringsfonds, en de afspraken die zijn gemaakt met de woningcorporaties over het Aanvullend Convenant Erfpacht (ACE).
- Restwerkplannen. Restwerkplannen worden opgesteld na afsluiten van een grondexploitatie die vrijwel volledig is afgerond. De resterende werkzaamheden worden opgenomen in een restwerkplan.

In meerdere gebieden worden grondexploitaties uitgevoerd in samenwerking met derden. Die grondexploitaties komen slechts gedeeltelijk voor rekening en risico van de gemeente Amsterdam. Verantwoording van dergelijke grondexploitaties onder het onderhanden werk vindt plaats in overeenstemming met de BBV-regels voor grondexploitaties uit 2016 en de hierop gebaseerde Nota Financiële Verantwoording.

4.3.4 Programma en gronduitgiften 2019

We gaan eerst in op het in de grondexploitaties gerealiseerde programma. Daarna volgt een presentatie van de financiële resultaten van de grondexploitatieplannen in 2019. Het doel van grondexploitaties is om bouwrijpe kavels op te leveren en in erfpacht uit te geven voor het bouwen van vastgoed door derden, en/of erfpachtgrond te transformeren naar ander vastgoed. Bij de transformatie van erfpachtgrond gaat het meestal om transformatie van oude bedrijfs- en kantoorpanden naar woningen. Bij transformaties vindt omzetting van gronduitgiften plaats door de gemeente van het bestaande erfpachtrecht bij de huidige erfpachter waarbij de erfpachter in staat wordt gesteld om het vastgoed van de erfpachter te transformeren. De tabel hieronder geeft een overzicht van gronduitgiften, onderverdeeld naar programmacategorie. Met m² BVO bedoelen we het aantal vierkante meters bruto vloeroppervlak (BVO) dat op een kavel wordt gerealiseerd.

Tabel 1: Programma van uitgegeven gronden in 2019

Programma en geld 2019	Aantal	M² BVO	* € 1 miljoen
Wonen	4.500		180
Commerciële bestemmingen		56.000	18
Maatschappelijke bestemmingen		20.000	3
Totaal	**4.500**	**76.000**	**201**

De (afgerond) 4.500 woningen betreffen de grondexploitaties die door derden worden gerealiseerd. Dit is niet gelijk aan de 7.125 woningen in de stad waarvan de bouw in 2019 is begonnen. Het verschil komt doordat de bouw in de regel een maand tot een half jaar na de erfpachtuitgifte start. Bovendien zijn in 2019 meer dan 1.700 woningen in aanbouw genomen buiten de grondexploitatieprojecten. Denk daarbij aan aanpassingen van oude bedrijven of kantoren en andere particuliere vastgoedontwikkelingen.

4.3.5 Kasstromen 2019

De kasstromen in een jaar gaan over de reserves, de voorzieningen en de grondexploitaties van het Vereveningsfonds en Zuidas. Om de totale kasstroom binnen het Vereveningsfonds en Zuidas te bepalen, tellen we de kasstromen van deze drie elementen bij elkaar op. De kasstromen van de grondexploitaties onder het Vereveningsfonds en Zuidas zijn de opbrengsten, bijvoorbeeld uit gronduitgifte, en de kosten, zoals het bouwrijp maken van grond. De kasstromen van de reserves en voorzieningen ontstaan alleen als er rechtstreekse dotaties of onttrekkingen van buitenaf zijn. Een voorbeeld van een rechtstreekse dotatie is de meerwaarde erfpacht afkomstig van de woningcorporaties. Een voorbeeld van een rechtstreekse onttrekking aan de reserve is het budget voor gemeentelijke beleidsdoelen anders dan de ruimtelijke ontwikkeling, zoals de onttrekkingen op basis van het Coalitieakkoord en de Voorjaarsnota 2019. In onderstaande tabel staan alle inkomsten en uitgaven 2019 die binnen het Vereveningsfonds en Zuidas plaatsvonden.

Tabel 2: Kasstromen Vereveningsfonds en Zuidas 2019

(Bedragen x € miljoen)

	Inkomsten	Uitgaven	Saldo
Actieve plannen en planvorming	271	-324	-53
Inkomsten en uitgaven Vereveningsfonds en Zuidas	38	-151	-113
Totaal	**309**	**-475**	**-166**

Per saldo is er in 2019 een negatieve kasstroom van € 166 miljoen. De inkomsten in de actieve plannen waren met € 309 miljoen beduidend lager dan in 2018, toen ze nog € 637 bedroegen. Dit komt grotendeels overeen met wat we verwachtten. De inkomsten betreffen naast gronduitgiften ook optie-inkomsten, subsidiebijdragen en opbrengsten uit tijdelijke exploitatie. In onderstaande tabel zijn de inkomsten en uitgaven van 2019 weergegeven.

Tabel 3: Inkomsten en uitgaven 2019 Vereveningsfonds en Zuidas

(Bedragen x € miljoen)

Omschrijving	Bedragen
Inkomsten	
Gronduitgiften	201
Overige inkomsten grondexploitaties	70
Indexatievergoeding reserves en voorzieningen	22
Meerwaarde Erfpachtconversie corporaties	16
Totaal inkomsten	**309**
Uitgaven	
Uitvoeringskosten	-225
Proceskosten	-99
Algemene Middelen	-106
Uitgaven rechstreeks aan het Vereveningsfonds en Zuidas	-30
Overdracht aan andere reserves in andere programma's	-16
Totaal uitgaven	**-475**
Saldo inkomsten minus uitgaven	**-166**

4.3.6 Balans en Balansmutaties 2019

De kasstromen komen tot uiting in het zogenaamde kassaldo van het Vereveningsfonds en Zuidas. Door de negatieve kasstroom van € 166 miljoen daalde het kassaldo fors. Dit kassaldo is het geheel aan balansposities binnen het Vereveningsfonds en Zuidas. De balansposten bestaan uit:

- Reserves
- Voorzieningen
- Materieel vast actief (bovenwijkse voorzieningen, die later in nog vast te stellen grondexploitaties worden ingebracht en antiperende aankopen)
- Immaterieel vast actief (voorbereidingskosten voor toekomstige grondexploitatieplannen vanaf het principebesluit)
- Overlopende activa (vooruit ontvangen meerwaarde erfpacht)
- Onderhanden werk - bouwgrond in exploitatie.

Tabel 4: Mutaties Kassaldo

(Bedragen x € miljoen)

	2019	2018	Verschil
Reserves	898	1008	-110
Voorzieningen	8	9	-1
Materieel vast actief	-14	-5	-9
Immaterieel vast actief - planvorming voor nieuwe plannen	-33	-20	-13
Overlopende passiva (vooruit ontvangen meerwaarde erfpacht)	4	4	0
Onderhanden werk - Bouwgrond in Exploitatie	426	459	-33
Totaal	**1289**	**1455**	**-166**

De balansposten muteren door de hiervoor beschreven kasstromen en door verrekeningen tussen de balansposten. Zo worden bijvoorbeeld voor nieuwe verlieslatende grondexploitaties voorzieningen getroffen ten laste van de reserve. En tussentijdse winstnemingen uit het onderhanden werk leiden tot een dotatie aan de reserves.

Mutaties 2019 van de reservepositie Vereveningsfonds en Zuidas

In onderstaand overzicht staan de mutaties 2019 en standen van eind 2019 van alle reserves van het Vereveningsfonds en Zuidas.

Tabel 5: Mutaties reserves Vereveningsfonds en Zuidas

(Bedragen x € miljoen)

	2019	2018	Verschil
Reserve Vereveningsfonds	525,3	648,7	-123,4
Reserve Zuidas	372,3	350,7	21,6
Reserve Zuidelijke IJoevers	-	8,6	-8,6
Totaal	**897,6**	**1.008,0**	**-110,4**

De specifieke reserve POR (Programma Openbare Ruimte) Zuidelijke IJ-oevers is in 2019 overgedragen aan programma Verkeer, Vervoer en Waterstaat. In onderstaande tabel staat een overzicht van de onderliggende mutaties in de reserves Vereveningsfonds en Zuidas.

Tabel 6: Verloop en standen reserves Vereveningsfonds en Zuidas

(Bedragen x € miljoen)

	Realisatie 2019		
Omschrijving onderverdeelde posten	**Vereveningsfonds**	**Zuidas**	**Totaal**
Reservepositie Vereveningsfonds en Zuidas per 1 januari 2019	649	351	999
Planafsluitingen en winstneming	75	26	101
Bijdragen woningcorporaties	16		16
Indexatievergoeding reserve	12	7	19
Kosten rechtstreeks ten laste van het Vereveningsfonds en Zuidas	-20	-5	-26
Actualisatie van de voorziening plantekorten	-33	-1	-34
Aanwending reserveringen	-54	-4	-57
Aanwending voor andere reserves	-8		
Verrekening Sciencepark	-6		
Uitname aan algemene middelen voor andere doeleinden	-104	-2	-106
Afname (-) of Toename (+) reserves	**-122**	**22**	**-100**
Reservepositie Vereveningsfonds en Zuidas per 31 december 2019	**525**	**372**	**898**

De reservepositie is voor het eerst sinds 2012 afgenomen: van € 999 miljoen eind 2018 naar € 898 miljoen eind 2019. De daling van de reservepositie was niet voorzien bij de prognoses in het MPG2019. Deze daling komt door uitnames voor andere beleidsdoeleinden bij de Voorjaarsnota 2019 en de Najaarsnota 2019 en het verhogen van de voorziening plantekorten door een verslechtering van de saldi van de negatieve grondexploitaties.

Winstneming

Bij het tussentijds nemen van winst bij financieel positief geraamde grondexploitaties gelden twee beginselen: het voorzichtigheidsbeginsel en het realisatiebeginsel. Het voorzichtigheidsbeginsel betekent dat het resultaat van de grondexploitatie voldoende betrouwbaar moet worden. Het realisatiebeginsel betekent dat winst wordt genomen naar rato van de voortgang van de grondexploitatie (gemaakte kosten en behaalde opbrengsten). Hierbij wordt, op voorschrift van de commissie BBV, de POC-methode (Percentage of Completion) als uitgangpunt voor tussentijdse winstneming gebruikt.
In onderstaande tabel gaan we verder in op de bestemming van de reserves van het Vereveningsfonds en Zuidas. Specifiek op het onbestemde deel (de behaalde vereveningsruimte).

Tabel 7: Reservepositie eind 2019 onderverdeeld naar gereserveerde delen en gerealiseerde vereveningsruimte

(Bedragen x € miljoen)

	Realisatie 2019		
Omschrijving van onderverdeelde posten	**Vereveningsfonds**	**Zuidas**	**Totaal**
Reserves Vereveningsfonds en Zuidas per 31 december 2019	525	372	898
Weerstandsvermogen	-87	-49	-136
Reservering Grondbedrijfvreemd geen BRO- kosten	0	-14	-14
Reservering Zuidasdok	0	-259	-259
Reservering Sluisbuurt/bovenwijks	-103	0	-103
Reservering Sloterdijk Zuid/bovenwijks	-52	0	-52
Reservering landmaken Strandeiland IJburg fase 2	-54	0	-54
Reservering landmaken Strandeiland IJburg fase 1	-37	0	-37
Reservering Weespertrekvaart Oost	-24	0	-24
Reservering Gaasperdammerweg	-27	0	-27
Reservering Haarlemmerweg	-3	0	-4
Reservering Plaza Arena	-1	0	-1
Reservering Marineterrein	-4	0	-4
Reservering voorbereidingskosten Sprong over het IJ	-5	0	-5
Bestemde delen	**-396**	**-322**	**-718**
Gerealiseerde vereveningsruimte Vereveningsfonds en Zuidas			179
Coalitieakkoord uitnames			-150
Gerealiseerde vereveningsruimte			**29**

In totaal is van de reservepositie (afgerond € 898 miljoen) € 869 miljoen bestemd en € 29 miljoen aan vereveningsruimte beschikbaar. Bij het bestemde deel is rekening gehouden met de bestuurlijke besluitvorming over een uitname van € 150 miljoen voor andere dan ruimtelijke doeleinden conform het Coalitieakkoord.

Reserve

Binnen het Vereveningsfonds zijn meerdere reserveringen gevormd. Een voorbeeld hiervan is de Sluisbuurt. Bij het vaststellen van de grondexploitatie Sluisbuurt heeft de gemeenteraad ingestemd met het treffen van een reservering voor de bovenplanse kosten (HOV Oostflank). Een ander voorbeeld is de reservering voor Strandeiland IJburg. Dat is een functionele grondexploitatie, waarin alleen de kosten van het landmaken zijn opgenomen. De grondexploitatie heeft daarom een tekort dat in eerste instantie was voorzien. De reserveringen Sloterdijk 1 Zuid en bovenwijks en landmaken Strandeiland IJburg fase 2 zijn gevormd op basis van raadsbesluiten in 2019. Met ingang van 2018 worden de gerealiseerde kosten die verband houden met de voorinvesteringen, ten laste van de reservering gebracht.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is kort gezegd het vermogen dat als buffer dient voor het risico in de bestaande portefeuille grondexploitaties. Bij het bepalen van de grootte van de buffer zijn de regels van het Financieel stelsel Gebiedsontwikkeling (vastgesteld door de Raad in juni 2016) het uitgangspunt. Dat betekent dat de buffer zo groot moet zijn dat de gemeente de gebiedsontwikkeling voor de aankomende vier jaar op een minimumniveau kan voortzetten. Ook als de huidige economische hoogconjunctuur verandert. Het weerstandsvermogen kent twee onderdelen:

1. De projectspecifieke risico's in plannen met een tekort
2. De doorlopende apparaatskosten.

Reserve Zuidas

Naast de grondexploitaties in het Vereveningsfonds worden bij de Zuidas twintig grondexploitaties beheerd in een afzonderlijke bestemmingsreserve. De resultaten van de grondexploitaties van Zuidas worden ten gunste of ten laste van deze reserve gebracht. Het resultaat van de grondexploitaties van Zuidas is bedoeld om de bijdrage van gemeente Amsterdam aan het project Zuidasdok te dekken. De reserve Zuidas heeft verder een vergelijkbare systematiek als het Vereveningsfonds. Naast een reservering voor de gemeentelijke bijdrage aan Zuidasdok bevat de reserve een reservering voor kosten buiten de grondexploitaties (maar wel samenhangend met de gebiedsontwikkeling van Zuidas) en het weerstandsvermogen voor de risico's in de actieve grondexploitatieportefeuille. Wanneer de reserve hoger is dan de reserveringen en het benodigde weerstandsvermogen, ontstaat er vereveningsruimte. Eind 2018 was dit het geval. Sinds het MeerjarenPerspectief Grondexploitaties (MPG) 2019 wordt gerapporteerd over de gezamenlijke vereveningsruimte van het Vereveningsfonds en Zuidas.

Mutaties 2019 in materieel vast actief

Investeringen die buiten een gebiedsplan vallen, maar hier wel mee samenhangen worden bovenwijkse voorzieningen genoemd. Het betreft meestal infrastructurele werken. Zodra een plan wordt vastgesteld rekent de gemeente deze kosten (deels) toe aan dit plan. Zolang een plan nog niet bestuurlijk is vastgesteld moet de gemeente deze investeringen tijdelijk verantwoorden onder de balanspost 'materieel vast actief'. Een voorbeeld hiervan zijn de investeringen in de Joan Muyskensweg die samenhangen met het plan van de Nieuwe Kern. De verwachting is dat de gemeenteraad dit plan in 2020 vaststelt. Op dat moment worden deze kosten onderdeel van de grondexploitatie. Ook aankopen van panden vooruitlopend op toekomstige grondexploitaties verantwoorden we onder deze balanspost. In 2019 is een pand aangekocht in de Klaprozenbuurt die we in 2020 opnemen in de inmiddels vastgesteld grondexploitatie.

Tabel 8: Mutaties 2019 Materieel vast Actief

(Bedragen x € miljoen)

	2019	2018	Verschil
Materieel vast actief	-13,7	-4,6	-9,1
Totaal	**-13,7**	**-4,6**	**-9,1**

Mutaties 2019 Immaterieel vast actief – planvorming

Om ook in de toekomst bouwrijpe uitgeefbare gronden te hebben voor de bouw van woningen en ander vastgoed, vindt planvorming plaats. Het betreft onder andere de voorbereidingen van circa vijftig plannen waarover een principebesluit is genomen, maar waarvoor de gemeenteraad nog geen investeringsbesluit heeft vastgesteld. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Jan Evertsenstraat, Hamerkwartier en de Nieuwe Kern. De voorbereidingskosten worden na het investeringsbesluit onderdeel van de grondexploitatie.

Tabel 9: Mutaties 2019 Immaterieel vast Actief

(Bedragen x € miljoen)

	2019	2018	Verschil
Immaterieel vast actie- planvorming voor nieuwe plannen	-32,5	-20,0	-12,5
Totaal	**-32,5**	**-20,0**	**-12,5**

Mutaties 2019 onderhanden werk – Bouwgrond in exploitatie

In onderstaande tabel staat een overzicht van de stand eind 2019 en mutaties 2019 in het onderhanden werk. Dit is de bouwgrondexploitatie inclusief de voorziening plantekorten. De voorziening plantekorten baseert de gemeente op de verwachte tekorten van de negatieve grondexploitaties.
Een negatieve stand van het onderhanden werk (ultimo 2019 -/- € 223,8 miljoen) betekent dat in het totaal van alle actieve grondexploitaties meer inkomsten zijn ontvangen dan er uitgaven zijn gedaan. Deze negatieve stand van het onderhanden werk is bijzonder binnen de gebiedsontwikkeling van Nederlandse gemeenten. De negatieve stand is het gevolg van de opschoning van de portefeuille in 2013. Deze opschoning is gedaan op een portefeuille waarin de belangrijkste voorinvesteringen reeds waren verricht. In de jaren hierna ontving de gemeente beduidend meer inkomsten dan dat er uitgaven werden gedaan. Hierdoor werd het onderhanden werk steeds negatiever (en dus gunstiger).
In onderstaand overzicht staat het verloop van het onderhanden werk aan de hand van de gerealiseerde inkomsten, uitgaven, winstnemingen, planafsluitingen en verrekeningen met de reserveringen. Door de negatieve kasstroom (lagere inkomsten ten opzichte van de uitgaven) en de winstnemingen is het onderhanden werk hoger geworden. Het totaal blijft nog altijd gunstig.

Tabel 10: Overzicht verloop onderhanden werk grondexploitaties

(Bedragen x € miljoen)

	Begin-stand	Inkomsten	Uitgaven	Winst-neming	Planafslui-ting	Verschui-ving	Ver-rekening	Eindstand	Voor-ziening	Eindstand
G&O Stedelijk	-88,7	-245,9	227,3	57,6	7,5	10,8	-55	-86,4		-86,4
Zuidas	-198,3	-12,2	40,7	26,4		0,5	-9	-151,9		-151,9
Stadsdelen	-0.7	-8,3	22,0	2,7	-0,9	0,1	-0,4	14,5		14,5
Totaal bouwgrond in exploitatie	**-287,7**	**-266,4**	**290,0**	**86,7**	**6,6**	**11,3**	**-64,4**	**-223,8**		**-223,8**
Voorzieningen van plantekorten	-171,3								-31	-202.3
Totaal	**-459,0**	**-266,4**	**290,0**	**86,7**	**6,6**	**11,3**	**-64,4**			**-426,1**

Per saldo nam de voorziening plantekorten toe. De voorziening plantekorten is op het onderhanden werk in mindering gebracht. Daardoor is de totale balanspost Bouwgrond in exploitatie negatiever geworden. De voorziening plantekorten is op het onderhanden werk in mindering gebracht. Daardoor is de totale balanspost Bouwgrond in exploitatie negatiever geworden. Deze wijze van presentatie wijkt af van de stellige uitspraak van de commissie BBV die zegt dat als sprake is van een voorziening ingericht ter bestrijding van de (verwachte) tekorten in grondexploitaties, die dan maximaal voor de boekwaarde van het onderhanden werk van betreffende bouwgrond in exploitatie worden gepresenteerd als een waardecorrectie op de post bouwgrond in exploitatie. De gemeente Amsterdam volgt deze uitspraak niet. Het opknippen van de voorziening heeft als enig effect dat deze dan op twee plaatsen wordt gepresenteerd wat het inzicht in de totale waardecorrectie niet vergroot. De getroffen voorziening heeft daarnaast geen relatie met de boekwaarde, maar met te verwachten nog komende verliezen. Daarnaast is het gebruikelijk voorzieningen die dienen als waardecorrectie ook te verantwoorden bij het actief waarvoor de correctie geldt. De balanspost Bouwgrond in exploitatie heeft vanwege de majeure grondbaten die al zijn gerealiseerd vooruitlopend op nog te maken lasten een negatieve stand.
De toename van de voorziening plantekorten komt door het vaststellen van nieuwe financieel negatieve plannen en de verslechtering van een aantal financieel negatieve plannen doordat de geraamde inkomsten lager uitvallen. Deze inkomsten zijn lager geworden door dalende grondprijzen. De grondprijzen zijn in verschillende plannen gedaald door sterk stijgende stichtingskosten waardoor de residuele grondwaarde daalt.
De voorziening plantekorten van € 202,3 miljoen is gewaardeerd op basis van netto contante waarde, de negatieve waarde van alle negatief geraamde grondexploitaties is derhalve -/- € 202,3 miljoen. Het BBV schrijft voor dat het verschil tussen de netto contante waarde (huidige waarde rekening houdend met een voorgeschreven discontovoet van 2 procent) en de eindwaarde van deze plannen wordt weergegeven. De totale eindwaarde van de negatief geraamde grondexploitaties, dat is het verwachte negatieve resultaat van alle negatief geraamde grondexploitaties op basis van de huidige geprognosticeerde afsluitingsdatum per grondexploitatie bedraagt -/- € 220,7 miljoen.

Mutatie 2019 voorziening Grondgerelateerde kosten buiten plan

Tabel 11: Mutatie 2019 voorziening Grondgerelateerde kosten buiten plan

(Bedragen x € miljoen)

	2019	2018	Verschil
Voorzieningen	8,1	8,9	-0,8
Totaal	**8,1**	**8,9**	**-0,8**

De voorziening grondgerelateerde kosten buiten plan komt voornamelijk voort uit het in 2016 opgeheven Stimuleringsfonds. Bij die opheffing heeft het Vereveningsfonds de voorzieningen en de daarbij behorende verplichtingen overgenomen. Die verplichtingen bestaan bijvoorbeeld uit het aanpassen van de openbare ruimte bij ontwikkelplannen van corporaties. Hoewel dergelijke plannen voortvloeien uit stedelijke ontwikkeling is dit geen grondexploitatie. Een bijdrage wordt pas afgewikkeld bij de voltooiing van een plan. De verwachting is dat deze voorziening op termijn zal aflopen, omdat er bij de opheffing van het Stimuleringsfonds een overgangsregeling is afgesproken.

4.3.7 Prognose van de toekomstige inkomsten en uitgaven van de actieve portefeuille

In onderstaande tabel staat een overzicht van de geraamde inkomsten en uitgaven vanaf 2019. Deze ramingen zijn onderverdeeld in grondexploitaties binnen het Vereveningsfonds en Zuidas. De ramingen zijn gebaseerd op nominale waarden. Bij nominale waarden houden we geen rekening met toekomstige prijsstijgingen van de geraamde inkomsten en uitgaven.

Tabel 12: Geraamde inkomsten en uitgaven grondexploitaties

(Bedragen x € miljoen)

	Inkomsten 2020 en verder	Uitgaven 2020 en verder	Saldo
Vereveningsfonds	3.336	-2.200	1.136
Zuidas	1.315	-738	577
Totaal	**4.651**	**-2.938**	**1.713**

De geraamde inkomsten en uitgaven zijn gebaseerd op de in het najaar bijgewerkte projectenportefeuille. De ramingen zijn aangepast aan de geactualiseerde grondprijzen en aan de recente kostenramingen. Per saldo is er een positieve verwachting en een aanzienlijke verbetering van de prognose ten opzichte van vorig jaar. Dit komt vooral door hogere grondprijzen en meer grondexploitaties. Deze ramingen van de inkomsten en uitgaven zijn gebaseerd op nominale bedragen waarbij geen rekening wordt gehouden met toekomstige prijsstijgingen.
De totale waarde van de gehele portefeuille grondexploitaties zonder risicoafslagen op basis van netto contante waarde bedraagt in totaliteit afgerond € 1,8 miljard. Het BBV schrijft voor dat ook inzicht wordt gegeven in de eindwaarde. De eindwaarde van de portefeuille grondexploitaties (gebaseerd op het verwachte resultaat bij planafsluiting per grondexploitatie) bedraagt € 2,26 miljard. De BBV-commissie houdt bij de eindwaarde geen rekening met verplichte tussentijdse winstneming. Bij positief geraamde plannen moet tussentijdse winst worden genomen waardoor bij afsluiting van een plan nog een gering positief saldo resteert. Een ander gevolg van tussentijdse winstneming is dat de jaarlijks geprognosticeerde rente toevoeging in omvangrijke financiële positieve plannen niet zal optreden omdat bij elke winstneming, de voor winstneming ontstane gunstige boekwaarde (meer inkomsten dan uitgaven) door deze winstneming van een plan beduidend lager zal zijn en hierdoor in beperkte mate rente zal worden toegevoegd. Hier heeft de BBV-commissie geen rekening mee gehouden.
Er is een voorkeur voor het weergeven van de geraamde inkomsten en uitgaven zonder rekening te houden met toekomstige prijsstijging en gelet op de onzekerheden met de ontwikkeling van de economische omstandigheden niet verder te kijken dan 5 jaar vooruit. In het Meerjarenperspectief 2020 wordt vooral inzicht gegeven in ramingen en de verwachte winstnemingen niet voor de gehele periode maar voor de komende 5 jaar waarbij ook een slecht weer scenario is opgenomen.
Bij de geraamde kasstromen en de eindwaarde van de portefeuille horen de nodige kanttekeningen. De belangrijkste kanttekening is dat deze bedragen eerst nog moeten worden verdiend. De hoogte van de kasstromen is een verwachte waarde die we baseren op de huidige gunstige economische omstandigheden van begin 2020. Met een horizon van 15-20 jaar is de portefeuille bijzonder vatbaar voor conjuncturele bewegingen waarin marktprijzen kunnen dalen en stijgen. Daarom kunnen de geraamde kasstromen van de portefeuille toenemen, maar ook (sterk) afnemen. In het MeerjarenPerspectief Grondexploitaties 2020 wordt daarom de nadruk gelegd op een prognose voor de komende vijf jaar waarbij de vereveningsruimte centraal staat.
Bij een economische crisis zal een relatief groot deel van de geraamde inkomsten later worden behaald en mogelijk vervallen, waardoor de groei van de vereveningsruimte stagneert. Daarom moet de gemeente jaarlijks bepalen in hoeverre het verantwoord is om vooruit te lopen op toevoegingen aan de vereveningsruimte en de mogelijke claims op het vereveningsfonds.

4.3.8 Vennootschapsbelasting

Op 1 januari 2016 is de 'Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen' ingevoerd. Deze wet bepaalt dat gemeenten vanaf het boekjaar 2016 (mogelijk) belasting moeten afdragen over de overheidsondernemingen.
Gemeenten moeten per activiteit bepalen of er sprake is van VPB-plicht. Een gemeentelijke activiteit is VPB-plichtig indien het voldoet aan de volgende drie criteria:

1. organisatie van kapitaal aan arbeid
2. deelname aan het economisch verkeer
3. winsttoets.

Om vast te stellen wat dit betekent voor de gemeente Amsterdam zijn we vanaf 2016 gestart met een Quick-Scan waarin we keken naar de VPB-plicht van het gemeentelijk grondbedrijf. Het gemeentelijk grondbedrijf beslaat alle lopende grondexploitaties van de gemeente Amsterdam[1].
Het gemeentelijk grondbedrijf voldoet overduidelijk aan de eerste twee criteria van de VPB-plicht waardoor de winsttoets bepaalt of vennootschapsbelasting afgedragen dient te worden. In 2016, 2017 en 2018 was het fiscale saldo negatief waardoor er geen sprake is van VPB-plicht. Over 2019 is sprake van een ruim positief fiscaal resultaat voor het gemeentelijk grondbedrijf. Dit komt door de sterk gestegen waarde van de actieve portefeuille grondexploitaties, mede door stijgende grondprijzen.
Het positieve saldo over 2019 betekent dat niet langer ter discussie staat of

1 Het gemeentelijke grondbedrijf wordt voor de vennootschapsbelasting gezien als één te beoordelen activiteit. Er wordt daarbij dus geen onderscheid gemaakt tussen de grondexploitaties van de Zuidas, het Vereveningsfonds en de Stadsdelen.

de gemeente Amsterdam VPB-plichtig is. In de aangifte over 2019 zal het Grondbedrijf worden opgenomen. De aangifte wordt op zijn vroegst in het voorjaar van 2021 gedaan. Dit biedt ruim de tijd om de komende periode de aangifte voor te bereiden en de nodige maatregelen te nemen.
IJkpunt bij het voorbereiden van de aangifte is het afsluiten van een vaststellingsovereenkomst met de Rijksbelastingdienst. In deze overeenkomst maken de gemeente en de Rijksbelastingdienst afspraken over hoe de fiscale openingsbalans berekend moet worden. Dit heeft invloed op het bedrag dat het gemeentelijk grondbedrijf aan vennootschapsbelasting moet betalen. De openingsbalans is de huidige toekomstige economische waarde van de bestaande portefeuille. Door deze fiscale openingsbalans hoeft de gemeente over de lopende plannen met het positieve toekomstig plansaldo van € 1,7 miljard in beperkte mate VPB betalen. Alleen over het meerdere te verkrijgen toekomstig saldo ten opzichte van de huidige (contante) waarde moet 25 procent VPB worden betaald in de toekomst.
Verwacht wordt dat eind 2020 de voorbereidingen voor het doen van de aangifte zijn afgerond en een vaststellingsovereenkomst is afgesloten met de Rijksbelastingdienst. Als dit lukt dan kan in het voorjaar van 2021 de daadwerkelijke aangifte worden gedaan over het boekjaar 2019. In de ramingen hebben we de te betalen VPB als pm-post opgenomen.

4.4 Lokale heffingen

Algemeen

Met lokale heffingen dragen inwoners en ondernemers in Amsterdam bij aan het welzijn, de leefbaarheid en voorzieningen in onze stad. Ook in 2018 ontvingen we een belangrijk deel van onze inkomsten uit lokale heffingen.

Bij lokale heffingen onderscheiden we belastingen, retributies en leges.

- Belastingen zijn verplichte bijdragen aan ons, zonder dat hier een directe tegenprestatie tegenover staat
- Retributies heffen we als we één van onze bezittingen beschikbaar stellen, of als we een dienst verlenen aan een persoon of onderneming
- Leges zijn vergoedingen voor kosten die we maken voor de administratieve handelingen, zoals informatie geven of vergunningen verstrekken.

In het eerste deel van deze paragraaf besteden we aandacht aan de verschillende soorten lokale heffingen die we gebruiken. In het tweede deel gaan we in op de lokale lastendruk. Die vergelijken we met de andere G4-gemeenten: Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

Belastingen, retributies en leges

Overzicht totale opbrengsten belastingen, retributies en leges

(Bedragen x € 1.000)

	Rekening 2018	Begroting 2019 (najaarsnota)	Rekening 2019	Verschil
a. OZB gebruik	45.498	44.495	43.771	-724
a. OZB eigenaren	128.847	132.836	129.560	-3.276
b. RRB gebruik	16	0	18	18
b. RRB eigenaren	409	403	396	-7
c. Rioolheffing	70.156	71.872	72.978	1.106
d. Toeristenbelasting	104.688	130.569	133.558	2.989
e. Binnenhavengeld	1.906	1.992	2.059	67
f. Afvalwater	3.091	2.983	3.001	14
g. Vermakelijkheidsretributie	3.894	4.894	4.925	31
h. Precariobelasting	4.487	4.564	4.599	35
i. Afvalstoffenheffing	97.184	115.476	116.899	1.423
j. Reinigingsrecht	8.098	8.538	4.513	-4.025
k. Parkeerbelasting	219.372	259.003	253.512	-5.490
l. Marktgelden	3.579	4.798	4.941	143
m. Lijkbezorgingsrechten	6.351	6.303	6.140	-163
n. Leges	82.251	83.191	83.369	177

A Onroerendezaakbelasting (OZB)

De onroerendezaakbelasting is een belasting voor:

- de eigenaar van een woning of bedrijfspand (object)
- de huurder of gebruiker van een bedrijfspand

Per saldo is het resultaat op de OZB € 4,0 miljoen lager dan begroot bij de Najaarsnota 2019.

De OZB-opbrengsten vallen € 1,6 miljoen hoger uit dan geraamd. Het gaat om opgelegde en nog op te leggen aanslagen OZB.

Daar staat een nadeel tegenover van € 2,5 miljoen aan verminderingen OZB. In 2019 hebben we zo veel mogelijk achterstanden bij WOZ-bezwaren uit eerdere belastingjaren weggewerkt. Afdoen van bezwaren heeft invloed op de opbrengsten WOZ:

- Bij afwijzing van het bezwaar werd de OZB betaald.
- Bij toekenning volgde vermindering van de aanslag en daarmee van de opbrengsten.

De opbrengst bleek na afdoening van de bezwaren kleiner dan oorspronkelijk geraamd.

Tot slot boekten we een bedrag van € 3,1 miljoen als oninbaar. Het gaat hier om opgelegde OZB-aanslagen waarvan de invordering niet meer gaat lukken.

B Roerende ruimte belasting (RRB)

Eigenaren van roerende woonruimten zoals woonboten en roerende

bedrijfsruimten betalen roerende ruimtebelasting (RRB). Voor de RRB gebruikten we in 2019 dezelfde tarieven als voor de OZB. De heffing baseren we op een percentage van de WOZ-waarde. De inkomsten uit de RRB in 2019 zijn iets hoger dan begroot.

C Rioolheffing

We leggen rioolheffing op aan burgers die een aansluiting hebben op de gemeentelijke riolering (het aansluitrecht). Bij rioolheffing ontvingen we € 1,1 miljoen meer dan de inschatting bij de Najaarsnota. Dit komt vooral door groei van het aantal aansluitingen en is daarmee blijvend.

D Toeristenbelasting

Bij de toeristenbelasting is er een meeropbrengst van € 3,0 miljoen. Deze meeropbrengsten komen door belastingaanslagen uit oudere jaren die we in 2019 oplegden en zijn daarmee tijdelijk.

E Binnenhavengeld

Binnenhavengeld is een gemeentelijke belasting voor boten die aanmeren in Amsterdam. Via deze retributie betaalt de gebruiker onder andere mee aan onderhoud en beheer van de Amsterdamse vaarwegen en kades. De opbrengst is voor binnenhavengeld in 2019 vrijwel gelijk aan de Begroting. Ernst & Young onderzocht eind 2019 de toe te rekenen kosten aan de pleziervaart. Zij stelden vast dat we een aantal kosten niet mogen toerekenen, zoals Toezicht en Handhaving en drijfvuilvissen. Naast de kosten van Waternet moeten we ook kosten van programma Varen, digitale gracht en kades, bruggen en sluizen toerekenen. De behaalde bedragen daarvan staan niet in de tabel. Het zijn alleen de toe te rekenen kosten vanuit Waternet.

F Afvalwater

We vragen vergoedingen voor onze kosten voor aanleggen of verwijderen van aansluitingen voor afvalwater tussen een woning of bedrijfsruimte en het gemeentelijk hoofdriool. Dat doen we vanuit de verordening Huisaansluitingen Afvalwater. Ook vragen we vergoedingen voor het ontstoppen, onderzoeken en inspecteren van huisaansluitingen voor afvalwater. Vanaf augustus 2019 valt dit onderdeel niet meer onder de verordening. De cijfers voor de rekening gaan daarom over de periode 1 januari 2019 tot en met 31 juli 2019.

G Vermakelijkheidsretributie te water

De vermakelijkheidsretributie heffen we bij aanbieders van vermaak op het water. Het behaalde resultaat van deze lokale heffing is zoals in de begroting 2019 stond.

H Precariobelasting (waaronder liggeld)

We heffen precariobelasting als vergoeding voor plaatsen van voorwerpen onder, op, of boven gemeentegrond met een openbare bestemming. Wanneer het om een schip, woonboot of vlot in het gemeentewater gaat, noemen we precario: ‘liggeld’. De opbrengsten uit de precariobelasting gaan over liggeld en precarioterrassen. Het resultaat ligt iets boven de begroting 2019.

I Afvalstoffenheffing

De opbrengsten van de opgelegde en nog op te leggen heffingen afvalstoffenheffing zijn € 7,1 miljoen hoger dan ingeschat bij de najaarsnota. Dit komt vooral door de groei van de stad. Daar staat een tijdelijke afwijking tegenover van € 4,0 miljoen aan zogenaamde verminderingen. Amsterdammers die verhuizen naar een andere gemeente kunnen aanspraak maken op (gedeeltelijke) ontheffing van de afvalstoffenheffing. Dit proces is in het nieuwe systeem van Belastingen pas later ingericht. Over de periode 2018-2019 staat daarom nog een post van € 4 miljoen aan verminderingen open.

Kwijtschelding afvalstoffenheffing

De inkomsten van de afvalstoffenheffing verminderden we met de kwijtscheldingen en de dekking daarvan vanuit de solidariteitsbijdrage. De kosten voor kwijtschelding zijn hoger dan begroot. Dat sluit aan bij onze inspanningen om het bereik van de kwijtscheldingsregeling te vergroten en de regeling zo toegankelijk mogelijk in te richten. Maar het betekent wel een afwijking van € 1,6 miljoen.

J Reinigingsrecht

Reinigingsrecht gaat over inzamelen en verwerken van bedrijfsvuil. Het reinigingsrecht belast (kleine) ondernemers voor de afvalverzameling en -verwerking. Deze opbrengsten zijn € 4,0 miljoen lager dan begroot.

We zijn een nieuwe methode van inschatten van verwachte opbrengsten vanuit reinigingsrecht gaan gebruiken. Deze nieuwe methode leidde tot een aanpassing van de nog af te handelen reinigingsheffingen uit voorgaande jaren. Het bleek namelijk dat van 2016 tot en met 2018 bij het inschatten van de opbrengsten geen rekening werd gehouden met leegstand. Dat is wel noodzakelijk, want bij leegstand kunnen we geen reinigingsrecht heffen. Door daar eerder geen rekening mee te houden hebben we dus de te verwachten opbrengsten te hoog ingeschat. Nu we in de nieuwe methode wél rekening houden met leegstand, blijkt dat we de opbrengsten uit reinigingsrecht met € 3,5 miljoen naar beneden moeten bijstellen.

Daarnaast bedraagt de totaalsom van de in 2019 toegepaste verminderingen € 0,5 miljoen. Deze verminderingen ontstaan vanuit bezwaarafhandeling en door vorderingen die als oninbaar zijn afgeboekt.

K Parkeerbelasting

De inkomsten uit parkeren stegen in 2019 tot € 253,5 miljoen. De originele begroting bedroeg € 245,5 miljoen. Na de tariefsverhoging per 1 juli 2019 verhoogden we de begroting tot € 259 miljoen. De aantallen bezoekers en de tijd dat zij parkeren is lager dan verwacht bij het opstellen van de begroting. Daarom zijn de behaalde baten lager dan begroot.

L Marktgelden

Marktgelden brengen we bij de marktkoopman in rekening als vergoeding voor:

- de diensten van het Marktbureau
- levering van elektriciteit
- schoonmaak van het marktterrein

De werkelijke marktbaten zijn vrijwel gelijk aan de voor 2019 begrote marktbaten.

M Lijkbezorgingsrechten

Bij de tarieven voor lijkbezorging is er marktwerking. Dat geldt niet voor de meeste andere gemeentelijke dienstverlening, zoals uitgifte van een paspoort of ophalen van het huisvuil. In de regio Amsterdam zijn naast onze begraafplaatsen en crematoria ongeveer 10 andere begraafplaatsen en crematoria actief. Wij maken ongeveer 40 procent van de uitvaarten van overleden Amsterdammers mogelijk.

We voeren de exploitatie van onze begraafplaatsen en crematoria uit op een goed niveau tegen marktconforme en kostendekkende tarieven. Dat is ons uitgangspunt bij de tariefstelling.

Het resultaat valt iets lager uit dan begroot voor 2019.

N Leges

Leges zijn vergoedingen die inwoners en bedrijven betalen voor onze dienstverlening. Uitgangspunt daarbij is een heldere onderbouwing van de tarieven die we in rekening brengen.
Al onze legestarieven staan in de legestabel. De tabel staat op www.amsterdam.nl.

Kostendekkendheid leges

Volgens de wet geldt dat de opbrengsten van de leges niet hoger mogen zijn dan de uitgaven. Dus maximaal 100 procent kostendekkend. We mogen dus geen winst maken op de leges. Bij leges onderscheiden we drie soorten dienstverlening waarvan we dit afzonderlijk moeten vaststellen:

1. Algemene dienstverlening
2. Omgevingsvergunning
3. Dienstverlening vallend onder de Europese Dienstenrichtlijn

Voor de eerste twee soorten geldt dat de legesopbrengsten bij elkaar opgeteld kostendekkend mogen zijn. Daarbinnen mag één of meerdere tarieven wel meer dan kostendekkend zijn.
Voor dienstverlening onder de Europese Dienstenrichtlijn geldt dat de daarbinnen vallende vergunningen op zichzelf hooguit kostendekkend mogen zijn.
Tegenover de najaarsnota 2019 zijn tijdens de uitvoering van de begroting in 2019 de volgende verschillen behaald. De grootste afwijkingen lichten we onder de tabel toe.

Algemene dienstverlening per hoofdstuk

(bedragen x € 1.000)

Hoofdstuk	Najaarsnota	Realisatie	Verschil
H1 Informatie	14	221	207
H2 Burgerzaken	14.531	14.899	369

Hoofdstuk	Najaarsnota	Realisatie	Verschil
H4 Economie	528	284	-244
H5 Ambulante handel	206	174	-32
H5 Openbare Ruimte	2.200	1.848	-352
H6 Verkeer en Vervoer	7.135	8.079	944
H7 Binnenwater	68	89	21
H7 Binnenwater (EDR)	703	593	-110
H8 Kinderopvang	208	192	-16
Totaal Algemene dienstverlening	**25.594**	**26.380**	**786**

Fysieke leefomgeving

(bedragen x € 1.000)

Hoofdstuk	Najaarsnota	Realisatie	Verschil
H3 Fysieke leefomgeving	53.764	52.948	-816

Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn

(bedragen x € 1.000)

Hoofdstuk	Najaarsnota	Realisatie	Verschil
H4 Evenementen	1.053	1.162	109
H4 Horeca	2.781	2.844	63
H4 Prostitutie	-	35	35
Totaal Dienstverlening Europese Dienstenrichtlijn	**3.834**	**4.041**	**208**
Totaal Leges	**83.191**	**83.369**	**177**

Algemene dienstverlening

Burgerzaken

Het resultaat komt € 0,4 miljoen hoger uit dan verwacht in de Najaarsnota. Dit komt vooral door de hogere aantallen uitgegeven reisdocumenten en rijbewijzen.

H5 Openbare ruimte en H6 Verkeer en Vervoer

Het resultaat van de verstrekte vergunningen komt € 0,6 miljoen hoger uit dan verwacht. De vergunningen die we onder deze hoofdstukken verstrekken laten een sterkere groei zien dan verwacht.

Fysieke leefomgeving

Het resultaat komt € 0,8 miljoen lager uit. In de laatste maanden van het jaar zijn er minder aanvragen binnen gekomen. Onzekerheid met betrekking tot de besluitvorming rond de stikstofuitstoot leidde tot terughoudendheid bij de aanvragers.

Lokale lastendruk

Alle heffingen die we aan de Amsterdammers opleggen, vormen de lokale lastendruk. De lokale lastendruk tussen gemeenten verschilt flink. Het COELO is verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen en publiceert jaarlijks over de lokale lastendruk in alle Nederlandse gemeenten. Daarmee maken we hier een vergelijking van Amsterdam met de andere G4-gemeenten. We zien dat de lokale lasten voor een gemiddeld meerpersoonshuishouden in Amsterdam onder het gemiddelde van de G4 liggen.

Woonlasten 2015-2019 van meerpersoonshuishoudens

(bedragen in euro's)

	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Gemiddeld	Amsterdam t.o.v. gemiddelde
Woonlasten in 2015	615	729	547	706	649	-5%
Woonlasten in 2016	608	721	549	708	647	-6%
Woonlasten in 2017	586	714	549	716	641	-9%
Woonlasten in 2018	581	717	546	706	637	-9%
Woonlasten in 2019	645	742	563	731	670	-4%

Ook de individuele belastingtarieven kunnen we vergelijken. Hieronder vergelijken we de belangrijkste tarieven met de andere G4-gemeenten en de gemiddelden in de grote gemeenten. Grote gemeenten zijn de gemeenten met meer dan 90.000 inwoners en de provinciehoofdsteden. De vergelijking maakten we vanuit de rapportages Kerngegevens belastingen grote gemeenten van het COELO. Daaruit blijkt dat het OZB-tarief en de rioolheffing in Amsterdam blijvend onder dat van de andere G4-gemeenten en het gemiddelde van grote gemeenten liggen. Bij het OZB-tarief moeten we wel opmerken dat de WOZ-waarden in Amsterdam gemiddeld hoger liggen dan in de andere G4-gemeenten. Toch ligt de gemiddeld betaalde OZB in Amsterdam lager dan in Rotterdam en in Utrecht. In Den Haag betaalt een gemiddeld meerpersoonshuishouden minder OZB dan in Amsterdam.

De stijging van de woonlasten in Amsterdam komt vooral door de stijging van de afvalstoffenheffing. Ook steeg het OZB-tarief voor het eerst sinds jaren, hoewel dat tarief nog steeds (veel) lager is dan gemiddeld in de G4 en de grote gemeenten.

Belastingtarieven 2015-2019 meerpersoonshuishoudens

(Bedragen in euro's)

		Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Gemiddelde grote gemeenten	Amsterdam t.o.v. gemiddelde
OZB eigenaar woning[1]	2015	0,06	0,13	0,07	0,11	0,12	-49%
	2016	0,06	0,13	0,07	0,11	0,12	-53%
	2017	0,05	0,12	0,06	0,11	0,12	-58%
	2018	0,04	0,12	0,06	0,09	0,11	-62%
	2019	0,04	0,10	0,05	0,08	0,10	-62%
Rioolheffing	2015	149	179	133	231	160	-7%
	2016	151	184	135	234	163	-7%
	2017	128	190	137	220	163	-21%
	2018	126	198	140	214	164	-23%
	2019	131	208	144	214	169	-22%
Afvalstoffenheffing/ reinigingsheffing	2015	320	360	288	240	286	12%
	2016	313	347	288	243	283	11%
	2017	313	333	285	249	277	13%
	2018	313	328	279	253	274	14%
	2019	368	349	288	266	287	28%

1 Tarief als waarde van de WOZ-waarde

4.5 Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn goederen die we nodig hebben om middelen en diensten aan onze burgers te kunnen leveren. Het zijn goederen die regelmatig onderhoud nodig hebben. Met onderhoud bedoelen we maatregelen om een kapitaalgoed in goede staat te houden of te brengen. Die goede staat is een vooraf vastgesteld kwaliteitsniveau. Deze paragraaf beschrijft:

- **het niveau van onderhoud van onze kapitaalgoederen.**
- **de uitgaven die we voor het onderhoud maakten.**
- **het achterstallig onderhoud.**

Vooral bij de kapitaalgoederen in de openbare ruimte is er achterstallig onderhoud. We moeten flink vervangen, want veel infrastructuur voldoet niet meer aan de eisen, aan de wetgeving of is verouderd. Daarbij nam het verkeer de afgelopen tientallen jaren toe en werd het vrachtverkeer veel zwaarder. Dit is een vele zwaarder belasting dan waar bij de bouw rekening mee was gehouden.

Achterstallig onderhoud: het onderzoek Cloo

In 2018 publiceerden we de Rapportage Onderhoud Kapitaalgoederen. In dit onderzoek staat dat er achterstallig onderhoud is bij meerdere kapitaalgoederen. In de begeleidende brief was speciaal aandacht voor actie voor bruggen en kademuren. In de loop van 2018 volgde er een onderzoek onder leiding van de heer Cloo.

Het onderzoek bevestigde dat het beheer van onze kapitaalgoederen verwaarloosd is. De hoge leeftijd en de voortdurende overbelasting leiden tot onveilige situaties. De verwaarlozing van de bruggen en kades werd de laatste jaren steeds zichtbaarder. Het zal ook steeds meer het dagelijks functioneren van de stad beïnvloeden. Het onderzoek gaf een aantal aanbevelingen. Daaruit blijkt duidelijk dat het nodige werk groot, dringend en ingewikkeld is. Het zal lang duren en vraagt om blijvende financiering.

Op 6 februari 2019 informeerden we de raad over het onderzoek Cloo en de reactie daarop van het college. Hierna stelden we het actieplan Bruggen & Kademuren op. Hiervoor komen vanuit het Stedelijke Mobiliteitsfonds extra middelen. Met dit actieplan en de beschikbare middelen kunnen we doorgaan met de gestarte programma's 'Constructieve veiligheid bruggen' en 'Toekomstbestendige kademuren'.

Algemene beleidskaders en belangrijke ontwikkelingen

In 2017 is de Visie Openbare Ruimte 2025 vastgesteld. In deze visie staan onze richtlijnen voor ontwikkelen, inrichten en beheren van de openbare ruimte. Met de nadruk op de verblijfsfunctie van de openbare ruimte. Met deze Visie Openbare Ruimte 2025 sluiten we direct aan bij de woningbouwstrategie Koers 2025: Ruimte voor de Stad en bij de aanpak om de bereikbaarheid van de stad te verbeteren (Mobiliteitsaanpak 2025 en Uitvoeringsagenda Mobiliteit). Samen met de Structuurvisie Amsterdam 2040, de Agenda Groen (2015), de Watervisie (2016) en de Ecologische Visie (2012) vormen zij ons openbare ruimtebeleid.

De kwaliteit waaraan onze kapitaalgoederen moeten voldoen, ligt vast in de landelijke CROW-norm. Dat hebben we zo afgesproken in het kader 1Amsterdam Heel & Schoon. Door eenduidige normen en definities te gebruiken weet elke beheerder wat de ambitie is van het gemeentebestuur. Het beheer van de stedelijke zaken in de openbare ruimte heeft drie ambitieniveaus: sober, verzorgd en top.

Ambitieniveau		Toelichting
A+		Zo goed als nieuw / alles 100% schoon
A	Top	Heel goed in orde / prachtig straatbeeld, amper vervuiling
B	Verzorgd	Heel en functioneel / verzorgd straatbeeld, matige vervuiling
C	Sober	Verminderd comfort / rommelig straatbeeld, behoorlijke vervuiling
D		Functieverlies / vuil

We willen de hele stad in 2025 verzorgd maken en houden, maar door het achterstallig onderhoud bij verschillende kapitaalgoederen is bij de Voorjaarsnota 2019 besloten om voorlopig te streven naar het niveau 'sober'.

Bij de onderdelen waarvoor we al stappen hebben gezet richting ‘verzorgd’ willen we het ambitieniveau ‘verzorgd’ wel in stand te houden.

We gaan voor het onderhoud uit van vijf principes:

1. De openbare ruimte kan goed en veilig gebruikt worden (functionaliteit);
2. We beheren de openbare ruimte duurzaam, met oog voor mens en milieu (duurzaamheid);
3. Beheer zorgt voor een aantrekkelijke en verzorgde openbare ruimte (aantrekkelijkheid);
4. Waar mogelijk beheren we samen met bewoners en bedrijven (participatie);
5. We beheren slagvaardig en met oog voor de kosten (kostenefficiency).

Assetmanagement

Voor de meeste kapitaalgoederen stond 2019 in het teken van het versterken van assetmanagement. Assetmanagement betekent dat we op basis van de waarden, prestaties, gebruik en risico’s van de openbare ruimte bepalen wat me moeten doen om de openbare ruimte aan het gekozen ambitieniveau te laten voldoen.

We verbeteren het assetmanagement door de processen van de hele levenscyclus van de kapitaalgoederen (assets) aan elkaar koppelen: van ontwikkeling naar ontwerp, via bouw en beheer tot sloop. Ook leggen we nadrukkelijker de koppeling tussen de technische staat en het gebruik van het asset. We voeren het assetmanagement in in de hele beheer- en uitvoeringsorganisatie. Dit zal ongeveer drie jaar duren. Na afloop kunnen we gerichter sturen op de balans tussen prijs, prestaties en risico’s en op de voorspelbaarheid hiervan over de hele levenscyclus.

Duurzame elektriciteit

De gemeente heeft per 1 januari 2019 duurzame elektriciteit ingekocht die in Nederland wordt opgewekt uit wind, zon of biomassa. Daarbij stelt de gemeente als eis dat de totale hoeveelheid geleverde duurzame elektriciteit voor gemeentelijke panden en voorzieningen in 2026 afkomstig is van nieuwe installaties. Hiermee stimuleren we de groei van duurzaam opgewekte elektriciteit en dragen we bij aan de transitie van fossiele naar hernieuwbare energie. Het gevolg is dat de energiekosten voor verkeerssystemen en openbare verlichting hoger zijn. Bij de Voorjaarsnota 2019 zijn er incidenteel extra middelen toegekend voor de hoge energielasten.

Onderhoudskosten in 2019

Bij de onderhoudskosten onderscheiden we kosten voor klein (dagelijks) onderhoud en groot onderhoud. Bij klein onderhoud is sprake van terugkerende kosten om een object in goede staat te houden binnen het kwaliteitsniveau waarvoor we gekozen hebben. Voorbeelden van klein onderhoud zijn het reinigen van rioolstelsels en het terugkerend onderhoud aan elektrische installaties. Groot onderhoud is nodig als een object langere tijd gebruikt is. De kosten zijn dan vaak ingrijpend en hebben betrekking op een groot of belangrijk deel van het object.

In de tabel hierna staan de totale kosten van het klein (dagelijks) en groot onderhoud in 2019. We onderscheiden we elf soorten kapitaalgoederen. De voorstellen tot overheveling zijn niet in de onderstaande tabel opgenomen.

Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Civiele kunstwerken	20,9	33,1	30,7	-2,4
Gebouwen	31,6	44,o	33,3	-18,1
Groen	33,7	43,0	36,4	-6,6
Infrastructuur metro en tram	81,2	92,1	96,5	4,4
Openbare verlichting	10,1	10,9	11,3	0,4
Riolering	44,5	44,3	44,1	-0,2
Sportaccommodaties en sportparken	6,7	16,6	11,3	-5,4
Tunnels	6,3	6,5	7	0,5
Verkeerssystemen	6,7	9,4	9,2	-0,2
Water	25,0	26,3	27,5	1,2
Wegen en verhardingen	44,1	55,6	39,90	-15,7
Totaal	**310,7**	**337,8**	**347,2**	**-42,1**

In 2019 gaven we € 347,2 miljoen uit aan onderhoud. Dit is € 42,1 miljoen minder dan begroot. We gaven vooral minder uit aan het onderhoud van Gebouwen en Wegen en verhardingen. De afwijkingen voor de elf soorten kapitaalgoederen lichten we hierna verder toe. Bij elk soort kapitaalgoed beschrijven we de specifieke beleidskaders en de belangrijkste ontwikkelingen.

Civiele kunstwerken

De civiele kunstwerken zijn vaste en beweegbare bruggen, kades en sluizen. In totaal beheren we:

- 1.682 vaste en beweegbare bruggen
- 582 kilometer aan kades en oevers
- 35 sluizen.

Doordat we beter inzicht hebben in de kapitaalgoederen van de stadsdelen, is het aantal bruggen toegenomen vergeleken met 2018. Verder hebben we de waterbodems aan het kapitaalgoed toegevoegd.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Voor dit kapitaalgoed geldt het beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon. We hebben nog geen goed beeld van de staat van het onderhoud en veiligheid van de civiele kunstwerken. We controleren de toestand van de civiele constructies met visuele inspecties. Op basis van deze visuele meting is de onderhoudstoestand op niveau sober.

Het is duidelijk dat we met een verouderde kapitaalgoederen te maken hebben. Hierdoor ontstaan risico's op noodsituaties en storingen. Verschillende bruggen en kademuren zijn voorbij de technische leeftijd en voldoen niet aan de landelijke wetgeving. Er is onvoldoende inzicht in de constructieve staat en veiligheid van de (verkeers)bruggen en kades. Omdat er zwaarder en meer verkeer (meerassige vrachtwagens) is dan waarop de constructies zijn berekend moeten we de constructieve veiligheid onderzoeken.

Het college heeft op 2 juli 2019 het actieplan bruggen en kademuren vastgesteld. Dit plan is de uitwerking van de aangekondigde intensivering van de programmatische aanpak van de bruggen en kademuren. Het eerste doel van het programma Bruggen en Kademuren is het veilig en functioneel houden van onze bruggen en kademuren. Met dit programma krijgen we:

- inzicht in de staat van de kapitaalgoederen.
- inzicht in de noodzakelijke tijdelijke maatregelen om het gebruik voorlopig zeker te stellen.
- inzicht in de maatregelen om de kapitaalgoederen op het gewenste kwaliteitsniveau te krijgen of te vervangen.
- inzicht in de hoeveel tijd hiervoor nodig is en wat het kost.

Ons belangrijkste doel is om ervoor te zorgen dat het vaak oude erfgoed niet overbelast wordt. Tegelijkertijd werken we aan het achterstallig onderhoud versneld weg, zodat de stad ook in de toekomst gebruik kan blijven maken van bruggen en kademuren. Om de vervanging te versnellen en de overlast zo klein mogelijk te houden, verbeteren we de werkwijzen en processen en zoeken we naar innovaties en slimme oplossingen. We moeten dringend meer inzicht krijgen in de technische staat van de kapitaalgoederen. Daarom wordt een uitgebreid onderzoeksprogramma opgezet. Prioriteit ligt bij de circa 850 verkeersbruggen en circa 200 kilometer gefundeerde kademuur die een belangrijke rol spelen in het functioneren van de stad.

Door de maatregelen uit te voeren brengen we de kapitaalgoederen vervolgens op het gewenste kwaliteitsniveau. Daarmee wordt, gecombineerd met het reguliere onderhoud, de (constructieve) veiligheid en het functioneren van de kapitaalgoederen verzekerd.

Financiële toelichting

Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Civiele kunstwerken	20,9	33,1	30,7	-2,4

Bij onderhoud van de civiele kunstwerken zijn er lagere lasten van € 2,4 miljoen. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 3,6 miljoen door het uitstel van groot onderhoud aan kades. Dit uitstel wordt veroorzaakt door de nood- en beheersmaatregelen die we hebben getroffen in het programma bruggen en kademuren. Hierdoor is meer prioriteit en capaciteit

gegeven aan het veilig stellen van kademuren. Het doorschuiven van het groot onderhoud heeft geen effect op het functioneren van de voorraad. Door schouwen en inspecties houden we de veiligheid in de gaten.
- Daarnaast waren er hogere lasten op het onderdeel beweegbare bruggen van € 1,2 miljoen. Het programma Centrale Object Bediening (COB) heeft bij het op afstand bedienbaar maken van bruggen tegelijk het noodzakelijk achterstallig onderhoud aangepakt.

Achterstallig onderhoud

Het Lange Termijn Asset Planning (LTAP) gaat ervan uit dat veel kademuren inmiddels vervangen zouden zijn. Omdat dit niet het geval is, kunnen we aannemen dat er momenteel een groot deel van de kademuren vervangen moet worden.
De precieze omvang wordt in het Programma Bruggen en kademuren onderzocht. Naast het omgaan met een verouderde kapitaalgoederen en het zorgen voor het veilig functioneren van de stad, houdt het programma zich bezig met het vernieuwen van bruggen en kademuren. Op dit moment werken we aan de vervanging van ruim 800 meter kademuur en bereiden we de vervanging van ruim 3,5 kilometer kademuur en 27 bruggen voor tot en met 2023 voor. Maar met deze aantallen voorkomen we niet verder achterstallig onderhoud. In deze collegeperiode werken we samen met marktpartijen aan het opvoeren van de productie. Verder kijken we naar nieuwe manieren van werken om het tempo te verhogen en de effect op de omgeving te verminderen. Het Innovatie Partnerschap, waarin we samen met een aantal marktpartijen aan deze vernieuwing werken, is een veelbelovende eerste stap.

Verder zijn we in 2019 een nieuwe inspectieronde gestart. Deze inspecties zijn nog niet geheel afgerond maar ze geven al aan dat er een aanzienlijke onderhoudsbehoefte is. De resultaten van de inspecties worden verwerkt in de onderhoudsprogrammering 2020-2024. Komende jaren verwachten wij, met het verder uitvoeren van de inspecties, een steeds betere kijk te krijgen op wat er aan onderhoud nodig is en in hoeverre er sprake is van achterstallig onderhoud.

Als laatste is het achterstallig onderhoud op gebied van baggeren in waterbodems verder gegroeid door de PFAS problematiek (bodemverontreiniging door poly- en perfluoralkylstoffen). Volgend jaar halen we de achterstalligheid van dit jaar in door veranderende regelgeving en door de juiste baggerdepots te benaderen die nu wel PFAS grond accepteren.

Gebouwen

Dit kapitaalgoed bestaat onder andere uit gymnastieklokalen, schoolgebouwen (voor zowel primair als voortgezet onderwijs), (dienst-) woningen, gemeentelijke panden, parkeergarages en woonwagenlocaties.

In 2019 zijn er ook panden bij gekomen van de GGD en de gemeente Weesp.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Dit kapitaalgoed bestaat uit verschillende soorten gebouwen, daarom gelden er ook verschillende beleidskaders. Bijvoorbeeld de VO en (V)SO (2017), het Bosplan 2012 - 2016, de Strategische Visie Vastgoed en het Huurbeleid Woonwagenstandplaatsen 2015. Daarnaast zijn er verschillende (nieuwe) Meerjarenonderhoudplannen (MJOP). Het beheer en onderhoud van de onderwijsgebouwen is een verantwoordelijkheid van de schoolbesturen die daarvoor worden bekostigd door het Rijk.

Over het algemeen is het huidige onderhoudsniveau van de gebouwen op niveau C (sober).

Het stadshuis wordt projectmatig aangepakt om het te laten voldoen aan de huisvestingsvisie. Als het mogelijk is, combineren we het projectmatige werk en het planmatige werk, wat gevolgen kan hebben voor de planning van de werkzaamheden. In 2019 is besloten om ook de plint (eerste bouwlaag) van het stadhuis aan te pakken. Deze werkzaamheden zijn nog in de opstartfase.

Het beleid is om de woonwagens zoveel mogelijk in opstalrecht onder te brengen. Inmiddels zijn 52 standplaatsen in opstalrecht. Voor 6 huurwagens is de gemeente nog verantwoordelijk voor het onderhoud. We zijn een bewonersonderzoek begonnen, dat als input zal dienen voor de herziening van het beleidskader woonwagens en standplaatsen. De voorbereidingen voor de renovatie van de locatie Ma Braunpad II worden gestart.

Om de panden te transformeren naar een A-energielabel is in 2019 € 2 miljoen toegekend waarvan € 1,8 miljoen is opgenomen in de voorziening maatschappelijk vastgoed, conform het coalitieakkoord. In 2019 zijn de opnamen van een 16 monumenten geactualiseerd waardoor de dotatie met circa € 1 miljoen is toegenomen.

Financiële toelichting

(Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Gebouwen	31,6	44,0	33,3	-10,7

Bij onderhoud van gebouwen zijn er in totaal lagere lasten van € 18,1 miljoen. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 3,5 miljoen bij Parkeren. De geplande uitgaven voor groot onderhoud 2019 (€ 9,8 miljoen) zijn niet gedaan. De voornaamste onderschrijdingen zijn: Aanpak P1/Arena (€ 1 miljoen), Werfgarages (€ 1,1 miljoen), Hofgarages (€ 0,7 miljoen), Albert Cuypgarage (€ 0,6 miljoen), Piet Hein (€ 0,5 miljoen). Het assetmanagement van Garageparkeren is in de loop van 2018 naar een hoger plan gebracht, bij Fietsparkeren is het in 2019 opgestart. Op fietsenstallingen was voor 2019 € 0,4 miljoen voor onderhoud begroot, er is € 0,2 miljoen uitgegeven.
- Lagere lasten van € 3,0 miljoen bij Gemeentelijk Vastgoed. De uitgaven ten laste van de voorziening groot onderhoud voor de maatschappelijk panden verschillen per jaar omdat er volgens de onderhoudsplanning elk jaar verschillende eenmalige grote uitgaven kunnen plaatsvingen. Dat we jaar minder hebben uitgegeven dan begroot komt ook door de marktomstandigheden waardoor aanbestedingen zijn mislukt en een langere doorlooptijd hadden.
- Lagere lasten van € 4,4 miljoen bij Gemeentelijk Vastgoed. De uitgaven ten laste van de Voorziening groot onderhoud gemeentelijke huisvesting verschillen per jaar omdat er volgens de onderhoudsplanning elk jaar verschillende eenmalige grote uitgaven kunnen plaatsvinden. In 2019 hadden we niet voldoende capaciteit om al het geplande onderhoud op te pakken.
- Hogere lasten van 0,2 miljoen bij werkzaamheden aan woonwagens. Werkzaamheden die niet konden wachten tot de uitvoering van het groot onderhoud in 2020 hebben reeds plaatsgevonden in 2019. Eind 2019 is opdracht gegeven voor de bouw van één nieuwe woonwagen als vervanging van een bestaande. De lasten hiervan worden direct in de exploitatie genomen (een deel in 2019) op basis van de ondergrens voor activering.

Achterstallig onderhoud

Er is geen achterstallig onderhoud bij dit kapitaalgoed.

Groen

Het areaal van groen bestaat uit ongeveer:

- 300.000 bomen
- 16 miljoen vierkante meter gras
- 10 miljoen vierkante meter beplanting
- 2 miljoen vierkante meter ruigte en oeverbeplanting
- 7 hectare van de gemeentelijke begraafplaats De Nieuwe Noorder, 1 hectare dorpsbegraafplaatsen in Noord en 33 hectare van de gemeentelijke begraafplaats De Nieuwe Ooster
- het Amsterdamse Bos met 2.275 bomen, 324 hectare bos, anderhalf miljoen vierkante meter gras, 4 miljoen vierkante meter beplanting en 1 miljoen vierkante meter ruigte en oeverbeplanting.

We hebben het beheer van waterpartijen in 2019 ondergebracht bij het kapitaalgoed groen. In 2019 en 2020 maken we de exacte omvang inzichtelijk van het waterareaal dat we beheren.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Dit kapitaalgoed bestaat uit verschillende soorten groen. Naast het beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon (2017) gelden voor al deze onderdelen ook andere specifieke beleidskaders. Een aantal daarvan zijn het Beheerplan Natuurboszone Amsterdamse Bos, het beheerplan Parkbos, de Agenda Groen 2015-2018, de Centrale bomenverordening (2016), Puccini groen (2018) en HIOR (2018).

Over het algemeen heeft het kapitaalgoed groen een onderhoudsniveau C (sober). De contracten voor dagelijks onderhoud zijn in 2018 en begin 2019 aanbesteed en volgens deze contracten zijn de aannemers verplicht de beeldkwaliteit van het groen continu op tenminste niveau C te beheren.

De staat van het groen is voor een deel geïnventariseerd door het DORA-programma. Er is achterstallig onderhoud, vooral bij bomen. Op basis van de boomveiligheidsinspecties zullen we op korte termijn bomen moeten kappen vanwege de veiligheid. Vanaf 2023 zullen we bomen systematisch vervangen volgens het reguliere vervangingsprogramma voor bomen.

Uit de inspectie naar veiligheid van de bomen bleek dat 1 procent zo'n slechte conditie heeft dat ze vanwege de veiligheid op korte termijn vervangen moeten worden. Voor deze bomen is een uitvoeringsprogramma opgesteld voor periode 2020-2022.

Daarnaast is geconstateerd dat circa 3 procent van het huidige bomenbestand een slechte conditie heeft. Vanaf 2023 zullen we deze bomen systematisch vervangen volgens het reguliere vervangingsprogramma.

Voor de overige beplanting is in 2019 een pilot uitgevoerd in de wijken Reigersbos en Holendrecht. Uit deze inspectie blijkt dat Holendrecht niet voldoet aan het niveau sober (15 procent op niveau D) en Reigersbos wel (6 procent op niveau D).

Financiële toelichting

Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Groen	33,7	43,0	36,4	-6,6

Bij onderhoud van groen zijn er lagere lasten van € 6,6 miljoen. Dit komt vooral door:

- De programmering voor groot onderhoud, vervanging en uitvoering zijn voorbereid in 2019, maar dit heeft langer geduurd dan gedacht. Hierdoor starten een aantal instandhoudingsprojecten pas volgend jaar (onderuitputting € 1,3 miljoen).
- Verder zijn er ongeveer 3.850 bomen die niet veilig zijn. Deze bomen moeten worden vervangen. De meeste kosten zitten in het verwijderen van de ondergrondse delen van de bomen, de grondverbetering en het herplanten van bomen. Door vertragingen is dit deels naar het volgende jaar geschoven (onderuitputting € 2,3 miljoen).
- Daarnaast is ook voor het wegwerken van achterstand bij het herplanten van bomen de uitvoeringsorganisatie nog niet op sterkte. Hierdoorschuift de uitvoering door naar het volgende jaar (onderuitputting € 2,3 miljoen).
- Ten slotte zijn we begonnen met de bestrijding van de Japanse Duizendknoop door het databeheersysteem te verbeteren, de groeiplaatsen in kaart te brengen en een projectteam te formeren. De pilot Noorder IJplas, die hoog op de prioriteitenlijst staat, bleek te complex om op korte termijn uit te voeren (onderuitputting € 0,9 miljoen).

Achterstallig onderhoud

De staat van het groen is voor een deel geïnventariseerd (door het DORA-programma). Er is achterstallig onderhoud, vooral bij bomen. Uit de inventarisatie van het DORA-programma in 2016 blijkt een achterstand van circa € 20 miljoen voor groen. Circa € 10 miljoen is gebruikt voor het uitvoeringsprogramma in 2016-2018.

In de periode 2017 t/m 2019 zijn alle geregistreerde bomen in Amsterdam geïnspecteerd. Er is nu een compleet beeld van zowel de snoeiopgave, de veiligheid en de compleetheid van het bomenbestand. Door het bomenprogramma 2020-2024 kunnen we de resterende achterstand gericht aanpakken en werken aan vervanging, herplant en gewenste kwaliteit.

Van het overig groen zijn de slechtste locaties (120 stuks) in beeld gebracht. Zo zijn we in 2019 gestart met het in beeld brengen van plantvakken en gazons met slechte conditie. Eind 2019 is het contract voor het renoveren van plantvakken en gazons aanbesteed. Begin 2020 kunnen we beginnen met renoveren en wegwerken achterstallig onderhoud.

Infrastructuur metro en tram

De infrastructuur van de metro bestaat uit 138 kilometer enkelspoor. Daarnaast heeft het metronetwerk: emplacementen, een lijnwerkplaats, 59 stations en haltes, de Oostlijntunnel, de Noord/Zuidlijntunnel, viaducten, treinbeveiligingssystemen, ICT-systemen en tractie-energievoorziening. De infrastructuur van de tram bestaat uit 210 kilometer enkelspoor met wisselverbindingen, 450 halteplateaus, technische systemen en een energievoorzieningsinstallatie.

Beleidskaders en onderhoudsniveau
Een specifiek beleidskader voor het infrastructuur metro en tram is het Convenant Beheer en Onderhoud Railinfrastructuur 2014-2024. Dat hebben we in 2013 met de Vervoersregio afgesloten.

Het onderhoudsniveau is afgestemd op de beschikbare financiële middelen zoals die zijn vastgesteld in het financieel kader van het Convenant. We onderhouden de kapitaalgoederen die vooral bedoeld zijn voor het laten functioneren van de infrastructuur op het niveau B (verzorgd). Denk hierbij aan de rails en de energievoorziening. De overige kapitaalgoederen (zoals verharding, groenonderhoud, afwateringen) die vooral bijdragen aan de uitstraling en beleving van het kapitaalgoed zijn op het vastgestelde onderhoudsniveau sober (C). De onderhoudstoestand van de infrastructuur metro en tram voldoet aan de verwachting, gezien de leeftijd en het gebruik. Daar waar grootschalige vernieuwingen plaatsvinden, voeren we zo nodig ook levensduur verlengend onderhoud uit.

Financiële toelichting

Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Infrastructuur	81,2	92,1	96,5	4,4

Bij onderhoud van de infrastructuur van metro, tram en bus zijn er hogere lasten van € 4,4 miljoen. De hogere lasten worden veroorzaakt door een stelselwijziging van verantwoording. Het in het verleden gehanteerde kasstelsel is vanaf 2019 vervangen door het stelsel van baten en lasten.

Achterstallig onderhoud

Er is geen achterstallig onderhoud.

Openbare verlichting

Het team openbare verlichting beheert ongeveer 160.000 armaturen en 130.000 masten voor straatverlichting. Die bevatten ongeveer 160.000 lampen. Verder beheren we twee lichtmanagementsystemen, 688 kilometer elektra- en aansluitkabels en 293 voeding- en verdeelkasten openbare verlichting. Ook de verlichting die monumenten en historische gebouwen uitlicht, de brugverlichting en 140 stadsklokken vallen onder deze categorie kapitaalgoed.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Voor openbare verlichting geldt het Beleidskader Verlichting 2017 en 1Amsterdam Heel & Schoon. Het huidige onderhoudsniveau van de openbare verlichting in Amsterdam is niveau C (sober). Voor de onderdelen waar reeds stappen zijn gezet naar ‘verzorgd’ willen we het ambitieniveau ‘verzorgd’ wel in stand houden.

Op basis van het onderhoudsniveau sober is het geplande dagelijks onderhoud uitgevoerd, waaronder monitoring, verhelpen van storingen en vervangen van lampen. In 2019 hebben we de strikt noodzakelijke inspecties gedaan om de veiligheid te garanderen. In 2020 wordt het inspectieplan vastgesteld. Verder hebben we in 2019 hebben het LED-transitieprogramma voortgezet. We vervingen ongeveer 14.000 conventionele lampen door LED-bronnen.

Financiële toelichting

Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Openbare verlichting	10,1	10,9	11,3	0,4

Bij onderhoud van openbare verlichting zijn er hogere lasten van € 0,4 miljoen.

- Het specificeren van de inspectie-eisen is complexer dan verwacht, waardoor de aanbesteding voor inspecties aan de openbare verlichting vertraging oploopt. Hierdoor loopt de uitvoering van inspecties vertraging op (onder uitputting € 0,4 miljoen). In 2019 zijn alleen de strikt noodzakelijke type inspecties gedaan voor de veiligheid, waaronder de NEN-3140-inspectie en enkele aan/uit-inspecties.
- Per 1 september is het vierjarig onderhoudscontract voor de openbare verlichting verlopen. Vanaf die datum zijn er nieuwe aannemers die het onderhoud aan de openbare verlichting doen, zoals het oplossen van storingen en schades. De ontwikkelingen in de markt zijn zo dat de tarieven van de aannemers verdubbeld zijn in vergelijking met vier jaar geleden. De hogere tarieven en toename in het aantal storingen heeft geleid tot een overschrijding van € 0,4 miljoen.
- Tenslotte zijn de schadekosten hoger dan begroot (€ 0,3 miljoen) door hogere tarieven en meer schades dan verwacht.

Achterstallig onderhoud
Er is geen achterstallig onderhoud.

Riolering

Het kapitaalgoed riolering bestaat uit voorzieningen voor het afvoeren van afvalwater uit de leefomgeving, het verwerken van hemelwater en voorzieningen voor grondwater. Het gaat om ongeveer 4.100 kilometer rioolstelsel, drainagebuizen en persleidingen, maar ook objecten zoals rioolgemalen, bergbezinkbassins, overstorten, putten, kolken, et cetera.

Beleidskaders en onderhoudsniveau
Het beleidskader voor dit kapitaalgoed is het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam 2016 – 2021. Dit beleidskader is vastgesteld in 2015. Het huidige onderhoudsniveau is niveau B (verzorgd).

Door assetmanagement vindt gericht onderhoud en vervanging plaats. De criteria bedrijfszekerheid, veiligheid, kwaliteit, imago, milieu en schade zijn het kader voor de beslissingen. De samenhang tussen de riolering, gemalen en zuiveringen is het uitgangspunt. Daarnaast worden toekomstige ontwikkelingen meegewogen in de beslissing om te vervangen. Om de onderhoudstoestand op niveau 'verzorgd' te houden, moeten we de komende jaren meer riolering vervangen. Hierbij streven we zoveel mogelijk naar een gecombineerde uitvoering met werkzaamheden van andere diensten en bedrijven in gebiedsgerichte aanpak. Wanneer dit niet mogelijk blijkt, nemen de kosten voor vervanging van riolering verder toe.

Het kademurenproject heeft in 2019 nog niet tot extra uitgaven geleid. De plannen rond de volgorde en uitvoeringsperiode van de werklocaties worden steeds duidelijker, maar hebben vooralsnog niet geleid tot keuzes met financiële consequenties die niet in de reguliere investeringsbegroting in 2020 opgevangen kunnen worden.

Financiële toelichting
Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Riolering	44,5	44,3	44,1	-0,2

De afwijking tussen de begroting en realisatie is € 0,2 miljoen en wordt hier niet verder toegelicht.
Wel is er een tendens van een toename van kosten bij de aanleg van riolering die niet direct gerelateerd zijn aan de aanleg van riolering. Deze extra kosten hebben onder andere betrekking op het herstellen van maaiveld, de hoge BLVC-kosten en hogere kosten doordat meer vervuilde of niet verdichtbare grond moet worden afgevoerd. Ook worden de uitvoeringsmethodes complexer door de omgevingslocatie. Er worden ook extra kosten gemaakt door toename van calamiteiten naar aanleiding van klachten van bewoners.

Achterstallig onderhoud
Er is geen achterstallig onderhoud.

Sportaccommodaties en sportparken

Verspreid over Amsterdam vallen onder dit kapitaalgoed 26 sporthallen, 43 sportparken, 2 watersportcentra en 10 zwembaden.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Voor sportaccommodties en sportparken geldt het Integraal beleidsplan. Het gemiddelde onderhoudsniveau van deze sportaccommodaties en sportparken is niveau C (sober). Bij de sporthallen en sportparken is het onderhoud op niveau dat de sportbonden wensen.

Acht sporthallen zitten binnen de eisen van de Vereniging Sport Gemeenten (VSG). Daarnaast bezitten 8 sporthallen een certificaat Sporthallen van de VSG en vallen binnen de eisen van Schoon, Heel en Veilig. Deze en alle andere overdekte sportaccommodaties vallen overigens ook binnen de eisen van het Sporthandboek van NOC/NSF waardoor er op alle niveaus competitie- en trainingswedstrijden gehouden kunnen worden.

De staat van onderhoud bij de zwembaden is ook op het gewenste niveau C (sober), volgens de normen en eisen van het Keurmerk Veilig en Schoon.

Het Brediusbad is met ingang van 2020 aardgasvrij, doordat in 2019 een warmtepompinstallatie is geplaatst. Deze wordt in het voorjaar van 2020 ingeregeld. Voor het De Mirandabad is een uitgebreid plan op gesteld om te komen tot een aardgasloze warmtevoorziening. Verder is bij het Noorderparkbad de tegelvloer op meerdere plekken hersteld vanwege opbolling van de tegels.

Financiële toelichting

Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Sport	6,7	16,6	11,3	-5,4

Bij het onderhoud van sportaccommodaties en sportparken gaven we € 5,4 miljoen minder uit.
In de 2e helft van 2019 hebben we het onderhoud vertraagd, door werkzaamheden uit te stellen naar 2020. Deze vertraging heeft geen nadelig effect op het gewenste onderhoudsniveau.

Achterstallig onderhoud

Er is geen achterstallig onderhoud.

Tunnels

Amsterdam heeft in 2019 vijf wegtunnels:

- Michiel de Ruijtertunnel
- IJ-tunnel
- Piet Heintunnel
- Arenatunnel
- Spaarndammertunnel.

De Verkeerscentrale Amsterdam valt ook onder dit kapitaalgoed. Deze verkeerscentrale is verantwoordelijk voor de veiligheid in de tunnels in de stad en voor het verkeersmanagement in en rondom het centrum van de stad.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

De tunnels bevinden zich op onderhoudsniveau Sober (C), het onderhoudsniveau van de Verkeerscentrale is lager dan Sober (C). In 2019 en 2020 nemen we maatregelen in de Verkeerscentrale om het onderhoudsniveau op niveau Sober te krijgen.

De geldende beleidskaders zijn het beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon, het Bouwbesluit 2012 en de Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels (Warvw, vastgesteld in 2006/2013). Vanaf 1 mei 2019 moeten alle tunnels in Nederland voldoen aan de wettelijke eisen uit de Warvw. Met uitzondering van de Piet Heintunnel voldoen onze tunnels aan deze eisen. Voor de Piet Heintunnel is een aantal maatregelen genomen om het actuele veiligheidsniveau te verhogen naar bijna het wettelijk niveau (het weren van vrachtauto's is een van deze maatregelen). Hierdoor was het toegestaan om gebruik te blijven maken van deze tunnel. Helemaal aan de wettelijke eisen voldoen kan pas na renovatie van de Piet Heintunnel.

Financiële toelichting

Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Tunnels	6,3	6,5	7	0,5

Bij onderhoud van openbare verlichting is de begroting met € 0,5 miljoen

overschreden. De overschrijding wordt veroorzaakt door de extra kosten die om de Piet Heintunnel open te houden. De installaties in deze tunnel zijn al enkele jaren over hun levensduur, waardoor het extra inspanning kost om de tunnel veilig en beschikbaar te houden. Sinds mei 2019 wordt deze tunnel gedoogd (hij voldoet niet geheel aan de wettelijke eisen), en hebben we een aantal maatregelen genomen: een vrachtautoverbod, een veiligheidsbeheerplan, een aantal fysieke maatregelen en de instelling van een geïntensiveerd testregime, waarbij een aantal installaties die doorslaggevend zijn voor de veiligheid veel vaker wordt getest dan voorheen.

Achterstallig onderhoud

Op 4 juni is het programmaplan Aanpak Wegtunnels Amsterdam vastgesteld. Dit programma bevat de projecten Renovatie Piet Heintunnel, Renovatie Amsterdam Arenatunnel en Vernieuwing Verkeerscentrale Amsterdam. Deze projecten zijn noodzakelijk omdat meerdere systemen het einde van hun levensduur hebben bereikt en omdat ze moeten voldoen aan aangescherpte wetgeving. Daarnaast is in het programma de uitvoering van (onder andere) brandwerende maatregelen in de Michiel de Ruijtertunnel ondergebracht. Deze maatregelen zijn niet alleen voor de renovatie, maar ook om bij te dragen aan een uniforme bediening en onderhoudbaarheid van de tunnels. De integrale aanpak draagt daarmee bij aan de toekomstbestendige bediening, beheer en onderhoud van de Amsterdamse tunnels. Voor de projecten Renovatie Piet Heintunnel en Aanpassingen Michiel de Ruijtertunnel zijn (aanvullende) kredieten toegekend bij de Voorjaarsnota 2019.

Verkeerssystemen

Het kapitaalgoed verkeerssystemen bestaat uit verkeersinformatiesystemen en verkeersregelinstallaties (VRI). Verkeersinformatiesystemen bestaan uit:

- 2.720 objecten voor bewegwijzering
- 31 parkeerverwijzingen naar garages
- 295 CCTV en ANPR camera's (cameratoezicht)
- 175 stadsplattegronden
- 48 dynamische informatiepanelen
- 110 verzinkbare palen
- 530 centrale systemen voor dynamisch verkeersmanagement en 90 centrale systemen voor handhaving.

Verkeersregelinstallaties bestaan uit:

- 391 verkeersregelinstallaties
- 6.437 masten
- 12.865 lantaarns
- 35.750 lampen
- 11.377 detectielussen
- Drie centrale VRI processoren

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Voor Verkeerssystemen en verkeersregelinstallaties geldt het Beleidskader Verlichting 2017 en 1Amsterdam Heel & Schoon. De verkeersinformatiesystemen en verkeersregelinstallaties hebben op dit moment het onderhoudsniveau C (sober). Voor de onderdelen waar reeds stappen zijn gezet richting 'verzorgd' is het streven om het ambitieniveau 'verzorgd' wel in stand te houden, bijvoorbeeld met preventief onderhoud van de verkeersregelinstallaties door remplace (onderhoud door groepsgewijze vervanging van lichtbronnen) in verband met de veilige doorstroming.

Per 1 september 2019 is het Sensoren Crowd Monitoring Systeem Amsterdam (CMSA) omgezet naar een vast systeem en overgedragen aan verkeerssystemen voor dagelijks beheer. Crowd Management is het in goede banen leiden van voetgangersdrukte. Door data te verzamelen over de aantallen, dichtheden en stromen van voetgangers, is het mogelijk om slimme maatregelen te treffen om de drukte in goede banen te leiden. Hierdoor blijft de stad op de korte, middellange en lange termijn comfortabel, bereikbaar en veilig.

Financiële toelichting

Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
VRI	6,7	9,4	9,2	-0,2

De afwijking tussen de begroting en realisatie is € 0,2 miljoen en wordt hier niet verder toegelicht

Achterstallig onderhoud
Er is geen achterstallig onderhoud.

Water

Waternet beheert namens de gemeente alle installaties en leidingen om voor voldoende en gezond drinkwater te zorgen. Het kapitaalgoed water bestaat onder andere uit:

- 2 wingebieden
- 3 productielocaties, waarvan 2 drinkwater en 1 halffabricaat
- 2 pompstations
- 3 boosterpompen
- 3 watertorens
- 3.000 kilometer drinkwaterleidingen
- 182.000 aansluitleidingen
- 377.000 watermeters
- Vloot voor baggeren en drijfvuilvissen.

Beleidskaders en onderhoudsniveau
Het meerjarendrinkwaterplan is vastgesteld in 2015, de Drinkwaterwet in 2009 en Europese Kaderrichtlijn Water/Het Nationaal Bestuurakkoord Water in 2011. Het onderhoudsniveau van onze drinkwaterassets is op niveau B (verzorgd) en in enkele gevallen op niveau C (sober).

Door het toepassen van assetmanagment maken we keuzes over onderhoud, vervanging en uitbreiding. Hierbij maken we een afweging tussen prestatie, risico's en kosten. We hebben aandacht voor de ouderdom van sommige assets door onderzoek uit te voeren om de risico's te bepalen. Daaruit blijkt dat enkele grote bouwkundige renovaties nodig zijn.

Bouwkundig onderhoud van de productiegebouwen is noodzakelijk om waterkwaliteit, bedrijfszekerheid en daarmee leveringszekerheid van drinkwater conform de Drinkwaterwet te kunnen garanderen. Een aantal bouwkundige gebouwelementen (onder andere gevels en daken) zijn aan het einde van de technische levensduur en moeten vervangen worden. We zijn hier al mee begonnen en zullen hier de de komende 5 jaar extra in investeren. Het onderhoud aan het distributienet is volgens planning uitgevoerd. Het gaat hierbij om het schoonhouden van het leidingnet en het werkbaar houden van de afsluiters.

Financiële toelichting
Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Water	25,0	26,7	27,9	1,2

Bij onderhoud van het kapitaalgoed drinkwatervoorziening zijn er hogere lasten van € 1,2 miljoen.
Dit komt doordat we extra werkzaamheden tijdens de uitvoeringsfase van een aantal projecten op de vestiging Weesperkarspel versneld hebben uitgevoerd. Deze extra werkzaamheden waren nodig om dreigende calamiteiten te voorkomen en de leveringszekerheid en kwaliteit van het drinkwater te kunnen garanderen.

Achterstallig onderhoud
Er is geen achterstallig onderhoud.

Wegen en verhardingen

Binnen de asset Verhardingen beheren we verhardingen, stedelijke busstations en straatmeubilair en speeltoestellen.

De voorraad verhardingen betreft wegen, pleinen, voetpaden, fietspaden, en busbanen met een totale omvang van 29,7 miljoen m². Halfverhardingen, ongebonden verhardingen, markeringen en hemelwaterafvoer horen hier ook bij.

De voorraad busstations bestaat uit elf stedelijke busstations: IJ-zijde, Sloterdijk, Bijlmer, Holendrecht, Appeltjesmarkt, Amstelstation, Gaasperplas, Lelylaan, Noorderpark, Noord en Zuidas.

Beleidskaders en onderhoudsniveau
Voor het kapitaalgoed wegen en verhardingen geldt het beleidskader

1Amsterdam Heel & Schoon. Verder zijn Rapportage Programma Stadsbehoud (2019) en instandhoudingsplannen 2020-2023 voor Verhardingen (en busstations) en Straatmeubilair en Speeltoestellen van toepassing.

Uit inspecties in 2019 blijkt dat 11 procent van wegen en verhardingen op niveau D is. Dit betekent dat er veel achterstallig onderhoud is.

We zijn een onderzoek begonnen naar wat er gedaan moet worden om de verhardingen in Landelijk Noord (het landelijk gebied dat deel uitmaakt van de stad Amsterdam en het stadsdeel Noord) in stand te houden. We verwachten dat hier veel moet gebeuren, wat niet zichtbaar wordt met de gebruikelijke globale visuele inspecties, omdat die bijvoorbeeld niet kijken naar zettingsgedrag, drooglegging en bodemgesteldheid.

De overkapping van busstation IJzijde heeft diverse lekkages. We zijn in 2019 begonnen met de reparatie. Deze wordt begin 2020 uitgevoerd. Ook loopt er een project om de overkapping beter te kunnen nonderhouden, zodat lekkages in de toekomst eerder verholpen kunnen worden.

Door aangescherpte wetgeving in 2020 is extra onderhoud nodig aan de 16 speelbadjes. Uit onderzoek aan het Nationaal monument op de Dam in het voorjaar van 2019 blijkt dat renovatie nodig is. In 2020 vindt tijdelijk herstel plaats. Ergens in de jaren daarna zal het monument een half jaar buiten gebruik gaan voor de renovatie. Voor fonteinen en putkasten is een inventarisatie gestart. Verwachting is dat uit beide onderzoeken achterstallig onderhoud naar voren komt.

Financiële toelichting

Bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2019	Verschil
Wegen en verhardingen	44,1	55,6	39,90	-15,7

Bij onderhoud van wegen en verhardingen zijn er lagere lasten van € 15,7 miljoen. Dit komt vooral door de omvangrijke en complexe centralisatie van gemeentelijke beheertaken medio 2018. Er zijn zo'n 1.300 mensen van functie gewisseld en ruim 300 verhardingsprojecten verplaatst. Ook bleek in de loop van 2019 dat veel projecten nog in initiatiefase waren en nog volledig voorbereid moesten worden. Ook de projectcapaciteit was nog niet ingericht. Uiteindelijk zijn 38 van de ongeveer 60 verhardingsprojecten die op de planning stonden voor 2019 uitgevoerd. De overige projecten staan gepland in 2020 en verder en komen bovenop de bestaande programmering.

Achterstallig onderhoud

Het achterstallig onderhoud voor wegen en verhardingen brengen we in kaart met het stedelijk DORA-programma en nieuw beleid. Het achterstallig onderhoud aan verhardingen bestaat vooral uit de slechte kwaliteit van voet- en fietspaden en rijbanen in woonbuurten. De omvang bedraagt ongeveer € 20 miljoen die in de periode 2019-2022 als dekking ter beschikking is gesteld. In 2019 is daarvan € 2 miljoen besteed en ingelopen. Er loopt nader onderzoek naar instandhoudingsopgave in landelijk Noord en naar stadsbrede vervangingsopgave naar mogelijk achterstallig onderhoud.

Voor speelbadjes en putkasten loopt inventarisatie naar mogelijk achterstallig onderhoud.

4.6 Verbonden partijen

In deze paragraaf geven wij een overzicht van al onze verbonden partijen en van de financiële aspecten ervan. Dit doen wij volgens het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke en publiekrechtelijke organisaties waar wij een financieel én een bestuurlijk belang in hebben. Privaatrechtelijke organisaties kunnen stichtingen, verenigingen en vennootschappen zijn. In het laatste geval wordt de term deelneming gebruikt. Een deelneming is een vennootschap (NV of BV) waarin de gemeente deelneemt via aandelen. De samenwerking tussen gemeenten in publiekrechtelijke constructies worden gemeenschappelijke regelingen genoemd.

Voor de betekenis van de begrippen 'bestuurlijk belang' en 'financieel belang' sluiten we aan bij de definities in het BBV.

In de volgende gevallen spreken we van een financieel belang:
- Als wij een bedrag dat we aan een verbonden partij ter beschikking hebben gesteld, bij faillissement niet kunnen verhalen.
- Als wij aansprakelijk zijn wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Dit kan onder meer het geval zijn als wij:
- aandeelhouder zijn.
- aan een gemeenschappelijke regeling deelnemen.
- een garantie hebben afgegeven.
- een lening hebben verstrekt.

Een bestuurlijk belang houdt in dat wij zeggenschap hebben over de verbonden partij. Dat kan zijn door vertegenwoordiging in het bestuur zijn of omdat we stemrecht hebben. Bijvoorbeeld als een wethouder, raadslid of ambtenaar namens de gemeente in het bestuur van de verbonden partij zit of namens de gemeente stemt. Als we zitting hebben in een toezichthoudend orgaan is er alleen een bestuurlijk belang als wij een besluitvormende stem hebben.

Informatie over het beleid en de risico's bij de verschillende verbonden partijen staan in de programma's van de begroting die daarover gaan. Er zijn 4 deelnemingen die niet specifiek aan een programma en een specifiek beleidsdoel zijn gekoppeld. In deze paragraaf geven we het publiek belang weer in deze deelnemingen.

Beleid verbonden partijen

Het beleid voor verbonden partijen is vastgelegd in:
- het deelnemingenbeleid 'Doelgericht op Afstand II' (DOA II, in maart 2013 aangenomen door de gemeenteraad).
- het addendum 'Doelgericht op Afstand II, Kaderstelling Verbonden Partijen' (in maart 2014 aangenomen door de gemeenteraad).

Uitgangspunt van DOA II is dat wij de Nederlandse Corporate Governance Code (de Code) als leidraad gebruiken voor het sturen en beheersen van deelnemingen. Deze Code is in 2016 herzien en stelt nu langetermijn-waardecreatie centraal en heeft meer aandacht voor bedrijfscultuur.
De uitvoering van het deelnemingenbeleid DOA II is vastgelegd in een uitvoeringsnotitie. In 2020 zal het deelnemingenbeleid worden herzien.

Beloningsbeleid Deelnemingen

In 2016 hebben wij het Beloningsbeleid Deelnemingen vastgesteld. Wij kiezen als aandeelhouder voor een sobere beloning die past bij het publieke belang en het maatschappelijke kapitaal van een deelneming. Wel moeten de deelnemingen gekwalificeerde en deskundige bestuurders kunnen aantrekken. Wij gebruiken onze invloed om het Beloningsbeleid Deelnemingen zo goed mogelijk vast te leggen in het beloningsbeleid van iedere deelneming.

Jaarverslag Deelnemingenbeheer

In het vierde kwartaal van 2019 is het Jaarverslag Deelnemingenbeheer gepubliceerd. Hierin is beschreven hoe we in 2018 het aandeelhouderschap van de deelnemingen hebben ingevuld. Ook is per deelneming een overzicht gegeven van ontwikkelingen rondom:
- strategie;
- investeringen;
- goed ondernemingsbestuur (governance);

- maatschappelijk verantwoord ondernemen;
- financiële resultaten.

Overzicht deelnemingen en financiële kerngegevens deelnemingen

In deze paragraaf staan de (financiële) kerngegevens van deelnemingen die op dit moment in ons beheer zijn. Onze voornemens om deelnemingen aan te gaan of te beëindigen staan ook in deze paragraaf.

Kerngegevens deelnemingen

Verschillende deelnemingen keren winst uit aan de aandeelhouders in de vorm van dividend. De dividendinkomsten zijn verantwoord in programmaonderdeel A.1 Financiering en Deelnemingen (zie hoofdstuk 3).

Tabel 4.4.1 geeft de (financiële) kerngegevens per deelneming.

We gebruiken de volgende afkortingen:
BW: boekwaarde balans gemeente (in miljoenen euro's)
EV: eigen vermogen (in miljoenen euro's)
VV: vreemd vermogen (in miljoenen euro's)
NW: netto winst (in miljoenen euro's)

De weergegeven boekwaarde is de verkrijgingsprijs van de deelneming. De verkrijgingsprijs bestaat uit de investering en het gestort aandelenkapitaal, gecorrigeerd voor eventuele langdurige waardeverminderingen. Tenzij anders aangegeven baseren wij de cijfers over eigen vermogen, vreemd vermogen en netto winst op de jaarrekening 2018 van de deelnemingen.

Tabel 4.4.1 Kerngegevens per deelneming

(Bedragen x € miljoen)

#	Deelneming	Vestigings-plaats	Aandeel	Programma-onderdeel	BW	EV	VV	NW
1	Amsterdam Clipper Beheer BV	Amsterdam	100%	3.1 Economie en Innovatie	0,0	2,6	0,0	0,0
2	AEB Holding NV*	Amsterdam	100%	9.2 Afval en grondstoffen	70	131,5*	406*	10,6*
3	Alliander NV	Arnhem	9%	9.3 Duurzaamheid en milieubeheer	72,6	4.129,0	4.216,0	334
4	Beurs van Berlage	Amsterdam		3.1 Economie en innovatie	0,4			
	- Exploitatie BV		25%			4,8	3,9	0,0
	- Vastgoed BV		25%			0,7	6,9	0,2
	- Palazzo Pubblico Amsterdam BV		100%			-0,5	1,9	0,3
5	Exploitatiemaatschappij Carré BV	Amsterdam	100%	B.3 Vastgoed en Bedrijfsvoering	0,2	0,6	24,4	0,2
6	GEM Lutkemeer (CV, GEM Lutkemeer Beheer BV, Gemeente Amsterdam Participatie Lutkemeer BV (GAP))*	Amsterdam	20%	10.1 Grond	7,6	36,7*	0,1*	3,2*
7	GVB Holding NV	Amsterdam	100%	2.3 Openbaar vervoer	78,8	95,6	140,9	1,9
8	Havenbedrijf Amsterdam NV	Amsterdam	100%	3.1 Economie en innovatie	304,9	639,3	212,7	17,9
9	NV Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag	1%	Paragraaf verbonden partijen	1,4	4.991,0	132.518,0	337,0
10	NV Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais	Amsterdam	100%	B.3 Vastgoed en Bedrijfsvoering	1,2	0,1	0,1	-1,2
11	ODE Energie BV	Amsterdam	17%	4.1 Kunst en cultuur	0,5	1,3	3,3	0,0
12	RAI Holding BV	Amsterdam	25%	3.1 Economie en innovatie	22,7	98,2	112,6	9,9
13	Life Sciences Fund Amsterdam BV	Amsterdam	29%	3.1 Economie en innovatie	2,1	13,4	0,2	0,0
14	Luchthaven Schiphol NV	Amsterdam	20%	3.1 Economie en innovatie	16,9	4.117,4	3.236,6	285,4
15	Matrix Innovation Center NV/CV	Amsterdam	25%	3.1 Economie en innovatie	2,2	11,1	40,9	1,1
16	Scheepsexploitatie-maatschappij BAVO NV*	Amsterdam	100%	B.3 Vastgoed en Bedrijfsvoering	0,4	0,4*	0*	0*
17	Schiphol Area Development Company NV (SADC)	Amsterdam	25%	3.1 Economie en innovatie	25,8	106,4	21,6	0,0

#	Deelneming	Vestigings-plaats	Aandeel	Programma-onderdeel	BW	EV	VV	NW
18	Stadion Amsterdam NV	Amsterdam	48%	6.1 Sport	6,6	104,7	42,0	1,9
19	Stadsgoed NV**	Amsterdam	20%	4.2 Erfgoed	21,2	191,8	66,7	28,9
20	NV Stadsherstel Amsterdam	Amsterdam	13%	4.2 Erfgoed	8,5	396,4	110,9	42,8
21	NV Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam (VGA)	Amsterdam	100%	Paragraaf verbonden partijen	9,4	21,7	30,0	3,9
22	NV Zeedijk	Amsterdam	79%	Paragraaf verbonden partijen	6,5	12,4	15,8	1,5

* Jaarverslag 2018 is nog niet beschikbaar.
** Per juli 2019 is de naam van (voormalig) 1012Inc gewijzigd naar Stadsgoed NV.

De kapitaalverstrekkingen en leningen aan deelnemingen zijn afzonderlijk op de balans opgenomen onder de financiële vaste activa (zie 4.2 Financiering en 8.1 Balans met toelichting).

In de paragraaf 4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing staan de resterende risico's voor de deelnemingen. Het gaat dan enerzijds over het risico op mogelijke afwaardering op de boekwaarde (de 'verkrijgingsprijs'). Wij hebben per deelneming geanalyseerd of er een duurzame waardevermindering is. Anderzijds is er voor een aantal deelnemingen een dividendrisico opgenomen in de resterende risico's.

Publiek belang van deelnemingen die niet in de programma's zijn opgenomen

NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

BNG werkt voor decentrale overheden als centrale inkooporganisatie op de geld- en kapitaalmarkt. Hierdoor ontstaan een groter inkoopvolume en scherpere (rente)tarieven voor de financiering van publieke en semipublieke instellingen. BNG is één van de financiële instellingen die de gemeentelijke treasurer gebruikt voor het beheersen van geldstromen.

NV Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam (VGA)

NV Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam vervult voor ons de centrale verzekeringsrol. Daarmee verzekeren wij ons onder de beste omstandigheden tegen risico's en beheersen wij de schadelast voor onszelf.

NV Zeedijk

NV Zeedijk draagt bij aan het vergroten van de leefbaarheid en de (bonafide) economische activiteiten op en nabij de Zeedijk.

Stadsgoed NV

Stadsgoed NV heeft de volgende maatschappelijke doelen:

- Het intensief, verantwoord en duurzaam kleinschalig beheren van zijn panden;
- Het terugdringen van bestaande monoculturen door de balans tussen de verschillende functies in het gebied te verbeteren;
- Het terugdringen en voorkomen van dubieus eigendom van vastgoed.

Stadsgoed NV draagt bij aan het verbeteren van de leefbaarheid en het bevorderen van economische activiteiten in de binnenstad.

Voornemens tot het (mogelijk) aangaan en beëindigen van deelnemingen

Het deelnemingenbeleid schrijft voor om iedere collegeperiode de nut en noodzaak van alle deelnemingen te beschouwen. Dit heet de 'herijking deelnemingen'. In de herijking deelnemingen gaan wij na of er een publiek belang is en of wij het publiek belang het beste dienen met een deelneming.

Als gevolg van de laatste herijking deelnemingen uit 2015 zijn we eind 2019 nog bezig om vier deelnemingen (deels) te verkopen of liquideren. Het gaat om:

- Stadion Amsterdam NV
- Scheepsexploitatie Maatschappij Bavo NV
- NV Maatschappij Exploitatie Hotel en Café 'Hollandais'
- RAI Holding BV (hierbij is het vervreemdingstraject in 2019 stilgelegd in afwachting van ontwikkelplannen van de nabije omgeving van RAI).

Invest-MRA

Met de oprichting van Invest-NL stelt het kabinet € 1,7 miljard publieke middelen beschikbaar voor co-investeringen (leningen, garanties en participaties) in private initiatieven. De gemeente onderzoekt samen met de provincie Noord-Holland de wenselijkheid en mogelijkheden tot het oprichten van een regionale evenknie, met eigen geld en mensen, in de Metropoolregio

Amsterdam en Noord-Holland Noord, Invest-MRA (werktitel).

Invest-MRA krijgt twee taken, die nauw met elkaar verbonden zijn: business development en co-investeren in projecten over energietransitie, circulaire economie en CO_2-reductie. Eind 2019 heeft het samenwerkingsverband Metropoolregio Amsterdam (MRA) het ontwerpvoorstel van Invest-MRA vastgesteld. Vervolgens is aan de leden van de MRA, waaronder gemeente Amsterdam, gevraagd besluitvorming voor te bereiden voor de eventuele deelname in de oprichting van het fonds.

Beoogde fusie met gemeente Weesp

Gemeente Weesp en gemeente Amsterdam zijn een samenwerking aangegaan met als doel te fuseren. Een aantal taken van de Gemeente Weesp worden uitgevoerd via 7 gemeenschappelijke regelingen. In het fusietraject wordt onderzocht of gemeente Amsterdam (na de fusie met Weesp) al dan niet toetreedt tot een aantal van deze gemeenschappelijke regelingen.

Naast Invest-MRA en de beoogde fusie met gemeente Weesp zijn er op dit moment geen andere plannen om nieuwe deelnemingen aan te gaan.

Overzicht overige verbonden partijen en financiële gegevens

Slechts een deel van de Amsterdamse verbonden partijen is een deelneming. Hieronder volgt een overzicht van de overige verbonden partijen. Daartoe behoren:

- publiekrechtelijk: gemeenschappelijke regelingen;
- privaatrechtelijk: stichtingen en (coöperatieve) verenigingen.

Zoals in de inleiding van deze paragraaf al staat, nemen wij de beleidsinformatie en beleidsrisico's van verbonden partijen in de relevante programma's van de begroting op. Ontwikkelingen bij (overige) verbonden partijen die we op dit moment beheren en eventuele plannen om nieuwe verbonden partijen op te richten of om verbonden partijen te beëindigen, staan ook in de programma's. Hieronder volgt wel een overzicht van de financiële kerngegevens van de overige verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regelingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de gemeenschappelijke regelingen. De cijfers baseren wij op de vastgestelde jaarrekeningen over 2018 van de gemeenschappelijke regelingen.

We gebruiken de volgende afkortingen:
EV: eigen vermogen (in miljoenen euro's)
VV: vreemd vermogen (in miljoenen euro's)
NW: netto winst (in miljoenen euro's)
AB: algemeen bestuur
DB: dagelijks bestuur

Tabel 4.4.2 Kerngegevens per gemeenschappelijke regeling

(Bedragen x € miljoen)

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programma-onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
Gemeenschappelijke Regeling Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaal-gebied (CNB)	Amsterdam	7.3 Economie	Vertegenwoordiging in AB en DB, tevens voorzitter	De Divisie Havenmeester van Havenbedrijf Amsterdam NV voert de taken van het CNB uit. Havenbedrijf Amsterdam NV stelt in haar begroting de middelen ter beschikking aan de Divisie Havenmeester om deze taken uit te voeren		
Veilig Thuis Amsterdam-Amstelland	Amsterdam	6.1 Gezondheidszorg	Vertegenwoordiging in AB en DB (50%), tevens voorzitter	0,5	0	0,1
Ombudsman Metropool Amsterdam	Amsterdam	10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Lid AB, benoeming ombudsman	0,2	0,3	0
Omgevingsdienst Noordzeekanaal-gebied	Zaandam	9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	Vertegenwoordiging in AB (30%) en DB (20%)	3,9	16,0	0
Recreatieschap Groengebied Amstelland	Amstelveen	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB (49,2%)	3,4	2,4	0,5
Recreatieschap Twiske-Waterland	Haarlem	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Stemrecht Twiske 23,6 %, stemrecht Waterland 23,6%	4,7	0,1	0
Recreatieschap Spaarnwoude	Haarlem	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB	17,1	1,8	-1,6

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programma-onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
Rekenkamer Metropool Amsterdam	Amsterdam	10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Benoeming van lid (door raad) & bureau (door college) van de Rekenkamer	0,5	0,2	0
Vervoerregio Amsterdam	Amsterdam	3.1 Openbaar vervoer	Vertegenwoordiging in regioraad en DB, tevens voorzitter	1,3	336,0	-0,1
Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland	Amsterdam	2.1 Brandweer en crisisbeheersing	Vertegenwoordiging in AB en DB, tevens voorzitter	27,6	47,4	2,2
Centrumregeling ambtelijke samenwerking Weesp-Amsterdam	Amsterdam	Niet bekend	Amsterdam is aangewezen als centrumgemeente. In een dienstverlenings-overeenkomst is de verdeling van taken en verplichtingen tussen beide gemeente vastgelegd	Geen cijfers bekend	Geen cijfers bekend	Geen cijfers bekend

Stichtingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de stichtingen. Tenzij anders aangegeven komen de cijfers uit de jaarrekening 2018 van de stichtingen.

Tabel 4.4.3. Kerngegevens per stichting

(Bedragen x € miljoen)

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programma-onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
Amsterdam Economic Board	Amsterdam	7.3 Economie	Lid van het bestuur	0,3	3,2	0,1
Amsterdam Marketing	Amsterdam	7.3 Economie	Lid/Benoemingsrecht Raad van Toezicht	2,8	4,8	-0,1
Pantar Amsterdam	Amsterdam	4.1 Werk	Statutaire bevoegdheden. College van b en w benoemt de leden van de Raad van Toezicht	9,7	23,3	-3,6
St. Goois Natuurreservaat	Hilversum	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Lid van het bestuur	1,8	0,9	-0,5
St. Ouder- en Kindteams Amsterdam	Amsterdam	5.2 Kwetsbare huishoudens	De gemeente benoemt van de leden van de Raad van Toezicht en van het bestuur; (artikel 5.3 en 9.2 van de oprichtingsakte van de stichting).	0	0	0
St. Waternet	Amsterdam	8.3 Water	Vertegenwoordiging door de gemeente als bestuurslid	0	150	0

(Coöperatieve) verenigingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de (coöperatieve) verenigingen. Tenzij anders aangegeven komen de cijfers uit de jaarrekening 2018 van de (coöperatieve) verenigingen.

Tabel 4.4.4 Kerngegevens per (coöperatieve) vereniging

(Bedragen x € miljoen)

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programma-onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten U.A. SHPV	Lathum	3.2 Parkeren	Lid van het bestuur. Belang bedraagt 31%	1,0	31,4	0,5
VvE Parkeergarage Markenhoven[1]	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 50%	Geen cijfers beschikbaar		
VvE de Opgang in Winkelcentrum Boven 't IJ Amsterdam	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 62%	Geen cijfers beschikbaar		
VvE P1 Arena[2]	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 27%	Geen cijfers beschikbaar		
VvE P18 HES/ROC[3]	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 16%	Geen cijfers beschikbaar		
VvE Piet Hein (Pass. Terminal)[4]	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 26%	Geen cijfers beschikbaar		
VvE Willemspoort	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur.	Geen cijfers beschikbaar		

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programma-onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
Wigo4it U.A.	Den Haag	4.2 Inkomen	Lid van het bestuur en deelnemersvergadering (besluitvorming op basis van unanimiteit)	5,5	24,8	2,3

1 Vastgestelde jaarrekeningen ontbreken.
2 Geen actieve VvE, er zijn geen cijfers beschikbaar.
3 Geen actieve VvE, er zijn geen cijfers beschikbaar.
4 Geen actieve VvE, er zijn geen cijfers beschikbaar.

Gemeente Amsterdam is lid van 24 verschillende Verenigingen van Eigenaren (VvE). Als lid van een VvE's kan de gemeente Amsterdam het lidmaatschap verbonden stemrecht uitoefenen.

Voornemens tot het (mogelijk) aangaan en beëindigen van overige verbonden partijen

De activiteiten van Stichting Afval Service West zullen worden ondergebracht onder de directie Afval & Grondstoffen, waarna de stichting in 2020 wordt geliquideerd.

4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risico nemen hoort bij publiek bestuur. Besturen vraagt om bestuurlijke en ambtelijke keuzes. Daarbij zijn er altijd onzekerheden die risico's met zich mee brengen. Daarbij mag je verwachten, dat we risico's op tijd onderkennen en zo goed mogelijk beheersen. Risicobeheersing is niet hetzelfde als risicovermijding. Soms is het verstandig om een risico te accepteren en zo goed mogelijk te beheersen.

We werken aan projecten en programma's die risicovol kunnen zijn. Grote projecten toetsen we aan de eisen van de Regeling Risicovolle Projecten (hierna: RRP, de regeling) en brengen we zo nodig onder de regeling. De regeling stelt eisen aan:

- Het project- en risicomanagement.
- De bestuurlijke informatievoorziening.
- Het omgevingsmanagement.

De regeling verplicht het organiseren van een programma van tegenspraak binnen de projecten.
Het programma LetOp (Leren en Tegenspraak Organiseren bij Projecten) richt zich op betere besluitvorming en aandacht voor het risico van tunnelvisie en blinde vlekken. Dit programma zorgt voor verschillende vormen van tegenspraak, met zowel interne als externe experts.
De uitgangspunten van ons risicobeleid en voor het proces waarmee we risico's vastleggen en die risico's goed en gestructureerd beheersen liggen vast in de Nota Risicomanagement.

Opbouw van de paragraaf

De gevolgen van risico's kunnen zowel beleidsmatig als financieel zijn. In deze paragraaf ligt de nadruk op de financiële gevolgen van risico's. Risico's die vooral invloed hebben op het waarmaken van beleidsdoelstellingen lichten we toe in de programmabladen.

We starten met een korte beschrijving van het wettelijk kader van het weerstandsvermogen. Vervolgens geven we een actueel beeld van de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen. Daarna volgt een toelichting op de belangrijkste financiële risico's per beleidsprogramma. Wij sluiten de paragraaf af met de bespreking van de financiële kengetallen.

Weerstandsvermogen

Wettelijk kader en gemeentelijk beleid
Artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht overheden om risicomanagementbeleid op te stellen. Daarin zijn weerstandsvermogen, beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen.

Weerstandsvermogen is de verhouding tussen de:

- beschikbare weerstandscapaciteit en
- benodigde weerstandscapaciteit.

De *beschikbare weerstandscapaciteit* bestaat uit: alle niet-bestemde middelen waarmee we onvoorziene gebeurtenissen opvangen die een negatief jaarrekeningresultaat kunnen opleveren.

De belangrijkste bron voor de beschikbare weerstandscapaciteit is de Algemene Reserve. Vanuit het risicomanagementbeleid moet de Algemene Reserve voldoende zijn om *negatieve jaarrekeningresultaten door resterend risico* te dekken.

De *benodigde weerstandscapaciteit* bepalen we met het resterend risico. Dat is het risico met financieel gevolg dat we:

- na treffen van beheersmaatregelen nog lopen en
- niet binnen de programmabegroting kunnen opvangen.

Voor het resterend risico moet binnen de gemeentebegroting dekking zijn. Voor de hoogte van de dekking stelde de gemeenteraad normen met de nota Risicomanagement 2018-2022. De gemeenteraad besloot het volgende:

- Te sturen op een niveau van het weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte 1,0 - 1,4.
- Het renteresultaat toe te voegen aan de Algemene Reserve, totdat het weerstandsvermogen de 1,4 heeft bereikt. Dit zorgt voor een systematische aanvulling van het weerstandsvermogen zolang deze de bovenkant van de bandbreedte nog niet heeft bereikt.
- De Algemene Reserve bedraagt minimaal 5 procent van het begrotingstotaal.

Actualisatie van het weerstandsvermogen

We begonnen 2019 met een Algemene Reserve van € 347 miljoen. Deze is met name door het negatief rekening resultaat gedaald naar € 258 miljoen. Dat geeft een beschikbare weerstandscapaciteit van € 273 miljoen en bestaat uit:

- Algemene Reserve: € 258 miljoen
- Niet-benutte belastingcapaciteit: € 15 miljoen

De bij het Jaarverslag 2019 benodigde weerstandscapaciteit daalde met € 60 miljoen tot een niveau van € 200 miljoen. Een deel van deze daling komt door de gebeurtenissen rondom het Afval Energie Bedrijf (AEB). We namen maatregelen zoals liquiditeitssteun voor de onderhoudswerkzaamheden en het treffen van een voorziening. Het bedrijf draait weer. De risico's m.b.t. AEB zijn daardoor verlaagd. Voor het weerstandsvermogen betekent het een verbetering. De ratio stijgt naar 1,37.

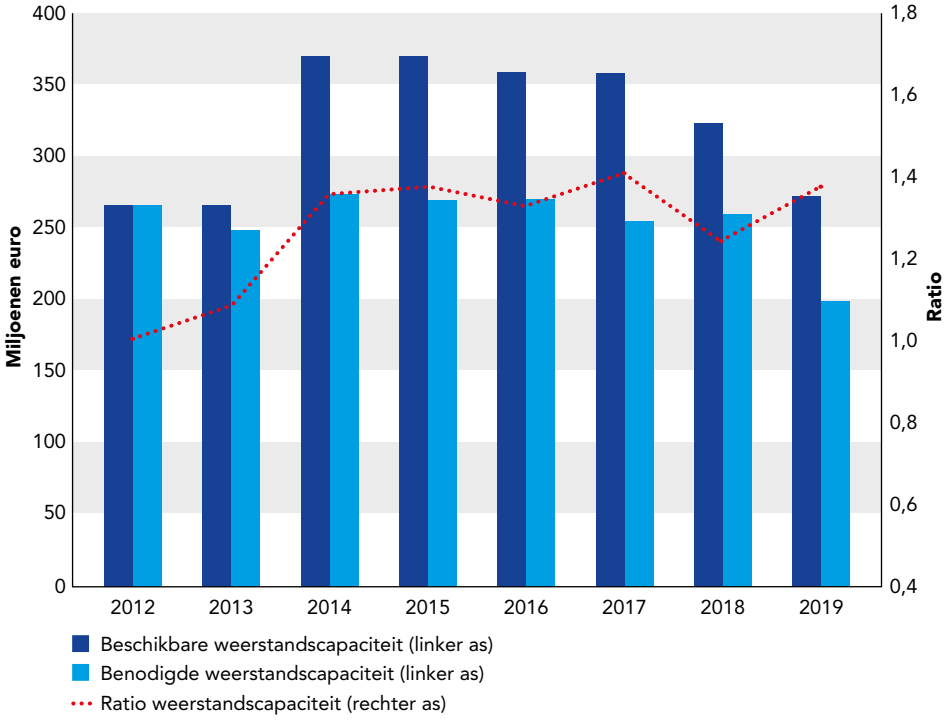

Stand Algemene Reserve

In totaliteit daalt de Algemene Reserve (AR). Omdat tegelijk het begrotingsvolume stijgt (€ 6,3 miljard, Begroting 2020), komt de stand van de Algemene Reserve onder de door de raad vastgestelde norm. Deze stelt dat de Algemene Reserve minimaal 5 procent van het begrotingstotaal moet zijn. De norm van 5 procent is geen wettelijke norm, deze norm is door de raad vastgesteld met de nota Risico Management 2018-2022. Het begrotingstotaal is bewegelijk, zo is bij het Jaarverslag 2019 gebleken dat de begrotingsomvang lager ligt dan bij de vastgestelde Begroting 2019. We zullen dit jaar de ontwikkeling van deze ratio aandachtig volgen.

Beleid (Nota Risicomanagement 2018-2022)	Jaarverslag 2019
WSV aan de bovenkant van de bandbreedte 1.0 - 1.4	1,37
De Algemene Reserve bedraagt minimaal 5% van het begrotingstotaal	4,1%

Ontwikkeling van de risico's per beleidsprogramma

De benodigde weerstandscapaciteit delen we hieronder op naar de beleidsprogramma's. Het diagram toont het aandeel per beleidsprogramma. In deze sub-paragraaf benoemen we per beleidsprogramma de belangrijkste resterende risico's.

Verdeling Benodige Weerstandscapaciteit € 200 miljoen

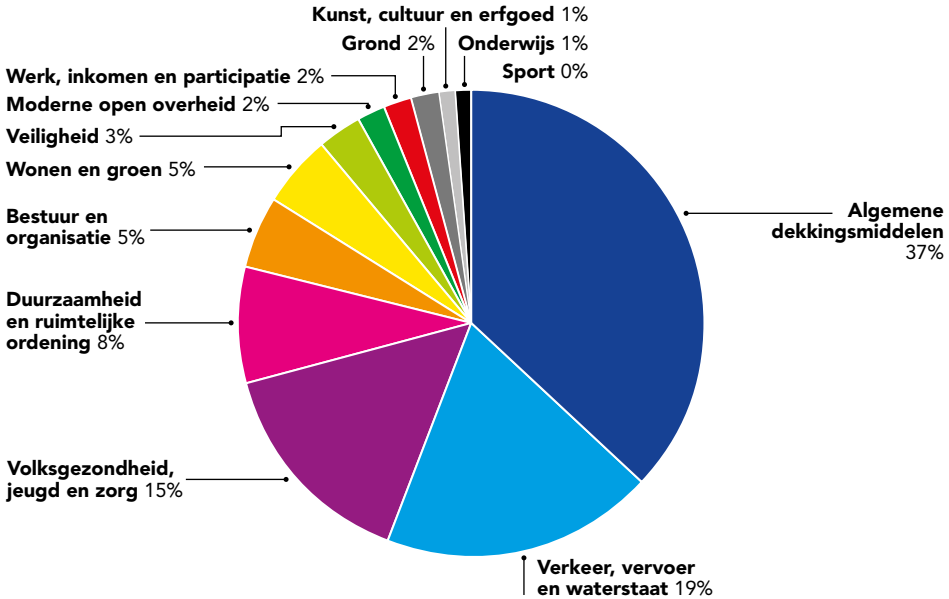

Programma 1 Veiligheid draagt voor 3 procent bij aan de overgebleven risico's. We lopen risico met het beheersen en afhandelen van een eventuele crisis door een ramp of een veiligheidsprobleem.

Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat draagt voor 19 procent bij. We lopen risico met restposten van de oplevering van het Noord/Zuidlijnproject, zoals het verkeersbeveiligingssysteem van de metro. In 2019 startte de gemeenteraad het programma bruggen en kademuren. Dat richt zich onder andere op het terugdringen van de risico's bij de constructieve veiligheid van bruggen en kades. Toch blijven hier risico's op onverwachte gebeurtenissen bestaan door de technische staat en druk gebruik. Door klimaatverandering is er vaker extreem weer. En daarmee vaker risico op schade aan publieke eigendommen in de openbare ruimte en infrastructuur.

Programma 3 Economie heeft een aandeel van minder dan 1 procent.

Programma 4 Kunst, cultuur en erfgoed heeft een aandeel van 1 procent. In dit programma is het renovatieproject van het Amsterdam Museum in 2019 opgenomen in de regeling risicovolle projecten.

Programma 5 Onderwijs heeft een aandeel van minder dan 1 procent. Risico's hebben vooral te maken met het open einde karakter van het leerlingenvervoer.

Programma 6 Sport heeft een aandeel van minder dan 1 procent.

Programma 7 Werk, inkomen en participatie draagt voor 2 procent bij aan de resterende risico's. De risico's zijn onzekerheid over de hoogte van het macrobudget in het Inkomen-deel van de Wet werk en bijstand.

Programma 8 Volksgezondheid, jeugd en zorg draagt voor 15 procent bij. In dit programma spelen vooral risico's rond:

- Kosten voor de specialistische jeugdhulp.
- Stijgende vraag naar producten binnen de Wet maatschappelijke ondersteuning. Bijvoorbeeld Hulp bij het Huishouden en opvang van dak- en thuislozen.

Programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening draagt voor 8 procent bij. In dit programma lopen we risico op plan- en claimschade door planologische wijzigingen. Het risico op planschades hangt vooral samen met wijzigingen in bestemmingsplannen, claim schades met schade veroorzakende besluitvorming.

Programma 10 Grond draagt voor 2 procent bij. Voor de risico's bij grondexploitaties is een eigen risicoreserve aanwezig in het Vereveningsfonds. Er is nu geen aanleiding om bovenop de risicoreserve Vereveningsfonds extra weerstandscapaciteit aan te houden. Zie voor meer informatie de paragraaf Grondbeleid over.

Programma 11 Wonen en groen draagt voor 5 procent bij.
De risico's betreffen:

- De garanties Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW). Het grootste deel van het garantievolume heeft een laag risicoprofiel. Het heeft te maken met de achtervangpositie voor het WSW en het WEW. We kunnen aangesproken worden om met het Rijk renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen. Dat gebeurt als hun fondsvermogen onvoldoende is om hun garantieverplichtingen na te komen. Een toelichting op deze garanties staat in de Financieringsparagraaf.
- Kosten voor bezwaren over leges.

Het aandeel van **Programma 12 Moderne open overheid** is 2 procent.
De risico's in dit programma zijn de eventuele kosten bij verstoring van de dienstverlening door gebruik van data in strijd met de privacywetgeving

De bijdrage van de risico's voor de **Algemene dekkingsmiddelen** aan de benodigde weerstandscapaciteit is 35 procent. De risico's zijn vooral:

- **Deelnemingen.**
  Ons aandelenbezit wordt vanuit de historische verkrijgingprijs gewaardeerd, tenzij de marktwaarde lang onder die prijs ligt. In dat geval moeten we afwaarderen. Bij de meeste deelnemingen is de kans daarop klein. Een afwaardering kan een grote invloed hebben. Want de totale boekwaarde van de deelnemingenportefeuille was eind 2019 ongeveer € 665 miljoen. Een ander risico is dat dividenden lager uitvallen dan begroot. We hebben als gedragslijn om realistisch te begroten. Door deze methode is er een goede kans dat er zowel mee- als tegenvallers ontstaan. Tegenvallers kunnen ontstaan bij deelnemingen die door tegenvallende prestaties minder dividend uitkeren. Het kan dat we geen afspraken hebben met een deelneming. Of dat de inschatting niet gemaakt is op een meerjarige inschatting. Dan passen we een onzekerheidskorting toe van 20 procent. Dat doen we om blijvende tegenvallers te voorkomen. Dit is momenteel zo bij 2 van de 12 deelnemingen die dividend uitkeren.

- **Overige partijen waarbij de gemeente belanghebbende is.**
  We werken met veel private organisaties in verschillende andere vormen samen om onze doelen te halen. Denk aan samenwerkingsverbanden met:
  - Publieke instellingen (gemeenschappelijke regelingen).
  - Woningcorporaties.
  - Scholen.
  - Zorginstellingen.

  We zagen de afgelopen jaren dat deze organisaties soms een beroep doen op gemeentelijke financiële steun als ze in de problemen komen. Het is wettelijk niet altijd af te dwingen, maar soms moeten we bijspringen om de dienstverlening te blijven garanderen.

- **Rijksbeleid Gemeentefonds.**
  De ontwikkeling van het Gemeentefonds is gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Dat maakt de inschatting van het Gemeentefonds onzeker en blijft het risico dat het Rijk minder middelen beschikbaar stelt.

- **Leningen en garanties.**
  Per jaareinde 2019 hebben we € 286 miljoen aan leningen en € 10,4 miljard aan garanties uitstaan. 78 procent van de totale hoofdsom aan leningen die we in 2019 hadden uitstaan, heeft een verhoogd risicoprofiel. Dit zijn voornamelijk leningen aan:
  - Afval Energie Bedrijf (AEB).
  - Westpoort Warmte.
  - Schuldsaneringsleningen.
  - Amsterdams Investeringsfonds.
  - Duurzaamheidsfonds.

  Het aandeel van de leningen aan AEB in de totale hoofdsom aan leningen van ons is 50 procent.
  De uitstaande garanties hebben een laag tot gemiddeld risicoprofiel. In de Financieringsparagraaf staat een toelichting bij leningen en garanties met een gemiddeld en verhoogd risicoprofiel.

De bijdrage van **Bestuur en organisatie** aan het resterende risico is 5 procent. Het zijn vooral risico's door voorzieningen voor wachtgelden en pensioenen van bestuurders en wethouders.

Coronacrisis

De grootste onzekerheid op dit moment is de ontwikkeling van de coronacrisis (Covid19). Het weerstandsvermogen is berekend inclusief mogelijke extra lasten als gevolg van een calamiteit waarin de huidige crisis rondom Covid19 kan uitmonden. Echter de verhoging van risico door de coronacrisis voor onze financiële positie (dalend dividend, toerisme en parkeerbelasting, inkomensondersteuning etc.) zit niet in het weerstandsvermogen. Dat komt omdat de risicoschattingen zijn gedaan voor de instelling van de maatregelen tegen de verspreiding van Covid19. Bij het Jaarverslag 2019 is de weerstandratio conform beleid, de aanzienlijke onzekerheid in de ontwikkelingen kan gedurende het jaar een ander beeld opleveren met betrekking tot onze baten, lasten en aan te houden Algemene Reserve. Bij de Begroting 2021 vindt een nieuwe risico-inventarisatie plaats met een nieuwe indicatie voor de hoogte van de Algemene Reserve.

Definitie en toelichting kengetallen

Vanaf begrotingsjaar 2017 is een wettelijke vereiste dat gemeenten naast het weerstandsvermogen nog 6 financiële kengetallen opnemen in de begroting en de jaarstukken. Deze kengetallen geven een algemeen inzicht in hoe we er financieel voor staan. Vooral in onderlinge vergelijking geven de kengetallen informatie. Het is belangrijk om naar ontwikkelingen en trends over een langere periode te kijken en naar het onderliggende risicoprofiel. De kengetallen zetten we af tegen de signaleringswaarden die de Provincie Noord-Holland aangeeft.

Kengetallen	Jaar-rekening 2018	Begroting 2019	Jaar-rekening 2019	Signaal-waarde voldoende	Signaal-waarde neutraal	Signaal-waarde on-voldoende
Weerstandsvermogen	1,25	1,07	1,37	> 1,4	1,4 > X > 1,0	< 1
Netto schuldquote	80%	108%	96%	< 90%	90% < X < 130%	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen	75%	103%	91%	< 90%	90% < X < 130%	> 130%
Solvabiliteit	58%	53%	55%	> 50%	20% < X < 50%	< 20%
Structurele exploitatieruimte	1,4%	1,2%	0,61	> 0%		< 0%
Grondexploitatie	-8,6%	-8,3%	-8,3%	< 20%		> 35%
Belastingcapaciteit	0,81	0,87	0,87	< 95%		> 105%

Netto schuldquote

De netto schuldquote berekenen we door de netto schuld te delen door het begrotingstotaal.
Om te zien of het gaat om doorlenen geven we de netto schuldquote weer zonder en met correctie voor verstrekte leningen. De signaleringswaarde van de Provincie Noord-Holland noemt een schuld lager dan 90 procent van het begrotingstotaal 'voldoende'. Een schuld hoger dan 130 procent van het begrotingstotaal is 'onvoldoende'. Onze netto schuldquote gecorrigeerd voor doorlening in 2019 is met 91 procent redelijk.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio berekenen we door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft aan hoeveel we van ons bezit financieren met eigen vermogen. De signaleringswaarde van de Provincie Noord-Holland noemt een solvabiliteitsratio hoger dan 50 procent 'voldoende' en lager dan 20 procent 'onvoldoende'. Onze solvabiliteitratio voor 2019 is met 55 procent voldoende.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen blijvende baten en lasten. Daarbij moeten we rekening houden met beperkingen en verruimingen door onttrekking en toevoeging aan reserves[1]. De maatstaf geeft aan hoeveel ruimte we hebben om onze lasten te dragen. Het percentage geeft aan hoeveel de lasten nog kunnen stijgen of de baten kunnen dalen voordat we de lasten niet meer volledig kunnen dragen. Er is geen norm vanuit de Vereniging van Nederlandse Gemeenten voor het niveau van dit kengetal Maar een negatief percentage geeft aan dat de begroting of

1 Het saldo van de geraamde structurele baten en lasten minus het saldo van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves. De structurele exploitatieruimte is de som van deze saldi gedeeld door de totale geraamde baten.

jaarrekening niet sluit. Voor Amsterdam is de structurele exploitatieruimte in 2019 0,61 procent positief.

Grondexploitatie

Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van *Niet in exploitatie genomen gronden en Bouwgronden in exploitatie* in verhouding tot onze totale baten.

Er is geen norm vanuit de Vereniging van Nederlandse Gemeenten voor de hoogte van deze ratio. In de regel geldt: hoe lager de ratio, hoe minder investeringen in grondexploitaties we hoeven terug te verdienen. En daarmee hoe lager ons financiële risico. We hebben een negatief percentage, omdat er in lopende grondexploitaties de geboekte opbrengsten hoger zijn dan de kosten. Dit is het positieve effect van verwachte positieve jaarlijkse kasstromen in de grondexploitaties aan de ene kant en voorzieningen die we vormen om grote voorinvesteringen te dekken.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit bepalen we via de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden voor:

- Onroerendezaakbelasting.
- Rioolheffing.
- Reinigingsheffing.

De gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden met eigen woning in Amsterdam zijn in 2019 € 645 en kruipen daarmee naar het landelijk gemiddelde. De belastingcapaciteit verslechtert daardoor naar 87 procent. Afgezet tegen de signaleringswaarde van de Provincie Noord-Holland (105 procent) blijft deze nog voldoende.

5

Voortgang aanbevelingen van de rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer

In dit hoofdstuk van het Jaarverslag 2019 gaan wij in op de openstaande aanbevelingen uit het verslag van de rekeningencommissie bij het Jaarverslag 2018, waarbij zij aangeven dat deze aanbevelingen de oudere aanbevelingen vervangen, en de aanbevelingen van ACAM bij het Jaarverslag 2018 en eerder, wanneer deze nog niet zijn afgedaan. De uitwerking van de update en follow-up van de aanbevelingen is in de bijlage van het jaarverslag terug te vinden.

Leeswijzer

In het Jaarverslag 2018 staat bij elke aanbeveling de reactie van het college van b en w daarop, inclusief de reactie op de aanbeveling uit eerdere begrotingsstukken en de laatste stand van zaken. In de Najaarsnota 2019 en in dit hoofdstuk dat u nu leest hebben we een tabel opgenomen met alle lopende aanbevelingen en de kerngegevens hierover. In tabel 1 staan alle aanbevelingen die de rekencommissie en ACAM gaven naar aanleiding van het Jaarverslag 2018. Sinds de Najaarsnota 2018 nemen wij enkel deze overzichtstabellen op in het boekwerk. De uitwerking van de actualisatie van de aanbevelingen en wat wij daarmee doen, staat in de aparte, gedigitaliseerde bijlage van het jaarverslag. Overlappende aanbevelingen, en daarmee ook de reactie(s) daarop, hebben we zoveel mogelijk geclusterd. Deze werkwijze hebben we met ACAM afgesproken. We werken continu aan het korter maken van de tekst. Dit verhoogt het leesgemak en met kortere teksten komen wij tegemoet aan één van de aanbevelingen van de rekeningencommissie om het boekwerk compacter en toegankelijker te maken.

Aanbevelingen rekeningencommissie en ACAM bij het Jaarverslag 2018
De rekeningencommissie en ACAM deden in hun verslagen bij het Jaarverslag 2018 aanbevelingen aan de gemeenteraad om het financieel beheer te verbeteren. Het college heeft in de raadsvoordrachten bij het Jaarverslag 2018 op deze aanbevelingen gereageerd. Zoals afgesproken met de gemeenteraad nemen we in dit hoofdstuk van het jaarverslag een stand van zaken op. Voor enkele aanbevelingen van de rekeningencommissie en ACAM geldt dat deze inmiddels zijn afgehandeld. Dat staat er dan bij. In het Generaal Verslag van ACAM staan ook opmerkingen/aandachtspunten die niet direct tot een aanbeveling en actie hebben geleid. Deze opmerkingen/aandachtspunten behandelen we hier niet.

Aanbevelingen Rekenkamer

In de afgelopen periode zijn er geen rapporten verschenen van de Rekenkamer waarvan we de aanbevelingen kunnen toepassen op de P&C-producten.

Nummering aanbevelingen

De nummering van de aanbevelingen die we gebruikten bij de Najaarsnota 2019 blijft hetzelfde. Hierdoor zijn eerdere updates over de aanbevelingen gemakkelijker terug te vinden. Doordat een aantal aanbevelingen al is afgehandeld, ontbreken er wel nummers in het overzicht.

Tot slot

Van een aantal aanbevelingen stelt het college aan de gemeenteraad voor deze als afgehandeld te beschouwen. Wel blijven de actiepunten die voortvloeien uit die aanbevelingen dezelfde aandacht krijgen van het college en de gemeenteorganisatie. Het college gaat ervan uit dat voorstellen tot het als afgehandeld beschouwen van aanbevelingen akkoord zijn, tenzij de raad actief aangeeft het hier niet mee eens te zijn. Over de overige aanbevelingen rapporteert het college opnieuw bij de Najaarsnota 2020, of apart aan de raad over de voortgang.

Voortgang van de aanbevelingen van de rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer Jaarverslag 2019

TABEL 1 - Samenvatting opvolging aanbevelingen ACAM & Rekeningencommissie Jaarverslag 2019

Nr.	Thema	Portefeuillehouder	Aanbeveling	Gremium Verslag
1	Inkoop	Groot Wassink	**Inkopen en aanbesteden nog (steeds) niet op orde, stevige maatregelen noodzakelijk** **Follow-up NJN19:** Via een cultuur veranderstrategie wordt invulling gegeven aan het realiseren van beide sturingslijnen van de Bestuursopdracht. De voornaamste acties van het college zijn: ■ Opstellen van bandbreedtes om de doorlopende onrechtmatigheden uit 2018 te beperken; ■ Dit wordt gemonitord via sturingsinformatie naar raad, portefeuillehouders en (top) management; ■ Uitvoeren van diverse onderzoeken naar huidige inrichting van het inkoopstelsel. De resultaten die voortvloeien uit het Plan van Aanpak moeten leiden tot oplossen van de onrechtmatigheidsproblematiek op korte termijn (2 jaar) en het verbeterd inrichten van het inkoopstelsel van de stad naar de toekomst. Naast tussentijdse raadssturingsinformatie geeft het college via het Jaarverslag 2019 terugkoppeling over de geïntensiveerde maatregelen. **Update JV19:** Het college heeft stevig ingezet om de rechtmatigheid terug te dringen. Parallel is in 2019 gewerkt aan het onderzoek naar de opzet en werking van het huidige inkoopstelsel. Het onderzoeksrapport wordt in 2020 opgeleverd. De uitkomsten worden uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Naast periodieke rapportages aan de raad geeft het college via de Najaarsnota 2020 terugkoppeling over het vervolg.	Rekeningencommissie p.3.1, blz.4 ACAM p.3.2, blz. 7 p.4.2, blz.14
2	Personeel & Organisatie	Meliani	**Zichtbare checks & balances en adequate administratie rond vertrekregelingen noodzakelijk** **Follow-up NJN19:** In opdracht van het college vindt er dit najaar binnen de gemeente Amsterdam een onafhankelijk onderzoek plaats naar vertrekregelingen voor ambtelijke topfunctionarissen. Op basis van de uitkomsten en aanbevelingen van het onderzoek zullen passende maatregelen worden getroffen ten aanzien van personeelsbeleid, checks en balances en administratie verwerking omtrent (onvrijwillig) einde directeurschap. Afhankelijk van de planning van het onderzoek is het streven om deze maatregelen in Q1 2020 te implementeren. In het jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** De aanbeveling vanuit de Rekeningencommissie en ACAM is nog niet compleet afgehandeld. Daarom treft het college nog de volgende maatregelen: 1. Het college herziet het beleid voor vertrekregelingen. 2. Het college richt een eenduidig proces in voor de totstandkoming van alle vertrekregelingen, een systematiek voor de registratie van de vertrekregelingen en de bijbehorende onderdelen (zoals uren- en verlofregistratie) en schriftelijke vastlegging van de motivering en onderbouwing van afwijkingen van de norm. 3. Het college werkt nader uit hoe zij verantwoording aflegt aan de raad en hoe de ambtelijke top verantwoording aflegt over de aan haar gemandateerde bevoegdheden. Het college verwacht in het derde kwartaal van 2020 nieuw beleid te hebben ontwikkeld. Totdat het nieuwe beleid is vastgelegd, lopen alle vertrekregelingen voor topfunctionarissen via het college. In de Najaarsnota 2020 volgt een update.	Rekeningencommissie p.3.2, blz.5 ACAM p.3.2, blz. 8

Nr.	Thema	Portefeuillehouder	Aanbeveling	Gremium Verslag
3	ICT	Meliani	**Beheersing IT-landschap en voldoen aan wet- en regelgeving met betrekking tot informatiebeveiliging en privacy wekt zorgen** **Follow-up NJN19:** Het college heeft de volgende aanbevelingen afgedaan: ■ Het besluitvormingsproces rond keuzes voor (onder andere SaaS) IT-oplossingen op het juiste niveau beleggen en expliciet maken. ■ Expliciete kaders op te stellen voor de toepassing van SaaS oplossingen. Het college heeft de volgende aanbevelingen nog niet afgedaan. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een aanvulling. ■ Het college volgt de aanbeveling op om voldoende intern tegenwicht te organiseren om afdoende toezicht te kunnen houden. Het college is bezig om het toezicht te versterken, zodat we via steekproeven, penetratietesten en interne/externe audits de naleving van afspraken en werking van SaaS-oplossingen toetsen. ■ Het college volgt de aanbeveling op om de vastgestelde bevindingen rondom de ICT-beheerprocessen op te lossen. Het gaat vooral om het autorisatiebeheer. In opdracht van het college toetst ACAM in 2019 de status van het autorisatiebeheer bij kritische processen. Daarnaast wordt de status van het autorisatiebeheer bij de overige processen geïnventariseerd. ■ Het college volgt de aanbeveling op om voorrang te geven aan het voldoen aan wet- en regelgeving rond informatiebeveiliging en bescherming van gegevens. Het college geeft dit voorrang, maar de bijbehorende acties zijn nog niet afgerond. **Update JV19:** Om de aanbeveling 'prioriteit geven aan het voldoen aan wet- en regelgeving op het gebied van informatiebeveiliging en bescherming van gegevens' volledig af te kunnen handelen, onderneemt het college de volgende openstaande acties. De acties zijn nodig omdat op detailniveau nog besluiten genomen moeten worden: ■ Naleven bewaartermijnen voor de bescherming van persoonsgegevens. ■ Uitvoeren van een volwassenheidsmeting gegevensbescherming. ■ Uitvoeren van het implementatieplan Baseline Informatiebeveiliging Overheid. De deadline hiervoor is januari 2021. In de Najaarsnota 2020 volgt een update. Het college stelt voor om de overige aanbevelingen wel te beschouwen als afgehandeld.	Rekeningencommissie p.3.3, blz.6 ACAM p.5.2, blz. 25
4	Financiën	Everhardt	**Verantwoordelijkheden en eigenaarschap in ketenprocessen nog te vaak onduidelijk** **Follow-up NJN19:** De procesbeschrijving van de focusprocessen is in uitvoering maar nog niet afgerond. Het beschrijven van de processen is nog onderhanden en afronding is voorzien eind 2020. Op hoofdlijnen zal voor het eerst bij het jaarverslag 2019 worden gerapporteerd over de (gevalideerde) voortgang van de procesbeschrijving(en) die afgerond en/of in implementatiefase zijn dan wel nieuw aan de lijst zijn toegevoegd. Eind Q2 2019 was team Bewust Verbeteren betrokken bij 8 processen voor het plan van aanpak, bij 4 processen actief aan het schrijven en van 4 processen is vastgesteld dat deze conform de stedelijke criteria zijn beschreven. **Update JV19:** Het college heeft in 2019 gewerkt aan de procesbeschrijving van de zogenoemde 'focusprocessen'. Met het verder beschrijven van de focusprocessen in 2020 worden de verantwoordelijkheden tussen de lijn en de bedrijfsvoering scherper onderscheiden en beter afgesproken, met als resultaat een verdere professionalisering van de procesbeheersing. Met de door het Gemeentelijk Management Team vastgestelde aanpak Amsterdam Doelgericht wordt helderheid geschapen in de onderlinge verantwoordelijkheden, onderlinge verwachtingen en in de vereisten voor de kwaliteit van de informatie en procesvoering, ook waar het gaat om (keten)processen. In de Najaarsnota 2020 volgt een update.	Rekeningencommissie p.3.4, blz.8
5	Integriteit en fraude	Burgermeester	**Aanpak integriteit en voorkomen van fraude vooral gericht op inventarisatie, verhoogde aandacht voor de implementatie van verbetermaatregelen is noodzakelijk.** **Follow-up NJN19:** Met de cyclische aanpak van leren en ontwikkelen op risicobeheersing en jaarlijks rapporteren via een risicoscan stellen we de aanbeveling "aandacht vasthouden voor integriteit en het voorkomen daarvan" zeker. In de risicoscan van 2019 zullen we rapporteren over de voortgang op risicobeheersing. Dan kunnen we vaststellen of de aanbeveling rond richten op daadwerkelijk invoeren van onderkende verbetermaatregelen is gelukt. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV2019:** De jaarlijkse risicoscan 2019 (het college zal daarover op korte termijn rapporteren aan de gemeenteraad) laat op onderdelen verbetering zien in de aanpak van integriteit en het voorkomen van fraude, maar het is nog niet op gewenste kwaliteitsniveau. Het college gaat er in 2020 voor zorgen dat het gewenste resultaat uit de risicoscan komt. Daarnaast wordt in 2020 diepergaand onderzoek gedaan in het ruimtelijk domein. In de Najaarsnota 2020 volgt een update.	Rekeningencommissie p.3.5, blz.9

Nr.	Thema	Portefeuillehouder	Aanbeveling	Gremium Verslag
6	Financiën	Everhardt	**Maand- en kwartaalafsluitingen zijn nog niet van het gewenste niveau, verbeteren van de kwaliteit** **Follow-up NJN19:** Vanaf 2019 is de kwartaalafsluiting uitgebreid met een inhoudelijke analyse van afwijkingen op zowel programma- als clusterniveau. Bij het derde kwartaal wordt ingezet op een afsluiting, waarbij we een aantal onderwerpen meer analytische diepgang geven. Het college onderzoekt nog met ACAM hoe we het proces kunnen versnellen. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** De maandelijkse afsluiting van de administratie is in het derde kwartaal van 2019 uitgebreid met inhoudelijke analyses van afwijkingen en de balansposities. De intentie is dat in 2020 ieder kwartaal te doen. Verder is het jaarverslagtraject in overleg met ACAM versneld. Het effect hiervan is dat ACAM eerder kon starten met de controle. Het versnellen van het jaarrekeningtraject leidt tot snellere aanlevering bij de rekeningencommissie. Het college stelt voor om deze aanbeveling af te doen.	Rekeningencommissie p.3.6, blz.9 ACAM p.4.1.1, blz. 13
7	Financiën	Everhardt	**Opvolging van aanbevelingen worden in planfase al afgedaan, daadwerkelijke uitvoering en effectiviteit van het plan moet centraal staan** **Follow-up NJN19:** Bij de Najaarsnota 2019 zal de wethouder spreken met de rekeningencommissie waarbij een aantal varianten worden voorgelegd. De uitkomsten van deze bespreking gaan mee in de rapportage over de opvolging van aanbevelingen bij het Jaarverslag 2019. **Update JV19:** Bij de bespreking van de Najaarsnota 2019 met de rekeningencommissie is dit onderwerp nog niet aan de orde gekomen. Gelet op de eerdere toezegging hecht het college wel aan het belang om over de voortgang in de uitvoering te rapporteren. Het voorstel voor de manier waarop we dat kunnen doen, leggen we bij de bespreking van het jaarverslag 2019 alsnog aan de rekeningencommissie voor. Om nu toch te voldoen aan de aanbeveling van de rekeningencommissie, gaat deze voortgangsrapportage - waar relevant - nader in op de voortgang.	Rekeningencommissie p.3.7, blz.10 ACAM p.3.4.1, blz. 11
8	Belastingen	Everhardt	**Kwaliteit van de schattingsprocessen bij directie Belastingen dient verbeterd te worden** **Follow-up NJN19:** Het proces ramingen is verder verbeterd. De voorspellende waarde is hoog. Uitzondering hierop is de Toeristenbelastingen. Hiervoor doet Belastingen verder onderzoek. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** Er zijn verbeteringen doorgevoerd in de inhoudelijke onderbouwing bij de ramingen voor belastinginkomsten, heffingen en kwijtscheldingen en van de schattingen voor de voorzieningen voor belastingdebiteuren. De onderbouwingen zijn beschikbaar in het businessdossier van het jaarverslag. De onderbouwingen zijn ook beschikbaar voor ACAM. Er wordt voor 2020 ingezet op verdere versteviging van de onderbouwingen. De nieuwe ramingenprocedure voor toeristenbelasting maken we een vast onderdeel van de stedelijke P&C-cyclus. Hiermee wordt deze aanbeveling opgevolgd in 2020. In de Najaarsnota 2020 volgt een update.	ACAM p.3.3.2, blz. 10
9	Belastingen	Everhardt	**Onzekerheden over de belastinginkomsten en heffingen door het ontbreken van (betrouwbare) informatie uit het belastingsysteem** **Follow-up NJN19:** De directie Belastingen heeft veel aandacht voor het kunnen geven van zekerheid bij de betrouwbaarheid van haar informatie uit het belastingsysteem. Uit de controle, uitgevoerd vanuit de tweede lijn, bleek de informatie uit het systeem van Belastingen betrouwbaar. Directie Belastingen onderzocht de mogelijkheden tot het verkrijgen van verdergaande zekerheid, bijvoorbeeld in de vorm van een 'assurance verklaring ISAE3402' op extern geplaatste systemen. De overeenkomst tot verkrijging van verdergaande assurance met de leverancier is eind september 2019 gesloten. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** Door de integratie van de managementinformatietool Vyzyr in de nieuwe informatievoorziening van Belastingen, beschikt de organisatie op een effectieve en efficiënte manier over kloppende managementinformatie. Om zekerheid te hebben over de betrouwbaarheid van de informatie, werken we met zogenoemde 'assurance verklaringen'. Het college stelt daarom voor om deze aanbeveling als afgehandeld te beschouwen.	ACAM p.3.3.3, blz. 10 p.4.8, blz. 19
10	Ruimte en Duurzaamheid	Van Doorninck	**Volledigheid en rechtmatigheid grootstedelijke legesopbrengsten** **Follow-up NJN19:** Het college is in overleg met de Omgevingsdienst om gezamenlijk een procesbeschrijving op te stellen en afspraken te maken over de maatregelen die genomen worden om de juistheid en volledigheid van de grootstedelijke legesopbrengsten beter te beheersen. Het streven is om de afspraken met de Omgevingsdienst en Belastingen begin december 2019 te hebben vastgelegd. De uitwerking van de procesbeschrijving volgt later. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** Het college heeft met de Omgevingsdienst en Belastingen afspraken gemaakt over het beschikbaar stellen en uitwisselen van informatie die van belang is voor de verantwoording van de legesopbrengsten. Deze afspraken zijn structureel vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst. De informatie is aan ACAM beschikbaar gesteld. Daarnaast is er een audit gedaan naar de rechtmatigheid van de legesopbrengsten. Dit gaat over de hoogte van de leges die worden opgelegd. Het college stelt daarom voor om deze aanbeveling als afgehandeld te beschouwen.	ACAM p.3.3.3, blz. 10

Nr.	Thema	Portefeuillehouder	Aanbeveling	Gremium Verslag
11	Financiën	Everhardt	**Borg het onderwerp rechtmatigheid ten behoeve van de vanaf 2021 verplichte collegeverantwoording** **Follow-up NJN19:** Er is een plan van aanpak opgesteld waarin de te nemen stappen in 2019-2020 zijn opgenomen die nodig zijn voor een goede uitvoering van de rechtmatigheidscontroles in 2021. In oktober 2019 zal een adviesvoorstel in het GMT worden geagendeerd. Vervolgens zal een voorstel in het college van b en w worden geagendeerd. De voorbereidingen voor de rechtmatigheidsverantwoording dienen ultimo 2020 gereed te zijn. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** Het college stelt voor deze aanbeveling als afgehandeld te beschouwen. Het Gemeentelijk Management Team heeft goedkeuring gegeven aan de uitvoering van het plan van aanpak Rechtmatigheid. Hierin is ook de noodzaak van (aanvullende) Verbijzonderde Interne Controles erkend en belegd. Er is een projectgroep Rechtmatigheid opgericht waarin vertegenwoordigers uit de eerste lijn, de tweede lijn en de derde lijn zitting hebben. Het doel van de projectgroep is om de gehele organisatie zo voor te bereiden dat in 2021 kan worden voldaan aan deze verplichting.	ACAM p.3.3.3, blz. 10
13	Grond-exploitaties	Van Doorninck	**Beheersing gebiedsontwikkeling: tussentijdse winstnemingen, verder doorgronden van de methodiek** **Follow-up NJN19:** Het college zal de gemeentebrede afspraken over tussentijdse winstneming in overleg met ACAM aanscherpen. Bij de verantwoording over 2019 passen we dit toe. Een aanvulling over deze aanbeveling volgt bij het Jaarverslag 2019. **Update JV19:** Het college stelt dat de systematiek van de winstneming en de werkwijze binnen de gemeente is beschreven. ACAM heeft laten weten dat ze zich kunnen vinden in deze beschrijving. De systematiek wordt eenduidig toegepast volgens de wens van ACAM. Vanaf 2019 doen we de winstneming volgens deze beschrijving. Het college stelt daarom voor om de aanbeveling te markeren als afgehandeld.	ACAM p.4.4, blz. 16
14	Verkeer en openbare ruimte	Dijksma	**Voorzieningen ter egalisatie van lasten groot onderhoud, aandacht voor keuzes en beheer** **Follow-up NJN19:** Het college nam drie maatregelen voor de voorzieningen voor beheer en onderhoud van de openbare ruimte en infrastructuur. Verder volgt er jaarlijks een besluit over de nodige bijstelling van de budgetten vanuit meerjarige instandhoudingsplannen (IHP's) en geverifieerde normkosten. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** Per 31 december 2019 is de Voorziening Groot Onderhoud opgeheven en zijn de middelen van deze voorziening gestort in de reserve Programma Stadsbehoud. Samen met reserve Achterstallig Onderhoud zijn dit de nieuwe instrumenten om achterstallig onderhoud in de stad aan te pakken en te voorkomen. Het college heeft deze aanbeveling opgevolgd en stelt daarom voor om deze als afgehandeld te beschouwen.	ACAM p.4.5, blz. 16
15	Jeugdhulp	Kukenheim	**Specialistische Jeugdhulp: hoge vorderingen op de balans door bevoorschotting en eindafrekeningen zorgaanbieders** **Follow-up NJN19:** Het college wil alle vorderingen individueel analyseren en het inbaarheidsricio taxeren. Daarmee voeren we uit wat de raad hierover bepaalde in de Financiële Verordening van Amsterdam. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** In de loop van 2019 heeft het college veel werk gestoken in het analyseren en taxeren van alle vorderingen, zodat er een actueel overzicht is. Niet alle vorderingen zijn voldaan in 2019, waardoor ook in het jaar 2020 een aantal vorderingen nog geheel of gedeeltelijk 'open' zal staan. Eind 2019 stond er nog een bedrag van in totaal € 29 miljoen open aan vorderingen. Uiteraard houden we de stand regelmatig in de gaten en bespreken we dit als vast onderwerp tijdens het reguliere contact met de aanbieders. Bij de Najaarsnota 2020 volgt een update.	ACAM p.4.6, blz. 17
16	Keten-processen	Groot Wassink	**Verdere vorderingen in de ketensamenwerking en borging toetsingskader subsidieaanvragen geconstateerd** **Follow-up NJN19:** De nodige organisatorische aanpassingen voor de directie SIS zouden worden uitgewerkt. Maar een van de randvoorwaarden voor deze overgang is vervangen van het huidige subsidiebeheersysteem (SBS) door een subsidiemanagementsysteem (SMS). Dit is vertraagd. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** We hebben de vervolgacties uitgevoerd volgens wat is aangegeven bij de Najaarsnota 2019. De pilot Sport en Bos is uitgevoerd en er wordt nu gewerkt aan de evaluatie. Het college is nu bezig met de doorontwikkeling van het Subsidiebureau. Het college heeft verder een projectleider aangewezen die het subsidie-'landschap' in kaart moet brengen. Een tussentijds rapport is inmiddels beschikbaar. Tot slot heeft het college een projectteam gevormd dat gaat zorgen voor de vervanging van het huidige subsidiebeheersysteem. Streefdatum voor het aanbesteden van het nieuwe subsidiesysteem is 1 september 2020. Bij de Najaarsnota 2020 volgt een update.	ACAM p.4.7, blz. 18

Nr.	Thema	Portefeuillehouder	Aanbeveling	Gremium Verslag
17	Belastingen	Everhardt	**Interne beheersing OZB-proces en waardebepaling onroerend goed op onderdelen nog te verbeteren** **Follow-up NJN19:** Op de aanbevelingen van de Waarderingskamer is directie Belastingen een verbeterprogramma interne beheersing aan het uitvoeren. Eerste resultaat van het programma is de uitvoering van interne controles in de lijn. Interne beheersing is onderdeel geworden van het werkpakket van de procescoördinatoren, kwaliteitsmedewerkers en managers. Verder worden procesbeschrijvingen aangepast en waar deze ontbreken worden deze gemaakt in samenwerking met de afdeling Interne Audit. Onderdeel van de verbetering van de interne beheersing is de beheersing van het OZB- proces en de waardebepaling onroerend goed. In het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** Het verbeterprogramma interne beheersing is volop in uitvoering. Specifiek op het punt van de waardebepaling onroerend goed zijn de WOZ-technische ratiocontroles verbeterd. Verder blijkt uit een aanvullend onderzoek van het college dat het waarderingsmodel voor onroerend goed naar behoren functioneert. De Waarderingskamer deelt deze conclusie. Met de Waarderingskamer hebben we aanvullend afgesproken dat het college in 2020 een eigen onderzoek laat uitvoeren naar de mate waarin geregistreerde objectkenmerken overeenkomen met de werkelijke situatie ter plaatse. Bij de Najaarsnota 2020 volgt een update.	ACAM p.4.8.1, blz. 19
18	Belastingen	Everhardt	**Realiseer ramingsmodel Toeristenbelasting** **Follow-up NJN19:** Het proces ramingen is, zoals bij aanbeveling 8 aangegeven, verder verbeterd. Echter, de vooruitgang die Belastingen heeft geboekt kan niet eenvoudig gekopieerd worden naar Toeristenbelasting. Belastingen zoekt nog naar een oplossing om belangrijke afwijkingen tussen ramingen en uiteindelijke realisatiecijfers zoveel mogelijk te voorkomen. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** Het college vindt dat er in 2019 verbeteringen zijn doorgevoerd in de inhoudelijke onderbouwing van de ramingen in het algemeen en voor toeristenbelasting in het bijzonder. Zoals al bij aanbeveling 8 is aangegeven, zal de nieuwe ramingenprocedure voor toeristenbelasting een vast onderdeel worden in de stedelijke P&C-cyclus. In 2020 wordt ingezet op verdere versteviging van de onderbouwingen. In de Najaarsnota 2020 volgt een update.	ACAM p.4.8.2, blz. 20
20	Belastingen	Everhardt	**Control binnen ketenprocessen expliciet maken** **Follow-up NJN19:** Directie belastingen treft geen indicatie aan dat het gesignaleerde risico zich voordoet. Uitbreiding en formalisering van de control is volgens het college niet noodzakelijk voor een adequate beheersing. **Update JV19:** Belastingen werkt nauw samen met haar partners en houdt met hen aandacht voor de juistheid van de informatie in de keten. Het risico om belastinginkomsten mis te lopen of onrechtmatig te handelen bij verwerking van onbetrouwbare informatie in de belastingprocessen, beheersen we zo voldoende. Niets wijst erop dat nadere maatregelen nodig zijn. Het college heeft deze aanbeveling opgevolgd en stelt voor om deze als afgehandeld te beschouwen.	ACAM p.4.8.4, blz. 20
21	Personeel & Organisatie	Meliani	**Overhead; corrigeer waar nodig de generieke functies en zie vervolgens toe op juist gebruik** **Follow-up NJN19:** Middels het GMT-besluit van 23 mei 2019 zijn alle organisatieonderdelen opgedragen om de labeling van overhead in het personeelssysteem aan te laten sluiten op de wettelijke regels voor begroten en verantwoorden (richtlijnen Besluit Begroting en Verantwoording) en op de vastgestelde salarisbudgetten. Verder is een werkwijze vastgesteld ter borging van een goede labeling van overhead. Verwachting is dat deze aanbeveling eind 2019 is afgerond. In het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** Voor alle organisatieonderdelen is de overheadlabeling in het personeelssysteem aangesloten op de BBV-richtlijnen. Het college heeft deze aanbeveling dus opgevolgd en doet daarom het voorstel om deze als afgehandeld te beschouwen.	ACAM p.4.11.2, blz. 22
23	PGB's	Kukenheim	**In 2018 stappen gezet in beheersing van misbruik & oneigenlijk gebruik PGB's; verdere ontwikkeling en inbedding nodig** **Follow-up NJN19:** Het college heeft in samenwerking met ACAM een aanpak opgesteld om de interne controles in te richten conform een notitie van de beroepsgroep van de accountants. Het college is gestart met de uitvoering van deze aanpak en stemt dit periodiek af met de ACAM. Bij het Jaarverslag 2019 volgt een update. **Update JV19:** Na het opstellen van de aanpak zijn we gestart met de interne controles op de (jeugd)zorg. Hierbij wordt zowel de zorg in natura als via de PGB getoetst. Zoals afgesproken vindt periodiek overleg met ACAM plaats. Daarnaast heeft de GGD de steekproef verder uitgevoerd in 2019. Er zijn in totaal 70 huisbezoeken uitgevoerd. In het kader van jaarverslagcontrole 2019 voeren we samen met ACAM bij het Ouder en Kind Teams (OKT) een controle ter plaatse uit. Verder worden de interne controles in 2020 per kwartaal uitgevoerd. De streefdatum voor het genereren van managementinformatie vanuit het OKT is 1 september 2020. In de Najaarsnota 2020 volgt een update.	ACAM p.4.11.4, blz. 22

6

6 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

6.1 Waarderingsgrondslagen voor activa en passiva 319
6.2 Grondslagen van resultaatbepaling 323

6.1 Waarderings-grondslagen voor activa en passiva

De kaders van de waarderingsgrondslagen zijn bepaald in het Besluit Begroting en Verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV), de Financiële verordening gemeente Amsterdam 2017 en de daarop gebaseerde door de gemeenteraad vastgestelde beleidsnota's.

6.1 Waarderingsgrondslagen voor activa en passiva

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn.
Bijdragen aan activa in eigendom van derden worden gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De afschrijvingsduur is maximaal de afschrijvingstermijn (gebruiksduur) van het betreffende actief bij de derde.
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief worden in 5 jaar afgeschreven. De afschrijving van de geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling vangt aan bij ingebruikname van het gerelateerde materiële vaste actief.
Als onderzoek en ontwikkeling betrekking heeft op toekomstige grondexploitaties, dan worden de kosten gedurende 5 jaar geactiveerd. Als na het 5e jaar nog geen overgang naar Bouwgronden in Exploitatie heeft plaatsgevonden, dan worden de kosten uit het eerste jaar afgeschreven. Voor de voorbereidingskosten voor grondexploitaties geldt dat de plannen tot ontwikkeling van de grond waarvoor voorbereidingskosten worden gemaakt bestuurlijke instemming moeten hebben.
Kosten van agio en disagio worden geactiveerd als het gaat om disagio verkregen op door de gemeente aangegane leningen.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa met economisch nut

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de waarde bij eerste uitgifte. Als sprake is van transformatie van al in erfpacht uitgegeven gronden in een grondproductieproces, dan leidt de herziening van die bestaande erfpachtrechten tot een (her)nieuw(d)e gronduitgifte. In zo'n transformatieproces wijzigt daardoor de grondwaarde. Grond waarvoor de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, wordt tegen een symbolische registratiewaarde gewaardeerd.

Overige investeringen met economisch nut zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Investeringen met economisch nut worden slechts geactiveerd als het investeringsbedrag na aftrek van bijdragen van derden tenminste € 0,1 miljoen bedraagt.

Materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs – of vervaardigingsprijs. Deze investeringen worden slechts geactiveerd als het investeringsbedrag voor een enkel project of een groepering van samenhangende projecten na aftrek van bijdragen van derden tenminste € 5 miljoen bedraagt behalve als het gaat om investeringen in gronden en terreinen, deze worden altijd geactiveerd. Rentekosten voor deze activa zijn niet opgenomen in de vervaardigingsprijs. Voor investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut geldt dat de afschrijvingstermijn maximaal gelijk is aan de technische levensduur en dat extra afschrijvingen op investeringen die zijn gedaan voor 2017 zijn toegestaan na voorafgaande goedkeuring door de raad.

Afschrijvingen

Investeringen worden afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur, waarbij geen rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. De afschrijving gebeurt op lineaire basis. De afschrijving vangt aan in het jaar volgend op het jaar van ingebruikname.

Gehanteerde afschrijvingstermijnen in hoofdlijnen (in jaren)

Soort Activa	2015 (en later)
ICT-hardware	5 jaar
ICT-software	5 jaar
Meubilair	10 jaar
Openbare verlichting armaturen	15 jaar
Verkeersregelinstallaties	15 jaar
Brugdek	15 jaar
Bewegwijzering	15 jaar

Soort Activa	2015 (en later)
Aanleg wegen, reconstructie	25 jaar
Tunnels: werktuigbouwkundige installaties	25 jaar
Gebouwen	40 jaar
Constructie bruggen	25 jaar
Sluizen	50 jaar
Beweegbare bruggen	25 jaar
Vaste bruggen	50 jaar
Walmuren	50 jaar
Tunnels	50 jaar

Financiële vaste activa
Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde. Waar van toepassing is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht. Deelnemingen zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs, of lagere marktwaarde als deze redelijkerwijs vast te stellen is en een duurzaam karakter heeft. Een waardedaling wordt ook hier in de vorm van een voorziening op de waardering in mindering gebracht.

Vlottende activa

Voorraden
Overige grond- en hulpstoffen (magazijnvoorraden) worden gewaardeerd tegen standaard verrekenprijzen die zijn gebaseerd op de gemiddeld betaalde inkoopprijs. Verschillen tussen de standaard verrekenprijs en betaalde inkoopprijs worden als resultaat verantwoord. Incourante voorraden worden afgewaardeerd naar marktwaarde. Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde als de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich voor als voorraden incourant worden.
De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks met de vervaardiging samenhangen (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken) evenals toegerekende rentekosten en toegerekende administratie- en beheerskosten. Genomen resultaten zijn in de waardering verdisconteerd. De waarde van de bouwgronden in exploitatie is gecorrigeerd met een voorziening, die is ingesteld om (verwachte) tekorten in grondexploitaties te dekken. Dit kan bij het verwachten van toekomstige verliezen leiden tot een negatieve stand van dit onderhanden werk aangezien de verliesvoorziening verwerkt wordt als een correctiepost.
Deze wijze van presentatie wijkt af van de stellige uitspraak van de commissie BBV die zegt dat als sprake is van een voorziening ingericht ter bestrijding van de (verwachte) tekorten in grondexploitaties, die dan maximaal voor de boekwaarde van het onderhanden werk van betreffende bouwgrond in exploitatie worden gepresenteerd als een waardecorrectie op de post bouwgrond in exploitatie. De gemeente Amsterdam volgt deze uitspraak niet. Het opknippen van de voorziening heeft als enig effect dat deze dan op twee plaatsen wordt gepresenteerd wat het inzicht in de totale waardecorrectie niet vergroot. De getroffen voorziening heeft daarnaast geen relatie met de boekwaarde, maar met te verwachten nog komende verliezen. Daarnaast is het gebruikelijk voorzieningen die dienen als waardecorrectie ook te verantwoorden bij het actief waarvoor de correctie geldt.
Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen als en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is, worden de opbrengsten volledig op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.
De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid worden met de boekwaarde van vorderingen verrekend.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa
De uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid wordt een voorziening in mindering gebracht.

Liquide middelen
Liquide middelen zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Verliescompensatie vennootschapsbelasting
Aan de actiefzijde van de balans wordt buiten de balanstelling het bedrag opgenomen waarvan het recht bestaat op verliescompensatie krachtens de Wet op de vennootschapsbelasting 1969.

Vaste Passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten en de bestemmingsreserves.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen of verwachte verliezen of risico's waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten op de balansdatum. Onder voorzieningen worden ook opgenomen de van derden verkregen middelen die specifiek moeten worden besteed. Uitzondering hierop vormen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen. Deze worden gepresenteerd bij de 'Overlopende passiva overheidsmiddelen'. De voorzieningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. Pensioenverplichtingen zijn tegen de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd. De onderhoudsegalisatie-voorzieningen worden afgeleid uit een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen.

Vaste schulden met een rente typische looptijd van één jaar of langer

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Posten buiten de balanstelling

Borg- en garantstellingen

Voor leningen waarvoor de gemeente borg- of garant staat is aan de passiefzijde van de balans buiten de balanstelling het totaalbedrag per einde boekjaar opgenomen.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Alle niet uit de balans blijkende verplichtingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

6.2 Grondslagen van resultaatbepaling

Algemeen

Lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar zijn in acht genomen als die bij het opmaken van de jaarrekening bekend zijn. Winsten worden opgenomen als zij op balansdatum zijn gerealiseerd.

Bij het opstellen van de jaarrekening doet het college van burgemeester en wethouders schattingen en veronderstellingen die medebepalend zijn voor de opgenomen bedragen. Dit gebeurt in overeenstemming met algemeen geldende beginselen als voorzichtigheid en koppeling van baten en lasten aan het juiste jaar.

Specifieke onderdelen in baten en lasten

Personeelslasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Omdat geen voorzieningen of schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume mogen worden opgenomen wordt een beperkt deel van de personeelslasten toegerekend aan de periode waarin de uitbetaling plaatsvindt.

Afschrijvingen geschieden tijdsevenredig, op basis van de verwachte toekomstige gebruiksduur. Afschrijvingen vangen aan in het jaar na in gebruik name van het actief. Over de boekwaarde per 1 januari van een actief wordt – onverschillig of dat voltooid is of niet – omslagrente berekend tenzij het actief wordt gefinancierd met eigen vermogen in de vorm van een financieringsreserve. In dat geval blijft renteberekening achterwege.

Investeringen met maatschappelijk nut in de openbare ruimte worden in de balans opgenomen als deze daarvoor conform de wettelijke bepalingen in aanmerking komen en een bedrag per project of groep van samenhangende projecten van € 5.000.000 te boven gaan. Beneden deze grens worden deze als lasten verwerkt in het boekjaar en daardoor ten laste van het resultaat gebracht.

Dividenduitkeringen van deelnemingen worden als bate genomen in het jaar waarin het dividend betaalbaar is gesteld. De betaalbaarstelling heeft gewoonlijk betrekking op het dividend over het voorgaande jaar. Uitzondering hierop is de NV Haven waarvan het verwachte dividend wordt geboekt ten gunste van het boekjaar waarop het dividend betrekking heeft.

Positieve resultaten van de actieve grondexploitaties worden als voldoende zekerheid over realisatie bestaat afgeroomd en verantwoord als baten, maar daarna direct ten gunste van de reserve Vereveningsfonds gebracht. Deze baten maken door de directe toevoeging aan de reserve effectief gezien geen onderdeel uit van het resultaat. Definitieve afrekening van winsten of tekorten vindt plaats bij planafsluiting. Tekorten worden dan ten laste van de daarvoor getroffen voorziening gebracht, winsten komen ook dan direct ten gunste van de reserve Vereveningsfonds.

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is als bate opgenomen conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling.

Vooruit ontvangen afkoopsommen bij in erfpacht uitgegeven gronden worden ten gunste van de reserve afkoopsommen gebracht ter financiering van de grondwaarde van die in erfpacht uitgegeven gronden. Dat betekent dat deze in eerste instantie wel als baten worden verantwoord, maar door de toevoeging aan de reserve geen onderdeel uitmaken van het resultaat.

Parkeeropbrengsten worden op basis van het kasstelsel verantwoord.

Bij het opstellen van de programmarekening heeft eliminatie van de onderlinge leveringen tussen gemeentelijke onderdelen zo ver als mogelijk plaatsgevonden.

7

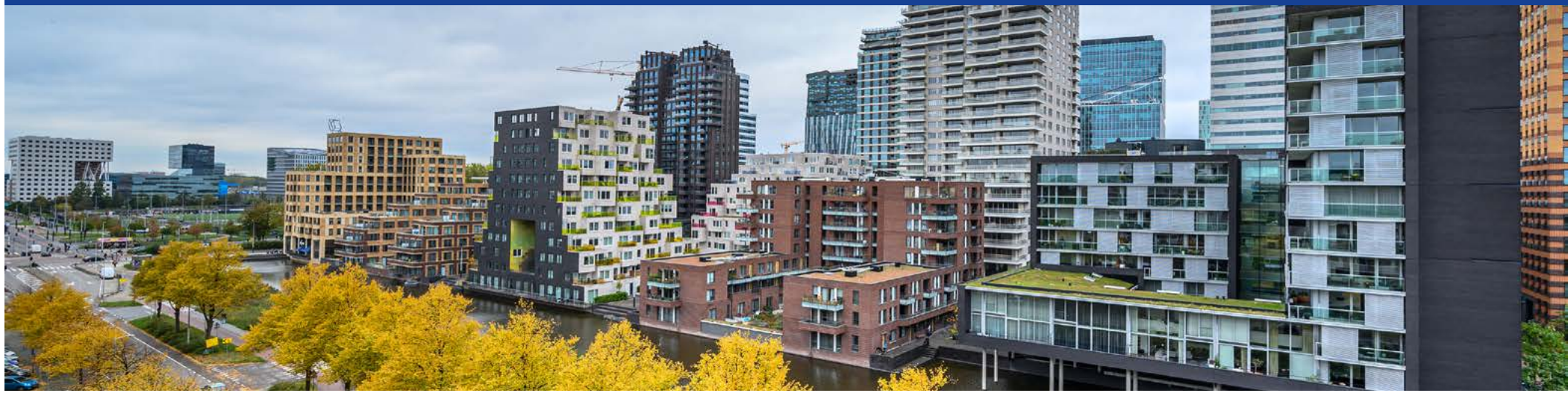

7 Overzicht baten en lasten per programma(onderdeel)

7.1	Overzicht baten en lasten per programma	327
7.2	Overzicht baten en lasten per programmaonderdeel	331
7.3	Overzicht incidentele baten en lasten	336
7.4	Taakveldenrealisatie	339
7.5	Brugstaat	343

7.1 Overzicht baten en lasten per programma

(Bedragen x € miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programma 1 Veiligheid				
Baten	13,0	14,7	20,4	20,4
Lasten	165,9	189,6	198,1	192,2
Saldo van baten en lasten Programma 1	**-153,0**	**-174,9**	**-177,7**	**-171,8**
Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat				
Baten	445,0	424,9	443,1	455,5
Lasten	828,2	595,8	685,8	613,0
Saldo van baten en lasten Programma 2	**-383,2**	**-170,9**	**-242,7**	**-157,5**
Programma 3 Economie				
Baten	19,5	18,0	19,2	21,3
Lasten	60,9	58,1	62,9	58,9
Saldo van baten en lasten Programma 3	**-41,4**	**-40,1**	**-43,7**	**-37,7**
Programma 4 Kunst, cultuur en erfgoed				
Baten	28,8	27,6	29,5	30,1
Lasten	192,3	189,3	190,0	190,3
Saldo van baten en lasten Programma 4	**-163,4**	**-161,7**	**-160,5**	**-160,2**
Programma 5 Onderwijs				
Baten	76,3	68,5	68,1	68,3
Lasten	251,3	272,6	243,6	243,1
Saldo van baten en lasten Programma 5	**-175,1**	**-204,1**	**-175,5**	**-174,7**
Programma 6 Sport				
Baten	16,9	15,4	15,0	21,5
Lasten	78,9	74,0	77,7	83,7
Saldo van baten en lasten Programma 6	**-62,1**	**-58,7**	**-62,6**	**-62,2**
Programma 7 Werk, inkomen en participatie				
Baten	627,0	599,8	618,9	624,3
Lasten	989,0	987,1	988,7	985,7
Saldo van baten en lasten Programma 7	**-361,9**	**-387,3**	**-369,8**	**-361,4**
Programma 8 Volksgezondheid, jeugd en zorg				
Baten	65,0	82,7	67,7	66,2
Lasten	948,1	905,7	1.018,4	1.019,9
Saldo van baten en lasten Programma 8	**-883,1**	**-822,9**	**-950,8**	**-953,7**
Programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening				
Baten	336,8	349,4	360,4	361,2
Lasten	361,8	383,9	409,5	401,3
Saldo van baten en lasten Programma 9	**-25,1**	**-34,5**	**-49,1**	**-40,0**
Programma 10 Grond				
Baten	1.201,5	711,4	581,7	680,0
Lasten	702,2	527,9	447,7	465,9
Saldo van baten en lasten Programma 10	**499,3**	**183,5**	**134,0**	**214,1**
Programma 11 Wonen en groen				
Baten	79,2	77,4	89,5	91,0
Lasten	194,9	302,5	389,5	338,9
Saldo van baten en lasten Programma 11	**-115,7**	**-225,1**	**-300,0**	**-247,9**
Programma 12 Moderne open overheid				
Baten	40,2	44,2	38,7	41,2
Lasten	91,2	105,3	101,8	99,6
Saldo van baten en lasten Programma 12	**-50,9**	**-61,2**	**-63,1**	**-58,4**
Programma B, onderdeel B.2 Vastgoed				
Baten	47,2	31,0	43,3	46,4
Lasten	34,7	15,3	13,3	28,5
Saldo van baten en lasten Programma B, onderdeel B.2 Vastgoed	**12,5**	**15,7**	**30,0**	**17,9**
Programma B, onderdeel B.3 Bestuur				
Baten	0,6	2,1	0,9	0,8
Lasten	30,2	35,0	33,2	48,5
Saldo van baten en lasten Programma B, onderdeel B.3 Bestuur	**-29,5**	**-32,9**	**-32,3**	**-47,7**
Programma A Algemene dekkingsmiddelen				
Baten	2.479,1	2.554,8	2.591,8	2.607,8
Lasten	39,5	71,2	32,9	113,3
Saldo van baten en lasten Programma A	**2.439,6**	**2.483,6**	**2.558,9**	**2.493,1**

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programma B, onderdeel B.1 Overhead				
Baten	22,6	9,4	10,2	12,1
Lasten	492,4	469,0	525,0	521,7
Saldo van baten en lasten Programma B, onderdeel B.1 Overhead	**-469,8**	**-459,6**	**-514,8**	**-509,6**
Bedrag heffing vennootschapsbelasting	1,2	2,0	1,9	1,4
Bedrag onvoorzien	0,1	2,0	2,0	0,0
Saldo van baten en lasten	**36,0**	**-155,0**	**-423,6**	**-257,7**
Programma 1 Veiligheid				
Onttrekking reserves	1,6	0,0	0,0	0,0
Toevoeging reserves	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 1	**1,6**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat				
Onttrekking reserves	335,3	252,3	415,5	328,6
Toevoeging reserves	240,1	173,0	294,7	316,3
Mutatie reserves Programma 2	**95,2**	**79,3**	**120,8**	**12,3**
Programma 3 Economie				
Onttrekking reserves	17,0	13,2	16,7	11,3
Toevoeging reserves	0,2	11,2	11,2	11,2
Mutatie reserves Programma 3	**16,8**	**2,0**	**5,6**	**0,2**
Programma 4 Kunst, cultuur en erfgoed				
Onttrekking reserves	7,6	0,9	1,9	1,5
Toevoeging reserves	0,8	0,1	0,7	0,8
Mutatie reserves Programma 4	**6,8**	**0,8**	**1,2**	**0,7**
Programma 5 Onderwijs				
Onttrekking reserves	9,2	4,1	3,8	3,5
Toevoeging reserves	1,8	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 5	**7,3**	**4,1**	**3,8**	**3,5**
Programma 6 Sport				
Onttrekking reserves	17,8	1,7	3,2	3,4
Toevoeging reserves	6,8	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 6	**11,0**	**1,7**	**3,2**	**3,4**

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programma 7 Werk, inkomen en participatie				
Onttrekking reserves	2,1	15,5	6,3	6,5
Toevoeging reserves	6,5	0,0	7,3	10,8
Mutatie reserves Programma 7	**-4,4**	**15,5**	**-1,1**	**-4,3**
Programma 8 Volksgezondheid, jeugd en zorg				
Onttrekking reserves	17,0	1,7	2,9	2,6
Toevoeging reserves	4,3	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 8	**12,8**	**1,7**	**2,9**	**2,6**
Programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening				
Onttrekking reserves	18,4	27,4	30,3	29,7
Toevoeging reserves	40,0	27,8	72,5	72,6
Mutatie reserves Programma 9	**-21,6**	**-0,4**	**-42,2**	**-42,9**
Programma 10 Grond				
Onttrekking reserves	138,0	78,3	306,7	333,4
Toevoeging reserves	519,4	177,4	246,5	348,1
Mutatie reserves Programma 10	**-381,4**	**-99,1**	**60,1**	**-14,6**
Programma 11 Wonen en groen				
Onttrekking reserves	33,6	23,0	47,1	20,6
Toevoeging reserves	1,7	1,0	5,8	5,9
Mutatie reserves Programma 11	**31,9**	**22,0**	**41,3**	**14,7**
Programma 12 Moderne open overheid				
Onttrekking reserves	4,9	0,0	0,0	0,0
Toevoeging reserves	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 12	**4,9**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Programma A Algemene dekkingsmiddelen				
Onttrekking reserves	560,3	123,7	298,5	297,3
Toevoeging reserves	447,9	0,0	84,1	109,1
Mutatie reserves Programma A	**112,4**	**123,7**	**214,4**	**188,2**

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programma B Bestuur en organisatie				
Onttrekking reserves	37,1	3,8	4,6	4,0
Toevoeging reserves	2,3	0,0	0,0	0,2
Mutatie reserves Programma B	**34,8**	**3,8**	**4,6**	**3,9**
Totaal onttrekking reserves	1.199,9	545,4	1.137,6	1.042,5
Totaal toevoeging reserves	1.271,8	390,3	722,7	874,9
Totale mutaties reserves	**-71,9**	**155,1**	**414,9**	**167,6**
Resultaat	**-35,9**	**0,1**	**-8,7**	**-90,1**

7.2 Overzicht baten en lasten per programmaonderdeel

(Bedragen x € 1 miljoen)

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programma 1 Veiligheid				
Programmaonderdeel 1.1 Brandweer en crisisbeheersing				
Baten	3,9	4,5	4,4	4,1
Lasten	75,7	79,0	76,2	75,7
Programmaonderdeel 1.2 Openbare orde en veiligheid				
Baten	9,0	10,3	16,0	16,3
Lasten	90,2	110,7	121,9	116,5
Programma 1 Veiligheid	**-153,0**	**-174,9**	**-177,7**	**-171,8**
Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat				
Programmaonderdeel 2.1 Verkeer, vervoer en parkeren				
Baten	314,0	299,0	323,5	328,8
Lasten	496,7	387,4	361,6	292,2
Programmaonderdeel 2.2 Water				
Baten	2,9	44,3	2,7	2,7
Lasten	45,0	75,7	49,7	43,6
Programmaonderdeel 2.3 Openbaar vervoer				
Baten	128,2	81,6	116,9	124,0
Lasten	286,5	132,7	274,6	277,2
Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat	**-383,2**	**-170,9**	**-242,7**	**-157,5**
Programma 3 Economie				
Programmaonderdeel 3.1 Economie en innovatie				
Baten	19,5	18,0	19,2	21,3
Lasten	60,9	58,1	62,9	58,9
Programma 3 Economie	**-41,4**	**-40,1**	**-43,7**	**-37,7**
Programma 4 Kunst, cultuur en erfgoed				
Programmaonderdeel 4.1 Kunst en cultuur				
Baten	28,3	27,1	28,9	29,4
Lasten	187,9	185,7	185,9	185,8
Programmaonderdeel 4.2 Erfgoed				
Baten	0,5	0,5	0,6	0,7
Lasten	4,4	3,6	4,1	4,4
Programma 4 Kunst, cultuur en erfgoed	**-163,4**	**-161,7**	**-160,5**	**-160,2**

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programma 5 Onderwijs				
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs				
Baten	76,3	68,5	68,1	68,3
Lasten	251,3	272,6	243,6	243,1
Programma 5 Onderwijs	**-175,1**	**-204,1**	**-175,5**	**-174,7**
Programma 6 Sport				
Programmaonderdeel 6.1 Sport				
Baten	16,9	15,4	15,0	21,5
Lasten	78,9	74,0	77,7	83,7
Programma 6 Sport	**-62,1**	**-58,7**	**-62,6**	**-62,2**
Programma 7 Werk, inkomen en participatie				
Programmaonderdeel 7.1 Inkomensregelingen				
Baten	609,0	585,6	604,2	610,8
Lasten	660,4	654,7	672,1	675,2
Programmaonderdeel 7.2 Werk, participatie en inburgering				
Baten	17,2	13,1	13,9	12,8
Lasten	212,7	214,7	199,8	194,2
Programmaonderdeel 7.3 Armoede en schuldhulp				
Baten	0,8	1,1	0,8	0,7
Lasten	115,9	117,6	116,9	116,2
Programma 7 Werk, inkomen en participatie	**-361,9**	**-387,3**	**-369,8**	**-361,4**
Programma 8 Volksgezondheid, jeugd en zorg				
Programmaonderdeel 8.1 Basisvoorzieningen en diversiteit				
Baten	42,5	48,1	46,2	43,1
Lasten	208,1	236,3	225,6	224,8
Programmaonderdeel 8.2 Wijkteams				
Baten	1,7	1,1	1,2	1,7
Lasten	62,3	54,7	62,9	61,4
Programmaonderdeel 8.3 Individuele voorzieningen				
Baten	20,9	33,6	20,3	21,5
Lasten	677,7	614,7	729,9	733,7
Programma 8 Volksgezondheid, jeugd en zorg	**-883,1**	**-822,9**	**-950,8**	**-953,7**

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening				
Programmaonderdeel 9.1 Riool en drinkwater				
Baten	192,2	193,8	196,6	196,1
Lasten	184,1	191,1	192,8	191,7
Programmaonderdeel 9.2 Afval en grondstoffen				
Baten	132,2	146,2	153,5	155,3
Lasten	116,5	120,0	122,5	126,7
Programmaonderdeel 9.3 Duurzaamheid en milieubeheer				
Baten	2,1	1,2	1,0	1,0
Lasten	33,3	41,0	58,6	48,1
Programmaonderdeel 9.4 Ruimtelijke ordening				
Baten	2,0	0,0	1,1	0,6
Lasten	19,7	23,9	28,0	26,8
Programmaonderdeel 9.5 Begraafplaatsen en crematoria				
Baten	8,4	8,2	8,2	8,1
Lasten	8,2	8,0	7,6	8,0
Programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening	**-25,1**	**-34,5**	**-49,1**	**-40,0**
Programma 10 Grond				
Programmaonderdeel 10.1 Grond				
Baten	914,8	528,8	375,5	383,7
Lasten	650,8	471,7	402,1	407,0
Programmaonderdeel 10.2 Erfpacht				
Baten	286,6	182,6	206,3	282,6
Lasten	51,3	56,2	45,7	45,3
Programma 10 Grond	**499,3**	**183,5**	**134,0**	**214,1**
Programma 11 Wonen en groen				
Programmaonderdeel 11.1 Wonen en bouwen				
Baten	75,2	50,8	61,2	62,0
Lasten	136,8	142,6	176,0	141,1
Programmaonderdeel 11.2 Onderhoud openbare ruimte en reiniging				
Baten	0,0	24,2	25,1	24,4
Lasten	0,2	110,6	135,6	134,9

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programmaonderdeel 11.3 Groen en dierenwelzijn				
Baten	4,0	2,4	3,2	4,6
Lasten	57,9	49,3	77,9	62,9
Programma 11 Wonen en groen	**-115,7**	**-225,1**	**-300,0**	**-247,9**
Programma 12 Moderne open overheid				
Programmaonderdeel 12.1 Digitale stad, interactie en informatie				
Baten	40,2	44,2	38,7	41,2
Lasten	90,9	100,8	96,3	94,7
Programmaonderdeel 12.2 Democratisering				
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	0,3	4,5	5,5	4,8
Programma 12 Moderne open overheid	**-50,9**	**-61,2**	**-63,1**	**-58,4**
Programma B Bestuur en organisatie				
Programmaonderdeel B.2 Vastgoed				
Baten	47,2	31,0	43,3	46,4
Lasten	34,7	15,3	13,3	28,5
Programmaonderdeel B.3 Bestuur				
Baten	0,6	2,1	0,9	0,8
Lasten	30,2	35,0	33,2	48,5
Programma B Bestuur en organisatie	**-17,0**	**-17,2**	**-2,3**	**-29,8**
Programma A Algemene dekkingsmiddelen				
Programmaonderdeel A.1 Financiering en deelnemingen				
Baten	132,2	107,9	101,3	118,7
Lasten	13,7	34,9	11,5	88,8
Programmaonderdeel A.2 Lokale heffingen				
Baten	298,0	303,4	326,4	328,0
Lasten	16,7	15,5	30,4	34,1
Programmaonderdeel A.3 Gemeentefonds				
Baten	2.047,6	2.143,5	2.156,5	2.149,4
Lasten	0,0	0,0	0,0	0,0
Programmaonderdeel A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien				
Baten	1,2	0,0	7,6	11,7
Lasten	9,0	20,7	-9,1	-9,6

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programma A Algemene dekkingsmiddelen	**2.439,6**	**2.483,6**	**2.558,9**	**2.494,5**
Programma B, onderdeel B.1 Overhead				
Programmaonderdeel B.1 Overhead				
Baten	22,6	9,4	10,2	12,1
Lasten	492,4	469,0	525,0	521,7
Programma B, onderdeel B.1 Overhead	**-469,8**	**-459,6**	**-514,8**	**-509,6**
Bedrag heffing vennootschapsbelasting	1,2	2,0	1,9	1,4
Bedrag onvoorzien	0,1	2,0	2,0	0,0
Saldo van baten en lasten	**36,0**	**-155,0**	**-423,6**	**-257,7**
Programma 1 Veiligheid				
Programmaonderdeel 1.2 Openbare orde en veiligheid				
Onttrekking reserves	1,6	0,0	0,0	0,0
Toevoeging reserves	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 1	**1,6**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat				
Programmaonderdeel 2.1 Verkeer, vervoer en parkeren				
Onttrekking reserves	203,4	243,6	314,5	229,3
Toevoeging reserves	215,1	167,2	288,8	310,4
Programmaonderdeel 2.2 Water				
Onttrekking reserves	0,8	5,7	11,0	11,0
Toevoeging reserves	0,0	5,9	5,9	5,9
Programmaonderdeel 2.3 Openbaar vervoer				
Onttrekking reserves	131,1	3,0	90,0	88,3
Toevoeging reserves	25,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 2	**95,2**	**79,3**	**120,8**	**12,3**
Programma 3 Economie				
Programmaonderdeel 3.1 Economie en innovatie				
Onttrekking reserves	17,0	13,2	16,7	11,3
Toevoeging reserves	0,2	11,2	11,2	11,2
Mutatie reserves Programma 3	**16,8**	**2,0**	**5,6**	**0,2**
Programma 4 Kunst, cultuur en erfgoed				
Programmaonderdeel 4.1 Kunst en cultuur				
Onttrekking reserves	2,3	0,8	1,7	1,4
Toevoeging reserves	0,8	0,1	0,1	0,2
Programmaonderdeel 4.1 Kunst en cultuur				
Onttrekking reserves	5,3	0,0	0,2	0,1
Toevoeging reserves	0,0	0,0	0,6	0,6
Mutatie reserves Programma 4	**6,8**	**0,8**	**1,2**	**0,7**
Programma 5 Onderwijs				
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs				
Onttrekking reserves	9,2	4,1	3,8	3,5
Toevoeging reserves	1,8	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 5	**7,3**	**4,1**	**3,8**	**3,5**
Programma 6 Sport				
Programmaonderdeel 6.1 Sport				
Onttrekking reserves	17,8	1,7	3,2	3,4
Toevoeging reserves	6,8	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 6	**11,0**	**1,7**	**3,2**	**3,4**
Programma 7 Werk, inkomen en participatie				
Programmaonderdeel 7.1 Inkomensregelingen				
Onttrekking reserves	0,0	13,6	2,2	2,4
Toevoeging reserves	0,0	0,0	2,6	6,1
Programmaonderdeel 7.2 Werk, participatie en inburgering				
Onttrekking reserves	2,1	1,9	4,1	4,1
Toevoeging reserves	6,5	0,0	4,7	4,7
Mutatie reserves Programma 7	**-4,4**	**15,5**	**-1,1**	**-4,3**
Programma 8 Volksgezondheid, jeugd en zorg				
Programmaonderdeel 8.1 Basisvoorzieningen en diversiteit				
Onttrekking reserves	2,1	1,7	1,7	1,4
Toevoeging reserves	0,0	0,0	0,0	0,0
Programmaonderdeel 8.3 Individuele voorzieningen				
Onttrekking reserves	14,9	0,0	1,2	1,2
Toevoeging reserves	4,3	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 8	**12,8**	**1,7**	**2,9**	**2,6**

	Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Begroting 2019 (Najaarsnota)	Rekening 2019
Programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening				
Programmaonderdeel 9.1 Riool en drinkwater				
Onttrekking reserves	0,0	2,8	3,4	3,0
Toevoeging reserves	2,2	0,0	0,0	0,0
Programmaonderdeel 9.2 Afval en grondstoffen				
Onttrekking reserves	2,7	3,2	5,0	9,9
Toevoeging reserves	2,3	0,7	1,4	1,4
Programmaonderdeel 9.3 Duurzaamheid en milieubeheer				
Onttrekking reserves	14,5	21,4	22,0	16,7
Toevoeging reserves	35,2	27,1	71,1	71,2
Programmaonderdeel 9.4 Ruimtelijke ordening				
Onttrekking reserves	0,9	0,0	0,0	0,0
Toevoeging reserves	0,0	0,0	0,0	0,0
Programmaonderdeel 9.5 Begraafplaatsen en crematoria				
Onttrekking reserves	0,3	0,0	0,0	0,3
Toevoeging reserves	0,3	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 9	**-21,6**	**-0,4**	**-42,2**	**-42,9**
Programma 10 Grond				
Programmaonderdeel 10.1 Grond				
Onttrekking reserves	135,7	78,3	221,9	248,7
Toevoeging reserves	409,0	145,6	111,3	138,2
Programmaonderdeel 10.2 Erfpacht				
Onttrekking reserves	2,3	0,0	84,8	84,8
Toevoeging reserves	110,5	31,8	135,2	209,9
Mutatie reserves Programma 10	**-381,4**	**-99,1**	**60,1**	**-14,6**
Programma 11 Wonen en groen				
Programmaonderdeel 11.1 Wonen en bouwen				
Onttrekking reserves	27,2	20,9	42,4	17,7
Toevoeging reserves	1,3	0,8	0,8	0,8
Programmaonderdeel 11.3 Groen en dierenwelzijn				
Onttrekking reserves	6,4	2,0	4,8	2,8
Toevoeging reserves	0,4	0,2	5,0	5,1
Mutatie reserves Programma 11	**31,9**	**22,0**	**41,3**	**14,7**
Programma 12 Moderne open overheid				
Programmaonderdeel 12.1 Digitale stad, interactie en informatie				
Onttrekking reserves	4,9	0,0	0,0	0,0
Toevoeging reserves	0,0	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma 12	**4,9**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Programma A Algemene dekkingsmiddelen				
Programmaonderdeel A.1 Financiering en deelnemingen				
Onttrekking reserves	14,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging reserves	0,0	0,0	0,0	0,0
Programmaonderdeel A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien				
Onttrekking reserves	546,3	123,7	298,5	297,3
Toevoeging reserves	447,9	0,0	84,1	109,1
Mutatie reserves Programma A	**112,4**	**123,7**	**214,4**	**188,2**
Programma B Bestuur en organisatie				
Programmaonderdeel B.1 Overhead				
Onttrekking reserves	29,1	2,0	2,8	2,4
Toevoeging reserves	2,1	0,0	0,0	0,0
Programmaonderdeel B.2 Vastgoed				
Onttrekking reserves	2,8	1,8	1,8	1,7
Toevoeging reserves	0,0	0,0	0,0	0,2
Programmaonderdeel B.3 Bestuur				
Onttrekking reserves	5,2	0,0	0,0	0,0
Toevoeging reserves	0,2	0,0	0,0	0,0
Mutatie reserves Programma B	**34,8**	**3,8**	**4,6**	**3,9**
Totaal onttrekking reserves	1.199,9	545,4	1.137,6	1.042,4
Totaal toevoeging reserves	1.271,8	390,3	722,7	874,9
Totale mutaties reserves	**-71,9**	**155,1**	**414,9**	**167,6**
Resultaat	**-35,9**	**0,1**	**-8,7**	**-90,1**

7.3 Overzicht incidentele baten en lasten

In de Gemeentewet is opgenomen dat onze begroting structureel en reëel in evenwicht moet zijn. Met structureel evenwicht wordt bedoeld dat structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Met reëel evenwicht wordt bedoeld dat de geraamde baten en lasten in de begroting (en meerjarenraming) volledig en realistisch zijn.

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting, wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele baten en lasten. Bij incidentele baten of lasten gaat het om baten of lasten die het begrotingssaldo incidenteel beïnvloeden. Hierbij beïnvloeden incidentele lasten het structureel begrotingssaldo positief en incidentele baten het structureel begrotingssaldo negatief.

In onderstaande tabel is de opbouw van het structurele saldo inzichtelijk gemaakt. De in de tabel opgenomen bedragen incidentele baten en lasten sluiten aan op de totalen uit het overzicht incidentele baten en lasten en bevatten eveneens de incidentele mutaties in de reserves.

Tabel 11.1.1 Structureel begrotingssaldo en structurele exploitatieruimte

(Bedragen x € miljoen)

	Realisatie 2019
Totale baten exclusief reserves	5.134,5
Totale lasten exclusief reserves	5.392,2
Saldo voor bestemming	**-257,7**
Onttrekkingen aan reserves (inclusief vrijval)	1.132,6
Toevoegingen aan reserves	874,9
Saldo na bestemming	**0,0**
Totale incidentele baten	1.479,1
Totale incidentele lasten	1.512,6
Structureel begrotingssaldo	**33,5**
Structurele exploitatie ruimte	**0,65**

Het kengetal structurele exploitatieruimte is een verplicht kengetal vanuit het BBV, en is opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Op de volgende pagina worden de belangrijkste incidentele posten per programma genoemd. De overige, minder belangrijke posten, worden als een totaalbedrag per programma opgenomen.

Tabel 11.1.2 Overzicht incidentele baten en lasten

(Bedragen x € miljoen)

	Baten	Lasten
1. Veiligheid	0,0	5,2
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	134,4	270,5
3. Economie	0,1	11,4
4. Kunst, cultuur en erfgoed	0,0	1,5
5. Onderwijs	2,9	9,0
6. Sport	1,3	2,3
7. Werk, participatie en inkomen	4,7	12,6
8. Volksgezondheid, jeugd en zorg	0,2	32,0
9. Duurzaamheid en ruimtelijke ordening	26,4	23,1
10. Grond	138,1	241,0
11. Wonen en groen	4,0	19,1
12. Moderne open overheid	0,0	0,5
A. Algemene middelen	0,0	7,6
B. Bestuur en organisatie	0,0	2,0
Incidentele Integratie- en decentralisatieuitkeringen	37,2	0,0
Totale incidentele baten en lasten	**349,3**	**637,7**
Incidentele onttrekkingen aan reserves	1.129,8	
Incidentele toevoegingen aan reserves		874,9
Totale incidentele baten en lasten inclusief reservemutaties	**1.479,1**	**1.512,6**

Baten

De totale incidentele baten van € 349,3 miljoen bestaan vooral uit baten die worden verantwoord in programma 2 (€ 134,4 miljoen), programma 9 (€ 26,4 miljoen) en programma 10 (€ 138,1 miljoen). Daarnaast hebben we in totaal € 37,2 miljoen aan incidentele integratie- en decentralisatieuitkeringen ontvangen van het Rijk.

Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat

De incidentele baten van € 134,4 miljoen in programma 2 bestaan vooral uit parkeeropbrengsten van € 132,2 miljoen. De netto parkeeropbrengsten

(verminderd met uitvoeringskosten en structurele lasten) worden toegevoegd aan het Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF) en Tijdelijk Parkeerfonds. Voor een verdere toelichting op deze opbrengsten, zie ook de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen
De incidentele baten van € 26,4 miljoen in programma 9 bestaat uit de bijdrage voor stedelijke bodemsanering van het Rijk.

Programma 10 Grond
De incidentele baten van € 138,1 miljoen in programma 10 bestaan vooral uit inkomsten die toegevoegd worden aan het Vereveningsfonds (€ 105,0 miljoen). Deze inkomsten komen vooral door hoge winstnemingen, hoge financiële resultaten bij planafsluiting van financieel positieve plannen door een actualisatie van de voorziening van plantekorten ten gunste van de reserve. Voor een verdere toelichting op deze opbrengsten, zie ook de paragraaf Grondbeleid. Daarnaast zijn er inkomsten voor de gebiedsontwikkeling van Zuidas, die worden toegevoegd aan de reserve Zuidas (€ 33,1 miljoen).

Lasten
De totale incidentele lasten zijn in totaal € 637,7 miljoen. De belangrijkste posten worden hieronder per programma toegelicht.

Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat
De incidentele lasten van € 270,5 miljoen in programma 2 bestaan vooral uit:
- Projectuitgaven van € 113,9 miljoen voor projecten die gedekt worden uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF). Voor een verdere toelichting op deze opbrengsten, zie ook de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.
- Lasten van € 85,5 miljoen door een extra afschrijving voor de Noord/Zuidlijn. Deze afschrijving is besteed conform de ophoging bij de Najaarsnota 2019.
- Incidentele lasten van € 30,3 miljoen voor achterstallig onderhouderhoud, infrastructuur openbare ruimte en groen.

Programma 3 Economie
De incidentele lasten van € 11,4 miljoen in programma 3 bestaan vooral uit de uitgaven van € 5,7 miljoen voor Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS) en de uitgaven van € 5,2 miljoen voor het Actieplan economische structuurversterking.

Programma 7 Werk, participatie en inkomen
De incidentele lasten van € 12,6 miljoen in programma 7 bestaan vooral uit incidentele uitgaven voor sociale werkvoorziening (€ 2,1 miljoen), intensiveren op verlagen van bijstandsuitkeringen (€ 2,4 miljoen), werkbrigade (€ 4,1 miljoen) en decentralisatie-uitkering schulden en armoede (€ 2,4 miljoen).

Programma 8 Volksgezondheid, jeugd en zorg
De incidentele lasten van € 32,0 miljoen in programma 8 bestaan vooral uit het dekken van tekorten bij Jeugd (€ 26,3 miljoen).

Programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening
De incidentele lasten van € 23,1 miljoen in programma 9 bestaan vooral uit het verbeteren van de luchtkwaliteit in Amsterdam (€ 10,0 miljoen), de kosten voor de bodemsaneringen (€ 4,9 miljoen) en lasten voor de invoering van de omgevingswet (€ 3,7 miljoen).

Programma 10 Grond
De incidentele lasten van € 241,0 miljoen in programma 10 bestaan vooral uit uitgaven die ten lasten komen van het Vereveningsfonds (€ 228,4 miljoen) en van de reserve Zuidas (€ 11,4 miljoen). Voor een verdere toelichting op de uitgaven ten lasten van het Verveningsfonds, zie de paragraaf Grondbeleid.

Programma 11 Wonen en groen
De incidentele lasten van € 19,1 miljoen in programma 11 bestaan vooral uit:
- Incidentele uitgaven voor huisvesting statushouders (€ 7,1 miljoen).
- Het wegwerken van achterstallig onderhoud van onder andere kades, bruggen en tunnels (€ 4,0 miljoen).
- Door vertragingen in de uitvoering van diverse projecten zijn er minder opbrengsten voor het leveren van materialen (€ 3,2 miljoen).

7.4 Taakveldenrealisatie

(bedragen x € 1.000)

		Begroting 2019			Jaarverslag 2019		
Taakveld	**Onderdeel**	**Baten**	**Lasten**	**Totaal**	**Baten**	**Lasten**	**Totaal**
Taakveld 0.	**BESTUUR EN ONDERSTEUNING**						
0.1	Bestuur	1.122,3	37.664,8	-36.542,5	1.100,0	53.245,7	-52.145,6
0.2	Burgerzaken	28.422,9	79.919,0	-51.496,2	30.172,9	77.510,2	-47.337,3
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	43.615,1	13.652,6	29.962,5	46.543,7	28.741,8	17.801,9
0.4	Overhead	10.231,5	525.026,4	-514.794,8	12.145,6	521.703,7	-509.558,2
0.5	Treasury	222.362,1	136.850,0	85.512,2	237.585,4	211.569,9	26.015,5
0.61	OZB woningen	72.717,9	27.610,6	45.107,3	71.091,0	31.407,1	39.683,9
0.62	OZB niet-woningen	110.206,8		110.206,8	110.631,0	0,0	110.631,0
0.63	Parkeerbelasting	262.007,1	29.958,5	232.048,6	255.365,4	30.881,5	224.483,9
0.64	Belastingen overig	2.523,0	2.000,0	523,0	4.008,8	1.922,6	2.086,2
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	2.156.048,8	116,0	2.155.932,8	2.149.432,6	416,7	2.149.015,9
0.8	Overige baten en lasten	7.576,5	-5.615,9	13.192,4	11.688,3	-9.550,0	21.238,4
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)		1.868,8	-1.868,8	0,0	1.395,7	-1.395,7
0.10	Mutaties reserves	1.137.583,2	722.730,9	414.852,3	1.042.483,4	874.887,5	167.595,8
0.11	Resultaat baten en lasten		-8.730,0	8.730,0	0,0	-90.081,7	90.081,7
	Totaal Taakveld 0.	**4.054.417,3**	**1.563.051,6**	**2.491.365,7**	**3.972.248,0**	**1.741.050,7**	**2.231.197,3**
Taakveld 1.	**VEILIGHEID**						
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	4.404,0	76.401,7	-71.997,7	4.136,3	75.905,1	-71.768,8
1.2	Openbare orde en veiligheid	15.529,1	119.575,1	-104.046,0	15.824,3	114.510,1	-98.685,8
	Totaal Taakveld 1.	**19.933,1**	**195.976,8**	**-176.043,7**	**19.960,6**	**190.415,2**	**-170.454,6**
Taakveld 2.	**VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT**						
2.1	Verkeer en vervoer	56.596,2	422.378,9	-365.782,7	67.746,0	351.761,0	-284.015,0
2.2	Parkeren	38.799,9	65.382,1	-26.582,2	39.316,2	61.203,4	-21.887,3
2.3	Recreatieve havens	1.992,0		1.992,0	2.059,1	0,0	2.059,1
2.4	Economische havens en waterwegen	2.340,0	37.136,6	-34.796,6	832,3	33.037,1	-32.204,8
2.5	Openbaar vervoer	116.887,2	268.574,8	-151.687,6	123.667,9	273.767,5	-150.099,6
	Totaal Taakveld 2.	**216.615,3**	**793.472,4**	**-576.857,1**	**233.621,5**	**719.769,1**	**-486.147,6**

		Begroting 2019			Jaarverslag 2019		
Taakveld	Onderdeel	Baten	Lasten	Totaal	Baten	Lasten	Totaal
Taakveld 3.	ECONOMIE						
3.1	Economische ontwikkeling	9.196,5	30.739,1	-21.542,6	10.598,4	26.187,0	-15.588,6
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	29.167,0	17.549,5	11.617,5	65.551,9	73.823,2	-8.271,3
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	8.890,8	19.753,4	-10.862,6	9.062,5	20.498,7	-11.436,2
3.4	Economische promotie	140.899,0	13.213,7	127.685,3	143.950,0	13.034,7	130.915,3
	Totaal Taakveld 3.	**188.153,3**	**81.255,7**	**106.897,6**	**229.162,8**	**133.543,6**	**95.619,2**
Taakveld 4.	ONDERWIJS						
4.1	Openbaar basisonderwijs		9.012,4	-9.012,4	2,5	8.738,7	-8.736,2
4.2	Onderwijshuisvesting	3.491,8	98.464,8	-94.973,0	3.878,7	99.059,7	-95.181,0
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	64.561,8	136.089,7	-71.527,9	64.451,5	135.182,3	-70.730,9
	Totaal Taakveld 4.	**68.053,6**	**243.566,8**	**-175.513,3**	**68.332,7**	**242.980,8**	**-174.648,1**
Taakveld 5.	SPORT, CULTUUR EN RECREATIE						
5.1	Sportbeleid en activering	67,8	21.368,7	-21.300,9	62,6	21.104,9	-21.042,3
5.2	Sportaccommodaties	14.973,9	56.289,4	-41.315,5	21.420,8	62.569,6	-41.148,8
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	22.931,0	125.261,1	-102.330,0	23.453,0	124.621,2	-101.168,3
5.4	Musea	6.447,1	41.797,3	-35.350,3	7.169,7	42.741,9	-35.572,2
5.5	Cultureel erfgoed	605,6	4.148,4	-3.542,8	692,7	4.441,5	-3.748,8
5.6	Media	171,0	30.752,8	-30.581,9	172,2	30.776,5	-30.604,3
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreactie	3.182,8	76.851,5	-73.668,7	4.486,5	62.439,4	-57.953,0
	Totaal Taakveld 5.	**48.379,1**	**356.469,2**	**-308.090,1**	**57.457,4**	**348.695,1**	**-291.237,7**
Taakveld 6.	SOCIAAL DOMEIN						
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	5.084,9	168.812,3	-163.727,4	4.601,4	168.154,6	-163.553,2
6.2	Wijkteams	1.178,2	62.871,1	-61.692,9	1.693,5	61.388,0	-59.694,4
6.3	Inkomensregelingen	604.550,0	767.461,4	-162.911,4	611.114,9	771.045,2	-159.930,4
6.4	Begeleide participatie	7.892,5	89.011,7	-81.119,2	6.958,1	86.731,4	-79.773,3
6.5	Arbeidsparticipatie	5.678,9	105.364,4	-99.685,5	5.810,2	102.670,4	-96.860,2
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	375,0	29.829,6	-29.454,6	655,9	28.972,5	-28.316,5
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	6.116,8	229.866,4	-223.749,6	6.728,5	229.865,0	-223.136,6
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	634,3	190.036,0	-189.401,7	950,9	199.520,8	-198.569,9
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	13.687,1	273.337,9	-259.650,8	14.010,7	269.248,9	-255.238,2
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	335,2	42.770,1	-42.434,9	147,8	43.227,4	-43.079,5
	Totaal Taakveld 6.	**645.532,9**	**1.959.360,8**	**-1.313.827,9**	**652.672,0**	**1.960.824,2**	**-1.308.152,2**

		Begroting 2019			Jaarverslag 2019		
Taakveld	**Onderdeel**	**Baten**	**Lasten**	**Totaal**	**Baten**	**Lasten**	**Totaal**
Taakveld 7.	VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU						
7.1	Volksgezondheid	41.804,3	73.076,7	-31.272,5	38.469,4	71.388,5	-32.919,1
7.2	Riolering	75.541,2	67.150,5	8.390,7	77.216,1	68.613,6	8.602,5
7.3	Afval	153.465,6	106.407,3	47.058,4	155.332,8	108.455,3	46.877,5
7.4	Milieubeheer	1.039,5	58.816,4	-57.776,9	1.003,9	48.305,0	-47.301,1
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	8.208,0	7.583,0	625,0	8.132,7	7.966,9	165,8
	Totaal Taakveld 7.	**280.058,6**	**313.033,9**	**-32.975,3**	**280.154,9**	**304.729,3**	**-24.574,4**
Taakveld 8.	VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE						
8.1	Ruimtelijke ordening	1.097,0	25.065,5	-23.968,5	616,5	23.117,0	-22.500,5
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	552.553,0	428.735,6	123.817,4	600.805,9	377.758,4	223.047,4
8.3	Wonen en bouwen	61.236,7	176.041,5	-114.804,8	61.976,4	141.125,3	-79.148,9
	Totaal Taakveld 8.	**614.886,7**	**629.842,7**	**-14.956,0**	**663.398,8**	**542.000,7**	**121.398,0**
	Totaal Taakvelden	**6.136.030**	**6.136.030**	**-0**	**6.184.008**	**6.184.008**	**-0**

7.5 Brugstaat

(Bedragen x € miljoen)

	Begroting 2019	Mutaties Begrotings-wijziging December	Mutaties Voorjaarsnota 2019	Mutaties Najaarsnota 2019	Mutaties Jaarverslag 2019	Jaarverslag 2019
Programma 1 Veiligheid						
Programmaonderdeel 1.1 Brandweer en crisisbeheersing						
Baten	4,5	0,0	-0,1	0,0	-0,3	4,1
Lasten	79,0	0,0	-2,0	-0,8	-0,5	75,7
Programmaonderdeel 1.2 Openbare orde en veiligheid						
Baten	10,3	0,0	4,7	1,0	0,3	16,3
Lasten	102,8	7,9	13,2	-2,0	-5,5	116,5
Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat						
Programmaonderdeel 2.1 Verkeer, vervoer en parkeren						
Baten	299,0	0,0	12,3	12,2	5,3	328,8
Lasten	387,4	0,0	-20,7	-5,1	-69,4	292,2
Programmaonderdeel 2.2 Water						
Baten	44,3	0,0	-41,6	0,0	-0,0	2,7
Lasten	75,2	0,5	-38,1	12,1	-6,1	43,6
Programmaonderdeel 2.3 Openbaar vervoer						
Baten	81,6	0,0	1,0	34,3	7,1	124,0
Lasten	132,7	0,0	85,4	56,4	2,7	277,2
Programma 3 Economie						
Programmaonderdeel 3.1 Economie en innovatie						
Baten	18,0	0,0	0,4	0,7	2,1	21,3
Lasten	58,1	0,0	9,2	-4,5	-4,0	58,9
Programma 4 Kunst, cultuur en erfgoed						
Programmaonderdeel 4.1 Kunst en cultuur						
Baten	27,1	0,0	0,0	1,8	0,5	29,4
Lasten	182,2	3,5	4,2	-4,0	-0,0	185,8
Programmaonderdeel 4.2 Erfgoed						
Baten	0,5	0,0	0,3	-0,2	0,1	0,7
Lasten	3,6	0,0	1,2	-0,6	0,3	4,4

	Begroting 2019	Mutaties Begrotings-wijziging December	Mutaties Voorjaarsnota 2019	Mutaties Najaarsnota 2019	Mutaties Jaarverslag 2019	Jaarverslag 2019
Programma 5 Onderwijs						
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs						
Baten	68,5	0,0	1,1	-1,5	0,3	68,3
Lasten	262,6	10,0	-16,3	-12,8	-0,5	243,1
Programma 6 Sport						
Programmaonderdeel 6.1 Sport						
Baten	15,4	0,0	-0,6	0,3	6,4	21,5
Lasten	71,7	2,3	2,8	0,9	6,0	83,7
Programma 7 Werk, inkomen en participatie						
Programmaonderdeel 7.1 Inkomensregelingen						
Baten	585,6	0,0	15,5	3,1	6,6	610,8
Lasten	654,7	0,0	10,0	7,3	3,1	675,2
Programmaonderdeel 7.2 Werk, participatie en inburgering						
Baten	13,1	0,0	3,7	-2,9	-1,1	12,8
Lasten	208,1	6,6	-9,5	-5,5	-5,5	194,2
Programmaonderdeel 7.3 Armoede en schuldhulp						
Baten	1,1	0,0	-0,3	0,0	-0,1	0,7
Lasten	117,6	0,0	-0,9	0,2	-0,7	116,2
Programma 8 Volksgezondheid, jeugd en zorg						
Programmaonderdeel 8.1 Basisvoorzieningen en diversiteit						
Baten	48,1	0,0	-4,2	2,3	-3,1	43,1
Lasten	233,3	3,0	-7,0	-3,6	-0,8	224,8
Programmaonderdeel 8.2 Wijkteams						
Baten	1,1	0,0	0,0	0,1	0,5	1,7
Lasten	54,7	0,0	8,0	0,2	-1,5	61,4
Programmaonderdeel 8.3 Individuele voorzieningen						
Baten	33,6	0,0	-14,5	1,3	1,2	21,5
Lasten	605,3	9,4	49,8	65,4	3,8	733,7

	Begroting 2019	Mutaties Begrotings-wijziging December	Mutaties Voorjaarsnota 2019	Mutaties Najaarsnota 2019	Mutaties Jaarverslag 2019	Jaarverslag 2019
Programma 9 Duurzaamheid en ruimtelijke ordening						
Programmaonderdeel 9.1 Riool en drinkwater						
Baten	193,8	0,0	2,9	-0,2	-0,4	196,1
Lasten	191,1	0,0	3,9	-2,2	-1,1	191,7
Programmaonderdeel 9.2 Afval en grondstoffen						
Baten	146,2	0,0	6,6	0,7	1,9	155,3
Lasten	118,2	1,8	2,3	0,2	4,2	126,7
Programmaonderdeel 9.3 Duurzaamheid en milieubeheer						
Baten	1,2	0,0	-0,1	0,0	-0,0	1,0
Lasten	36,5	4,5	28,5	-10,9	-10,5	48,1
Programmaonderdeel 9.4 Ruimtelijke ordening						
Baten	0,0	0,0	0,0	1,1	-0,5	0,6
Lasten	23,9	0,0	9,8	-5,6	-1,2	26,8
Programmaonderdeel 9.5 Begraafplaatsen en crematoria						
Baten	8,2	0,0	0,0	0,0	-0,1	8,1
Lasten	8,0	0,0	-0,3	-0,1	0,4	8,0
Programma 10 Grond						
Programmaonderdeel 10.1 Grond						
Baten	528,8	0,0	-125,4	-27,9	8,2	383,7
Lasten	471,7	0,0	-64,5	-5,1	4,9	407,0
Programmaonderdeel 10.2 Erfpacht						
Baten	182,6	0,0	18,6	5,1	76,4	282,6
Lasten	56,2	0,0	14,9	-25,4	-0,4	45,3

	Begroting 2019	Mutaties Begrotings-wijziging December	Mutaties Voorjaarsnota 2019	Mutaties Najaarsnota 2019	Mutaties Jaarverslag 2019	Jaarverslag 2019
Programma 11 Wonen en groen						
Programmaonderdeel 11.1 Wonen en bouwen						
Baten	50,8	0,0	12,6	-2,1	0,7	62,0
Lasten	132,6	10,0	39,7	-6,2	-34,9	141,1
Programmaonderdeel 11.2 Onderhoud openbare ruimte en reiniging						
Baten	24,2	0,0	-1,5	2,4	-0,7	24,4
Lasten	108,9	1,8	14,2	10,8	-0,7	134,9
Programmaonderdeel 11.3 Groen en dierenwelzijn						
Baten	2,4	0,0	0,0	0,8	1,4	4,6
Lasten	48,2	1,1	33,5	-4,9	-15,0	62,9
Programma 12 Moderne open overheid						
Programmaonderdeel 12.1 Digitale stad, interactie en informatie						
Baten	44,2	0,0	-3,9	-1,5	2,5	41,2
Lasten	92,7	8,1	-1,2	-3,3	-1,6	94,7
Programmaonderdeel 12.2 Democratisering						
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	0,0	4,5	1,2	-0,2	-0,7	4,8
Programma A Algemene dekkingsmiddelen						
Programmaonderdeel A.1 Financiering en deelnemingen						
Baten	107,9	0,0	2,2	-8,8	17,3	118,7
Lasten	34,9	0,0	-42,4	19,1	77,2	88,8
Programmaonderdeel A.2 Lokale heffingen						
Baten	303,4	0,0	21,8	1,2	1,6	328,0
Lasten	17,5	0,0	13,6	1,2	3,2	35,5
Programmaonderdeel A.3 Gemeentefonds						
Baten	2.143,5	0,0	-14,6	27,6	-7,0	2.149,4
Lasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Programmaonderdeel A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien						
Baten	0,0	0,0	1,0	6,6	4,1	11,7
Lasten	87,4	-64,7	-2,4	-27,4	-2,5	-9,6

	Begroting 2019	Mutaties Begrotings-wijziging December	Mutaties Voorjaarsnota 2019	Mutaties Najaarsnota 2019	Mutaties Jaarverslag 2019	Jaarverslag 2019
Programmaonderdeel A.5 Reserves						
Onttrekking reserves	521,9	23,5	389,5	202,6	-95,1	1.042,5
Toevoeging reserves	379,3	11,0	81,4	251,0	152,2	874,9
Programma B Bestuur en organisatie						
Programmaonderdeel B.1 Overhead						
Baten	9,4	0,0	5,0	-4,2	1,9	12,1
Lasten	466,8	2,2	56,5	-0,4	-3,3	521,7
Programmaonderdeel B.2 Vastgoed						
Baten	31,3	-0,3	10,1	2,2	3,1	46,4
Lasten	15,6	-0,3	5,4	-7,3	15,2	28,5
Programmaonderdeel B.3 Bestuur						
Baten	1,8	0,3	-1,2	0,1	-0,1	0,8
Lasten	34,7	0,3	-5,8	4,0	15,4	48,5
Totaal	**0,1**	**0,0**	**24,0**	**-32,8**	**-81,3**	**-90,1**

8

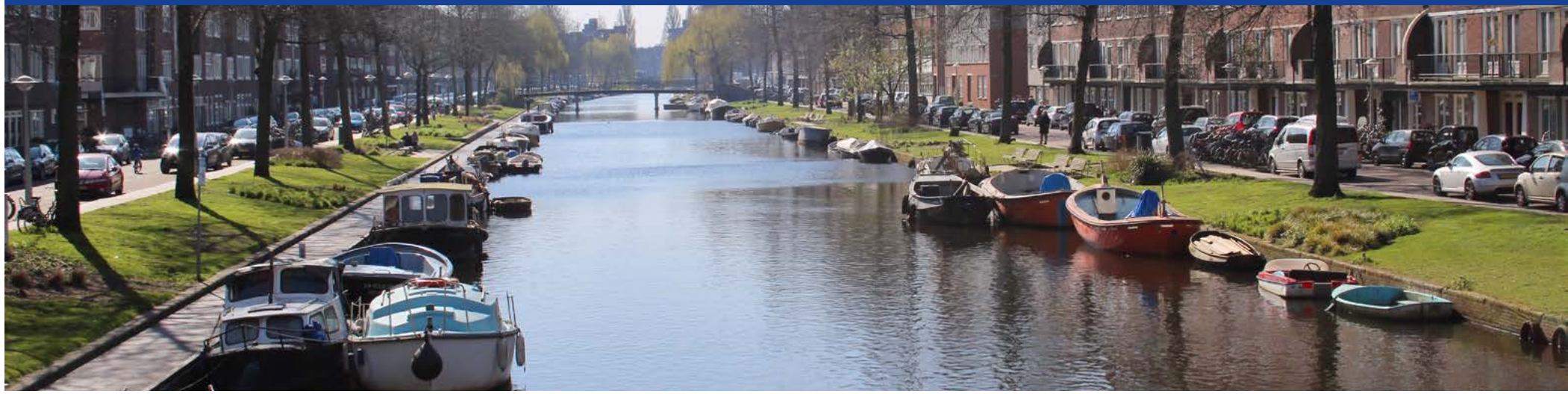

8 Balans

8.1	Balans met toelichting	349
8.2	Verloopstaat reserves	370
8.3	Verloopstaat voorzieningen	384
8.4	Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen	391
8.5	Niet uit de balans blijkende verplichtingen	393
8.6	Kasstroomoverzicht	395

8.1 Balans met toelichting

Balans per 31 december (activa)

(Bedragen x € miljoen)

			Activa	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
1			Vaste activa	13.507,3	13.753,4
1	**1**		**Immateriële vaste activa**	**27,1**	**35,7**
1	1	1	Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	0,0	-2,9
1	1	2	Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	20,1	32,5
1	1	3	Bijdragen aan activa in eigendom van derden	7,0	6,0
1	**2**		**Materiële vaste activa**	**12.459,6**	**12.741,7**
1	2	1a	Investeringen met een economisch nut	10.783,5	11.037,9
			Waarvan in erfpacht uitgegeven	7.981,6	8.152,5
1	2	1b	Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	353,8	370,2
1	2	2	Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	1.322,3	1.333,6
1	**3**		**Financiële vaste activa**	**1.020,6**	**976,1**
1	3	1	Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	734,8	660,3
1	3	2	Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	1,7	1,7
1	3	3	Leningen aan deelnemingen	156,2	191,2
1	3	4	Leningen aan overige verbonden partijen	0,0	0,0
1	3	5	Overige langlopende leningen	93,0	87,1
1	3	6	Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	34,8	35,8

			Activa	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
2			Vlottende activa	733,3	694,7
2	**1**		**Voorraden**	**-450,3**	**-418,4**
2	1	1	Grond- en hulpstoffen	0,4	0,3
2	1	2	Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	-458,2	-426,2
2	1	3	Gereed product en handelsgoederen	7,5	7,5
2	**2**		**Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar**	**587,1**	**598,6**
2	2	1	Vorderingen op openbare lichamen	252,2	256,1
2	2	2	Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	1,8	3,0
2	2	3	Overige vorderingen	333,0	339,5
2	**3**		**Liquide middelen (kas- en banksaldi)**	**25,1**	**3,4**
2	**4**		**Overlopende activa**	**571,4**	**511,1**
2	4	1	De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, uitgesplitst naar:	130,4	86,7
			- Europees overheidslichamen	0,9	0,8
			- het Rijk	10,6	15,1
			- Overige Nederlandse overheidslichamen	118,9	70,8
2	4	2	Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	441,1	424,4
			Totaal activa	**14.240,5**	**14.448,2**
			Het bedrag waarvan het recht bestaat op verliescompensatie vanuit de Wet op de vennootschapsbelasting 1969		

Balans per 31 december (passiva)

(Bedragen x € miljoen)

			Passiva	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
1			Vaste passiva	13.042,5	13.423,0
1	1		Eigen vermogen	8.209,8	7.952,2
1	1		Algemene reserve	347,3	347,7
1	2		Resultaat	-35,9	-90,1
1	3		Bestemmingsreserves	7.898,4	7.694,6
2			Voorzieningen	406,1	409,0
3			Vaste schulden	4.426,6	5.061,9
3	1		Obligatieleningen	2.165,0	2.660,0
3	2		Onderhandse leningen	2.240,9	2.382,8
3	2	1	van binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen	50,0	50,0
3	2	2	van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	1.890,9	2.052,8
3	2	4	van openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	300,0	280,0
3	3		Waarborgsommen	20,6	19,0
4			Vlottende passiva	1.198,0	1.025,1
4	1		Netto-vlottende schuld	716,3	583,8
4	1	2	Overige kasgeldleningen	420,0	258,0
4	1	4	Overige schulden	296,3	325,8
4	2		Overlopende passiva	481,8	441,4
4	2	1	Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgende begrotingsjaar tot betaling komen	366,0	307,8
4	2	2	De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren. uitgesplitst naar:	11,5	30,7
			- Europese overheidslichamen	0,7	1,1
			- het Rijk	3,2	18,0
			- Overige Nederlandse overheidslichamen	7,6	11,6
4	2	3	Overige vooruit ontvangen bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	104,3	102,9
			Totaal passiva	14.240,5	14.448,2
			Het bedrag dat we aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen hebben verstrekt	10.531	10.312

Vaste activa

8.1 Vaste activa

8.1.1 Immateriële vaste activa

Het hierna opgenomen overzicht geeft het verloop in miljoenen euro's weer van de immateriële vaste activa gedurende het jaar.

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Investeringen	Afschrijv-ingen	Boekwaarde 31-12-2019
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	-	-2,9	0-	-2,9
Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	20,1	12,5	-0,1	32,5
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	7,0	-	-0,9	6,1
Totaal	**27,1**	**9,6**	**-1,0**	**35,7**

Desinvesteringen, bijdragen van derden en duurzame waardeverminderingen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Stand ultimo 2019

Het eindsaldo van € 35,7 miljoen bestaat voor € 32,5 miljoen uit geactiveerde investeringen voor kosten onderzoek en ontwikkeling. Dit zijn vooral voorbereidende proceskosten die gemaakt worden voorafgaand aan de uitvoeringsfase van grondexploitaties. De bijdragen aan activa in eigendom van derden van € 6,1 miljoen zijn bijdragen voor:

- Sportaccommodaties van € 4,3 miljoen (waaronder roei- en andere sportcentra en het Olympisch stadion);
- de Hemwegtunnel van € 1,4 miljoen;
- Danscentra en theaterpodia van € 0,3 miljoen.

De kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio betreft het disagio voor negatieve rente op afgesloten leningen met een looptijd lager dan een jaar van € 2,8 miljoen.

Mutaties 2019
De immateriële vaste activa ultimo 2019 zijn € 8,6 miljoen hoger dan ultimo 2018. De belangrijkste mutaties in 2019 zijn:

- Een toename van voorbereidingskosten van € 12,5 miljoen in onder meer projecten als de Jan Evertsenstraat, het Hamerkwartier en de Nieuwe Kern;
- Een afname van € 2,8 miljoen door het activeren van de ontvangen rente op door de gemeente aangegane leningen (met een looptijd lager dan één jaar).
- De afschrijvingen van in totaal € 1,0 miljoen volgens de afschrijvingstermijnen zoals opgenomen onder de waarderingsgrondslagen. Het gaat vooral om afschrijvingen op sportaccommodaties en de Hemwegtunnel.

8.1.2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Investeringen met een economisch nut	10.783,5	11.037,9
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	353,8	370,2
Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	1.322,3	1.333,6
Totaal	**12.459,6**	**12.741,7**

Deze activa worden per onderdeel toegelicht.

Het eindsaldo 2019 van € 12,7 miljard kent een toename ten opzichte van ultimo 2018 van € 282,1 miljoen. Voor een meer uitgebreide toelichting verwijzen wij naar de toelichting per onderdeel. In hoofdlijnen komt de toename door:

- Investeringen met economisch nut van € 254,4 miljoen. Dit komt vooral door de toename van de erfpachtgronden met € 170,9 miljoen.
- Investeringen met economisch nut waarvoor een heffing kan worden geheven van € 16,4 miljoen. De investeringen betreffen vooral riolering.
- Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut van € 11,3 miljoen. De toename is een saldo van nieuwe investeringen en afschrijvingen op de grond-, weg- en waterbouwkundige werken.

Het overzicht hierna toont het verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met een economisch nut.

Investeringen met een economisch nut (exclusief de kosten waarvoor een heffing kan worden geheven)

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Her-rubricering	Investeringen	Bijdragen van derden	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2019
Gronden en terreinen	8.169,9	-	175,6	-	-0,6	-	8.344,9
Waarvan in erfpacht uitgegeven	7.981,6	-	170,9	-	-	-	8.152,5
Woonruimten	1,6	-	-	-	-0,3	-0,1	1,2
Bedrijfsgebouwen	1.909,8	-3,5	112,5	-	-2,8	-73,4	1.942,6
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	226,4	-	30,5	-	-	-13,2	243,7
Vervoermiddelen	31,4	-	9,5	-	-0,5	-4,7	35,7
Machines, apparaten en installaties	280,9	3,5	66,0	-0,1	-6,0	-34,9	309,4
Overige materiële vaste activa	163,6	-	25,5	-	-2,4	-26,3	160,4
Totaal	**10.783,5**	**-**	**419,6**	**-0,1**	**-12,6**	**-152,6**	**11.037,9**

Duurzame waardeverminderingen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Stand ultimo 2019

De materiele vaste activa met economisch nut van € 11,0 miljard bestaan vooral uit investeringen in gronden en terreinen (€ 8,3 miljard), waarvan in erfpacht uitgegeven gronden het grootste deel zijn (€ 8,2 miljard).
De investering in bedrijfsgebouwen bedraagt ultimo 2019 € 1,9 miljard en bestaat onder andere uit:

- Gebouwen in het onderwijs (€ 1,1 miljard);
- Gemeentelijke huisvesting (€ 0,5 miljard);
- Parkeergarages (€ 153,0 miljoen).

De investering in grond-, weg- en waterbouwkundige werken bedraagt ultimo 2019 € 243,7 miljoen, waarvan:

- Het drinkwaterbeheer van € 201,0 miljoen;
- Sportaccommodaties van € 40,0 miljoen.

De investering in machines, apparaten en installaties bedraagt € 309,4 miljoen en bestaat grotendeels uit:

- Drinkwaterzuivering, baggeren/drijfvuilvissen en binnenwaterbeheer van € 82,7 miljoen;
- Installaties in gemeentelijke panden en op gronden van € 58,8 miljoen;
- Zorg- en onderwijspanden van € 44,7 miljoen;
- Ondergrondse afval inzamelingssystemen van € 58,0 miljoen.

Mutaties 2019

De stijging van de materiële vaste activa met een economisch nut waarvoor geen heffing kan worden geheven bedraagt € 254,4 miljoen. Dit komt door:

- Investeringen van € 419,6 miljoen die bestaan uit:
  - Investeringen in gronden en terreinen van € 175,6 miljoen, vooral door uitgiften van grond in erfpacht van € 170,9 miljoen.
    De belangrijkste uitgiften waren:
    - Hellingstraat (€ 33,9 miljoen);
    - Transformatie Cruquius deelgebied (€ 17,7 miljoen);
    - IJburg inclusief kavels (€ 15,5 miljoen);
    - Sausalitolaan (€ 14,4 miljoen);
    - Pantograafstraat (€ 13,0 miljoen).
  - Investeringen in bedrijfsgebouwen van € 112,5 miljoen. Dit komt vooral door investeringen van € 76,0 miljoen in onderwijshuisvesting.
  - De toename in machines, apparaten en installaties met € 66,0 miljoen komt onder andere door:
    - investeringen van € 14,2 miljoen voor de verbouwingen van de eigen huisvesting,
    - investeringen van € 14,6 miljoen in het ondergrondse afval inzamelingssysteem,
    - investeringen van € 13,5 miljoen voor ICT-infrastructuur (aanschaf hard- en software),
    - investeringen van € 11,3 miljoen in drinkwaterzuivering, baggeren/drijfvuilvissen en binnenwaterbeheer
  - De investeringen in grond-, weg- en waterbouwkundige werken van € 30,5 miljoen komen voor € 25,6 miljoen door investeringen in drinkwaterzuivering, baggeren/drijfvuilvissen en binnenwaterbeheer.
  - Investeringen in overige materiële vaste activa waren € 25,5 miljoen.
- De afschrijving van € 152,6 miljoen is conform de daarvoor te hanteren afschrijvingstermijnen.
- De desinvesteringen bedragen € 12,6 miljoen en gaan vooral om de verkoop van een aantal bedrijfsgebouwen en het afboeken van geactiveerde implementatiekosten van € 8,2 miljoen van zogenaamde SaaS (Software as a service) software wat volgens de richtlijnen van de commissie BBV niet meer is toegestaan.
- Ook was er een saldo neutrale herrubricering tussen de activagroepen bedrijfsgebouwen en machines, apparaten en installaties.

Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Herrubricering	Investeringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2019
Gronden en terreinen	0,0				
Bedrijfsgebouwen	6,5	-	-	-0,2	6,3
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	331,9	-	31,4	-12,8	350,5
Machines, apparaten en installaties	14,6	-	-	-1,8	12,8
Overige materiële vaste activa	0,8	-	-	-0,2	0,6
Totaal	**353,8**	**-**	**31,4**	**-15,0**	**370,2**

Bijdragen van derden, duurzame waardeverminderingen en desinvesteringen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Stand ultimo 2019

De materiële vaste activa van € 370,2 miljoen (2018: € 353,8 miljoen) waarvoor ter bestrijding van de kosten heffingen worden geheven, betreft vooral investeringen in rioolgemalen en het rioolstelsel.

Mutaties 2019

De stijging van deze activa met € 16,4 miljoen komt door de volgende mutaties:

- De investeringen van € 31,4 miljoen (2018: € 29,7 miljoen) voor riolering.
- De afschrijving van € 15,0 miljoen is volgens de daarvoor te gebruiken afschrijftermijnen en is vooral op de geactiveerde kosten voor riolering.

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Her-rubricering	Investerin-gen	Bijdragen van derden	Afschrijvin-gen	Boekwaarde 31-12-2019
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	970,7	-	-	-	-113,5	857,1
Overige materiële vaste activa	0,0	-	-	-	-	0,0
Vanaf 2017						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	351,6	-	339,7	-208,4	-6,4	476,5
Overige materiële vaste activa	0,0					
Totaal	**1.322,3**	**-**	**339,7**	**-208,4**	**-119,9**	**1.333,6**

Duurzame waardeverminderingen en desinvesteringen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Stand ultimo 2019

De materiële vaste activa met maatschappelijk nut met een waarde van € 1,3 miljard bestaan uit investeringen in de Noord/Zuidlijn en overige metro- en traminfrastructuur (€ 718,4 miljoen) en in wegen, bruggen, tunnels, openbare verlichting en parken (€ 614,6 miljoen). Conform het BBV is een onderscheid gemaakt naar investeringen voor en na 2017.

Mutaties 2019

De stijging van de materiële vaste activa met maatschappelijk nut met € 11,3 miljoen komt door:

- Investeringen van € 131,3 miljoen (na aftrek bijdragen van derden van € 208,4 miljoen). De investeringen betreffen de Noord/Zuidlijn van € 27,3 miljoen. Deze is in 2018 geopend, maar de financiële afwikkeling liep nog door in 2019. De overige investeringen betreffen investeringen in openbare ruimte projecten zoals:
  - de Entree van € 28,5 miljoen;
  - Raadhuisstraat van € 6,0 miljoen;
  - programma bruggen en kaders van € 10,4 miljoen;
  - openbare verlichting van € 8,9 miljoen.
  - Afschrijvingen van € 119,9 miljoen waaronder op het openbaar vervoer, zoals:
    - de Noord/Zuidlijn van € 101,2 miljoen.
    - afschrijvingen van € 18,7 miljoen op voorzieningen in de openbare ruimte.
- De bijdrage van derden van € 208,4 bestaat hoofdzakelijk uit subsidies die van Vervoersregio Amsterdam (VRA) worden ontvangen, maar ook uit bijdragen voor projecten (waaronder Liander). De bijdragen VRA betreffen vooral de bijdrage van ongeveer € 100,0 miljoen voor het traject de Amstelveenlijn.

8.1.3 Financiële vaste activa

De financiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Herrubricering	Investeringen	Afschrijvingen/ Aflossingen	Duurzame waardeminderingen*	Boekwaarde 31-12-2019
Kapitaalverstrekkingen aan:						
- deelnemingen	789,9	-	0,5		-	790,4
-voorzieningen deelnemingen	-55,1				-75,0	-130,1
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met looptijd > 1 jaar	1,7	-	-	-	-	1,7
Leningen aan:						
- deelnemingen	156,2	-	35,0	-	-	191,2
Overige langlopende leningen	93,0	0,2	3,3	-9,5		87,1
Overige uitzettingen met rentetypische looptijd >= 1 jaar	34,8	-0,2	1,3	-0,1		35,8
Totaal	**1.020,6**	**0**	**40,1**	**-9,6**	**-75,0**	**976,1**

* Onder duurzame waardeverminderingen staan de afwaarderingen vermeld.

Stand ultimo 2019

De financiële activa van € 976,1 miljoen bestaan uit:

- Deelnemingen (€ 660,3 miljoen);
- Geldleningen (€ 280,0 miljoen);
- Overige uitzettingen (€ 35,8 miljoen).

Bij de waardering is rekening gehouden met een duurzame waardevermindering van cumulatief € 130,1 miljoen voor kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen (2018: € 55,1 miljoen cumulatief duurzame waardevermindering). Deze waardevermindering is in de vorm van een voorziening op de waardering in mindering gebracht.

Mutaties 2019

De afname van de financiële vaste activa met € 44,5 miljoen komt op hoofdlijnen door:

- Investeringen van € 40,1 miljoen in vooral de verstrekte leningen aan deelnemingen, waaronder € 35,0 miljoen aan een nieuwe verstrekte lening aan Afval Energie Bedrijf (AEB). In totaal is het saldo aan uitstaande leningen € 143,0 miljoen aan AEB.
- Een afname met € 75,0 miljoen door het treffen van een voorziening voor een mogelijke waardevermindering van de deelneming AEB als gevolg van de ontstane situatie aldaar. Hiermee bedraagt de huidige boekwaarde van AEB minus de getroffen voorziening € 70,3 miljoen per eind 2019. Zie voor een nadere toelichting over AEB ook het hoofdstuk financiële hoofdlijnen.
- Aflossingen van € 9,6 miljoen op onder andere AMH hypotheken (€ 2,6 miljoen), SVN leningen (€ 3,8 miljoen), Afvalservice West (€ 1,7 miljoen) en overige langlopende leningen (€ 1,5 miljoen);
- Ook was er een saldo neutrale herrubricering tussen de rubrieken.

Vlottende activa

8.1.4 Voorraden

De in de balans opgenomen voorraden worden uitgesplitst naar de volgende categorieën:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Grond- en hulpstoffen:	0,4	0,3
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	-458,2	-426,1
Gereed product en handelsgoederen	7,5	7,5
Vooruitbetalingen	0	0
Totaal	**-450,3**	**-418,4**

Grond- en hulpstoffen

Stand ultimo 2019

De voorraden grond- en hulpstoffen bestonden op 31 december 2019 voor € 0,3 miljoen uit de voorraden van de stadsloketten.

Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie

Stand ultimo 2019

De voorraden onderhanden werk van afgerond € 426,1 miljoen negatief bestaat uit 160 actieve grondexploitaties van de gemeente Amsterdam. In de paragraaf Grondbeleid staat een uitgebreide toelichting op de grondexploitaties en de systematiek van het Vereveningsfonds en Zuidas.

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeer-deringen	Vermin-deringen	Boekwaarde 31-12-2019	Geraamde kosten	Geraamde opbreng-sten	Geraamd eindresul-taat
Grond-exploitaties Vereveningsfonds	-89,4	271,7	-254,2	-71,9	2.201,0	-3.345,0	-1.215,9
Grond-exploitaties Zuidas	-198,3	58,6	-12,2	-151,9	738,0	-1.315,0	-728,9
Totaal grond-exploitaties	**-287,7**	**330,3**	**-266,4**	**-223,8**	**2.939,0**	**-4.660,0**	**-1.944,8**
Voorziening plantekorten Vervenings-fonds	-168,2		-31	-199,2			
Voorziening plantekorten Zuidas	-3,1			-3,1			
Totaal Voorziening	**-171,3**	**0**	**-31**	**-202,3**			
Totaal	**-459,0**	**330,3**	**-297,4**	**-426,1**			

Mutaties 2019

Eind 2019 is de stand van het onderhanden werk € 223,8 miljoen negatief. Het onderhanden werk Bouwgrond in Exploitatie is negatief omdat we tot en met 2019 veel meer inkomsten ontvingen dan we investeerden. In het onderhanden werk staan plannen met een voorzien tekort ter hoogte van € 202,3 miljoen. Hier is conform BBV een voorziening voor gevormd welke in mindering is gebracht op de voorraden. Doordat we behoedzaam tussentijds winst nemen is de stand van het onderhanden werk nog steeds negatief.

Het saldo van Bouwgrond in Exploitatie steeg in 2019 door de lagere inkomsten in 2019 (ten opzichte van de uitgaven en de tussentijdse winstnemingen) met € 64,0 miljoen naar € 223,8 miljoen. De inkomsten zijn lager door minder plan aanbod in 2019 en door vertraging van inkomsten in de 2e helft van 2019 als gevolg van de Stikstof en PFAS problematiek zoals bij Houthaven.

De vermeerderingen van het onderhanden werk betreffen voornamelijk uitgaven in IJburg, Houthaven, Zeeburgereiland, Cruquiusgebied, Amstel III, Overhoeks en Buiksloterham. De verminderingen van € 266,4 miljoen gaan over alle inkomsten van de grondexploitaties. Die bestaan voor het grootste deel uit gronduitgifte voor een bedrag van € 201 miljoen en het restant bestaat uit subsidies, bijdragen van derden, optievergoedingen en tijdelijke exploitatie inkomsten.

De voorziening plantekorten is op het onderhanden werk in mindering gebracht. Daardoor is de totale balanspost Bouwgrond in exploitatie negatiever geworden. Deze wijze van presentatie wijkt af van de stellige uitspraak van de commissie BBV die zegt dat als sprake is van een voorziening ingericht ter bestrijding van de (verwachte) tekorten in grondexploitaties, die dan maximaal voor de boekwaarde van het onderhanden werk van betreffende bouwgrond in exploitatie worden gepresenteerd als een waardecorrectie op de post bouwgrond in exploitatie. De gemeente Amsterdam volgt deze uitspraak niet. Het opknippen van de voorziening heeft als enig effect dat deze dan op twee plaatsen wordt gepresenteerd wat het inzicht in de totale waardecorrectie niet vergroot. De getroffen voorziening heeft daarnaast geen relatie met de boekwaarde, maar met te verwachten nog komende verliezen. Daarnaast is het gebruikelijk voorzieningen die dienen als waardecorrectie ook te verantwoorden bij het actief waarvoor de correctie geldt. De balanspost Bouwgrond in exploitatie heeft vanwege de majeure grondbaten die al zijn gerealiseerd vooruitlopend op nog te maken lasten een negatieve stand.

Ramingen nog te maken kosten en opbrengsten

De ramingen van de nog te maken nominale kosten en opbrengsten in exploitatie genomen baseren we op de inzichten van eind 2019. Bij de nominale kosten en opbrengsten wordt geen rekening gehouden met toekomstige prijsstijgingen. De geraamde kosten vanaf 2020 zijn afgerond € 2,94 miljard en de geraamde inkomsten zijn afgerond € 4,66 miljard.

De geraamde inkomsten en uitgaven zijn gebaseerd op de in het najaar bijgewerkte projectenportefeuille. De ramingen zijn aangepast aan de geactualiseerde grondprijzen en aan de recente kostenramingen. Per saldo is er een positieve verwachting en treedt er een verbetering op van de prognose ten opzichte van verleden jaar. Dit is voornamelijk het gevolg van in 2019 nieuw vastgestelde plannen zoals Verdi en IJburg Strandeiland fase 1 inrichting.

Bij de geraamde kasstromen horen de nodige kanttekeningen. De belangrijkste kanttekening is dat deze bedragen eerst nog moeten worden verdiend. De kanttekeningen zijn terug te voeren op het feit dat de hoogte van de kasstromen een verwachte waarde is die zijn grondslag vindt in de huidige gunstige economische omstandigheden. Met een horizon van 15-20 jaar is de portefeuille bijzonder vatbaar voor conjuncturele bewegingen waarin marktprijzen kunnen dalen en stijgen. Daarom kunnen de geraamde kasstromen van de portefeuille toenemen, maar ook (sterk) afnemen.

In een scenario van een economische crisis zal een relatief groot deel van de geraamde inkomsten later worden behaald en mogelijk vervallen, waardoor de groei van de vereveningsruimte stagneert. Daarom moet de gemeente jaarlijks bepalen in hoeverre het verantwoord is om vooruit te lopen op toevoegingen aan de vereveningsruimte en de mogelijke claims op het vereveningsfonds.

Zie voor verdere toelichting op de grondexploitatie de paragrafen 4.3 Grondbeleid en 4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Gereed product en handelsgoederen

Stand ultimo 2019

De voorraad gereed product en handelsgoederen van € 7,5 miljoen (2018: € 7,5 miljoen) bestaat uit:

- Voorraden Stadsbeheer ten behoeve van de inrichting van de openbare ruimte (€ 6,8 miljoen);
- Voorraden vaccinatiemiddelen, testen en groeigidsen (€ 0,4 miljoen),
- Te veilen panden en winkelvoorraad van de Stadsbank van Lening (€ 0,3 miljoen).

Mutaties 2019

De voorraad van Stadsbank van de Lening is afgenomen door scherper inkoopbeleid en de daling van het aantal klanten die al meerdere jaren aanhoudt. Tevens zijn in 2019 relatief veel panden geveild dan wel gesloopt vanwege de hoge goudprijs. Door een toename van de voorraad materiaal voor infrastructuur is de wijziging bij de voorraden gereed product minimaal.

8.1.5 Uitzettingen met een rente-typische looptijd korter dan 1 jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder zijn als volgt verdeeld:

(Bedragen x € miljoen)

	Balanswaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde/ Boekwaarde 31-12-2019
Vorderingen op openbare lichamen	252,2	256,1	-	256,1
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	1,8	3,0	-	3,0
Overige vorderingen (inclusief stadsdelen)	333,0	455,9	116,4	339,5
Totaal	**587,1**	**715,0**	**116,4**	**598,6**

Vorderingen op openbare lichamen

Stand ultimo 2019

De vorderingen openbare lichamen van € 256,1 miljoen bestaat uit de vorderingen op de belastingdienst, waaronder de aangiften BCF, BTW en dividendbelasting.

Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen

De balanswaarde ultimo 2019 van € 3,0 miljoen op deze post betreft vooral de rekening-courantverhouding met de NV VGA verzekeringen. De toename van € 1,2 miljoen in 2019 komt vooral door een toename van de rekeningcourant verhouding NV VGA.

Overige vorderingen/uitzettingen

(Bedragen x € miljoen)

	Balanswaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019	Voorziening	Balanswaarde 31-12-2019
Gemeentelijke belastingen en heffingen belastingvorderingen	79,4	109,9	-10,9	99,0
Vorderingen op derden	102,4	108,4	-39,9	68,5
Beleensommen Stadsbank van Lening	69,8	67,6	-	67,6
Vorderingen op klanten beleidsterrein werk, participatie en inkomen	26,2	86,1	-61,7	24,4
Vorderingen op derden uit hoofde van gronduitgifte en/of gronduitgifte gerelateerd	55,3	83,9	-3,9	80,0
Totaal	**333,0**	**455,9**	**-116,4**	**339,5**

Stand en mutatie

De overige vorderingen van € 339,5 miljoen bestaat vooral uit:

Belastingvorderingen (2019: € 99,0 miljoen, 2018: € 79,4 miljoen)

De belastingvorderingen bestaan uit de reguliere belastingdebiteuren en bedragen ultimo 2019 € 99,0 miljoen. De toename van de belastingdebiteuren ten opzichte van 2018 komt door meer opgelegde aanslagen die nog betrekking hadden op de belastingjaren 2018 en 2017. Ook nam de voorziening dubieuze debiteuren af van € 27,1 miljoen naar € 10,9 miljoen.

Vorderingen op derden (2019: € 68,5 miljoen, 2018: € 102,4 miljoen)

Deze post bestaat uit vorderingen op derden, zoals voor drinkwater en langlopende vorderingen die we ter incasso overdragen aan het incassobureau van Belastingen. In vergelijking met 2018 zijn de vorderingen gedaald met € 25,5 miljoen. De daling komt vooral door ontvangst en afwikkeling van vorderingen aangaande uitgifte erfpachtgronden, die eind 2018 voor een bedrag van € 23 miljoen zijn gefactureerd. Tevens is de voorziening opgehoogd met € 8,4 miljoen waardoor het debiteurensaldo met € 33,9 miljoen is gedaald.

Beleensommen Stadsbank van Lening (2019: € 67,6 miljoen, 2018: € 69,8 miljoen)
Het totaalbedrag van uitstaande beleningen aan klanten bij de Stadsbank van Lening bedraagt € 67,6 miljoen. Dit zijn beleenovereenkomsten die we met de klanten afsloten op het onderpand (bijvoorbeeld sieraden). De klant betaalt na het verstrijken van de afgesproken looptijd de waarde van het onderpand (verhoogd met afgesproken rente) terug. Er is een dalende tendens in het totaalbedrag aan uitstaande beleningen die verband houdt met de daling van het aantal klanten die al meerdere jaren aanhoudt.

Vorderingen op klanten uit het beleidsterrein werk, participatie en inkomen (2019: € 24,4 miljoen, 2018: € 26,2 miljoen)
De boekwaarde van de vorderingen op klanten uit het beleidsterrein werk, participatie en inkomen betreft ultimo 2019 € 86,1 miljoen. Voor deze vorderingen hebben we een voorziening van € 61,7 miljoen getroffen.

Vorderingen op derden uit hoofde van gronduitgifte en/of gronduitgifte gerelateerd (2019: € 80,0 miljoen, 2018: € 55,3 miljoen)
De boekwaarde van deze vorderingen bedraagt ultimo 2019 € 80,0 miljoen. Deze bestaat voornamelijk uit nog te ontvangen erfpachtcanon, die vooral is toegenomen doordat eind 2019 veel grond is uitgegeven en erfpachters er voor kozen om canon af te kopen.

Voorziening oninbaarheid (2019: € 116,4 miljoen, 2018: € 127,0 miljoen)
Het totaalbedrag aan voorzieningen bedraagt mede door de afname bij het incassobureau voor de overige vorderingen ultimo 2019 € 116,4 miljoen.

8.1.6 Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit door de gemeente aangehouden kassen en bankrekeningen.

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Kas- en banksaldi	25,1	3,4
Totaal	**25,1**	**3,4**

Dit betreft het saldo van de bankrekeningen op naam van de gemeente Amsterdam.

8.1.7 Overlopende activa

De post overlopende activa verdelen we als volgt:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	130,4	86,7
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	441,1	424,4
Totaal	**571,4**	**511,1**

Nog te ontvangen voorschotbedragen van EU en Nederlandse overheidslichamen

We hebben uitgaven gedaan die we nog moeten declareren bij de EU en Nederlandse overheidslichamen. Die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel.

(Bedragen x € miljoen)

Naam specifieke uitkering	Boekwaarde 31-12-2018	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Boekwaarde 31-12-2019
Europees overheidslichaam				
AMIF Europees project voor statushouders	0,9	-	-0,1	0,8
Totaal	**0,9**	**0,0**	**-0,1**	**0,8**
Rijk				
Europees Sociaal Fonds (ESF)	10,5	6,4	-1,9	14,9
Strategische beheer RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centra)	0,1	0,1	-	0,2
Totaal	**10,6**	**6,5**	**-1,9**	**15,1**
Overige NL-overheidslichaam				
VRA/Amsys	63,3	6,6	-20,1	49,8
BORI/MVP Metro	55,4	-	-34,6	20,8
Regeling regioplannen	0,2	-	-0,2	0,0
EFRO bijdrage voor Kansen voor West (KVW)	0,0	0,2	-	0,2
Totaal	**118,9**	**6,8**	**-54,9**	**70,8**
Totaal generaal	**130,4**	**13,3**	**-56,9**	**86,7**

Stand ultimo 2019 en mutatie 2019

Het saldo ultimo 2019 van de overlopende activa voor nog te ontvangen voorshotten van EU en Nederlandse overheidslichamen bedraagt € 86,7 miljoen (2018: 130,4 miljoen) en is € 43,7 miljoen lager dan vorig jaar. Dit komt doordat:

- De boekwaarde voor het beheer en onderhoud van onze railinfra (BORI) en voor het Meerjaren vervangingsprogramma Metro (MVP) met € 34,6 miljoen is afgenomen. Na ontvangst resteert een boekwaarde van € 20,8 miljoen en betreft een extra nog te ontvangen bedrag voor MVP Metro voor de subsidiejaren tot en met 2019. Verdere ontvangsten vanuit de Vervoerregio vinden plaats op basis van afgesproken mijlpalen.
- De boekwaarde van VRA/Amsys per saldo met € 13,5 miljoen is afgenomen door vooral de betaling van de VRA die de bevoorschotting van Amsys betreft. De vordering op het programma Amsys heeft vooral betrekking op de projecten Signalling & Control en ICT.
- De wijziging bij het Europees Sociaal Fonds (ESF) betreft de werk- en inkomensprojecten AMR2 (subsidie voor arbeidsmarktregio's voor de toeleiding van mensen met een achterstand naar de arbeidsmarkt) en GTI2 (Geïntegreerde Territoriale Investeringen biedt subsidie voor een duurzame stedelijke ontwikkeling en tegengaan van sociaal-economische tweedeling in de stad).

Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde kosten

De overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen, delen we als volgt in:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Nog te ontvangen (factureren) bedragen	324,9	325,3
Vooruitbetaalde kosten	116,2	99,1
Totaal	**441,1**	**424,4**

Stand ultimo 2019

Het saldo van de overige overlopende activa is hierboven gepresenteerd. Hieronder staan de posten verder toegelicht.

Nog te ontvangen (factureren) bedragen

De nog te ontvangen bedragen van € 325,3 miljoen bestaan vooral uit:

- Belastingmiddelen van € 77,7 miljoen (2018: € 78,3 miljoen);
- Dividend Haven over 2019 dat in 2020 wordt betaald van € 50,0 miljoen (2018: € 67,5 miljoen);
- Bedragen voor werkzaamheden voor openbaar vervoerprojecten van € 66,9 miljoen (2018: 68,9 miljoen);
- Bedragen voor werkzaamheden in de openbare ruimte van € 14,8 miljoen (2018: € 31,2 miljoen).

Mutaties 2019

De nog te ontvangen bedragen zijn € 0,4 miljoen hoger dan ultimo 2018. Dit komt vooral door:

- Een afname van de nog te ontvangen bedragen voor diverse meerjarige projecten openbaar vervoer en openbare ruimte met € 19,8 miljoen (onder andere Amstelveenlijn, Zonnepanelen op 13 metrostations en de IJ-tramlijn).
- Een toename van de nog te ontvangen bijdragen van derden Jeugd en Zorg van € 11,3 miljoen;
- Een toename van de nog te ontvangen parkeergelden van € 8,9 miljoen.

Vooruitbetaalde kosten

De vooruitbetaalde kosten van € 99,1 miljoen bestaan vooral uit:

- Verleende onderwijssubsidies voor schooljaar 2019-2020 van € 36,5 miljoen (2018: 23,4 miljoen);
- Vooruitbetaalde kosten van € 21,5 miljoen (2018: € 8,9 miljoen) voor de eerste kwartaal factuur van de Omgevingsdienst Noordzeekanaal gebied (NZKG) van € 5,2 miljoen en niet vastgestelde subsidies Luchtkwaliteit, Groengelden en Duurzaamheid van € 8,0 miljoen. Vooruitbetaalde bedragen voor project Atelier van € 6,1 miljoen en Resilio van € 2,2 miljoen. De prestatie van deze subsidies wordt na 2019 geleverd;
- In te dienen aanvragen voor bijdragen uit het Corporatiebudget (Stimuleringsfonds Volkshuisvesting) aan de woningbouwcorporatie Ymere van € 8,1 miljoen (2018: 7,9 miljoen);
- Vooruitbetaalde kosten aan zorginstellingen van € 7,5 miljoen (2018: € 40,2 miljoen), waaronder voorschot kinderopvang, subsidies Vreemdelingen/Ongedocumenteerden, noodopvang gezinnen.
- ICT-voorzieningen van € 7,2 miljoen (2018: € 7,5 miljoen);
- Vooruitbetaalde kosten aan de coöperatie Wigo4it van € 6,3 miljoen;
- Beleenrechten aan de Stadsbank van Lening van € 3,7 miljoen (2018: € 3,7 miljoen).

Mutaties 2019

De vooruitbetaalde kosten zijn € 17,1 miljoen lager dan ultimo 2018. Dit komt vooral door een afname van vooruitbetaalde kosten voor zorg, jeugd en onderwijs van € 15,7 miljoen, omdat onder meer de vooruitbetaalde kosten inzake DBC's in 2019 zijn ingelost.

Buiten de activazijde: Bedrag aan vpb verliescompensatie € nihil

Met ingang van 2016 wordt de gemeente voor een aantal activiteiten aangemerkt als ondernemer. Voor 2019 is het bedrag op een eventuele verliescompensatie gesteld op € nihil.

Passiva

Eigen vermogen

Het verloop van de reserves in 2019 per soort reserve:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Toevoeging	Onttrekking inclusief vrijval	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Boekwaarde 31-12-2019
Algemene reserve	347,3	0,4	-	-	347,7
Resultaat	-35,9	-90,1	-	35,9	-90,1
Bestemmingsreserves	7.898,4	874,5	-1.078,3	-	7.694,6
Totaal	**8.209,8**	**784,8**	**-1.078,3**	**35,9**	**7.952,2**

8.1.8 Algemene reserve

De algemene reserve is de buffer voor financiële tegenvallers. Het is vrij aanwendbaar en is deel van de weerstandscapaciteit. Zie voor het totale overzicht van de weerstandscapaciteit 4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing. In 2019 nam de algemene reserve toe met een bedrag van € 0,4 miljoen naar € 347,7 miljoen. Dit komt vooral door de verwerking van het negatieve rekeningresultaat van 2018 van € 35,9 miljoen en een toevoeging aan de reserve van € 36,3 miljoen vooral vanwege het positieve renteresultaat.

8.1.9 Resultaat

Het resultaat is deel van de Algemene Reserve, maar we moeten het volgens de voorschriften apart presenteren. Bij de vaststelling van de Jaarrekening 2018 bedroeg het nadelig resultaat over 2018 € 35,9 miljoen. Het resultaat over 2019 bedraagt € 90,1 miljoen negatief.

8.1.10 Bestemmingsreserves

Het totaalbedrag aan bestemmingsreserves bedraagt € 7.694,6 miljoen (2018: € 7.898,4 miljoen). In de verloopstaat reserves is het totaaloverzicht van de reserves opgenomen (zie: 8.2 Verloopstaat reserves). Hierin staat ook per reserve een toelichting op de mutaties. In de beleidsprogramma's staan toelichtingen op de belangrijke. Hieronder geven we alleen een overzicht van de belangrijkste mutaties en de in omvang (zeer) grote reserves.

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Toevoegingen	Onttrekkingen	Vrijval	Boekwaarde 31-12-2019
Reserve afkoopsommen erfpacht	5.313,8	52,6		-82,7	5.283,6
Reserve Vereveningsfonds	648,7	105,0	-228,4		525,3
Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties	350,7	33,1	-11,5		372,3
Reserve Mobiliteitsfonds	233,2	130,4	-110,9		252,7
Reserve financiering erfpachtgrond		157,3			157,3
Stedelijke Bodemsanering en Nazorg	119,4	26,4	-4,9		140,9
Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut	61,8	33,7			95,5
Reserve financiering deelneming GVB	78,8				78,8
Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur	71,2	6,1	-2,4		74,9
Reserve Corporatiebudget	53,1		-0,5		52,6
Reserve incidentele coalitiemiddelen		95,7	-43,4		52,3
Meerjarige Intertemporele Compensatie	230,3	6,7	-126,5	-78,1	32,6
Reserve gemeentelijk aandeel kosten Noord/ Zuidlijn (dienst Metro)	85,5		-85,5		0,0
Totaal	**7.246,5**	**647,0**	**-613,9**	**-160,8**	**7.118,8**

Reserve afkoopsommen erfpacht

Deze reserve dient voor de financiering van erfpachtgronden. Hierdoor hoeft de gemeente Amsterdam deze grondwaarde niet te financieren bij externe partijen. De toevoeging in 2019 van in totaal € 52,6 miljoen betreft de in 2019 ontvangen afkoopsommen minus met name de meerwaarde van woningcorporatierechten die afgedragen wordt aan het Vereveningsfonds. Het saldo van afgekochte gronden ultimo 2019 is € 5.283,6 miljoen. Tot 2019 bestond de reserve afkoopsommen uit afkoopsommen die ontvangen zijn van grond die in een vorig tijdvak was afgekocht en met de meerwaarde op afkoopsommen van niet woningcorporatierechten.
De stand van de reserve ultimo 2018 was € 5.314 miljoen en dat is € 75 miljoen hoger dan de afgekochte grondwaarde. Als gevolg van de begin 2019 door de raad vastgestelde Nota financiering grondexploitaties en erfpachtuitgifte is het verschil (inclusief mutaties 2019) in 2019 overgedragen aan de 'Reserve financiering erfpachtgronden' waardoor het saldo van de 'Reserve afkoopsommen erfpacht' voortaan overeenkomt met de waarde van de afgekochte erfpachtgronden.'

Reserve Vereveningsfonds

De reservepositie is afgenomen. De daling komt onder andere door uitnamen naar aanleiding van besluitvorming bij de Voorjaarsnota 2019, Najaarsnota 2019 en het coalitieakkoord en het verhogen van de voorziening plantekorten door een verslechtering van de saldi van de negatieve grondexploitaties (zie voor verdere toelichting paragraaf Grondbeleid).

Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties

Het doel van de reserve is dekking bieden aan de gebiedsontwikkeling op de Zuidas en de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de ontwikkeling van de Dokzone/ZuidasDok. De reserve Zuidas is met € 21,6 miljoen toegenomen door de toevoeging van € 33,1 miljoen van vooral opbrengsten van tussentijdse winstnemingen uit de grondexploitaties en een indexeringsvergoeding. Door de onttrekking van € 11,5 miljoen voor kosten voor bedrijfsvoering en een bijdrage aan het project Zuidasdok nam het saldo van de reserve per saldo toe met € 21,6 miljoen (zie voor verdere toelichting paragraaf Grondbeleid).

Reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds

De reserve mobiliteitsfonds heeft als doel projecten te financieren die passen in de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds. Een uitgebreide beschrijving van de mutaties 2019 in het Stedelijk Mobiliteitsfonds staat in 5.2 Stedelijk Mobiliteitsfonds.

Reserve financiering erfpachtgrond

Het doel van de reserve is zoveel mogelijk in erfpacht uitgegeven grond te financieren met eigen vermogen. Als gevolg van begin 2019 door de raad vastgestelde Nota financiering grondexploitaties en erfpachtuitgifte is de reserve 'financiering erfpachtgrond' gevormd. Per saldo is € 157,3 miljoen gedoteerd, bestaande uit overdracht vanuit de reserve afkoopsommen erfpacht (meerwaarde) van € 82,7 miljoen en het saldo van de meerwaarde minus kosten voor de overstapregeling naar eeuwigdurende erfpacht van € 74,5 miljoen.

Reserve Stedelijke Bodemsanering en Nazorg BD G&O

Het reserveren van middelen voor de meerjarige stedelijke bodemsaneringsprogramma's en nazorgactiviteiten kwam vooral vanuit rijksmiddelen. De hoogte van de onttrekkingen en toevoegingen hangt samen met het saldo van de gemaakte kosten bodemsanering. De toevoegingen van in totaal € 26,4 miljoen en onttrekkingen van in totaal € 4,9 miljoen in 2019 hebben plaatsgevonden in lijn met de werkzaamheden die voor Stedelijke Bodemsanering en Nazorg hebben plaatsgevonden. Van dit bedrag is € 1,4 miljoen besteed aan kleinere saneringsprojecten. De dotatie bestaat onder andere uit ontvangsten Rijk voor € 10,8 miljoen en verrekening voorgaande jaren van € 11,0 miljoen.
Het saldo ultimo 2019 van € 140,9 miljoen is ter dekking van diverse nazorgactiviteiten en toekomstige stedelijke bodemsaneringsprogramma's.

Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut

De reserve betreft de inzet van de eigen bijdrage van de gemeente voor de dekking van investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Sinds 2017 moeten activa in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geactiveerd worden en mogen eigen middelen niet meer op de boekwaarde van de investering in mindering worden gebracht. Deze worden sindsdien in een financieringsreserve opgenomen en worden vervolgens gelijktijdig met de (hogere) afschrijvingslasten onttrokken,

zodat de afschrijvingslasten per saldo niet zullen toenemen. Conform de toepassingsregels is in 2019 € 33,7 miljoen toegevoegd voor de projecten de Entree (13,7 miljoen), Haarlemmerweg N200 (4,8 miljoen), Leidseplein (€ 3,1 miljoen), Oranje Loper (€ 2,7 miljoen), Betondorp (€ 1,8 miljoen), Kabelweg, Middenmeer en brug 108 (totaal € 1,1 miljoen).

Reserve financiering deelneming GVB

Deze deelneming betreft een financieringsreserve. In 2019 waren er geen onttrekkingen of dotaties aan de reserve.

Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur

De reserve dient voor het gelijktrekken van overschotten en tekorten vanuit de uitvoering van de Wet werk en bijstand voor het inkomensdeel (bijstandsuitkeringen). In 2019 is € 6,1 miljoen toegevoegd en bestaat uit:

- € 2,0 miljoen als gevolg van een lager tekort op het operationeel resultaat van Pantar
- € 4,1 miljoen als gevolg van een lager tekort op de verstrekking op de bijstandsuitkering voornamelijk door een hogere rijksbijdrage.

De onttrekking van € 2,4 miljoen betreft het programma 'Meer kans op werk'.

Reserve Corporatiebudget

Uit de reserve Corporatiebudget verstrekken we subsidies die corporaties op projectbasis voor de komende drie jaar kunnen aanvragen. Het Corporatiebudget wordt vooral ingezet voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in:

- Nieuw-West
- De Kolenkitbuurt
- De Banne
- Nieuwendam Noord

In 2019 is voor € 0,5 miljoen aan subsidies verleend uit de reserve.

Reserve Incidentele Coalitiemiddelen

De reserve Incidentele coalitiemiddelen is bedoeld om de specifieke incidenteel aangewezen coalitiemiddelen in de coalitieperiode beschikbaar te houden.
De toevoeging aan de reserve Incidentele coalitiemiddelen van totaal € 95,7 miljoen bestaat vooral uit een dotatie van € 78,1 miljoen die betrekking heeft op het overhevelen van de incidentele coalitiemiddelen uit de reserve Intertemporele compensatie. Daarnaast worden de middelen voor ontwikkelbuurten (€ 5,0 miljoen), Joodse tegoeden (€ 4,2 miljoen), Kansengelijkheid (€ 4,0 miljoen), het namenmonument (€ 2,8 miljoen), programma innovatie (0,9 miljoen) en voor woningbouwregie, zelfbouw en transformatie (€ 0,6 miljoen) gedoteerd aan de reserve omdat deze niet in 2019 tot (volledige) besteding zijn gekomen.
De onttrekkingen bedragen € 43,5 miljoen en betreffen de besteding van coalitiemiddelen in 2019 vooral voor economische structuurversterking, aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt (€ 8,0 miljoen), compensatie rijksbezuinigingen Zorg (€ 6,0 miljoen), investering digitale stad (€ 5,5 miljoen), actieplan Wonen en bouwen (€ 5,0 miljoen) en statushouders (€ 4,8 miljoen).

Meerjarige Intertemporele Compensatie

Het doel is de begrotingsruimte te verevenen zodat we de begroting meerjarig per jaar sluitend houden. Dit terwijl de begroting ook reëel en structureel in evenwicht is.
De vrijval betreft de overheveling van de incidentele coalitiemiddelen naar de reserve Incidentele Coalitiemiddelen. De onttrekking betreft het intertemporeel compenseren van de begrotingsruimte. De toevoeging betreft een meerjarige neutrale kasschuif (€ 5,1 miljoen) en het doorschuiven van budget voor de implementatie van de omgevingswet (€ 1,6 miljoen).

Reserve gemeentelijk aandeel kosten Noord/Zuidlijn

De reserve betreft de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de Noord/Zuidlijn bovenop de rijksbijdrage en het deel dat geactiveerd is. De reserve is ingezet om extra af te schrijven op de boekwaarde van de Noord/Zuidlijn.

8.1.11 Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen, verliezen en risico's, ter egalisering van onderhoudslasten en voor van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

Het verloop van de voorzieningen in 2019 per soort voorziening:

(Bedragen x € miljoen)

Naam voorziening	Boekwaarde 31-12-2018	Herrubricering*	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Boekwaarde 31-12-2019
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	107,4	-2,5	20,5	-7,8	-4,8	112,8
Egalisatievoorzieningen	100,1	1,7	42,0	-33,8	-9,4	100,6
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	198,6	0,8	4,2	-8,0	-	195,6
Totaal	**406,1**	**0**	**66,7**	**-49,6**	**-14,2**	**409,0**

* Voor een aantal voorzieningen was er een saldo neutrale herrubricering noodzakelijk tussen de categorieën van de voorzieningen

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's (2019: € 112,8 miljoen, 2018: € 107,4 miljoen)

De belangrijkste voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's zijn de volgende:

Voorzieningen Pensioenfonds (SD) Wethouders (2019: € 72,4 miljoen, 2018: € 57,7 miljoen)

Vanuit de pensioenregeling voor politieke ambtsdragers zijn bestuursorganen eigen risicodrager. Dit houdt in dat we zelf verantwoordelijk zijn voor bekostigen en uitbetalen van pensioenen aan ex-bestuurders en hun nabestaanden. Vanuit de regelgeving BBV moeten we de voorziening pensioenverplichtingen politieke ambtsdragers volledig dekkend maken.

Voorziening grond-gerelateerde kosten buiten grondexploitaties (2019: € 8,1 miljoen, 2018: € 8,9 miljoen)

Deze voorziening is ingesteld om bijdragen aan derden te dekken die moet worden vergoed als projecten opgeleverd zijn. Aan de andere kant betreft dit verplichte bijdragen aan derden die horen bij toekomstige planontwikkeling en plannen in het verleden. De mutatie komt door de toename van openstaande debiteuren (ouder dan 90 dagen).

Voorziening juridische risico's (2019: € 17,7 miljoen, 2018: € 20,2 miljoen)

De voorziening is gevormd om juridische risico's af te dekken die wij lopen. De voorziening is gedaald met € 2,5 miljoen. De opbouw en mutaties in deze voorziening lichten we niet toe omdat we anders onze juridische positie benadelen.

Egalisatievoorzieningen (2019: € 100,6 miljoen, 2018: € 100,1 miljoen)

De egalisatievoorzieningen gaan voor een bedrag van € 70,1 miljoen over groot onderhoud van vastgoed waarvan de grootste de volgende voorzieningen zijn:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed	39,2	36,1
Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat	30,8	34,0
Totaal	**70,0**	**70,1**

Daarnaast zijn er onder meer voorzieningen getroffen voor het onderhoud aan parkeergarages (€ 11,1 miljoen) en onderhoud van sport- en schoolgebouwen (€ 9,1 miljoen).

Voorzieningen van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden (2019: € 195,6 miljoen, 2018: € 198,6 miljoen)

Dit betreft een voorziening voor de exploitatielasten voor de veerverbindingen over het Noordzeekanaal (hieronder verder toegelicht) en een aantal kleinere voorzieningen.

Voorziening integraal vervoerssysteem veren (2019: € 187,5 miljoen, 2018: € 194,5 miljoen)
Dit is inclusief beheer, onderhoud en vervangingsinvesteringen.
De onttrekking van € 7,0 miljoen is € 0,7 miljoen lager dan begroot.
Dat komt vooral door:

- een achterstand in de planning bij aanbestedingen van de diverse Noordzeekanaal projecten. In 2019 is € 1,0 miljoen minder onttrokken;
- ten behoeve van minder uitval van schepen heeft een verschuiving in onderhoud van correctief naar preventief plaatsgevonden en zijn de lasten van fysieke frictie € 0,4 miljoen hoger dan gepland.

Het verloop, de aard en de reden van de voorzieningen en de mutaties staan verder gedetailleerd beschreven in 8.3 Verloopstaat voorzieningen.

Vreemd vermogen

8.1.12 Vaste schulden

Onder de vaste schulden verantwoorden we onze portefeuille aan langlopende leningen en ontvangen waarborgsommen. Met deze leningen financieren we vooral de gemeentelijke investeringen zoals verantwoord onder de vaste activa en de financiering van het onderhanden werk.

Verloop in 2019 van de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeerder-ingen	Aflossingen	Balanswaarde 31-12-2019
Obligatieleningen	2.165,0	550,0	55,0	2.660,0
Onderhandse leningen van binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen	50,0	-	-	50,0
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	1.890,9	590,0	428,1	2.052.8
Onderhandse leningen van overige binnenlandse sectoren	0,0	-	-	0,0
Onderhandse leningen van openbare lichamen	300,0	-	20,0	280,0
Waarborgsommen	20,6	11,2	12,8	19,0
Totaal	**4.426,6**	**1.151,2**	**515,9**	**5.061,9**

De vaste schuld is in 2019 gestegen met € 635,3 miljoen naar € 5.061,9 miljoen. De obligatieleningen zijn met € 495 miljoen gestegen naar € 2.660,0 miljoen. Deze toename hangt samen met:

- Investeringen;
- De afname van het eigen vermogen;
- De afname van kort geld en de vlottende schulden.

De obligatieleningen zijn in het bijzonder toegenomen omdat deze leningvorm de laagste rente heeft. En we daarmee ook bestaande leningcontracten met hogere rente aflosten. De totale onderhandse leningen stegen met € 141,9 miljoen. Het leenbedrag van de onderhandse

leningen aan binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen, banken en overige financiële instellen bleef gelijk met € 50,0 miljoen. De onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen nam met € 161,9 miljoen toe meer leningen bij de BNG en de NWB. Het leenbedrag aan overige binnenlandse sectoren bleef € 0,0 miljoen. Daarnaast nam een onderhandse lening van openbare lichamen met € 20,0 miljoen af.

De totale rentelast voor het jaar 2019 bedraagt € 81,0 miljoen. In 4.2 Financiering lichten we de uitvoering van de financieringsfunctie nader toe.

Vlottende passiva

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Netto-vlottende schulden met een rente-typische looptijd korter dan één jaar	716,3	583,7
Overlopende passiva	481,8	441,4
Overige overlopende passiva	-	-
Totaal	**1.198,0**	**1.025,1**

8.1.13 Netto-vlottende schulden

De netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar zijn:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	-	-
Overige kasgeldleningen	420,0	258,0
Overige schulden	296,3	325,7
Totaal	**716,3**	**583,7**

Kasgeldleningen/Overige kasgeldleningen

De kasgeldleningen en overige kasgeldleningen zijn voor kortdurende financiering. In de financieringsparagraaf lichten we toe hoe we de activiteiten van de gemeente financieren.

Overige schulden
De belangrijkste en grootste overige schulden worden als volgt gespecificeerd:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Belastingverplichtingen	27,1	12,2
Crediteuren	48,7	57,0
Facturen in omloop	220,5	256,5
Totaal	**296,3**	**325,7**

Belastingverplichtingen
De belastingverplichtingen van € 12,2 miljoen bestaan hoofdzakelijk uit de af te dragen belastingontvangsten aan opdrachtgevers, waarvoor de gemeente Amsterdam zorg draagt voor de inning.

Crediteuren
Dit betreft het saldo aan goedgekeurde facturen, waarvan de betaling op balansdatum nog moet gebeuren.

Facturen in omloop/nog te betalen
Deze post betreft facturen die nog voor goedkeuring in omloop zijn en betrekking hebben op het boekjaar 2019.

8.1.14 Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	366,0	307,8
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	11,5	30,7
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen (waarvan canon volgende jaren)	104,3 (48,4)	102,9 (52,2)
Totaal	**481,8**	**441,4**

Stand Ultimo 2019 en mutaties 2019
De overlopende passiva zijn in 2019 met € 40,4 miljoen gedaald naar € 441,4 miljoen. Hieronder lichten we de posten overlopende passiva verder toe.

Verplichtingen
Hier specificeren we de verplichtingen die tijdens het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen. Uitzondering daarop zijn jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Nog te betalen kosten	223,8	162,7
Af te dragen loonheffing en pensioen	91,5	98,5
Nog te betalen rente en aflossing	50,7	46,6
Vakantie-uitkering a.g.v. invoering van het Individueel Keuze Budget	0,0	0,0
Totaal	**366,0**	**307,8**

Nog te betalen kosten

De post nog te betalen kosten ultimo 2019 van € 162,7 miljoen (2018: € 223,8 miljoen) bestaat hoofdzakelijk uit nog te betalen kosten van:

- Nog te betalen kosten in onderwijs, jeugd en zorg inclusief WMO van € 97,0 miljoen (2018: € 108,0 miljoen);
- De Noord/Zuidlijn van € 30,8 miljoen (2018: € 61,2 miljoen);
- Verkeer en openbare ruimte projecten van € 16,4 miljoen (2018 € 21,2 miljoen).

Af te dragen loonheffing en pensioen

Dit is de reguliere verplichting aan het eind van elk kalenderjaar. Deze loopt af in het eerste kwartaal van het volgende jaar.

Nog te betalen rente en aflossing

De rente en aflossing wordt betaald na afloop van één jaar. Voor deze kosten ontvangt de gemeente in het daaropvolgende jaar een factuur.

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren specificeren we als volgt:

(Bedragen x € miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2018	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen	Boekwaarde 31-12-2019
Europese Unie	0,7	0,7	0,2	1,1
Rijk	3,2	16,8	2,0	18,0
Overige Nederlandse Overheidslichamen	7,6	7,8	3,8	11,6
Totaal	**11,5**	**25,3**	**6,1**	**30,7**

In 8.5 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen staat het verloopoverzicht van de in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel per specifieke uitkering.

Overige vooruit ontvangen bedragen

De overige vooruit ontvangen bedragen van € 102,9 miljoen bestaan vooral uit de vooruit ontvangen canon voor erfpachtrechten € 52,2 miljoen (2018: € 48,4 miljoen). Die ontvangen we een jaar voor aanvang van de contractperiode.

Buiten de passivazijde: Totaalbedrag aan verstrekte borgstellingen garanties € 10,3 miljard

Per jaareinde 2019 zijn er voor € 10,3 miljard (2018: € 10,5 miljard) aan garanties aan derden verstrekt. Het totaalbedrag aan verstrekte garanties is in 2019 afgenomen met € 219 miljoen. De afname komt vooral door een verlaging in de achtervangpositie in het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). De financiële garanties lichten we verder toe in paragraaf Financiering.

8.2 Verloopstaat reserves

8.2 Verloopstaat reserves

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
01.2 Openbare orde en veiligheid	13014	2019	n.v.t.	0,0					0,0
Reserve Amsterdam 750 De financiering van activiteiten rondom de viering van het 750-jarig bestaan van Amsterdam in 2025. *Toelichting: De reserve is ingesteld voor de financiering van activiteiten rondom de viering van het 750 jarig bestaan van Amsterdam in 2025. Conform Voorjaarsnota 2019 vindt de eerste dotatie van € 3,0 miljoen in 2020 plaats. In 2019 zijn er nog geen mutaties op deze reserve.*									
01.2 Openbare orde en veiligheid	55083	2010	€ 0,9 mln	0,8					0,8
Tegengaan Radicalisering en Polarisatie De middelen worden ingezet voor het tegengaan van radicalisering en polarisatie. *Toelichting: Conform Voorjaarsnota 2019 is deze reserve overgeheveld vanuit programma 8.1 Diversiteit naar programma 1.1 crisisbeheersing.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	68008	2015	n.v.t.	9,3		-0,1			9,2
Reserve financiering Parkeergarages. Bestemd voor gedeeltelijke dekking van afschrijvingslasten van Parkeergarages Rokin en Piet Hein. *Toelichting: De reserve ultimo 2019 is nodig voor de afschrijvingen van de Rokingarage en de Piet Hein garage over de nog resterende jaren. In 2019 zijn alleen de afschrijvingen van de Piet Hein garage ten laste van de reserve gebracht.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70001	2002	n.v.t.	7,1			-7,1		0,0
Tijdelijk parkeerfonds Dekking van de bestaande geautoriseerde meerjarenplannen die volgens de nieuwe spelregels van het stedelijk mobiliteitsfonds niet passen in het nieuwe Stedelijke Mobiliteitsfonds. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van het tijdelijk parkeerfonds vrijgevallen ten gunste van de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF)*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70002	1998	n.v.t.	233,2	130,4	-110,9	0,0	0,0	252,8
Reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds Dekking van projecten die passen binnen de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds. *Toelichting: Voor 2019 zijn er meer parkeeropbrengsten binnengehaald dan uitgaven gedaan door projecten. Dit heeft geleid tot een nieuw saldo op de balans van € 253 mln. Zie voor verder de toelichting in de jaarrekening de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70025	2019	n.v.t.	0,0	48,7	-0,2	0,0		48,6
Reserve Programma Stadsbehoud Deze reserve ondersteunt een programmatische aanpak voor het in stand houden van de openbare ruimte en infrastructuur, waaronder de arealen civiele constructies, verhardingen, verkeersystemen, groen, straatmeubilair, speelvoorzieningen en op termijn wegtunnels. Met behulp van de reserve kan gestuurd worden op het programma en op de arealen. De middelen worden flexibel ingezet voor verschillende arealen, verschillende activiteiten en over de jaren heen. Financiële afwijkingen worden binnen het programma opgevangen door vereffening tussen de arealen. *Toelichting: Aan de reserve is € 48,7 miljoen gedoteerd wat bestaat uit de saldi van de specifieke stadsdeel- en BSI-reserves.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70033	2007	n.v.t.	5,7	1,6	-1,9	-5,3		0,0
Res. egalisatie kwaliteit openbare ruimte Egalisatie van uitgaven voor onderhoudsprojecten (planmatig meerjaren onderhoud) in de openbare ruimte. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stadsbehoud.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70045	2013	n.v.t.	7,5	0,6	-4,9	-3,2		0,0
Egalisatie MJOP verhardingen Dekking voor herprofilering van verhardingen in de openbare ruimte. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF)*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70046	2012	n.v.t.	2,5	3,2	-2,2	-3,5		0,0
Reserve Beheerplan verhardingen De beheerplannen openbare ruimte bestaan uit tal van samenhangende beheeractiviteiten die per jaarschijf of als jaar overschrijdend project zijn opgenomen. In het huidige Beheerplan verhardingen dient de reserve als dekking voor het uitvoeren van de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden in de planperiode 2012-2016. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stadsbehoud.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70048	2007	n.v.t.	11,6	0,0	-1,9		0,0	9,8
Leidseplein De gecoördineerde uitvoering van de herinrichting van het Leidseplein en omgeving binnen het samenwerkingsproject Leidseplein. Het uiteindelijke doel is om het gebied beter te laten functioneren als ontmoetingsplek en als cultureel centrum van Amsterdam. *Toelichting: Door een vertraging van de planning voor de fietsvoorziening bij de Melkweg, is voor 2019 bijna € 1,9 miljoen onttrokken van de reserve.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70050	2005	n.v.t.	10,2	1,0	-0,1			11,1
Rode Loper De bouw van vier stations voor de Noord/Zuidlijn in de stadsdelen Centrum en Zuid vraagt om herinrichting van de openbare ruimte rond die nieuwe stations, vanwege de gewijzigde functie van de openbare ruimte en de slijtage door de vele werkzaamheden. *Toelichting: Door de Walmuurpoblematiek zijn bepaalde activiteiten uitgesteld en zijn daarmee minder kosten gemaakt in 2019. Hierdoor is maar € 0,1 miljoen ontrokken van de reserve. Daarnaast is er € 1,0 miljoen gedoteerd aan de reserve.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70055	2018	n.v.t.	25,8		-6,4	-19,3		0,0
Bestemmingsreserve investeringsvoorstellen openbare ruimte 2017 Dekking van uitgaven voor door de gemeenteraad goedgekeurde infrastructuurprojecten die niet via een krediet worden gedekt. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stadsbehoud.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70061	2018	n.v.t.	13,2	0,0	0,0	-13,2		0,0
Bestemmingsreserve investeringsvoorstellen openbare ruimte 2018. Dekking van uitgaven voor door de gemeenteraad goedgekeurde infrastructuurprojecten die niet via een krediet worden gedekt. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stadsbehoud.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70062	2019	n.v.t.	0,0	2,0	-0,4	-1,6		0,0
Bestemmingsreserve investeringsvoorstellen openbare ruimte 2019 Dekking van uitgaven voor door de gemeenteraad goedgekeurde infrastructuurprojecten die niet via een krediet worden gedekt. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stadsbehoud.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70077	2014	n.v.t.	28,7		-8,9			19,8
Stationseiland Dekking van de projectkosten Stationseiland/De Entree. *Toelichting: In 2019 is voor € 9 miljoen aan kosten gemaakt voor het project Stationseiland/De Entree, waardoor van de reserve een gelijk bedrag som is onttrokken.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70080	2019	n.v.t.	0,0	80,5	-30,9	0,0		49,6
Reserve achterstallig onderhoud, infrastructuur, openbare ruimte en groen Deze reserve ondersteunt een programmatische aanpak voor het wegwerken van grootschalig achterstallig onderhoud in de openbare ruimte en van de infrastructuur. De reserve is gevormd ter dekking van de aan bovengenoemde aanpak verbonden ingrepen en activiteiten, zoals onderzoek, handhaving, monitoring, brandweerorganisatie en innovatie. *Toelichting: In 2019 is de reserve Achterstallig onderhoud ingesteld en is daar voor € 80,5 miljoen aan gedoteerd voor benodigd beheer en onderhoud van de infrastructurr en openbare ruimte. In 2019 is voor € 31 miljoen onttrokken voor het wegwerken van achterstallig onderhoud in onder andere kades, bruggen, muren, groen en dergelijke.*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70170	2017	n.v.t.	61,8	33,7	0,0	0,0		95,5
Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut Inzet van de eigen bijdrage van de gemeente voor de dekking van investeringen in de openbare ruimte met een maatschapelijk nut. *Toelichting: Conform de toepassingsregels is in 2019 € 33,7 miljoen gedoteerd aan de financieringsreserve activa met maatschappelijk nut.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70610	2014	n.v.t.	1,2	0,0	0,0	-1,2		0,0
Reserve maaiveldinrichting Hofgeest, Haag en Veld en Groeneveen De reserve dient voor de maaiveldinrichting van Hofgeest, Haag en Veld en Groeneveen. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF)*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70630	2014	1.200.000	1,6	0,0	-0,3	-1,3		0,0
Reserve herinrichting 1e Oosterparkstraat "Deze reserve is bedoeld voor de herinrichting van de 1e Oosterparkstraat." *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF)*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70450	2010	n.v.t.	3,0	1,2	-4,3	0,0		0,0
Reserve meerjarenonderhoud OR Voorzien in middelen voor meerjarig integraal en planmatig onderhoud in de openbare ruimte. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stadsbehoud.*									
02.2 Water	70043	2013	n.v.t.	5,2	5,9	-1,1	-9,9		0,0
Vernieuwing walmuren en bruggen Het door vernieuwing in stand houden van de waterbouwkundige werken, zoals bruggen, walmuren en glooiingen. Dit ter behoud van de functionele eigenschappen van deze werken en ter verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stadsbehoud.*									
02.2 Water	88014	2015	n.v.t.	0,4					0,4
Woonboten Dekken van de uitgaven ivm de inrichting van de oeverstrook langs de woonboten Zwartepad/Ringvaartdijk. *Toelichting: In 2019 zijn er geen kosten gemaakt waarvoor dekking uit de reserve Woonboten benodigd is.*									
02.3 Openbaar vervoer	70006	2000	n.v.t.	3,5					3,5
Reserve IJsei inclusief Waterfront De realisatie van een autotunnel, een busstation met overkapping, ondergrondse fietsenstalling met aanvaarbescherming en de herinrichting van de openbare ruimte aan de IJzijde van het Stationseiland. *Toelichting: De stand van de reserve is in 2019 blijven staan op € 3,5 miljoen. Door inzet van een andere financieringsbron heeft er geen onttrekking plaatsgevonden.*									
02.3 Openbaar vervoer	70075	2017	n.v.t.	12,6	0,0	-2,6	-0,2		9,8
Reguliere vervanging IJveren Voor incidentele vervangingsinvesteringen in de veerverbindingen over het IJ. *Toelichting: In 2019 is er een onttrekking van € 2,7 miljoen vanwege uitgaven aan het project Distelweg.*									
02.3 Openbaar vervoer	75004	2012	n.v.t.	85,5	0,0	-85,5	0,0		0,0
Reserve gemeentelijk aandeel kosten noord zuidlijn (dienst Metro) De reserve betreft de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de NoordZuidlijn bovenop de Rijksbijdrage. De reserve wordt ingezet om extra af te schrijven op de boekwaarde van de NoordZuidlijn. *Toelichting: In verband met wijzigingen in de verslaggevingsregels (BBV) worden de lasten voor het project Noord/Zuidlijn en de bijbehorende onttrekking aan de reserve anders gepresenteerd en lopen niet meer via de gemeentelijke exploitatie. De uitgaven in 2019 zijn in 2019 onttrokken van de reserve. Met deze onttrekking wordt vervolgens geïnvesteerd en versneld afgeschreven.*									
10.1 Grond	74027	2009	n.v.t.	8,6		-1,1	-7,5	0,0	0,0
Zuidelijke IJ-oevers (POR) De reserve is bestemd voor de voorbereiding en uitvoering van het Plan Openbare Ruimte Zuidelijke IJoever (Oosterdok en Stationsplein). *Toelichting: Conform besluitvormimhg MPG 2019 is deze reserve opgeheven. Van de stand ultimo 2018 is € 7,5 miljoen overgedragen aan programma 2 Verkeer, Vervoer en Parkeren.en het restant van € 1,1 overgedragen aan het VEF.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
03.1 Economie en innovatie	73015	2009	n.v.t.	0,5	0,2	-0,3	0,0		0,4
Amsterdams Promotiefonds voor Cultuur en Stadsinitiatieven Het realiseren van projecten waarvan de opzet is zowel de doelen van Holland Casino als van de gemeente te verwezenlijken. *Toelichting: Jaarlijks wordt € 175.000 gedoteerd in de reserve. Afhankelijk van de aantal evenementen waar de gemeente aan wil bijdragen wordt onttroken aan deze reserve.*									
03.1 Economie en innovatie	73031	2014	n.v.t.	32,6	0,0	-5,7			27,0
Reserve Amsterdam Metropolitan Solutions Realiseren van een nieuw op te richten wetenschappelijk opleidings- en onderzoeksinstituut door kennisinstellingen en bedrijven op gebied van toegepaste technologie met als werknaam Amsterdam Metropolitan Solutions. *Toelichting: Voor de dekking van het final contract ter realisering van het Amsterdam Metropolitan Solution is bij de begroting 2014 deze reserve gevormd. De besteding vindt plaats in de jaren 2014 t/m 2024. Jaarlijks wordt ongeveer voor € 5 miljoen onttrokken aan de reserve. In 2019 is € 5,7 miljoen onttrokken voor het verstrekken van een subsidievoorschot aan de stichting AMS.*									
03.1 Economie en innovatie	73035	2015	n.v.t.	10,7	11,0	-5,2			16,5
Reserve Economische structuurversterking Het stimuleren van economische structuurversterking conform het door de gemeenteraad vastgestelde bestedingskader. *Toelichting: Vanuit het coalitieakkoord 2019-2022 wordt tot en met 2022 de reserve voor Economische Structuurversterking aangevuld met een bedrag van in totaal € 33 miljoen. Niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve en zijn bestemd voor besteding in latere jaren. Een aantal van de beleidsprogramma's lopen meerjarig door en zijn nog niet helemaal besteed. De onttrekking van € 5,2 miljoen in 2019 is voornamelijk ingezet voor de beleidsprogramma's van House of Skills, Startup Amsterdam, Life Science & Health, Amsterdam Trade en Onderwijs -Arbeidsmarkt.*									
03.1 Economie en innovatie	93062	2014	n.v.t.	0,3		-0,2			0,2
Buurteconomie gerelateerd aan EFRO doelstellingen Het bevorderen van projecten ter versterking van de Buurteconomie, die aansluiten bij de EFRO doelstellingen zoals verwoord in het EFRO programma voor de periode tot en met 2020. *Toelichting: De volledige ontrekking sluit aan op de begroting 2019. De onttrekking is voor uitgave met betrekking tot versterking wijkeconomie*									
04.1 Kunst en cultuur	79059	2014	n.v.t.	0,1	0,1				0,2
Egalisatiereserve Kunstenplan Om de vier jaar worden in de Hoofdlijnen Kunst en Cultuur de nieuwe beleidsdoelstellingen voor de komende vier jaar bepaald. De doelstelling van deze systeemreserve volgt de doelstellingen van elk nieuw Kunstenplan. *Toelichting: Conform de bij het Kunstenplan 2017-2020 vastgestelde methodiek wordt vrijval van kunstenplansubsidies toegevoegd aan de egalisatiereserve. In 2019 zijn de middelen die verband houden met de lagere vststelling van de Muziekschool Amsterdam gedoteerd.*									
04.1 Kunst en cultuur	79080	2007	n.v.t.	1,7	0,1	-0,6			1,1
Reserve cultureel beleggen Voldoen aan de wettelijke voorschriften voor cultureel beleggen. Bij vaststelling van het Kunstenplan 2017-2020 is besloten de reserve in de periode 2017-2020 in te zetten voor het cluster cultuureducatie. *Toelichting: De reserve is ingezet voor cultuureducatie zoals bij het Kunstenplan 2017-2020 besloten en conform het raadsbesluit cultureel beleggen uit 2008 zijn de baten van cultureel beleggen toegevoegd aan de reserve.*									
04.1 Kunst en cultuur	79090	2017	n.v.t.	1,5	0,0	-0,8			0,7
Optimaliseren cultureel vastgoed Ondervangen van calamiteiten, het in goede staat en functioneel houden van cultureel vastgoed en de verduurzaming van regulier meerjaren onderhoud. *Toelichting: De reserve is conform het doel ingezet voor de verbouwing van het Amsterdam museum en acuut noodzakelijk onderhoud te weten: het dak van Carré en de gevel van de stadsschouwburg.*									
04.1 Kunst en cultuur	92084	2018	n.v.t.	3,2					3,2
Financieringsreserve theater Archiefterrein Het dekken van de afschrijvingslasten van het theater Archiefterrein. *Toelichting: In 2019 zijn er geen kosten gemaakt waarvoor dekking uit deze financieringsreserve benodigd is.*									
04.2 Erfgoed	44015	2019	n.v.t.	0,0	0,6	-0,1			0,5
Opzetten landelijke erfgoedregistratie Er voor zorgen dat de registratie van erfgoedgegevens voldoet aan de eisen van de Omgevingswet. *Toelichting: De bijdrage uit het gemeentefonds voor het opzetten van een landelijke erfgoedregistratie is conform begroting gedoteerd aan deze reserve. De uitgaven voor dit project zijn onttrokken.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
05.1 Onderwijs	55023	2014	n.v.t.	8,5		-3,5			5,0
Reserve onderwijs huisvesting PO (algemeen) Dekking voor kosten van eerdere onderwijshuisvestingsprogramma's, voor kosten die het gevolg zijn van knelpunten aan gebouwen, en voor te maken kosten voor overdracht schoolgebouwen aan schoolbesturen en afboeking boekwaarden. *Toelichting: De onttrekking van € 3,5 miljoen is ter dekking van onderwijshuisvestingslasten van onder meer het afboeken van de boekwaarden (desinvesteringen), sloop- en saneringswerkzaamheden, verbouwingen, achterstallig onderhoud en tijdelijke huisvesting. Het saldo van de reserve bedraagt € 5 miljoen ultimo 2019.*									
05.1 Onderwijs	55024	2014	n.v.t.	1,2					1,2
Reserve VVE (voorm. Stadsdelen) Het realiseren van nieuwe Voorschoollokalen. *Toelichting: In 2019 zijn er geen kosten gemaakt waarvoor dekking uit de reserve VVE benodigd is.*									
06.1 Sport	56025	2015	n.v.t.	2,3		-2,1	-0,2		0,0
Reserve sport-accommodatiefonds "Deze reserve dient ter dekking van kosten voor: - uitbreiding en aanpassing van sportvelden, zwembaden en andere sportfaciliteiten, op plaatsen in de stad waar daaraan een tekort is - de subsidie 1/3 regeling* Via het Sportaccommodatiefonds investeren we in nieuwe sportvoorzieningen en in de verbetering van kwaliteit en efficiënter gebruik van bestaande voorzieningen (Begroting 2015, p. 40)." *Toelichting: De reserve valt vrij in 2019. De projecten die gefinancierd werden uit dit reserve zijn afgerond en worden afgesloten.*									
06.1 Sport	56027	2015	n.v.t.	15,4		-0,7			14,7
Financieringsreserve sportaccommodaties De reserve is de dekking voor de afschrijvingslasten van de kredieten voor het Sportaccommodatiefonds. *Toelichting: In 2019 is vanuit de reserve € 0,7 miljoen onttrokken voor de dekking van kapitaallasten van investeringen uit het Sportaccommodatiefonds.*									
06.1 Sport	56080	2014	n.v.t.	5,0		-0,4			4,6
Reserve sportevenementen Middelen bestemmen voor toekomstige topsportevenementen, zoals het EK 2020. *Toelichting: Vanuit de reserve is € 0,4 miljoen onttrokken voor de lasten van de organisatie van EURO 2020.*									
06.1 Sport	92048	2012	n.v.t.	0,0					0,0
Kap.last SporthParkZwemb Het jaarlijks gelijk houden van de kapitaallasten voor sporthallen, -parken en zwembaden. *Toelichting: Deze reserve wordt in 2019 opgeheven.*									
07.1 Inkomensregelingen	12084	2004	n.v.t.	71,2	6,1	-2,4	0,0		74,9
Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur Egaliseren van overschotten en tekorten voortvloeiend uit de uitvoering van de Participatiewet voor het inkomensdeel (bijstandsuitkeringen). *Toelichting: In 2019 is afgerond € 6,1 miljoen toegevoegd en bestaat uit € 2,0 miljoen als gevolg van een lager tekort op het operationeel resultaat van Pantar en € 4,1 miljoen als gevolg van een lager tekort op de verstrekking op de bijstandsuitkering voornamelijk door een hogere rijksbijdrage. De onttrekking van € 2,4 miljoen betreft het programma 'Meer kans op werk'*									
07.2 Werk, participatie en inburgering	53064	2018	n.v.t.	2,4	4,7				7,1
Reserve Sociaal Werk De toegekende dekking voor sociaal werk (inclusief Pantar) aan te sluiten op de te verwachten meerjarige lasten van sociaal werk (inclusief Pantar). *Toelichting: Conform besluitvorming in de voorjaarsnota 2019 is er in 2019 € 1,5 miljoen betreffende de LIV opbrengsten als ook de verwachte eindafrekening 2018 met Pantar Amsterdam van € 3,2 miljoen aan de reserve toegevoegd.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
07.2 Werk, participatie en inburgering	53065	2018	n.v.t.	4,1		-4,1			0,0
Reserve Werkbrigade Op basis van de toegekende gemeentemiddelen en de concrete en geraamde opdrachten is voldoende dekking aanwezig om te voldoen aan het collegebesluit van 20 september 2016 om 500 kandidaten, twee jaar lang tegen wettelijk minimumloon aan het werk te helpen in de openbare ruimte. Dekking en besteding kennen echter een afwijkend bestedingsritme waardoor het vormen van een reserve noodzakelijk is. *Toelichting: In de voorjaarsnota 2019 is besloten een kasschuif uit te voeren voor de Werkbrigade. Hierbij is de reserve voor € 4,1 miljoen onttrokken. Deze reserve wordt in 2019 opgeheven.*									
08.1 Basisvoorzieningen en diversiteit	57002	2014	n.v.t.	2,7		-1,2			1,5
Reserve Health Valley De investering in de onderzoeksinfrastructuur op het gebied van de gezondheidszorg. *Toelichting: In 2019 is er voor € 1,2 miljoen onttrokken aan de reserve voor de onderzoeksinfrastructuur op het gebied van de gezondheidszorg.*									
08.1 Basisvoorzieningen en diversiteit	57010	2003	n.v.t.	0,2		-0,2			0,0
Reserve frictiekosten GGD Opvangen van frictiekosten uitgeplaatst personeel. *Toelichting: Er is in 2019 voor € 0,2 miljoen onttrokken voor frictiekosten uitgeplaatst personeel. De reserve wordt opgeheven.*									
08.1 Basisvoorzieningen en diversiteit	92051	2010	n.v.t.	0,0					0,0
Multifunctionele Centra (MFC's) Het dekken van eventuele exploitatietekorten van MFC's (exclusief scholen) en van onrendabele investeringen. *Toelichting: Deze reserve wordt in 2019 opgeheven.*									
08.3 Individuele voorzieningen (incl. PIT)	55044	2006	10% van het budget voor de WMO openeinde regelingen in het betreffende boekjaar	0,0					0,0
Reserve egalisatie WMO Opvangen fluctuaties WMO openeinde regelingen. *Toelichting: Op deze reserves zijn geen mutaties geweest in 2019, omdat er geen budget in de reserve zit om de overbesteding voor de openeinderegelingen Wmo af te dekken.*									
08.3 Individuele voorzieningen (incl. PIT)	55089	2017	n.v.t.	1,2		-0,6	-0,6		0,0
Knelpuntenfonds toegankelijkheid Oplossen voor de Wmo-doelgroep van knelpunten met betrekking tot fysieke en sociale toegankelijkheid in de stad (bijvoorbeeld als gevolg van psychische en gedragsstoornissen), opdat zij beter kunnen participeren in de samenleving. *Toelichting: In 2019 zijn voor € 0,6 miljoen middelen toegekend aan diverse projecten om de toegankelijkheid in de stad te bevorderen. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen. Het saldo van € 0,6 miljoen ultimo 2019 valt vrij.*									
08.3 Individuele voorzieningen (incl. PIT)	55115	2017	n.v.t.	0,0					0,0
Egalisatiereserve Jeugd Het doel van de reserve is het opvangen van fluctuaties in de door de gemeente verplichte levering van jeugdzorg met een open einde karakter. *Toelichting: Op deze reserves zijn geen mutaties geweest in 2019, omdat er geen budget in de reserve zit om de overbesteding voor de openeinderegelingen Jeugd af te dekken.*									
09.1 Riool en drinkwater	96001	2006	n.v.t.	13,0		-3,0			10,1
Reserve egalisatie drinkwatertarieven Waternet "Het verevenen van bij het jaarverslag blijkende overschotten of tekorten met betrekking tot de drinkwatervoorziening voor burgers en bedrijven. Het streven is de overschotten of tekorten in volgende jaren te verevenen via tarieven. Daarnaast dient de reserve voor het afdekken van het risico van afwijkingen in het resultaat." *Toelichting: De onttrekking aan de egalisatiereserve van € 3 miljoen in 2019 is gebaseerd op het saldo van lasten en baten van de drinkwatertaak.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
09.2 Afval en grondstoffen	83030	2015	n.v.t.	5,1		-1,6			3,5
Egalisatiereserve afval Het reguleren van de over- en onderschrijding op de kwijtschelding en de solidariteitsbijdrage van de afvalstoffenheffing. *Toelichting: In 2019 is er € 1,6 miljoen aan de reserve onttrokken om de over- en onderschrijding op de kwijtschelding en de solidariteitsbijdrage van de afvalstoffenheffing mee te dekken.*									
09.2 Afval en grondstoffen	83103	2015	n.v.t.	9,5	1,4	-8,2			2,6
Investeringsreserve afval Dekking van investeringen en innovaties in de afvalketen. *Toelichting: Het resultaat van afvalinzameling (inclusief reinigingsrecht) is in 2019 per saldo € 6,8 miljoen nadelig. De onttrekking is het gevolg van hogere kwijtscheldingen afvalstoffenheffing en lagere opbrengsten reinigingsrecht.*									
09.2 Afval en grondstoffen	83105	2017	n.v.t.	11,6					11,6
Financieringsreserve OAT Sluisbuurt Financieren afschrijvingslasten Ondergronds Afval Transport (OAT). *Toelichting: De investering is nog niet afgerond, waardoor er nog niet wordt onttrokken.*									
09.3 Duurzaamheid en milieubeheer	67018	2015	n.v.t.	44,6	1,4	-6,6			39,5
Reserve duurzaamheidsfonds Alloceren van middelen en het verstrekken van leningen ter bevordering van hernieuwbare energie en energiebesparing. *Toelichting: De dotatie betreft restitutie onttrekking 2018 voor verduurzaming gemeentelijk vastgoed. Daarnaast is de rente op verstrekte leningen toegevoegd. De onttrekking is op basis van lasten die samenhangen de verduurzaming in Amsterdam. Daarnaast worden de beheer- en communicatiekosten duurzaamheidsfonds hieruit gedekt.*									
09.3 Duurzaamheid en milieubeheer	67024	2014	n.v.t.	5,7	0,0	-1,0			4,6
Reserve aardgasvrij Voorbereiden structuurversterking op het terrein van energieverduurzaming van woningen. *Toelichting: De onttrekking is op basis van de daarmee corresponderende lasten. De lasten betreffen met name subsidies om woningen aardgasvrij te maken en voor om en nabij € 0,2 miljoen aan personele inzet.*									
09.3 Duurzaamheid en milieubeheer	67051	2017	n.v.t.	8,0	0,0	-3,9			4,1
Reserve Zero Emissie Bussen "In 2016 -2017 is door het Rijk € 8 miljoen ter beschikking gesteld voor verbetering van de luchtkwaliteit in Amsterdam, met name de reductie van NO2-uitstoot. In dit kader sloot het gemeentebestuur op 15 april 2015 een duurzaamheidsconvenant met het GVB voor de aanschaf van uitstootvrije bussen. De reserve is nodig om de investeringen uit te bekostigen. Naar verwachting gaan de bussen in de periode 2018-2020 rijden." *Toelichting: De onttrekking is op basis van de daarmee corresponderende lasten. De lasten betreffen de aanschaf laadstation bij Station Sloterdijk en Garage West en de benodigde aanleg van extra stroomkabels (Liander).*									
09.3 Duurzaamheid en milieubeheer	67060	2019	n.v.t.	0,0	43,4	-0,2			43,2
Reserve Klimaatfonds Het in het kader van, en passend bij, de gemeentelijke rolopvatting ondersteunen van investeringen in de stad die bijdragen aan een rechtvaardige transitie naar een klimaatneutraal en aardgasvrij Amsterdam. *Toelichting: "De dotatie aan de reserve is conform besluitvorming bij de Voorjaarsnota 2019. De onttrekking betrefft kosten voor het opzetten en uitwerken van het klimaatfonds en de beheerkosten. "*									
02.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70027	2019	n.v.t.	0,0	7,5	-0,2	0,0	0,0	7,3
Zuidelijke IJ-oevers (POR) De reserve is bestemd voor de voorbereiding en uitvoering van het Plan Openbare Ruimte Zuidelijke IJoever (Oosterdok en Stationsplein). *Toelichting: In 2019 is er voor € 7,5 miljoen gedoteerd aan de reserve. De onttrekking aan deze reserve, bedoeld voor de herinrichting van de Prins Hendrikkade, bedraagt voor 2019 ruim € 150.000.*									
09.3 Duurzaamheid en milieubeheer	74040	2016	n.v.t.	119,4	26,4	-4,9			140,9
Stedelijke Bodemsanering en Nazorg Het reserveren van middelen voor de meerjarige stedelijke bodemsaneringsprogramma's en nazorgactiviteiten die conform gemaakte afspraken met het Rijk grotendeels vanuit Rijksmiddelen worden gefinancierd. *Toelichting: De dotaties van in totaal € 26,4 miljoen en onttrekkingen van in totaal € 4,9 miljoen in 2019 hebben plaatsgevonden in lijn met de werkzaamheden die voor Stedelijke Bodemsanering en Nazorg hebben plaatsgevonden. Van dit bedreag is € 1,4 miljoen besteed aan kleinere saneringsprojecten. De dotatie bestaat o.a uit ontvangsten rijk voor 10,8 miljoen en verrekening voorgaande jaren van € 11,0 miljoen.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
09.5 Begraafplaatsen en crematoria	90032	2018	0,7 mln	0,2	0,0	-0,3			0,0
Reserve DNNO (De Nieuwe Noorder/Ooster) Egaliseren van de marktconforme exploitatie van De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder. *Toelichting: De ontrekking aan deze reserve is ter dekking van het negatieve resultaat van de begraafplaatsen in 2019.*									
10.1 Grond	74002	2004	n.v.t.	648,7	105,0	-228,4		0,0	525,3
Reserve Vereveningsfonds Een deel van de reserve is benodigd als weerstandsvermogen en ter dekking van vastgestelde (voor)investeringen. Het resterende deel is de vereveningsruimte en is beschikbaar voor nieuwe investeringen in het kader van de gebiedsontwikkeling. *Toelichting: De onttrekkingen en dotaties hebben plaatsgevonden in lijn met de werkzaamheden die binnen de grondexploitaties die aan deze reserve zijn gekoppeld hebben plaatsgevonden in 2019. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf grondbeleid.*									
11.1 Wonen en bouwen	74041	2015	n.v.t.	30,6	0,0	-7,3	-8,2		15,1
Reserve Actieplan bouwstimulering Alloceren van middelen voor het stimuleren van woningbouw in Amsterdam. *Toelichting: "De onttrekking aan de reserve dekt de uitgaven voor huisvesting van statushouders van € 6,1 miljoen en huisvesting doelgroepen van € 1,1 miljoen. Gezien de ruimte in de reserve en conform raadsbesluitvorming is € 8,2 miljoen vrijgevallen ter bestrijding Japanse Duizendknop. Het saldo ultimo 2019 van € 15,1 miljoen is ter dekking van toekomstige projecten."*									
10.1 Grond	74044	2001	n.v.t.	11,6		-0,2			11,4
Reserve Wallengebied Deze reserve is bestemd voor planschadekosten in het kader van Project Wallengebied en de proceskosten van het project. *Toelichting: "In 2019 is onttrokken voor proceskosten. De activiteiten lopen nog door tot medio 2021."*									
10.1 Grond	77002	2004	n.v.t.	350,7	33,1	-11,5			372,3
Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties Dekking van de gebiedsontwikkeling op de Zuidas en de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de ontwikkeling van Zuidas Dok. *Toelichting: Er is in 2019 een bedrag van € 33,1 miljoen gedoteerd aan de reserve Zuidas. Dit betreft vooral opbrengsten van tussentijdse winstnemingen uit de grondexploitaties en een indexeringsvergoeding. De onttrekking uit de reserve van € 11,4 miljoen bestaat voornamelijk uit kosten voor bedrijfsvoering en een bijdrage aan het project Zuidasdok.*									
10.2 Erfpacht	74001	2004	n.v.t.	5.313,8	52,6		-82,7		5.283,6
Reserve afkoopsommen erfpacht Deze reserve dient voor de financiering van de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden. *Toelichting: "De dotatie in 2019 van in totaal € 52,5 miljoen betreft de in 2019 ontvangen afkoopsommen minus met name de meerwaarde van woningcorporatierechten die afgedragen wordt aan het Vereveningsfonds. Deze reserve dient voor de financiering van erfpachtgronden. Hierdoor hoeft de gemeente Amsterdam deze grondwaarde niet te financieren bij externe partijen. Het saldo van afgekochte gronden ultimo 2019 is € 5.283 miljoen. Tot 2019 bestond de reserve afkoopsommen uit afkoopsommen die ontvangen zijn van grond die in een vorig tijdvak was afgekocht en met de meerwaarde op afkoopsommen van niet woningcorporatierechten. De stand van de reserve ultimo 2018 is € 5.314 miljoen en dat is € 75 miljoen hoger dan de afgekochte grondwaarde. Als gevolg van de begin 2019 door de raad vastgestelde Nota financiering grondexploitaties en erfpachtuitgifte is het verschil (inclusief mutaties 2019)in 2019 overgedragen aan de nog te vormen 'Reserve financiering erfpachtgronden' waardoor het saldo van de 'Reserve afkoopsommen erfpacht' vanaf dan overeenkomt met de waarde van de afgekochte erfpachtgronden."*									
10.2 Erfpacht	74022	2004	n.v.t.	2,0			-2,0		0,0
Reserve egalisatie splitsingsunit erfpacht De egalisatiereserve splitsingsunit is ingesteld om toekomstige verliezen die verband houden met het splitsen van corporatiewoningen te dekken met splitsingswinsten die in het verleden zijn ontstaan. *Toelichting: Conform raadsbesluitvorming begin 2019 (vasttelling Nota financiering grondexplotatie en erfpachtuitgifte) is deze reserve in 2019 opgeheven.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620 ARS	Via onjuiste en/of balans	Rekening 2019
10.2 Erfpacht	74050	2019	"De maximale omvang is de omvang van de grondwaarde van in erfpacht uitgegeven grond waarvan de erfpachtcanonbetaling niet is afgekocht"	0,0	157,3	0,0		0,0	157,3
Reserve financiering erfpachtgrond "Het doel is zoveel mogelijk in erfpacht uitgegeven grond te financieren met eigen vermogen." *Toelichting: Als gevolg van begin 2019 door de raad vastgestelde Nota financiering grondexploitaties en erfpachtuitgifte is de reserve : reserve financiering erfpachtgrond' gevormd. Per saldo is € 157 miljoen gedoteerd, bestaande uit enerzijds overdracht vanuit de reserve afkoopsommem erfpacht (meerwaarde) € 82,7 miljoen en anderszijds saldo dotattie meerwaarde minus kosten overstapregeling € 74,5 miljoen.*									
11.1 Wonen en bouwen	76006	2004	n.v.t.	53,1		-0,5			52,6
Reserve Corporatiebudget Het Corporatiebudget wordt primair ingezet t.b.v. onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in Nieuw-West, in de Kolenkitbuurt in West, De Banne en Nieuwendam-Noord in Noord. Corporaties kunnen op projectbasis subsidies aanvragen. *Toelichting: De ontrekking in 2019 is ter dekking van een aantal subsidies, met name aan Rochdale voor € 0,3 miljoen en aan project ZON voor € 0,2 miljoen.*									
11.1 Wonen en bouwen	76019	2013	n.v.t.	0,4		-0,2			0,2
reserve warme voeten Stimulering van isolatie van en energie besparende maatregelen aan woningen. *Toelichting: In 2019 is een subsidie verleend aan !WOON voor het energiecoachproject in 2019 van totaal € 233.352. De resterende 179.025 is bestemd voor !WOON voor continuering van het energiecoachproject in 2020.*									
11.1 Wonen en bouwen	76050	2016	n.v.t.	0,5	0,8	-0,1			1,2
Stedelijke reserve Wonen boven winkels en bedrijven Stimuleren van het creëren van woonruimte boven winkels en bedrijven. *Toelichting: In 2019 zijn geen subsidies voor Wonen boven Winkels verstrekt. Conform begroting zijn alleen de kosten voor projectbegeleiding onttrokken.*									
11.1 Wonen en bouwen	87036	1997	n.v.t.	0,4		-0,2			0,2
Woningontrekking Dekking van de geraamde lasten voor casco funderingsonderzoeken, conform de door het AB van stadsdeel Centrum oorspronkelijk vastgestelde doelstelling voor de bestemmingsreserve Woningonttrekking. *Toelichting: In 2019 is voor € 163.000 onttrokken aan de reserve Woningontrekking voor de kosten voor diverse casco funderingsonderzoeken in stadsdeel Centrum.*									
11.1 Wonen en bouwen	87061	1999	n.v.t.	2,9					2,9
Verevening onroerend goed Dekken van de onrendabele top van panden die met een beleidsmatig doel worden aangeschaft (strategische aankopen) en egaliseren van exploitatieresultaten in de vastgoedportefeuille van stadsdeel Centrum. *Toelichting: In 2019 zijn er geen kosten gemaakt waarvoor dekking uit de reserve verevening onroerend goed benodigd is.*									
11.1 Wonen en bouwen	88050	2012	n.v.t.	1,3		-0,8			0,5
Stedelijke Vernieuwing "Opvangen van de risico's binnen de stedelijke ontwikkeling. Reserveren van middelen voor het nakomen van met partners overeengekomen verplichtingen i.v.m. de stedelijke ontwikkeling. Reserveren van middelen om aanvullende voorzieningen te treffen. Opvangen van risico's van planschade. Interimbeheer bij herinrichting. De 10% bijdrage aan de kosten voor inrichting woonomgeving bij stedelijke vernieuwingsplannen." *Toelichting: In 2019 is € 844.000 onttrokken ten behoeve van het project op de Jacob van Weesenbekestraat. De straat heeft een integrale herinrichting ondergaan, inclusief vervangen van de verlichting.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
11.1 Wonen en bouwen	91078	2014	n.v.t.	0,9		-0,4			0,4
Stimuleringsfonds SEG In kunnen spelen op onvoorziene sociale, economische en fysieke ontwikkelingen in de stedelijke vernieuwing. *Toelichting: "De onttrekkingen voor 2019 hebben betrekking op gemaakte kosten voor de realisatie van het kunstwerk in het tunneltje Liedewijdepad (voetgangerstunnel), voor het kunstgrasveld op het Balboaplein (cofinanciering met de Cruyff Foundation) en het upgraden van het plein, en voor de realisatie van een duurzaam portiersgebouw bij de Westergasfabriek."*									
11.3 Groen en dierenwelzijn	67042	2016	n.v.t.	2,3	0,1	-0,6			1,7
Reserve Herplantfonds De middelen worden ingezet voor compensatie van gekapte bomen, conform het vastgestelde beleid ten aanzien van compensatie en herplanting van bomen. *Toelichting: De uitgaven voor het planten van nieuwe bomen bedragen € 0,6 miljoen.*									
11.3 Groen en dierenwelzijn	67050	2019	n.v.t.	0,0	5,0	-0,3			4,7
Kwaliteitsimpuls Groen De reserve wordt gebruikt om te investeren in parken (groen). Doelstelling 11.3.1 Amsterdam is een stad voor mens, plant en dier met groene plekken in alle buurten en goed onderhouden parken en bos. *Toelichting: In 2019 is voor het Martin Luther King park € 0,3 miljoen uitgegeven. In september 2019 is door de raad besloten om voor dit park totaal € 970.000 beschikbaar te stellen om in de jaren 2019 tot en met 2021 dit park te verbeteren.*									
11.3 Groen en dierenwelzijn	70040	2010	n.v.t.	1,7	0,0	-0,2	-1,5		0,0
Bestemmingsreserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR) Deze bestemmingsreserve is ingesteld om arealen in de Openbare Ruimte een kwaliteitsimpuls te geven waarvoor geen technische noodzaak is maar een economisch of sociaal stimulans. *Toelichting: Conform raadsbesluit wordt deze reserve opgeheven en is het saldo van deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF)*									
11.3 Groen en dierenwelzijn	82010	2019	n.v.t.	0,0					0,0
Reserve Aanpak Japanse Duizendknoop Deze reserve is ingesteld voor de bestrijding van de Japanse duizendknoop. *Toelichting: Deze reserve wordt in 2019 opgeheven.*									
11.3 Groen en dierenwelzijn	82048	2012	n.v.t.	0,0					0,0
Baggeren Uitvoeren baggerwerkzaamheden ter bevordering van natuurvriendelijke oevers aan de Sloterplas. *Toelichting: Saldo is bij B2020 gestort in reserve Achterstallig Onderhoud*									
11.3 Groen en dierenwelzijn	87052	2007	n.v.t.	0,7	0,0	-0,3			0,4
Groenfonds Het kunnen uitvoeren van de voorstellen voor het uitbreiden, vernieuwen en verbeteren van het groen en het daarmee samenhangende beheer. *Toelichting: In 2019 is € 0,3 miljoen onttrokken aan de reserve Groenfonds. Deze middelen zijn gebruikt voor de vergroening van de Knowledge Mile Park en Weesperplein.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12075	2019	n.v.t.	0,0	6,3				6,3
Reserve overheveling gemeentefondsmiddelen decembercirculaire "Het overhevelen van middelen afkomstig uit het gemeentefonds, die bij de decembercirculaire worden toegekend." *Toelichting: Dit betreffen gemeentefondsmiddelen die toegekend zijn via de decembercirculaire van het Rijk. Omdat niet alle middelen meer konden worden besteed in 2019, worden ze via deze reserve overgeheveld naar 2020.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12001	1995	Afhankelijk van de geinventariseerde risico's	347,3	0,4				347,7
Algemene Reserve Een buffer voor het kunnen opvangen van niet structurele financiële tegenvallers. *Toelichting: De algemene reserve is verminderd met het negatief rekeningresultaat van 2018 van € 35,9 miljoen en vermeerderd met € 36,3 miljoen vooral vanwege het renteresultaat over 2019. Per saldo wordt € 0,4 miljoen toegevoegd aan de reserve.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12001	NVT	n.v.t.	-35,9		35,9			0,0
Jaarrekeningresultaat Resultaatafwikkeling t-1 en resultaat t zijn onderdeel van de algemene reserve en op deze manier apart zichtbaar gemaakt. *Toelichting: Het jaarrekeningeresultaat 2018 is ten laste van de algemene reseve gebracht.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12006	2000	6,5 mln	6,5					6,5
Reserve financiering NV Zeedijk Het met eigen middelen financieren van de uitbreiding van de gemeentelijke deelneming in de NV Zeedijk. *Toelichting: De financieringsreserve is in overeenstemming met de boekwaarde van de deelneming NV Zeedijk.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12072	2014	n.v.t.	73,3		-73,3			0,0
Reserve budgetoverheveling restanten incidentele middelen Het naar volgende boekjaren meenemen van restanten van incidenteel toegekende middelen. *Toelichting: De onttrrekking aan de reserve heeft betrekking op de afronding van prioriteiten uit 2018. Aan de reserve hebben geen dotaties plaatsgevonden, omdat deze niet meer gebruikt wordt vanaf 2019 voor het overhevelen van incidentele middelen. Conform raadsbesluitvorming bij Voorjaarsnota 2019.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12096	2007	78,8 mln	78,8					78,8
Reserve financiering deelneming GVB Het met eigen middelen financieren van de uitbreiding van de gemeentelijke deelneming in de NV GVB. *Toelichting: De stand van de reserve is gelijk aan de boekwaarde van de deelneming GVB*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12100	2008	n.v.t.	32,7		-6,8			25,9
Reserve frictiekosten 1 Stad 1 Opgave In 2013 is voor de dekking van verwachte frictiekosten voor diverse organisatieonderdelen in het kader van de operatie 1 Stad 1 Opgave een reserve ingesteld. Het betreft diverse maatregelen (21) die gepaard kunnen gaan met frictiekosten. *Toelichting: Over de onttrekking is besloten bij jaarverslag 2018. Dit betreffen frictiekosten die in 2018 zijn gemaakt en conform de systematiek in 2019 worden onttrokken aan de reserve.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12115	2017	n.v.t.	230,3	6,7	-126,5	-78,1		32,6
Meerjarige Intertemporele Compensatie Het verevenen van de begrotingsruimte over meerdere jaren waarbij de begroting meerjarig per jaar sluitend wordt gehouden, terwijl de begroting ook reëel en structureel in evenwicht is. *Toelichting: De vrijval betreft het overzetten van de coalitiemiddelen naar een aparte reserve coalitiemiddelen. De dotatie betreft een meerjarige neutrale kasschuif (€ 5,1 miljoen) en het doorschuiven van budget voor de implementatie van de omgevingswet (€ 1,6 miljoen). De onttrekking betreft de meerjarige intertemporele overheveling.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12158	2011	11,3 mln	11,3					11,3
Reserve financiering lening NEMO Deze reserve dekt de gemeentelijke lening aan NEMO. *Toelichting: De stand van de reserve is gelijk aan de stand van de gemeentelijke lening aan NEMO die ermee wordt gefinancierd.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12201	2015	n.v.t.	10,8			-2,0		8,8
Reserve bijdrage Schuldaflossing Het verbeteren van de schuldpositie van de gemeente door het gebruiken van incidentele meevallers voor het afboeken op de boekwaarde van activa in de openbare ruimte. *Toelichting: Bij de begroting 2020 is besloten € 2,0 miljoen vrij te laten vallen in 2019. De vrijval is ingezet voor het extra afschrijven van investeringen in de openbare ruimte en verkeerinstallaties.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12560	2014	n.v.t.	51,8	0,0	-0,7	-0,6		50,6
Amsterdams Investeringsfonds financieel Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking in de stad met een grote waarde voor Amsterdam te bevorderen. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het fonds niet van de grond komen. Investeringen uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen. Met het AIF financieel deel worden leningen gefinancierd die in het kader van de doelstelling zijn toegekend. *Toelichting: De onttrekking is bestemd voor het Proof of Concept Fund, voor een bijdrage aan het Vumc voor het Health Inc programma. De vrijval betreft aflossingen op leningen.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12561	2014	n.v.t.	5,9		-1,9	0,0		3,9
Amsterdams Investeringsfonds maatschappelijk Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking in de stad met een grote waarde voor Amsterdam te bevorderen. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het fonds niet van de grond komen. Investeringen uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen. Uit het AIF maatschappelijk deel worden subsidies verstrekt die in het kader van de doelstelling zijn toegekend. *Toelichting: De onttrekking betreft grotendeels een subsidie van € 0,5 miljoen voor het Tracer Center en € 1,2 miljoen voor het Amsterdam Health Technology Institute.*									
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12562	2019	n.v.t.	0,0	95,7	-43,4			52,2
Reserve Coalitiemiddelen De reserve Incidentele coalitiemiddelen is bedoeld om de specifieke incidenteel aangewezen coalitiemiddelen in de coalitieperiode beschikbaar te houden. *Toelichting: De dotatie aan deze nieuwe reserve bestaat uit het overhevelen van de incidentele coalitiemiddelen van € 78,1 miljoen uit de reserve Intertemporele compensatie. Daarnaast worden de in 2019 onbestede middelen vooral voor Joodse tegoeden (€ 4,2 miljoen), Kansengelijkheid (€ 4,0 miljoen), ontwikkelbuurten (€ 5,0 miljoen) en het namenmonument (€ 2,8 miljoen) gedoteerd aan de reserve. De onttrekking van 43,4 miljoen betreft de dekking van incidentele coalitiemiddelen in 2019*									
B.1 Overhead	21073	2013	n.v.t.	0,3		-0,2			0,1
Egalisatiereserve AFS Deze reserve is bedoeld om schommelingen in de interne AFS-tarieven tijdens de AFS-uitrol zoveel mogelijk tegen te gaan. *Toelichting: In 2019 is onttrokken conform begroting. De reserve loopt in 2020 ten einde.*									
B.1 Overhead	23001	2015	n.v.t.	0,6		-0,6			0,0
Reserve WW De reserve dient ter dekking van toekomstige WW verplichtingen. *Toelichting: De stand is conform verwachting nu 0. Verloop: de reserve is conform begroot in Q2 ingezet voor de WW uitkeringen. De reserve kan worden afgesloten.*									
B.1 Overhead	24001	2018	n.v.t.	1,0		-0,7			0,3
Reserve gemeentelijk wagenparkbeheer Het inbedden van de (nieuwe) beheersactiviteiten (inrichting, professionalisering en verduurzaming) voortvloeiende uit de inbesteding van het wagenparkbeheer. *Toelichting: In 2019 is ca. € 0,7 miljoen besteed aan de doorontwikkeling van het centrale beheer van het gemeentelijke wagenpark. Het gaat hierbij om activiteiten als; opstellen van een transitieplan en procesbeschrijvingen. Het restant ad € 0,3 miljoen zal in 2020 worden aangewend voor de afronding van het project.*									
B.1 Overhead	43002	2006	n.v.t.	0,7					0,7
Financieringsreserve Stadsbank van Lening Dekking van de afschrijvingslasten van de investering VIS – belenen. *Toelichting: Door vertraging in het project blijven de middelen beschikbaar in de reserve. Vanaf 2020 worden kapitaallasten gedekt uit deze reserve.*									
B.1 Overhead	71004	2015	n.v.t.	1,6		-0,3			1,2
Financiering huisvesting gemeentelijk apparaat Dekking van een deel van de afschrijvingslasten voor de huisvesting van de gemeentelijke organisatie. *Toelichting: Onttrekkingen hebben plaatsgevonden conform de begroting. De stand is als verwacht.*									
B.1 Overhead	71268	2014	n.v.t.	4,4		-0,7			3,7
Reserve gemeentelijke huisvestingsprojecten Dekking van tijdelijke exploitatietekorten van de Businesscase III (verbouwing Stadhuis) en Businesscase IV (optimalisatie ambtenarenhuisvesting). *Toelichting: Onttrekkingen hebben plaatsgevonden conform de begroting. De stand is als verwacht.*									
B.2 Vastgoed	71005	2015	n.v.t.	44,5	0,2	-1,7			43,0
Financiering gemeentelijk vastgoed Dekking van een deel van de afschrijvingslasten van het vastgoed in eigendom van de gemeente. *Toelichting: Onttrekkingen hebben plaatsgevonden conform de begroting. De stand is als verwacht.*									

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2018	Dotatie 9610	Onttrekking 9615	Vrijval 9620	Via onjuiste ARS en/of balans	Rekening 2019
B.3 Bestuur	17204	2007	1,5 mln	1,5					1,5
Raadsonderzoeken Dekking van de kosten als de gemeenteraad besluit tot een onderzoek. *Toelichting: De maximale omvang van de reserve van € 1,5 miljoen is bereikt. Daarom heeft er geen toevoeging aan de reserve plaatsgevonden in 2019.*									
				8.209,8	**874,9**	**-793,1**	**-249,4**	**0,0**	**8.042,2**

8.3 Verloopstaat voorzieningen

8.3 Verloopstaat voorzieningen

Bedragen x €

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2018	Dotatie 9625	Onttrekking 9630	Vrijval 9635	Via onjuiste ARS en/of via de balans	Rekening 2019
1.2 Openbare orde en veiligheid	84004	2014	a	0,5		0,0			0,5
Dekking van extra kosten van boventalligheid en arbeidsongeschiktheid Dekking van de salarislasten en de WW en WIA-lasten die het gevolg zijn van boventalligheid en arbeidsongeschiktheid. *Toelichting: De voorziening wordt jaarlijks geactualiseerd. Het saldo eind 2019 is toereikend voor de komende jaren*									
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	68002	1995	c	10,4	4,2	-3,6			11,0
Groot onderhoud Parkeergebouwen Voorziening is gevormd voor het te plegen groot onderhoud. *Toelichting: In 2019 is er voor € 4,2 miljoen gedoteerd aan deze voorziening vanuit de reserve Stedelijk Mobilietsfonds. Daarnaast is er in 2019 gestart met de aanbestedingen en inspecties voor groot onderhoud. Dit heeft geleid tot een onttrekking van € 3,6 miljoen.*									
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	68072	2013	a	1,9		-0,3			1,6
Sociaal Plan Cition Uit deze voorziening wordt het verschil tussen het huidige loon bij EPS (Egis Parking Service) en het loon bij BV Cition betaald, conform de afspraken die bij de overgang van het personeel gemaakt zijn. *Toelichting: In 2019 zijn de frictiekosten onttrokken voor een bedrag van € 160.421. Daarnaast is de geraamde verhoogde WGA premie van € 132.000 onttrokken. De stand is nodig om aan de toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen.*									
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	89024	2014	c	0,1			-0,1		0,0
VRZ Gr. Onderh. Garage Bezaanj. Deze voorziening is ingesteld voor groot onderhoud van parkeergarage Bezaanjachtplein. *Toelichting: De voorziening Parkeergarage Bezaanjachtplein is vrijgevallen in de exploitatie.*									
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	82001	2013	c	0,7	0,4				1,1
Vervanging en Onderhoud beheer Werf Ter dekking van de kosten van groot- en planmatig onderhoud aan de reinigingswerf Jacob Bontiusplantsoen, zowel voor wat betreft het gebouw als voor de gebouwgebonden voorzieningen inclusief het deel dat binnen de VVE valt. *Toelichting: De jaarlijks bijdrage aan de Werf Jacob Bontiusplaats is conform begroting. In afwachting van de businesscase Werven zijn er in 2019 geen bestedingen gedaan.*									
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70003	2010	c	6,0	6,8	-3,9	-9,0		0,0
Voorziening Groot onderhoud openbare ruimte (VGO) Doel van deze voorziening is de openbare ruimte op een aanvaardbaar kwalitatief niveau te houden. *Toelichting: Volgens raadsbesluit wordt deze voorziening opgeheven in 2019. Het saldo van deze voorziening is toegevoegd aan de reserves Stadsbehoud en Stedelijk Mobiliteitsfonds.*									
2.3 Openbaar vervoer	70058	2007	e	194,5		-7,0			187,5
Integraal vervoerssysteem veren Exploitatielasten die verband houden met de veerverbindingen over het Noordzee Kanaal. *Toelichting: "In 2019 is € 7 miljoen onttrokken ter dekking van de exploitatiekosten GVB contract en frictiekosten. De kosten dekken zowel de eerste aanbetaling van aanbesteding Noordzeekanaal veren als die van de laadinfrastructuur Noordzeekanaal veren."*									
2.3 Openbaar vervoer	12116	2013	b	0,3			-0,3	0,0	0,0
Voorziening exogene risico's Noord/Zuidlijn Deze voorziening dient ter dekking van exogene risico's die zich mogelijk voordoen bij de NoordZuidlijn met als doel stagnatie en vertragingskosten in het project te voorkomen. *Toelichting: De voorziening is niet meer benodigd in 2019 en valt daarom vrij.*									

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2018	Dotatie 9625	Onttrekking 9630	Vrijval 9635	Via onjuiste ARS en/of via de balans	Rekening 2019
4.1 Kunst en cultuur	79001	2016	a	0,3		-0,1			0,3
Danscentrum Dansmakers Amsterdam "Dansmakers ontvangt voor 2017-2020 € 155.000 per jaar en heeft aangegeven de huur vanaf 2017 niet meer te kunnen voldoen. De boekwaarde van het danspodium in het gebouw van Woningcorporatie Eigen Haard, zou hierdoor eigenlijk afgeboekt moeten worden. Eigen Haard en de gemeente zijn in overleg om het danspodium te behouden voor de gemeente Amsterdam. Daarom wordt het activum niet afgeboekt, maar een voorziening ingesteld, tot het duidelijk is of het podium wel of niet behouden blijft." *Toelichting: De voorziening voor het Podium is verlaagd gelijk aan de afname van de boekwaarde van het Podium door afschrijving.*									
4.1 Kunst en cultuur	90007	2004	e	0,6	0,0	-0,1		0,0	0,5
Verwervingsfonds CBK Bewaren (gespaarde) bedragen van derden t.b.v. verwerving kunst. *Toelichting: Deze voorziening bevat de spaartegoeden van klanten van het Centrum Beeldende Kunst (CBK). Klanten van het CBK sparen maandelijks een bedrag bij hun abonnement.Het bedrag kunnen zij inzetten voor de aanschaf van kunst. Er is in 2019 meer onttrokken dan vooraf was verwacht.*									
5.1 Onderwijs	55002	NVT	e	0,1		-0,1			0,0
Linnenbeursje Bekostiging van de uitdeling van hemden en schoenen aan leerlingen van bepaalde scholen. *Toelichting: In het kader van Voortijdig Schoolverlaters (VSV) heeft in 2019 een onttrekking aan deze voorziening plaatsgevonden voor een bedrag van € 120.000. Het volledige saldo van de voorzieningen (met ID-nr. 55002) is hiermee onttrokken.*									
5.1 Onderwijs	55003	NVT	e	0,1		-0,1			0,0
Voormalige tussenscholen Het geven van aanmoediging of extra douceurs aan kwekelingen op bepaalde scholen. *Toelichting: In het kader van Voortijdig Schoolverlaters (VSV) heeft in 2019 een onttrekking aan deze voorziening plaatsgevonden voor een bedrag van € 75.000. Het volledige saldo van de voorzieningen (met ID-nr. 55003) is hiermee onttrokken.*									
5.1 Onderwijs	55001	NVT	e	0,1		-0,1			0,0
Onbekende gever Prijzen uitreiken aan oud-leerlingen van de Stadsarmenschool. *Toelichting: In het kader van Voortijdig Schoolverlaters (VSV) heeft in 2019 een onttrekking aan deze voorziening plaatsgevonden voor een bedrag van € 53.000. Het volledige saldo van de voorzieningen (met ID-nr. 55001) is hiermee onttrokken.*									
5.1 Onderwijs	55005	NVT	e	0,0		0,0			0,0
Ontslagen meisjes Rentebaten zijn bestemd voor een culturele bijdrage aan het eindfeest van alle leerlingen. *Toelichting: In het kader van Voortijdig Schoolverlaters (VSV) heeft in 2019 een onttrekking aan deze voorziening plaatsgevonden voor een bedrag van € 33.000. Het volledige saldo van de voorzieningen (met ID-nr. 55005) is hiermee onttrokken.*									
5.1 Onderwijs	55006	NVT	e	0,0		0,0			0,0
De Geijselaar Rentebaten zijn bestemd voor een culturele bijdrage aan het eindfeest van alle leerlingen. *Toelichting: In het kader van Voortijdig Schoolverlaters (VSV) heeft in 2019 een onttrekking aan deze voorziening plaatsgevonden voor een bedrag van € 53.000. Het volledige saldo van de voorzieningen (met ID-nr. 55006) is hiermee onttrokken.*									
5.1 Onderwijs	55004	NVT	e	0,0		0,0			0,0
Openbare scholen BLO Ondersteuning van het onderwijs aan zwakzinnigen in Amsterdam. *Toelichting: In het kader van Voortijdig Schoolverlaters (VSV) heeft in 2019 een onttrekking aan deze voorziening plaatsgevonden voor een bedrag van € 8.000. Het volledige saldo van de voorzieningen (met ID-nr. 55004) is hiermee onttrokken.*									

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2018	Dotatie 9625	Onttrekking 9630	Vrijval 9635	Via onjuiste ARS en/of via de balans	Rekening 2019
5.1 Onderwijs	55007	NVT	e	0,0		0,0			0,0
Quien Rentebaten zijn bestemd voor een culturele bijdrage aan het eindfeest van alle leerlingen. *Toelichting: In het kader van Voortijdig Schoolverlaters (VSV) heeft in 2019 een onttrekking aan deze voorziening plaatsgevonden voor een bedrag van € 1.000. Het volledige saldo van de voorzieningen (met ID-nr. 55007) is hiermee onttrokken.*									
6.1 Sport	56050	2017	c	6,1	3,0	0,0			9,1
Voorziening Groot Onderhoud Sport Meerjarig grootonderhoud van sporthallen, sportparken en zwembaden. *Toelichting: Voor de zwembaden en de hallen is een meerjarig onderhoudsplan. Het te doteren bedrag is gebaseerd op het in het MJOP opgenomen benodigde onderhoud in sportaccommodaties voor de komende 25 jaar. In 2019 zijn de geplande werkzaamheden niet uitgevoerd, vanwege vertraging in het inkoop en aanbestedingstraject en worden de geplande werkzaamheden daarom pas in 2020 uitgevoerd.*									
7.3 Armoede en schuldhulp	52001	2017	a	0,5		-0,5			0,0
Afwikkeling claim Zorginstituut Nederland Afwikkeling claim Zorginstituut Nederland. *Toelichting: De claim met zorginstituut is in 2019 afgewikkeld en het volledige bedrag uit de voorzien is daarmee onttrokken.*									
8.1 Basisvoorzieningen en diversiteit	57059	2011	b	1,1					1,1
Frictiekosten Uitplaasing Ambulancedienst "Frictiekosten (pensioenen, VPL*) Ambulancedienst te betalen in 2020/2021." *Toelichting: Er hebben zich geen kosten voorgedaan die ten laste van deze voorziening geboekt kunnen worden. Naar verwachting gaat er in 2020 of 2021 afgerekend worden.*									
8.1 Basisvoorzieningen en diversiteit	57060	2015	b	0,4					0,4
Materiële Controle DBC 2014-16 Opvangen van terugbetalingen van DBC-inkomsten over 2014-2016 na afronding van de materiele controles door de zorgverzekeraar. *Toelichting: Er hebben zich geen kosten voorgedaan die ten laste van deze voorziening geboekt kunnen worden. Naar verwachting wordt de controle in 2020 of 2021 afgerond.*									
8.1 Basisvoorzieningen en diversiteit	55026	1966	e	0,4	0,0				0,4
Verzorgingshuizen ouden van dagen Fonds bestemd voor dekking van uitgaven door de gemeente aan voorzieningen voor bejaarden. *Toelichting: In 2019 is er voor ruim € 6.000 toegevoegd aan de voorziening zodat de stand geactualiseerd is.*									
8.3 Individuele voorzieningen	55027	1968	e	1,1	0,0	-0,1			1,1
Burgerlijke instellingen maatsch. Zorg Fonds t.b.v. nooddruftige burgers. *Toelichting: De onttrekking van € 0,1 miljoen aan de voorziening BIMZ (Burgelijke instellingen Maatschappelijke Zorg) is gelijk aan de, in 2019, toegekende subsidies aan diverse instellingen die burgers ondersteunen waarvoor geen regulier vangnet bestaat. De dotatie aan de voorziening is om de voorziening naar het benodigde niveau te brengen.*									
8.3 Individuele voorzieningen	57092	2015	a	0,6		-0,2			0,5
Voorziening Veilig thuis Personele frictiekosten Veilig Thuis. *Toelichting: In 2019 is er voor € 0,2 miljoen onttrokken aan de voorziening voor personele frictiekosten veilig thuis.*									
8.3 Individuele voorzieningen	55064	2012	a	2,2	0,7				3,0
Voorziening Verhuiskostenvergoeding WMO Dekking kosten verhuiskostenvergoeding WMO oude jaren. *Toelichting: Aan de voorziening is een bedrag gedoteerd van € 0,7 miljoen om tot het benodigde saldo van de verwachte verhuiskostenvergoeding Wmo te komen. De voorziening heeft een doorlopend karakter.*									

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2018	Dotatie 9625	Onttrekking 9630	Vrijval 9635	Via onjuiste ARS en/of via de balans	Rekening 2019
8.3 Individuele voorzieningen	55120	2019	e	0,0	4,1	-0,6			3,6
Voorziening transformatiefonds jeugd In het voorjaar van 2018 heeft het ministerie van VWS het landelijk Actieprogramma Zorg voor de Jeugd opgesteld. Daarbij werd geld, het Transformatiefonds, beschikbaar gesteld waarmee de belangrijkste knelpunten in de jeugdhulp structureel en in onderlinge samenhang aangepakt worden. *Toelichting: In 2019 heeft de regio Amsterdam-Amstelland middelen ontvangen vanuit het Transformatiefonds Actieprogramma Zorg van het Ministerie VWS voor 2019-2021. Deze middelen zijn in 2019 voor een deel besteed aan het verbeteren van de jeugdhulp in de regio. Het restant is gedoteerd aan de voorziening. Het eindsaldo 2019 bedraagt € 3,6 miljoen.*									
9.1 Riool en drinkwater	96001	2005	c	5,5	1,1				6,7
Rioolrecht Egalisatiefonds voor de tarieven rioolheffing. *Toelichting: In 2019 heeft er een dotatie van 1.1 mln. euro aan deze egalisatievoorziening plaatsgevonden. De hoogte van de dotatie aan de egalisatievoorziening voor de tarieven rioolheffing is gebaseerd op het saldo van lasten en baten van de rioleringstaak.*									
10.1 Grond	13076	2014	b	0,8		-0,8			0,0
Niet opgevraagde tegoeden Terugbetalen van de door de gemeente (aan teruggekeerde Joodse burgers) opgelegde boetes over de niet-tijdig betaalde canon tijdens de Tweede Wereldoorlog en het terugbetalen van niet opgevraagde tegoeden (van niet teruggekeerde Joodse burgers) bij de Gemeentegiro. *Toelichting: "Deze voorziening bedraagt € 0, maar kan nog niet worden afgesloten. De subsidies zijn uitbetaald. Bij definitieve verantwoording over de uitbetaalde subsidies kunnen er nog bedragen terugkomen. Deze dienen dan weer in deze voorziening gestopt te worden, zodat college over dit restant weer een nieuw besluit kan nemen."*									
10.1 Grond	74011	2004	a	8,9	0,2		-1,0		8,1
Voorziening grondgerelateerde kosten buiten grexen "Deze voorziening is ingesteld om bijdragen aan derden te kunnen dekken. Deze externe bijdragen zijn gerelateerd aan de gebiedsontwikkeling in Amsterdam en worden gedekt uit het Vereveningsfonds. Het gaat bijvoorbeeld om toegezegde bijdragen aan woningcorporaties vanuit het gronddeel van het voormalige Stimuleringsfonds en bijdragen aan infrastructurele projecten die niet door de gemeente worden uitgevoerd." *Toelichting: In de voorziening van € 8,1 miljoen is een aandeel van € 4,2 miljoen opgenomen voor bijdragen aan corporaties voor drie projecten: De Punt Noord, Delflandplein/Staalmanplein – Hoefijzer, Slotermeer Noord/A en Kolenkitbuurt Middengebied. Verder is € 3,9 miljoen gereserveerd voor een betaling aan Prorail. De vrijval betreft Struikbuurt.*									
11.3 Groen en dierenwelzijn	67050	2018	c	2,5					2,5
Voorziening onderhoud Vinkeveense plassen Financieren van noodzakelijk onderhoud Vinkeveense Plassen t/m 2025, zoals afgesproken bij de uittreding van Amsterdam uit het recreatieschap. *Toelichting: De voorziening wordt aangehouden voor het onderhoud dat nog tot en met 2025 zal plaatsvinden. In 2019 zijn er geen onderhoudskosten geweest die gedekt worden uit deze voorziening.*									
11.3 Groen en dierenwelzijn	88012	n.v.t.	c	0,3			-0,3		0,0
Groenvoorzieningen plantsoenen Het dekken van kosten van klein onderhoud aan plantsoenen. *Toelichting: De voorziening voor klein onderhoud en plantsoenen is niet meer nodig. De voorziening is in 2019 vrijgevallen.*									
A.1 Financiering en deelnemingen	12042	1890	e	0,8					0,8
Sophia Augusta/Lopez Suasso Legaat van de weduwe Sophia Adriana Lopez Suasso-de Bruijn ten behoeve van het behoud van de aan Amsterdam gelegateerde 'inboedel en woonhuis. *Toelichting: Geen mutaties in 2019. In 2020 wordt de inzet van de voorziening nader beoordeeld.*									
A.1 Financiering en deelnemingen	12043	1889	e	0,2					0,2
Willet Holthuysen Het inzetten van de renteopbrengst ten behoeve van het onderhoud van het woonhuis en inboedel in het museum Willet Holthuysen. *Toelichting: Geen mutaties in 2019. In 2020 wordt de inzet van de voorziening nader beoordeeld.*									

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2018	Dotatie 9625	Onttrekking 9630	Vrijval 9635	Via onjuiste ARS en/of via de balans	Rekening 2019
A.1 Financiering en deelnemingen	12118	2014	b	4,0		-1,2			2,8
Voorziening Sluisjes Halfweg Voorziening ter dekking van de afkoop van verplichtingen om bij te dragen aan de kosten voor een veilige afvoer van het boezemwater in het kanaal Halfweg. *Toelichting: Een gedeeltelijke afkoop van de verplichting tot bijdrage aan sluisjes Halfweg heeft in 2019 plaatsgevonden.*									
A.1 Financiering en deelnemingen	13004	1496	e	0,1					0,1
Vicarygoederen Een inwoner van Amsterdam heeft tot zijn overlijden recht op (2/3) van de opbrengst van het vicarie. *Toelichting: Saldo blijft staan tot 2053.*									
A.1 Financiering en deelnemingen	13015	1820	e	0,6					0,6
Gildenfondsen Het kapitaal is eeuwigdurend uitgeleend aan het ministerie van Financien d.m.v. grootboekleningen. *Toelichting: De voorziening is ter dekking van de financiële vaste activa.*									
B.1 Overhead	12041	2002	b	20,2	2,6	-1,5	-3,6		17,7
Juridische risico's Het afdekken van risico's van belang bij juridische aangelegenheden. *Toelichting: De mutaties in de voorziening juridische risico's worden gezien het karakter ervan niet toegelicht.*									
B.1 Overhead	13016	1820	e	0,9		0,0			0,8
Liefdadigheidsdoelen Doel is financiële hulpverlening aan inwoners van Amsterdam die in urgente financiële noodsituaties verkeren, waarbij een voorliggende voorziening niet (meer) beschikbaar is. *Toelichting: De burgemeester heeft een jaarlijks budget voor liefdadigheidsdoelen. Indien er budget overblijft, wordt dit gedoteerd aan deze voorziening. Deze voorziening is bestemd voor gevallen waarbij het jaarlijkse budget niet toereikend is.*									
B.1 Overhead	23002	2015	b	4,8		-1,4			3,4
Dekking financiële risico's (voormalig) personeel De voorziening is bedoeld om verplichtingen aan (voormalig) personeel in het kader van vervroegde uittreding, boventalligheid, (B)WW, wachtgeld, uitbetaling aanvullende (nabestaanden) pensioenen en aanspraken op de nieuwe FWS-regeling (50-100 regeling) te bekostigen. *Toelichting: De onttrekking voorziening is conform begroting ingezet uitkeringen voormalig personeel en FWS-ers.*									
B.1 Overhead	23010	2018	b	0,6	0,7	-0,1			1,2
Premie reparatie uitkering WW De reparatie-WW dient als aanvulling op de verkorte maximale WW-duur. *Toelichting: De onttrekking voorziening is conform begroting ingezet voor uitkeringen pensioenen bestuurders centrale stad.*									
B.1 Overhead	23005	1956	b	0,2		-0,1			0,1
Pensioenfonds Concertgebouworkest Uitbetaling van aanvullend pensioen aan gepensioneerden van het Concertgebouworkest met dienstjaren van voor 28 december 1956 – de datum waarop de personeelsleden het ambtenaarschap in de zin van de Algemene Burgerlijke Pensioenwet hebben verworven –, of hun nabestaanden. *Toelichting: De onttrekking voorziening is conform begroting ingezet voor uitkeringen pensioenen Concertgebouw.*									
B.1 Overhead	71006	2015	c	30,8	11,4	-8,1			34,0
Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat Het doel van de voorziening is de egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van huisvesting gemeentelijk apparaat. *Toelichting: Op basis van de meerjarenonderhoudsplannen is € 11,4 miljoen gedoteerd aan de voorziening. Dit is inclusief een dotatie voor de GGD panden die in deze voorziening is ondergebracht en € 0,2 miljoen van de coalitiemiddelen voor verduurzaming Vastgoed. Daarnaast is € 8,1 miljoen onttrokken voor groot onderhoud aan gemeentelijk vastgoed.*									

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2018	Dotatie 9625	Onttrekking 9630	Vrijval 9635	Via onjuiste ARS en/of via de balans	Rekening 2019
B.2 Vastgoed	71007	2015	c	39,2	15,1	-18,2			36,1
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. *Toelichting: Op basis van de meerjarenouderhoudsplannen is € 15,1 miljoen gedoteerd aan de voorziening. Dit is inclusief een dotatie van € 1,2 miljoen van de coalitiemiddelen voor verduurzaming Vastgoed. Daarnaast is € 18,2 miljoen onttrokken voor groot onderhoud aan gemeentelijk vastgoed.*									
B.3 Bestuur	23003	2001	b	17,1	4,4	-0,6		-2,2	18,8
Waardeoverdracht pensioenen (gewezen) wethouders Bekostiging van pensioenuitkeringen en waardeoverdracht van opgebouwde pensioenrechten van wethouders naar een ander pensioenfonds, conform de Wet APPA (Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers). *Toelichting: De onttrekking voorziening is conform begroting ingezet uitkeringen WW uitkering. De dotatie is conform begroting en is gedoteerd vanuit de inhouding reserve WW.*									
B.3 Bestuur	23026	2014	b	40,6	11,9	-1,1		2,2	53,6
Pensioenfonds SD Wethouders Bekostiging van pensioenuitkeringen en waardeoverdracht van opgebouwde pensioenrechten naar een ander pensioenfonds van voormalig leden dagelijks besturen stadsdelen die voor maart 2014 in functie waren en daarmee onder de Wet APPA vielen. (APPA = Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers.) *Toelichting: De onttrekking voorziening is conform begroting ingezet voor uitkeringen pensioenen bestuurders stadsdelen.*									
				406,1	**66,7**	**-49,6**	**-14,2**	**0,0**	**409,0**

8.4 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen

8.4 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen

(Bedragen in €)

Naam specifieke uitkering	Saldo 31-12-2018	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terug-betalingen	Saldo 31-12-2019
Europese overheidslichamen				
Local Welcome policies EU migrants	10.313	23.364	10.313	23.364
Garantiefonds microkrediet (van Rijk)	650.384	-	200.000	450.384
ZonMW	20.000	-	20.000	-
EFRO House of Skills		634.603	-	634.603
Totaal Europese overheidslichamen	**680.697**	**657.967**	**230.313**	**1.108.351**
Rijk				
Stimulering Regeling Duurzame Energieproductie	267			267
Besluit Rijksubsidering Instandhouding Monumenten	202.319	170.362		372.681
Verplaatsen van Tennispark Joy t.b.v. de verbreding van de A10	365.024	317.137		682.161
RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centra)	37.528		37.528	-
Crimineel Vermogen 2018-2019	330.000		330.000	-
Versterkingsplan IA 2018-2019	454.450		454.450	-
Gem RDAM magneetsluiting	100.000		100.000	-
HIC ministerie J&V	312.342	279.114	312.342	279.114
RMC Kwalificatieplicht	1.087.584		254.807	832.777
VO Bijdrage OCW	280.000			280.000
VUO Rijk SPUC 2019	-	8.725.573	517.706	8.207.867
VO Bijdrage Ministerie van Justitie & Veiligheid Doorontwikkeling Verwarde Verdachten	-	185.000	-	185.000
EMA relocation	-	386.000	-	386.000
VO Bijdrage Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat t.b.v. slimme laadpleinen	-	479.300	-	479.300
VO Bijdrage Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat Voorbereiding, begeleiding en toezicht Geluidsanering	-	6.281.077	-	6.281.077
Totaal Rijk	**3.169.514**	**16.823.563**	**2.006.833**	**17.986.245**

Naam specifieke uitkering	Saldo 31-12-2018	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terug-betalingen	Saldo 31-12-2019
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Provincie Uitvoering regeling subsidie molens Noord Holland	5.300	-	-	5.300
Uitvoeringsregeling subsidie molens Noord-Holland 2015	5.300	-	-	5.300
Provincie Uitvoeringsregeling restauratiesubsidies rijksmonumenten Noord-Holland 201 5	96.744	-	-	96.744
NFIA Investment Development	41.000	-	-	41.000
Regionaal budget Metropool Regio Amsterdam	6.194.298	3.320.499	1.488.870	8.025.927
Programma Ready2	-	50.000	-	50.000
Provincie Noord-Holland EK Atletiek 2016	220.000	-	220.000	-
Hoogheemraadschap Rijnland inzake ecologische verbindingszone	129.204	162.835	-	292.039
PMI gelden	573.993	-	-	573.993
Startup in Residence	150.000	-	150.000	-
NGI Forward	-	124.688	-	124.688
Europese Subsidie Climate KIC	-	7.500	-	7.500
Resultaat regiogemeenten	137.120	60.000	137.120	60.000
Integrale pilot cultuur, mobiliteit en toerisme	50.000	-	50.000	-
Broedplaatsen ISV middelen	-	2.088.263	1.725.609	362.654
MRA Cultuur	-	118.307	49.500	68.807
Beheer en onderhoud railinfrastructuur	-	1.871.170	-	1.871.170
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	**7.602.960**	**7.803.262**	**3.821.099**	**11.585.122**

8.5 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

8.5 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

De gemeente Amsterdam is voor een aantal toekomstige jaren verbonden aan verschillende, niet uit de balans blijkende, financiële verplichtingen. De waarde van deze niet uit de balans blijkende verplichtingen bedroeg ultimo 2019 in totaal € 2.014 miljoen (2018: € 1.854 miljoen), waarvan € 63 miljoen nog openstaande personele verlofdagen.
De overige verplichtingen betreffen langlopende contracten zoals langlopende huurcontracten voor panden, die de gemeente huurt, gegunde opdrachten tot uitvoering van omvangrijke investeringen in de openbare ruimte (bijvoorbeeld aanleg en herstel van wegen) en langlopende contracten in het sociale domein. Hieronder staan de grote contractbedragen in tabel uitgesplitst en worden grote mutaties toegelicht.

(Bedragen x € miljoen)

Contractbedrag	**2018**	**2019**
Contracten sociaal domein	1.020	1.020
Noord/Zuidlijn: infrastructuur	154	156
Kunstenplan	78	80
Verkeer en Openbare ruimte	173	291
Grond en Ontwikkeling	138	114
Inhuur parkeerdiensten	70	51
ICT: wo hosting	28	77
Huren van panden voor gemeentelijk gebruik	22	13
Overige langlopende financiële verplichtingen	111	151
Totaal gespecificeerd aan langlopende contracten	**1.796**	**1.951**

Contracten sociaal domein (€ 1.020 miljoen) (2018: € 1.020 miljoen)

De niet uit de balans blijkende verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op meerjarige contracten en afspraken over investeringen in onderwijshuisvesting en met zorgaanbieders Wmo, Jeugd en Ouder Kind Teams.

Verkeer en openbare ruimte (€ 291 miljoen) (2018: € 138 miljoen)

De niet uit de balans blijkende verplichtingen nemen toe voor de meerjarige onderhoudsprojecten vanwege de intensieve aanpak van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en infrastructuur.

ICT (€ 77 miljoen) (2018: € 28 miljoen)

De toename ten opzichte van 2018 komt vooral door uitbesteding @ net (betreft onderhoud en beheer van alle netwerken van de gemeente Amsterdam met onder andere hardware, software) en uitbreiding van Amsterdamse Digitale Poort waarlangs het internet verkeer loopt.

8.6 Kasstroomoverzicht

8.6.1 Inleiding

Het doel van het kasstroomoverzicht in het jaarverslag is een verklaring te geven voor de mutatie van de post Liquide middelen in de balans. Het kasstroomoverzicht laat de herkomst en besteding van de middelen zien en geeft antwoord op de vraag welke liquide middelen in 2019 beschikbaar waren en op welke wijze we deze geldmiddelen hebben gebruikt.

8.6.2 Kasstroomoverzicht 2019

Het kasstroomoverzicht over 2019 is opgesteld volgens de indirecte methode. Een kasstroomoverzicht volgens de indirecte methode is opgebouwd uit drie blokken die samen de volledige balans dekken:

- kasstromen uit hoofde van operationele activiteiten
- kasstromen uit hoofde van investeringsactiviteiten
- kasstromen uit hoofde van financieringsactiviteiten

In een kasstroomoverzicht dat is opgesteld volgens de indirecte methode zijn alle transacties die leiden tot mutaties in de balans gedekt en verwerkt.

(Bedragen x € miljoen)	
Kasstroomoverzicht	
Kasstroom uit operationele activiteiten	113
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-610
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	475
Mutatie geldmiddelen	**-22**

(Bedragen x € miljoen)	
Aansluiting met de balans	
Boekwaarde 31-12-2018 Liquide middelen	25
Boekwaarde 31-12-2019 Liquide middelen	3
Mutatie geldmiddelen	-22

Toelichting

Het kasstroomoverzicht verklaart de mutatie van het saldo liquide middelen en de banksaldi op de balans.
We hebben in 2019 per saldo € 113 miljoen ontvangen uit operationele activiteiten.

De geldstroom voor de investeringsactiviteiten bedraagt € 610 miljoen en is een uitgaande kasstroom. Dit zijn voornamelijk investeringen in (im)materiële vaste activa voor € 800 miljoen. Daarnaast zijn er voor € 208 miljoen bijdragen van derden ontvangen ten behoeve van de investeringen. Verder hebben er desinvesteringen op de vaste activa plaatsgevonden van in totaal € 13 miljoen.

Voor de benodigde geldstroom investeringsactiviteiten hebben we additionele financiering aangetrokken van € 475 miljoen (ontvangen geldstroom uit financieringsactiviteiten). Het merendeel van de financiering is langlopend (€ 925 miljoen) aangetrokken. Verder zijn de langlopende schulden voor € 288 miljoen afgelost en de kortlopende leningen per saldo met € 162 miljoen gedaald.

Kasstroom uit operationele activiteiten

De kasstroom uit operationele activiteiten geeft de kasstroom weer die voortvloeit uit de bedrijfsvoering. Voor het berekenen van deze kasstroom wordt uitgegaan van het jaarresultaat, welke gecorrigeerd wordt met:

- posten in de gemeentelijke exploitatie, die geen invloed hebben op de ontvangsten en uitgaven in het kalenderjaar (bijvoorbeeld afschrijvingen),
- mutaties in balansposten voorzieningen, waarborgsommen en voorraden
- mutaties in het werkkapitaal.

Het werkkapitaal bestaat uit uitzettingen met een rente-typische looptijd van korter dan één jaar (exclusief liquide middelen), netto-vlottende schulden (exclusief banksaldi en kortlopende leningen), overlopende activa, overlopende passiva en overige vlottende passiva.

(Bedragen x € miljoen)		
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat over 2019		**-90**
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen en afwaarderingen vaste activa	364	
Mutatie voorzieningen	3	
Mutaties reserves (exclusief jaarresultaat 2018)	-175	
Mutatie waarborgsommen	-2	
		190
Mutatie voorraden		**-32**
Mutaties in werkkapitaal:		
Mutatie uitzettingen met een rente-typische looptijd korter dan één jaar (exclusief Liquide Middelen)	10	
Mutatie netto-vlottende schulden (exclusief banksaldi en kortlopende leningen)	29	
Mutatie overlopende activa	59	
Mutatie overlopende passiva	-60	
		38
Kasstroom uit operationele activiteiten		**113**

Kasstroom uit investeringsactiviteiten

De kasstroom uit investeringsactiviteiten geeft de kasstroom weer die voortvloeit uit de mutaties in de immateriële activa, de materiële activa en de financiële activa.

(Bedragen x € miljoen)		
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Mutatie (im)materiële vaste activa		
Investeringen in (im)materiële vaste activa (incl overdrachten)	-800	
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa	13	
Bijdragen van derden	208	
		-579
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Mutatie financiële vaste activa		
Verstrekking leningen	-38	
Aflossing leningen	9	
Aankoop deelnemingen	-1	
Mutatie uitzettingen met een looptijd van één jaar of langer	-1	
		-31
Kasstromen uit investeringsactiviteiten		**-610**

Kasstroom uit de financieringsactiviteiten

De kasstroom uit financieringsactiviteiten geeft weer op welke wijze de gemeente voorziet in haar kapitaalbehoefte. Het aantrekken van geld in de vorm van obligaties of onderhandse leningen leidt tot een positieve kasstroom; het aflossen van obligaties of onderhandse leningen tot een negatieve kasstroom.

(Bedragen x € miljoen)		
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Mutatie kortlopende leningen	-162	
Aangetrokken leningen	925	
Aflossingen	-288	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		**475**

Mutatie geldmiddelen

(Bedragen x € miljoen)	
Mutatie geldmiddelen	
Mutatie geldmiddelen	**-22**

9

Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa-bijlage)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 16 januari 2020

OCW	**D1**	**Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten** **Besluit regionale meld- en**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1 / 01*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1 / 02*			
			€ 2.246.582	€ 832.777			
OCW	**D1A**	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021 Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten Contactgemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 01*	Besteding aan contactschool (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 02*	Besteding (jaar T) totaal (automatisch) *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D1A / 03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T 1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 04*	
			€ 1.139.403	€ 218.667	€ 1.358.070	€ 105.633	
OCW	**D8**	**Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)** **Gemeenten**	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 03*		
			€ 33.828.204	€ 19.413.518	€ 493.020		
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D8 / 04*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 05*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D8 / 06*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 07*	
		1					
OCW	**D10**	**Volwasseneneducatie** **Contactgemeenten**	Verstrekte uitkering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 01*	Besteding (jaar T) van educatie *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 02*	Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 03*	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 04*	
			€ 6.780.559	€ 6.838.998	€ 804.332	€ 0	
IenW	**E13**	**Slimme laadpleinen** **Toekenningsbeschikking** **Gemeenten en provincies**	Projectnaam / nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E13 / 01*	Besteding ten laste van Rijksmiddelen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E13 / 02*	Project afgerond (in jaar T)? *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E13 / 03*	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen? *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E13 / 04*	Toelichting op niet-afgeronde projecten *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E13 / 05*
		1	project Amsterdam Arena, Burg. Stramanweg 130	0	Nee	Nee	Wordt opgestart

IenW	**E26**	**Spoorse doorsnijdingen, tranche 1** **Regeling eenmalige uitkeringen spoorse doorsnijdingen** **Gemeenten**	Aantal projecten (waarvoor een beschikking ontvangen is) Afspraak *Aard controle R* *Indicatornummer: E26 / 01*	Aantal afgeronde projecten (jaar T) Realisatie *Aard controle R* *Indicatornummer: E26 / 02*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E26 / 03*			
			1	0	Nee			
IenW	**E3**	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 04*	Correctie over besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 05*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 06*
		1	IenW/BSK-2018/251176	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		2	IenW/BSK-2018/251413	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 08*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 09*	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 10*	Correctie over besteding kosten ProRail (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 11*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 12*
		1	IenW/BSK-2018/251176	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
		2	IenW/BSK-2018/251413	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
EZK	**F1**	**Regeling aankoop woningen onder een hoogspanningsverbinding**	Totale besteding (jaar T) ten last van Rijksmiddelen (automatisch berekend) *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 01*	Projectnaam /UWHS-nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: F1 / 02*	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per woning *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 03*	Is de bestemming gewijzigd Ja/Nee *Aard controle D1* *Indicatornummer: F1 / 04*	Indien woning verplaatst: conform de ingediende perceelschets Ja/Nee *Aard controle D1* *Indicatornummer: F1 / 05*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle D1* *Indicatornummer: F1 / 06*
		1	€ 0	UWHS170075	€ 0	Nee		Nee
			Kopie Projectnaam / UWHS-nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: F1 / 07*	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen tot en met (Jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 08*	Indien (een deel van) de uitkering voor het standaardbedrag voor gemeentelijke uitvoeringskosten is verantwoord als onderdeel van de cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen tot met (jaar T): Vermeld bedrag € 3.500, € 6.500 of € 10.000. *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 09*			
		1	UWHS170075	€ 763.130	€ 10.000			

SZW	**G2**	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2019** **Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.**	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 02*	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 03*	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 04*	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 05*	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 06*
			€ 565.424.362	€ 10.262.965	€ 24.609.487	€ 688.851	€ 2.606.748	€ 42.161
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 07*	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 08*	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 11*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G2 / 12*
			€ 3.742.583	€ 1.106.171	€ 0	€ 7.420.631	€ 0	Ja
SZW	**G3**	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2019** **Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004** **Alle gemeenten**	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 01*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 02*	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 03*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 04*	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 05*	Besteding (jaar T) Bob *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 06*
			€ 5.496.362	€ 993.077	€ 1.881.914	€ 1.398.913	€ 354.089	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 07*	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 08*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G3 / 09*			
			€ 0	€ 0	Ja			
VWS	**H1**	**Ministeriële regeling heroïnebehandeling** **Gemeenten**	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) Afspraak *Aard controle D1* *Indicatornummer: H1 / 01*	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) Realisatie *Aard controle D1* *Indicatornummer: H1 / 02*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H1 / 03*			
			108	119	€ 2.043.910			
VWS	**H3**	**Seksualiteitscoördinatie- en hulpverlening + aanvullende curatieve SOA bestrijding** **Subsidieregeling publieke gezondheid** **Gemeenten**	Aantal consulten (jaar T) seksualiteitshulpverlening in het verzorgingsgebied. *Aard controle D1* *Indicatornummer: H3 / 01*	Aantal gevonden SOA's (jaar T) in het verzorgingsgebied *Aard controle D1* *Indicatornummer: H3 / 02*	Aantal SOA-onderzoeken (jaar T) in het verzorgingsgebied *Aard controle D1* *Indicatornummer: H3 / 03*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H3 / 04*	Stand Egalisatiereserve per 31 december (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H3 / 05*	
			2.641	12.564	64.573	€ 12.727.644	€ 672.881	

VWS	H4	Specifieke uitkering Sport	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T)	Projectnaam / nummer	Totale aanvraag per project (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (automatisch berekend)	Verrekening (jaar T) Onroerende zaken (sportaccommodaties) per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) Roerende zaken sportbeoefening en sportstimulering per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) overige kosten per project ten laste van Rijksmiddelen
		Gemeenten	*Aard controle R.* *Indicatornummer: H4/ 01*	*Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: H4 / 02*	*Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 03*	*Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 04*	*Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 05*	*Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 06*
		1	€ 13.334.361	Exploitatie/investeringen sportaccommodaties door directie Sport & Bos	€ 4.425.834	€ 4.425.834		
		2		Grondexploitatie AFC/OFC	€ 517.707	€ 517.707		
		3		Exploitatie sportaccommodaties door Gemeentelijk Vastgoed	€ 182.954	€ 182.954		
		4		Stichting Space	€ 182.441	€ 182.441		
		5		Stichting Ookmeer	€ 37.503	€ 37.503		

			Kopie projectnaam / nummer	Totale besteding (Jaar T) per project ten lasten van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Percentage besteed (Jaar T) per project tenopzichte van aanvraag ten laste van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen	Overig (Jaar T) ten opzichte van ontvangen Rijksbijdrage - automatisch ingevuld	
			Aard controle n.v.t. *Indicatornummer: H4 / 07*	*Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 08*	*Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 09*	*Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: H4 / 10*	*Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: H4 / 11*	
		1	Exploitatie/investeringen sportaccommodaties door directie Sport & Bos	4425834		Alle bestedingen zowel onroerend, roerend en overig zijn verantwoord bij indicator H4/04 onroerende zaken.	€ 7.987.922	
		2	Grondexploitatie AFC/OFC	517707				
		3	Exploitatie sportaccommodaties door Gemeentelijk Vastgoed	182954				
		4	Stichting Space	182441				
		5	Stichting Ookmeer	37503				

VWS	H5	Subsidieregeling Prep	Aantal intakeconsulten	Aantal vervolgconsulten	Aantal geïnde eigen bijdragen van de gebruiker van € 7,50 per dertig pillen
			Aard controle R *Indicatornummer: H5 / 01*	*Aard controle R* *Indicatornummer: H5 / 02*	*Aard controle R* *Indicatornummer: H5 / 03*
			969	1.137	3.484

10

Verantwoordingsinformatie Wet Normering Topinkomens (WNT)

10.1 Wet Normering Topinkomens

Per 1 januari 2013 is de WNT van kracht. De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) verplicht tot openbaarmaking van de bezoldiging van de zogenaamde 'topfunctionarissen'. 'Topfunctionarissen' zijn diegenen die leiding geven aan de gehele organisatie en in de WNT als zodanig zijn aangemerkt. In het geval van gemeenten zijn de gemeentesecretaris en de gemeentegriffier aangemerkt als topfunctionaris. De WNT verplicht ook tot openbaarmaking van de bezoldiging van de 'overige functionarissen', indien deze bezoldiging de maximale norm te boven gaat. De WNT-norm voor 2019 is € 194.000.

Bezoldiging topfunctionarissen

Gegevens 2019			
bedragen x € 1	**drs. P.J.L.M. Teesink**	**M. Pe**	**mr. J.S.Y. Houtman**
Functiegegevens	Gemeente-secretaris	Griffie	Griffie
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 – 31/12	01/01 – 31/07	01/09 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1	1
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	147.380	80.545	33.857
Beloningen betaalbaar op termijn	20.528	11.897	5.844
Subtotaal	**167.908**	**92.442**	**39.700**
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	194.000	112.679	64.844
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	**167.908**	**92.442**	**39.700**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2018			
bedragen x € 1	**A.H.P. van Gils**	**M. Pe**	**-**
Functiegegevens	Gemeente-secretaris	Griffie	-
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 - 30-06	01/01 - 31-12	-
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1	-
Dienstbetrekking?	ja	ja	-
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	79.006	145.300	-
Beloningen betaalbaar op termijn	12.982	18.878	-
Subtotaal	**91.988**	**164.178**	**-**
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	93.723	189.000	-
Bezoldiging	**91.988**	**164.178**	**-**

In de WNT-verantwoording 2018 is gerapporteerd over de bezoldiging van de heer Van Gils over het gehele jaar 2018. Dit was onterecht, gezien het feit dat de heer van Gils vanaf 1 juli 2018 geen topfunctionaris meer is in de zin van de WNT. De WNT-normering was derhalve vanaf 1 juli 2018 niet meer op hem van toepassing. Op verzoek van het Ministerie van BZK is de periode van verantwoording in dit jaarverslag aangepast naar 1 januari 2018 tot en met 30 juni 2018. Daarnaast is de uitkering wegens beëindiging van het dienstverband onterecht meegenomen in de WNT-verantwoording 2018. Aangezien de uitkering wegens beëindiging van het dienstverband ziet op het algemene dienstverband van de heer Van Gils met de gemeente Amsterdam en niet op zijn benoeming als gemeentesecretaris, die reeds eerder beëindigd was, is de WNT-normering niet van toepassing op deze uitkering.

10.2 Vertrekregelingen

Het onafhankelijke onderzoek naar de vertrekregelingen voor topfunctionarissen is eind 2019 afgerond. Het college onderschrijft alle conclusies van het onderzoek en neemt de aanbevelingen over. Het college heeft de volgende toezeggingen gedaan:

1. Het college herziet het beleid voor vertrekregelingen. In het herziene beleid zal ook de rechtspositie van de directeuren in relatie tot boventalligheid worden meegenomen, waarbij het college streeft naar dezelfde rechten én plichten voor alle medewerkers. Ook zal onderzocht worden hoe de begeleiding van topfunctionarissen op een structurele wijze in de organisatie wordt ingebed.
2. Het college richt een eenduidig proces in voor de totstandkoming van alle vertrekregelingen, een systematiek voor de registratie van de vertrekregelingen en de bijbehorende onderdelen (zoals uren- en verlofregistratie) en schriftelijke vastlegging van de motivering en onderbouwing van afwijkingen van de norm.
3. Het college werkt nader uit hoe zij verantwoording aflegt aan de raad en de verantwoording van de ambtelijke top over de aan haar gemandateerde bevoegdheden.

De verwachting is dat in het derde kwartaal van 2020 nieuw beleid is ontwikkeld met betrekking tot in-, door- en uitstroom voor de ambtelijke top, inclusief beschrijving van de processen, rollen en verantwoordelijkheden en de verantwoordingslijnen richting de raad. Tot het moment dat het nieuwe beleid is vastgesteld, lopen alle vertrekregelingen voor topfunctionarissen via het college.

11

Afkortingen

3	3D's	Decentralisatie sociaal domein
A	A&O	Arbeidsmarkt& Opleidingsfonds
	AAGG	Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht
	AB	Algemeen Bestuur
	ABM	Amsterdamse burgermonitor
	ACAM	Accountancy en Advies Amsterdam
	ACE	Aanvullend convenant erfpacht
	ACM	Amsterdams Coördinatiepunt Mensenhandel
	AcVZ	Actiecentrum Veiligheid en Zorg
	ADAM	Amsterdamse Dierenhulp aan Minima
	ADM	Amsterdamsche Droogdok Maatschappij
	AEB	Afval Energie Bedrijf
	AFK	Amsterdams Fonds voor de Kunst
	AFS	Amsterdams Financieel Systeem
	AFWC	Amsterdamse Federatie Woningbouwcorporaties
	AGV	Amstel-, Gooi- en Vechtstreek
	AHTI	Amsterdam Health and Technology Institute
	AIF	Amsterdams Investeringsfonds
	AIS	Amsterdamse inspectie schoolpleinen
	AKEF	Amsterdamse Klimaat & Energiefonds
	ALV	Algemene Leden Vergadering
	AMI	Amsterdam Management Informatiesysteem
	AMSYS	Amsterdamse Metro Systeem
	AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
	AO/IC	Administratieve organisatie/interne controle
	AOP	Amsterdams Ondernemers Programma
	App	Applicatie
	APPA	Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
	APV	Algemene Plaatselijke Verordening
	ASA	Amsterdams subsidie administratie
	ASP	Amsterdam Science Park
	ASP	Amsterdam Service Portaal
	ASW	Amsterdams Steunpunt Wonen
	AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
	AWD	Amsterdamse waterleidingduinen
	AZ	Algemene zaken
	AZC	Asielzoekerscentrum
B	b en w	Burgemeester en wethouders
	B&B	Bed&breakfast
	BAG	Basisregistratie adressen & Gebouwen
	BAW	Bestuurstuursakkoord water
	BBO	Breed Bestuurlijk Overleg
	Bboor	Bestuurlijke boete overlast openbare ruimte
	BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
	BC	Bestuurscommissie
	BCF	Btw-compensatiefonds
	BEKOR	Extra kwaliteit openbare ruimte
	BENG	Bijna energie neutraal gebouw
	BGT	Basisregistratie Grootschalige topografie
	BIE	Bouwgronden in exploitatie
	BIG	Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten
	BIZ	Bedrijfsinvesteringszone
	BLVC	Bereikbaarheid, leefbaarheid, veiligheid en communicatie
	BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
	BOA	Buitengewoon opsporingsambtenaar
	BORI	Beheer en onderhoud railinfrastructuur
	BRO	Basisregistratie ondergrond
	BRP	Basisregistratie Personen
	BRWOZ	Basisregistratie waarde onroerende zaken
	BRZO	Besluit Risico's zware ongevallen
	BSI	Beheer stedelijke infrastructuur
	BTW	belasting over de toegevoegde waarde
	BV	Besloten vennootschap
	Bvo	bruto vloeroppervlak
	BW	Boekwaarde balans
C	CAK	Centraal administratief kantoor
	CAN	Cultureel Ambtenaren Netwerk
	CAN	Centrumgebied Amsterdam Noord
	CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
	CAP	Concern audit programma
	CAWA	Commissie voor Ateliers en (Woon)Werkpanden
	CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
	CCA	Contact Center Amsterdam
	CEFG	City Economic and Financial Governance

	CEM+	Cliënt ervaringsmonitor
	CEO	Cliëntervaringsonderzoek
	COB	Centrale Object Bediening
	COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
	CPB	Centraal Planbureau
	CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
	CS	Centraal Station
	CSO	Chief Science Officer
	CTO	Centrum voor Topsport en Onderwijs
	CTO	Chief Technology Officer
D	d.d.	de dato
	DAC	De Amsterdamse Compagnie
	DAEB	Dienst van algemeen economisch belang
	DB	Dagelijks bestuur
	DDOS	Distributed-denial-of-service
	DIV	Documentatie en informatievoorziening
	DMC	Directie Middelen en Control
	DNO	De Nieuwe Ooster
	DOA	Doelgericht op Afstand
	DORA	Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam
E	EED	European Energy Efficiency Directive
	EK	Europees Kampioenschap
	EMA	European Medicines Agency/Europees Medicijnagentschap
	ENSIA	Eenduidige Normatiek Single Information Audit
	ESF	Europees subsidie fonds
	ESF	Europees Sociaal Fonds
	ESP	Egis Parking Service
	EU	Europese Unie
	EV	Eigen vermogen
	EZ	Economische Zaken
F	FBNA	Fonds Bijzondere Noden Amsterdam
	FD	Financiële Dienstverlening
	FEZ	Financiën en Economische Zaken
	Fido	Wet financiering decentrale overheden
	FIT	Flexibel interventie team
	FOO	Financiën Op Orde
	Fte	fulltime-equivalent
G	G&O	Grond en Ontwikkeling
	G4	de vier grootste steden in Nederland (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht)
	GAAF	Gemeente Amsterdam Accounting Framework
	GBA	Gezamenlijke Brandweer Amsterdam
	Gft	groente- fruit- en tuinafval
	GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
	GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
	GHOR	Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
	GI	Gecertificeerde instelling
	GIS	Geografisch informatiesysteem
	GKA	gemeentelijke kredietbank
	GMT	Gemeentelijk management team
	GR	Gemeenschappelijke regeling
	Grex	Grondexploitatie
	GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
	GSA	Gezonde schoolgebouwen Amsterdam
	GV	Generaal Verslag
	GVB	Gemeentelijk Vervoerbedrijf
	GVO	Garanties van Oorsprong
	GWT	Gewogen Toetreding
	GWW	Grond, wegen, waterbouw
H	HA	Huurdersvereniging Amsterdam
	Hbh	Hulp bij het huishouden
	HHNK	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
	HIOR	Hanboek inrichting openbare ruimte
	HKG	Huisvesting kwetsbare groepen
	Hof	Wet houdbare overheidsfinanciën
	HOV	Hoogwaardige openbaar vervoer verbinding
	HvA	Hogeschool van Amsterdam

I	I&W	Infrastructuur en Waterstaat
	IAOV	Investeringsagenda openbaar vervoer
	IBO	Individuele betaalopdracht
	IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
	ICT	informatie- en communicatietechnologie
	ID	Identiteits document
	IFA	Intensieve Forensische Aanpak
	IGH	Informatiegerichte handhaving
	IHP	Instandhoudingsplan
	IKB	Individueel keuzebudget
	ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
	iMOS	Informatiepunt markten en overheid- en staatssteun
	IOAW	Inkomensvoorziening voor Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Werknemers
	IPA	Intensief Preventieve Aanpak
	IPGA-R	Integrale persoonsgerichte aanpak radicalisering
	ISD	Inrichting Stelselmatige Daders
	ISO	Internationale Organisatie voor Standaardisatie
	ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
	IUSD	Integratie-uitkering sociaal domein
	IV	Informatievoorziening
J	JGZ	Jeugdgezondheidszorg
	JIP	Juridisch Inhuurpunt
K	KEI	Kwaliteit en Innovatie
	KING	Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (VNG Realisatie)
	KOR	Kwaliteit openbare ruimte
	KV	Kleinschalige voorzieningen
L	LetOp	Leren & tegenspraak organiseren bij projecten
	LHBTIQ+	Lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender, Intersekse, Queer en plus- personen
	LIB	Luchthavenindelingsbesluit
	LIV	Lagere inkomens voordeel
	LPK	Landelijk professioneel kader
	LSFA	Life Sciences Fund Amsterdam
	LVB	Licht verstandelijke beperking
M	MAS	Methodische aanpak schoolverzuim
	MAZZ	Medisch advies & ziekmelding leerlingen methode
	Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
	MDRA	Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam
	MGGZ	Maatschappelijke en Geestelijke Gezondheidszorg
	MIC	Matrix Innovation Center
	MIP	Meerjaren investeringsplan
	MJOP	Meerjaren Onderhoudsplan
	MKB	Midden- en klein bedrijf
	MO/BW	Maatschappelijke opvang/bijstand wonen
	MOOC	Massive Open Online Course
	MPG	Meerjaren Perspectief Grondexploitatie
	MRA	Metropoolregio Amsterdam
	MSVOV	Monitor Sociale Veiligheid Openbaar Vervoer
	MVOI	Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap en Inkopen
	MVP	Meerjaren vervoerplan
	MW	Megawatt
	MWO	Medewerkerwaarderingsonderzoek
N	NAP	Normaal Amsterdams Peil
	NDSM	Nederlandsche Dok en Scheepsbouw Maatschappij
	NEN	NEderlandse Norm
	NHG	Nationale Hypotheek Garantie
	NIEGG	Niet in exploitatie genomen gronden
	NiNsee	Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis
	NJN	Najaarsnota
	NOM	Nul op de meter
	NRF	Nationaal Restauratiefonds
	NS	Nederlandse Spoorwegen
	NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
	NV	Naamloze vennootschap
	NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
	NW	Nettowinst
	NZK	Noordzeekanaal
	NZL	Noord/Zuidlijn

O

OAB	Onderwijsachterstandsbeleid
OBA	Openbare bibliotheek Amsterdam
OBH	Ondersteuning bij huishouden
OBT	Organisatie bestuurlijk toezicht
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OD NZKG	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OIS	Onderzoek Informatie en Statistiek
OJZ	Onderwijs, jeugd en zorg
OKT	Ouder- en Kindteams
OM	Openbaar Ministerie
OMS	Openbaar meldsysteem
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
OSVO	Vereniging van schoolbesturen in het Amsterdamse voortgezet onderwijs
OV	Openbaar vervoer
OZB	Onroerende zaakbelastingen

P

P&C	Planning en Control
P&O	Personeel en Organisatie
P+R	Park and Ride
PASA	Programma Aanpak Spoedlocaties Amsterdam
PCVB	Programma Constructieve Veiligheid Bruggen
Pgb	Persoonsgebonden budget
PHKG	Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen
PI	Penitentiaire Inrichtingen
PIT	Preventief Interventie Team
Po	Primair onderwijs
POC	Percentage of Completion
POR	Programma openbare ruimte
PPI	Professional Portal Innovatie

R

R&D	Ruimte en Duurzaamheid
RAI	Rijwiel- en automobielIndustrie
RASCI	Responsible, Accountable, Support, Consult en Inform
RCM	Risico control matrix
RIEC	Regionaal Informatie en Expertise Centrum
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RO	Ruimtelijke ordening
ROK	Rapportage onderhoud kapitaalgoederen
ROR	Rijksopleidingsinstituut tegengaan Radicalisering
ROT	Regionaal ondersteuningsteam
RRB	Roerende-ruimtebelasting
RRP	Regeling Risicovolle Projecten
RVV	Reglement verkeersregels en verkeerstekens

S

SADC	Schiphol Area Development Company
SAOA	Stichting aanpak overlast Amsterdam
SAP	Stedelijk asviesteam plaberum
SD	Stadsdeel
SEG	Stimulans economische gebiedsontwikkeling
SEOI	Subsidieregeling Economische Ontwikkeling en Innovatie
SHP	Strategisch huisvestingsplan
SHPV	Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten
SI	Scheidingsinstallatie
SICO	Chief information security officer
SiSa	Single information Single audit
SKN	Standaardkostenmodel
SLA	Schone lucht akkoord
SMF	Stedelijk Mobiliteitsfonds
SO	Slagvaardige Overheid
So	Speciaal onderwijs
SOB	Stedelijke ontwikkeling & bereikbaarheid
SPE	Servicepunt Emancipatie
SPIC	Segment Profiel Intensiteit Combinatie
SR	Social Return
SRA	Stadsregio Amsterdam
Suwinet	Strategische uitvoering Werk en Inkomen
SVF	Stichting Verwijderingsfonds
SW	Sociale werkvoorziening
SWOR	Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte
SWOV	Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T

TAB	Toetsingskader Amsterdamse Bruggen
THOR	Toezicht en handhaving openbare ruimte

	TMRA	Traineeship Metropoolregio Amsterdam
	TOM	Transparant, openbaar en marktconform
	TPF	Tijdelijk Parkeerfonds
	TTO	Toegelaten Taxi Organisaties
	TTR	Transferpunt Touringscar en Rondvaart
U	UAM	Uitvoeringsagenda Mobiliteit
	USLA	Uitvoeringsagenda stedelijke logistiek Amsterdam
	UvA	Universiteit van Amsterdam
	UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
V	V&OR	Verkeer en Openbare Ruimte
	VAT	Value added tax
	VB	Voorgenomen besluit
	VBS	Vereniging van algemeen bijzondere scholen
	VCA	Verkeercentrale Amsterdam
	VEF	Vereveningsfonds
	VGA	Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam
	VIS	Verkeersinformatiesysteem
	VJN	Voorjaarsnota
	VloA	Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam
	VMBO	Voortgezet middelbaar beroepsonderwijs
	VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
	Vo	Voortgezet onderwijs
	VOV	Veiligheid openbaar vervoer
	VOvA	Voortgezet Onderwijs van Amsterdam
	VRA	Vervoerregio Amsterdam
	VrAA	Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland
	VRI	Verkeersregelinstallatie
	VSK	Veilig sportklimaat
	Vso	voortgezet speciaal onderwijs
	Vsv	Vroeg- en voortijdig schoolverlater
	VTH	Vergunning Toezicht en Handhavingstaken
	VU	Vrije Universiteit
	VV	Vreemd vermogen
	VvE	Vereniging van Eigenaren
	VwEU	Verdrag werking van de Europese Unie
	VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport
W	Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
	WCAG	Web Content Accessibility Guidelines
	WEW	Waarborgfonds Eigen Woningen
	WHO	World Health Organization
	WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
	WiA	Wonen in Amsterdam
	WK	Wereld kampioenschap
	WKA	Woonbond Kennis- en Adviescentrum
	Wlz	Wet langdurige zorg
	Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
	WNRA	Wet normalisering rechtspositie ambtenaren
	WNT	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
	WO	Wetenschappelijk onderwijs
	Wob	Wet openbaarheid van bestuur
	WOL	Wet op lijkbezorging
	WOO	Wet openbare overheden
	WOZ	Waardering onroerende zaken
	WPI	Werk, participatie en inkomen
	WPW	WestPoort Warmte
	WSM	Wet sociaal minimum
	WSP	Werkgeverservicepunt
	WSV	Weerstandsvermogen
	WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
	WW	Werkloosheidswet
	WWB	Wet werk en Bijstand
Y	YPPS	Young Professionals Programma voor Statushouders
Z	ZBB	Zero based begroting
	ZEB	Zero emission bussen
	ZRM	Zelfredzaamheidsmatrix

12

Controleverklaring accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de gemeenteraad van de gemeente Amsterdam

A. Verklaring over de in de jaarstukken[1] opgenomen jaarrekening 2019

Wij hebben de jaarrekening 2019 van de gemeente Amsterdam gecontroleerd.

Ons oordeel betreffende de getrouwheid van de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva van de gemeente Amsterdam op 31 december 2019 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Ons oordeel met beperking betreffende de rechtmatigheid

Naar ons oordeel zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019, uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf "De basis voor ons oordeel betreffende getrouwheid en ons oordeel met beperking betreffende rechtmatigheid", in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2019 met toelichting (hoofdstuk 8.1 tot en met 8.5);
2. het overzicht van baten en lasten over 2019 (hoofdstuk 7.1 tot en met 7.3);
3. de in de programma's opgenomen paragrafen "Financiële toelichting", de Algemene dekkingsmiddelen (hoofdstuk 3.A.) en het overzicht Overhead (hoofdstuk 3.B.1.);
4. het overzicht van de gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling (hoofdstuk 6);
5. de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (hoofdstuk 9);
6. het overzicht van gerealiseerde baten en lasten per taakveld (hoofdstuk 7.4).

De basis voor ons oordeel betreffende getrouwheid en ons oordeel met beperking betreffende rechtmatigheid

De in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties zijn niet allen in overeenstemming met wet- en regelgeving tot stand gekomen. De bevindingen zijn van dien aard dat een goedkeurende verklaring dient te worden onthouden. Het gaat om circa € 7,8 miljoen aan getrouwheidsfouten welke ook als rechtmatigheidsfout worden aangemerkt, omdat dit afwijkingen zijn van de verslaggevingsvoorschriften (BBV). Het totaal van de overige rechtmatigheidsfouten bedraagt circa € 98,2 miljoen, waarvan circa €80,6 miljoen is te relateren aan het niet voldoen aan de wet- en regelgeving met betrekking tot inkopen en aanbesteden.

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het Programma van Eisen voor de accountantscontrole, inclusief de rechtmatigheidsmatrix (Raadsbesluit 327/1344 van 12 november 2018) en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

1 De jaarstukken zijn uitgebracht onder de naam: Jaarverslag 2019 gemeente Amsterdam

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Amsterdam zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel betreffende getrouwheid en oordeel met beperking betreffende rechtmatigheid.

Benadrukking van gevolgen van de Coronacrisis

Wij vestigen de aandacht op het paragraaf 4.7 "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" van de jaarstukken waarin de gevolgen van de Coronacrisis zijn beschreven. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming bedraagt de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie 1% voor fouten en 3% voor onzekerheden van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado. De rapporteringstolerantie is vastgesteld op 0,3%.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2019. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- de programmaverantwoording (exclusief de paragrafen "Financiële toelichtingen");
- de verplichte paragrafen;
- de bestuurlijke- en financiële hoofdlijnen;
- de Voortgang aanbevelingen Rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer;
- de brugstaat en het kasstroomoverzicht.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de relevante vereisten in titel IV van de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het Raadsbesluit 327/1344 van 12 november 2018.

In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van burgemeester en wethouders afwegen of de financiële positie voldoende is om de gemeente in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het college van burgemeester en wethouders moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het Controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente;
- het vaststellen dat de door het college van burgemeester en wethouders gehanteerde afweging dat de gemeente in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeente haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er

een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de gemeente de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Rekeningencommissie van de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 6 mei 2020

Origineel getekend door:
drs. D.A. van Hooff RA
Auditdienst ACAM